

MAGYAR KÖNYV-SZEMLÉ.

KÖZREBOCSÁTJA

A M. NEMZETI MÚZEUM
KÖNYVTÁRA.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR NYOMDÁJA.

1888.

Jelen folyamhoz négy cinkographiai és egy photolithographiai melléklet van csatolva.

AZ 1887-IKI FOLYAM (I—VI. FÜZET) TARTALMA.

	Lap.
Majláth Béla: A sorsvető könyvek és egy ismeretlen XVI. sz. magyar Fortuna	1—46
Szádeczky Lajos: Báthory István könyvészetéhez	47—58
Fraknói Vilmos: Vitéz János levelei és beszédei	59—62
Jakab Elek: A Bánffy-levéltár magyar történelmi forrásai	63—73
Erdélyi Pál: Foktövi János ismeretlen prédikációs könyve 1614-ből	74—88
Reizner János Adalékok a hazai könyvtárak statisztikájához	89—92
Szilágyi Sándor: Borsáti Ferencz ismeretlen alkalmi költeménye 1656-ból	93—99
Nagy Gyula: Egy kéziratban maradt magyar-latin szótár töredék 1580. tájáról	100—110
Zeleny Ferencz: A legutóbbi népszámlálások forrásműveinek bibliográphiája	111—116
Csontos János: Emlékirat a Nemzeti Casino könyvtáráról	117—130
Kropf Lajos: Néhány adat a magyar bibliographiához Deschamps földrajzi szótárából	131—135
J. Kemény Lajos: Gallen János, kassai könyvkereskedő hagyatéka 1583-ból	136—138
Ballagi Aladár: A csetochowai pálos nyomda magyar tárgyú termékei A besztercebányai, libetbányai, korponai és selmeczbányai városi levéltárak kéziratjai	139—152
Dr. Bozók Alajos: A nagyváradi kir. jogakadémiai könyvtár	153—178
A M. T. Akadémia könyvtárának régi szabályai	179—184
Majláth Béla: Jelentés a M. Múzeum könyvtárának állapotáról 1886—87-ben	185—201
Erdélyi Pál: Gálszécsi István Énekes-könyvének töredéke 1536-ból	202—214
Horvát István 1843-ik évi emlékirata a M. N. Múzeum könyvtáráról	215—223
Acsády Ignác: Egy nagyszombati könyvkiadás 1675-ben	224—238
Csontos János: A berni városi könyvtár hazai vonatkozású kéziratjai	239—241
A berlini királyi könyvtár legújabb szabályai	242—248
A pétervári cs. könyvtár ismertetése	249—260
Ballagi Aladár: A pétervári könyvtár 1860—1887-ig	261—294
Vegyes közlemények:	295—313
.....	314—340

Jelentés a M. Nemzeti Múzeum könyvtáráról. — Jelentés a budapesti tud. egyetem könyvtárának rendezéséről, gyarapodásáról és forgalmáról 1887-ben. — Jelentés a M. T. Akadémia könyvtáráról. — Jelentés a szegedi Somogyi-könyvtár forgalmáról 1886/7-ben. — A M. Nemzeti Múzeum könyvtárának levéltári gyarapodása. — A császlóczi sz. Márton egyház könyvei 1444-ben. — Nagybánya város nyilvános könyvtárai. — Magyar Szulpicz necrologia. — Négy lappangó Corvin-codex. — Régi magyar nyomtatványok a londoni könyvpiaczon. — Corrigendum a «Régi Magyar Könyvtár»-ban. — Adalék Szabó Károly: «Régi Magyar Könyvtár»-ához. — Nagylucsei Orbán egri püspök egy festett Missáléja 1491 körül. — Adalék a XV. századbéli hazai könyvtárakhoz. — Rozsnyai Dávid conventiója 1669-ből. — A new-yorki Astor-könyvtár. A M. T. Akadémia leszállított árú kiadványai. — A múzeumi könyvtár kéziratári gyarapodása 1887-ben. — Jelentés az erdélyi múzeumi könyvtár gyarapodásáról 1887-ben. — A múzeumi könyvtár tisztviselőinek tudományos kutatásai 1887-ben. — Zimmermann Ferencz monographiája a nagyszombati archivumról. — Vágner József: A nyitrai egyházmegyei könyvtár kéziratjai és régi nyomtatványai. — Bubics Zsigmond czinzetes püspöknek s a múzeumi könyvtári metszetgyűjtemény főőrnek kassai megyés püspökké kineveztetése. — Múzeumi könyvtári gyakornok kinevezése. — Előléptetés a budapesti egyetem könyvtárában. — A hamburgi Corvin-codex. — Hellebrandt Árpád: az akadémiai könyvtár incunabulumai. — Újabb adalék Vitéz János könyvtárához. Irodalmi Értesítő. — Bibliographiai irodalmi szemlének. — Olvasóinkhoz.

Magyarországi könyvészet 1887-ben című mellékletünket, mely ezen folyamból hiányzik, a «Magyar Könyvszemle» 1888-ik évi folyam I-ső füzetével fogjuk szétküldeni.

MAGYAR
KÖNYV-SZEMLE.

KÖZREBOCSÁTJA

A M. NEMZETI MÚZEUM
KÖNYVTÁRA.

1887-ik ÉVI FOLYAM.

BUDAPEST.
HORNYÁNSZKY VIKTOR NYOMDÁJA.
1888.

TARTALOM

	Lap
Acsády Ignác : Egy nagyszombati könyvkiadás 1675-ben.....	239—241
Ballagi Aladár : A csestochowai pálos nyomda magyar tárgyú termékei	139—152
» » A pétervári könyvtár 1860—1887-ig	295—313
Dr. Bozóky Alajos : A nagyvárad kir. jogakadémiai könyvtár	179—184
Csontos János : Emlékirat a Nemzeti Casinó könyvtáráról.....	117—130
» » A berni városi könyvtár hazai vonatkozású kéziratai	242—248
Erdélyi Pál : Foktövi János ismeretlen prédikációs könyve 1614-ből	74—88
» » Gálszécsi István Énekes-könyvének töredéke 1536-ból ..	215—223
Fraknói Vilmos : Vitéz János levelei és beszédei	59—62
Horvát István : 1813-ik évi emlékirata a M. N. Múzeum könyvtáráról	224—238
Jakab Elek : A Bánffy-levéltár magyar történelmi forrásai.....	63—73
J. Kemény Lajos : Gallen János, kassai könyvkereskedő hagyatéka 1583-ból.....	136—138
Kropf Lajos : Néhány adat a magyar bibliographiához Deschamps földrajzi szótárából.....	131—135
Majláth Béla : A sorsvető könyvek és egy ismeretlen XVI. sz. magyar Fortuna	1—46
» » Jelentés a M. N. Múzeum könyvtárának állapotáról 1886—87-ben	202—214
Nagy Gyula : Egy kéziratban maradt magyar-latin szótár-töredék 1580. tájáról	100—110
Szádeczky Lajos : Báthory István könyvészetéhez.....	47—58
Szilágyi Sándor : Borsáti Ferenc ismeretlen alkalmi költeménye 1656-ból.....	93—99
Reizner János : Adalékok a hazai könyvtárak statisztikájához	89—92
Zeleny Ferenc : A legutóbbi népszámlálások forrásműveinek bibliográ- phiája.....	111—116
A berlini királyi könyvtár legújabb szabályai.....	249—260
A besztercebányai, libetbányai, korponai és selmeczbányai városi levéltárak kéziratai	153—178
A M. T. Akadémia könyvtárának régi szabályai.....	185—201
A pétervári cs. könyvtár ismertetése.....	261—294
Vegyes közlemények	314—340
Jelentés a M. Nemzeti Múzeum könyvtáráról. — Jelentés a budapesti tud. egyetem könyvtárának rendezéséről, gyarapodásáról és forgalmáról 1887-ben. — Jelentés a M. T. Akadémia könyvtáráról. — Jelentés a szegedi Somogyi-könyvtár forgalmáról 1886/7-ben. — A M Nemzeti Múzeum könyvtárának levéltári gyarapodása. — A császlóczi sz. Márton egyházi könyvei 1444-ben. — Nagybánya város nyilvános	

könyvtárai. — Magyar Szulpicz necrologja. — Négy lappangó Corvin-codex. — Régi magyar nyomtatványok a londoni könyvpiaczon. — Corrigendum a «Régi Magyar Könyvtár»-ban. — Adalék Szabó Károly: «Régi Magyar Könyvtár»-ához. — Nagylucsei Orbán egri püspök egy festett Missáléja 1491 körül. — Adalék a XV. századbéli hazai könyvárakhoz. — Rozsnyai Dávid conventiója 1669-ből. — A new-yorki Astor-könyvtár. — A M. T. Akadémia leszállított árú kiadványai. — A múzeumi könyvtár kéziratári gyarapodása 1887-ben. — Jelentés az erdélyi múzeumi könyvtár gyarapodásáról 1887-ben. — A múzeumi könyvtár tisztviselőinek tudományos kutatásai 1887-ben. — Zimmermann Ferencz monographiája a nagyszabeni archivumról. — Vágner József: A nyitrai egyházmegyei könyvtár kéziratái és régi nyomtatványai. — Bubics Zsigmond címzetes püspöknek s a múzeumi könyvtári metszetgyűjtemény főörének kassai megyés püspökké kinevezetése. — Múzeumi könyvtári gyakornok kinevezése. — Előléptetés a budapesti egyetem könyvtárában. — A hamburgi Corvin-codex. — Hellebrandt Árpád: az akadémiai könyvtár incunabulumai. — Ujabb adalék Vitéz János könyvtárához. — Irodalmi Értesítő. — Bibliographiai irodalmi szemlénk. — Olvasóinkhoz.

Magyarországi könyvészet 1887-ben. Összeállította Horváth Ignác.

	Lapszám
Magyar irodalom	I—LXXXIII
Hazai nem-magyar irodalom.....	LXXXIII—CIV
Hazánkat érdeklő külföldi munkák.....	CIV—CIX
Naptárak az 1887-ik évre.....	CIX—CXVIII
Egyházi névtárak és directoriumok 1887. évre.....	CXVIII—CXIX
Iskolai értesítők az 1886—87. tanévről.....	CXIX—CXLVIII
Kimutatás a «Magyar Könyvszemle» 1887. folyamában felsorolt könyvekről.	

A SORSVETŐ KÖNYVEK ÉS EGY ISMERETLEN XVI. SZ. MAGYAR FORTUNA. ¹

MAJLÁTH BÉLÁTÓL.

Népies irodalmunknak van egy igen érdekes és nevezetes ága, mely a mult században már lestülyedt ugyan a ponyvairadalom körébe, de három százados létezése, eredete és verses alakja szempontjából méltán igényelhet vala helyet ott, hol a népköltészet ponyvairadalmi termékei méltatásra találtak. Ez a sorsvető, a szerencsekönyvek irodalma, melyről mostanig hallgatott irodalmunk története, de még csak bibliographiai repertoriumokból, könyvészeti jegyzetekből sem ismerünk arról annyit, hogy legalább ez említett könyvek czíméről lenne tudomásunk. Pedig az oly irodalmi termék, mely háromszázados pályafutása alatt tizenhat kiadást ért, s alig száz éve, hogy a vásári piac ponyvájára került, s még nincs húsz éve, hogy onnét is leszorulva többé nem nyomatik; — de legelső eredeti irányát, alakját, sőt mondhatnám eredeti irmodorát és nyelvezetét vajmi csekély korszerű változásokkal az utolsó kiadásban is fentartani tudta: az oly irodalmi termék szerzője kétségtelenül számot tesz azon íróink sorában, kik a XVI-ik században írtak az olvasni és írni tudók számára. Mert a magyar sorsvető könyveket is csak a művelt osztály olvasta; annak is ugyanazon közönsége volt, mint az azonkorú költészeti irodalom bármely más ágának, mely részint mulattató időtöltésül, részint a jövő tudásának babonás kielégítéseül szolgált a legmagasabb főúri köröknél épen úgy, mint az udvarházban lakó hét szilvafás nemes ember családjánál, vagy az írni és olvasni tudó társadalom bármely osztályánál.

¹ Felolvasatott a m. t. Akadémia 1887. október 3-diki ülésén.

Bizonyára ott feküdt a sorsvető könyv a ládában vagy almáriomban békés egyetértésben a históriás énekekkel, Lantos Sebestyén épületes szép verseivel és másokkal. S ha míg ezekről irodalomtörténetünk hírt tud adni nekünk, a sorsvető könyveket pedig nem említi, mintha nem is léteztek volna; ennek oka csak abban rejlik: hogy a verses históriák, vitézi énekek, a krónikás könyvek a multak történeteit írván le, a tudás vágyát elégitették ki s néhányszori olvasás után a könyvpolcra vagy a leveles ládába visszakerültek, s olykor hosszú évtizedek mulva kevésbbé sérülve, vagy épen teljes épségben származtak át egyik nemzedékről a másikra. A sorsvető, a szerencsekönyvek azonban a jövő titkaiba engedték bepillantani a hiszékeny, a babonás elöítéletek jármában fogva tartott embereket; s míg a multak tudásának vágyát csak kevesen óhajtották kielégíteni, — a jövő titka iránti kíváncsiságnak igen nagy közönsége volt, s a sorsvető könyvek felette gyakori használata, forgatása miatt azok elkallódtak, elrongyolódtak, ugyannyira, hogy azoknak csak híre jutott egyik nemzedékről a másikra, de maga a könyv nem, vagy csak a legritkább esetben. S ha bár ezen könyveknek újabb és újabb kiadása egyik a másikat érte, — a legrégebb kiadásokról a jelenkor már nem tudott semmit, példányait nem látta, s ennek természetes következése lett irodalom történetünkben azon hézag, mely a XVI-ik századbeli népies költészeti termékek mellett a sorsvető szerencsekönyvekről említést nem tesz, nem tehetett, mert azt fenmaradt példányaiban nem ismerte.

Eme hiány, ezen hézag pótlása az, mit jelen irodalomtörténeti tanulmányommal a sorsvető könyvekről elérni, vagy legalább némileg megközelíteni kívánok, mert hogy azon ür teljesen elenyészthető legyen, meggyőződéseim szerint ma már nem valószínű. Mert habár kutatásom véletlen szerencsése nyomába is vezetett a magyar sorsvető könyvek létezésének a XVI-ik században, az általános emberi természet gyengeségére, a kíváncsiság kiaknázására alapított könyvek elterjedése bizonyára oly sok kiadást ért, hogy azon kiadásoknak csak megközelítő meghatározását sem vagyunk képesek eszközölni. Nem, mert hiányzanak, elvesztek, elkallódtak egyrészt magok a példányok, másrészt pedig a régi könyvrajstromok, följegyzések sem szolgáltatnak adatokat, melyek nyomán ezen ngyon elterjedt s még napjainkban

is létezett Fortuna- vagy Szerencsekönyvek 1711-ig lemenő kiadásait constatálni lehetne.

Tisztelt Akadémia! Midőn itt e helyen és ez alkalommal jelen értekezésemet a magyar sorsvető könyvekről különösen előadni szerencsés vagyok: nem zárkózhattam el az elől, hogy tanulmányomat általjában ki ne terjeszsem a külföldi irodalom hasonló fajú termékeire is. Mert a mellett, hogy XVI-ik századbeli irodalmunknak egy teljesen ismeretlen kiadású Fortuna-könyvét mutathatom be: az összegyűjtöttem anyag mindinkább arról győzött meg, hogy a magyar sorsvető könyvek keletkezése szoros kapcsolatban van a külföld hasonló termékeivel. A külföld szolgáltatta a mienknek az előmintákat a berendezéshez, a képek rajzaihoz, az utalásokhoz a kérdésektől a képesoportok labirinthjain keresztül a jövőmondás feleletéig. Mindemellett a szöveg nem fordítás; maradt az eredeti magyar úgy irányára mint moráljára nézve, a verselés magyaros modorára, a négy-soros rimes versszakok alkalmazására, mint a kifejezésekben a tős-gyökeres magyaros szájíznek, a triviális vastag tréfák modorának megfelelőleg; s végre eléggé kínálkozó volt az alkalom jelen értekezésem indokából, a külföldi sorsvető könyveket összehasonlítva a magyarral, amannak bibliographiáját is megismertetni, minthogy tudtommal a külföldi „*Libro del sorte*”; „*a „Dodechedron“*“-ok, a „*Loos buch*“-ok, „*Libro del juego de los suortes*“, „*Fortuna Albo Sciestyé*“ stb. című sorsvető vagy szerencsekönyvek irodalmunkban tárgyalva nincsenek.

Tanulmányomat részint eredeti kútforrásokra, könyvtári és levéltári kutatásokra fektetve, átvizsgáltam a bécsi csász. kir. könyvtárban levő „*ain Loos Buch*“ című kéziratot a XIV-ik századból; a heidelbergi codexet ugyancsak a XIV-ik századból és egy másikat szintén ott 1492-ik évből; a müncheni kir. könyvtárban egy 1450-ik évtől 1461-ig terjedő kéziratot, melyben hat különféle sorsvető könyv van; a hagenai könyvjegyzék nyomán egy ugyanottani kéziratot 1440-ik évből s végre a berlini kir. könyvtárban egy XV. századbeli kéziratot; részint felhasználtam a Loosbuch-ok monographistái közül Sotzmann munkálatait, Brunet Notice-ait, Gervinus „*Gesichte der poetischen national Literatur der Deutschen*“ című dolgozatát; részben pedig bibliographikus leírásokat, repertoriumokat és könyvészeti elszórt

jegyzeteket De Rossi, Primisser, Morelli, Hain, Trevigni, Panzer, Ebert, Jannet, Violet le Duc, Vulsan de la Colombier, De Bouck, Kästner, Grässe, Hoffmann von Thallersleben, Raumer és Flügeltől.

S miután 14 eredeti kéziratot, 32 nyomtatott sorsvető könyvet részint eredetiben, részint megjelent bibliografiai közlemények és leírások nyomán áttanulmányoztam, azon meggyőződés érlelődött meg bennem, hogy némi szolgálatot tehetek irodalomtörténetünknek: ha vonatkozással a magyar sorsvető könyvekre ez irányban tett tanulmányaimat a következőkben bemutatom.

I.

A sorsvető könyvek kéziratai.

Legrégibb ismert kézirata a sorsvető könyveknek a XII-ik századból ered, melyet Aben Ezra, astrologus, kabbalista, az orvosi tudományokban nagy jártassággal bíró spanyol zsidó „Sepher Goraloth“ czim alatt irt, s melyet De Rossi¹ leírásából ismerünk. Hogy az e fajta könyvek az arabok és perzsák „falnamek“ útján terjedtek el Európában, kétségtelenül bizonyítják Grässe² és Flügel³ közleményei, melyekben az arab és perzsa sorsvető könyvek nagy tömegéről adnak kimerítő jelentéseket. Nem valószínűtlen azonban a föltevés, ha némelyek ezen könyvek első eredetét a rómaiak „Sortes Virgilianae“-ig felvinni törekeshetnek.

Általában azonban a reánk maradt sorskönyvek kéziratainak legnagyobb része — néhányak kivételével — a XV-ik századból való; s nagy tévedésben van Primisser⁴ is, midőn az ambrázi gyűjteményben levő „*Ain loss Puch*“ czimű pergamentre írott sorskönyvet a XIII-ik század második feléből származtatja, mert annak nyelvezete sokkal későbbi korra vall.

Németországban a sorsvető könyvek, az írott Loosbuchok kivált a XV-ik században még a könyvnyomtatás feltalálása után is nagyon elterjedve voltak. Ezt bizonyítaná körülbelül az

¹ Cod. mss. hebr. tom. I. pag. 67.

² Literat. Gesch. Tom. II. pag. 886. 1015.

³ Berichte d. kön. Sächs. Ges. d. Wiss. zu Leipzig 1861. Tom. I. pag. 24—74.

⁴ Beschreibung d. Ambr. Samml. 1819. 8°. pag. 270. Nr. 27.

is, hogy az eddig ismert kéziratossorsvető könyvek a XV-ik századból leginkább német szövegűek. De ha ez bizonyítékul el sem fogadható, s véletlen esélynek számítandó be a másnyelvű kéziratossorskönyvnek elveszése; még inkább tanúskodik a mellett az, hogy a közönséges könyviróknál leginkább Németországban a naptárak, iskolakönyvek készítése mellett a sorsvető könyvek írása állandó czikk volt; s az ezzel foglalkozók megkülönböztetésül a Scriptor, a Calligraphus és Miniator, — Briefmaler, Briefschreiber jelzővel illettettek. S midőn már a fametszés és a könyvnyomtatás feltalálva lett, ugyanazok Briefdruckereknek neveztek s a könyvnyomatókhoz épen oly viszonyban állottak, mint a minőben előbb a calligrafusokkal szemben voltak.¹ Ennek egy igen érdekes bizonyítékát találjuk egy 1440-ik évi hagenai könyvjegyzékben, melyben Laber Dipold ugyanottani iskolamester hirdeti azon kéziratossorsvető könyvek jegyzékét, a melyek nála kaphatók, ezek: gemalte *lossbücher*, zehngelot mit glossen, und sunst kleine bettebücher, gute bewehrte artznien bücher, schachtabel gemalt. Ezen sorsvető könyvek azonban úgy látszik csak a szegényebb sorsúak számára készültek; kiállításuk egyszerű és közönséges lehetett, mert a jövődőt titkának megtudása, a kíváncsiság senkinek sem volt szabadalmazott természeti sajátsága, — a vak hit, a középkor babonája művelte, fokozta azt mindenkinél egyaránt; s épen úgy találunk az urak, a hercegek udvarában irodákat, hol a XV-ik században saját maguk használatára bizonyosan fényesen kiállított sorsvető könyveket készítettek, melyekre különben egyáltalán szükségük nem lett volna, ha a Briefschreiberek közönséges készítményeivel megelégszünk.

Ilyen a többi közt, hogy csak egyet hozzak fel például, a heidelbergi könyvtárban² egy kis folió alakú pergamentre írott kéziratossorsvető könyv 1492-ik évből, melynek végén az utolsó lapon ez áll: „*Anno Domini Tausent Vierhundert und Inn zweyundneuntzigsten ioren am freitag nach Sant pauls bekehrung tag: Hab ich Heinricus Meise von Wurzpurch diss Buch zu Grunsfeld Inn des Wolgebornen herrn herrn Asmusen Graven*

¹ Sotzmann. Serapeum 1851. évf. 307. l.

² Mss Nr. 552. fol.

zu Wertheims unnd In seiner gnaden Cantzelleij vollend unnd geschriben. In beywesen seiner gnaden secretari Chonradi Kappels.“

Bárha igaz, hogy alig van nagyobb nyilvános könyvtár Németországban, hol a sorsvető könyveket nem találunk, de Sotzmannak azon állítása,¹ hogy a loosbuchok kéziratái a XV-ik században jobban el lettek volna terjedve, mint később a nyomtatottak, mégis kétségbe vonható, ha tekintetbe vesszük az előállítás nehezebb voltát, a könyvkereskedés szűkebb korlátait; ha megfontoljuk, hogy a XVI-ik században a műveltség haladásával szaporodott az olvasni, írni tudók száma, a nyomtatás által a könyvek gyorsabb és könnyebb elterjedése s aránylagos olcsósága által a megszerezhetés jutányosabb módja is kínálkozott.

Az ismert kéziratok sorsvető könyvek tartalmuk lényegére, beosztására és módszerükre nézve, három egymástól élesen elkülöníthető osztályba sorozhatók. Ezek elseje a sajátképeni sorsvető könyvek, a Loosbuchok, Libro del Sorti-k, melyek az illető könyvekben meghatározott kérdésekre sorsvetés útján bizonyos képesoportokon vagy csak névleg említett személyek, tárgyak utalásain keresztül vezetnek a várt felelethez. A második osztályba tartoznak a szerencsekönyvek, melyek inkább horoskopikus jellegűek s a szerencsés vagy szerencsétlen napok megtalálására tanítanak, minden közbeeső utalás nélkül. Végre a harmadik osztályt képezik a jóslat-könyvek, melyeknek csak egy kép- vagy csak névleg említett tárgycsoportozatuk van s mindeniknél csak egy-egy jósló mondat, s elolvassuk azt, mely a vetett kocka számának megfelel.

A kéziratok e két utóbbi osztálya nem került nyomtatás alá, valószínűleg azért, mert kevés volt benne a mysticismus, a kíváncsiságot nem fokozta, nem készítette elő annyira, mint a sajátképeni sorsvető könyvek, hiányozván belőlük az utalás négy-öt képesoporton keresztül, az népszerűvé nem válhatott. Mellőzve tehát a sorsvető könyvek ezen két osztályát, annál is inkább, minthogy ez a magyar Fortunával semmi kapcsolatban nincsen: áttérünk egyenesen az első osztályú sorskönyvek ismertetésére.

¹ Serapeum 1851. évf. 307. l.

Eltekintve a De Rossi¹ által említett „Sepher Goraloth“ című s Aben Ezra spanyol zsidó által a XII-ik században írt sorskönyvtől, melyet csak rövid bibliographiai jegyzetből címe után ismerek, a legrégebb sorskönyvek az eddig ismertek között a németek. S bár ha az angol és olasz sorskönyvek kéziratoss példányai nem ismeretesek, valószínű, hogy a nyomtatás előtti századokban olyanok ott is voltak. Feljogosít e föltevésre — kivált az olaszokat illetőleg — az, hogy a míg a német sorskönyvek csak a XVI-ik század harmadik tizedében jelentek meg, az olasz Libro del sortik-kal már a XV-ik század mások felének közepén találkozunk.

Brunet² ugyan azt állítja, hogy Lorenzo Spirito 1473-ik évben megjelent munkájához az első eszmét a „Dodechedron de la Fortune“ című francia kéziratból vette, mely a XIV-ik században íratott s annak egy másolata az olasz író birtokába jutott, melyből eszméit merítette volna. Ezen állítás szerintünk csak a lehetőség látszatával bír, de bizonyítékok hiányában a valószínűséget nélkülözi. Mert ha Lorenzo Spirito annak másolatát bírhatta, annál inkább kellett a francziáknak annak eredetijét ismerniök. S vajjon minő okok foroghattak fenn arra nézve, hogy a „Dodechedron“ kéziratát Lorenzo Spirito munkájának megjelenése után majdnem egy századdal később nyomatták ki, t. i. 1556-ik évben Párisban Francois Grojet Lochois által; holott a „Libro delle Sorti“ sorskönyv ugyancsak Brunet³ szerint 1528-ik évben „Libro del juegos de los suortes“ cím alatt előbb spanyol nyelven, ebből azután francziába áttiltetve szintén 1528-ik évben Párisban lett kiadva. S bár ha minden sorskönyvnek alapeszméje ugyanaz, de a kiviteli módozat mindig nemzeti eszmekörben mozog, ahoz alkalmazkodik, s e tekintetben Spirito műve teljesen elüt a francia Dodechedron kéziratától. De ha végképen kétségbe vonható az, hogy az olaszoknak kéziratoss sorskönyveik nem voltak; bár ha Olaszországban a babona, a mysticismus, az astrologia, a mantika, a kabbalistika csak oly fejlődésnek örvendett, mint akárhol másutt: sokkal közelebb áll

¹ Cod. mss. hebr. tom. I. pag. 67.

² Serapeum 1858. évf. 166 l.

³ U. a. u. o.

a valószínűség, hogy a sorskönyvek eszméjét Spirito inkább a németektől vette át mint a francziáktól, mert a Libro delle Sorti beosztása, utalásai, képcsoportjai jobban megfelelnek a német sorskönyvek kéziratának, mint a francziának.

A legrégebb kézirat a német sorskönyvek között a heidelbergi könyvtárban őrzött Lossbuch,¹ mely a XIV-ik században készült s nagy, szép góth minusculákkal hártýára írva 22 lapból áll, színezett képekkel *díszítve*. Az első oldalon egy függőleges rubrikában egymás alatt 32 kérdés van; ugyanazon lapon a kérdések irányában egy-egy próféta neve az ó-testamentomból, de egynehány egészen idegen név is, mint Welle, Morel, Fundlein, Marsit, Chorel, Samlin stb. A harmadik rubrikában ismét egymás alatt rendszám egytől harminczkettőig. Ezen codexnél használati canon ninesen s maga a most leírt oldal rubrikái szerint a kiválasztott kérdéssel szemközt álló próféta s az annak megfelelő rendszám utalt a válasz további keresésére. Itt még nines nyoma a koczketésnek, de a jóslatszerű feleletek bármelyik kérdésre akként vannak beosztva, hogy a kiválasztott kérdést tevőnek nem kellett szükségképen azt a prófétát választania a melyik a tett kérdés rubrikájának szemközt állott, de választhatta bármelyikét a további utalással. Ugy látszik, hogy a koczketés helyett ez volt a módozat, melylyel a véletlen a játékba belevonatott. A következő 2—4-ik levélen találjuk az első képcsoportot 36 egész alaku egyénnel, erős tollrajzban, durván bár, de mégis némi művészettel kivive és vízszínekben kifestve. A négy első alak: Cato, Aristoteles, Plato és Vergilius, mindenik egy-egy irólappal kezében, melylyel a második képcsoport valamelyikére utal. Az 5—32-ik oldalig következik az első lapon említett képcsoportja a prófétáknak neveikkel és rendszámaikkal ellátva. Ezek ismét a kezükben tartott czédulákon utalnak a hét planétákra és az azoknál feljegyzett négy világtáj valamelyikére; ezt kiegészíti még a Holdnál délkelet és délnyugat, Saturnusnál északkelet és északnyugat, nyilván csak azért, hogy a különféle 32 megnevezést kihozni lehessen. Az 5—6-ik lapon van balra az index, a 7 planéta neve nagy betűkkel; ennek átellenében jobbra a világtájékok s mindenik

¹ Mss. Nr. 7.

világtájéék irányában megnevezve az annak megfelelő kép, a melynél a kiválasztott kérdésre vonatkozó válasz keresendő. A 6-ik lap tulsó oldalától a 22-ik lapig, mindenik lapon felül egy-egy kép s minden kép alatt 32 felelet, két soros német versben írott, melyek ugyanazon sorban következnek egymásután, mint a hogy az első lapon a kérdések állanak, de az egymásutánja a feleleteknek mindenik lapon más-más rendszámmal kezdődik, mi a válasz keresésit némileg nehezíti. A képek, melyek alatt a feleletek vannak, az állatok köréből vétettek a könyv írója által, madarak és emlősök egyaránt ecsettel, de kisebb mérvekben, csinosabban s úgy látszik más kéz által festve, mint a próféták csoportja. Ezen codex háromszori utalással, három képcsoponton keresztül vezeti a kérdezőt, míg a feleletet megtalálja s a kockavetés mellőzésével csupán a próféta választásának véletlenére bizza a jövődő megtudását, mialatt bibliai, astronomiai és földrajzi nevekkal ismertet meg s a kapott válaszban a vallás moráljára tanít.

A német sorskönyvek egyik legérdekesebb kézírata a müncheni királyi könyvtárban őrzött papiros codex,² mely az augsburgi szt. Ulrik és szt. Afra nevű augustinus zárdából származik s onnan a zárdák secularisatioja után a könyvtárral együtt Münchenbe jutott. Ezen XV-ik századbeli kéziratban a szerencse- és jóslatkönyveken kívül hat különféle sorsvető könyv van, kettő 1450., kettő 1455., egy 1459. és egy 1461-ik évszámmal ellátva.

A 154 folio lapra terjedő kéziratnak első sorskönyvét 1450-ik évben Konradhauseni Endlin készítette Udalrich öttingeni grófnak Baldernben Nördlingen mellett levő irodájában. Ezen sorskönyv harmincz folio lapra terjed s az utolsó lap záró soraiban olvassuk: „Explicit sortilegium per me Conradum Molitorem de Ottingen, tempore isto erat in cancellaria Vdalrici comitis de Ötinge in Vigilia Simonis et Jude apostol, anno dni millesimo CCCC^{mo} L^{mo} in Castro Polderini. Nildne de Hausen Edarnok. 1450. A codex első lapján a sorskönyv címkepe, a szerencsekerék, erőteljes rajzban. A szerencsekereket a halál forgatja,

¹ Cat. Docen. pag. 390. Sotzmann Serapeum 1851. évf. 315. s következő lapok.

fent ül a király fején koronával, kezében királyi pálczával; a kerék baloldalán három alak fölfelé kapaszkodik, jobb oldalán három lefelé zuhan s egy már a földre esett. Az előtérben lent egy barát és egy paraszt ember áll balról; míg jobbról egy szerelmes ifju és egy nő van. A koczkavetés itt is mellőzve van s mint a heidelbergi codexben, itt is a címkép után következő első lapon levő 22 kérdésnél van az első utalás a próféták első képesoportjára, innét a 7 plánétára, ezektől a 22 égi jelre és állatképekre, míg végre ezektől a 22 király képesoportjára, hol a válasz föllelhető. Itt érdekes az, hogy már a szerencsekerékek találkozásunk, mely hasonló felfogásban a magyar sorsvető könyvekben is előfordul, mint azt később látni fogjuk. Ezen kéziratban már négy utalás van négy képesoporton keresztül a feleletig, s míg a heidelbergi kéziratban a választ állatok adják, — ebben a királyok szájából halljuk a jövendölést, melyek közt a magyar király is szerepel.

A müncheni codex második sorskönyvének czime: *Das Glückes rad*, iratott 1455-ik évben. Ezen kéziratban a címképen levő szerencsekeréket angyal forgatja minden egyéb mellékalakok nélkül. A két előbb leírt sorskönyvtől abban különbözik lényegesen, hogy az előszóban a könyv tartalmának határozott irányát megjelöli, magyarázatokba bocsátkozik az emberi test complexiójáról és természetéről s rövid, erőteljes mondatokban adja elő a planéták befolyását az ember szervezetére és hajlamaira és koczkavetés által hozatik kapcsolatba a sorssal, a mely jövendölés alakjában három képesoporton keresztül vezet a *feleletig*. Az első képesoport 20 mester; a második a 7 planéta s a harmadik ismét más 30 mester, mindenik egy-egy mondat, két koczkavetésből eredő különböző számeombinatiókkal. A tisztán astrologiai alapra fektetett moral intentioja: hogy a bizonyos csillagzatok befolyása alatt levő minő erényeket tulajdonítson el s minő bűnöket kerüljön leginkább.

Ezt követi a „*Das Glückesrad mit Fraw Venus und den Gesellen*.” Elöl címkép gyanánt van a szerencsekerék, legfelől a királylyal, jobbra-balra négy felkapaszkodó és négy lezuhanó, s alul egy leesett alakkal; s míg az angyal őrzi a fölfelé törekvőket, a leesők mellett az ördög vigyorog. A három képesoport prófétákat, királyokat és mestereket ábrázol 55 képen, minde-

niknél egy-egy mondattal; utolsó a szentek csoportja, kik elég különösen — a könyv czimének megfelelőleg — szerelmi kérdésekre adnak jósló feleleteket, a kockkavetés számának megfelelő sorban. Feltűnik egyébiránt a képcsoportok eme satyrikus összeállítása Venussal szemben mindjárt az első képcsoportnál, hol az első kockkavetésre a bibliai személyek között böles Salamon király válaszol a szerelmi kérdést tevőnek további utalással a következő képcsoportra. Egy az első lapra beragasztott kis 8° lapon az 1455 évszám olvasható, míg az utolsó lap végén az 1473-ik évszám áll. Nézetünk szerint ezen kézirat, mely 1455-ben íratott, a jelen példányban 1473-ik évben másoltatott; a két különböző évszám előfordulása legtermészetesebben így fejthető meg.

Érdekes ezen gyűjteménynek hatodik sorskönyve, mely a 144—154-ik lapig terjed s mely a szerenese forgandóságát, állhatatlanságát, a sors kiszámíthatatlan véletlenségét az érzékiség igen találó felfogásában adja vissza, kivált midőn ennek ellentétéül a könyv czime gyanánt ezen négy szót olvassuk: „Justitia, Sapientia, Prudentia, Fortitudo“, s alatta a szerencsekereket egy szamar forgatja, fent a farkas király ül, balról a macska és majom fölfelé kapaszkodik, jobbra az oroszlán denevértől körülropködve, egy nyúl és egy sertés zuhannak *lefelé*; lent már egy kutya fekszik s a szerencsekerék állványához egy öreg ember támaszkodik. A címlap tulsó oldalán Ysayas próféta nyolcz soros versben utasítást ad a sorskönyvnek kockkavetés által történő mikénti használatára. Ez alatt van az 1455-ik évszám.

Eltér e kézirat a szerencsekeréknek ezen eredeti felfogása mellett a többtől még abban is, hogy képcsoportok nincsenek benne s csak egyszeri utalással vezet a feleletekhez, mely 56 állatnak névesoportjából áll, de közöttük találjuk Ysayas prófétát, Venust, a Syrént, az erdei asszonyt, a vízi nymphát és a vízi embert is. A kézirat elején van az abécé s mindenik betű a kérdések bizonyos fajtáját foglalja magában; s a kérdések mellett levő rimes versek utalnak az állatnevek csoportjára, hol a kockkavetés számai szerint keresendő a felelet.

Valamennyi közt legtarkább a 120—143-ik lapig terjedő, az 1459-ik évben írott „*Sortilegium*“ czimű sorskönyv, melynek sem czímképe, sem képcsoportjai nincsenek; ezek helyett azon-

ban ott találjuk a köröket, megközelítőleg olyan beosztással, mint az a magyar sorskönyveknél is szemléltethető. A képesoportokat pedig nevek helyettesítik, túlnyomólag a természetrajzból és a földrajzból; a kockakvetés egyszeri használata mellett csak háromszori utalás van a feleletig. A könyv használata azonban itt a legvilágosabban van kifejtve valamennyi között, s az utalások épen olyan könnyen kikereshetők, mint a magyar sorsvető könyvekben. Túlságos tarkaságát a kéziratnak jellemzi az egyes csoportozatok számos sorozatának igen vegyes tárgyai. Így a második lapon van 16 kérdés, ezek közül választva — kockakvetéssel utaltatunk a következő 12 kör valamelyikére, melyek mindenike 12 személy, természet vagy földrajzi nevet foglal magában. Az első kör hegyek neveit, a második madarak, a harmadik emlősök, a negyedik növénygyökerek, az ötödik fűvek, a hatodik halak, a hetedik drágakövek, a nyolczadik apostolok, a kilenczedik fák, a tizedik próféták, a tizenegyedik vizek, a tizenkettedik városok neveit tartalmazza. Ezen köröktől a további utalás a királynevek csoportjára történik, melyek közül mindenik egy-egy oldalt foglal el 16 oldalon, közöttük a francia király 1459-ik évszámmal van jelölve. Előfordul ott a magyar király *neve is*. Innét az utolsó utalás a harmadik csoportot illeti, melynek 19 sorozata van. Az első a négy ósátya, a második öt pogány böles, a harmadik más négy pogány böles, a negyedik öt világalandozó, az ötödik négy evangelista, a hatodik négy egyházi atya, a hetedik remeték, a nyolczadik négy püspök, a kilenczedik négy herceg, a tizedik négy gróf, a tizenegyedik a négy világ-elem, a tizenkettedik négy lovag, a tizenharmadik a német *Tafelrunde* lovagjai, a tizennegyedik a négy világtájék szelei, a tizenötödik négy erdő, a tizenhatodik négy síkság, a tizenhetedik a Niebelung-ének négy vitéze, a tizennyolczadik négy mesterdalmok és a tizenkilenczedik sorozat négy angyal nevét tünteti föl.

A feltűnő tarkasággal bíró eme sorskönyv, habár képek nincsenek is benne, belső értékére nézve a legkiválóbb, mert könnyű szerrel a társas mulatság körébe való ismeretek szerzését eszközlí a biblia és természettudományok köréből, a földrajz és történelemből.

A müncheni codex sorskönyveinek nem egymásutánját, hanem évréndét követve, az utolsó az 1461-ik évben írott „*Das Glück radt*“ című sorskönyv, mely a 81—97. lapig terjed. Ennek czímképén a szerencsekereket felhókból kinyúló istenkéz *forgatja*, ugyanolyan kapaszkodó és lezuhanó alakokkal, koronás királylyal a kerék tetején, mint a többin. Az előszót a világ négy tájkának magyarázata kíséri, melyre I—XII jelzett mondat következik a 12 égi jelre vonatkozólag. Innét van az első utalás a negyedik és ötödik lapot elfoglaló néven nevezett 12 szerzetes nőre, hol a 12 kép megvan ugyan, de a képek névfelírásai hiányzanak, illetőleg kimaradtak, s ezen hiány miatt ki nem mutatható az arra következő képcsoportra való utalás, valamint a kérdés összefüggése az arra kikeresendő válasszal s nem constatálható az sem, vajjon az kockavetéssel történt-e vagy a nélkül?

Az, a mi sajtáságos érdekességet kölcsönöz ezen sorskönyvnek, az utolsó képcsoport, melynél a négy soros verses rímekbe szedett feleletek vannak. Ezen képcsoport 12 királynét állít elénk, kiket a képek festőjének bizarr phantasiája különféle állatokon lovagoltat s azoknak személyei legtöbbnyire olyan nőké, kik a középkori költeményekben szerepelnek. Ezek sorában Venus elefánton; Ilie a Titurelből zergebakon; Sigun a Parsivalból lóháton; Isott vademberen a Tristánból; a szerencsenő a hasonló című költeményből egyszarvún; Agley a Wilhelm von Österreichből szarvason; Syblis oroszlánon; Amaley a Wilhelm von Orleansból griffen; Lybenes a Wittich von Jordánból medvén; Cysbe (valószínűleg Thysbe) koson; Candaris Aristotelesen (a monda szerint Candaris volt a neve azon szép nőnek, a kitől magát Aristoteles lovagoltatni engedte); és végre Kyburg pogány királynő tevén lovagol.

A berlini kir. könyvtárban őrzött sorskönyv kézírata¹ papiroson szintén a XV-ik századból ered, a mely illusztrálva nincsen és 16 levélből áll. Az első lap első oldalán a 28 különböző kérdés rubrikái vannak. A tulsó oldalon és a következő három oldalon levő névcsoport 56 nevet foglal magában, részint az ó-testamentomból, részint a világi történelemből, részint pedig az

¹ Germ. fol. Nr. 563.

ó-kori mondakörből. A 4-ik laptól kezdve az oldalak I—XXVIII római számokkal vannak jelölve, mindenik oldalon 28 felelettel ugyanolyan sorrendben, mint a hogy a kérdések az első lapon egymásután következnek. Megnehezíti itt a válasz keresését az, hogy a felelet adónak neve nincs az illető lap fején megjelölve s a válaszok nincsenek a kérdések rubrikájának megfelelőleg számozva. Ezen sorskönyv irányára nézve horoszkopikus és astrologiai színezettel bír, mert a kiválasztott kérdés rubrikája a kérdést tevőt valamelyik prófétához vagy bölshöz utalva, — ezen névesoportnál azon kérdést intézik hozzá, hogy a kérdéstétel napján a hold hány napos; s innen az adott nap száma szerint történik a további utalás a legközelebbi névesoporthoz. A hold napjának számára való utalás azonban csak látszólagos, mert az a nyereendő válaszszal semminémű okbeli összefüggésben nincs s inkább csak az időtöltés kedvéért van. A mi sajtáságos ezen sorskönyvben — az, hogy a feleletet a föltett kérdésre a kérdés napja határozza meg, minthogy a végső utalásnál a kérdés napjának óraszámja is bemondandó volt; de ennek mellőzésével a koczketést is lehetett használni. Kiválólag előtérbe lép ezen sorskönyvben az arab-zsidó hangzású próféta nevek használata a névesoportoknál, melyek legtöbbszörire csak költöttek, és valószínűleg szándékosan formált arab-zsidó hangzásuak.

Az eddig ismertetett kéziratos sorskönyveknél egymásközötti hasonlatosságot csak annyiban találunk, a mennyiben a többszöri utalás egyik kép- vagy népesoporttól a másikhoz valamennyiben megvan; de instructiv irányuk különböző, valamint a véletlen beleszövése a mulattató társas-játékba szintén sokban eltérő egymástól. S míg öt kézirat a koczketést belevonja, négy kéziratban annak semmi nyoma nincs; s ismét öt kéziratnak ezímlapja különböző kivitelben a szerencsekerék, négy kézirat azt teljesen nélkülözi, s a mint azt alább látni fogjuk, a nyomtatott német sorsvető könyvek az emberi sors változandóságának ezen egyszerű jelképezését, a szerencsekereket, végképen elhagyták, míg a magyar sorsvető könyvekben napjainkig fentartotta magát.

Föl kell itt még említenem a német sorskönyvek kéziratai közül a heidelbergi könyvtárban őrzött s 1492-dik évben keletkezett azon kéziratot, melyet Wertheims gróf kastélyában Meise

Henrik írt,¹ s mely az eddig felhozottaktól igen sokban különbözik.

Ez egy 56 lapból álló pergament-kézirat kis folió alakban, melyben négy különböző darab van, de ezek közül szoros értelemben vett sorsvető könyv csak kettő. Az elsőben elől három oldalon 24 kérdés van, s minden kérdésnél két-két betű indexxel. Ha a sorshoz intézendő kérdést kikerestük, akkor a könyvet beteszszük s annak a felső tábla közepébe illesztett réz-korongját gombjánál fogva tetszés szerint forgatjuk, s midőn a forgatás megszűnt, megnézzük, hogy a korong belső oldalára festett angyal kinyújtott karjával a korong körül írt 12 apostol neve közül melyikre mutat. Ez a sors véletlensége, melyet az angyalos korong első utalása szerint a következő képcsoportban az illető apostol index-betűjével fölkeresünk. A négy következő lapon, minden lapon hat függőleges sorban ugyanannyi indexbetűvel felettük, és 12 vízszintes sorban mellettük a 12 apostol van. Innét történik a második utalás az ezt követő 24 oldalra, a hol körök és gyűrűk vannak, s minden körben egy tárgy rajza és neve, mely körül ismét azon tárgy 12 alfajának neveit találjuk; innét harmadszor leszünk utalva az utolsó képcsoportra; mely a hátralevő 24 lapon a 12 prófétát foglalja magában s ezek mindenike két-két oldalt foglal el, négy soros rimes versekben írott feleletekkel a képek alatt. Ebben a kéziratban leginkább a vallásos morál szerepel s igen vastag élcezzel élődik a jövő sorsát tudni akaró kíváncsival.

A második sorskönyv a 41-ik lapon kezdődik, melyben a titokszerűség, a mysticismus szószátyárkodása az ahhoz írt előszóban minden mást felülmul. Szerzője iparkodik munkájának igen régi és astrologiai színezetet adni. Elmondja benne a 16 bírák ítéletéről ezeknek keletkezését a geomantia 16 praktikájának figurái által, a mely praktikák egy böles embernek fejéből származtak Salamon király idejéből, a ki a Sybillák tanítványa volt. S midőn megtanulta a jövendölést, könyvet írt, hogy az embereknek tanácsot adhasson; s elmondja végre a sorsvetés módját, mely által a könyv használatba veendő.

Itt a sorsvetés módozata a punctirozás, mely eléggé szelle-

¹ Mss. Nr. 552.

mes combinatióban nyilatkozik a könyv írója által. Ha t. i. négy vízszintes sorban egymás alá olvasatlanul és czéltalanul minden sorban bizonyos mennyiségű pontot rakunk egymásután, akkor minden sornak végén egy vagy két pont fölösleges marad. S ezek függőlegesen egymás alá téve adják az előszóban említett titkos figurát. Sajátságos, hogy a babona dédelgetése mellett, mely a könyvben lépten-nyomon nyilatkozik, a vallásosság hypocritismusával önti el művét; s midőn azt tanácsolja, hogy a keddi és csütörtöki nap kivételével naponként legfeljebb két kérdés tehető, még pedig vagy a nap feljötte előtt, vagy nap lemente után: mindannyiszor az adott forma szerint a Jézus Krisztushoz ima intézendő, azután pedig a miatyánk, az üdvözet és a hiszekegy is elmondandó. E kézirat képek nélkül a pontozás által alakított 16 mezőre s onnét a 16 bírák névcsoportjára utalja az olvasót; s mindenik egy lapot foglalván el, a pontozott mezők mindenikére német distichonokban adnak a kiválasztott kérdésre feleletet.

Primisser A. az ambrázi gyűjteményről irt leírásában ¹ említi egy kéziratot, mely a régi inventariumban ezen czím alatt van bejegyezve: „*Ain Buech . . . daryn auf Pergament die Astronomia beschriben, sampt denselben Aspekt unnd Fügurn so man auf teutsch nent Ain loss Puech.*“ Ezen kis folió alakú, 20 lapból álló és a két első oldalon képekkel díszített kézirat szintén sorsvető könyv, mit leginkább bizonyít az, hogy a kézirat kötésének felső tábláján belől a forgatható korong nyomai látszanak; s az, hogy a Primisser leírása szerint közölt német versek feleleteket képeznek előzetesen tett kérdésekre. A két első lapon levő képek az éggömböt, a napot, holdat és planétákat ábrázolják; ezek alatt astrologusok és próféták vannak feltüntetve. Erre következnek Primisser értesítése szerint a jövendölések különféle szabályai és a jóslatok, melyek az év mind a 12 hónapján keresztül vezetik az olvasót és magyarázatát nyújtják a csillagzatok befolyásának az emberi szervezetre.

Ennyiben kívántuk a német sorskönyvek kézíratait megismertetni; de korántsem említettük fel mindazt, a mi e nemben

¹ Beschreibung der ambraz. Sammlung. Wien, 1819. 8r. pag. 270, Nr. 27; Sotzmann: Serapeum 1851-ik évf. 341. l.

a könyvtárakban található. Ezek azonban a legjellemzőbbek s csak az ismétléseket mellőzzük, ha többé-kevésbé ugyanezen kaptafára készült apróbb-nagyobb *leos buchokról* hallgatunk. Mielőtt azonban jelen értekezésünk alkalmával átmennénk a nyomtatott sorskönyvek leírására, ismertetésére, meg kell még azt jegyeznünk, hogy a XIV-ik században írt „*Dodechedron de fortune*“ című francia kéziratos sorsvető könyvet csak annyiban ismerjük, a mennyiben arról Brunet „*Notice sur quelques ouvrages relatifs à l'art divinatoire envisagé comme amusement de société*“ című művében ¹ és Sotzmann a sorskönyvekről írt cikkében ² főlelítik, s a mely V. Károly francia királynak lett följánlva az író Menu által. De hogy vajjon az teljes egészében ugy adatott-e ki Francois Grojet Lochois által Párisban 1556-dik évben, a mint az eredetileg Menu által írva volt két századdal előbb? az sem Sotzmann cikkéből, sem Brunet művéből ki nem tűnik s így arról bővebb értesítést nem is adhatunk. A mi az olasz sorskönyvek régibb kéziratait illeti, ismeretlenek maradtak mindazok előtt, kik a népies irodalom eme szakával foglalkoztak s épen ezen körülmény szolgált indokul Brunetnek arra, hogy az olasz „*Libro del sorti*“-k keletkezését a francia „*Dodechedron*“ kéziratának tulajdonítsa. Morelli szerint azonban a „*Marciana*“-könyvtárban megvan a Lorenzo Spirito által 1473-ban írt kézírata az ő „*Libro del sorti*“-jének. De minthogy az még ugyanazon évben nyomtatás alá is került, arról mint kéziratról szólna legalább is fölöslegesnek látszik előttünk; s áttértünk jelen értekezésünk folytatásában a nyomtatott sorskönyvek ismertetésére.

II.

A nyomtatott sorsvető könyvek.

Németországban a könyvnyomtatás feltalálása után még hosszú ideig használták az írott sorsvető könyveket, midőn Olaszországban már a XV-ik század második felében találkozunk az első nyomtatott sorskönyvekkel. E téren tehát Olaszországé az elsőség,

¹ Serapeum. 1850-ik évf. pag. 166.

² Die Loosbücher 1851. 307. l.

honnét az előbb Franciaországba a XVI-ik század elején, és csak később származott át Németországba.

A legelső sorsvető könyvet Lorenzo Spirito,¹ sajátképen Lorenzo Gualtieri írta, s „Libro del Sorte“ cím alatt 1473-dik évben Vicenzában kinyomatta; s nagy tetszésre talált, mert Hain értesítése szerint² a XV-dik század végeig két olasz folio és egy francia fordításu 4r. alakban jelent volna meg. Morelli azonban a Marcianában tett kutatásai alapján, a hol Lorenzo Spirito kéziratát megtalálta, azon állítást koczkáztatja, hogy a „Libro del Sorte“ 1482-dik évben íratott s így az legkorábban 1482 előtt nem nyomattatható. Ámde, habár a „Libro del Sorte“ évszám nélkül jelent meg, Sotzmann helyesen jelezi 1473-dik évre a könyv valószínű kinyomatását, mert Achates Leonhard bazeli születésű nyomdász vicenzai műhelyének nevét viseli a könyv, a ki pedig ugyanott az első nyomdász volt s alig néhány évvel később onnét eltávozott. Máskülönben pedig Morelli állítását mivel sem indokolta, holott a vicenzai incunabulumok legelsője közé tartozik ez, mely ott Leonhard nyomdájából napvilágra jött.

Spirito sorsvető könyvének második kiadása 1483—84 körül Florenzben jelent meg, míg annak bresciai kiadása Ebert és Brunet szerint 1489-dik évben nyomtatott, mit Trevigny Repertoriumában hibásan állít 1484-ben megjelentnek. S míg Hain a „Libro del Sorti“-nak a XV-ik századból csak két olasz folio kiadását említi, Ebert és Sotzmann szerint annak 4-dik kiadása 1497-dik évben Milánóban jelent meg, mely általános közkeveltségnek örvendő a XVI-dik században igen gyakran utánnyomatott Vicenzában, Bresciában, Milánóban, Bolognában és Perugiában.

A „Libro del Sorte“ négyszeri utalása négy képesoporton vezet keresztül a válaszig s fővonásaiban megegyezik a német kéziratós Loosbuchokkal, de míg emezekben vagy az angyalos korong forgatásának véletlensége, vagy a két koczka vetésének számtétele a kiinduló pont: az olasz „Libro del Sorte“ az első képesoportnál levő kérdések által küldi a válaszkeresőt a második képesoporthoz, hol három koczkával történik a sorsvetés.

¹ Sotzmann; Serapeum 1850. évf. nr. 4. pag. 49.

² Bibliogr. Repert. nr. 14957—59.

Honnét a kockakvetés számai szerint felkeressük a harmadik és végre ennek útmutatása szerint a negyedik képcsoportnál a jövődőlésszerű választ a kikeresett kérdésre. Az első képcsoport az ötödik lapig, öt oldalon négy—négy képpel 20 király arczképét tünteti fel, u. m.: Salamon, Dávid, Juba, Ptolomäus, Priamus, Agamemnon, szt. Lajos, Artus, Józua, még egyszer Ptolomäus, Aegist, Róbert, Alexander, Latinus, Pharao, Ninus, Numa, Ladislaus, Desiderius, Porsenna.

A második képcsoport égi testekből s legnagyobbbrészt állatokból áll, melyek a következő husz lapon egy-egy kis fametszetben vannak feltüntetve, s mindenik mellett hat hasábon, három kockakvetésből eredő számmennyiségnek 56-féle variatíója. A harmadik képcsoport ismét 20 oldalon nagyobbbrészt mythologia, kisebb részt állati tárgyakkól van véve, melyek mindenike egy-egy oldalon egy koncentrikus körben jó fametszetben vannak lenyomatva. Ezen koncentrikus körökben 28 osztályzatban 56 folyónak a neve van bejegyezve utalással az utolsó képcsoportra, a prófétákra, és a versek számára, melyek a jóslatot tartalmazzák. Itt a próféták képeinél fent szép kivitelben tartott geniusok mondatszalogot tartanak az illető próféta nevével, s alól a képek záró vonalai alatt viaskodó centaurokkal, vagy játszadozó gyermekek alakjaival díszítve, s mindenik prófétánál folyó számmal ellátott 56 tercina a feleletekkel.

A most leírt alakban látjuk Olaszországban a sorskönyvek első megjelenését, melynek elterjedése és népszerűsége mindenfelé útát tört magának; s míg Spiritó könyvét a nyomdák szaporodtával sok helyütt nyomtatták, az Velenczében kiadóra nem talált. Ámde akadt versenytársa. A speculatio előtérbe tolta a ferrarai Sigismundo Fanti művét, melyet Velenczében 1526-dik évben „*Triumpho di Fortuna*“ czím alatt nagy folio alakban kinyomatott. Ez az olasz sorsvető könyvek közt úgy terjedelme, mint metszeteinek művészi kivitele szempontjából a legelső helyen áll. Daczára azonban annak, vagy talán helyesebben épen azért, hogy a könyv általános irányát, a művészet és tudományosság túlságig menő mázával burkolta be; s mert nemcsak a babonás kíváncsiság kielégítése végett foglalkozik művében a jóslatokkal, de alkalmazni kívánta azt mindenütt, hol az életben művészettel és tudománynyal gyakorlatilag foglalkozunk: az népszerűsége

szert nem tehetett. S végre, hogy Spirito „Libro del Sorte“-jét a versenytérről lezorítsa, elhagyva ennek sokkal egyszerűbb kezelési és használati módját, az utalásokat és keresést oly complicálttá tette, hogy az inkább fárasztóbbá lett, mintsem hogy mulattatóvá vált volna az abban szórakozó időtöltést keresőre nézve; s e miatt az második kiadásra nem is talált.

Ezen nevezetes nyomtatvány 147 nagy folio lapból áll, melynek címképe egyike azon legszebb fametszeteknek, a minő szépet a velencei művészet a XVI-ik századból felmutatni képes. A 2—6-ik lapon van a szerző előszava, ezt követi a „Canon“ a használati utasítással és a sajtóhibák jegyzéke. Erre jön a 7—16. lapon a Mercurio Vannullo Romano által összeállított 72 kérdés táblája, utalással az első képesoport 12 fortunájára és számok helyett a fortuna betűjelzéseire. A 17—18-dik lapon mindenik oldalon négy-négy fortuna talál elhelyezést, a szelek iránya szerint Oriente, Occidente, Septentrione, Austro, Aquillone, Africo, Cauro, Volturmo, Argesta, Evro, Libica és Borea elnevezéssel, s mindenik jellemző alak alatt hat betű áll, melyek az ezt követő felette érdekes képesoportra utalnak. Ez a 18—19. lapon 12 képben a legnevezetesebb olasz családok palotáinak façadejait tünteti fel, mint: Ursino, Colonna, Medici, Aragona, Gonzaga, Este, Bagliona, Vitella, Sforzescha, Feltresca, Gritti és Bentivogli, szintén 6—6 betűvel a további utalásra. Innen a lapok római számokkal vannak jelezve, s az I—XXXVI. lapon vagyis 72 oldalon ugyanannyi kört találunk, melyekben egymás felett két concentrikus körben két kockakvetésből combinált számot és az olasz időbeosztás 21 óráját szemléljük. A felső concentrikus kör mindenikében négy fametszetű kép van az égi testek, állatok, mythologiai és allegorikai alakokkal; s ezen rajzok szerint a körök nevei meghatározva. A történeti személyek nevei a képek alatt olvashatók; az oldalakon és körökben ismét utalások találhatók az órák és kockák számai szerint a legközelebbi képesoporthoz. A XXXVII—LIV-ik lapig minden oldalon egy nagyobb kört találunk, mindenikben négy—négy utaló körrel, melyek közül kettő felül, kettő pedig alul van elhelyezve. A két felső körben mellképeket látunk, a két alsóban híres szónokokra, írókra, zenészekre, mérnökökre, szobrászokra és építészekre vonatkozó ábrázolatokat. Az útmutató körök között a lap közepén van ismét egy

concentrikus kör, abban a planéták, az isteni, az állatkör alakjai, a csillagok és elemek rajzai, melyek után ezen concentrikus körök nevüket kapják, pl. sphere di Paradiso, di Saturno stb. Itt ismét a körökből kisugárzó vonalakkal elhatárolt osztályokban 21 városnak vagy országnak neve, utalással az astrologusok utolsó csoportjára, kik az LV—CXXVIII. lapot foglalják el, s a hat, complicált hosszú képsorozaton keresztül ötszöri utalás után a keresett horoskopikus feleletet végre megtaláljuk. A most említett 74 astrologus közt van tizenegy Sybilla és szent Margit királyné. Ezen lapok egyik oldalán vannak a képek közepén, fent a kép neve, a másik oldalon 22 négy soros versszak három hasábon, mindössze pedig 1628 quatrín a jóslatok tartalmával.

Fanti „Triumpho di Fortuná“-ja nem nyomhatta el Spirito „Libro del Sorte“-jét, mert ez Fanti könyvének megjelenése után is újabb és újabb kiadásokat ért; míg a „Triumpho di Fortuna“ első megjelenése után a versenypályáról teljesen leszorult. 1540-ik évben azonban Francesco Marcolini da Forli „Le Sorti“ cím alatt és 1550-ik évben „Le ingeniose Sorti“ című sorskönyvével lépett föl, melyben elhagyva Fanti complicált, népszerűsége nem vergődhetett modorát, a Spirito által taposott ösvényre lépett s mindkét művével népszerűvé vált a babonát kereső közönség körében.

Sajátlag mindkét munka egy és ugyanazon mű volt; ugyanazon képek metszeteivel díszíté mindkét kiadását. A különbség a két sorsvető könyv között csak a czimlapban volt. Egyébiránt az olasz sorsvető könyvek között ha terjedelmére és művésziességére nézve Fanti „Triumpho di Fortuna“-ja az első helyen áll: úgy Marcolini da Forli „Le Sorti“-ja jóságára nézve valamennyit felülmulja, mert versei kitünők, és a könyv egyszerű beosztása annak használatát könnyűvé teszi. S elhagyva Spirito négyes és Fanti ötös utalását az ötös képcsoporton keresztül, mindössze két képcsoporttal találkozunk benne. A jóslatszerű feleletek pedig igen csinos és valóban jó verses alakban vannak tartva. A Spirito és Fanti könyvétől eltérő két érdekes újítást találunk Marcolini sorskönyvében. Az egyik az, hogy a „Le Sorti“-ban a könyv elején a 6—7. lapon 50 kérdés van följegyezve, melyekből 13 a férfiaknak, 13 a nőknek külön-külön és 24 kérdés mindkét nembelieknek együttesen szól. Másik újításával a kockavetést kikü-

szöbölte s a helyett a kártyahúzást alkalmazza ; valószínűleg azért, hogy azáltal a sorskönyv titokszerű jóslataira kíváncsit a már ismert egyszerű koczkák vetésénél magikusabb hatás alatt tartsa. Ezen kártyalapok a közönséges olasz kártyák lapjai : a coppe, spada, danari és bostoni négy színe, egyben-egyben kilencz lappal t. i. három figurával, a re, cavalli és fante, és hat római számokkal az I, II, VII, VIII, IX és X jelezve, összesen 36 lap, mely ugyanazonos volt az olasz Trapola kártyajátékkal. Marcolini sorskönyvének első képcsoportja 50 allegorikus alakot, a második 50 görög bölcsészt ábrázol, s ezeknél csinos quatrinekből olvashatók a jövendölések.

Marcolini „Le Sorti“ című könyve mellett a XVI-dik század második felében és a XVII-dik században még többféle olasz sorskönyv jelent meg, melyek azonban lényegükben csak utánzatai, egynémely esetben más cím alatt Spirito és Marcolini sorskönyvének másolatai valának. Ezek közül csak névleges megemlítést érdemel a „Finte Sorti“ című, a mennyiben azt Vulsan de la Colombier francia sorskönyvének második kiadásánál mintául használta s ennek alapján munkáját teljesen átdolgozta.

Lorenzo Spirito „*Libro del Sorte*“ könyve a XVI-ik század elején útát talált magának, mielőtt az még a Pyreneusokon keresztül Franciaországba jutott volna, Spanyolországba, mely Valenciában 1528-ban Juan Joffre nyomdájában folio alakban „*Libro del juego de los Suortes*“ cím alatt spanyol fordításban megjelent.¹

Spirito „Le Sorti“ című sorskönyvének első francia kiadása év, hely és nyomda megnevezése nélkül a XVI-dik század elején jelent meg 4r. kiadásban „Les Esprit Laurens Livre de passe temps de la fortune de dez, auquel sont données subtilment par calculation reponses a uingt folles question ou demandes que communement font simple gens“ cím alatt, képcsoportok nélkül. 1528-ban annak újabb kiadása rendeztetett ugyancsak 4r. alakban, de már lényeges változtatásokkal és fametszetekkel ellátva ; azonban a hely és nyomdász nevének kihagyásával. —

¹ Brunet : Notice sur quelques ouvrages relatif a l'art div. Serapeum 1858. évf. 166. l.

A XVI-dik század utolsó tizedében ugyanaz még Párisban és Lyonban is kiadatott s annak legutolsó kiadása Párisban 1634. évben 4r. alakban jelent meg.¹

Midőn az olasz sorskönyvek francia fordítása már többszöri kiadásban elterjedt és népszerűvé vált, csak akkor gondolkoztak azon, hogy eredeti francia sorskönyvet is kiadjanak. Így jelent meg 1556. évben kis 4r. alakban 10 számozatlan és 143 paginált oldallal Jean Menu által a XIV-dik században írt s V. Károly francia királynak felajánlott kéziratos sorskönyve Francois Grojat Lochois által „Le Dodechedron de Fortune livre non moins plaisant et recreativ que subtil et ingenieux entre tous les ieux et passe temps de Fortune autre fois composé par Jean Menu pour le Roy Charles V. et mis en lumiere par F. G. L. Paris Vinc. Sardanos. 1556.“ cím alatt kiadva.² Ennek második kiadása 1577-ben, harmadik kiadása Lyonban 1580-ban, de már megváltoztatva czímben és tartalomban „Le plaisant jeu du Dodechedron de Fortune non moins recreatif que subtil et ingenieux. Renouvelé et change de sa premier edition 1580.“ cím alatt, s végre Párisban annak utolsó kiadása 1815-dik évben látott napvilágot. Az 1580-dik évi lyoni kiadásnak előszavában említett változtatás abban áll, hogy az első kérdés egy táblája helyett itt már kettőt találunk, a mivel az olvasó könnyebb tájékoztatása czéloztatott.

A „Dodechedron“ 1556—1615-ig hétféle kiadást ért³; illusztrációkkal díszítve nincsenek s képek helyett csak névcsoportokkal találkozunk bennök. Az 1580-ik évi lyoni kiadása első névleges képcsoportja 12 lapon 12 házból áll; a házak azonban □ vonalakkal vannak jelölve. Ezen négyszögekben van leírása a 12 mennyei háznak, melyekben a világnak legfőbb életjelenségei, természetük, befolyásuk és lényegük szerint benfoglaltatnak. Ezen mennyei házak nevei : Bonne Fortune, Mauvaise Fortune, Maison de Mort,

¹ Manuel du libraire ezen sorskönyvnek 1528—1634-ig kilencz kiadását számítja elő.

² Sotzmann : Die Loosbücher. Serapeum 1850-dik évf. ; Brunet : Notice sur quelques ouvrages ; Serapeum 1858. évf. 166. l. ; Mons du Rure : Analecta Biblion. Paris. 1834. tom. I. pag. 304.

³ Manuel du libraire ; Violet le Duc, tom. I ; Brunet : Serapeum 1858. évf. pag. 166. és köv.

Maison de Dieux, Cour du Ciel, Bon Auge, Maling Esprit stb. Érdekes a mennyei házak ezen elnevezésénél az, hogy a régi olasz tarokk-kártya 22 képei hasonló nevekkal vannak felruházva, s hogy ezen neveknek a Dodechedron-ban való alkalmazása nem francia ingeniositás; de arra azon körülmény adott alkalmat, hogy a játék-kártyák Európába a spanyol arabok által épen azon időtájban hozattak be, midőn a XIV-ik században a „Dodechedron“ kézírata készült. S Leber¹ francia író kimutatja, hogy a tarokk-kártya a játék-kártyák legrégebbi alakja lévén, azok elnevezéseit Menu, a Dodechedron írója sorskönyvébe is átvitte, még pedig azon egyszerű és természetes oknál fogva, mint Leber bizonyítja, hogy a tarokk-kártyának eredeti rendeltetése korántsem a pénzért való játszás volt, sőt inkább azt a jövendöléseknek, a sorsvetés játékanak eszközeül használták. Az 1580. lyoni kiadásnak beosztása és tartalmának instructiv része is érdekes. Az előszó után következik a névvel jelölt 12 mennyei ház s mindenik mellett 12 kérdés, ezeknél ismét két-két betű; ehhez van azután csatolva két tábla, egyen-egyen 144 négyszög mező — fenestres — melyek 12 függélyes és 12 vízszintes sort képeznek. Az első táblán levő mezők mindenikében kettős betű van, melyek a második táblán följegyzett személyek vagy tárgyak neveire utalnak s a nevek fölött álló római számok azon lapoldal számát mutatják, a hol a Dodechedron öt szögű 12 lappal ellátott koczká 1—12 számig — által vetett számnak arab jelzés alatt a feleletet megtaláljuk. A neveket tartalmazó második tábla függőleges sorok szerint 12 osztályt képez, s azon fő dolgokat tünteti elő, melyekkel a világ fölszerelve van. Így a három első sorban van: a szellem, a világtájak, az elemek, a természet, a szerencse, az ész és az érzékiség. A második osztály az anyag, a csillagok arab nevei; a 3-ik a mennyei benyomás, a légkör, az időjárás jelenségei, a bolygó csillagok és üstökösök; a 4-dik emberek: görög bölcsék, látnokok, a középkoriakból Merlin és Joachim; az 5-ikben szerepelnek a nők, a 10 Sybilla, Cassandra és Hildegardis. A 6—12-ig a természettudományból kölcsönzött nevek foglalnak helyet, a madarak, emlősök, halak, fák, füvek,

¹ Leber: Etudes sur les Cartes a jouer.

kövek és ásványok neveivel; míg végre a sorskönyv 144 kérdésére 728 distichon ad feleletet a kíváncsi-kérdezősködőnek.

A francia sorsvető könyvek sorozatába tartozik a Jannet párisi könyvkiadó kiadványainak egyik kötetében említett Francois és Hervének a XVI-dik században megjelent azon munkája is, mely „Pantheon du Temple des Orades“ címet visel, melynek azonban régi kiadásai elvesztek; s midőn annak szövegét összehasonlították a császári könyvtárban őrzött régi kiadások eredeti kéziratával, kitént, hogy az három századon át igen sok kiadást ért.¹

Hervé említett sorskönyvében többféle újítást tett, s javításai elméseknek mondhatók, mint az a „L'orade de la fatalite, ou la fortune se lire au sort de trois diz, sans garder la table des demandes“ című könyvében is nyilvánul, hol a kérdések a válaszszal együtt vannak s 422 négy soros versszakban felel meg a jövő titkaira kíváncsinak.

Lochois és Hervé sorsvető könyve mellett nemsokára vetélytársként tünt fel a Vulsan de la Colombier által kiadott „*Palais des Curieux*“ című könyv, mely mind a mellett, hogy nem eredeti munka, hanem egy olasz munka spanyol utánzatának francia fordítása volt, — annyira népszerűvé vált, hogy első kiadása egy hónap alatt teljesen elfogyván, Brunet állítása szerint² új kiadás alá rendeztetett. De már teljesen átdolgozva, az olasz „*Finte Sorti*“ mintájára „*Les oracles divertissents*“ cím alatt kinyomatott s ötven évig szünet nélkül kiadatott gyakran új cím alatt, s gyakran a szöveg változtatásával is; de alapjában mindig ugyanaz maradt.

A XVIII-ik század elején látjuk megjelenni Commiersnek egy posthumus művét e nemben „*Oracles des Sybilles*“ cím alatt. Ezen sorskönyv, daczára többszöri kiadásának, népszerűségre nem vergődhetett, mert egyrészt míg annak berendezése minutiosus figyelmet igényelt utalásainak bonyolultsága által, másrészt astrologiai alapja épen nem volt mulattató az azt igénybe vevőnek. S végre annak számtani miveleteken alapuló iránya nem

¹ Brunet : Notice sur quelques ouvrages relatif a l'art divinatoire ; Serapeum 1858. évf. 166. l.

² U. o.

felelhetett meg a szórakozást a mulatsággal együtt keresőnek. minthogy a kérdések a kérdező nevének betű számait és az anya születési évszámát az arithmetika miveleteinek kellett alávetni, s az összeadás és kivonás számszerinti eredményei szerint keresni a feltett kérdésre vonatkozó feleletet.

Midőn a fentebbi sorok által jelen értekezésünkben a francia sorskönyveket röviden ismertettük, semmi sem jogosít fel Brunet állításának feltétlen hitelt adni arra nézve, hogy Lorenzo Spirito „Libro del Sorte“ című s 1473-ban megjelent munkájához az ihletet a Dodechedron XIV-ik században készült kéziratából merítette volna.¹ Mert a koezka — Dodechedron — a véletlen, a szerencse játékanak eme eszköze még az ó-korból eredve, elébb jutott Olasz-, mint Franciaországba. S a spanyol arabok kártyajátéka szintén elébb juthatott az olaszok, mint a francziák közé. A mint egyébiránt Spirito Sortijában nem is találkozunk ezzel, hanem csak Spirito sorskönyvének megjelenése után 80 év múlva találjuk Marcolini „Le ingeniose Sorti“-jában. A francia mennyei házak beosztása is hiányzik abban s ezt, habár csak mint építészeti műrecek képletes reproducálását láthatjuk Sigismundo Fantí „Triumpho di Fortuna“ című sorskönyvében 1526. évben, de szintén csak 53 évvel Spirito után. Nem állíthatjuk ugyan, hogy absolute ki lett volna zárva lehetősége annak, hogy Spirito a Dodechedron-t ismerje s abból ne meríthetett volna; de sokkal közelebbi és valószínűbb a föltevés — ha ugyan nem volnának vagy nem lettek volna XIV., XV-dik századbeli olasz eredeti sorskönyvek kéziratai, — hogy azokat könnyebben megszerezhették a németektől, már csak azon oknál fogva is, hogy míg a XIV-ik századból csak egy francia kéziratot ismerünk: ugyanazon és a XV-dik század első feléből igen sok német kézirat ismeretes.

Míg Olaszországban a nyomtatott sorskönyvek már a XV-ik században elterjedtek, s a XVI-dik század elején onnan fordításban Spanyol- és Franciaországba átszármaztak: az alatt Németországban még mindig az írott Loosbuchok valának napirenden. S az első olasz „Libro del Sorti“ megjelenése után csak 66 év múlva 1539-dik évben látjuk megjelenni az első német

¹ Serapeum. 1858. évf. 166. l.

nyomtatott sorskönyvet Strassburgban ¹ folio alakban Vogtherren Henriknél, ki egyszersmind a munka szerzőjétől mutatja be magát s könyvét a következő czím alatt: „Eyn schöne Vnd Gotselige kurzweit eines christlichen Loosbuchs, nach Ordnung eines Alphabets A. B. C. In reimen gestellt Darinnen mann, der wunderbaren Krefften Gottes, sampt ganzen christlichen leben, jedes Buchstabens art vnnd innhalts nach berichtet wurt, vor nie gesehen vn umb christlicher Besserung willen zu miessiger kurtzweit an den Tag gegeben.“ Ez alatt van egy medaillon ezen körirattal: *Treib umb das Künd mit allem Fleis schow was hinden der Engel weis.*“ A medaillont egy körben forgatható korong foglalja el, melynek első lapján a gyermek Krisztus áll; hátlapján pedig egy angyal látható. Alól: *„Gedicht und getruckt zu Strassburg von Heynrichen Vogtherren. Anno 1539.“*

Ezen sorskönyv sem név-, sem képesoportokat nem tartalmaz, e helyett azonban az A. B. C. huszonnégy betűjére történik egyetlen utalás az angyalos korong által, a hol mindenik betűnek külön lapja van, s a jövendölések versekbe szedve felfalálhatók. A rímek épületes és valláserkölesi intéseket és tanácsokat tartalmaznak, melyek szembeötlővé teszik azon lényeges különbséget, mely az első olasz, francia, spanyol és az első német sorskönyvek között mutatkozik azon irányra nézve, mely azokban morális alapjukat illetőleg észlelhető. Így míg az előbb említett sorskönyvekben az ott lerakott babonás hit a játék és társas mulatság álarca alá búvik, hogy astrologiai alakoskodásait űzhesse: a német Loosbuch az álszentelkedés mezébe öltözködik, hogy azt a babona ápolásának révén, mint vezeklő csuhát a gyenge lelkiükre reá húzza.

Ezen irány azonban, bárha csak rövid időköz választá el a vallási reformatió kezdetétől, nem volt már hű kifejezője Németországban a nép gondolkozásmódjának, s a speculativ könyvirás e nemben még a babona legyezgetésével is csak úgy válhatott népszerűvé, ha felfogása és irányeszméiben visszadta mindazt, a mivel a nép magát assimilálta, a mi a reformatió következtében is vérebe átment és gondolkozásának megfelelt. Így tünt le az

¹ Grässe: Trésor. IV. pag. 257; Sotzmann: Die Loosbücher. Serapeum 1850. évf. p. 79; Kästner: Tom. I. pag. 240.

első kiadás után Vogtherren sorskönyve. De még ugyanazon évben jelent meg szintén Strassburgban a nyomdász neve nélkül folio alakban a második sorskönyv képekkel ellátva, ellentétes világias zamattal ezen cím alatt:¹ EIN schöne Vnnd fast schimpffliche Kurtzweil, so durch umbtreiben eyner scheiben Alten vnd Jungen, mann vnnd weiblichen personen : auch den züchtigen Junckfrauen, zu traurigen Zeitten, vil lächeriger vnnd schimpfflicher sprüch vñ fürbildsnüssen, für bringet den menschen Kurtzweil zu machen vnd traurigen schlaferigen gemüter widerumb zu lachenden freyden zu bewegen vnd erwecken, umb Kurtzweil am Tage gegeben MDXXXIX. Getr. zu Strassburg. 1539.

Az olasz Marcolino da Forti 1540-ben megjelent „*Le Sorti*“ című sorskönyvének újítása: a kockák helyett a játék-kártya lapjainak alkalmazása Németországban befolyásolta azon könyv íróját, mely ugyancsak Strassburgban három évvel később 1543-ban ezen cím alatt jelent meg: „Kartenlossbuch darinnen angezeygt werden Jedermann zur kurtzweil nutz vnd frommen in diese form vnd reymen gestellt.“ Ez alatt fametszetben két kártyalak; alább 10 verssor s legalól: „Strassburg bei Jac. Kammer Lander.“ Az előszó végén ismét a nyomdász neve és az 1543. évszám.² A Kartenloosbuch 40 lapból áll, s épen úgy, mint Marcolini sorskönyvében a fametszetek legnagyobb része játék-kártya lapokat tüntet fel, melyek mindenik lapon kettesével s egymással szemközt vannak állítva, vagy pedig néhol egy kártya-figura más alakkal. Érdekessé teszi ezen sorskönyvet az, hogy abban az akkori német játék-kártya összes lapjait megtaláljuk, a mely 48 lapból állott a piros, zöld, csörgő és makk színeiben 1—8-ig s a király, dáma, felső és alsó. Sajátlag azonban itt a sorskönyv morális iránya az elterjedt kártya-játékot ostorozza, a mint azt a könyv szerzője az előszóban ezen rimes két verssorban fejezi ki:

«Wir seyn aufs Karten Satyri worden
Zu straffen der bösen buben orden —»

¹ Grässe : Trésor. IV. pag. 257.

² Sotzmann : Die Loosbücher. Serapeum 1851. évf., 306. s köv. l.; Grässe : Trésor. IV. 257. l.

s abban különbözik az olasz felfogástól, hogy míg ebben a kártya lesz a véletlen eszköze a jövődő megtudására: a német Kartenloosbuchban magok a kártyalapok a beszélő morál tanítók és mesterek, s a közönséges Loosbuchok sorába csak azon oknál fogva sorozhatók, hogy itt is a sorsvetés véletlenül a forgó korongot alkalmazza, melyen az egyszeru ábrázolva megmutatja a kártyalapot, melynek számánál a morál elolvasandó.

Hova tovább a német sorskönyvek különféle és többszörös kiadásai egyre szaporodtak s csak Strassburgban a XVI-ik század végeig négy különböző sorsvető könyv jelent meg hét kiadásban. Ezek között a legérdekesebb és legkitünőbb a Pombst Pál premontrei tanár által szerkesztett s 1546-dik évben Beck Boldizsárnál Strassburgban nyomtatott s 144 lapból álló folio alakú sorskönyv, mely I. Ferdinánd római, magyar és cseh király nevének tiszteletére iratott s a következő czímet viseli: „*Loosbuch zu ehren der Römischen, Ungrischen unnd Böhmische Königin.*“ Ez alatt fametszetben I. Ferdinánd király nagy czímerpecsétje. Lejebb: *Mit Röm. Königlicher Maiestat Freiheit. MDXLVI.* Az utolsó lapon a colophonban: *A. V. P. V. H. Paul Pombst Premonstratens. profess. Getruckt zu Strassburg, bey Balthasar Beck.*

A két hasábos nyomtatvány első lapján fametszetű kivitelben látható a trónon ülő királyné udvarhölgyei kíséretében, előtte térdre ereszkedve a könyv szerzője egy könyvet nyújt át a kezét feléje nyújtó királynénak. A metszet alatt a prologus foglalja el az egész oldalt 64 rímes verssorokban. A másik oldalon a kánon prózában adja meg az utasítást a könyv használata iránt. A következő lap innenső oldalán a középen van a szerencsekerék, melynek oldalain, fent és alant egy-egy király ül egymással szemben. A legfelső királyi alak jobb kezében egyenes kardot, baljában az ország almáját és a királyi pálczát tartja. A jobboldali alak lefelé hanyatlik, az alant levő már leesik s eltörtt királyi pálczája a földet éri; míg a baloldali a kereken ülve fölfelé kapaszkodik. A szerencsekerék közepén, a forgatható korong innenső oldalán a gyermek Jézus, ki jobbával a szerencsekerék körül kettős körben elhelyezett 21 szám valamelyikére mutat. Minden szám irányában mondatszalagon 21 kérdés, mely az egész oldalt betölti. Másik oldalán van a lapnak a korong

közepén térdelő angyal, jobb kezével a 21 szám egyikét jelezve, melynek ismét megfelelőleg 21 mondatszalagon az ősapák nevei a lap számaival, hol ezen első képcsoport egyes alakjai található. S úgy itt, mint a többi képcsoportnál minden egyes metszvény alatt hosszabb-rövidebb rimes versek adják a további keresésre az utasítást. Erre következik a 21 hős csoportja; s úgy a 21 királyné, hol a versek alatt három koczka vetéséből kombinált 56 különböző koczkaszám van, mindenik koczkaszám négyszögében egy-egy névvel, melyek a következő koncentrikus körök valamelyikére utalnak. Az utolsó király lapján azonban a hármaskoczkavetés 56 kombinációja a kettős koczkavetésből eredő 21-féle változattal van megtoldva a nők használatára, a mint azt Zorobabel király eképen jelenti ki:

Und ein man nemm drey würffel ind hand
 Die machen dir den buch bekant
 Wär es aber ein weibsbild klüg
 So hat sy an zweyen gnüg.

A negyedik képcsoport a prófétáké s mindenik egy-egy oldalra terjed. Ezek egy koncentrikus kör közepét foglalják el csinos fametszetekben, melyből kisugárzólag két körben beosztva 56 név és szám van elhelyezve, honnét az utolsó utalás történik a szentek képcsoportjára, melyhez azonban még nyolcz mythologiai alak is csatlakozik s 1197 versszakban a jövendölések feltalálhatók.

Nürnbergben Neuher nyomdájában 1551—81-ig terjedő időközben adatott ki „Loosbüchlein“ cím alatt 4r. alakban a legrövidebb német sorsvető könyv, mely csak 24 levélből áll egészen versekben írva; jó rajzai csinos fametszetekben kivive azt becsessé teszik. Ugyanazon cím alatt jelent meg 1569-ben 8r. alakban majnai Frankfurtban egy hasonló sorskönyv, melyet Grässe a nürnbergi második kiadásának tart.¹

Legnépszerűbbé vált azonban német sorsvető könyvek között a Wickram-féle Loosbuch, mely először 1557-ben Strassburgban látott napvilágot: „*Das weltlich Loosbuch Jörg Wickram*

¹ Trésor. IV. 257. 1.

von Colmar“, s mely 1559-ben Mühlhausenben, 1560-ban ugyanott és Strassburgban, 1592-ben Frankfurtban, 1594-ben Glücksstadtban jelent meg. Később azonban Wickram sorskönyve népies formába öntve „*Kurtzweiliger Loos- oder Dreh Büchlein*“ címmel 8r. alakban évszám nélkül igen sokszor kiadatott.

Wickram sorskönyvének 1560-ik évi kiadásában sokban hasonlatos mozzanatot találunk a magyar Fortunával. Így a szerencsekerék ábrázolása, a Fortuna alakja, a koncentrikus körök alkalmazása, sőt durva tréfáinak éle megközelítőleg a magyarkhoz — ostromozza az általános erkölctelenséget. Különbözik abban, hogy képcsoportjai mások és kérdései nincsenek, s csak a forgatható korong hátlapján levő egyszarvú által mutatott betűk szerint keresendő fel a válasz. — Ezen betűk azonban két, illetve négy osztályúak, melyek egyike a férfiakat, másika a nőket, harmadika a fiatal embereket s negyedike a leányokat illeti. Azon képcsoport, mely 48 képből áll, s hol a jövendölések olvashatók, mind igen grotesk. Így például az egyikén egy férfiú rokkával és orsóval kosárban ül; egy másik flaskóban áll poharat tartva kezében; csigán lovagoló nyúl, kakason ülő gyermek, rákon lovagoló vitéz, zenélő állat stb. mind igen jó rajzai láthatók.

Kölnben 1586-ban „*Ein ganz kurtzweilig Loosbuch darinnen mancherley Frag, vom allerley Thieren und Vögeln vorzeichnet sind*“ címmel nyomtatott 4r. alakú sorskönyvben 89 fametszetű kép van, mely csak kevésben tér el a Wickram-féle Loosbuchtól. Rohrschachban és Szt.-Gallenben 1590-ben egy-egy sorskönyv adatott ki „*New Loostag*“ cím alatt 4r. alakban rajzokkal illusztrálva. Heupold Bernhardt is adott ki Frankfurtban 1595-dik évben egy sorskönyvet, de a melyben már álmefejtések is vannak. Czime: „Bernhardi Heupoldi: *Künstlich Lüstig Loosbüchlein, sampt einer angehenkter Tafel von Träumen.*“ Megjelent még Mühlhausenben egy évszám nélküli sorsvető könyv „*Der Mannen, Frauen, Jungesellen und Jungfern Cirkel*“ címmel Schmid Péternél, melyet Grässe XVI-dik századbéli nyomtatványának tart.¹

Nem is említve azon kiadványokat, melyek a játékok különböző fajaira vonatkoznak, mint a többi között: „*Das Zeit*

¹ Trésor. IV. 257. s köv. lap.

kurtzende Lust, und Spiel: Haus“, melyben a shach, a kártya-játékok, a torony-játék s a szerencsekerék is befoglaltatik; mellőzve továbbá mindazokat, melyek kivált a XVII-dik században, mint utánnomások: „nyomatott ebben az esztendőben“ megjegyzéssel adattak ki: tanulmányunk azon eredményre vezet, hogy a sorsvető könyvek Németországban örvendettek a legnagyobb elterjedésnek s azok a XVI-ik század végeig virágoztak leginkább. A XVII-dik században a sorskönyvek hanyatlóban vannak, kivált mióta a tridenti zsinat a Loosbuchokat az Indexre írta. De okozta ezt még a fametszés hanyatlása is, mert ezáltal a sorsvető könyvek legszebb ékességüket elvesztették. E mellett még a babonáskodás is megváltoztató ízlését. Medicis Katalin bevitte Franciaországba a punctirozás véletlenségét, a gombostű szúrását a bibliába. Felébresztették a physiognomikát, a chiromantiát, nagyban gyakorolták a kártya-jövendölés mesterségét; s még később az égi testek constellatioja helyett a csészében levő kávé aljából olvasták ki a jövő óhajtott titkait.

Daczára ezen körülményeknek azonban a sorsvető könyvek egyáltalán nem veszték ki, csakhogy mindig rosszabbak lettek. Mert még 1694-ben is találkozunk egy frankfurti sorsvető könyvvel, melyben a sorsvetésnek háromféle módozata van leírva, melyek egyike spanyolból francziára s ebből németre fordítva egy 12 nullából alkotott négyszögben 52 kérdésre 12—12 választ ad. A másikban 12 Sybilla 23 körben két koczka vetése által 23 kérdésre 40-féle felelettel rendelkezik; a harmadik Walpern Eberhard matematikustól három koczka vetése szerint 36 kérdésre ugyanannyi ó-testamentomi bíró által — az ég 12 házába beosztva, mint ezt a francia Dodechedron-nál ismertettük — válaszol a kíváncsi kérdezősködőnek. Ugyancsak 1694-ben megjelent Augsburgban 8r. alakban még egy egészen vallásos irányú sorsvető könyv „*Geistliches Glücks Rödlein*“ czímmel; de a melyet Grässe szerint¹ csak czíme után ismerünk s így arról nem szólhatunk.

Ismeretlenül maradt a bibliographusok előtt Baczalszky Severinnek lengyel nyelven 1610-ik év körül írott s 4r. alakban Krakkóban kiadott sorsvető könyve „*Fortuna albo Szczyescie*“

¹ Trésor. IV. 257. szöve.

cím alatt, melynek egy újabbi évnélküli kiadását 1690-ik év körül Gawinski János rendezte sajtó alá.

A lengyel sorsvető könyvre Grässe figyelmeztette ¹ az olvasó közönséget, de a munka ismertetését sem Grässenél, sem másnál nem találtam, míg végre a múzeumi könyvtár megkeresésére, annak előbb említett kiadását a krakkói egyetemi könyvtár tanulmányaim céljából készséggel megküldötte, midőn is ime szerencsém van azt a tisztelt Akadémiának bemutatni. A könyv címe: *Fortuna Albó Szcycscie. Severina Baczalskiego*. Ez alatt négy soros rimes versszak következik, mely alatt fametszetben a szerző tilve gitároz; előtte egy asztalon kártya, kockák, serleg és ostábla látható. A metszet mellett két oldalt egy-egy sor rimes vers. A metszet alatt: „Cum Gratia et Privilegio S. R. M. W. Krakowie, W. Drukarni Lukaszá Kupiszá, J. K. M. Typographo. A címlap hátsó oldalán ovál keretben, melynek négyszögletén angyal fejjel a szelek ábrázolása látható, Fortuna bekötött szemekkel két karján fátyolt tartva, jobb kezével pénzt szórva, baljában papirosslappal, egy szárnyas gólyán áll. A keret körül lengyel mondat van írva a szerencsére vonatkozólag, s alól egy soros rimes vers. Az ezt követő levél első oldalán utasítás a sorskönyv használatára; második oldalán: intés az olvasóhoz. Az 1—102. lapig vonalkeretben vízszintes vonalak által elválasztott négysoros versszakok, melyek a lapfejekken levő 34 kérdésre, a minden versszak előtt metszetben kitüntetett két kockakvetésnek megfelelő számra, minden kérdésnél 21-féle feleletet adnak. Az utolsó lapon hatsoros versszakban a Fortuna zárszavát találjuk. Ez inkább a szerencse-, mint a sorsvető könyvekhez tartozik s igen egyszerű. Sem képcsoportokkal, sem egyéb utalásokkal nem bír, s csak a kocka használata az, mit a sorsvető könyvektől átvett, s a kockakvetés véletlensége szerint jövendől minden moralitási irányzat nélkül hol jót, hol rosszat.

Midőn ezekben előadtam volna a sorsvető könyvekről szóló általános tanulmányomat, áttérek a magyar sorsvető könyvek ismertetésére.

¹ Trésor. IV. 257. l.

III.

A magyar sorsvető könyvek.

Szabó Károly érdemes bibliographusunk „Régi magyar könyvtára“-nak I. kötetében¹ „*Sybillák jövődölése*“ czím alatt leír egy a M. N. Múzeum könyvtárában őrzött XVI-dik századbeli csonka magyar nyomtatványt, melynek czimlapja, és elején teljes hét ív hiányzik. Innentől azonban a végig meglevő lapok kettős vonalközben a szöveg fölött a Sybillák neveit és számait viselik az egyes fejezetek szerint, a második „*Sybillá Libica*“-tól a tizenkettedik „*Sybillá Aggripina*“-ig. S minthogy a könyv czimének meghatározására a fejezetek felírásainál egyéb támpont nem volt, Szabó Károly a csonka nyomtatvány czímét csak a szerint határozhatta meg. Ezen töredék-könyvnek tanulmányozása közben a véletlen szerencse birtokába juttatott Pongrácz Imre Liptómegeye egykori alispánja iratainak, melyek között Pongrácz Mártonnak 1744-ik évben írott könyvjegyzékében előfordul, a mint azt itt szerencsém van bemutatni „*Sybillae lusus*“ czimű magyar és tót könyv is, a mely még 1767-ben is birtokában volt, mint azt kölcsön adott könyveinek jegyzéke bizonyítja. E szerint azt 1748-ik évben Okolicsányi Sándor özvegyének ; 1752-ik évi szept. 25-én Institorisnak ; és 1767-ik évi szept. 4-én Stromfnak kikölcsönözte. Ezen nyomok alapján ismétellen és szorgosan átkutatván a fentebb említett leveles ládát, a mult évben megtaláltam ezen „Fortuna“ czimű XVI-ik századbeli nagyon is elnyűtt magyar nyomtatványt, mely Szabó Károly „Régi magyar könyvtár“-ában följegyzett „*Sybillák jövődölése*“ czimű könyvvel azonos ugyan, de más kiadvány. Mert mind a kettő a Sybillák jövődöléseit tartalmazza, de eltérő típusokkal, s a szövegben tapasztalható némi változásokkal, minthogy a múzeumi töredék példányban a második Sybillának 23-ik, itt az első verszaka így szól :

„Az mit mostan mondok jól tarcz eszedbe :
 Mely ember felől gondolkodol szűvedbe,
 Oly io barátod neked, ha ő tölle lehetne,
 Czak egy kalán vízben = is tégedet meg ölne.“

¹ 164. l. 356. szám.

A Fortunában pedig emigy van írva ugyanazon Sybillának ugyanazon versszaka :

„*A mit mostan mondoc iol tarcz eszedbe
Kíról gondolkodol az te szúvedbe,
Oly jó barátod, ha tölle lehetne,
Csak egy kalán vízben — is meg ölné.*“

Mindkét nyomtatvány tehát egy és ugyanazon tárgyú XVI századbeli magyar sorsvető könyv, melynek első kiadása 1594-ben nyomtatott s előmintáit az olasz, francia és német sorsvető könyvekben találjuk. Hogy ezen nyomtatvány a társas mulatságul szolgáló szerencsekönyvek most említett fajához tartozik, azt annak nemcsak beosztása, képesoportjai, utalásai és jövendölései mutatják, de bizonyítja maga a kiadó Kléz Jakab bártfai nyomdász előszavában, midőn azt „*Sorsvetés avagy Szerencse könyv*“ nek nevezi.

A könyvnek szoros értelemben vett címlapja nincs, csak címképe van, mely egy szárnyas földtekén egy lábön álló Fortunát ábrázol; szemei fátyollal bekötve, melynek végei, valamint felbontott haja a levegőben lobognak. Két karján ugyancsak fátyolt lenget, melynek egyik végét balkezébe fogja, másik vége pedig háta mögött a levegőben leng. Jobb kezével pénzt szór lefelé; testét redős bő öltöny fedi, melyet derekán öv tart össze. Felette ez áll : „*Fortuna.*“ (Lásd ezen címlapot az I-ső mellékleten.) Vajjon volt-e még ezenkívül külön címlapja — nem tudom; de nem tartom valószínűnek azért, mert az ív jelzése a harmadik lapon A₃, s ez megfelel a lapok számának. Már pedig ha külön címlapja lett volna, úgy a meglevő harmadik lap a negyedik lenne s nem lehetne rajta az ív-jelző szám. A könyv teljes címlapjának leírására hiányzik ugyan a támpont, de segítségünkre jó ez esetben is a könyv második címképe, mely a négy küllös szerencse-kereket ábrázolja, melynek közepén a Fortuna bekötött szemekkel, kiterjesztett karokkal, halfarkban végződő altesttel állítatik elő. A szerencsekereket felhőből kinyuló istenkéz forgatja. Fent a keréken királyi pálczát, országalmát tartó koronás király ül; a kerék jobboldalán fölfelé kúszó, baloldalán lefelé hanyatló s a kerék alatt a talajon elnyúlt helyzetben fekvő férfialak látható. A fametszet alsó balszögletében a metsző monogrammja G—C betűvel. A metszet fölött két sor-

ban nyomtatva : „*Szerenczének avagy szerenczétlenségnek kereke.*“ Főltéve tehát, hogy e könyvnek a két czímképen kívül még külön címlapja is volt, annak teljes czíme csak ez lehetett : „*Fortuna az az Szerenczének avagy szerenczétlenségnek kereke.*“ (E lapnak hű hasonmását a II. mellékleten találják olvasóink.)

Támogathatni vélem ezt még azzal is, hogy a Fortunának valamennyi ismert kiadása : a komáromi harmadik 1757-dik, a budai nyolczadik 1817-ik és a tizenhatodik 1868-ik évi kiadás átvette, bárha újabb metszetekben úgy a czímképet, a körök, mint a Sybillák rajzait. Átvette a czímképek feliratait, az intést a gazdagokhoz és szegényekhez, a könyv használatáról szóló utasítást, az előszót és „az olvasókhoz“ című 14 soros versszakot, annak teljes tartalmát és beosztását; s csak a kor igényeihez képest modernizálta az orthographiát és a grammatikális kifejezéseket. S ha 19 kiadásban utánnyomatták az első eredeti kiadást, föltehető, ha volt külön címlapja, hogy ezt is változatlanul nyomatták le. Az ime itt meglevő 1757-dik évi, valamint az 1868-dik évi kiadásnak címlapja ez : „*Fortuna, az az Szerenczének avagy szerenczétlenségnek kereke*“, Szabó Károly föltevése szerint a címlapon lehetett még a könyv kiadási helye és éve is. A mi az első kiadás évét illeti, bárha a mi példányunkon az évszám nincsen, az mégis egész positivással meghatározható az 1594-ik évvel; mert az V-ik Sybilla Erithrea kezében levő nyitott könyvnek lapján tisztán olvasható : A. D. 1594. s alatta a metsző kezdő betűje „G. C.“ (Lásd ezen lapot a IV. mellékleten.) Már pedig a mint az előszóba a kiadó mondja : *kenszerítetem egynehány Esztendővel ez előt ez sorsvetés avagy Szerencze könyvet kinyomtatnom, Jollehet nagy költseggemmel, főkeppen csak az vitézlt magyar nemzetnek kedveiert, kinec massa magyar nyelven még eckoraig nem költ.* Alább ismét így : „(mivel hogy penig az) *előbi szerencze könyvek mar mintötöl fogya afféléket nem*

.ig keresi és kevanya vala; tetszéc az, hogy tanuságert vyonnan ki nyomtatnam.“ (Lásd ezen előszó hasonmását a III. mellékleten.) Kitészik ebből világosan : hogy a mi példányunkat csak egy kiadás előzte meg; ez a második, s hogy a könyv díszítéssel szolgáló fametszetek 1594-ik évben az első kiadás számára készültek. S mert az első kiadás példányai néhány év alatt elfogytak, e kész duccok még a XVI-dik században a második

kiadásnál is felhasználtattak. Fényesen világítják meg ezt a későbbi kiadások is. Így tapasztaljuk a Fortuna 1757-dik évi harmadik kiadásánál, hogy annak címlapja az 1707-dik évi komáromi kiadáshoz készült, a mint azt a címlap alsó jobb szögletén levő évszám mutatja, míg a balszögletben a metsző kezdőbetűi vannak elhelyezve. A Sybillák metszetei azonban az 1656-ik évi kiadás számára készültek, a mint azt az V-ik Sybilla Erithrea, és a kilencedik Sybilla Phrygia metszeteinek évszámai feltűntetik. A legújabb 1868-ik évi Fortuna az 1707-dik évi címlapot, az 1757-ik évi Fortuna és szerencsekerék címkepeit, és az 1., 2., 3., 4., 7., 8., 9., 10., 11. és 12-ik Sybilla metszetét használja az 1656-ik évből; de már az ötödik Sybilla 1616-dik évszámmal bír, s a hatodik is teljesen elűt az 1756-iki Sybillától.

A XVI-ik század nyomdászati viszonyainak szempontjából sokkal nehezebb volna azon kérdésre megfelelni, hogy a Fortuna első kiadása és azon töredék, melyet Szabó Károly a M. N. Múzeum könyvtárából ismertetett, hol nyomtatott? ha ez iránt kellő támpontot nem találunk az itt bemutatott példányban, melynek midőn előszavában a kiadó Kléz Jakab bártfai nyomdász azt mondja: *„tetszec az hogy tanusagert vyonnan kinyomatatnam,*“ félreérthetlenül világos az, hogy a Fortunának első kiadása, valamint a jelen második kiadás Bártfán Kléz Jakabnál nyomtatott. Ámde fölmerülhet a kérdés, ha vajjon a Szabó Károly által *„Sybillák jövendölése“* cím alatt ismertetett töredék nyomtatvány nem-e a Fortuna első kiadása? a mely azonban Szabó Károly ítélete szerint kétségtelenül kolozsvári kiadás a XVI-dik század utolsó évtizedéből. Nézetét az egész nyomdai kiállításból és abból vonja le, hogy a Sybillák fametszeteinek némelyikét a Kolozsvárt a XVI-ik század vége felé megjelent némely históriás énekek címlapjain is láthatjuk.

A mily természetes az, hogy a nyomdahely megnevezése nélkül kiadott műveknél a typographiai kiállítás szerint szorgos összehasonlítás után határozhatjuk meg csak a nyomda helyének valószínűségét: épen oly mértékben szükséges a kellő óvatosság véleményünk kifejezésénél, mert a külső jelenségek gyakran csalékony hasonlatossága kétségessé teheti azt, a mit kétségtelennek tartunk. Legyen szabad a jelen esetben Szabó Károly legkiválóbb bibliographusunk érdemeinek teljes elismerése mel-

lett a „*Sybillák jövendölése*“ cím alatt ismert *Fortuna* nyomtatási helyére nézve, melyet Szabó Károly „*kétségtelen*“ kolozsvári nyomtatványnak tart, a következő megjegyzéseket tennem. Eltekintve attól, hogy Kléz Jacob nyomdájában a XVI-ik század utolsó negyedéből és a XVII-ik század első feléből a „*Sybillák jövendölése*“ nyomtatásánál használt hasonló típusokat találunk, a „*magyarazattia az Evangeliumoknak*“ 1608-ban Klöz Jakab bártfai nyomdájában megjelent könyvnek utolsó lapján található záró vignetteje ugyanaz, mely a „*Sybillák jövendölése*“-nek 6-ik lapján van. Az 1612-ik évben ugyanott megjelent „*Hét Predicatio*“ című munka colophonjának záró vignetteje ugyan az, mint a Sybilla jövendöléséé. A „*Decretum latino-hungaricum*“ 1632-ik évben Klösznél Bártfán kiadott munka utolsó lapjának záró vignettejét megtaláljuk a „*Sybillák jövendölésének*“ 4., 10., 18. és 21. lapjain; s a *Decretum* III-ik részének záró vignetteje a Sybillák 6-ik lapján van. A „*Medulla Geographiae*“ bártfai 1639-ik évi kiadvány 31-ik lapjának záró vignetteje ugyanaz, mint a Sybilláknál. A „*Páris és Görög Ilona*“ 1597-ik évben hely nélkül megjelent könyvben, melyet Szabó Károly kolozsvári nyomtatványnak tart, a címlap fametszete ugyanaz, mint a Kléz Jacob-féle *Fortuna* nyolczadik Sybillája; és épen nem olyan, mint a „*Sybilla jövendölések*“ nyolczadik Sybillája. Mert míg ebben az alak jobbra néz, amabban balra van fordítva, más az öltözete és más a haj elrendezése. A „*Páris és Görög Ilona*“ históriájának latin címlappal ellátott 1576-ik évi kolozsvári kiadásában a címlapon levő vignette azonban csak hasonlít a „*Sybillák jövendölése*“-nek 6-ik lapján levő záró vignettejéhez, de nem ugyanaz.

Sajátságosnak találjuk tehát a fölemlítettek alapján azt, hogy a helynév nélkül megjelent és kétségtelenül kolozsvári terméknek véleményezett nyomtatványok külső criteriumaiban megtaláljuk mindazon kellékeket, melyek a bártfai nyomda felszerelésére vallanak. S ezekből azon következtetésre kell jutnunk, hogy a „*Sybillák jövendölése*“ cím alatt ismertett könyv bártfai nyomtatvány. A két munka között a grammatikális és helyesírási határvonalat meghúzni majdnem lehetetlen. Találunk az egyikben és a másikban is archaismust, ingadozásokat, sőt mind a kettőben transylvanismust is; irány szempontjából a

kettőt alig választhatjuk el egymástól, ámbar a „Sybillák jövendölése“ mégis határozottan régibb kiadás. Élesen különböző két typos is mutatkozik bennök, s az illusztrációk bárha conceptióban ugyanazok, részleteikben és méreteikben nem egyezők. Azt azonban, valjon az akkori nyomdászati viszonyok megengedték-e egy nyomdának termékeit más nyomdában utánnymatni? eldönteni nem tudom. De ha igen, akkor egy és ugyanazon munkának két nyomdában való megjelenése csak úgy gondolható: hogy a betűket és vignetteket mindkét nyomdász egy és ugyanazon helyről rendelte meg s használhattak ez úton egyenlő fametszeteket. Míg végre a jelen esetben a Sybillák rajzai csak oly módon juthattak a Fortuna nyomtatványba, hogy azokat a Sybillák képeiről lerajzolták s fába metszették, és ez okon mind ellenkező irányban nyomódtak úgy: hogy a mi a Fortunában balra fordul, az a Sybillákban jobbra néz, és viszont. Ez annál is inkább valószínű, ha a rajzolónak nem volt feladata hű másolása a képek apró részleteinek, hanem csak nagyjában és egészben kellett a Sybillák rajzait visszaadnia. Ez magyarázza meg a részletek eltérését és az egésznek mégis egységes mivoltát. Tekintve tehát azt, hogy a Fortuna határozottan bártfai kiadás, a „Sybillák jövendölése“-it a nyomdai kiállítás külső ismérvei után nem tarthatjuk kétségtelen kolozsvári kiadásnak; de inkább bártfainak, s ez esetben ennek a Fortuna első kiadásának kell lennie. Ámde ha az bebizonyítható, hogy az mégis csak kolozsvári kiadás, bár ha az régibb, mint a mi Fortunánk: akkor ez utánnymata a bártfai első kiadásnak, és abból vétettek át a fametszetek rajzai. Ennek lehetősége már csak azért sincsen kizárva, mert nem látjuk indokolva azt, hogy Kléz Jacob, a bártfai kiadó, miért használt volna a második kiadásnál régibb, kopottabb typosokat, újabb rajzokat, tömöttebb nyomtatást; midőn az első kiadáshoz szebb, újabb betűi és kész fametszetei valának.

A Fortuna 65 számozatlan 4° levélből áll. Első címkép: *Fortuna*, a szerencse istennője. Belső oldalán két 16 soros páros rímekbe szedett versszak „*Az Gazdagoknak*“ és „*Az Szegényeknek*“, melyben inti a gazdagokat, hogy a szerencsében el ne bizakodjanak; és a szegényeket vigasztalja. A második címlap a szerencse kereke, ezen felirattal: „*Szerenczenec avagy Szerenczetlenségnek kereke*“, melynek belső oldala üres. Ezt kö-

veti a harmadik lap mindkét oldalán a nyomdász Kléz Jacab előszava, melyben előadja az okokat, miért adta ki ez előtt néhány évvel a „*Sorsvetés avagy Szerencze könyvet*“, mely előbb még magyarul meg nem jelent; s mert az első kiadás már jó ideje elfogyott, újra kinyomatta: „*kível íressegekben időt mulat-hassanac és külömb külömb fele dolgokat probalhassanac*“ A negyedik lapon „*Az Olvasonac*“ van szentelve 14 sor párrimes versszak. Ebben emlékezteti az olvasót, hogy habár nyájasságra szolgál neki ezen játékos könyv, de azért ne bizzon benne, és keresztyén módra éljen, vigyázzon eszére és jobbitsa magát. Ugyanazon lap belső oldalán prózában utasítást ad a könyv használatára ezen cím alatt: „*Tudomány Mint Élyen Ez Könyvel Az ki meg nem szokta.*“ Az ötödik laptól kezdve B-től D₃. ívig találjuk az első képcsoportot, mindenik oldalon egy-egy concentrikus kör közepén a madarak világából vett ábrázolással. Ezen képcsoport lapjai annyira elnyűttek, hogy az egyes madarak nevei meg nem határozhatók s csak még a Tiuk, a Solyom, a Bagoly, a Kakuc, a Recze és a Gem olvashatók. Mindenik körnek huszonegy osztálya van, s a külső kettős vonal körnek két koczkavetésből eredő 21 szám combinatióból, egy-egy szám esik egy osztályra. Itt kellett a koczkavetést megtenni s a vetett szám szerint történt az utalás a következő képcsoportra és város nevére. A körök négyszögű keretben elhelyezve csinos díszítéseket tüntetnek fel a szögletekben. A keretek mindenike felett egy-egy kérdés van, mint például: „Hogy Ha Valaki soc ideig elendő ez világon“; „Hogy Ha Valaki Tanítóva avagy Predicatora lészen“; „Hogy Ha Valakinec ioé meg hazasulnia“; „Hogy Ha Valaki Gazdaggá leszen valamikor“; stb. összesen huszonegy kérdés, melyek mindenikére jóslatszerű választ nyer a Sybilláknál a könyvbenmulató.

A második képcsoport D₃-tól G ívig 21 oldalon, hasonló beosztással mint az első képcsoportnál, em)ős állatokat találunk, melyeknek nevei nemcsak az illető állatoknál, de a képkeretek felett is nagy betűkkel följegyezték. Ezek sorrendben a következők: Szamar, Parduz, Szarvas; Róka, Farkas, Rozomak, Maczka, Bak, Nyul, Sarkany, Eveth, Eoz, Diszno, Barany, Keczke; a többi hat állatnak neve már nem constatálható a lapok hiányos volta miatt. De az első képcsoportnál levő utalások

szerint ezek: a Vidra, Oroszlány, Griffmadár, Teve, Medve és Bika voltak. Ezen képcsoport koncentrikus köreinek 21 osztálya szélső kettős vonalközű körében vannak egymásután egy-egy osztálynak irányában a város- vagy helységnevek, melyeknek a belsőbb kör huszonegy osztályában egy-egy Sybilla száma 1—12-ig, és a hivatkozott Sybilla számára vonatkozó versszak száma felel meg; a mely utalás a harmadik, a Sybillák képcsoportjára, hol a feltett kérdésre a feleletek megtalálhatók.

Az utolsó, a Sybillák képcsoportja G_2 -tól R_3 ivig, 42 levélre terjed. A képcsoport 12 Sybillái ezek: Sybilla Persika, Libika, Delphica, Cymeria, Erythrea, Samia, Cumana, Hellepontica, Phrygia, Tyburtina, Kumea és az utolsó Agrippina. A lap közepén négyszögű vonalkeretben van a Sybillák fametszetű rajza, melyet fent a kép felírásától és lent a szövegtől vízszintes vonal választ el. A felirat viseli az illető Sybilla nevét és számát, így: „Sybilla Persika Első“ stb. Lent négysoros négyes rímekben minden Sybillánál 37 versszak, összesen mind a 12 Sybillánál 444 versszak, 1776 verssorral s mindenik versszak egymástól vízszintes vonallal elválasztva. A „Fortuna“ tehát 21 kérdésre minden Sybillánál 37, összesen pedig 444-féle választ ad.

A magyar sorsvetőkönyvek lényegében az előadottak nyomán megtaláljuk mindazt, a mi az olasz és német jóval előbbi keletű sorskönyvekben van. S habár valószínűleg ezek előmintául szolgáltak, e magyar „Fortuna“ még sem másolat; de inkább kiszedett és egybetákolt conglomeratuma a külföldi ily nemű munkáknak s épen ebben nyilatkozik eredetisége. Így például Spiritonak „Libro del Sorte“ című könyve 1497-ik évi kiadásból vannak átvéve a magyarba az állatok koncentrikus körei, úgymint az oroszlán, griff, sárkány, szarvas, medve, leopárd; Fantinak „Triumpho di Fortuna“ 1526-ik évi kiadásából a városok neveinek alkalmazása, és a Sybillák; a német Wickram-féle 1560-ik évi Loosbuchból a bekötött szemű Fortuna, s a Pomst-féle 1546. évi Loosbuchból a szerencsekerék. Eredeti a magyar Fortunában az, hogy itt a választandó kérdések az első képcsoport mindenikénél egyenként vannak elhelyezve; míg az olasz „Libro del Sortik“-nél mind együtt vannak egy

vagy két táblán. A németek Loosbuchjában pedig az első vagy második lapon a szerencsekerék körül található meg.

Moralis irányára nézve, míg az olasz „Libro del Sorti“-k kivált az astrologiát bujtatják a sorskönyvekbe, s a német Loosbuchok a babona köntöse alatt vallási alakoskodást üznek: a magyar Fortuna a társadalmi erkölcstelenség ostromozására szorítkozik leginkább, s majd tanácsosal, majd az immoralitásból származó rossznak jövendölése által kíván hatni. S bár a szerző főcélja volt a mulattatás, hogy: „*legyen valami oly, kivel ressegekben údót mulathassanac*“, mind a mellett a vallás moralis alapjára áll s jóakarólag int, mondván: „*kiknec végét mind az által Istent l váryac*“. Figyelmezteti olvasóit, hogy könyve:

*„Czak szep nyajaiságra szolgál tenéked
Olvasásban — is neha pirongat téged.
Bátor ne bizzál semmi mondassába.“*

S midőn továbbá könyvét az olvasó szeretetébe ajánlja, mindjárt tudtára adja azt is, a következő versben, hogy az ily féle könyvek egyházilag tiltva vannak:

*„Lám az Keresztyéni gyülekezettől
Erössen tiltva vadnac minden feldl.“*

Legkiválóbb kifejezését adja azonban a világi dolgok isteni intézésének — az előszóban, mintegy vonatkozással a szerencsekerékre, melyet istenkéz forgat, ezen szókkal: „*mint azok Isten kezében vadnac, es vgy fordíttya, a mint ő neki kedves akarattya*.“

Írálya a népiesség azon fokán mozog, melyen kiméletlen, leplezetlenséggel szórja durva tréfáit s mondásaiban a szemérmes sértő kifejezésekben kulminál. Népiessége aljas póriassággá fajul, midőn a morált komolyan prédikálja. De mindezek daczára, vagy talán épen azért a kifejezésekben és az egyes szók használatában igen sok érdekes feltűnőség van benne.

Jóllehet, hogy talán nyelvészeink semmi újat, ismeretlent nem találnak benne, de mégis a mondatok szerkesztése, a szófűzés és az egyes szók alkalmazása szempontjából nem véltem fölöslegesnek a következőket kijegyezni: I-ső Sybilla 6-ik vers-

szak: heaban itten valo *sugorgasod*; 30. v. Te meg nem *nószszel*; II-ik Sybilla, 1. v. Gonoszul *kel volt* veszned; 3. v. neked *tanaczomban* adnéc, *hogy ne* labadon seb esec; 28. v. De bár basiczak fel en iob orromat. Ha fejedbe nem *vonszac az Barát kápát*; 30. v. Im ez elő iövő Pünkösöd havaban, Egy agh emberhöz mégy, ki rest dolgában, *Keczkédet* azért meg nyirod l. kézirat 102—105. ll.

A Fortuna ezen feltűnő kifejezései közösek a Sybilla jövendöléseivel is. Valamint helyesírási és hangtani szempontból a következő sajtáságok fordulnak elő mindkettőben, kivételével annak, hogy a Fortuna a szó végén levő „k“-t mindig *c*-vel, az „sz“-t mindig *sz*-el írja, a Sybillákban pedig ez nem fordul elő. S míg a Sybilla a *vá, vé* ragban mindig *á, é*-t használ és soha *á, é*-t, mint *urrá, emberré, hová, még*: ezt a Fortunában egyszer sem találjuk, úgy szintén az *ig* ragban sem.

Az *é*-t a *ség* képzőben *e*-vel: nyereség, segítség; a félben, fél = $\frac{1}{2}$; félni, fer = fér; férfiak; fele = más, vagy többféle. Továbbá: ackeppen, serés, tefsec, el ne vezsesséc, ne kéfsej, el ne efsec.

A mai irodalmi nyelv közép é-je helyett ö: istenhöz, kerefsöd, elvötte, töröködés, emléközzél, szömély, szöm, emberhöz, következőzik, érközik, előd, beröd — szókbán.

E helyett *a*-t alkalmaz: zálag, akarad, tahát, dolgat, zacskád kifejezésekben.

I helyett *ü*-t ír: szüved, tü = ti, üdö szókbán. *I* helyett *é*-t: kénes, kívánság, heu = hiv, hertelenség, heában.

A helyett *ó*-t: utodra, ártalmodra, hívokodás, vékonyon, társot.

Ó helyett *é*-t: mint kevér, erkölczed és tölted.

Ü helyett *ö*-t: czip-szömö, beszédö, kedvö.

A *cs*-t mindig *cz*-vel írja.

Az igeragozásnál összekerülő *d, c,* és *j*-ből való hangbokrot *dgy-, lly*-vel írja: adgyon, tudgyad, kezdgy, csallyon, profétallya. Az eredeti hosszúságnak nyomai mint archaismusok a következők: tészlek, vészem, elvészen, be megészöd, lészem, külödus, holdnap. Érdekesek továbbá még a mássalhangzó kettőzések a következő szókbán: rútt, tréffa, azzalék, bizzonnal, türeszen, mellölled, nállad, véllad, tölled, felölled, belölled, becstülled,

bizzad, történnik, hafsízon. A szó-összetételeket a következőkben találtuk: alá-való, forgó-táncz, hordó-bor, után-járás, kár-vallás, küldus-táska, háborúság-kezdő, áros-ember. Mindenkor összeköti továbbá kötőjellel az *is* szócskát az előtte álló szóval: tánczomat-is; az *és* szócska rövid *s* alakját pedig az utánna következő szóval köti össze: s-nem, s-alá-való; ugyszintén a névmásokat ragjaikkal mindenkor összeköti: ő-nálla, te-hozzád, én-felöttem; úgy a *nélkül* szót is: kétség-nélkül, nállad-nélkül; és a kérdő *e* szócskát is. A régies alakok közül csak a „hasznáival, megbőveyt és bőveytheti“ fordul elő. A transylvanismus a „hiu = hivj, a „vay“ indulatszóban, az *s* igen gyakori használatában a nyújtott „ó“-ban, az *a*-nak *é*-re, az *ő*-nek *é*-re, és az *o*-nak *á*-ra való feleserelésében tűnik elő.

Ezen közös sajátságokon felül a Sybilla a hang- és betűcserére nézve sokkal gazdagabb, mint a Fortuna. Így *e* helyett *ö*-t használ még a következő szókban: ügyeközet, kereskődés, megöletnöd, ügyöd, veszöd, töt = tett, ezör, egyször, bővön. *I* helyett *ü*: elhünni, meghüd, hüt, kü = ki, küssebség. A más-salhangzót követő vagy megelőző *sz* hangot *z* betűjeggyel írja: fogz, nyerz, akarz, juthatz, halgatz, tetzik, vigaztal, hazna, gonoszság, geriezszed; *s* az analogia révén alkalmazza a magánhangzó után is az igék egyes második személyében: vallaz, azomban, Mert iffiabbal lesz sok nyalakodásban; 35. v. Nyilván *hidgyed* ingyen sem jó gondolkodnod, Hogy *jódra* lenne megházasulásod. III-ik Sibylla, 2. v. *Egy először* jól leszen dolgoz; 8. v. *Maga nincz* hiedelmed mondásomban; 17. v. *együld*; 29. v. *menten meny* fiam; 35. v. De ez dolgot treffára ne vegyed, Hogy osztan massal *kevannad egereszned*; 36. v. Laczie bizony, hogy *nem sisakba lettél*, igen készen az szerenczeiert mentel, Es nem iutot neked az szerenczeiben, Mert igen keves *az olai fejedben*. IV. Syb. 8. v. Ne *sapolodgyal* semmit szeretődben, Kinald csak azzal kit viselsz *berhedben*; 14. v. Vigadgy és had el szomorúsagodat, Tudjad azt hogy megtalalod *orvodat*; 19. v. Bizony így soha magad el nem *adhad*; 24. v. Mert az dolgotkévánnya *Dactylusod*; V. Sib. 8. v. Metzene veled iffiu feleséged; 32. v. Azert meg perengereznee olyha tegedet. VI. Syb. 3. v. *Vay kiczoda* helyre került; 4. v. Ne foglalld magad hevolkodásban; 13. v. Együld ninczen kopo fülese annac, nem ugordhad viz-

sza; 21. v. En az tanacz hogy jargaly Ló háton. Jelesben az
 almas kek szõri lovon; 22. v. Mint õczeyével ugy gondol te
 veled; 23. v. Ha tudnád mi *következendõ* te reyad; 35. v. Mely
 helyen juthatnal Wrasaghoz, ot rövid nap *sós rákoc* Hadnagyá
 lész, És agh Babákat búczura hordasz. VIII. Syb. 2. v. Jó sze-
 renczével tart, mit *halgatz füst alatt*; 3. v. Tahát, Étdõ berõd
 aluttad hasznod azzal; 5. v. Mindenhõz *tetézék* meg irgalmassá-
 god; 9. v. Bé tölted kedvedet nagy *hasznayval*; 10. v. *Neta-
 lám*; 11. v. Es vigadhatol nagy jó lakásodban; 12. v. *Ugordás*;
 14. v. *kiczid* az te szerenczed; 16. v. *Czak heában* fuvalkodic
 fel szüved; 20. v. *bolyokás* te feyed; 25. v. Bé töltiglen *kevános*
 kedvedet; 26. v. Az ki nem téveleg keresztyén hütben, Az va-
 gyon Istenec õrizessében, De hogy te az Arriust így követed,
 azért örökké Pokolba kel veszned; 27. v. meg bőveitheti hasz-
 nodat; 33. v. Hamar idõn nagyon megyen te dolgoz; 34. v.
 Felettéb kezted az kardolást kevánni. VIII. Syb. 1. v. Nem vé-
 szed eszedbe Bába-voltodat; 7. v. Buyatagos szeretetedett ay
 jneked; 9. v. Kémelleni; 10. v. Heugér által történnic te haláloz;
 13. v. Egy *kántorig sem vehed* annac hasznát; 30. v. Ne
 rughyad Wradat *õlleséségben*, Kamsat vary neki, mert *saytár*
 deák léssen; 31. v. Nem akarsz gonoszságodtól *megszũnni*; 37.
 v. Job volna rosz *látetõ Pappá* lenned, Lám szinten gonosz em-
 beri irástól feyed. IX. Syb. 1. v. Rövid nap egy tisztre *kezdnec*
szerezni; 4. v. *agh eb* vegye hasznát; 12. v. *Minden valaki eszt*
hallya felõled, Azonnal *rudgyát* elfordittya tölled; 24. v. Elfa-
 kad rayta szerencze *nevetésben*; 36. v. Isten megtudna nagy
Pápás voltodat, Kiért az *õrdõg* meg ronttya nyakadat. X. Syb.
 12. v. Társ, ám szép feleséged léssen neked, De *kápolnáját jól*
meg kel szentelned; 13. v. *Udvarnyalakodó* iffuságodban; 20.
 v. Ne legyen *por-tõrõ* háznál lakásod; 25. v. Mert igen hamar
 idõn kell meghalnod; 33. v. Es kevés *azzalékért* hosszú bánat.
 XI. Syb. 3. v. Wrad *kordolását* soha ne hányjad; 4. v. Ez vi-
 világon még nem láttam *latrabbat*; 11. v. Vdvari tisztben *léssen*
foglalásod; 13. v. Jámbor *embert illendõ* szived sinczen; 16. v.
 Nagy *gondban forogsz* te most egy szõmélyért; 23. v. Es nem
kiczid haszon léssen onnat neked; 26. v. Es el veheted az *hús*
azzalékýát; 32. v. *Félec rayta*, nem fogsz azzal te meg hizni.
 hallaz, kezdez. Végre a régies alakokat sokkal gyakrabban és

több szónál alkalmazza, mint a Fortuna, mint: taneintani, tan-
cító, szolleitani, megsegeit, kazdageit. Ellenben a *h* betűt a *g*
után egyszer sem; *y*-t az *i*, vagy *j* helyett vajmi gyéren talál-
juk a Sybillában, holott ez a Fortunában igen gyakran előfordul.

Ha nyelvészeti, helyesírási és hangtani különbség, mely a
két munka között észlelhető, a fentebbi adatok alapján nem is
indokolná eléggé azon állításunkat, hogy a töredékes Sybilla
régibb kiadás a Fortunánál: erre nézve kellő és beható bizonyí-
tékokat találunk és nyújthatunk a kiadó előszavában, midőn ezt
mondja: „*ily reménységben vagyok, hogy ez kis munkámat io ne-
ven veszie, kiváltképpen ez mostani editiót avagy nyomtatást
ennyivel inkább megh kedvelic és bészalic, hogy az előbi vetkekből
szépen megh tisztitva és corrigalva vagyjon.*“ Ennek nyomán ösz-
szehasonlítottuk a két munka nyelvezetét és verselésit s tanul-
mányunk eredménye azt mutatja, hogy a Fortuna a töredék
Sybilla verseit majdnem minden sorban javítani törekszik.
Lépten-nyomon hol elhagy egyes szókat, hol a szórendet vál-
toztatja, hol pedig szépíteni akarja a leplezetlen trágár kifeje-
zéseket. Rövidíti a verssorokat, néha felbontja a hagyományos
vegyes rimet, párrimeket alkot s igen sok esetben elég ügyet-
lentül mindezt az érthetőség rovására cselekszi.

Költészeti értéke a munkának absolute nincsen, a mi ma-
gában a munka tárgyának természetében fekszik; minthogy a
versszakok egymástól teljesen függetlenek s a prózai élet bizo-
nyos kérdéseivel foglalkozva, jövőndöléseiben a költői ihletség
legkisebb nyomát is nélkülözik a rimes verses formába sze-
dett jóslatok.

Ezek után adjuk a Fortuna rövid bibliographiai leírását,
mint adalékot Szabó Károly „Régi Magyar Könyvtára“-hoz:

XVI. sz. H. és év n. (Bártfa 1594.) 304. sz. Fortuna. Ne-
gyedrét. A—Q₃ iv = 16 iv (négy levelenkint) hatvanhárom levél.
A Q ivből csak 3 levél van meg s két jelzetlen levéltöredékkal
összesen 65 számozatlan levél. Csonka. Sok fametszettel. A meg-
levő levelek is félig meg vannak rongálva.

Egyetlen csonka példány a Nemzeti Múzeum könyvtárában.

BÁTHORY ISTVÁN KÖNYVÉSZETÉHEZ.

Közli : SZÁDECZKY LAJOS.

Báthory István történetével foglalkozván, a krakkai herceg Czartoryski könyvtárban följegyeztem magamnak amaz egykorú munkák czimeit, melyek Báthory István történetére vonatkoznak. A Magyar Könyvszemle szerkesztője felszólítására midőn ezeket közzétenném, mindenekelőtt meg kívánom jegyezni, hogy ez a könyvsorozat teljességre egyáltalában nem tart igényt. De így is tanulságos, mert e könyvek legnagyobb része nálunk ismeretlen s jókora része olyan, mely vagy egyenesen Báthory Istvántól származik, vagy neki köszöni létrejövetelét.

Báthory teljes mértékben méltányolta a sajtó hatalmát. A történetírásnak új lendületet adott tudományszeretete. *Cromer Márton* a XVI. század elsőrangú lengyel történetírója, neki ajánlja nagy művét, *Lengyelország történetét*, mely a lengyelek eredetétől *Zsigmond Ágost* uralkodásáig terjed. 1589-diki kiadása Báthory arczképével van díszítve. Külön udvari történetírókat tartott: a magyar történetre nézve *Brutus* Mihályt, a lengyelre *Heidenstein* Reinhold, kir. titkárt, a kinek fő munkája, *Lengyelország története Zsigmond Ágost halálától 1602-ig*; s megírta Báthorynak a moszkoviták ellen viselt hadjáratai történetét, a mely németül is megjelent. Báthory *Griseldis* esküvőjéről *Zamoiski János* kancellárral is maradt ránk egy munkája. *Zamoiski János*ról írt életrajza szintén belevág Báthory történetébe.

Báthory diadalmas hadjáratai, melyeket (1577) a poroszok (*Danczka*) — majd 1579—81-ig a moszkoviták ellen viselt, egész irodalmat teremtett. Történeti munkák, röpiratok s versek jelentek meg a győzelmes hadjáratokról. A porosz hadjáratról *Lasicki* Jánosnak három könyve van felvéve sorozatunkban. Ide tartoz-

nak *Samostrzelicki* lengyelnek és *Schütz* Gáspár danczkai titkárnak munkái. A lengyel-orosz hadjáratok történetei közül első sorban érdekelhet minket *Gyulai* Pál emlékirata az 1580-iki muszka harcokról, melyben ő is részt vett a király közvetlen közelében. Kovachóczy Farkas erdélyi kancellárnak kedveskedik vele lakadalmi ajándékkul. Egyetlen példánya a gróf Teleki-család marosvásárhelyi könyvtárában őriztetik, néhány fényképpel sokszorosított példány van még róla a budapesti egyetemi és múzeumi, úgy a kolozsvári erd. múzeumi, a krakkai Jagello-könyvtárban s egy az én birtokomban.

Báthory egyik olasz hadvezére (*peditum praefectus*) a veronai *Gvagnin* Sándor, Lengyelország leírásával s a lengyel királyok genealogiájával kapcsolatosan szintén ír az 1580-iki lengyel-orosz hadjáratról. Munkáját ő is Báthorynak ajánlja. A Mircse-féle gyűjteményből birja azt egyetemi könyvtárunk.

A németül írók közül legtöbb figyelmet érdemel *Müller* Lőrincz kurlandi udv. tanácsos története, a mely a lengyel, litván, moszkovita és svéd viszonyokat tárgyalja Báthory uralkodása és hadjáratai történetével kapcsolatosan. Két német, egy svéd s egy lengyel kiadása van felvéve sorozatunkba.

De Báthory maga is egész sajtó-irodát rendezett be, mely Zamoiski nagy kancellár vezetése alatt serényen működött s gondoskodott arról, hogy a király kiadványait, rendeleteit, vagy a hadjáratról szóló jelentéseket sokszorosítsa. Egy csomó röpírat köszöni ennek létrejöttét. Az „*Edictum ser-mi Poloniae*“ s a „*De Rebus gestis Stephani I. regis Poloniae*“ cz. a. megjelent röpíratok e sajtó-irodából kerültek ki először.

Ki kell emelnem végül ama 8 röpíratot, melyek „*Zeitung*“ ezim alatt Báthory uralkodásának kimagaslóbb momentumait tárgyalják. Az első kettő, vetélytársa II. Miksa császár vál. lengyel királyról szól, miként fogadja el Bécsben (1576. márczius 23-án) a lengyel királylyá választást. Kettő *Danczka* ostromát tárgyalja. Egy *Polocko* vára bevételéről (1579. aug. 30), egy *Pleskow* ostromáról, más kettő a muszka és török harcokról szól.

A sorozatba felvettem Zamoiskira és Báthory Griseldissel való házasságára vonatkozó néhány művet is (így *Piscorevius* gratulatióit); egy pár országgyűlési aktát; *Ilosvai* Benedek ritka epithalamionját Nadasdi Tamás és a hírhedt Báthory Erzsébet esküvőjére

(1571), a melyet szintén a hg. Czartoryski-könyvtár Báthoryanai között találtam.

Végül csak azt kívánom megjegyezni, hogy a krakkai herczeg Czartoryski-könyvtárt rövidítve (Kr. hg. Cz. k.) jelzem s megjelölöm a mi a budapesti egyetemi könyvtárban is megvan.

*

(*Akt. elekcyi Stefana Batorego. Approbacya.*). My Rady Koronne stb. Działo sie tho w Andrzeiowie 1. febr. 1576. — (Aláírásokkal; lengyelül). — 2r. 91. (Kr. hg. Cz. bécsi cs. és k. levéltár.)

(*Akt koronaeyi Stefana Batorego 1576. w Krakowie.*) My Rady Koronne stb. Litterae fidei, Datum Meggyes 10. febr. 1576. Litterae de praestito juramento. Meggyes 8. febr. 1576. Litterae confirmationis articulorum Henrico regi antea oblatorum. Meggyes 8. febr. 1576. Litterae confirmationis generalis. Meggyes 8. febr. 1576. (Aláírva: Stephanus electus rec és Mart. Berzeviceius pro-cancellar). H. n. 2r. 15 l. (Kr. hg. Cz. k. és bécsi cs. és k. levéltár. (L.: Báthory I. l. királylyá vál. 375—383 l.)

Candiani P. V. Illmo ac invicto heroi d. d. Julio, Brunsvicensium et Luneburgensium duci etc. stb. — De ingressu, et regressu *Stephani Batori* asserti regis Polonorum, ex Palatinatibus Mariemburgi, et Pomeraniae, superiori anno vi deducti ab Androiensibus (nempè Moab interpretatis) in Poloniam et Prusiam, necnon Gedani ferè recepti proditione, C. F. P. D. etc. perterrefacti autem, ac longe tunc repulsi ab urbe, et terris vicinioribus, unius consilio, discrimine, et languoribus. — Historia, ad dei gloriam. Cum descriptione quarundam literarum, Turcicarum, scitu vtilium, et necessariarum. H. és é. n. 8r. A—H 13 ív. (Kr. hg. Cz. k.)

Edictum regium Svirense ad milites. Ex quo causae suscepti in Magnum Moscouiae Ducem belli cognoscuntur. Edictum regium de supplicationibus ob captam Polotiam. Rerum post captam Polotiam contra Moscum gestarum narratio. Varsaviae. Anno Domini, MDLXXIX. 4r. A—G ív. (Kr. hg. Cz. k.)

Edictum serenissimi Poloniae regis ad milites, ex quo causae suscepti in magnum Moscouiae Ducem belli cognoscuntur. — Item edictum eiusdem de supplicationibus ob captam Polociam habendis: cum Epistola, qua Ordines et Comitata conuocantur: et rerum post captam Polociam gestarum narratione. — Hisce

adiecta sunt quedam de Magni Moscouiae Ducis genere, quod se nescio qua autoritate ab Augusto Caesare ducere iactitat. Poloniae Apud Maternum Cholinum. MDLXXX. Cum Gratia et Privilegio Caes. Maiest. 4r. A—G iv. (Kr. hg. Cz. k.)

Friesz, Wilhelm de—. Eine grausame vnd Erschröckliche Propheceyung, oder Weissagung vber Pollerland vnd Teutschland, Braband vnd Franckreich. Diese Propheceyhung ist gefunden worden in Mastrich, bey einem Gottesföchtigen Mann, nach seinem Todt, 1577. MDLXXVII. Gedruckt zu Basel bey Samuel Apiario, Anno 1577. 4r. 8 lap. (Kr. hg. Cz. k.)

[*Giulanus* (=Gyulai) Paulus]: Commentarius rerum, à *Stephano* rege, adversus magnum Moschorum ducem gestarum. Anno 1580. Claudiopoli in officina relictæ Casparis Helti. Anno 1581. 4r. 21 l. — *Az előszó kezdete*: Paulus Giulanus, m. d. Wolffgango Kovacciocio Transilvaniæ cancellario s. d. — *Jegyzet*: Kovachóczy lakadalmára Harinnai Farkas Farkas leányával, Katalinnal (1881. jan. 31.) írta Gyulai emlékül az 1580-diki muszka hadjárat történetét. (Egyetlen példánya a gr. Teleki-könyvtárban Marosvásárhelytt; fényképezett példány birtokomban.)

Gorscii. D. Jacobi— Orationes gratulatoriae, Apud Sere-niss: Regem Poloniae *Stephanum Batoreum*, diuersis temporibus habite, quatuor. His adiuncta est in Calce quinta, ad Illustrissimum et Magnificum, D. *Joannem Zamoscium*, Cancellarium Regni, etc. Cracoviae, Anno Domini: MDLXXXII. — *Az utolsó lapon* MDLXXXIII. 4r. A—H iv. (Kr. hg. Cz. k.)

Goslavus, (Franciscus — de Nadarice). De bello adversus Moschos ad equites polonos oratio. Sermone simplici, animo in Republicam optimo. Posnaniae Melchior Neringk excudebat. Anno 1578. 4r. 24 l. (Kr. hg. Cz. k.)

Gvagnin Alex. Sarmatiae Europae descriptio, quae regnum Poloniae, Lithvaniam, Samogitiam, Russiam, Massoviam, Prussiam, Pomeraniam, Livoniam et Moschoviae, Tartariaeque partem complectitur. Alex Gvagnini Veronensis, equitis aurati, peditumque praefecti. Cui supplementi loco, ea quae gesta sunt superiori anno, inter sernum regem Poloniae, et magnum ducem Moschoviae breviter adjecta sunt. Item genealogia regum Poloniae. Spirae 1581. Fol. 113 levél és index. (A címlap belsején a Báthory sárkányfogas és lengyel sasos czimer). Báthorynak dedicalva.

Krako, 1578. jun. 20. — Az első kép a lengyel királyt ábrázolja a senatusban. (A bp. egyet. könyvtárban a Mircse könyvtárából).

Gysaei, Joannis — Warshoviensis. In obitum Seremissimi ac invictiss: *Stephani* Regis Poloniae, magni ducis Litvaniae, Russiae, Masouiae, Samogitiae, Liuoniaeq; nec non Principis Transilvaniae etc. etc. Carmen Funebre quod — vix egressus pueritiam scripsit. Cracoviae, Anno Domini MDLXXXVIII. 4r. 20 lap. (K. hg. Cz. k.)

H.(eidenstein) R.(einhold) S. R. De nuptiis illustrium Joan, de *Zamoscio*, R. P. Cancellarii, et exercitt: Praefecti: Ac *Griseldis Bathorrae*, Christophori Transilvaniae principis, et Sereniss. *Stephani* Poloniae Regis fratris, filiae: Ad illustrissimum Principem Georgium Fridericum Marchionem Brandeburgen. in Prussia Ducem — Epistola. Cracoviae, in officina Lazari. Anno MDLXXXIII. 4r. A—D iv. (Kr. hg. Cz. k.)

Heidensteinii, Reinoldi — secr. regii, de bello Moscovitico Commentariorum. Lib. sex. Cracoviae, In Officina Lazari, Anno Domini MDLXXXIV. 2r. 268 lap. (Kr. hg. Cz. k.)

Heidensteini, Reinoldi — secr. regii de Bello Moscouitico quod *Stephanus* Rex Poloniae gessit, Commentariorum Libri VI. Basileae. Per Conrād Valdkirchium. MDXXCVIII. 4r. 184 lap. (Kr. hg. Cz. k.)

Heydenstein, Reinholdt — Warhaffte, gründtliche vnd eigentliche Beschreibung, des Krieges, welchen der nechstgewesene Kônig zu Polen *Stephan Batori* etc. etliche Jahr nach einander, wider den Grossfürsten in der Moschkaw *Iwan Wasilowitzen* geführet. Dadurch er das hochbedrengete Lifflandt, von des Moschkowiters vieljähriger hefftiger Verfolgung erlediget, etc. Durch Herrn — der Kron Polen Secretarium, in VI. Büchern ordentlich beschrieben: Nun mehr in Deutscher Sprache aussgangen. 1590. 4r. A—Z és a—r iv. Gedruckt zu Hörlitz, bey Ambrosio Fritsch. Im Jahre MDLXXXX. (Kr. hg. Cz. k.) *Jegyzet*: A czimlapon Báthorynak nagyon szép fametszetű, pirossal kiszinezett arczképe.

Heidensteinius Reinhold. Rerum Polonicarum ab excessu Sigismundi Augusti libri XII. Francofurti 1672, 2r. 388 l. (Kr. hg. Cz. k.; Bp. egyet. k. stb.)

Herborti a Fulstin, Joannis Faelicis — Panegyricus Illus-

trissimo viro, Joanni Zario *Zamoscio*, Reipub. Polonae Cancellario, et supremo belli Duci, Patrono suo Optimo Maximo dixtus. In-golstadii, Ex Officina Typographica Wolfgangi Ederi, Anno MDXXCV. 16r. 58 l. (Kr. hg. Cz. és Bp. egyet. kvtár.)

(*Ilosvanus*, Benedictus, Minister in Warano). Epithalamion Coniugii magnifici Domini Francisci Nadasdi, comitis CastriFerrei, et generosae dominae *Helizabeth* magnifici domini Georgii *de Bathor* filiae. (Honorabile Coniugium immaculatum). Cracoviae In Officina Matthaei Siebeneycheri. Anno Do. MDLXXI. 4r. 28 lap. (Kr. hg. Cz. k. — A czímlap belsején Nadasdi képe).

Lasicius Joannes. Clades Dantiscana anno Domini MDLXXVII, XVII. aprilis. A — polono descripta. Posnaniae Melchior Neringk. A. D. MDLXXVII. 4r. 19 l. (Kr. hg. Cz. k.)

Lasicius Joannes. Clades Dantiscanorum, anno Domini MDLXXVII, XVII. Aprilis: A—Polono descripta, et emendatius secundo edita: in qua causę belli à serenissimo Rege Poloniae *Stephano* contra Gedanenses suscepti, referentur. Accessit Satyra Joachimi *Bielscij*, in quendam maledicum Dantiscanum. Francofurti, Apud Andream Wechelum A. MDLXXVIII. 8r. 48 l. (Kr. hg. Cz. k.)

Lasitius, Johannes —. Der Dantziger Niderlag: Welche geschehen im Jar Christi, MDLXXVII. Den XVII. Tag Aprilis. Erstlich dem E. Wolgebornen H. Herrn Johann Zborowskÿ, Castelan zu Gnisen, etc. In Lateinischer sprach zugeschrieben von —. Jetzt aber dem E. Ehrnuesten, Hoch vnd Weitberümbten Herrn Leonhardt Thurneisser zum Thurn, Churfürstlichen Brandenburgischen bestalten Leibs Medico, Zu Ehren, vnd gantzer Teuscher Nation zum wolgefallen trewlich verdeutscht. MDLXXVIII. 4r. 44 l. (Mellékelve: Ein Prophetey vom Untergang der stat Dantzig, van Joh. Dantisco, des poln. Königes Sigismundi secretario, der auch nochmals Bischoff zu Warmia gewesen, im Jar Chr. 1530. beschriben. 2 lap.) (Kr. hg. Cz. k.)

Laternae, Martini—. Oratio in exequias Funeris, divi *Stephani* primi, Polonorum regis laudatissimi. — Societatis Jesu, S. Theologie Doctoris. Cracoviae, Typis Andreae Petricovii. Anno Dni, MDLXXXVIII. 4r. A—G iv. (Kr. hg. Cz. k.)

Müller Laurentius —. Polnische, Liffländische, Moschowiterische, Schwedische vnd andere Historien, so sich vnter diesem

jetzigem König zu Polen zugetragen, Das ist, Kurtze vnd warhafft Beschreibung welcher massen dieser jetzt regierender König in Polen, *Stephanus* dess namens der Erste, zum Regiment kommen, was für Krieg er geführt, vnd wie er dieselben geendiget, Was sich zu seiner zeit biss daher begeben, vnd auff den Reichstagen zu vnterschiedlichen mahlen abgehandelt, vnd was von den Türeken vnd Moschowiter für Werbungen vnd andere Anschläge fürgelauffen: Vnd was jetzund für ein zustand in Liffland, Polen, Litawen, vnd der Mosckav sey. Darinnen auch die Schwedische Kriege wider den Moschoviter, vnd andere Schwedische vnd Dennemärckische hieher notwendig gehörende Händel mit vermeldet vnd beschrieben werden. Ingleichen von der undeutzschen Völcker in Liffland Sitten vnd Leben, so wol auch der Tarterey, dess Flass Boristhenis, der alten Statt Kyoff gelegenheit, vnd vom warhafften ort dess Exilij Quidiani sehr nützlich vnd lüstig zu lesen. Mit fleiss zusammen gezogen durch — damals Fürstlichen Churländischen Hoffrath, wie auss der Vorrede zuvernemen. Getruckt zu Franckfort am Mayn, In Verlegung Sigmund Feyrabends. Anno 1585. 4r. A—N^{III} iv. 2r. 46 l. m. v. *Jegyzet*: Ugyanez alatt a czim alatt 1586-ban Franckfurt a. M.-ban is kiadatott. (Kr. hg. Cz. k.)

Müller Laurentius — Septentrionalische Historien Oder Warhafft Beschreibung der fürnembsten Polnischen, Liffländischen, Moscowiterischen, Schwedischen vnd anderen Geschichten. So sich bey Regierung beeder Königen in Polen *Stephani* vnd *Sigismundi* dess dritten dieses namens, von Anno 1576. biss auff das 1593. Jar zugetragen, In zwey Bücher kurtz verfasst. Deren Erste hie beur durch — damahls F. Churländischen Hoffrath, beschrieben vnd in Druck geben. Das ander aber, sampt einen Appendice vnd continuation dess Ersten, jetzt newlich durch einen Liebhaber der Historien mit grossem fleiss zusammen gezogen worden. Sehr nützlich vnd lustig zu lesen. Amberg Durch Michaeln Forstern. Cum Privilegio. Anno MDXCV. 4r. 200 lap. (Kr. hg. Cz. k.)

Mülleri, Doct. Laurentii — Churländske Secretarii Korte och sanfärdige Beskrifvelse om någre förnämliche och tänckwärdighe saker, Som vi the tre Stormächtige Konungars och Potentaters, K. *Johan* then III. til Swerighe, K. *Stephani Battori*

til Polen, Theslikes Storförstens *Iwan Wasilie witz* til Muskow Regegementz (*így*) tidh vthi Swerighe, Polen, Rysland, Lijfland, och Littowen förlupne åre. Gwarvthinnan och Beskriffues om the swenstes Krügh emot Ryssen sampt andre märklighe saker och handlingar, som för närwaranda tijdz tilstand skull till at låsa och wetta åre ganska ryttighe. Vthtolkade och publicerade aff Erico Schrodero. Cum Gratia et Privilegio. Stockholm. Loos Ignatium Meurer. Ayr 1629. 8r. 208 lap. (Kr. hg. Cz. k.)

Milerowe, Pamiętniki — do Panowania *Stefana Batorego*, Krola Polskiego, Wielkiego Księcia Litewskiego, Ruskiego, Pruskiego, Mazowieskiego, Żmujdzkiego, Inflantskiego a Księcia Siedmiogrodzkiego ku pospolitemu pożytkowi na ojezisty język wyložyl J. J. L. Poznań i Trzemeszno. W księgarniach Walentego Stefanskiego. 1840. 8r. 169 lap. (Kr. hg. Cz. k.)

Paprocki Bartosz. — Herby rycerstwa polskiego. (= A lengyel nemesség czimerei). W Krakowie 1584. fol. Ujra kiadta Turowski Kazimir József. Krakko, 1854. 4r. 964, CLXII és 13 ll. Az eredeti kiadás czimlapja belsején Báthory arczképe. Báthorynak ajánlva. (Az újabb kiadás megvan könyvtáramban.)

Piscorevius M. — Ad illustrissimum d. Joannem Zamoiscium r. P. Cancellarium, et exercitt. imp. De Nuptiis Cracouiae Idib. Junij celebratis, — Gratulatio. Cracoviae, In Officina Lazari. Anno Domini: 1583. 4r A—D iv. (Kr. hg. Cz. k.)

Piscorevius Mathaeus — Ad illustrissimum D. Joannem Zamoiscium. r. P. Cancellarium, et exercituum imperatorem. De Nuptijs cum illustriss. Domina D. *Griselide Bathorea*, Transylvaniae nata Principe, Seremissimi Poloniae Regis *Stephani* primi, fratris filia, contractis, Idibusque Junij celebratis, Cracoviae. — Gratulatio. Cracoviae In Officina Lazari, Anno Domini: 1583. 4r. A—Ev iv. (Kr. hg. Cz. k.)

Postulata ordinis ecclesiastici universi in regno Poloniae coram S. M. Regia, ordine Senatorio et Equestri in Comitijs Varseuiens: Generalib: A. D. MDLXXXV. habitis proposita. Posnaniae. In Officina Typographica Joannis Wolrabi. Cum gratia et Privilegio, S. R. M. MDLXXXV. 4r. A—E. iv. — [*Bolognetti* Albert pápai legatus oratiója Varsóban. 1585. Febr. 12.] (Kr. hg. Cz. k.)

Podowski, Hieronymus — Na pogrzebie Stephana wielkiego

krola polskiego etc. Kazanie — W Krakowie, Z Drukarnie Lázár-zowcy, Roku Pańskiego, 1588. 4r. 43 lap. (Kr. hg. Cz. k.)

Raczynskiego, (Edwarda Hr. —) Pamiętniki do historyi *Stefana* króla Polskiego czyli korespondencya tego monarchy, oraz zbiór wydawnich przez niego urzędzeń z rękopismów zebrane i wydane przez —. Warszawa. drukiem N. Glücksberga 1830. 8r. 165 l. (Kr. hg. Cz. k.)

De *Rebus gestis Stephani* I. regis Poloniae magni ducis Lithuaniae etc. contra magnum Moschorum ducem narratio. Edictum regium etc. ad milites (A lengyel czímer, koronás fehér sasban a Báthory czímer). Romae apud haeredes Antonii Bladii impressores camerales MDLXXXII. 4r. 24 lev. *Jegyzet*: Tartalma: Karnkowskinak szóló dedicatio. 2. Vinc. *Catti*: carmen. 3 Edictum regium Svirensse, ex quo causae suscepti in magnum Moscoviae ducem belli cognoscentur (1579. jul. 12. Sviri). 4. Edictum regium de supplicationibus ob captam Polociam. (1579. aug. 31. Polock). 5. Epistola, qua ordines ad regni comitia convocantur. (Vladislaviae 1579. 26. Sept.) 6. Rerum post captam Polociam contra. Moscum gestarum narratio. 7. Commentarius rerum a Stephano rege Poloniae in secunda expeditione adversus magnum Moscorum ducem gestarum Anno 1580. (Koronás lengyel sas a Báthory czímerrel. Gyulai Pál munkája, de hiányzik a dedicatio). A könyv végén ismét a lengyel sas, külön levélen, reptil és zászlót tart. (Kr. hg. Cz. k.)

Recicii Andreae — instigatoris regii v. nob. accusationis in Christophorum *Sborovium* actiones tres. — De fide publica. — De praescriptionibus ante iudicium oppositis. — De criminibus. — Cracoviae. Typis Lazarianis. Anno Domini. 1585. 4r. A—Y iv. (Kr. hg. Cz. k.)

Roselli, Hannibalis —. Oratio funebris fratris — in sepultura *Stephani* I. regis Poloniae serenissimi 1588. Cracoviae ex officina Lazari, a. d. 1590. 4r. 13 l. (Zamojskinak ajánlva.) (Kr. hg. Cz. k.)

Samostrzelicii, Thomae — equitis Poloni oratio ad Gedanenses, qua ostenditur, Gdanen. sine iusta causa bellum nefarium, adversus principem suum regem Poloniae movisse et gerere; beneficia quibus illi a Polonis semper post natos homines, affecti sunt amplissimis, ac vicissim eorum crati (!) animi studium commemorantur: tum summo magistratui inclito regi, non secus quam deo eos

restitisse exponitur : simul, quam tanto suo morbo, afferre salutarem medicinam queant, admonentur. Vive, cura, office, sedulo insta. Posnaniae, Melchior Neringk. Anno Domini MDLXXVII. 4r. A—I^{III} iv. (Kr. hg. Cz. k.)

(*Schützi* Casparis, secretarii Gedanensis). De Commissionis Gedanensis negotio, Libri tres : Bona fide, ab eo qui praesens Commissioni interfuit, Anno MDLXXVIII. conscripti. 4r. A—Y iv. (Kr. hg. Cz. k.)

S.(iemieski) L.(ucyan). Pamiętniki o Samuelu Zborowskim. Zebrane z wspotczesnych dzieł i rękopismów biblioteki kórnickiej przez —. Poznań. Nakładem księgarni Jana Konstantego Żupańskiego. 1844. 8r. XXIII. és 77 lap. (Kr. hg. Cz. k.)

Skrzydylki Władysław — Akta i listy z czasow bezkrólewia po *Walezym* i z czasu *Stefana Batorego*. W Krakowie, w drukarni „Czasu“ w. Kirchmayera. 1868. 8r. 23 l. (Kr. hg. Cz. k.)

Zeitung (Warhaffige Neue —) Welcher massen die Römische Kais. May. vnser Allergnedigster Herr, von den Polnischen Abgesandten in Wien zu einem König in Polen declarirt vnd ausgeschrien worden. Was auch die Türkische Botschafft vor beschehener Wahl daselbsten geworben vnd anbracht : Folgends, wie der Grosfürst aus der Moscau die an jnen abgesandte Türkische Legation, tractirt vnd gehalten. Im Jahr 1576. 4r. 9 l. (Kr. hg. Cz. k.)

Zeitung (Eigentliche warhaffte —) auss Wien, vom drey vnd zwanzigsten Marty dieses 1576. Jars, welcher gestalt der Röm. Keys. Maiest. vnser aller gnegigsten Herren, die Polnische Königliche Waal vberantwort, vnd was sich darunder mit jhrer Keys. Maiest. vnd hinwieder der Polnischen Herren verpflichtung hat zugetragen, wie auch alles auff's stattlichst ergangen, etc. Anno. MDLXXVI. 4r. 6 l. (Kr. hg. Cz. k.)

Zeitung (Neue, warhaffige vnd eigentliche —) auss der hoch vnd weitberhümten Stadt Dantzick, Wie sichs mit jhnen, vnd dem *Batorer*, auss Siben Bürgen, vorlauffen vnd zugetragen. Auch wie sie ihm jn die 6000. Man erlegt, Vnd etlich viel grosser Stuck genommen haben, Welches den 6. tag Octobris geschehen ist, dieses 1577. Jars, wie weiter Bericht folget. — Beneben kurtze vnd summarische Schrifft, in welcher die vnschuldts der Königlichen Stadt Dantzick, bei dieser betrübten

vnd verworrenen Zustande, gegeben (*igy*) der Widersacher ungegründete erdichte Bezüchtigung, kürztlich angezeigt wird. Erstlich gedruckt zu Dantzick, bey Jakob Rhodo. 4r. 6 l. (Kr. hg. Cz. k.) (A végén Báthory válasza Danczkának, Brombergből 1577. okt. 6. németül).

Zeitung (Warhafftige und Eigendliche neue —) aus der hoch und weit berhümpten Stad Dantzick, Wie sichs mit jnen, vnd dem Weyda aus sieben Bürgen, verlauffen vnd zugetragen habe, wie sie jm durch wunderbarliche Anschlege in die funfftzehnen hundert Mann erleget vnd etliche grosse Stück genommen, Welches den 6. Julij geschehen ist, dieses 1577. Jars, wie weiter bericht folget. Sampt Kurtzer Erklerund, Aus wasserley vrsach der zanck vnd Krieg entstehet, mit sampt der Königes verantwortung, Daraus zu sehen, woran der fehl vnd mangel stehet, wie jhr weitter bericht werdet hören etc. Erstlich Bedruckt zu Dantzick bey Jacob Roda, Im 1577 Jahr. 4r. 12 lap. (Kr. hg. Cz. k.)

Zeitung (Warhafftige —) wie vnd wasserley gestalt die Königliche Mayestat zu Polen, u. vnser aller gnedigster Herr, die Vestung *Polotzko* durch Göttliche hülffe eröbert vnd eingenommen den 30. Augusti dieses lauffenden Jahrs MDLXXIX. Erstlichen Gedruckt zu Dantzick, bei Jacobo Rhodo. 4r. 8 lap. (Kr. hg. Cz. k.)

Zeitung (Pollnische —) Summarische und Warhafftige Beschreibung, von jüngster bekriegung vnd eroberung etlicher fürnemer Städt vnd Vestungen, so König : Mayst : zu Polln, u. dem Moscouittischen Tyronnischen Feind, mit sieghaffter hand glücklich aberhalten. — Es werden auch hierin vermelt, die zeit dises ausszugs, die zal vnd vnterschied dess Kriegsvolcks, Dergleichen auch die Nāmen der eroberten Städt, Vestungen vnd Schlösser, Neben ordenlicher anzeig, der gefangnen Moscovischen Fürsten vnd Herren Namen vnd verwaltungen, alles auch was sich sonst in disem Zug jeder zeit begeben, jüngsten sich verlossen, vnd zugetragen. Gedruckt zu Nürnberg, durch Leonhardt Heussler. MDLXXX. 4r. 15 lap. (Kr. hg. Cz. k.)

Zeitung (Persische, Türkische vnd Moscovittische —) Summarische warhafftige Verzeichnuss, wie der grossmechtige Fürst vnd Herr, Ismael Sophi, König in Persia, jetzund abermahls dem

Türkischen Keyser in zweien angriffen, 30,000. Mann zu Ross erschlagen, den grossen Beglierbeg erlegt, 500 beladener Camel in der Flucht erobert, die grosse Vestung Carsa eingerissen, Mustapha vnd Vaniffa Bassa in die flucht getrieben, als dann ort vnd zeit in folgender Beschreibung gemeldet wird. Folget auch ordentliche glaubwürdige Copy, des Schreibens, so di Moscowittischen Kniasch, auss Anregung jres Gross Fürsten, an die Woiwoden der Cron Pold, nach erlittenem schaden gethan vnd zugeschickt. MDLXXX. 4r. 8 l. (Kr. hg. Cz. k.)

Zeitungen (Pollnische und Reussische —) Eigentliche vnd kurtze Beschreibung, etlicher ergangener Kriegsübungen, auch die Belägerung der gawaltigen Reussischen Handelsstatt *Pleskaw*. Neben ordenlicher Verzeichnuss, dess gemachten vnd bestettigten Fridens, zwischen beden Potentaten, als Köng : Maye : in Polen erstes, vnd dem Grossfürsten in der Moscau anders theils, mit onder vnterschiedlicher Vermeldung, der Fridens articul. Dergleichen von Liffendjschen vñ Türkischen, in newligkeit, verloffenen sachen etliche warhaffte vermeldung vñ anzeigungen, nützlich vnd notwendig zu wissen vnd lesen, alles in kurtz aus Littaw geschriben. MDLXXXII. 4r. 7 lev. (Kr. hg. Cz. k.) — *Három arczképpel*. Az egyik : „Contrafactur dess Moscouittischen Grossfürsten in seinem Fürstlichen Habit.“ (A muszka czár fametszetű arczképe). Másik arczkép : „Obolinscus, der Reussen Obristen in seiner Kriegsrüstung.“ 3-ik arczkép : „Antonius *Possevinus* tregt die versigelten Fridesbrieff.“¹

¹ Nem mulaszthatom el. hogy köszönetet ne mondjak ez alkalommal Marcsek József thurzófalvai tanító úrnak, a ki 1885 nyarán velem egyidőben Krakkóban időzván, e könyvészeti összeállításnál segítségemre volt.

VITÉZ JÁNOS LEVELEI ÉS BESZÉDEI.

FRANKÓI VILMOSTÓL.

Egy évtized óta a „Könyv-Szemle“ mindegyik évfolyamában szó van *Vitéz János* könyvtáráról és kézíratairól. Ez nem lehet meglepő, ismerve azon nevezetes állást, melyet a nagy főpap a középkori magyar tudományosság történetében elfoglal, és mely őt, mint írókat az ő koszorús unokaöccse *Janus Pannonius*, mint maecenást *Corvin Mátyás király* oldala mellé helyezi.

Nem lehet kétségünk az iránt, hogy — bár e sorok írója fáradságot nem kimélve, a hazában és külföldön széleskörű kutatásokat eszközölt — a következő évek során is, gyakran fogják a bűvárok napvilágra deríteni Vitéz irodalmi tevékenységének, tudomány- és művészet-pártoló bőkezűségének emlékeit.

Irodalmi munkásságának legjelentékenyebb nyilvánulását: levelei képezik.

Ismeretes, hogy a humanisták korában a levélírás a szó szoros értelmében irodalmi foglalkozás volt. Ugy a hivatalos, mint a bizalmas levelek fogalmazásában Róma és Hellás classicus íróinak utánzása képezte a főczélt. A formára helyezték a legnagyobb súlyt, nem ritkán a tartalom szembetűnő kárára. És mivel az ily levelek számos másolatban, a mai hírlapokat pótolva, forgalomba jutottak, majd egybegyűjtve az iskolákban is használtattak, — a levélírók inkább az olvasóközönségre gondoltak, mint arra, kihez leveleiket címezték.

Vitéz János levelei is ilyen irodalmi dolgozatok természetével bírtak. Ezeknek egy kis részét (78 darabot), még az ő életében, összegyűjtötte *Ivanics Pál* zágrábi pap, a királyi can-

cellariának jegyzője, bizonyára oly ezélből, hogy minták gyanánt és iskolai olvasmányul szolgáljanak.

Ivanics gyűjteményének egykorú kézirat-példánya a bécsi udvari könyvtárban őriztetik, a mely után az érdemes Schwandtner János György a múlt század közepetáján közrebocsátotta.¹

Ezen kézirat volt ekkorig az egyetlen, melyet ismertünk. Legújabban fölhivatott figyelmünk arra, hogy egy másik példány a prágai káptalan könyvtárában őriztetik. Megkeresésünkre a káptalan. lekötelező készséggel, Budapestre küldötte a XV. századbeli díszesen kiállított és tartalmát is tekintve nagybecsű kéziratot.²

A 478 levélből álló kötetnek csak első 78 lapját foglalják el Vitéz János levelei.

A prágai kéziratnak a Schwandtner-féle kiadással való összevetése nem volt egészen háládatlan munka.

A VI. számú levél a nyomtatásban ezímezve van „*Ad Baptistam Eleuterium Teatinum.*“ E helyett a kéziratban ez áll: „*Ad Babtistam Electum Teatinum.*“ Vagyis a levél „János választott teatini³ püspökhöz“ nem pedig „Eleuterius Jánoshoz“ volt intézve.

A nyomtatott kiadásban feltűnő, hogy XLI. számú levél után, mely Kázmér lengyel királyhoz van intézve, következőzén a XLII. számú, mely Miklós dékánhoz íratott, ezen Miklós (prae-tactus) „feljebb nevezett“-nek mondatik a felíratban.

Ennek magyarázatát megtaláljuk kéziratunkban. Itt tudni illik a Kázmérhez intézett levél után következőzik egy Miklós dékánhoz írt *másik levél*, mely a nyomtatott kiadásban ki van hagyva. Ez 1448. december 18-dikán Szegeden íratott.⁴

Igy tehát a prágai codex Vitéz leveinek gyűjteményét egy kiadatlanlall kiegészíti.

¹ *Scriptores Rerum Hungaricarum.* Bécs. 1756. (Folio kiadás) II. 1—105.

² Erős papirosra van írva. Magassága 31, szélessége 19 centim. Az első levélen ékes lapdész. Az 1. és 73. levélen ékes aranyos kezdőbetű. Egykorú bőrkötése préselt rajzokkal és rézdiszítványokkal van ellátva. Provenienciája felől, sajnos, semmit sem tudunk.

³ Azaz chieti-i (olaszországi).

⁴ A Schwandtner-féle XLII. számú Temesvárt 1449. január 24-dikén íratott.

De ezenkívül Vitéz János irodalmi műveinek sorozata még nagyobb gyarapodást nyer.

Mindenekelőtt megemlítendő általa fogalmazott két politikai levél :

1. 1452. június 15-én, Hunyady János kormányzó és az országtanács nevében, V. Miklós pápához, kinél panaszt emelnek Frigyes császár ellen, mert gyámsági jogaival visszaélve, V. László királyt letartóztatja. (98^b—99^b.)

2. 1554. január 26-án, V. László király nevében, V. Miklós pápához, a török ellen indítandó hadjárat ügyében. (189.)

Továbbá Vitéz *politikai beszédcinck* egész nagy gyűjteményét találjuk itt. Ezek a következők :

1. 1452. október 8-dikán, Bécsben, a magyar rendek nevében, V. László királyhoz tartott üdvözlő beszéd. (101^a—107^a.)

2. 1452. december 13 dikán, Bécsben, ugyanazok nevében, ugyanahhoz intézett második beszéd. (107^b—111^a.)

3. 1453. márczius 21-dikén, Bécsben, a magyar rendek nevében Frigyes császárhoz intézett beszéd, melyben a korona visszaadását sürgeti. (111^b—115^b.)

4. 1454. január. Prágában, V. László király nevében, a pápai követhoz intézett beszéd, a török hadjárat ügyében. (176^a—178^b.)¹

5. 1454. január. Ugyanahhoz, ugyanazon ügyben tartott második beszéd. (179^a—182^b.)

6. 1454. márczius 23-dikán, Prágában, V. László nevében, a császári követhoz intézett beszéd. (190^a—197^b.)¹

7. 1454. ápril 11-dikén ugyanahhoz tartott második beszéd. (208^a—200^b.)

Végre e helyen kell kiemelnünk *Aeneas Sylvius* bibornoknak három levelét :

1. 1454. július 25-dikén *Vitéz János*hoz, kiadatlan. (214, 215.)

2. 1455. ápril havában, egy meg nem nevezett főpaphoz, *Vitéz Jánosról* szóló. (216.)

¹ Kiadtam ily című munkámban «Vitéz János politikai beszédei» (Budapest, 1878. 24., 25., 11.) egy mólki codex után.

² Kiadtam ugyanott, 13—12. ll. egy müncheni codex után, melynek számos hibáját a prágai codex nyomán ki lehet igazítani.

3. Dátum nélkül, István osztrák cancellárhoz, szintén *Vitéz Jánosról* szóló. (217.)

* * *

A prágai codex, a felsorolt darabokon kívül, hazánkat érdeklő egyéb fontos iratokat is tartalmaz. Úgymint :

1. 1452. V. László ismeretes oklevelét, melyben Hunyady Jánosnak a beszercei grófságot adományozta. (89^b—98^a.)

2. 1454. január havában, a pápai követnek, V. Lászlóhoz, a török hadjárat ügyében tartott beszédét. (172^a—175^b.)

3. 1454. február 7-dikén Frigyes császárnak V. Lászlóhoz írt levelét. (169^a—171^b.)

4. 1455-ben, a frankfurti birodalmi gyűlésen, a magyar királyi követ által tartott beszédet. (166^a—167^b.)

5. 1455-ben, Aeneas Sylvius bibornok által, a magyarországi követekhez tartott három beszédet. (198^a—207^b.)

6. A crétai püspök pápai legatus által, a török elleni hadjárat tárgyában, Podjebrád cseh királyhoz és Boroszló város tanácsához tartott két beszédet. (471—478.)

7. A burgundi hercegnek, a török hadjárat tárgyában tartott egy beszédét. (183^a—188^b.)

* * *

Az európai történetre a következő darabok vonatkoznak :

1. A bambergi egyház ügyében kiállított pápai bulla. (222.)

2. Aeneas Sylvius II. Pius pápa számos levele és beszéde. (121—165, 211—213, 216, 217—221, 226, 227, 240, 456—470.)

3. 1454. szept. 10-én kelt pápai bulla. (163.)

Vége a codex egy része classicus és humanista munkálatokat tartalmaz. Úgymint :

1. Plutarch leveleit. (80^b—81^b.)

2. Plinius és Seneca munkáiból kivonatokat. (231.)

3. Poggio dolgozatait. (223—225, 228—230, 452—455.)

4. 1444-ből Frater Apollonius levelét Centora Antalhoz. (116^a—120^b.)

5. Gvarino beszédeit és leveleit. (82, 83, 315—451.)

6. 1459-ben szerkesztett jogi műszótárt (272—314.)

Mindezek felsorolása kétségtelenné teszi, hogy a prágai codex a történelem és XV. századbéli irodalom dús forrását képezi.

A BÁNFFY-LEVÉLTÁR MAGYAR TÖRTÉNELMI FORRÁSAI.

JAKAB ELEKTÖL.

Midőn a magyar *Történelmi Társaság* vidéki nagygyűlése 1868-ban Kolozsvárott volt, én is azok között voltam, a kik megbizattak, hogy a Bánffy-levéltár tárgymutatatóiból kivonatokat készítsünk, a mi az Árpád-, Anjou- és vegyes házi királyok korszakából történelmi becses birónak látszó levél, irat s másféle emlék van, a közgyűlés előtt róla jelentést tegyünk.

Néhai Simon Elek, mint a család ügyvéde s a levéltár felügyelője eszközölte ki, hogy a Bánffy-ház északnyugati belső udvarsarkán levő, úgynevezett *vasajtóju kamara* zárai előttünk fölnyitak, a tömérdek vasas és bőrös láda s egy pár iratszekrény tartalma élénk tárult, s a Bánffyak őseinek ötszázadra terjedő drága kövek és keleti gyönggyel kirakott arany-ezüsttözött magyar és török fegyverei, sisak és páncél, buzogány és handsár, kard és pisztoly; a gyönyörű lószerszámok: nyereg, kantár, szügyelő, nyeregtakaró, zablák, arannyal gazdagon himzett lovagöltönyök, szóval: egy egész archeológiai múzeum volt a mi szemünk előtt kibontakozott.

Mintha a magyar hajdankorba lettünk volna visszavarázsolva. Voltak itt Mátyás király, I. és II. Zápolya, I. Ferdinand és I. Lipót idejebeli királyi emlékek és ajándékok, török kaptán és gazdagon sujtásozott bársony lovagpalást; minden azt mutatta, hogy a Bánffyak átérték Magyar- és Erdélyország régi dicsőséges korát, fényt árasztott rájuk a korona és királyi szék, s ők támaszai voltak mindkettőnek. Nemzeti királyainkkal

s fejedelmeinkkel együtt járták be győztesen a harcok téreit s kiváló részök volt a magyar haza megtartásában, a magyar alkotmány megvédésében.

Néhány perczig gyönyörködtünk a keleties szépségű tárgyakon, elgondoltuk, mily kiváló diszei lennének ezek a pesti vagy kolozsvári múzeumnak, elsajnálkoztunk fölöttök, hogy a mult nagyság e sok becses emléke itt mintegy eltemetve van, s a nemzeti önérzet és művelődés emlékére nem teszi azt a szolgálatot, mint tenné egy nyilvános közintézetben; de vigasztaltuk magunkat azzal, hogy annak is elfog jönni ideje.¹ Jó, hogy vannak, köszönet a Bánffyoknak, hogy szerezték s fentartották, lesz bizonyára gondjuk majd arra is, hogy ezek a haza és nemzet javára hasznosíttassanak.

Ezután a leveles ládák iratjegyzékeihez fordultunk, s buváraink különböző irányban kezdettek kutatni, jegyezni, kivonatolni, másolni. Én az összes jegyzetekből magam számára egy általános jegyzéket készítettem, s azóta többször kerestem az alkalmat, hogy történetíróinkkal megismertessem, most egy más irányú munkásságom megérlelte közlési szándékomat, a mit alább elmondok.

A levéltár három részre oszlik: I. a család birtokjogi okleveleire; II. nevezetes történelmi események följegyzésére s egy pár emlékiratra, végre a gróf Bánffy György II. dik erdélyi kormányzó politikai, közigazgatási és történelmi gyűjteményére.

I. Mi 709 csomag jegyzékét néztük át s a czélunkhoz tartozókat azokból választottuk ki és pillantottuk át. A külső kivonaton meglátszik a *csomag* [Fascikulus] *száma*, mindenikben az *egyed levél sorszáma* s az illető *birtok neve*, néhány szóból álló kivonattal, p. o. „*a györgyfalvi jószágból a leánynegyed kiadásáról való levél 1371-ből,*“ vagy „*a bonczidai jószág határjáró levele s más oda tartozók 1366—69-ből.*“

Mindenek előtt megnéztük:

A) az *Arpádkori okleveleket*. Ez kettő volt: *Péntek* nevű

¹ E cikk rég iratott; azóta meg volt a kolozsvári pompás király-látogatás, melynek pazar fényt és keleti szemvakító szépségét épen a Bánffyak ruhái és lószerszámai adták. A jóslat hamar s a kir. országgrész arisztokrátiájának nagy dicsőségére teljesült.

birtok elzálogosító és határlevele [metalís [et pignoratío] 1292-ből, melyeket Szabó Károly kiadott.

B) Az *Anjou-korszakbeliek 1302-től 1397-ig* terjednek. E korszakból 52 tétel alatti oklevelet választottunk ki, de némelyhez számos másra vonatkozó irat volt mellékelve, így például egy határ kijárási levélhez annak mindannyiszori megújítása, a leánynegyedek illetőhöz mind az, a mi a nemzetség azon birtoka további sorsát illette.

A ki az *Alsó-Lindvai Bánffyokról* a „Magyarország családai“ czimű könyvben¹ írottakat megolvassa, látni fogja, mennyi jeles, mily magas állású férfit adott e nemzetség a hazának s mennyi jóval halmozták el a királyok őket, mily tekintélyes részét bírták az ország földének. Hasonló ehez a *Losonczy gróf és báró Bánffy* nemzetségi ág is, melynek nemzetségi leszármazása ugyanott van jobbadán erdélyi források szerint előadva,² mert ez ág Erdélynek Magyarországtól elválása ideje óta a legnagyobb nemzetségek egyike volt, főhivatalokat viseltek, nagy államférfiak, bátor hadvezérek s kitűnő bírák és törvényhozók váltak belőlük, ezért mint az ország és fejedelemség fentartó nemzetségei voltak elismerve s nagy birtokokkal és kitüntetésekkel jutalmazva.

Nagy Iván megismerteti az ág leszármazását, vérségi egybekötötéseit és közszolgálatait. De birtokaikról, gazdaságaikról s a haza és királyi szék iránt tett szolgálataikról fogalmat csak a kolozsvári *Bánffy-Levéltár* képes adni. Valóban kívánatos, hogy azon ma tényleg élő Bánffy grófok és bárók közül, akik magas állásuk mellett komoly tudományos férfiak és írók is, valamelyik írja meg nemzetségök történetét, a mire már gróf Lázár Miklós a magáéval példát adott s az alkalommal adja ki e levéltár történelmi becsű leveleit, úgy mint a gróf Zichy- és gróf Károlyiakét már régen folytatják. Rendkívüli gyarapodására lenne az történetírásunknak, genealógiánk- és diplomatikánk- nak, dicsőségére a nemzetségnek.

¹ Irta *Nagy Iván*, megjelent 1857. Pesten. Lásd az I köt. 155—162. lapjait.

² U. o. 162—170. lapjait és a Turul I. 16—26. l.

Hogy az nem másképen van, kitűnik csak azokból is, a miket én a mondott időben futólag kijegyeztem s itt töredekésen közlök, megjegyzem, hogy az általam átnézett levéltár-rész túlnyomólag a grófi ág birtokjogi leveleit foglalta magában.

Először elősorolom *a birtokokat*. Ezek voltak betűrendben: *Almásmező, Aranyos- és Karapataka, Boncz-hida, Bácsi, Borsa, Bálványos-Váralja, Berkenyes, Csora, D.-Erked, Dorosma, Faragó, Gyulatelke, Gyerő-Vásárhely, Györgyfalva. Hassas, Iklód és Szentiván, Kendi-Lóna, Kékes és Nyárló, Kalota, Kozmatelke Kovátkút, Kecset, Mereggygo, Mikótelke máskép Markhárt előföldre, Magyar Kis-Kapus, Mező-Szilvás és Seszétér, O. K.-Kapus, Poklostelke, Petre, Pián, Paptelke, Szent-Mihálytelke, Szamosfalva és Sztána, Szucság, Sebus máskép Szász-Sebes, Sülye, Toldalag, Zalasd, Tötös máskép Jetös erdő*. Negyvenöt kisebb-nagyobb falu, egész birtok és birtokrész csak az Anjou-korszakból!

Ezek közül adomány levél van I. Károly királytól 1310-ből Csora és D.-Erked-ről, 1315-ből királyi megegyező levél, 1340. osztálylevél, 1354-ből kiváltságlevél I. Lajos királytól. 1375-ből visszaadási parancs levél [Mandatum Restitutorium] ugyanattól. Adomány és beigtató parancslevél Kalota, Sülye, Bálványos-Váralja és Szent-Péter birtokokról, Kovátkút és Paptelke falukról 1340-ből, Zalasd faluról 1362. és Aranyos és Karapataka falukról, 1387-ből s Zalasdról beigtatási jelentéstétel és kir. megerősítés 1363-ból, határkijárási levelek s hasonlók Bonczidáról 1366—69-ig, határviisszajárási levelek Válaszut és Borsa falukról 1369—1429-ig, Kendi-Lónáról 1315-ből, Kecsetről 1360-ból, Gyulatelkéről 1348 és 1352-ből, csere- és osztálylevelek Gyerő-Vásárhelyről 1363 és 1391-ből, Szamosfalva és Sztána, magyar és oláh Kis-Kapus falukról 1391-ből, Kékes és Nyárló falukról 1373-ból, leánynegyed kiadását illető levél a györgyfalvi birtokból 1371-ből, a szucsági jószágból 1370-ből és 1378-ból; nemesítő levél [Immunitationalis] Gavasdia faluról 1397. Toldalag nevű falut illető levelek 1334-től 1823-ig, a 71-ik Faragó birtoké 1375-től 1814-ig időrendben lajstromozva a 72-ig csomagban együtt látható. Érdekesek a Bartsai-nemzetséggel volt osztályok levelei szintén lajstromozva a 107., 108. és 109-ik csomagban.

Történelmileg igen fontos egy 1332-ik évi ítélet *Sebus*-ról, melyet egy 1354-beli kiváltságlevél, valamint egy intézőlevél Szász-Sebes-nek mond. A II. Geiza által a szászoknak adott királyföld határát ugyanis a II-ik Endre király 1224-ki aranypecsétetes [*elvezett*] oklevele így jelölte meg: Kezdődik pedig a föld [*Fundus Regius*] Város-tól Borált-ig [*a Varos usque ad Boralt*], máshol: a Sebus földétől Daróztig [*a terra Sebus usque Daraus*] két történelmi vélemény van erről, egyik szerint a Sebus földje Háromszék *Sepsi-fiók Székely-Széke*, onnan kell kiindulni a királyföld meghatározásában; a másik szerint *Sebus* = Szász-Sebes, *Város* = Szászváros, ezektől Erdővidéken Barótig, vagy a Rikán kívül Daróztig terjedett volna a szászoknak adott föld. A Bánffy-levéltárban levő idézett oklevelek valamelyik történelmi felfogáshoz kétségtelenül érdekes felvilágosítást fognak adni, ha csak nem a Bánffy-Hunyad közelében levő *Sebes vára* teszi amaz oklevelek tárgyát, melyet — mint kézügyben levő erődöt — birhattak a Bánffyak.

C) *A vegyes házbeli királyok* korszakából csak II. Ulászló koráig tettem jegyzést. Ezek azonban a Bánffyakat folytonos emelkedésben tüntetik föl. 1444. I. Ulászló királytól pallos-jogot [*jus gladii-t*] kaptak *Csüged* és *Városvize* birtokaikra. 1426—27. Zsigmond király kijáratja *Bökény* nevű birtokot, ugyan 1427. visszajárják Bogártelke határait, tiltakoztak Al-Pestes elfoglalása ellen. Magasra emelkedik azonban s tömérdek birtokot szerez a nemzetség a nagy tehetségeket oly igen kedvelő Mátyás királytól; úgy kell lenni, hogy fényes szolgálatokat tettek neki békében és sok diadalmas háborúiban. Nagy Iván és forrásai alig említenek meg e korszakból egypár férfit és azok hivatali állását. A Bánffy-levéltárban bő forrása nyílik fel a történelmi eseményeknek, melyekben e nemzetség ősei oly dicsően vettek részt, hogy a nagy király birtokokkal és kegyével halmozta el. 1463-ban adományozta *Csüged* és *Város-vize* birtokokat s azokba beigtattatta, valamint *Szent-András* birtokába beigtatását is megparancsolta; 1465. megerősítette *Árokalja* falu birtokáról kelt adományleveleket; valamint a *Bálványos-Váraljáról* és *Berla* vagy *Baton* faluról birtakat is, 1467-ben kijáratta *Báts* falu határait; 1473. új adománylevelet adott *Alsó-Gyékényes* faluról; 1482. adományul kapták a Bánffyak a két *Boos-t*, határai felett a király

ítéletet hozatott, 1483. újból visszajáratta s 1486-ban erről jelentést adatott ki; 1485. Corvin Mátyás adományozta nekik *Híd-Almás-t*, 1489. zálogképen megszerezték *Alsó-Járát* s határait szemle alá vették s megállapították. Huszonhat év alatt tíz falut adományozott nekik a király vagy azok birtokában őket megerősítette és biztosította. E levelekben a király elsorolta: a Bánffyak hol és minő szolgálatokat tettek neki és országának, mely háborúban kik voltak jelen közülök, s mily vitézséggel harczoltak, vagy a béke munkáiban, a tudomány és műveltség terjesztésében iránta és a haza iránt mily érdemeket szereztek. A király kancellárai azzal a benső erőteljes irálylyal fejezték ki akarátát és méltánylását, a mi Mátyás király levelezéseit s okleveleit jellemzi. Mily keveset tudtak és írtak mindezekről a mult század erdélyi genealogusai: Mikola, s e századbeliek: Nagy Iván, az ő forrásírója, Kőváry, Wagner, Lehoczky stb. a levelek egyszerű megtekintéséből kitűnik. Ha majd ezek felhasználhatókká lesznek, történelmünk s a magyar genealogiai tudomány tetemesen gyarapodik általa.

II-ik Ulászló királytól 1492. zálogos birtoklásba kapták *Báldon* vagy *Bádon* falut, 1493. Bartsa leánynegyedbe adott jóság iránt egységére léptek a Bartsaiakkal.

És ez csak a XIII—XIV—XV., tehát három század oklevelei röptében való áttekintésének föltüntetett eredménye. Gondoljunk hozzá a viharos XVI-ik és XVII-ik, a szerencsétlen XVIII. és a hazátlan és nemzetünket új életre kelni látó XIX-ik századokat. Mily válságokat ért mindkét ország s főleg a kisebb és gyöngébb Erdély! Mily rendkívüli befolyással voltak sorsára a Bánffyak!

Egyik, az I. Bánffy Farkas, Zápolyának legerősb híve, fiának tanácsosa és vezénylő tábornoka; a másik, Zsigmond, Zrinyi Miklóssal Szigetvár alatt harczolt és 1594. az esztergomi ostromnál esett el. Bánffy György, Báthory István lengyel király tanácsosa, Bánffy Boldizsár Báthory Zsigmondé, egy másik Bánffy György Szamosujvár várparancsnoka, Bánffy Farkas Maros- és Udvarhelynek főkapitánya stb. Volt köztük tanácsos, kk. és rr. elnöke, főispán. S mily nevezetes embere volt Erdélynek I. Apafi korában Dénes, korának legszebb fia. A gazdag és hatalmas főúr, a kinek hitvese a fejedelemné testvére, Bornemisza Kata,

maga fejedelmi tekintetű férfi, mesés gazdagságról híres, a közvélemény által eleve a fejedelem utódává kijelölve. Ez volt bukásának oka. A gyöngye lelkű Apafi nem bírta elszívni a hazafiaknak sógora felőli hízelgő — ő azt hitte, őt sujtó — itéletét; mint fejedelemségre vágyó párttűző 1674-ben vetélytársa, Teleki Mihály cselszövénye miatt elítéltetett s Bethlen várában bakó végezte ki.

II. Figyelmet érdemlő része a levéltárnak egy nagy iratszekrény emlékirati és nagy számú foliansokból álló tartalma. Megtörtént dolgok [RES GESTAE, Appendix Historica] czím alatt, melyben egyebekkel együtt ez iratok voltak: a) *János Zsigmond király temetéséről való Instructio*, b) *Posthumus László királyi biztosítása a Bánffyak részére*, c) *Morvák letelepítése Gyula-Fejérvárra*, d) *Bánffy Dénes elleni per folyama* stb.

A történelmi társulat tagjainak sietős munkásságához képest csak futólag tekinthettünk bele a felig kinyitott ajtójú szekrénybe s egy-pár folianst kaptunk kézbe, melyek, a mennyire emlékszem, gr. Bánffy György, II-ik e nevű erdélyi kormányzó szépen bekötött publico-politikai és történelmi gyűjteményét foglalták magukba: magán és hivatalos levelek, ezek közt br. Bruckenthal Sámuel és gr. Teleki Sámuel erdélyi udvari kancellároké, fogalmazványok, kormányi rendeletek mintái, rendszeres bizottsági munkálatok, államiratok, legfelsőbb kir. kéziratok [*handbillet*] országgyűlési irományok s megküldött törvények stb.

Ezek történelmi fontosságáról engem közelebbi tanulmányaim győztek meg.

A Habsburg-ház alatti első erdélyi kormányzó, gróf Bánffy György, fia volt a lefejezett Bánffy Dénesnek, a ki mint fejedelmi tanácsos, kolozsvármegyei főispán, kolozsvári főkapitány Bécsben követségben járván, bárói ranggal s czímmel díszített föl. Elítéltetésekor György fiát is megfosztották az apai jókban való örökösödéstől, de 1648-ban e törvény igazságtalanságát a fejedelem átlátta, s megszüntető törvény által hatályon kívül helyeztetett. I. Apafi halála után az ország közfigyelme a vértanú Bánffy Dénes fia felé fordult s 1691. jan. 10-én erdélyi kormányzóvá választatott, 1696. grófi rangot nyert, s 1709-ben háit meg; átélte a Tököly és II. Rákóczy Ferencz viszontagságteljes fejedelemsége korát, kik közül az utóbbi őt birtokaitól és kormány-

zói tisztétől is törvényhozásilag megfosztotta. Ennek egyik fia ismét Dénes volt, a ki r. katolikussá lett. Ennek György nevű fia 1748. decz. 24-én született, kitünőleg neveltetvén, főispánból elébb kormányzékai tanácsos, azután udvari alkancellár, 1787. erdélyi kormányzó lett s azt 1822. július 5-kén történt haláláig viselte.

Nagy tehetségű és erős becsvágyó magyar és alkotmányos érzületű férfi volt. Bécsben II. József alatt Erdély részéről alkancellár, s mint ilyen neveztetett ki a nyugalomba ment br. Bruckenthal Sámuel helyett kormányzóvá. Mikor a nagy politikai változás 1790-ben Magyar- és Erdélyországban bekövetkezett, gróf Bánffy azok egyike volt, a kik Erdély sorsát intézték. Hosszasan szolgálván Bécsben, az ottani körökben ismeretes volt, az átalakulás kezdetén felhivatott, s elébb II. József, azután II. Lipót fejedelmeknek erdélyi ügyekben főtanácsadója lett. A két államminiszteri conferenciákban ő volt, a ki Erdélyt képviselte, a kancellár, gróf Teleki Sámuel kineveztetéseig, sőt akkor is egy ideig. Ekkor történt, hogy a miniszteri conferenciákban, mint Erdély kormányzója, az első helyet követelvén: a fejedelem gróf Teleki Sámuelnek, a kancellárnak ítélte azt, mint a ki őt képviseli. Ebből némi hidegség támadt a kis ország két vezérférfia közt, a mi sok közügy elintézésénél meglátszott, s néhol a kormányi köriratokból is kitűnik.

Gróf Bánffy iskolázott, erélyes, gyakorlott kormányzó férfi volt, beavatva az udvar titkaiba, de jól ismerve Erdély alkotmányát és alkotmányos kormányrendszerét. Míg az ország a restauráció korát élte, a kormányzó gondosan örködött szabadsága s jogai felett. Tiszteletben tartotta a fejedelmi jogokat, de viszont tiszteletet kívánt az ország törvényei, a nemzet jogai irányában is. Számos elnöki fölterjesztésében olvastam: *„ezt meg amaz a létező törvények nem engedik meg,“* vagy: *„ez vagy amaz ellenkezik a hazai törvényekkel: ezért kivihetőnek nem gondolja.“* A közigazgatás, bíróságok, törvényhozás, szóval a törvényhozó és végrehajtó hatalom újra szervezése alatt sok jót tett, sok **bölcs** tanácsot adott, sok nem helyesen indult dolgot és tárgyalást helyes útra, az alkotmány keretébe vitt vissza gróf Bánffy eszes hazafias érzülete. Az 1791—92-ben hozott sarkalatos törvények létrehozásában neki főérdeme volt. A kir.

kormányzék tanácskozásait bölcseséggel vezette, felterjesztéseinek általában a határozatokon és rendeleteken meglátszott a kormányzó simító keze s eszélyes, de határozott hazafias jelleme. Sokat köszönhet neki különösen Kolozsvár és az erdélyi magyarság azért, hogy a királyi kormányzéknek Nagy-Szebenből áthozatását kieszközölte s az országgyűlések helyévé e város állandósított. Gróf Bánffy Kolozsvár emelkedésére, jólétére és művelésére három évtizeden át oly nagy hatással volt, annyi tudvós reformot kezdeményezett maga, s annyi hasznos intézmény létesítésének volt részint tervezője, részint pártolója és előmozdítója, hogy megérdemli nevének a polgárság hálás emlékében megőrzését.

Ezért tartom én a magyar történelem becses forrásának a Bánffy-levéltárat. A kormányzónak élénken kellett élni lelkében az I. kormányzó és atyja emlékének. Mint tudományosan művelt, olvasó és gondos embernek meg kellett neki őrizni az őseitől rászállott iratokat, fontos levelezéseket és följegyzéseket. Ki tudja, nem lehetne-e nyomára jutni az első Bánffy Dénes bűnpere összes eredeti iratainak; hisz az a védirat, a mit a történelem *Bánffy Dénes elítéltetése* név alatt ismer, csak összegezése a levelezéseknek, a vád- és védiratoknak. Ezekre magukra volna szükség, hogy az igazság tisztán kiderüljön. Az 1790—92-iki időkre vonatkozólag is becses adatoknak kell ott lappangani, miket még nem ismerünk. Gróf Bánffy György oly nagy tényező volt e rendkívüli mozgalmakban, ő oly közel állott a trónhoz, I. Ferencz fejedelem és saját nemzete bizalmát annyira birta, hogy lehetetlen, hogy az általam is látott iratszekrény foliánsaiban s a ládák ismeretlen tartalma közt e korszak történeteire sok ismeretlen és fontos eredeti iratok és emlékek megőrizve ne legyenek.

De van föltevéssemnek egy más alapja is.

Midőn *Aranka György* életét megírtam, mélyen kellett a *philohistorok társasága* ügyeinek szövedékébe nézmem. A mit fölfedeznem sikerült, ama művemben az olvasó megtalálja. De nem találja meg azt, a mi kutatásaim előtt is rejtve maradt. E társaság elnöke és pártfogója — a mint tudva van — gróf Bánffy kormányzó volt. Ő évtizedekig tudósítást kívánt magának tétetni Aranka titkár által. Hol vannak azok? A volt kir. kormány-

szék levéltárának, sem elnöki, sem közigazgatási részében nincsenek. A kolozsvári kir. lyceum könyvtárában alig van egy pár. Bánffy gróf meg nem semmisítette őket. Mint kormányzó levelezést folytatott a tudósokkal is: Eder, Kazinczy, Aranka, Döbrentei s mások sokan irtak hozzá. Hová lettek ezek a levelek? A társaság által kiadott történelmi művek: „*Scheszeus*,” „*Simi-giarus*” stb. kiválasztása, megbíráltatása, kiadásra bocsátása mind az ő engedelmével történt. Mi lett az ezekre vonatkozó levelezésekkel?

A társaságnak tömérdek kéziratot, levelet, egy s más irodalmi ritkaságot küldöttek az országból, a miket a kormányzó elnök magához kért, soknak holléte maig sincs tudva, egy része az Aranka-gyűjteménybe gróf Mikó Imre birtokába ment; más része a Lyceum könyvtárába. De a többieknek is valahol létezni kell. Nem valószínű-e, hogy a Bánffy-levéltárból felvilágosodunk felőle azonnal, a mint abba szakértő szem figyelemmel tekint bele s átvizsgálására idő és alkalom lesz. Ha az Akadémia a Bánffy-örökösöket megkérné, hogy megbízottja előtt amaz iratszekrények és ládák fölnyiljanak, azt hiszem nem kapna tagadó választ. Meg vagyok győződve, hogy ott a *philohistorok társaságára* tartozó nevezetes adatok is rejlenek.

Egy közelebbi tapasztalásomra hívom fel ez alkalomból történetíróink figyelmét. A mult őszön a fenkölt érzületű és hazaszeretetéről ismert özv. br. Bánffy Albertné gr. Eszterházy Ágnes ő nagyságát kerestem fel *Kolozsvár története* című művem érdekében. Ritka szívéllyességgel fogadott s a mit kértem, rendelkezésemre bocsátotta. Rendkívül meglepett palotája nagy termének gazdag családi képgyűjteménye. A falakon körös-körül függenek a Bánffyak nagy őseinek képei, sok egész életnagyságban. A sort egy martialis alakot életnagyságban mutató Bánffy kezdi meg, alatta írva ez áll:

B. BVSADVS

BANFY OR. R.

PALATINVS VNG.

— — — A TAR

taris OCCIus

1243.

A keret, a festés, a felirat betűinek jellege nem igazolja a képnek e távoli időkorból származását. De több százados régisége kétségbe nem vonható, s történelmi tény, hogy a Bánffyak első eredetöket I. Buzad idegen nemzetbeli őszüktől származtatják, a ki III. István hívására jött az országba 1161—1173 körül. II. Buzad 1223-ban soproni főispán volt, 1226-ban tótországi bán. Ez később Domokos barátta lett, de előbb Sol ispán leányától nemzé III. Buzadot. Ennek képét gyaníttatják a genealogiai adatok a Bánffy-palota tiszteletet gerjesztő régi és igen érdekes említett cymeliumában. Szilágyi Sándor úr „*Magyar történelmi életrajzok*“ című képes vállalatának a *Bánffyak őskora* kritikai megállapítása mellett — ritka szép tárgya lenne ez. A nemes báróné bizonyára örömmel engedné meg lerajzoltatását.

A gróf Bánffy György nemzetségi ága gróf Bánffy József kir. kormányzékai tanácsosban 1854-ben kihalt. A birtokok a báró Bánffy nemzetségi ágra mentek át, melynek egyik ága a br. Bánffy Pálé, Miklós gróf, a ki rangját s méltóságát 1854-ben kapta s az alkotmányos kormány törvényesítette, ő felsége főszertárnokmestere, európai műveltségű férfi, nagy és becses könyvtár birtokosa, egyik fia, Béla gróf, alsóházi alelnök, politikai író, a másik képviselő és áldozatkész műpártoló; a másik ág br. Bánffy Györgyé, kinek fia volt a nem rég elhalt jeles hazafi, Albert báró, ennek egyik fia, György, író, a másik, Ádám, képző művész. Ez ág is oly régi nagy ősök maradéka, mint a másik. Híres államférfiak, hadvezérek, legfőbb bírák, törvényhozási elnökök, kincstárnokok állottak elő soraikból. Hazafíui érdemeiket sok kir. adománylevél hirdeti, nagy kitüntetések s számos birtok tanuskodik felőle. Báró Bánffy Farkas nemzetsége genealogiáját írásban hagyta hátra, de a melyet az irodalom szintén nem ismer.

Ha sikerülne, hogy e hatalmas kettős nemzetségi ág levéltára a magyar történelem számára megnyiljék, a nemzetségre új fény derülne, tudományügyünk nagy erkölcsi hasznával.

FOKTÖVI JÁNOS ISMERETLEN PRÉDIKÁCIÓS KÖNYVE 1614-ből.

Közli: ERDÉLYI PÁL.

A régi kálvinista-világnak egy egészen elfeledett, a szó szoros értelmében eltemetett alakja Foktövi János, a volt vácsi pap, a kit sem egykorú följegyzéseink, sem egyház-történeti könyveink föl nem említenek. Egyedül Lampe-Ember könyvében maradt meg neve a régiség homályába burkoltan, s annál határozatlanabbul. Bizonyára alig lép ki valaha emez elburkolt-ságból, ha véletlenül írói munkásságra nem adja magát. A mit meg nem tettek kortásai, kik között élt és bizonyosan sokat forgolódott, a mit elmulasztottak egyháztörténetíróink: mindazt megteszi, helyrehozza egy sárgult levelű könyv, melyet a Nemzeti Múzeum könyvtára Komáromy Antaltól vásárolt meg Szilágyi Sándor közvetítésével.

„Az EMBOR ELETENEK I. EREDETIRŐL. II. TERMEZETIRŐL. III. ALLAPATTJAROL IRATTATOT KÖNIW FOKTÖVI JÁNOS WACZON WARASSI PRÆDIKATOR ALTAL 1614.“

Ily czímet visel az a kéziratos könyv, mely egyedüli emléke a mai napig annak, hogy Foktövi János élt és dolgozott. Összeírta Prédikációit, melyeket különféle alkalmakra készített és elmondott, legtöbbször talán Vácson, a hol huzamos ideig prédikátoroskodott. A munka egy 411 foliót tartalmazó, ó szláv írású hártýába kötött oktáv kézirat kötet, melynek széle az idő hatása alatt egészen megfeketedett. Jobb sarka meglehetősen beázott, de sem a papírban, sem a szövegben kár nem esett. Különben jó épségben maradt ránk, tiszta olvasható írással, mely-

nek orthografiája erősen archaistikus. A könyvtárban nyert jelzete 380. oct. hung. Mint került Komáromyhoz, nem tudom. Egyébként maga a kötet mélyen hallgat sorsáról, csupán egy bejegyzéssel ad felvilágosítást történetéről. Az első levél előlapján: *F. Matthiae liber est Váczi Emp. d. 6. . . . s a hátsó lapján: Anno 1625. 6 die May Adott Péter dedk fl 32 d. 35, a többi oda veszet mind.* két bejegyzést találhatni. E két jegyzés egy kéztől való, két érdekes adatot nyújt, egy dátumot (1625.) és a könyv árát hat dénárban.

Foktövi János eredetéről, családjáról nagyon keveset tudunk, életéről csupán annyit, a mennyit arról maga följegyzett. Valószínűleg ama Fogthűy család egyik tagja és elődje volt, a melyről Nagy Iván emlékszik.¹ Nagy Iván szerint komáromgyei nemes család, melylyel egy nevű család lakja a Hajdú kerületet is. Ez a két család nem két különböző, hanem egy. A Literáti Fogthűyek Komárommegyében laktak a XVII. század végén. Literáti Fogthűy Péternek Bécsben 1676-ban Lipót adta ki armalisát, melyet fia Péter (II) 1682-ben hirdettetett ki. Az ő fia volt Pál, kinek nemességét kétségbevonhatlannak ismerte el Komárommegye közönsége az 1723. decz. 14-én tartott gyűlésében. Pál akkor Tatában lakott, s apja volt annak a Fogthűy Péternek (III), ki a bihari Diószegre (Ér-Diószeg) ment lakni, s maga és fia nevében (Sámuel) kérte Komárommegyét nemesi bizonyítványának kiadására, hogy nemességét Biharban is kihirdettesse. Így adta ki a megye 1768. decz. 15-iki gyűléséből ama bizonyítványt, melyből eddigi adatainkat merítettük.² A család egyik ága Biharban maradt és ágazott el ott és Hajdúmegyében, a másik ág Komárommegyében élt. Fogthűy Zsigmond Komárommegye és város volt tisztviselője és több megye táblabírája, († Komáromban 1865. decz. 24. 68¹/₂ éves korában) s fia Dénes köz- és váltóügyvéd († Komáromban 1883. decz. 15. 45 éves korában) a komáromi ágból valók; Fogthűy János, a Hajdú kerület főjegyzője, táblabírája és az 1839-iki országgyűlésre követe, utóbb (1844.) alkapitánya, a bihari ágból való volt.

¹ M. orsz. cs. IV. 191.

² Kom. m. levélt. Cell 143. F. 4. Nro 24.

A XVI—XVII. században több Foktövit ismerünk, kiknek e családdal való összeköttetését nem sikerült megállapítani, azonban valószínűnek lehet tartani. Eddig más Fogthúy családon kívül hasonlót nem ismerünk. Hogy a régiek Foktövi, Fogthöynek írták nevöket, a mostaniak Fogthúynek, ezen alig lehet megakadni. A helység, melytől nevüket vették Fogtoo és Fogtű (Lampenél és Bélnél) ma Foktű (Helységnévtár 1873.), a régi Solt megyében, Kalocsa mellett a Duna közelében fekiúdt. A helység és családnév írásmódja a *t-t* megelőző gutturalisra épen ellenkező fejlődést mutat. A család régi tagjai *k-t* írtak, *s* a helységnév *g*-vel volt írva; ma, a család ír *g-t*, *s* a helységet írják *k*-val. A dolog lényegében egy, t. i. ezelőtt a család név volt, ma a helységnév van fonetikusán írva. Azaz: miután a magyarban kemény hang előtt keményen ejtünk minden mássalhangzót, *t-t* megelőző *g-t* is keményen *k*-nak ejtjük. Így lett a régi Fogtő-ből Foktű, melynek eredetije a család nevében maradt meg. Természetes, mert azt mindig nagyobb conservatismussal szokták megőrizni. A régi Foktövi fonetikusán úgy van írva, a mint ma a régi Fogtő. Azonkívül az *ö*, *ü* változása egészen az a jelenség, melyet hangtanunk története magyaráz; nincs tehát okunk Foktövi és Fogthúy névben két egymástól elütő nevet keresnünk, de igen is kétféle írásmódot.

Ismerjük e család régi tagjai közül Mátét, Mihályt és Jánost, a kiről bővebben szólunk, prédikációs könyvünk szerzőjét. Máté, a mint Lampe-Ember írja,¹ tanítványa volt Dombi Péternek, a híres tolnai mesternek, s Pathai Sámuellel, a későbbi szuperintendenssel együtt vette fel a papi tisztelet 1565-ben. Mihály 1609-ben Marburgban tanult és ott írta dissertatióját: *Explanatio Doctrinae De Salutis Filiorum Dei certitudine. Praeside Raphaele Eglino* proposita a Michaele Pastoris Focetöino Ungaro.² Ez a munka Keczel Miklósnak, a szatmári kir. birtokok praefectusának van ajánlva, a ki tanulmányainak pártfogó és jóakarató Maecenása volt. Ezekon kívül említés van egy

¹ Lampe-Ember 668. l.

² Szabó K. szivességéből. Megvan a budapesti Egyetem könyvtárában 4r. A—D₃ = 15 sztlán levél.

Foktövi Jánosról Szalárdinál,¹ a ki váradi hajdú hadnagy volt és hirtelen halállal halt meg 1659-ben, és egy Foktői Pálról, a ki a barsi egyházmegyében Bessén volt pap, egyházának utolsó papja. 1733-ban az egyházmegye 21 egyházában tiltották be az istentiszteletet, s ezek között volt Besse is. Bessére azután plebánost rendeltek, a kálvinista hívek alig egy félszázad alatt annyira megfogytak, hogy az Edictum Tolerantiae kiadása után már nem alkothattak önnálló egyházat, hanem leányegyházul csatlakoztak Pozbához.²

E papi, tanítói családnak valószínűleg tagja volt az a Foktövi János, kiról, mint predikációs könyvünk szerzőjéről, ideje immár szót tenni.

Róla eddig egy adatunk maradt, a mit Lampe-Ember hagyott emlékezetül, Pathai Sámuelnek 1647. szept. 10-én kelt és Szilágyi Benjamin Istvánhoz írt levelében: *Ludi Rectores praecipui nominis Viros habuit Ecclesia Veresmartoniensis, Stephanum Nyiró Tholnai, Johannem Fogtói, Johannem Marothi, Laskovium, Andream Muraközi, Johannem Kopácsi*³. Ez a nyilatkozat azért érdekes, mert prédikátorunkra egyetlen adat, miből tekintélyre, nevére következtethetünk.

De egyetlen adat különben is. Ha maga föl nem jegyzi élete eseményeit, meg kellene elégednünk tisztán azzal az egyetlennel, így azonban bővebben beszélhetünk róla. Könyvében (III. rész, X. praed. 285. fol.) egy egész lapon beszél magáról. „Én is Foktövi János Vácson városi praedikator leven, kezdem ez embörről és az ő idejéről ez könyvbeli Praedikatiokat irnom. Időmnek negyvenkilenczedik esztendejében, Praedikatorságom 23. esztendeiben, Vácson laktomnak 11. esztendeiben. Azt mit Iffjuságomban irtam és cseleködtem, azokat az úristen tudja csak, embörök is láttak benne. Tholnai Scholában tanultam 4 eszt. Debreczeniben azután 4 eszt. Szegeden mester voltam 2 eszt. Veresmarton is azután 1 eszt. Czegléden ordinált Johannes Kertvélyösi ki akkor Püspök volt 1592. ult. Junii. Adácsi praedikator voltam 2 eszt. Tököli *neh ezen* Másfél esztend. Fok-

¹ Siralmas Krónika 462., 466., 469 ll.

² Sz. Kiss Károly Monografiai vázlatok. Pápa, 1859. 136. és 380 ll.

³ Lampe-Ember 665. l.

tövi alig Másfél eszt. Pathai *veszöttül* 1 eszt. Makadi Malen (?) 3 esztendeig. Jaj ki sokat bújdostam közbe közbe.“

Ennyi az öneletírás, nem sok, de épen elég arra, hogy összefoglalva élete adatait, halvány rajzát adhassuk hányt-vetett életének. Negyvenkilencz éves korában írta prédikációit, a cím-lap tanulsága szerint 1614-ben. Számítási alapul önkényt kínálkozik a néhány helyen feljegyzett datum, 1614. Kételyünk van, s nem alaptalan, hogy abból induljunk ki. Az írás, tinta és papír tanúsága szerint az egész könyv, ha nem is egyfolytában, de lehető rövid időközben íratott. A 3. levélen levő jegyzet magában is útba igazítana, ha egy datumot (1592), pappá szentelésének évét föl nem jegyzi. Prédikációit írja, praedikátorságának 23. esztendeiben, azaz 1615-ben, ez az év tehát az, melyből életének minden datumát meg lehet határozni. Számításunk helyességét az említett feljegyzés igazolja. Ugyanis ez olvasható a harmadik levelén: Argumentum hujus L.....(c)él(ja) (?)

Mölyet irtam Karácson(P)ál és Petör napig

Wáczon 1614. Chrus uronk születése után.

Ugyan e levél alján van a következő bejegyzés, mely minden bizonynyal a felette levő verses játékra vonatkozik.¹ Waciae 29. Julii A.D. 1614 Io Lrti Foktöinus. Mind a két esetben az 1614. év a munka kezdetét jelenti, s nem a befejezést, mely Pál és Péter táján (minden valószínűség szerint 1615) történt. 1615. dátumát ily módon számításunk határozott kiinduló pontjául vévén, életrajzát a következőkben foglalhatjuk össze.

Született 1566-ban, tanult a tolnai iskolában. Tanítója ott Barovius (Baranyai) Fábíán lehetett, egyik híres mestere és Dombinak nem méltatlan utódja. Itt töltött 4 esztendőt, a melybe 1573, Baranyai tanítóskodási éve még akkor is bele esik, ha a gyermeket négy éves korában adták volna fel, a mi nem valószínű. Tolnáról Debreczenbe került, itt is négy évet töltött, ki volt tanítója, nem tudjuk. Ezzel körülbelül elvégezte tanulmányait s így jutott mesternek előbb Szegedre, utóbb Veresmartonra, ott két évet, itt egyet élt és tanított. 1592. június utolsó napján ordinálta Körtvélyesi püspök Czeglédén. Ez nagy nap volt a szegény iskolamesterre, életének összes adatai közül egyedül ezt őrizte

¹ Közölve alább.

meg és jegyezte föl pontosan, nap szerint. Innét kezdve azután lesz belőle vándor apostol, a kit sorsa és viszonyai hánynak, vetnek, míg végül nagy sokára pihenőt adnak neki Váczon 1604-ben. A közből eső időt különféle helyeken paposkodva töltötte, Tökölben *nehcezen*, Pathon *veszettül*, a mint maga írja. A reformáció ellen már a XVI. század végén előtörő reakció, esetleg a megélhetés szüksége kényszerítették őt bújdosásra vagy vándorlásra. S a bécsi békét megelőző viszonyok eléggé magyarázzák azt a kort s e vándor apostolok kalandos életét és bizonytalan helyzetét.

Foktövi Jánosról Pathai Sámuel, mint kiváló nevű [vir praecipui nominis] emberről beszél, már veresmartoni mester korában. Vajjon e megkülönböztetett említés Foktövi későbbi hírének visszaragyogása-e vagy pedig a már abban az időben megérdemelt kitüntetés elismerése, nem tudom. A váciaiak benne korának egyik kiváló papját nyerték meg.

A váci egyház keletkezéséről és e korbéli történetéről nagyon keveset tudunk. Annyi bizonyosnak látszik, hogy Bocskai korában emelkedett, s tény, hogy ő tette egy esperesség középpontjává. Ezt a váci esperességet hívták később Pest-elei, utóbb Erdőhát-szegi (Erdőhátsági) néven.¹ Váczon akkor erősítette meg Bocskai a főiskolát is. A főiskolának és kórháznak külön papi stallumot állított,² s Vácot ily módon nagyon kiemelte. Tekintélyét még soká megőrizte, s a mint Vörös megjegyzi, ennek bizonyosságául lehet venni, hogy a váci pap a kerületi ülések jegyzőkönyveit harmadik helyen írta alá, mint az 1628., 1629., 1630., 1631. jegyzőkönyveken látható.

Foktövi János tehát a valóságos parochiális, városi pap, 1604-ben élt Váczon, s ott laktának tizenegyedik évében írta említettem prédikációit 1615-ben. Meddig élt ott, s onnét újra tovább ment-e, vagy ott halt meg, ismét nem tudom. 1619-ben könyvébe írja még (fol. 400^b) a török császár eskütvésését Bethlen Gábornak, tehát 1619-ig élt, de már 1625-ben egy Mihály nevű emberhez került könyve, a ki azt hat dénárért vette. 1619—1625 között lévő időben halt el, vagy távozott el Váczról, jobban —

¹ Váci Közl. 1885. 50. sz. és Lampe-Ember 650. l.

² Vörös K. váci lelkész tudósítása.

került könyve eladásra. A mi alig történhetett másképp, mint halálozás, vagy más katasztrófa következtében, mert alig képzelhető, hogy egy könyvéhez, kéziratához ragaszkodó pap kicsinyes okok miatt kiadná kezéből. S minek adta volna el 6 dénárért különben?

Főbb vonásaiban ime élete s annak egyes határfái. E rövid vázlat eléggé feltűnteti, hogy milyen nyugtalan, sokfelé hányt, vetett élete lehetett annak a szegény kálvinista papnak, ki megpihenvén Váczott, életirati vázlatát így fejezi be: „Jaj ki sokat bújdostam közbe-közbe.“ Harmincznyolcz éves koráig, míg Váczon meg nem települt, tizenegy helyen élt, tanult, tanított, prédikált, mindenütt rövid ideig. Közbe bizony sokat bújdoshatott. Könyve címlapjának hátsó részén a következő mondások vannak, melyekben úgy szólván vándor élete bölcséletét adja. „Az ki sok helyökön járt, sokat tud az: és az ki sokféle dolgokban forgolódott, bölcsen tudhat beszélgetni. Az ki semmit sem próbált, kicsint tudhat az; az möly ember pedig sok tartományokban forgott és sokféle dolgokban munkálkodott, nagyobb (Okravaszságot) okkal és móddal való forgolódást szörözhet. Én az én vándorlásomban sokat láttam, és többet érthetök, mind kimondhatnám. Gyakorta szintén közel veszeködtem halálomhoz, viszont ismég azok által tartattam meg.“ Nagyon érdekes volna tudnunk, merre és mily okok következtében vándorolt, s a közben mily események között veszekedett közel halálához, s ismét mint tartatott meg általok. Kellemetlen emlékü vándorlásaira sóhajt föl „Jaj ki sokat bújdostam közbe-közbe!“ E felsóhajtás nagyon talál soraihoz, melyeket vándorlásáról írt.

Foktövi János kora tudományának teljesen birtokában volt, s nagy olvasottságát józan praktikussággal párosította. Könyve mind erre erős bizonyíték, s valósággal bő tárháza egy sokat látott ember életbölcsességének és széles látókörű tanultságának. Irodalmi munkásságát nem ismerjük, de gondolható, hogy előbb is dolgozott, mint prédikációit írta. Könyve próbált író árul el, s ment minden kezdő tévedéseitől. Különben maga is említi dolgozásait; „a mit irtam cseleködtem Isten tudja csak, emberök is láttak benne,“ milyen tárgyuak voltak, megint nem tudjuk. Ugy látszik költői próbálkozást is tett magyar és diák nyelven. Erre mutatnak legalább vers-töredékei, melyeket a szövegbe szűrva

ad, s egy nyilatkozata, melyben bevallja dolgozását. „Énis Foktövi János az Embör életének idejít így határoztam meg Wáczon 1606 Esztendőben, ult. Novemb. diákul“ [fol. 168^b].¹ Irói munkásságának legméltóbb és egyedüli bizonyítéka maig könyve, melyről ideje esik már szólni. Foktövi János érdekes alakja a régi magyar protestans papi rendnek, a ki „többet érthet, mint kimondhatná,“ ki életét vándorlásban töltötte, gyakran közel veszeködött halálához, és mikor megnyugodott, prédikációit írja össze.

Könyve, mint már említettem a XVII. század legelejéről, 1614—15-ből való, s prédikációit foglalja magában. A hat első folion vegyes jegyzetek vannak, a hetedik foglalja el a címlapot, a 8—12 a tartalomjegyzéket, melyet három üres (13—15. fol.) követ, így hát az első prédikációt az *Emberről* csak a 16. fol. kezdi. Innentől fogva végig foly szövege, (fol. 16—395), megszakítást csak a második rész előtt szenvedve, a hol 7 folio üres, (fol. 106—111) s a 96. fol. nincs beírva. Mindkét helyen hiányzó szöveg maradt el, melyet szerzője csak később pótolni volna ki. A legvégén Isidorus fordítás-részlet van, (folio 396—398) arra 13 fol. üres következik (fol. 398—411), melyből két lapot (fol. 400^b—401^a) a török császár eskütje tölt be.

Az ismertetett könyv összesen 45 prédikációt tartalmaz három részben, és pedig az első részben 10-et, a másodikban 11-et, a harmadikban 24-et.

Czímeik a következők: I. Ki teremtette az embert. II. Az Istennek örökkévalóságáról. III. Az embernek teremtetéséről. IV. Az Istennek láttatásáról. V. Az angyalokról. VI. Az ördögökről. VII. A fegyverökről. VIII. Az égről. IX. A földről. X. A paradicsomról. *Második rész.* I. Az embernek eredetiről II. A fogantatásról. III. A lélekről. IV. Vagyon-e az asszonyi állapotnak lelke. V. Halhatatlan a lélek. VI. A testnek fogantatásáról. VII. A fioknak és leányoknak különböző fogantatásáról. VIII. A szülésről. IX. A gyermekszülésről (születéséről). X. A bábákról. XI. A dajkákról. *Harmadik rész.* I. A gyermeksegről. II. A gyermek neveléséről. III. A szülék tisztiről. IV. Az inas-

¹ Alább közölni fogjuk az egészet.

ságról. V. Az ifjúságról. VI. Kell-e nyelveket tanulni. VII. A tisztbéli embereknek jóságos cselekedeteikről. VIII. A megért emberségről. IX. Az ért emberségnek jegyeiről. X. A jó férfinak dicséretiről, Benne feddendő vétőkről. XI. A vénségről. XII. A vének tisztja. XIII. A görbe vénségről. XIV. Asszonyi állatokról. XV. A szűzleányról. XVI. A leányi szemérmességéről. XVII. A házasságról. XVIII. A jegybéli személyekről. XIX. A mennyekzöről. XX. A papok házasságáról. XXI. Az özvegyeségről. XXII. Az asszonyi állatok tisztiről. XXIII. Az ember életéről. XXIV. Az életnek végéről. Isidorus ez életnek kimeneteléről szépen szól. — Vége.

Tartalomjegyzékének ez a rövid kivonata megmutatja körülbelől miről szólnak ezek a prédikációk. Felőleli bennök az ember egész erkölcsi és testi életét. Nem egyéb ez, mint a XVII. század református világának moralis anthropológiája, az élet elméletének kézikönyve, erkölestana és arany szabályai. Nem csak arról beszél, mint kell hinni és buzgólnodni, de arról is, mint kell élni, élni Istennek tetsző életet, mint kell arra nevelni a gyermeket, az ifjúságot, mint kell megbecsülni a házasságot, mint kell használni a férfi és aggkort, és befejezni az emberi életet. Szóval ezekben a prédikációkban az ember tárgyalva van az élet minden viszonya közt, az emberi kor különböző idejében és helyzeteiben, születésétől haláláig, a legnagyobb részletességgel és apróra terjedő gondnal. Igaza lehet az írónak, mikor egész önérettel mondta el magáról: „Többet érthetők, mint kimondhatnám.“

Prédikációit átszötte a biblia és zsoltár gyakori használatával, a szentatyák és kiváló kortársainak nézeteivel, mesterének, Calvinnek tanításával, a klasszikus kor irodalmából vett idézetekkel. Ezek között vannak versek is, a melyeket azonnal le is fordít és pedig eredeti versalakban. Számos érdekes megjegyzéssel élénkíti prózáját, mely könnyen, mintegy önkénytelenül folyik, kigömbölyödő betűkből álló soraiból úgy szólván feslik ki, mint bűvész keze alatt a papiros rózsa. Nyelvének különös új színe van a XVII. századhoz viszonyítva, de orthographiája erősen régies. Kifejezéseiben van erő és szabatosság, mondatai egészen ki vannak kerekítve, még pedig a legnagyobb gondnal.

Ilyen nyelven írta beszédeit, melyeknek külső és belső for-

mája ugyanaz, melyet még ma is használnak papjaink, az a hármás beosztás, melyen belől az igének felbontása, a tételek megállapítása és kidolgozása, és a vallásos vagy erkölcsi tanulság levonása szokott lenni. Így épülnek Foktövi beszédei is általában, de néha bizonyos szabadsággal, majd a bevezetést hagyja el, s azonnal az ige föltagolásához kezd, majd a végén mellőzi a már előbb felmutatott tanulságot.

A prédikációk illetően kidolgozását tekintve, azt kell hinnünk, hogy ez a könyv még nem volt sajtó alá adásra készen, legalább nem egészen. Valószínűleg ki akarta nyomtatni, s e célra összeírta talán régebben elmondott és írt prédikációit is, hogy azután egészen részletesen dolgozhassa ki. S míg ezt teheti, addig csak vázlatosan írja össze, egy-egy részét szépen ki is dolgozza.

Foktövi János életét fővonásaiban saját feljegyzései szerint előadtuk, szólottunk könyvéről is, és ismertettük azt bár csak nagyon vázlatosan. Könyve tudása sokoldalúságát, és szelleme fogékonyságát bizonyítja, e tulajdonságok megszerzésében nagy része lehetett bujdosásainak, vándorlásainak. „Jaj ki sokat bujdosott közbe-közbe“, — a miről panaszkodott, az lett szelleme és lelke csiszolójává.

Az ember életének elosztása.

Látod, mint buborék, az embör élete olyan :

Mert hetet ¹ ő ritkán tizször életbe talál,

Sok nem él esztendő, sok hetet, de kimulik sok.

Annál ritkább az, tiz hetedikre ki jut,

Egy ember ideje tiz hét, nehezen telik az is.

Vastag erős vagy lágy gyöngye tagokba leszön.

Életöd elei fogat ad, szopik annyja csöcsiből,

Négy kézlábon mász, lábba föl állva lépik.²

Más hetedön gyermek mesteriségökbé' tanulhat,

Költéség és eledel, kész ruházatja legyön.

¹ het = heted, septennium, a bibliai hetven esztendőnek tizedrésze, az ember fejlődésének egyes korai.

² lépik, l. a másik oldalon ² futamik régi alakot.

Harmad heted idón változik szava inasnak.¹

Megbajúszosodik, álla meg is pöhösül.

Az negyedik heted jóságos dolgokat indit

Iffjúságnak ékös kedve hamar futamik.²

Az ötödik heted nagy vastag, házassulást vár

Forró meleg volta mit akar, azt teheti.

A hatodik heted gyors férfit jó tanácsot kezd

Mindönöket fölhány, jóba' gonoszba' választ.

Iffjak héuságán hetedik heted bankódik aztán

Jámborságot azért szive szájába falál.

Nyolczadik hetedön bölesebb lesz. majd meg is öszül

Ki mondja igazán mit tud, arányoz. itél.

Kilenczedik hetedön böcsületes vénség előkél

Vén embör bölesen szólva, beszélve leül.

Görbehátú vénség³ eljő tizedik hetedön majd.

Kétször gyermeknek mankó kezébe' (a) lába.

Votum vitae praesentis.

Kisdéd, gyermekség, iffjúság Emböri voltom.

Magadnak tartod, tartcs vén eröm is uram.

Tarc vé n eröm is uram, böcsületös csak te légy abban

Legyön eröm, lögyek én jó vén embör. Amen.

Ezeknek a verseknek megvan latin eredetijök is, szintén Foktövitől, amazok jobbak, folyékonyabb verselésűek, mint a magyarok. Ez utóvégre természetes is. A latin nyelv és prozódia kiművelten, pallérozottan jutott el a humanisták korára, s nálunk a XVI—XVII. századok találkozáján nem volt szokatlan a latin verselgetés, egy csomó énekünk van abból az időből. A magyar nyelvet és verselést még csak kezdték pallérozni, ezek között a kezdők között volt Foktövi János is, a ki klaszszikai formájú verselésünk egyik legrégebb munkása. Hasonló mérték alá esnek az alább következő hexameterek és distichonok is. Bennök is csak a törekvést látjuk s azok a nehézségek tünnek föl, a melyekkel a magyar klasszikai prozódia küzdött.

¹ Inas, régi ismert szó, szerzőnk egész pontosan határozza meg, mit ért *inas*-kor alatt. Latinul *adolescencia*, (a 310^a fol.) — az inasságh tart XXI Eszt. — Tehát a mai *kamasz*-kor. — Inasnak hívunk azt az megnőtt gyermeket, ki már tizenöt esztendő eléré. (III. r. IV. pr. 258—259. fol.)

² Görbehátú vénség — aggkor — Szerinte *decrepitus* «háromlábú, kétször gye:mök». (170^a fol.)

Ennek érdekes példái azok, s mint ilyenek adalékul szolgálnak a klasszikai formájú verselés történetéhez. Nem egészek, hanem töredékek. Az idézett verseket magyarul is akarván adni, lefordította azokat alakilag is hűen. Így keletkeztek ezek a versek és így lett ő egyik korai munkása az ily irányú verselésnek. Ez adja meg értéküket és érdeküket.

A könyv elején van egy, a mely úgy látszik eredeti, s ilyenül a már közlöttek után s velük együtt van illő helyén, mesterkéltség és verses játék az egész, költőiség nélkül.

E mböri	E lmében	E mlitém	E nnek	E lőtte
M önyben	M önésemet	M indenkor	M egh	M aradok ott
B iztató	B ódóság	B áthorit	B uba	B ánatha
Ö nnön	Ö rökségöm	Ö römömben	Ö ssze	Ö lelöm
R omlott	R oskadozott	R uházatnak	R ongya	R övidül

E mböri életnek röndi : És vége mi lett lásd

Jól kezdted : Jobban töltsd : Wegezése jó lesz.

(Fol. 3.)

Fordításából, mint a legszebbek egyikét, bevezetőnek tűzöm ide, izlelitőtül és ad captandam benevolentiam, a többiben előforduló gyöngeségek szives elnézésére. E töredéknek 5—6. sora olyan szép mind gondolatnak és versnek, hogy egészen elüt a többitől.

Édös álomra szömöd ne bocsásd addig oh embör,

Nappali sok bünöd míg nem számláltad elő.

Igy ifjúságból kijutván, vénség idejét

(Noha későn) jobbits, ne vessz el búneidért te.

5. *Ifjuság virágát ördögre költi sok embör*

Rosszát vénségét Istenre kötni akarja.

Térjen utoljára Istenhöz, befogad úgyis.

(Fol. 293 b).

*

Sok nyaválák az embört környéközik osztán,

Vagy keres. És ha talált: megszánja, félti hogy elkel

Vagy midőn dolgát röstön s lankadva mutatja

Halogató, váró, tudatlan végre vágyódó.

5. Kedvetlen, feddő, elmulton csak dicsekvő.

Még hogy gyermek volt, próbálja, feddi kicsint csak.

Vénök elméjét végre sok nyavalya töri

Elfognak halál által elme-javai.

[Fol. 314. a. Horatius Ars poetica : Multa senem etc.]

- Az vénök orczája egy, lány szava, röszköt ajaka.
 A feje meg hevült, gyermeknek, mint csöpög orra
 Jaj szegény nyavalás erőtlen ínye kinyért tör
 Már feleségének nem köll, magának s fiainak.
5. Megunásban mönt, mint fában a szuférög immár
 Fonnyadozott ínye eledelt sem bort nem igen vár.

[Fol. 134.^b Juvenalis sat. 10. Una senum facies etc.]

*

- Az nem jámborság csudálatos volt az időben,
 Nagy vétőknek im ezt hitték, s halálra valónak.
 Ifjú ha vénök előtt föl nem költ volna valahol,
 És ha szakállos előtt az gyermek: háza teli bár
5. Otthonn sok lizittel volt volna máglya (makia) rakással.
 Ily böcsületes volt négy esztendőkre haladni.
 A szent vénségnek megböcsüld első pühit is.

[299^a Juvenalis sat. 13. Improbitas illo fuit etc.]

*

- Nagy bűnnek vélték régön is halálra ítélték
 Ifjú ha föl nem költ ülésből, talpra sem állott
 Az vén embör előtt. Avagy szakállos legény előtt
 Megnött vastag inas, vagy gyermek, ki már eszös volt.

[Fol. 24^a V. ö. az előbbenivel.]

*

- Ha kicsiny ostorral búsitand utba' szerencse
 Mit félsz elmédben, nem taszit oly hamar el.
 Hát mi okon magadat számlálod jámborok közzé?
 Vagy minemű törvény teszi merésszé szived?
5. Hogyha hadak rontnak, ha nagy tűz városokat veszt:
 Böjtölő, sárgító és ha emészt az éhség.
 A jó férfiú itt szenvedhet állhatatossan,
 Mönnyben tudja leszön, nyaválya — általuta.
 Sok eset és romlás, veszödélöm és halál által
10. Birjuk mint örökös megmaradandó hazánk.

[Fol. 271^a Namque ardeo furit etc.]

*

- Ha szüleit valaki éltében tisztöli, földön
 Élő vagy holt leszön, Isten őtet szereti.
- [Fol. 233^b Euripides. Quisquis vero parentes in vita colit.]

*

- Az istent, mestört szüleinket soha eléggé
 Meg nem elégítjük, nagy fizetéssel is itt.

[Fol. 235^b .]

A fejrült fének (főnek) régön volt nagy böcsületi
 Töpörödött orcza nagy böcsületbe vala.
 Elmult esztendőök későn vénségre kit hoztak
 A szelid (szilid) erkölcs ott vén tanácsot mutatott.
 Vaj' s pirulás nélkül ki szól vén embörök előtt?
 A sokáig élt vén sokba próbálni tud. —

[Fol. 299^a Ovidius Fast. Libr. 5. Magna fuit quondam capitis venerantia
 cani etc.]

*

Ha valami nép közt támadás harezolás indul.
 Ha község esze vesz, vakmódra verekedik vag
 Házat éget, követ hajgál, talál ő keze fegyvert
 Ha pedig ott látszik jámbor bölcs férju köztük
 5. Harczra csete-patera csöndesitse ki, kijött,
 Hallgatnak hamar ott, függesztött füllel is állnak
 Híjja beszéddel őket, szelidítvén szívöket össze.

[Fol. 286^b Virg. Aeneis I. Ac veluti magno in populo cum saepe coorta est.]

*

Kérdöd-e Flacce tölem, melyik lyány tetszik-e vagy nem
 Nem tetszik ki hamar, vagy ki későre szeret.
 Mi vagyon e közbe', két fél közt vagy mi jó leszon
 Nem akarom mi kinez, s nem akarom mi megvan.

[Fol. 350^b Martialis Lib. I.]

*

Nincsen ennyi sereg lányok közt, méltó ki volna
 Légyön szép ékös, gazdag jó gyümölcsöző anya.
 Nemzetitől maradott tornáczos házaiban nőtt
 Nemzete semmi gonosz hirnévvel sem maga nem rút.
 5. Mint Sabina hajadon voltával csöndesíti pört.
 Ritka madár földön, mint fekete hattyú ki olyan.

[Fol. 353^a Juvenalis Sat. 6.]

*

Egyéb idezetek fordítása még elég van beszöve a prédikációk szövegébe, de mivel mind közölni nem akartam, csak mutatványokat kívántam adni, megszakítom a továbbiak közlését. Még csak egy érdekes memoriális verset közlök, melyben össze foglalta a házasságot gátló körülményeket.

Állapat, észvesztés, fogadás, rokon, bűn, ruházat. rönd.
 Illetlenség, tiszt, törvény, kötél, tiszta böcsület
 Hogyha sógorság vagy, vagy egyesülésre te röst vagy
 Házasságot ezek tiltanak, s meglöttet eloldnak.

[Fol. 363^a].

* *

Egyéb verselés nyomaira is akadtam, s mindössze három kísérletet találtam, a mi ütemező verselésben van írva, rimes ütemes kísérletek, hanem azért közlöm a teljesség kedvéért.

Te jo szinöd vajki bizonytalan,
 Kevesse tart kis ajándék nyilván,
 Elcsuszamik gyors lába al simán.
 Mint az gyöngye pofa tündöklése
 5 Elmulandó mint szöm tekintése
 Mert naponként lesz kevesülése.
 Testi szépség valami vére fogy
 Szép tekintés fut, elő sem forog,
 Töredeköny jön ne kapj, lész boldog. [Fol. 328^b].

Az irigyök ő maguk emésztődnek,
 A részegök idő nap alatt elvesznek,
 A visszavonók magukat veszítik,
 A paráznák néha törben akadnak
 5. A bűnösök az sától megsujtatnak
 A latrok a törvénynyel megöletnek. [Fol. 391^b].

Közlöm a III. rész XV. praedicatiójának bevezető részét mutatványul, hogyan ír prózát, közlöm betű szerint a nyelvészek kedvéért.

Az zűjz leaniókról.

Ime Rebecka ki wj vala az warasbol, ki zűjletöt volt az Nachor felesegenek Milcha fianak Bathuelnek Abraham Attiafiának, es az ő vödre vallara vala vetue. Touabba az leani fölötte zep tekintetwj vala, zűjz vala, es ferfu megh nem ismerte vala, es megion vala az kutra, es megh merite vödret, es föl mene onnat. Akkor az Zolga eleiben futamek es monda: Kerlek aggi egi kiezin vizet innom az te vödörödböl. Monda az leani: Igiál vram es hamar le veue hatarul vödret kezeben es innia ada nekj. Es midön maganak innia adot volna, monda az leani: Mégh teveidnek is meritok, migh eleget iznak. Hamar sietuo ki önte azert a czatornaban az vizet, es futamek az kutra viz meritenj es mindönik teuenek inniuk merite. Az az ferfu pedig almelkodik vala magaban ő raita: hagi megh tudua ha az vristen zerencsesse tötte e az ő vtat, awagi pedig nem. Stb. [Fol. 324.]

ADALÉKOK A HAZAI KÖNYVTÁRAK STATISZTIKÁJÁHOZ.

REIZNER JÁNOSTÓL.

I.

Vitál Alajos könyvtára.

György Aladárnak „Magyarország köz- és magánkönyvtárai 1885-ben“ című nagybecsű művéből sok örvendetes tapasztalat tárul fel. Senki sem képzelte, hogy a köz- és magánkönyvtáraknak oly tekintélyes száma létezzék, mint a mennyit abban ismeretve találunk. Pedig az összes könyvtárak nincsenek felvéve, a mű nem mondható teljesnek, számos könyvtártulajdonos ismételt felhívás daczára sem küldte be a statisztikai hivatalhoz a kibocsátott kérdő-íveket, s így a becses mű tökéletes képet nem is adhatott. A hiányok s hézagok lassanként felderülnek, s évek múlva, az újabb felvételek alapján, a hazai könyvtárak statisztikája is teljesebb lesz, mint az, mely most előttünk fekszik.

A véletlen alkalmat adott, hogy a *Vitál*-féle könyvtárral tüzetesebben megismerkedhettem, s minthogy e tekintélyes magánkönyvtárról a statisztikai hivatal felvételi lapot nem kapott s a könyvtár ismertetése így a hazai könyvtárak statisztikájából igen természetesen kimaradt; ennél fogva a könyvtárt ez úton ismertetjük meg a hazai szakkörökkel.

A *Vitál*-féle könyvtár alapítója néhai alszászi Vitál Alajos királyi ítélő táblai bírósági elnök s egykor a Szent-László társulat alelnöke volt. Ifjú korától fogva nagy szeretettel s gonddal gyűjtötte a könyveket, melyek halála után Vitál Lajos földbirtokos tulajdonába jutottak.

A könyvtár jelenleg Nagy-Zókán, Pozsonymegyében van fölállítva, s azon ritka szerencsés körülménynek is örvend, hogy czédula-catalogusa is van, ámbár e catalogus nem egyöntetű s nem egészen kielégítő, de azért a könyvtár tartalmának megismerésére teljesen elegendő.

E czédula-catalogus szerint a könyvtár mintegy 5500 műből áll. A kötetek száma 8000. Ezenkívül mintegy 4000 füzet és apróbb nyomtatvány járul hozzá.

Az 5500 műből 1731 hungarika és pedig 573 magyar, 984 latin, 164 német, 8 szláv és 2 francia nyomtatvány.

Az 1731 hungarika különösen a történelmi, jogi, bölcselmi, hittudományi s igen kis részben a természettudományi szakot öleli fel. Meg van az országgyűlési irományoknak s az Articuli Diaetales teljes sorozata. Megvan Fejér és Katona, habár nem teljesen. Megvannak továbbá Aszalay, Bartal, Bárdossy, Benkő, Bél, Bombardi, Bonfin, Budai, Cornides, Cherrier, Csaplovics, Czwitteringer, Deserici, Endlicher, Engel, Érdy, Frank, Ferrarius, Fessler, Fényes, Gánóczy, Grossing, Hevenessy, Horányi, Horvát István, Huszty, Istvánffy, Kassics, Katanchich, Kazy, Kelemen, Kollár, Koller, Kolinovich, Kovachich, Kövy, Keresztúry, Kithonich, Miller, Palma, Pray, Perger, Podhradszky, Révay, Ribini, Roskoványi, Rummy, Rupp, Salági, Schwandtner, Schönwiesner, Szentiványi, Szegedi, Szlemenics, Szvorényi, Timon, Thuróczy, Wagner, Wallaszky stb. Szóval az összes régibb forrásmunkák mind egytől egyig megvannak, s a nevezetesebb munkáknak mondhatni teljes gyűjteményét feltaláljuk benne. Az újabbak közül azonban csak Horváth, Szalay, Kerékgyártó, Fraknói, Jakab E., Cantu stb. munkái fordulnak elő. A folyóiratok közül a „Magyar Hirmondó“, „Tud. Gyűjtemény“, „Magyar Könyvtár“, „Minerva“, „Urania“, „Athenaeum“ s „Figyelő“, „Kritikai Lapok“, „Századunk“, „Uj M. Múzeum“, „Tudományos Értekező“, „Századok“ stb. vannak meg. Jelentékeny számmal szerepelnek a kéziratok is. A 4000 kisebb füzetből mintegy negyed a hazai sajtó kisebb termékei közül való. Ezek többnyire röpiratok, alkalmi versek, egyházi és vegyes beszédek. Mintegy másfélszáz halotti beszéd is van a gyűjteményben. Ezek jobbára a kolozsvári és debreczeni múlt századbeli sajtótermékek, s többnyire a br. Bánffy, gr. Bethlen, Vargyasi Dániel, Gyulai, Incze, Kajali,

gr. Kun, br. Kemény, Nalácz, Pataky, Ráday, Rédey, br. Splényi, gr. Teleky, Toroczky, br. Vay, gr. Wass, br. Wesselényi, Visky stb. család tagjaira vonatkozó emlékezetek.

A könyvtárban 10 magyar incunabulum is van, ezek a következők :

1. *Káldi Gy.* Szent Biblia, Bécs 1626.
2. *Prágai András.* Fejedelmeknek serkentő órája. Bártfa. 1628.
3. *Pázmány P.* A római anyaszentegyház szokásából minden vasárnapokra és egynehány ünnepekre rendelt evangéliumokról Predikációk. Pozsony, 1636.
4. *Pázmány.* Hodegus. Pozsony, 1637.
5. *Veresmarti Mihály.* Intő s tanító levél. Pozsony, 1639.
6. *Approbatae Constitutiones Regni Transylvaniae...* Várad, 1653.
7. *Pethő Gergely.* Rövid Magyar Cronica. Bécs, 1660.
8. *Lippai János,* Posoni Kert. 1664.
9. *Felvinczi György.* Az Anglia országban lévő salernitana Scholanak Jó Egességről való Megtartásnak módgyáról írott Könyve. Lőcse, 1694.
10. *Balog György.* A Marcus Tullius Ciceronak Négy könyvei. Lőcse, 1694.

A Vitál-könyvtárnak a hungarikákon kívül eső másik része mintegy 3800 műből áll. Ezek is kiválólag történelmi, jogi, bölcselmi s hittudományi művek, s túlnyomó részben latin nyelvűek. A külföld XVI—XVIII. századbeli irodalmának válogatott s legjelesebb termékeit feltaláljuk abban, úgy hogy messze vezetne, ha csak a legjelesebb auctorok neveinek elősorolásába bocsátkoznánk. A latin classicusok különféle kiadásainak egész sorozatával találkozunk itt.

A kisebb nyomtatványok és füzetekből ide tartozólag mintegy 3000 darabból álló rendkívül becses gyűjteménnyel dicsekszik a könyvtár. E füzetek legtöbbszörre a XVI. és XVII-dik század termékei. Augsburg, Amsterdam, Basel, Baden, Brema, Breslau, Berlin, Bécs, Brügge, Cassel, Cöln, Danzig, Drezda, Frankfurt, Genf, Gotha, Göttinga, Gröningen, Greifswaldau, Halle, Hamburg, Haaga, Heidelberg, Helmstadt, Jena, Kiel, Lipcse, Lübeck, Magdeburg, Marburg, München, Nürnberg, Prága, Re-

gensburg, Rostock, Stuttgart, Strassburg, Tübinga, Varsó, Velenze, Wittenberg, Utrecht stb. nyomdáiban megjelent akadémiai és más dissertatiók oly tömegével találkozunk itt, a minőre más magángyűjteményben aligha akadunk.

Több incunabulum¹ is van a Vitál-féle könyvtárban. Ezek közül említhetjük a következőket :

1. Bartholomaeus Anglicus. De Proprietate Rerum. Nürnberg, (Koburger) 1492.

2. Arbor consanguineitatis. Bécs, 1505.

3. Joannis Naeuorlari Chronica. Coloniae. 1500.

4. Erasm. Roterod. Enchiridion. Argentorati, 1514.

5. Aulus Gellius. Noctium Atticarum Libri XIX. Basel, 1519.

6. Erasm. Roterod. Adagia. Basel, 1520. stb.

Mindezekből látható, hogy a Vitál-féle könyvtár a hazai magánkönyvtárak egyik legtekintélyesebbje, leggazdagabbja, mely értékre s belbecsre nézve sok más hason terjedelmű könyvtárt jóval felülmúl.

A könyvtárban, mint azt már általában tapasztalhatni, hogy több mű többes példányban is megvan, de viszont némely kiválóan értékes mű csak hiányosan van meg.

Igen sok régi rézmetszetes kiadás van közöttük. Többnyire disznóbőr, pergament és francia kötéssel vannak ellátva.

Csak az a kár, hogy e könyvtár is, mint annyi sok más hazai magánkönyvtár eladásra kerül, s valószínűleg külföldre vándorol és szétszóródik. A tulajdonos azt meglepő olcsó áron hajlandó lenne elidegeníteni, s valamely főúri vagy kisebb vidéki könyvtárra nézve a legjobb acquisitio lenne.

¹ Az incunabulumokra nézve a határvonalat az 1500-ik év képezi. Ez a bibliographia mostani álláspontja. Panzer rendszere, mely a XVI. század első negyedéből, sőt még azon túli időből való nyomtatványokat is az incunabulumokhoz sorozta, ma már meghaladott álláspont. Szerk.

BORSÁTI FERENCZ ISMERETLEN ISKOLAI ALKALMI KÖLTEMÉNYE 1656-ból.

SZILÁGYI SÁNDORTÓL.

A Nemzeti Múzeum könyvtára ez évben megszerezte Pápai Borsáti Ferencz latin „Metamorphosis“-ának magyar kiadását. A Régi Magyar könyvtár első kötetében 914. sz. a. közli Szabó Károly a latin és magyar kiadások címlapjainak szövegét, azon megjegyzéssel, hogy az egyetlen fenmaradt példányból az egész magyar szöveg, a címlapon kívül hét levél elveszett. A Régi Magyar könyvtár második köteté 867. sz. alatt adja a latin példány címét s említést tesz az előszóról, megemlítvén itt is, hogy a magyar szövegből csak a címlap maradt meg.

A Múzeum által azóta megszerzett magyar szöveg példánya sem teljes: hiányzik belőle az A² és a 3-ik levél. A többi — tehát összesen 6 levél — megvan. A latin és magyar szövegeket összehasonlítva, t. i. a töredék magyarnak a teljes latinhoz való viszonyát véve figyelembe, arra a meggyőződésre jutottam, hogy előszava csak a latin példánynak volt, a magyar szöveg hiányzó négy lapjain pedig semmi más nem foglaltatott, mint a latin versek fordítási szövege. Az előszó helyét a címlap második oldalát az a latin programma foglalja el, melyet a szerző Lorántfy Zsuzsánnához intézett: egy 48 sorból álló latin költemény. Így hát feltehetjük, hogy a két nyomtatvány, bár külön lapszámzással birt is, de egyszerre jelent meg s valószínűleg egy füzetben is osztatott ki.

Maga a Metamorphosis nem más, mint egy allegoricus költemény, XVII-ik századi iskolai életünknek édekes emléke s

annyival érdekesebb, mert a nagyvárad, tehát a legkevésebbé ismert prot. iskola beléletéhez szolgáltat adatokat. Írójáról, Borsátiról, semmit sem tudunk többet, mint a miről e nyomtatvány részesít, hogy 1656-ban collaborator volt a nagyvárad gymnasiumban s ott a költészetet tanította. A *Metamorphosis* előszavát a tanoda két tanára írta alá, kik a munkának kiadását eszközölték: Enyedi Sámuel, ki 1665-ben, négy évvel a várad iskola elpusztulása után, Enyeden volt a philosophia tanára s Tarpai Szilágyi András, a Páristák kesergőjének fordítója s a *Libellus Repudii et Divortii* írója, ki már a Várad feldulását követő évben ungvári lelkész volt.

S éppen ebből az előszóból vagy helyesebben a Lorántfy Zsuzsánnához intézett ajánló levélből értesülünk, hogy minő alkalomra készül a *Metamorphosis*.¹ „Cum nuper — kezdi az előszó — more apud nos consveto Franciscus Borsati Papensis Poeseos collaborator suos discipulos exercendi gratia pro actu publico Musarum Chorum exhibuisset; quilibet actorum pro sua quam gerebat persona, de selectis thematibus elegantem habuit declamationem: Ex iis autem unus, qui Calliopes agebat personam perorando recitavit non invenustam illustriss. magnaue memoriae Herois Sigismundi Rakoci filii Celsitudinis Tuae dilectissimi *Metamorphosim* inventionem et stylo satis poetico elaboratam. Quam omnes Scholastici et nobiles literati tanti nominis cultoris avidissime non sine suspiriis imas cogitationes spirantibus audiebamus.“

Az előszó azután folytatja, hogy a vers a kegyes emlékü Zsigmond tiszta életét, fényes erkölceit, szelidségét, tudomány-szeretetét, vonzalmát a tudósokhoz, vallásosságát ecsetelte. Mint-hogy pedig az erények emlékét a sír sem takarja el s a másák kerülnek a halált, közzétették ezen kötött szónoklatot, hogy értse meg a fejedelemasszony és az utókor is, hogy a tudomány mily nagy pártfogóját vesztette el — ha életet nem adhatnak,

¹ *Czime* *Metamorphosis Illustrissimi quondam Herois felicis memoriae Sigismundi Rakoci id est ejus eruditae vitae, heroicaeque virtutis, cum simili morte seu vitae termino Poetica descriptio, Latino et Ungarico idiomate composita a Francisco Borsati Papensi in illustri Varadiensi Gymnasio Sacrae Poeseos p. t. Collaboratore. Varadini Apud Abrahamum Kertész Szenczinum Anno M.DC.LVI.*

legalább erényei magasztalását nem szüntetik meg. Minthogy pedig sokan vannak, kik nem jártasak a latin nyelvben s a jártasak közül is többen nincsenek a költői phrasisokhoz szokva, ugyanazon Borsáti magyar rímekben is visszaadta a költeményt. Végül aztán azzal számol be az előszó, hogy azért díszítették fel a munkát a fejedelemasszony nevével, mert az ő erényeit is magasztalja s mert ő ez iskolát kiváló kegyelmébe részelteti.

A Metamorphosist tehát az 1656-iki nyári vizsgák alkalmával szavalta el egy ifjú a váradi iskolában — hol csak úgy mint a többi protestáns és nem protestáns iskolákban, szokásban volt előadásokat tartani: színműveket egyik helyen, más alkalmi szavakat másutt.¹ Váradon ez évben a másák szerepeltek a nyilvános előadás alkalmával s egy ezek közül Calliope a 346 hexameter sorból álló költeménnyel kötötte le a hallgatók figyelmét. Ki személyesítette Calliopet? Nincs sehol se feljegyezve: de aligha Nadányi János bölcész, ki a latin füzet utolsó lapján egy négy strophából álló latin verssel magasztalja a szerzőt: „aedificae pia serta canit“ — a későbbi enyedi professzor s a „Florus Hungaricus“ írója.

Maga a kiadás s a forma, melyben az történt, mutatják, hogy a vers nagy hatást tett. Bizonyynal része volt ebben a megválasztott tárgynak is. Rákóczy Zsigmond herceg közszeretben álló népszerű ember volt kivált a protestánsok közt s legfőként iskolai körökben. Nemcsak azért, mert maga is tudós ember hírében állott, hanem mint „patronus“ — pártfogó, ki tudott is, szeretett is áldozni a tanügyre. Hiszen alig mult el másfél tized, hogy maga is részt vett ilyen iskolai előadásban s halála óta még egy féltized sem telt el. Jól emlékeztek még azokra is — hogyan feledték volna el az utóbbi csapást, mely oly mélyre vágó sebet hagyott maga után?

Bizonyynal mindenkinek jól esett ez a váratlan iskolai emlékünnap, melyet a kegyelet adója lerovásának tekinthetett, még az esetben is, ha — mint fel lehet tenni — nem volt az izolált jelenség s más iskolákban is, melyeknek a fiatal herceg patronusa volt, tartottak ehez hasonló vagy másféle emlékünnapet. Mert ez kiválóan sikerült. Emelte az ünnepélyes hangulatot a

¹ Két ilyen alkalmi előadás volt a Pallas Dacica és a Schola Triumphans, melyek nyomtatásban is megjelentek.

versek gördülékenysége, tisztasága, jó klasszikus latinsága, mondhatni elegantiája, mely Ovidra emlékeztetett, a szerző mintaképére.

«In nova fert animus mutatas dicere formas»

mondja Ovid. —

«Divi mutam Sigismundi carmine formam
Aurora nascente canam»

szavakkal kezdi Borsáti, ki még cím megválasztásában is követte a mestert.

Természetes, hogy ezen a hasonlaton kívül más nincs köztük: Borsáti egész más inspirációkból merített, mint a latin költő. O kora világnézetének hódolt, s a humanistákat követte, midőn a keresztyén és latin isteneket s az Olymp és mennyország lakóit együtt szerepeltette, mint a világrendnek intézőit.

Ez allegorikus költemény bizonyos tekintetben tendentiosus munka. Zsigmond hercege kora halála mindenfelé mély részvétet keltett: szerző megnyugtatólag akart hatni a bánkódó szívekre, hogy helyes volt a végzet elhatározása. A kálvinista praedestináció komor elmélete költői tanulságok burkában jelenik meg művében. Szép tavaszi reggel leírásával kezdi művét, Zsigmond herceget a világ a gyönyörök kertjébe vezetvén. A kert szépségeit ámulattal néző ifjú szemei előtt feltárja a mérget is, mely a mögött rejlik — a monstrum audax serpens, s „Chloris soboles pulcherrima“ inti őt a veszélyekre, melyekbe a világ gyönyöre dönti. A megdöbben Zsigmond előtt a „mennyei szerelem“ kitarja kezeit s az éghez kívánczó ifjú szívét megsebzi. Piros vérétől rózsák teremnek, midőn Gabriel arkangyal

«angyali sereggel küldeték istentől,»

hogy Zsigmond lelkét felvigye a mennyekbe „kertébe Istennek“, hol a boldogult lelkek

«szörnyen vigadának

Hogy megbővítetnék az ő szent seregek»

de annál nagyobb fájdalommal szemlélte Calliope a „Musák ékessége“ Zsigmond elvitelét s fájdalmának egy monológban adott hangot. Zsigmondot pedig a mennyben ámulattal töltik el

a mennyei virágok, maga is szeretne fehér liliommá változni — a mi megtörténik, s az új virágot „Christus Director“ sebéből kifolyó vizzel öntözi. Calliope sirására a földön összegyűlnek a a Musák, a tudományok és művészetek latin istenei s egyenkint elsiratják az ifjút. Az Úr leküldi Gábrielt hozzájuk: ki

«Quae causa doloris

O Heliconides. Vestrum jam plangere Sigmund

Desinite, ast hilari laetos cum pectore vultus

Summite.»

szavakkal fordul hozzájuk s megmagyarázza nekik, hogy jobb dolga van a menyekben — s megvigasztalyán őket, eltávozik.

A latin vers itt véget ér: de a magyar még hét strophával van megtoldva.

Minap ez verseket egy ifju magában
Irá, gondolván nincs semmi világban
Örökké-való; csak vadnak változásban
Mindenek; s bölcsesség halhatatlanságban.

Ha örökké élni kívánsz, te szeressed,
A Tudományokat, s a Jésust kövessed,
Világot Virtuson kívül csak meg-vedsed,
A Bölcseséget de egyedül keressed.

Világon élsz bölcsen, ha Christusnak élhetz,
Kinek érdeméből idvességet nyerhetz,
Boldogult lelkeknek seregében mehetz.
Christusnak vég nélkül az hol énekelhetz.

Tudománt éltedben hog' ha te kerested.
Elő-mozdétani azt igen szeretted,
S annak követőit elő-segétetted,
Hídgyed mindörökké léssen a te élted.

Tested koporsóban hogy ha porrá léssen,
Lelkedet Jéusod menybe viszi készen,
Te emlékezeted mind örökké léssen,
S minden jó te rólad dicséretet téssen.

Nem elmém hányása, hanem sorsunk kára
Vitt, hogy ez Herczegnek verseket sorsára
Irnék, mert míg éle volt a Tudományra
Fő gondgya, Tanétó s Tanuló iffjakra.

Váradon irám ez egynehány verseket,
Ezer hatszáz és ötvenhat esztendőket,
Mikoron számlálnék. Olvasó ezeket
Meg ne vesd, eléb de csinálj te szebbeket.

De ha ez a függelék egészen önálló toldalékát képezi a magyar példánynak — úgy erről általában is el lehet mondani, hogy nem fordítás, hanem önálló kidolgozás. Tulajdonkép Borsáti compositioját két nyelven, magyarul és latinul adta vissza, még pedig ez utóbbi nyelven több szerencsével. Magyar verselése egészen a Tinódiénak utánzása: de terjengő, lapos s helyenként izléstelen. Ellenben latin versei gördülékenyek, ezekben van erő, hangzatosság: látszik, hogy író más mestereket forgatott.

S ennek a kettős kiadásnak ebben áll legfőbb érdeke. Mind két nyelvet egyaránt jól bírta ő, bizonynyal nem nyelv-ismeretén mult, hogy a két kidolgozás nem egyenlő irodalmi értékkel bír. Nem tartom érdektelennek egy és ugyanazon gondolatnak latin és magyar kifejezését egymás mellé állítani:

Progenies antiqua Poli terraeque commantis
Virgineumque decus, coeli pulcherrima proles :
Orbis Pannonici Sigmund hei gloria fulgens,
Astraeae soboles sanctissima : cura virentis
Thymbraei memoris, rutilum sublatum Olympum est.
Aurea iam squallent, Svadae quondam sua prata
Deserint Pindum aetherios qui iam tenet hortos.
Plangite Sicelides, mea numina, plangite Musae.
Plangite Sigmundum Sacrae, mea cura, Camaenae
Ite piae lachrymae, planctum geminate sorores
Hunnicae. . . .

Oh kedves Musák földnek dicsősségi
Bölcsesség követő ifjak ékességi,
Tudomány szerető Ur fiak vigsági
Halhatatlanságnak szép fényes csillagi.

El vitetett Sigmund ki volt ékességünk
Menybe felvitetett a' mi fényességünk,
Sákban öltözzünk már nincs gyönyörűségünk
Örökké gyászollyunk el-költ dicsősségünk.

O tündöklő Phoebus csillagok szépsége,
Cynthia szép égnék egyik ékessége
Lucifer hajnalnak nagy gyönyörűsége
Öltözzetek gyázban csillagok serege.

Sicelides Musák sirjatok mindnyájon,
Oreades Nymphák zokogjatok azon,
Hogy el-költ vígságtok nincs ki vigasztallyon,
A könyvtől orcátok meg ne is száradgyon.

Borsáti mikor e verseket írta, fiatal ember volt, pályája kezdetén. Bár Zrinyinek és Gyöngyösynek kortársa volt, e költeményével megelőzte őket. Azonban e versével eltűnik nyoma az irodalomban: hírét sem halljuk többé. Nem tudjuk vajjon Váradon maradt-e továbbra is s nem a vár védelmében esett-e el? Nem tudjuk tett-e még több kísérletet költői műveket alkotni? Hogy volt költői érzéke, hogy széles körű irodalmi ismerettel bírt, nemcsak a classicusok, hanem a humanisták irodalmában azt ez egyetlen költői maradványa igazolja — mely ha szerényebb mértékben is, bir irodalmi értékkel is, de azon korbéli tanügyi viszonyaink ismeretéhez hecses adalékot szolgáltat.

Ezek után adjuk a könyv teljes címét, mint adalékot Szabó Károly Régi Magyar Könyvtárához (914. sz.):

Várad 1656. Borsati P. Ferencz. Változása Az Néhai Te-kéntetes és Nagyságos boldog emlékezetű Rakoci Sigmondnak ; az az : Az ő kegyes, és külömb külömb féle jó szágos cselekedetekkel tündöklő életének, és boldogul e' világból való ki-mulá-sának Poetica inventioval való le-írása Deákul és Magyarul ; Mellyet Borsati P. Ferencz A' Várad Gymsnasiumban Poetica Classisnak ideig való Collaboratora szerzett. Varadon ; Nyomtatott Szenczi Kertesz Abraham által, 1656 esztendőben.

4r. A, B—B₃, hat sztlan levél. Egyetlen példány a M. Nemz. Múzeum könyvtárában.

EGY KÉZIRATBAN MARADT MAGYAR-LATIN SZÓTÁRTÖREDEK 1580 TÁJÁRÓL.

Közli : NAGY GYULA.

Az Országos Levéltárban a gyulafehérvári káptalan lajstromozatlan iratai közt, IV. cs. 12. sz. a., őriztetik egy kézirat-töredék, egy magyar-deák szótárnak töredéke, mely — a mennyire már a külső jelek : u. m. a papiros minősége s az írás characterere alapján is megítélhető — a XVI-ik század második feléből, 1580 tájáról való lehet.

A magyar szótár-irodalom Pesti Gábortól Szenczi Molnár Albertig, mind szóanyag, mind tudományos feldolgozás tekintében nagy haladást mutat. Míg Pesti 1538-ban megjelent hat nyelvű szótárában csupán tárgyak szerint csoportosítva, minden nyelvtani magyarázat és bővebb értelmezés nélkül adja a latin szavaknak megfelelő olasz, francia stb. és magyar szókat, s utána Szikszai Fabriczius Balázs hasonló csoportos rendszerrel, bár a nagyobb csoportokon belül némileg betűrendet is követve, de leginkább csak a névszókra terjeszkedve ki, még szintén elég kezdetleges munkát nyújt 1574-ben szerkesztés alá fogott szótárában tanítványai kezébe, tíz évvel később Calepinus tolmácsa már a kor egész szókincsét felöleli, szabatos értelmi meghatározásokat ad, s kiterjedt nyelvismerettel és lelkiismeretes gondnal dolgozva illeszti meggyűjtött anyagát a híres dictionarium tudományos rendszerébe. Azonban a dolog természete hozza magával, hogy Calepinusnál a magyar szónak — úgy mondván — csak alárendelt, mellékes szerep juthatott; magyar-deák szótárt, mely a Calepinus magyarázója által felhalmozott szókincset feldolgozta volna, egész a XVII-ik század elejéig nem mutat fel

irodalmunk. Szezei Molnár Albert az első, ki egyéb források mellett Calepinust is lehetőleg kimerítve, 1604-ben megjelent szótárához magyar-deák részt is adott. Általa új phásisba lép a magyar szótár-írás.

Töredékünk, mely magában véve is érdekes nyelvemlék lenne, kétszeres érdekűvé válik az által, hogy eredete épen a vázolt irodalmi korszakba, még pedig igen közel ahhoz az időponthoz esik, melyben Calepinus első magyar szavú kiadása napvilágot látott.¹ Összevetve a töredéket Calepinus szótárával, első pillanatra felötlő, hogy szerzője ennek a mintájára dolgozott. Hasonló berendezés, hasonló fejtegetések, ugyanazok a grammatikai jelek, ugyanazok a latin classicusok idézve leggyakrabban, mint Calepinusnál.² Önként az a gondolatunk támad, hogy Calepinus magyar munkatársának kézírata van előttünk, ki az Európaszerte elterjedt nagy hírű latin dictionariumnak megfelelőleg egy magyar-latin szótár dolgozását is elhatározta, a munkához hozzá fogott, abban kétségkívül előre haladt, talán el is végezte; ki tudja? Nekünk csak fájlalunk lehet, hogy a becses műnek csupán csekély töredékét őrizte meg számunkra az idő a gyulaféhvári káptalan levéltárának valamely poros zugában, honnan napfényre kerülván, kötelességünknek tartottuk, azt a magyar nyelvtudomány és bibliographia hasznára közzétenni.

Ki volt Calepinus magyar tolmácsa? E kérdésre alaposan megfelelt Szily Kálmán, midőn idevágó akadémiai értekezésében³ kritikailag kimutatta, hogy Calepinus magyarozója minden valószínűség szerint Szántó (Arator) István jezsuita volt, ki e munkát erdélyi, vagy legalább Erdélyben működő rendtársaival 1580—1584 között végezte. A rendi hagyomány is régtől fogva Szántónak tulajdonítja Calepinus magyarozatát, legújabbban pedig Fraknoi vallja, hogy Szily Kálmán említett értekezésében ez irodalomtörténeti kérdést tudományosan eldöntötte.⁴

¹ Eddigi tudomásunk szerint Lyonban, 1585-ben.

² Cicero (ad Atticum, in Verrem, de Amicitia, de Senectute, de Oratore). Plautus (Captivi), Terentius (Andria, Eunuchus, Adelphi, Hecyra), Apulejus. Curtius, Gellius, Plinius stb.

³ Nyelvtud. Ért. XIII. 8.

⁴ Egy magyar jezsuita a XVI. században. Budapest, 1887. 50. l.

Szótár-töredékünk provenientiája szintén Szily következtései mellett szól.

Szántó Istvánt, mint tudjuk, sok hányattatásai között 1588-ban Gyulafehérvárra vitte sorsa. Itt érte a számkivetés Erdélyből, mely után előbb a premontrei rend által elhagyott turóci prépostság jószágain: Sellyén, Znió-Váralján, utóbb pedig Morvaországban az olmützi collegiumban talált menedéket. Ismeretes, hogy könyvei és kéziratai, egyetlen készülében lévő munkája kivételével, melyet magával megmentett, Znió-Váralján pusztultak el tűz által, azon alkalommal, midőn Révay Márton a Boeckay Istvántól neki adományozott prépostsági javakat fegyveres erővel elfoglalta.¹

Miután Szántó István és társai Calepinus magyarázatával még 1585 elkészültek, hihetőleg ekkor fogtak hozzá a tervezett magyar-latin szótár szerkesztéséhez, mely Szántónak gyulafehérvári tartózkodása idején már egészen, vagy legalább jó részben készen lehetett. Valószínűleg ez alkalommal maradt ott az a töredék, melyet pontos és hű másolattal ezennel közrebocsátunk.

En. . . . en dolgom volna, en te wolnek. Pulchre dicitur, si in isto essem loco, pro eo quod est, si meum esset negotium, si mea res ageretur.

En magam : egomet; *en magamert* : vide *magamert* ; ego, egone.

Enczenbencz : vide *gyewmeolchtaletek*.

Ene.

Enck : musa -ae ; f. p. lat. significat cantum, unde musica, musicus; musica-cae, et musice-ces ; f. t. Scientia quae modum canendi demonstrat. Artem tractare musicam, periphrasticos, dictum pro comoedias scribere.

Enckles : occentus, pro concertu. Valer. Max. Occentusque soricum auditus. — Succino -is, submissa voce cano; unde succento² frequ. incencio-nis; incino. Propert. Seu varios incinit ore modos.

Cano, intercino : *dolgom keozbc encklek.* — *Ellene encklek* :

¹ Fraknoi id. m. 44—48. ll.

² Így; helyesen *succentio*.

occino. — Percino : *eneklem, eneklek; enekelwe mondany ky walamyt.* — Procino : *vyzontak eneklek.*

Ode-es, sive odae. — *Enekloehaz* : odeum, alii¹ odaeum; lat. cantilenarium.

Praeludium dicitur illa modulatio vocum, quae ante initium cantus fieri solet, quae et praecentio dicitur. Praeludo, anteludo.

Psallo -is, n. t. cano, citharam pulso; et proprie de psalmis dicitur. — Psalmus -mi, m. s. latine canticum quod ad psalterium cantaretur. — Psalterium, latine organum laudatorium. — Psaltes, cantor; psaltria, cantatrix.

Choreuma : *enek.* — *Feo enekhordozó mester* : praecentor, chorostates.

Enek, kyt mykor az scenabol ky ozlottak, eneklettek : exodium.

Enekleo : aves, poetriaae.

Enek : assa vox.

Enekes gyermek : calasatri.²

Eng.

Engedelmes : mitis; unde mite, mitius, mitissime. — Mitesco, mansuesco, mitifico. Plin. Lib. 8. cap. 7. Capti celerrime mitificantur hordei suceo; de elephantis. — Moriger -a -um; obediens. Morigeror, moremgero. Ter. in Adolph. Si adolescenti esses morigeratus. — Inde morigeratio et morigere. — Clemens, elementia; facilis; blandus; tener -a -um, pro mite. — Tenerasco sive teneresco, mitesco, misericordia ducor. — Placidus, placiditas, placide; placor, placabilitas ipsa; placitus -a -um, quod placuit; placo : *engeztelem.* — Obsequibilis.

Engedetlen : cereus ad vitium; monitonibus asper; durae cervicis; contumax, contumacia, contumaciter; vide *kemeny.* — Est rebellis; iactat iugum; contrastimulum calcitra; mordet frenum; et Agamemnonishostia; contra stimulum calces iactat. — Pervicax.

Engedetlenkedem : tergiversor -aris.

Engedek : cedo, concedo; datur, pro conceditur. — Gerere morem. — Indulgeo; unde indulgentia et indulgitas. Obsecundo, a secundus fit; Significat autem : omnia alterius nutum facere, vel in melius convertere. — Obsequi.

¹ Igy helyesebben *aliis* vagy *aliquando* lenne.

² Igy; helyesen *calasastrus*, vagy *calasaster -tri.*

Engedelem: obsequela -ae, f. p. Morigeratio. Plaut. Omnes parentes facient obsequi. — Obsequibitis, qui obsequitur: *engedemes*. Gell. ¹ Lib. 2. cap. 29. Cognatos affinesque illos ferme tam obsequibiles esse ait. — Obsequiosus, qui facile obsequitur. — Obsequium: *engedelem*. — Obsequor. Obsequi animo, est indulgere sibi, sive genialem vitam agere. Aliquando etiam accusativo iungitur. Gell. Lib. 2. cap. 7. Sed ea tamen quae obsequi non oportet. Hinc obsequens, obediens. Obsequenter abverb.

Obtempero, morem gero. Cic. Sic mihi semper obtemperavit, tamquam filius patri.

Parco, permitto, concedo, tolero.

Quiesco, aliquando pro permitto. Cic. ad Att. Lib. 7. Quiescat rem adduci ad interregnum.

Sequor: *keowetem*. Sequi amicum, est facere quod amico placet, et obtemperare illi. Sic: sequi suam fortunam; consuetudinem sequi; naturam ducere. Vide *hagiom, tewreom* (tűröm).

Sallust. Eratque ei cum Fulvia nobili muliere vetus consuetudo, cui cum minus gratus esset, quia quae inopia minus largiri poterat, repente glorians maria montesque polliceri coepit, et minari interdum ferro, nisi sibi obnoxia foret; est morem gereret.

Nem teorweny zerent jarny walamibe el, hanem engedny: decedere de suo jure.

.....at se cunctis non gravatim; a..... te, obsecundat tibi.

Terent. Nam absque te fuissem hodie, nunquam ad solis occasum viverem. *Ha te nem woltal wolna, nem engetted wolna*. Angustia ² temporum non fert: *nem zenuedi*.

Non licet mihi per te. Plaut. Asinaria vult esse si per nos licet. — Terent. in Eaira: ³ *Pèr me exquirere licet*. — Dare manus, est dedere se et victum fateri. Plaut. Do manus. Cic. Attico: Sapienter igitur quod manus dedisti, quodque etiam ultro gratias egisti.

Engedek ncky: accipio, ut accipio sententiam.

¹ Gellius Aulus.

² Igy; helyesen *angustiam*.

³ Hecyra.

El engedem : condono.

Engedelmesen : bona venia.

Inconcessus, quod non conceditur.

Engedelmesen zenwedny : recte ferre aliquid, est probe, patienter, remisse. — *Meg engedem* : remitto. Cic. Remitto tibi et condono. — De supplicio remittere, est supplicium diminuere.

Engedelmbeol : precarius -a um; est quod precibus petenti utendum conceditur. Curt. Sed precarium spernebatur imperium.

Nem hadny, nem engedny : vide *tyltany*. — Curt. Omnis haec regis paruit regi.

Nem engedem, nem boczatom. Deerrare dicuntur iaculantium ictus, cum scopum non attingunt. Plin. Lib. 28. cap. 8. Tantumque est vanitatis, ut si ad brachium adalligetur superioris rostri dextrae pars¹ deus, iaculantium ictus deerraturos negent.

Engetzeln : mitigo -as; comp. commitigo; mi. . . . mitigaturus, quod habet vim mitigandi. — Reconcilio, ut reconciliatio.

Occursare numinibus, est deos placare. — *Aldozattal engetzelni* : lito -as, n. p. Sacrificio deos placo. Suet. in Caes. Deinde pluribus hostiis caesis, cum litare non posset, introiit curiam. — Inter litare et sacrificare hoc interest, quod sacrificare est veniam petere, litare est propitiare et votum implere. — Comp. *Perliso*. Gell.

Flectere precibus : vide *cnyhitem, lagitom*. Lenio, mulceo, placo, flecto, Sallust. — Petere muneribus, osculis, precibus. — Placo placido; idem placabilis, placatio. — Complaco, placamen, placamentum. — Plaut. in Capt. Prin. Tu deum hunc saturitate tranquillum facias tibi. — Mulceo -es -si -sum, vel -ctum. Sallust. Lenita iam ira, postera die, liberalibus verbis permulcti sunt. Illum nobis placatam reddi : vide *chendesitem*.

Engetzteodny : mollesco. Ovid. 1. Metam. Precibus si numina iustis vieta remollescunt, si flectitur ira deorum.

Engetzeltetetlen : indeprecabilis. Verg. Natequis indomitas tantus dolor excitat iras.

Enf.

Enfeleolem meg lehet : per me licet.

.....vide *kezdet*.

¹ Igy; helyesen *partis*.

Erette. Cic. Ut nemo a senatu et a bonorum causa steterit constantius. Idem pro Climul. Non modo dicendi a reo, sed ne surgendi quidem potestas fuit. Vide *oltalmazny*. — De, pro, propter. Terent. Ecquid me amas de fidicina; est propter fidicinam. — Ad mea verba haec fecerunt.

Erette valo : Vicaria mors dicitur, quae pro altero subitur. Vicaria manus apud Quint.¹ quae in pugna pro altero datur. Vicarius -a um, quod vicem alterius gerit, sive obtinet, et in eius locum successit.

Erte lezek : vide *munkalkodom*. — Suo nomine, est causa sui. Caesar in Comment. Odisse etiam suo nomine caesarem et romanos. — Propter. — Ratio aliquando ponitur pro causa. Cic. Cum propter rationem belli quinque dies essem moratus. — Pro ponitur interdum pro causa, sive propterea. Cum dicimus, pro mutus animo, pro reconciliata gratia. Interdum pro loco. Ut pecuniam ei dedi pro praedio.

Ertem : intelligo; unde intellectus et intelligentia, intelligens, intelligenter intelligibile. — Subintelligo : *ertem valamenyere*.

Claret mihi : vide *tudom*; unde declaro : *erteni adom*.

Cerno, translate. Tota voluntas tua mihi cernitur.

Video; video quam durum sit hoc aggredi.

Praescio. Ter. And. Nonne oportuit praescivisse me ante. A quo praescientia.

Capere mente. Capit intellectus, mens. Accipio, tenes, concipio animo, habeo animo; sic habeto : *igy erch* (érts).

Sentio -tis -si -sum. Plin. jun. Cupio abs te scire quid sentias.

Percipio, teneo, cognosco. Curt. lib. 3. Nondum enim Memnonem vita excessisse cognoverat. Idem lib. 3. At Darius nunciata morte Memnonis, haud secus quam par erat motus.

Habeo. Cic. Nam sic habeto.

Ex narratione eius statim subolfaciebam : *ertem vala*. Irae nonnihil subolet ratio. — Cic. Sed ut properus ad ea accedam quae a te dicta sunt. — Primoribus labris vel digitis, attingere, sumere, et parum eam rem de qua agitur, intelligere. Plaut. in in animo. (?) Atque etiam modo versabatur mihi in labris primo-

¹ Quintilianum.

ribus. Cicero in Oratore : Quae rhetores ne primoribus quidem labris attigissent.

Ertelem : dianoea, lat. mens, sive intellectus. — *Ertelem* : sensus, sententia ; senticulus diminutive, argumento captus. — *Ertelem* : suffragium -gii ; voces illae quae dabantur in comitiis et in tabellis describebantur. — *Ertelme* : substantia, pro materia ac nervis rei. Plin. Substantia omnis orationis fuit cohortatio eius ad pacem. — Vide *magiarazny*.

Egy ertelmen lenni : vide *eggyet erten*.

Ertelmennekwl walo : vide *homalios*.

Erteni adom, zayaba ragom : inculco, oggannio, multum dico.

Job ertelemmel : significantius, significanter.

Ertelmet ky mondani : Seneca : Antequam sententiam proferam.

Ertelmere menni : discedere in sententiam alicuius, pro accedere.

Ertelme a fabulanak : epimythion.

Ertelmes : eutrapelus ; lat. facilis, comis ; vide *tyztesseges, emberseges*. — Liberale responsum, est ingenium et minus dissimulanter prolatum : *ertelmes felelet*. Cic. ad Att.

Nem ertem : doctorem ac lumen desiderare, est desiderare rei alicuius difficilis ac obscurae interpretationem. Cic. ad Trebon. lib. 7.

Ertelmes bezedewseg : charientismos ; lat. urbanitas, lepos, sermonis venustas.

Ert erkeolchew : vide *alhatatos*.

Ertelkezni : vide *keresny*.

Ertelke zerent keolteny : suo se pede metiri, est sumptum facere pro modulo facultatum suarum.

Ert lean : vide *lean*.

Ertellen : vide *embertelen*. Transgressus fines humanitatis, alienus a humanitate, expers humanitatis.

Ertelmes : Literae gravissimis verbis atque sententiis. Cic. 10. 16. — Literae magna verborum sententiarumque gravitate. 10. 12. — Literae pleni consilii, summaeque cum benevolentiae, tum etiam prudentiae. 9. 4. Att. — Prudentes et multi officii

et consilii literae. — Literae amantissime et honorificentissime scriptae. — Literae humanitatis sparsae sale. Cic. 1., 10. Att.

Meg ereztnek az mehek : apes coloniam mittunt; vide *bo-chatas*.

Ereztem : vide *zabadsagot adok neky*.

Le erezkevény : procumbo -bis; significat interdum demitti. Plin. de arundine: Folia (inquit) a medio internodio cum plurimum desinunt vestiri. procumbuntque.

Eretnek : Satis scio fuisse, qui illum depravatae religionis nomine in crimen vocaverint. Haeresi pollutus.

Ereo, ereos : fortis, fortitudo, fortesco, fortifico, forticulus; acer, acerrimus; firmus, firmo, firmamentum, firme et firmiter; comp. affirmo, confirmo. — Fixum. Non satis fixum habet consilium. — Adamanteus, viribus aeditior, praefractus. — Virilis, pro forte, magnanimo. Ter. Animo virili.

Ereo : vis, uis, f. t.

Ereozak : vis, pro violentia; violo, violentus; violo proprie virginem; inviolatus, intemeratus. Vis, pro multitudine et copia. Liv. magna vis ex Sicilia adventa.

Ereochke : viriculae, f. p. Viror -oris. Viriditas, per translationem pro vi et fortitudine. Cic. de amicitia: Senectus aufert viriditatem.

Murus ahenaeus, cataphractus, undique munitus. Infractus. Verg. Turmis ut infractos adverso monte latinos. — Viros illi infractabile est. Plin. Lib. 19. cap. 5. *Ereos*.

Latus aliquando pro viribus et spiritu ponitur. Cicero, de Senectute: Neque enim ex te unquam es nobilitatus, sed ex lateribus et lacertis tuis.

Mas et masculus, pro forte; unde masculo -as, roboro; a quo commasculo. Apul. Lib. 2. de Asino: his cognitis animum meum commasculavi.

Ereosseg : munimen, munimentum; idem quod munitio, quae proprie castrorum est.

Ereossitem : munio; comp. communio, circummunio, ut materie aut fossa; emunio, praemunio.

Nervosus, pro forte; unde dicimus rem esse sine nervis, est debilem. Cic. Omnibus enim nervis mihi contendendum est. *Teljes eroemmel*.

Ereos, ereossen : vide *kemeny*.

Ereos valamibe : *pertinax*.

Ereos vastag : *validus magnarum virium dicitur*. Pomp.
Homo in currendo vertitus.

Vigor; unde *vigorosus, firmus*.

Ereossitem : *obstino, obfirmo*; hinc *obstinatus, est offirmatus, aut perseverans, ut obstinata voluntas, obstinata pudicitia*; inde *obstinatio, firmitas animi* : *tekelles* (megtökéllés). *Obstinate* adverb. — Ter. in And. Ita ne obstinate operam dare, ut me a Glycerio miserum abstrahat. — Obvallo, circumvallo. Cicero, pro lege agraria : Eum locum nobilitas praesidiis firmatum atque omni ratione obvallatum tenebat. — Praevaleo, antecello, est quasi in maiori pretio sum. Aliquando significat potentiozem esse, seu robustiozem; hinc praevalesco, pro invalesco; et praevalidus adiect. est praepotens, valde potens; praevalide.

Ereos : *ratum*.

Ereotelen : *irritum*. Ter. in Hecyra : Ne quod egissem esset ratum. Cicero, de Oratore. Ratum habere aliquid, est approbare, confirmare. Ratum facere quod vulgus dicit, ratificare. Ratum mihi est, est approbo, confirmo. — Fortiter ferre, pugilice. — Robur, unde robo, corrobo. — Sancio -is -civi -citur, vel -xi -ctum; aliquid sanctum vel consecratum facio. — Stabilio -is; hinc constabilio. Plaut. in Capt. Ego rem meam constabilivi.

Ereie valaminek. Ter. in Eun.¹ Neque tam imperita, ut quid amor valeat, nesciam; est vim amoris. — Aculeus, ut aculeus orationis.

Ereossen : *pugilice*.

Ereyet rea vetny : *adjicere vires*.

Robustus. — *Ereombe vagiok* : *vigeo -es*. — Inter *vegetum* et *vigens* hoc interest, quod *vegetum* sit *incolume*, *vigens* forte.

Nagy ereossen, vastagon : *Remisse disserere et nervose contraria* sunt. *Graviter, severe, prisee*.

Ereos ember : *strigones*,² -a -um; *densarum virium homines*.

¹ Eunuchus.

² Igy; helyesebben talán *strigoneus*.

Eggyk tagaggia, masyk ereossiti. Ter. in And. Ego illud sedulo negare factum, ille instat factum; est contendit factum
Ereom zerent : pro virili faciam.

Homo valens, idem est quod viribus praestans. Cic. in Verrem. sex lictores circumstant valentissimi, et ad pulsandos verberandosque homines exercitatissimi.

Quadrati hores, pro firmis.

Gell. Lib. 9. Qui viribus et magnitudine et adolescentia, simulque virtute caeteris antestabat.

Ime a töredék. Vajjon az eredeti kézirat magának Szántó Istvánnak kézírása-e, vagy csak munkatársai valamelyikétől származik? — nem merjük eldönteni. Annyit bizonyosnak tarthatunk, hogy Calepinus magyarázói hagyták reánk, csekély vigasztalásul a nagy veszteségért, mely e derék munka többi részeinek elpusztulásával irodalmunkat érte.¹

¹ Tisztelt barátunk ezen érdekes közleményére felhívjuk nyelvtudósaink figyelmét.

A LEGUTÓBBI NÉPSZÁMLALÁSOK FORRÁSMŰ- VEINEK BIBLIOGRAFIÁJA.

Összeállította: ZELENY FERENCZ.¹

A „Nemzetgazdasági Szemle“ f. évi V—VI. füzetében egy tanulmány jelent meg Kőrösi Józseftől, a főv. statisztikai hivatal igazgatójától, melyben a legutóbbi népszámlálások eredményeinek földolgozását és közzétételét összehasonlító bírálat alá veszi. A roppant anyag fáradságos áttanulmányozásának azonban csakis végső eredményei vannak az említett helyen ismertetve, míg az egész tanulmány alapját képező népszámlálási munkákat ugyanott csak idézni is, technikai okoknál fogva nem volt lehetséges. A fenti tanulmány kiegészítéseképen adjuk tehát az utolsó népszámlálásokról megjelent hivatalos forrásmunkák bibliográfiáját.

Ezen közlemények évtizedenként rendszeren megújuló műveltenek köszönvén létüket, a változó tartalom mellett, a bibliográfiai szempontból bennünket leginkább érdeklő külső alak többé-kevésbé ugyanaz szokott maradni és így a jelen egybeállítás úgy a múlt mint a jövő népszámlálási irodalmával foglalkozóknak is, talán nem egészen fölösleges tájékoztatóul szolgálhatna.

Angolország. Census of England and Wales. 1881. Vol. I—IV London, 1883. Ivr. XXIII+555, XXI+685, XL+531, 117.

Argentína. Censo general de la provincia de Buenos-Aires el 9 de Octubre de 1881. Buenos-Aires, 1883. Ivr. LXXII+524.

Ausztria. Oesterreichische Statistik. — I. Band. 1 Heft Wien, 1882. Ivr. 231, 2. Heft 121, 3. Heft 357, — II. Band. 1 Heft 565, 2. Heft 79, — V. Band. 3. Heft Wien, 1884. LXXIV+81.

¹ Fővárosi statisztikai segéd.

Baden. Beiträge zur Statistik der inneren Verwaltung des Grossherzogthums Baden. 42. Heft. Karlsruhe. 1882. 4r. XXII+181. 43. Heft. Karlsruhe, 1884. XX+87.

Bajorország. Die bayerische Bevölkerung nach Geschlecht, Alter und Civilstand sowie nach der Gebürtigkeit. Ergebnisse der Volkszählung vom 1. December 1880. (XXXXVI. Heft der „Beiträge zur Statistik des Königreichs Bayern“). München, 1883. 8r. 48+234. — Zeitschrift des königlich bayerischen statistischen Bureau. Jahrgang 1881, Seite 1—44. München, 1881. 4r. 44. Jahrgang 1882, Seite 59—147. München, 1882. 89. A népszámlálási főbb adatok községenként a „Beiträge zur Statistik des Königreichs Bayern“ XXXXV. füzetében közölvék.

Belgium. Statistique de la Belgique. — Population. — Recensement général (31 décembre 1880) Bruxelles, 1884. 4r. CXXXVI+1032. Statistique de la Belgique. — Agriculture. — Recensement général de 1880. I. et II. partie. Bruxelles, 1885. CXXXVIII, 1023.

Bulgária. Statistique de la principauté de Bulgarie. — Résultats préliminaires du recensement de la population du 1/13 janvier 1881. Sofia, 1881. 4r. 50. Résultats généraux du recensement de la population du 1/13 janvier 1881. Sofia, 1884. VII. tábla.

Dánia. Danmarks Statistik. — Statistiks Tabelvaerk. — Fjerde raekke, Litra A. Nr. 3. — Folkemaengden i Kongeriget Danmark den 1-ste Februar 1880. Kjobenhavn, 1883. 4r. CLVII+265.

Egyesült Államok. Tenth Census of the United States. 1880. Vol. I. Statistics of the population of the United States at the tenth Census (June 1. 1880) Washington, 1883. 4r. LXXXIX+961. Vol. II. Report on the manufactures of the United States at the tenth Census (June 1. 1880) Washington, 1883 XLIX+1198. Vol. IV. Report on the agencies of transportation in the United States Washington, 1883. 869. Vol. V. Report on cotton production in the United States. Part I. Washington, 1884. 924. Vol. VI. Report on cotton production in the United States. Part II. Washington, 1884. 848. Vol. VII. Report on valuation, taxation, and public indebtedness in the United States Washington, 1884. X+909. Vol VIII. The newspaper and

periodical press. — Alaska: its population, industries, and resources. — The seal-islands of Alaska. — Ship-building industry in the United States Washington, 1884. VIII+446, VI+189, VI+188, VI+276. Tenth Census of the United States, 1880. Vol. IX. Report on the forests of North-America (exclusive of Mexico) Washington, 1884. IX+612. Vol. X. Production, technology, and uses of petroleum and its products. — The manufacture of coke. — Building stones of the United States and statistics of the quarry industry for 1880. Washington, 1884. III+VIII+319, V+114, XIII+410. Vol. XI. Report on the mortality and vital statistics of the United States. Part I. Washington, 1885. LXIII+767. Vol. XIII. Statistics and technology of the precious metals Washington, 1885. XIV+541. Vol. XIV. The United States mining laws and regulations thereunder and state and territorial mining laws, to which are appended local mining rules and regulations Washington, 1885. IX+705. Vol. XVI. Reports on the water-power of the United States. Part I. Washington, 1885. 874. Vol. XVIII. Report on the social statistics of cities, Part I. Washington, 1886. VII+915. Vol. XX. Report on the statistics of wages in manufacturing industries with supplementary reports on the average retail prices of necessaries of life and on trades societies, and strikes, and lockouts Washington, 1886. XXXIV+571, VII+117, V+29. Report on the productions of agriculture as returned at the tenth Census (June 1. 1880) Washington, 1883. 1149. Statistics of the population of the United States by states, countries and minor civil divisions Washington, 1881. 8r. LXXXIX+375. Compendium of the tenth Census (June 1. 1880) Part I. II. Washington, 1883. LXXVI+XXXIX+IX+1771.

Egyptom. Recensement général de l'Égypte. — 3 mai 1882. Tome I. Le Caire, 1884. Ivr. CXXXVI+741.

Elszász-Lotharingia. Statistische Mittheilungen XXI. — Die Ergebnisse der Volkszählung in Elsass-Lothringen vom 1. December 1880. Strassburg, 1883. 8r. CXXIV+274.

Eszatland. Ergebnisse der baltischen Volkszählung vom 29. December 1881. Theil II. I. Band. — Lieferung I. II. Reval, 1883. 4r. 101, II. Band. Reval, 1885. 36, III. Band. — Lieferung I. II. Reval, 1884. 134.

Finnország. Suomenmann Virallinen Tilasto. VI. 9. Suomen väkiluku 31 p. nä Joulukuuta 1880. 1: nen vihko Helsingissä, 1882. 4r. 7+84, 11. Suomen väkiluku 31 p. nä Joulukuuta 1880. 2: nen vihko Helsingissä, 1885. 11+106.

Franciaország. Résultats statistiques du dénombrement de 1881. Paris, 1883. 8r. LXIV+291.

Görögország. Στατιστική της Ἑλλάδος. — Πληθυσμος 1879. Αθηναις, 1881. 4r. 63+200+143.

Hessen. Beiträge zur Statistik des Grossherzogthums Hessen 24. Band, 2. Heft. Darmstadt, 1884. 4r. 208.

India (Kelet). Report on the Census of British India, taken on the 17 th February 1881. Vol. I. III. London. 1883. Ivr. X+473, 120+CLVI, The Indian Empire. — Census of 1881. — Statistics of population. Vol. II. Calcutta, 1883. 293+XI.

Irland. Census of Ireland, 1881. Part I. Vol. I. Province of Leinster. Dublin, 1881. Ivr. VIII+1291. Vol. II. Province of Münster. Dublin, 1882. IV+1097. Vol. III. Province of Ulster. Dublin, 1882 IV+1064. Vol. IV. Province of Connaught. Dublin, 1882. IV+695. Part II. General Report. Dublin, XVI+427.

Livland. Ergebnisse der baltischen Volkszählung vom 29. December 1881. Theil I. I. Band. — Lieferung I. II. Riga, 1883. 4r. 149. Lieferung III. Riga, 1885. XXIV+65. Anhang: Kartographische Darstellung der Bevölkerungsdichtigkeit in der Stad Riga. Riga, 1883. II. Band. — Lieferung I. Riga, 1883. 53+40. Lieferung II. Riga, 1885. 25 (41—65). III. Band. — Lieferung I. Riga, 1884. VI+123. Lieferung II. Riga, 1885. XX+64 (124—187).

Magyarország. A magyar korona országaiban az 1881. év elején végrehajtott népszámlálás eredményei némely hasznos házi állatok kimutatásával együtt. I. Budapest, 1882. Ivr. XXX+826, II. Budapest, 1882. 416.

Mecklenburg. Beiträge zur Statistik Mecklenburgs. Zehnter Band, 1. und 2. Heft. Schwerin, 1885. 4r. 147.

Németalföld. Uitkomsten der zesde tienjarige Volkstelling in het Koningrijk de Nederlanden op den een en dertigsten December 1879. s'Gravenhage, 1881. Ivr. 176. Nordbrabant

s'Gravenhage, 1881. VIII+280. Gelderland, s'Gravenhage, 1881. VIII+204. Zuidholland, s'Gravenhage, 1881, VIII+312. Noordholland, s'Gravenhage, 1881. VIII+224. Zeeland, s'Gravenhage, 1881. VIII+182. Utrecht, s'Gravenhage, 1881. VIII×123. Friesland, s'Gravenhage, 1881. VIII+112. Overijssel, s'Gravenhage, 1881. VIII+108. Groningen, s'Gravenhage, 1881. VIII+123. Drenthe, s'Gravenhage, 1881. VIII+72. Limburg, s'Gravenhage, 1881. VIII+202.

Német birodalom. Statistik des Deutschen Reichs. Band LVII. — Die Volkszählung im Deutschen Reich am 1. December 1880. Berlin, 1883. 4r. LXXXIV+251.

Norvégia. Resultaterne af Folketaellingen i Norge 1 Januar 1876. 1 ste Hefte, Kristiania, 1878. 4r. 70+VII. 2 det Hefte, Kristiania, 1879. 68 (71—138). 3 die Hefte, Kristiania, 1881. 250 (139—388).

Olaszország. Censimento della popolazione del Regno d'Italia al 31 Dicembre 1881. Volume I. Parte I. Roma, 1883. 8r. 452. Parte II. Roma, 1883. 294. Volume II. Roma, 1883. 606. Volume III. Roma, 1884. 738. Relazione generale o confronti internazionali. Roma, 1885. XCVIII+209. Risultati sommari del censimento 31 Dicembre 1881. Roma, 1882. 19. Risultati sommari del censimento della popolazione del Regno eseguito il 31 Dic. 1881. Roma, 1882. 66. Censimento della popolazione del Regno d'Italia (31 Dicembre 1881). Roma, 1882. VIII+174. A népszám községenként kimutatva, a következő három kiadványban: Circoscrizioni giudiziarie in relazione con le circoscrizioni amministrativi secondo il censimento del 31 Dicembre 1881. Roma 1886. 8. VII+301. Circoscrizioni ecclesiastiche in relazione colle circoscrizioni amministrative secondo il censimento del 31 Dicembre 1881. Roma, 1885. 8r. XXIII+309. Dizionario dei comuni del Regno e delle frazioni nelle quali si dividono secondo il censimento al 31 Dicemb. 1881. Roma, 1885. 8r. VI+250.

Oldenburg. Statistische Nachrichten über das Grossherzogthum Oldenburg. — Neunzehntes Heft. Oldenburg, 1882. 4r. 323.

Poroszország. Preussischen Statistik LXVI. — Die definitiven Ergebnisse der Volkszählung vom 1. December 1880. Berlin, 1883. 4r. LXXXVIII+123.

Portugália. Estatistica de Portugal. — População. — Censo no 1. de Janerió 1878. Lisboa, 1881. 4r. XL+438.

Skótország. Ninth decennial Census of the population of Scotland taken 4 April 1881. Vol. I. Edinburgh, 1882. Ivr. XVI+351. Vol. II. Edinburgh, 1883. LXIII+914.

Spanyolország. Resultados generales del Censo de la población de España, segun el empadronamiento hecho en 31 de diciembre de 1877. Madrid, 1879. 8r. VIII+601. Censo de la población de España, segun el empadronamiento hecho en 31 de diciembre de 1877. Tomo I. Madrid, 1883. Ivr. XXXV+839. Tomo II. Madrid, 1884. XVI+813.

Svájcz. Schweizerische Statistik. LI. Bern, 1881. 4r. XLIX+296. LVI. Bern, 1883. XXIX+192. LIX. Bern, 1884. XLVII+184.

Svédország. Bidrag till Sveriges officiella Statistik. A) Befolkningsstatistik. Ny följd. XXII: 2. Stockholm, 1883. 4r. XXI+215. XXII: 3. Stockholm, 1885. LXII+108.

Szászország. Zeitschrift des königlichen sächsischen statistischen Bureaus. XXVII. Jahrgang 1881. S. 1—182 und 204—231 Dresden, 1881. 4r. 182+28. XXVIII. Jahrgang 1882. S. 201—218. Dresden, 1882. 18. XXIX. Jahrgang 1883. S. 110—150. Dresden, 1883. 41. Kalender und statistisches Jahrbuch für das Königreich Sachsen. Jahrgang 1883. S. 7—12. Dresden, 1882. 8r. 6. Jahrgang 1885. S. 15. Dresden, 1884. 1.

Szerbia. Statistique de la Serbie. — IX. vol. (S. 1—153.) Belgrade, 1879. 4r. 153.

Thüringia. Das Ergebniss der Volkszählung vom 1. December 1880. im Grossherzogthume Sachsen, im Herzogthume Sachsen-Altenburg und in den Fürstenthümern Schwarzburg-Sondershausen. Schwarzberg-Rudolstadt, Reuss älterer Linie und Reuss jüngerer Linie. Weimar, 1882. 4r. VI+136.

Württemberg. Württembergische Jahrbücher für Statistik und Landeskunde. Jahrgang 1881. S. 588—615. Stuttgart, 1881. 8r. 28. Jahrgang 1882. S. 123—139. Stuttgart, 1883. 17.

EMLÉKIRAT

A NEMZETI CASINO KÖNYVTÁRÁRÓL.

CSONTOSI JÁNOSTÓL.¹

Az 1885. év nyarán a Nemzeti Casino mélyen tisztelt könyvtári bizottságának szives megbízásából, az országos statisztikai hivatal által a magyarországi könyvtárakról kiadandó nagy munka számára, jelentést készítettem a Nemzeti Casino könyvtáráról.

E jelentésemben, mely említett helyen legközelebb fog látni napvilágot,² igyekeztem a Casino könyvtáráról lehetőleg teljes képet adni, s a rendelkezésemre állott írott és nyomtatott forrásokhoz képest, annak történetét, fejlődését, szervezetét, becsértékét és ritkaságait megvilágítani.

Alkalmam levén a könyvtárral több héten át foglalkozni, megismerkedtem annak fogyatozásával és szükségleteivel is, melyekre midőn a mélyen tisztelt könyvtári bizottság több tagjának szives figyelmét felhívtam, ezektől azon felszólítást nyertem, hogy a könyvtárban szerzett tapasztalataimról, mint szakférfiú, írásban mondjam el a könyvtári bizottságnak véleményemet, a mit én egész készséggel megígértem.

¹ Ezen emlékirat a Nemzeti Casino könyvtári bizottságának felhívására készült s eredetileg gróf Károlyi István úrhoz, mint a Nemzeti Casino egyik igazgatójához és a könyvtári bizottsághoz volt intézve, mely azt több ülésben tárgyalta. Tekintve azonban annak könyvtártani természetét, czélszerűnek tartottuk azt, mint adalékot a hazai könyvtárak történetéhez, folyóiratunkban egész terjedelmében lenyomatni.

² Azóta megjelent György Aladár: «Magyarország köz- és magánkönyvtárai 1885-ben» cz. munkájában a «Hivatalos Statisztikai Közlemények»-ben. Első rész 68—71. lapon. Budapest, 1886. 4r.

Ezen ígéretemet óhajtom ez alkalommal beváltani, midőn a m. t. könyvtári bizottságnak a Nemzeti Casino könyvtárának fogyatkozásairól és szükségleteiről szóló véleményes jelentésemet ezen emlékiratban tisztelettel bemutatom.

* * *

Már Pákh Albert, a Nemzeti Casino egykori könyvtárnoka, az intézet könyvtáráról 1852-ben közrebocsátott Catalogusában, mondja : „hogy a Casino egyik főkincsét könyvtára képezi.“ És méltán! Mert a Casino könyvtára nemcsak a legrégibb és legtekintélyesebb ilyenmü könyvtár az országban, mely mint culturalis tényező azon magas állásnál fogva, melyet a Nemzeti Casino a magyar társadalomban elfoglal, kiváló fontossággal bír, hanem mint szervezett önálló egész, könyveinek jelentékeny száma, becsértéke és a reá fordított áldozatok miatt közkönyvtáraink közt is számot tesz s 59 éves történetével élénken indokolja azon éber gondoskodást, melylyel iránta a Casino intéző körei mindenkor viseltettek.

E gondoskodásnak oroszlánrésze az intézet könyvtári bizottságára esik, melynek mélyen tisztelt tagjai közt félszázadot meghaladó időn át ott találjuk közéletünk vezéregyéniségeit, kiváló jeleseit, hazafiait és íróit, köztük az intézet nagynevü alapítóját, gróf Széchenyi Istvánt, kik a könyvtár ügyei iránt mindenkor melegen érdeklődtek s annak korszerű haladásáról és szakszerű kezeléséről hazafias tügyszeretettel gondoskodtak.

E gondoskodást legjobban illusztrálja azon tény, hogy a könyvtár közvetlen kezelése Antal Mihálytól, az első könyvtárnoktól kezdve Urházy Györgyig, az utolsó önálló könyvtárnokig, tudományosan képzett férfiakra volt bízva, kik egytől-egyig a m. tudományos Akadémia tagjai voltak, s mint szakférfiak hivatásuk magaslatán állottak.

Ezekből mint könyvtárnokot ki kell emelnem : *Pákh Albertet*, ki 1852-ben a könyvtárról egy mintaszerű Catalogust tett közzé; Szalay László történetírót, ki a könyvtárrendezés munkájában a 30-as évek végén tevékeny részt vett; Tóth Lőrinczet, ki a 40-es években a könyvtár rendezéséről szakszerű javaslatot készített, mely a magyar könyvtártudomány történetéhez érdekes adalékot nyújt, és a kit első helyen kellett volna említenem : Toldy Ferenczet, ki, mint a könyvtári bizottság tagja

a könyvtár fejlődésére évekig irányadó befolyást gyakorolt s arról az 1850-ki „Uj Magyar Múzeumban“ becses tanulmányt írt.

S midőn boldog emlékü báró Eötvös Józsefünk, kinek a hazai cultura annyit köszön, 1868-ban a Nemzeti Múzeum könyvtárában a müncheni királyi államkönyvtár rendszerét meghonosította s annak könyvanyagát e szerint rendeztette, a Nemzeti Casino volt az első, mely ezen rendszert elfogadta s könyvtárát 1873-ban Barna Ferdinánd múzeumi könyvtári tiszt. ör s m tud. akadémiai tag által a szerint rendeztette.

Mindezen körülmények arról tanuskodnak, hogy a Nemzeti Casino mindenkor nagy súlyt fektetett könyvtárára, melynek főtartása és kezelése a szakrendezés keresztülviteléig a könyvtártudomány és bibliographia igényeinek s az intézet tradícióinak egyaránt megfelelt.

Azóta, szerény nézetem szerint, a könyvtár haladásában némi stagnatió állott be, a mi valószínűleg onnan származik, hogy a könyvtárnak az utolsó évtizedben önálló könyvtárnoka, ki a gyűjteményt a könyvtártudomány mai igényei szerint öntudatosan kezelje, nincsen. A könyvtárnoki állás ugyanis az utolsó időben a Casino titkári és pénztárnoki állásával egy tisztviselő személyében volt egyesítve, ki sokoldalú elfoglaltsága miatt legjobb akarata mellett sem szentelhetett a könyvtárnak annyi időt és figyelmet, a mennyit ez valóban érdemel.

Köztudomású ugyanis, hogy a Nemzeti Casino könyvtára könyvekben és hírlapokban ez idő szerint körülbelül 19 ezer kötetből áll, melyekre az intézet ekkorig közel 150,000 forintot adott ki. Ide tartoznak még néhai gróf Dessewffy Aurél és más casinói tagok hazafias könyvadományai, melyeknek értéke az említett összegben befoglalva nincsen.

Ezen könyvkincsnek közvetlen kezelése az utolsó időben Mobácsi Lajos úrra, egy kétségkívül igen ügyes, tanulékony és buzgó emberre van bízva, ki a könyvtárban úgy mint egyes tudományszakokban kiismeri magát s localis ismereteivel, jó emlékező tehetségével és mindenre kiterjedő figyelmével már eddig is hasznos szolgálatokat tett a könyvtárnak, s ki egy szakkönyvtárnok keze alatt jó amanuensissé, a könyvtártudományban és bibliographiában gyakorlatilag kiképezhetné magát, de ki nem bír azon magasabb szaktudományi qualificatióval, mely egy nagy

könyvtár vezetésére szükséges s mostani állásában annyira túl van terhelve könyvtári currens dologgal, hogy saját maga képviselésére igen kevés ideje marad fenn.

Mindezeknél fogva azon szerény javaslattal fordulok a m. t. könyvtári bizottsághoz, hogy tekintve a Nemzeti Casino könyvtárának 150,000 forintnál magasabb becsértékét, magas társadalmi és hazafias hivatását, az intézet méltóságát és tradícióit, abban az egy évtizednél tovább szünetelt könyvtárnoki állást visszaállítani s élére oly szakkönyvtárnokot állítani méltóztassék, ki a könyvtártudomány és bibliographia mai színvonalán áll, s a könyvtárt bent helyesen igazgatni és előbbrevinni, kint pedig méltóan képviselni képes.

Ezen javaslatomra súlyt fektetek s melegen ajánlom azt a m. t. könyvtári bizottság figyelmébe.

Tizenkétéves könyvtártudományi és bibliographiai tanulmányaim s külföldi könyvtárakban szerzett nyolcz éves személyes tapasztalásom azon meggyőződésre vezettek, hogy egy könyvtárra a könyvtárnok nyomja rá saját egyéniségének bélyegét, s hogy egy könyvtár egy lelkes és hivatása magaslatán álló könyvtárnok alatt írott szolgálati és administratív pragmatika nélkül is virágozhatik, míg ellenben egy conventionalis könyvtárnok vezetése alatt a legjobb könyvtári utasítások mellett is hanyatlani fog.

Oda járul azért szerény véleményem, hogy a m. t. könyvtári bizottság az általam javasolt könyvtárnoki állást újból rendszerezteseni, azt az intézet tradícióihoz képest restituálni s arra egy fővárosi szakférfiút meghívni méltóztassék.

Ismervén a Nemzeti Casino könyvtárának viszonyait, távol van tőlem kívánni azt, hogy a m. t. bizottság a könyvtárnoki állásban egy sinecurát rendszeresítsen, de azt hiszem, hogy figyelembe véve azon körülményt, hogy a Casino könyvtára leginkább a délutáni órákban van igénybe véve, a m. t. könyvtári bizottság a fővárosi közkönyvtárak azon tisztviselői közt, kiknek délutáni szolgálatuk nincsen s így ezen idejökkel szabadon rendelkeznek, fog találni oly szakférfiút, ki mérsékelt tiszteletdíj mellett a könyvtárnokságra készséggel fog vállalkozni s délutáni szabad idejét utóbb megállapítandó föltételek mellett, a Casino könyvtárának fogja szentelni.

Ezen expedienst magam részéről a könyvtárra nézve leg-

ezélszerűbbnek tartom, s azt hiszem, hogy a délutáni hivatalos idő teljesen elegendő a könyvtár ügyeinek vezetésére.

Valószínűnek tartom ugyan, hogy első esztendőben a könyvtárnok néha a délelőtti órákban is lesz igénybe véve, míg minden dolog a könyvtárban rendes kerékvágásba jő, de később a délutáni órákban való szolgálat azt hiszem elegendő lesz.

Ha ezen expedienst a m. t. könyvtári bizottság elfogadni méltóztatik, úgy nézetem szerint az illető könyvtárnoknak lesz feladata a könyvtár állapotáról, szükségleteiről, ügyrendéről, szabályzatáról és a követendő *modus vivendi*-ről a mélyen tisztelt bizottságnak részletes javaslatot tenni. E javaslatnak nem szeretnék ezuttal praecipuálhni.

Mindazonáltal bátorkodom a m. t. könyvtári bizottság szives figyelmét a következő sürgős körülményekre, melyek mulhatatlanul orvoslást igényelnek, felhívni.

1. A Casino könyvtára ez idő szerint egy imposans nagy teremben és három szobában van elhelyezve, melyek azonban könyvtárbiztonsági tekintetben sok kívánni valót hagynak fenn. A helyiségek ablakai ugyanis, valamint a nagyterembe vezető, hátulsó lépcső felőli, ajtó vastáblákkal ellátva nincsenek, minnek következtében a könyvtár esetleges tűzveszélynek minden oldalról exponálva van.

Bátor vagyok azért javaslatba hozni, hogy a könyvtár biztonsága érdekében annak Szép-úteza felőli, továbbá udvari ablakait, valamint hátulsó lépcső felőli ajtaját vastáblákkal ellátni méltóztassék.

2. A könyvtár nagyterme, mely úgyszólván az egész könyvkészletet foglalja magában. (három szobában hirlapok vannak) a plafondján feltűnő repedéseket mutat, ezenfelül két helyen hó és esővíz szivárog át rajta s általában oly állapotban van, hogy a padlását és tetejét közbiztonsági szempontból szakértővel megvizsgáltatni s alaposan helyreállíttatni kellene. Ezenkívül e terem kevésbé díszes s nincs összhangzásban a Casino többi termeivel.

Mindezeknél fogva bátor vagyok javasolni, hogy a mostani plafondot újjal feleserélni, erre frescokat festetni s ezeknek tárgyát a Nemzeti Casino történetéből meríteni méltóztassék. Ezáltal nemcsak a terem dísze jelentékenyen emelkednék, hanem a műtörténeti becsű fresco a könyvtár élénkebb látogatására is bírna vonzerővel.

Ezen művelet keresztülvitelénél, a teremben levő könyveknek dislocalására és megoltalmazására nézve azon szakferfiú hivatva lesz javaslatokat tenni, kit a m. t. könyvtári bizottság a könyvtár kezelésével megbízni méltóztatik.

3. Köztudomású, hogy minden könyvtárnak egyik első és főkelléke : a világosság. E kellék azonban a Casino könyvtárában csak hiányosan és fogyatékosan van meg, mert a mostani alacsony ablakok a teremnek elég világosságot nem nyújtanak, a mi főleg a hírlapszobák felőli részen tapasztalható.

E bajon szerény nézetem szerint két módon lehetne segíteni. Vagy felülről adni világítást a teremnek kettős szerkezetű üvegtető által, vagy pedig a mostani világosságot fokozni kellene azáltal, hogy az ablakok mostani magassága a plafondig emeltetnék, mely esetben az egyes ablak és plafond közötti falrészét kitörni kellene. Ez által a terem minden ablakból 125 centiméter magas és 125 c. méter széles, összesen tehát 5 méter magas és 5 méter széles, vagyis a mostaninál hosszában 5 és széltében 5 méterrel nagyobb világosságot nyerne. Ezen fokozott világítás a teremnek, nézetem szerint, megfelelné, sőt mivel az ablak felső részéből jövő világosság sokkal intenzívebb, mint az alsó, azt hiszem, hogy az ablakok alsó részéből a padlótól kezdve egy méternyit be lehet falaztatni anélkül, hogy a terem világosságából sokat vesztené.

A mi az első módot : a felülről való világítást illeti, erre nézve egy szakértő volna meghallgatandó, hogy a nagy terem falai a Casino nagy ebédlőjének kára nélkül megbírnák-e azon nagy súlyt, melyet az üvegtető kettős vasszerkezetével képvisel?

A könyvtár ugyanis egymaga is nagy súlylyal nehezedik a Casino nagy ebédlőjének plafondjára s az is bizonyos, hogy ezen súly a könyvtár folytonos gyarapodásával s új szekrények beszerzésével évről-évre gyarapodni fog s föltehető, hogy a tervezett plafond sem lesz a mostaninál kisebb súlyú. Mindezen körülmények üvegtető alkalmazásánál figyelembe veendőek.

Kétséget nem szenved, hogy egy könyvtárban a felülről való világítás a legjobb, s hogy a kettős szerkezetű üvegtető alkalmazása a terem díszét jelentékenyen emeli. Mindazáltal bátor vagyok megjegyezni, hogy ezen üvegtető alkalmazása indicalva van ott, hol a könyvtár szabad téren egy egészen különálló

épületben van elhelyezve s tűzveszélynek kitéve nincsen. Így az újabb időben épült külföldi könyvtárak közt : Göttingában alkalmaztak üvegtetőt az olvasó teremben s Wolfenbüttelben a díszteremben ; ellenben a hallei egyetemi és a stuttgarti királyi nyilvános könyvtárakban, melyek szintén az utolsó évtizedben épültek s szabad téren, egészen külön állanak, nincs olyan terem, mely üvegtető által felülről nyerne világítást. Nem alkalmaztak üvegtetőt a weimari nagyhercegi és nürnbergi királyi levéltárakban sem, melyek az utolsó évtizedben az említett könyvtárak rendszerében hollandi és belga minták után épültek.

Mindezen példák arról tanuskodnak, hogy a külföldi könyvtárak és levéltárak intéző körei mily óvatossággal jártak el a felső világítás és az üvegtető alkalmazásában.

A Casino könyvtárára visszatérve, mely házak közé szorított épületben van elhelyezve, azon szerény nézetben vagyok, hogy itt felső világítás illetőleg üvegtető alkalmazása nem czélszerű, de könyvtárbiztonsági szempontból veszélyes, mert havazások, esőzések, vihar és tűzveszély esetében veszélyeztetné magát a könyvtárt is.

Bátor vagyok azért javasolni, hogy a terem világosságának emelésére a második módot : az ablakok magasságának felemelését méltóztassék elfogadni.

Ha azonban ennek daczára az üvegtető illetőleg a felső világítás mellett méltóztatnak állást foglalni, úgy az illető építészttől, ki a munka keresztülvitelével lesz megbízva, méltóztásának garantiát kérni arra nézve, hogy a könyvtár biztonsága ezáltal sem külső tűzveszélytől, sem havazások és esőzések következményeitől szenvedni nem fog.

Minden körülmények közt azonban szükséges lesz a könyvtárt legalább 100,000 forintig biztosítani, hogy minden eshetőség ellen védve legyen.

4. A nagy teremben levő könyvszekrények $\frac{2}{3}$ részben újak, $\frac{1}{3}$ részben régiek s különböző régi állványokból vannak simetria nélkül összeállítva. Ez nemcsak a szekrények közti egyöntetűséget sérti, mivel azokban háromféle izlés nyilatkozik, hanem a könyvek czélszerű felállítását is akadályozza, mert daczára annak, hogy a könyvtárban a szakrendszer a felállításban is keresztül van vive, a könyvek felállításánál mégis nem a szakhoz, hanem

a szekrényekhez kell alkalmazkodni, a mi meglehetősen könyvtár-technikai anomalia.

Miért is czélszerű volna a régi szekrényeket újakkal felcserélni, vagy pedig ha a körülmények megengedik, az egész könyvtárt újonnan, egyforma szekrényekkel bebútorozni. S a mennyiben a nagy teremben levő mostani, avagy ezek helyén felállítandó új szekrények az évről-évre szaporodó könyvek és hírlapok befogadására maholnap elégségesek nem lesznek, bátor vagyok javasolni, hogy a négy ablak közt lévő üres faltért e czélra felhasználni s ide még két stylszerű szekrényt esináltatni méltóztassék, miáltal a teremnek mind a négy fala arányosan lesz bebútorozva.

5. A könyvtárnak ez idő szerint van egy betürendes és egy szak szerinti czédula-catalogusa, melyeket 1873-ban szakférfiak készítettek, továbbá egy indexe, hol a könyvek és új szerzemények betürendben vannak bevezetve és egy nyomtatott catalogusa, mely 1852-ben jelent meg.

Ezen catalogusok rendszeres könyvtári administráció mellett elégségesek. Az utolsó időben azonban a könyvtárnak önálló könyvtárnoka nem lévén, ennek következtében könyvfelveteleknél a czédula catalogusban, részint a rendszó megválasztásánál, részint a determinációnál hibák csúsztak be, melyeket kiigazítani kellene; vannak továbbá még felvétetlen könyvek is, melyeknek czédulázásáról gondoskodni kellene, nehogy a lajstromozatlan könyvek száma túlságosan felszaporodjék.

S mivel a könyvtárban *a csonka könyvek száma igen jelentékeny*, melyeknek összeírását a Casino könyvtári bizottsága a 40-es évek óta folytonosan sürgette, szükséges volna valahára azoknak jegyzékét összeállítani, hogy a m. t. könyvtári bizottság kiegészítésökről vagy eladásukról gondoskodjék. E csonka munkák közt vannak igen becsesek, melyeknek bírása és kiegészítése a Casinóra nézve fölötte fontos.

Igy, hogy csak egyet említsek, a könyvtárnak még a Nemzeti Casino évkönyvei sincsenek meg teljes számban, pedig ezek az intézet multjának legközvetlenebb forrásai.

Mindezen hiányok orvoslására szükségesnek tartom, hogy a *könyvtárban az általános revisió*, mely 1873 óta nem történt

meg, *végrehajtassék*, s a czédulacatalogusok a könyvekkel rendszeresen összehasonlítottassanak.

E műveletről aztán pontosan ki fog tinni: mi van a könyvtárban, mi nincsen? melyek a teljes munkák, melyek csonkák? mi van jól felvéve, mi nem? és mily nagy a lajstromozandó könyvek száma? szóval mi a könyvtár összes állománya.

Ezen művelet által lehetne egyúttal előkészíteni a közrebocsátandó könyvtári Catalogus második kiadását is, melyet melegen ajánlok a m. t. könyvtári bizottság szíves figyelmébe.

Újabb időben a m. országos statisztikai hivatal, a képzőművészeti társulat, az országház, egyes ministeriumok, gymnasiumok és más intézetek közrebocsátották 15—20 ezer kötetből álló könyvtáraiknak jegyzékét.

Nagyon kívánatos, hogy a Nemzeti Casino is ezen az úton a maga könyvtárát a hazai közönséggel megismertesse, annál is inkább, mert a Catalogus első kiadásából a példányok teljesen elfogytak, s mert a könyvtár 1852 óta jelentékenyen gyarapodott. E catalogussal ünnepelehetné 1887-ben a Casino főnállásának 60-ik évfordulóját az irodalomban s széles körökben felkeltene az érdeklődést könyvtárának ritkaságai iránt.

6. A könyvtár érdekében szükségesnek tartom, hogy abban a rendes könyvtári administratio egy szakférfiú vezetése alatt meghonosítottassék, ki a gyűjteményt nemcsak kezelni, hanem azt a könyvtártudomány mai színvonalára emelni és előbbre vinni képes legyen. Ezen administratio meghonosítása után az illető szakférfiú feladata lesz a részletekre nézve a m. t. könyvtári bizottságnak konkrét javaslatot tenni.

Addig is kötelességemnek tartottam azon buzgalomnál fogva, melylyel a hazai könyvtárak ügyét és a magyar bibliographiát szolgálom, de azon feladatnál fogva is, melylyel megbízni méltóztattak, ezen pressáns körülményekre, melyek sürgős orvoslást igényelnek, a m. t. könyvtári bizottság szíves figyelmét felhívni.

Vannak ezeken kívül még kisebb fontosságú hiányok a könyvtárban, melyeket a rendes könyvtári administratio magától el fog enyészteni. Ezekből kiemelem a következőket:

a) a nagy terem melletti három szoba túl van tömve hírlappal, melyekből egy rész még a nagy teremben is foglal helyet.

Ily terjeszkedés mellett a hírlapoknak maholnap a hely szűk lesz a könyvtárban s ki fogják szorítani a könyveket. Miért is czélszerű volna, ha az általam tervezett általános revisió alkalmával a hírlapok kiselejteztetnének akképen, hogy a legfontosabbakat a könyvtár megtartaná, a kevésbbé fontosakat pedig valamely fővárosi közkönyvtárnak ajándékozná oly kikötéssel, hogy a Casinonak valahányszor azokra szüksége lesz, téritvény mellett házi használatra minden nehézség nélkül kiveheti;

b) a nagy terem díszét igen emelné, ha a terem hosszában két egyforma hosszú asztal volna egymás mellé állítva, melyekből az egyikre az illusztrált és diszmunkákat, másikkra pedig az új, lajstromozásra váró, könyvkötőhöz adandó vagy ettől visszaérkezett könyveket, szóval azokat, melyek beosztva nincsenek, lehetne elhelyezni, hogy a m. t. könyvtári bizottság mindenkor tudhassa, hogy micsoda könyvek vannak currens munkában;

c) czélszerű volna a könyvtárban a hivatalos órákat és a porozási szüneteket pontosan megállapítani, hogy egy esztendőben egyszer minden könyvet lehessen kiporolni és megtörülni;

d) könyvmolyok ellen legjobb óvszer a könyvtár gyakori szellőztetése és a bagaria bőr, melynek szagát az élősdi féreg nem tűri. Czélszerű volna azért a könyvtárt naponkint legalább 1 óráig szellőztetni és a port az asztalon fekvő könyvekről és az állványokról letörülni, továbbá a könyveket egyszerűen, de csinosan, stilszerű módon fél bagaria bőrbe köttetni; ez nagy differenciát nem okozna de a könyveket a moly ellen megvédené;

e) kis dolognak látszik, de egy könyvtárban nagy fontossággal bír a bélyegző és a bélyegzési gyakorlat. Ez jelöli a könyvnek tulajdonjogi természetét. Oly fontos dolog ez, hogy a francia közoktatási minister a mult esztendőben az ország összes könyvtári előjáróihoz ez ügyben körlevelet intézett, melyben a bélyegző fontosságát és a bélyegzés módját hangsúlyozván, utasította őket, hogy a vezetésükre bizott könyvtárakban kétféle bélyegzőt tartsanak, egy kisebbet és egy nagyobbát, s az elsővel a diszmunkákat, kéziratokat, metszeteket és ritkaságokat, a másodikkal pedig a többi könyveket bélyegezzék. Ezen kétféle bélyegző a Nemzeti Múzeum könyvtárában már régóta megvan honosítva.

Czélszerűnek tartanám, hogy ezen kétféle bélyegző a Nemzeti Casino könyvtárába is behozatnék és a mostani bélyegző, mely nemcsak szokatlan nagy, hanem izléstelen is s a könyvet inkább bepiszkítja, mint jelzi, cassáltassék.

S a mennyiben több évi könyvtárnoki tapasztalásaim alatt a legtökéletesebb bélyegzőt e nemben Baselben, az egyetemi könyvtárban találtam, igen ohajtanám, hogy ily rendszerű bélyegző a Nemzeti Casino könyvtárába behoassék.

Ezen bélyegző a posta-bélyegzők mintájára van szerkesztve. Rajta van a könyvtár czíme, továbbá az év és a dátum, mely napról napra, illetőleg évről évre változik. Ez utóbbiak, mint a postánál, időről időre be lesznek téve a bélyegzőbe.

Az eljárás ezen bélyegzővel a következő : Midőn egy könyv a könyvtárba beérkezik, be lesz datum alatt vezetve a járuléknaplóba vagy a szerzeménykönyvbe, ezen datum aztán betéttetik a bélyegzőbe s ezzel a könyv megbélyegeztetik.

Az olvasó tehát a mint a megbélyegzett könyvet kezébe veszi, tudja, hogy az mikor lett a Naplóba bevezetve. Ebből aztán megtudhatja a könyv provenientiáját is, hogy ajándék-e az vagy vásárlás ?

De nyilvántartási szempontból is ajánlható ezen bélyegző, mert a bélyegnek a járuléknaplóval egyeznie kell s így a kettő kölcsönösen egymást ellenőrzi.

Bátor vagyok azért ezen bélyegzőt a m. t. könyvtári bizottság szives figyelmébe ajánlani. Azon esetre, ha azt elfogadni méltóztatik, a Nemzeti Casino lesz az első hazánkban, mely ezen vívmányt könyvtárában meghonosította ;

f) czélszerű volna a könyvtár legnagyobb ritkaságai számára egy *vitrinat* csináltatni, mely *Cimeliotheca* név alatt egyesítené magában a legbecsesebb kéziratokat, nyomtatványokat és érdekességeket s első pillanatra átnézetet nyújtana a könyvtár legbecsesebb darabjairól ;

g) adassék a könyvtár forgalmáról kéthavonként kimutatás a hírlapokban s évi rövid, kimerítő jelentés a Nemzeti Casino névkönyvében ;

h) a könyvtárban szükséges : egy járuléknapló vagy szerzeménykönyv, egy könyvkötő-napló és egy betűrendes index

i) a kötésekre nézve czélszerű volna egyöntetű stylt megállapítani, mely irányúl szolgálna a könyvkötőnek s a Nemzeti Casino specialis jellemét viselné magán;

l) a hátsó lépcső felőli ajtót belülről a könyvszekrényekkel egyenletesen maszkirozni kellene akképen, hogy a belső deszkaajtóra a terem felőli oldalon fictiv könyveket lehetne festetni s azt a könyvszekrénybe úgy beilleszteni, hogy csak a beavatott tudná, hogy ott ajtó van ;

l) a közrebocsátandó Catalogus második kiadásához bevezetéssel a könyvtár rövid története volna csatolandó ;

m) a Nemzeti Casinonak régi irományaiból, hivatalos ügyirataiból alig egyötöd része maradt meg. A többiek vagy elkalldtak vagy még valahol lappanganak. Szükséges volna ezeket felkutatni, lajstromozni és megőrizni, hogy az, a ki egykor a Casino történetét meg fogja írni, erre megbízható forrást találjon. E feladattal a könyvtárnok volna megbízandó, ki idő folytán a Nemzeti Casino multjára vonatkozó összes hivatalos aktákat, vagy ha ezek nincsenek, a Casinóra vonatkozó hírlapi cikkeket összegyűjthetné s egy nagy könyvben chronologiai rendben lemásolná, mely könyv aztán a Nemzeti Casinonak valóságos Codex Diplomaticusa lehetne s kűtfőbeccesél bírna ;

n) hogy a casinói tagokban a könyvtár iránti érdeklődés még inkább felköltessék, czélszerű lenne egy stylszerű táblán, mely állandóan a hírlapolvasó teremben maradna, csoportosítva kimutatni azon szakokat, melyek szerint az egész könyvanyag osztályozva van, hogy minden casinói tag tájékozva legyen arról, hogy a könyvek milyen rendszer szerint kezeltetnek és lajstromoztatnak.

Ezekre kívántam a m. t. könyvtári bizottság szives figyelmét felhívni. Azt hiszem, hogy emlékiratomban feléletem mindazt, a mi a casinói könyvtár keretébe tartozik.

Ha azonban valami figyelmet kikerülte volna, vagy a m. t. könyvtári bizottságnak valami kérdésben scrupulusa volna, arra nézve kész vagyok ezentúl is felvilágosítást adni. Méltóztásának velem parancsolni.

Egyet azonban mielőtt emlékiratomat befejezném bátor vagyok felemlíteni.

Mi Magyarországon, más előhaladott nemzetekhez képest, a könyvtártudományban még sok tekintetben hátra vagyunk. Tovább haladtunk ugyan az ABC-nél, de még messze vagyunk attól, hogy a könyvtártudományban és az administrációban a németekkel, angolokkal, hollandiakkal és dánokkal versenyezzünk. E téren a tandíjat még meg kell fizetnünk. Meg is fizettük részben az egyetemi könyvtár építésénél, mely minden inkább, mint sikerült. Vajha! okulnánk belőle. Könyvtárépítési praxisunk nincsen. — Ezért külföldi praxisra vagyunk utalva.

A külföldi praxis pedig az, hogy egy könyvtár vagy levéltár építése, restaurálása vagy nagyobbitása, mindig az illető könyvtárnok vagy levéltárnok tapasztalása és javaslatai szerint történik, melyhez az építész alkalmazkodik és nem megfordítva. A hol ez nem történik, ott annak mindig az illető könyvtár vallja kárát.

Az ügy érdekében őszintén óhajtom, hogy a Nemzeti Casinó mélyen t. könyvtári bizottsága a külföldi praxist és a szakférfiú javaslatát a lehetőség határai közt szíves figyelmére méltassa s bocsánatot kérek, ha kissé hosszúra nyúlt emlékiratommal nagybecsű türelmüket igénybe venni bátorkodtam.

Fogadja m. t. könyvtári bizottság hálás köszönemet azért, hogy alkalmat nyújtott ezeknek elmondására s tartson meg továbbra is szíves jóakarátában.

Budapest, 1886. ápril 10-én.

A m. t. könyvtári bizottságnak

alázatos szolgája

Csonthosi János,

segédőr a Nemzeti Múzeum könyvtárában.
a «Magyar Könyv-Szemle» szerkesztője s
a M. Tudom. Akadémia levelező tagja.

* * *

Örömmel constatálhatom, hogy a Nemzeti Casinó Igazgatótanácsa a könyvtári bizottság javaslatára a Casinó könyvtári helyiségének restaurálására és ujonnan való bebutorozására 1886-iki költségvetésében 15,000 forintot vett fel, melyből ugyanezen év nyarán a nagy terem magassága felemeltetett, régi plafondja és padlója ujjal felcseréltetett, az ablakok átalakítottak s a helyiségnek mind a

négy fala ujjonnan díszesen bebútoroztatott, úgy, hogy a könyvtár ma a legdíszesebb és legimposánsabb szalonkönyvtár a fővárosban. A bútorozást Thék Endre ismert fővárosi nagyiparos végezte és pedig úgy, hogy a könyvszekrények a négy fal mellett a padlótól a plafondig vannak felállítva s fele részben üveges ajtókkal elzárhatók fele részben szabadok. A könyvtárban eddigelé több újítás vitetett keresztül, melyből a legnevezetesebb az : hogy a könyvtár, mint ezt már az 1886-ki folyamban jelentettük 150,000 forint erejéig biztosított. Tudomásunk szerint a nagyobb hazai könyvtárak közül ez az egyedüli biztosított könyvtár az országban. A fővárosi nyilvános könyvtárakról határozottan mondhatjuk, hogy egyikök sincs biztosítva.

A Nemzeti Casino könyvtárának restaurációját, mint adalékot a hazai könyvtárak haladásához, melegen üdvözljük s keresztülviteléhez az intézet könyvtári bizottságának, úgymint az Igazgatótanácsnak őszintén gratulálunk.

NÉHÁNY ADAT A MAGYAR BIBLIOGRAPHIÁHOZ DESCHAMPS FÖLDRAJZI SZÓTÁRÁBÓL.¹

Közli: KROPF LAJOS.

Deschamps Pál földrajzi szótárának szerkesztésénél a hazánkat illető részre nézve Németh *Typographiájának* adatait használta föl. De e mellett más forrásokból is közöl adatot, melyeket ama számos hiba miatt, melytől munkája hemzseg, nem vagyok hajlandó föltétlenül elfogadni, de melyek úgy hiszem további kutatás alapjául szolgálhatnak, s mint ilyenek méltók hazai bibliographusaink figyelmére. Itt közlöm a fontosabb adatokat a nyomtatási helyek betűrendjében:

B á r t f a.

Forrásunk szerint a Bodleyan Library Oxfordban több munka birtokában van, melyek Bártfán 1643-ban és 1650-ben lettek nyomtatva. Ámbár szerzőnk nem nevezi meg a kútfőt, honnan eme adatokat merítette, minden nehézség nélkül kitalálhatjuk, hogy ez nem más, mint a tudós dr. Cotton, ki mint tudjuk egy időben az említett oxfordi könyvtár őre volt s kinek műve „*Typographical Gazetteer*“ ugyanott jelent meg 1831-ben. E munka folytatása (Second Series) ugyanott látott napvilágot 1866-ban. A Bodleyan-catalogusban azonban csak egy már ismert munkára akadtam t. i. Megyesi Pál *Dialogus-ára*, mely Bártfán

¹ *Dictionnaire de Géographie ancienne et moderne à l'usage du libraire et de l'amateur de livres etc.* (Paris 1870) par un bibliophile (Paul Deschamps.)

1650-ben jelent meg (RMK. I. 831. sz.) úgy látszik a többi ismeretlen előttünk.

F i u m e.

A „Fanum S. Viti Flumoniensis“ czikk alatt két könyv czíme van közölve t. i. *Missale Illyricum* 1521, mely azonban Deschamps nézete szerint hiba 1531 helyett s valószínűleg Kozičić (modrusi) püspök misekönyve (RMK. II. 11. sz.)¹ s egy ugyancsak 1521-ben megjelent *Pápák Élete* „Simon Coreichius“ nevű szerzőtől, mely Deschamps hiedelme szerint azonban csak 1551-ben jelent meg. Ugy látszik mindkét bibliographus téved s hogy itt a RMK. II. 10. sz. alatt közölt munkával van dolgunk. Mindkét könyv példányai dr. Cotton szerint megvanak a vatikáni könyvtárban.

G y ó r.

Deschamps állítása szerint² a pulkovai csillagvizsgáló intézet könyvtári catalogusa 239. lapján közli a következő könyv czímét: „*Casparis Bartholoni Astrologia*. Raab, 1611 in 8°.“ Ő azonban téved, mert az idézett catalogus³ 383. lapján világosan az áll ama könyv czíme után: „(Wittebergae) 1611.“⁴ ő maga említi, hogy Németh szerint Győrött az első nyomda csak 1727-ben kezdett működni.

G y u l a - F e j é r v á r.

Az „Alba Carolina“ czímű cikkben Ternaux nyomán azt állítja szerzőnk, hogy Major Márton gyula-fejérvári nyomdájából a következő czímű könyv került ki:

¹ Deschamps a *Bibl. Ritualis* nyomán (II. p. 169.) közöl egy *Missale Fani S. Viti Flumoniensis* című misekönyvet is, 1531. 4r. fametszetekkel, melyet Kozičić püspök adott ki s mely május 25-én «par les soins de Ferdinand Kratias, Romain», lett nyomtatva; de ez úgylátszik nem más, mint a fönnebb említett s Kukuljevich által ismertetett *Missal hrucki*.

² Sub. art. «Jaurinum».

³ Otto Struve. *Librorum in Bibliotheca Speculae Pulcovensis . . . Catalogus . . .* (Petripoli, 1860.)

⁴ Sub art. «Pulcova» egy 1845-ben megjelent catalogus van fölemlítve, melyet nem ismerek.

„Schema primum generale. sive forma studiorum albensium pro hoc anno Dni 1657“, mely munka szerinte ma igen ritka s kapós Némethonban („Un livre rare et recherché en Allemagne“). E könyv ismeretlen bibliographusaink előtt, de megvolt Basirius Izsák könyvei közt.¹ Deschamps azonban téved, midőn azt állítja, hogy Major Márton 1657-ben kezdett Gyula-Fejérvárott nyomtatni.

K o l o s v á r.

A „Claudianopolis“ czikk alatt szerzőnk Vogt (*Cat. lib. rar.*) nyomán közli Decius János *Syntagma*-ját, mely szerinte 1539-ben jelent meg, mely évszám azonban sajtóhiba 1593 helyett (Lásd RMK. II. 241. sz.). Azt a mi ezután következik, fontossága miatt az eredeti szövegben közlöm :

„Vers la même époque (tehát 1539. körül) mais ne portant pas de date, paraît un livre célèbre, dont Schelhorn nous donne la description: *Fulmen de Coelo Delapsum Trinitariorum Deum Triunum Contundens* Claudiopoli in Transylvania.“

„Ce livre, ou plutôt ce *Blasphème*, comme l'appelle Vogt parut à peu près la même époque que les célèbres ouvrages de l'Anti-Trinitaire Servet; mais il n'est pas du tout prouvé qu'il ait existé; ou s'il fut réellement imprimé à Kolosvar; il fut saisi et supprimé avec un tel soin que Schelhorn raconte qu'un de ses amis, vir eruditus, cujus relationi hoc debeo, se omni cura in ipsa Transylvania hunc librum sibi comparare haud potuisse, affirmavit; ce qui est parfaitement sûr, c'est qu'il a totalement disparu“.

Servetus Mihályt Kálvin 1553-ik év október 2-án égette meg máglyán Champelben. Első munkája, a *De Trinitatis Erroribus* 1531-ben, az utolsó: *Christianismi Restitutio* pedig 1553-ban jelent meg.

¹ *Schema Albense impressum*. Lásd «Regestum Bonorum I. B. in Transylvania» a *Könyv-Szemle* VIII. köt. 265. lapján. A regestum egy más példánya megvan a durhami káptalan levéltárában, de a «Schema» ebben nem fordul elő.

² *Cat. Willeri*, Francofurti, 1592. in 4.

N é m e t - Ú j v á r.

A „Gissinga“ czikk alatt szerzőnk az augsburgi Willer G. catalogusa nyomán² a következő munka czímét közli:

„*De ratione instituendi puerum ab anno aetat. VI. et VII. ad annum usque XIV. ita ut praeter duas aut tres linguas maternas, etiam latinam discat recte loqui et scribere; graecam vero mediocriter intelligere, insuperque rudimenta dialecticae et rhetoricae ad vsum scribendi conferre.* Gyssingae, excudebat Joannes Manlius 1584, in 8.“

Manlius János 1584-ben Német-Ujvárott nyomtatott; ebben az évben jelent meg tőle Beythe István több műve. (RKM. I. 211—214. sz. A Willer által idézett nyomtatvány teljesen ismeretlen bibliographusaink előtt.

N a g y - S z o m b a t.

Sub. art. „Ternobum“ szerzőnk azt állítja, hogy a Cat. Colbert (15162. sz. a.) s a Cat. Heinsius (a 355. lapon) egy Nagy-Szombatban 1579-ben megjelent könyv czímét közli, melyet Németh nem említ. Az említett két catalogus nincs kezemnél s így nem szólhatok e tárgyhoz.

S o p r o n.

Szerzőnk Németh után azt állítja, hogy Sopronban a XVII. században nyomda működött, s közli két termékének a czímét. Az egyik: „*Bet- und Suss andacht, so wegen des an. 1673. den 28. Junii zu Oedenburg entstandenen Erdbebens begangen ist worden.* Oedenburg in 8-o de 8 ff“, melyet a *Régi magyar könyvtár* nem közöl.

A másik könyv ismertette van a RKM. II. kötetében az 1714. sz. a. (*Priesterliches Ehrenschildlein* stb.) s ott „(Lőcse) 1692“ alatt fordul elő. Németh szerint azonban nem lőcsei nyomtatvány, hanem Dobner Sebestyén Ferdinánd soproni nyomdájának terméke, mely ott 1692-től 1731-ig működött.

Z á g r á b.

Sub. art. „Agranum“ Deschamps azt állítja, hogy igen régi olasz catalogusban a következő könyv czímére akadt: „*Ra-*

gioni, per le quali si dimostra la temerità e ingiustizia dell' armi Venete contro gli Uscocchi — Zagrabiae, 1638, in 4.“ Szerző és nyomtató nélkül. De maga is kételkedik a cím helyességén.

Z e n g.

Sub art. „Sfinga“ Ternaux nyomán három könyv címeit közli szerzőnk, u. m. 1) *Transitus Hieronymi* (RMK. II. 4. sz.); 2. *Manipulus Curatorum* (u. o. 3. sz.); 3. *Quadragesimale fratris Roberti* 1504. (mely évszám úgy látszik sajtóhiba 1508 helyett; lásd RMK. II. 7. sz.)

GALLÉN JÁNOS KASSAI KÖNYVKERESKEDŐ HAGYATÉKA 1583-BÓL.

Közli : J. KEMÉNY LAJOS.

Kassa városa levéltárában „Inventarium Joannis Galeni bibliopolae“ czímmel mintegy két ivnyi hagyatéki lajstrom (Nr. 3728.) található, mely 1583. évben kelt.

A hagyaték legnagyobb része könyv s ezek közt csekélyebb számmal — a mint a czímek fogyatékos följegyzéséből kitétnik — magyar nyelvűek is vannak.¹

Igy :

„Bucher in octavo.

1. IX Soltar ungrish fl. 4. d. 6.
2. Decretum in 4r. ungrish III exemplaria d. 72.
3. III Fabula Aesopi ungrish fl. 1. d. 32.
4. Ungrish Bibel d. 50.
5. Novum Testamentum ungrish d. 72 $\frac{1}{2}$.
6. Chronica ungrish fl. 1. d. 18 $\frac{1}{2}$.
7. Tragedia Eurip. ungrish VI exemplar d. 59.
8. Pontianus VII exemplar f. 1. d. 70.
9. Vigash tal IIII exemplar d. 70.
10. A zent d. 16.
11. Bucher eingehafft in pargemendt.
12. Historia Eneck d. 68.

¹ Érdekes volna ezen hagyatékból a nem magyar vonatkozású könyveket is ismerni, hogy megítélhessük mily könyveket olvastak ekkor nálunk és milyeneket tartott a kassai könyvkereskedő raktárában. Szerk.

13. Historia Enek 6 exemplar d. 24.
14. Historia Matias d. 16.
15. Az Fortunatus d. 20.
16. Igen szep 12 exemplar d. 38.
17. Ket sep histor. d. 61.
18. Sep Cronica d. 48.
19. Historia Apsolon 4 exemplar d. 22.
20. A viz d. 44.
21. Sep historia d. 9.
22. Az Regi 4 exemplar d. 30.
23. Az Etedick 2 exemplar d. 24.
In 8r.
24. XII ex Egba ung. fl. 2. d. 64.
25. Edmeck ungrisch d. 55 $\frac{1}{2}$.
26. XXVI Egla ungrish fl. 4. d. 86.
27. Az Elednek uth faya 7 exempl. d. 92.
28. Sep ileth 8 exemplar d. 118.
29. III Fortunatush ung. d. 75.
30. VII Historia Eneck d. 16.
31. VI az Otedick d. 66.
32. X Aeneis ungrish fl. 1. d. 4 $\frac{1}{2}$.
33. VI Speculum vitae ung. d. 66.
34. Sep Valter kiral d. 10.
Gebunden Bucher in folio.
35. Chronicon Hungar. fl. 1. d. 50.
Gebundene Bucher in quarto.
36. Herbarium ungrish d. 80.
37. Ungrish Bibel fl. 1. d. 25.
38. Ungrish Psalter d. 50.
Gebundene Bucher in 16 $^{\circ}$.
39. Wochengebeth ungrish Caspar drey exempl. fl. 1. d. 20.
40. Historia Matia regis ungrish d. 40.
41. VI az Magasságban d. 7.
42. A zent harum d. 11.
Bucher.
43. Historia de Macedonis ungrish ungebunden d. 22.
44. Novum Testamentum ungrish in 4 $^{\circ}$ fl. 1. d. 20.
45. Die klein Profeten ungrish 4 $^{\circ}$ fl. 1.

46. Herbarium ungrish in 4° fl. 1. d. 20.
47. Decretum Hungrish fl. 1.
48. Herbarium ungrish fl. 1.
49. Az Macedonio krol d. 32.
50. Pontianus ungrish d. 27.
51. Psalter ungrish d. 50.
52. Postilla Kulcsar fl. 1.
53. Pontianus d. 28.
54. Praecationes Hungarica d. 40.“

E könyvezímek legtöbbje semmi különösebb érdekre nem tart számot; hisz Fortunátus, Poncziánus, Melius „Herbariuma“ stb. ismeretes a bibliografus előtt; a jegyzékbeli „Historiás Ének“, „Igen szép“, „Szép historia“ könyvezímtörédek kihullanak a buvárlat rostájából; Szabó K. „Régi magyar könyvtára“nak kalauzolása mellett pedig az ily csonkaságok is, mint „Vigasztal“, „Két szép historia“, „A víz“, „Az ötödik“, „Az életnek kútfeje“ minden nehézség nélkül kiegészíthetők az említett műben 32., 174., 182., 129. és 225.¹ számok alatt található könyvezímekből.

Három ismeretlen XVI. századbeli nyomtatványra utalnak azonban „A szent három“, „Az magasságban“, és a „Tragedia Eurip.“ könyvezímek.

* * *

Tisztelt czikkíró úr közleményére, mely a hazai művelődéstörténetet egy ismeretlen XVI. századbeli kassai könyvárussal gazdagítja s a XVI. századbeli magyar könyvek becsértékéhez úgy, mint az ez időbeli hazai olvasó közönség izléséhez nyújt adalékot, felhívjuk a szakférfiak figyelmét. Hála a magyar bibliographiai irodalom segédeszközeinek, a jegyzékben felsorolt könyveket, hiányos címök daczára, meghatározhatjuk s azokból a XVI. századbeli magyar irodalmi viszonyokra következtetést vonhatunk. — Azt hisszük, hogy ezen viszonyok megvilágítására lesz még a kassai gazdag levéltárban több adalék is, melyeknek közlésére folyóiratunk készséggel megnyitja hasábjait.

S z e r k.

¹ Szabó K. szerint «e könyv első kiadása Debreczen. 1589-ből való». A közlött okirat egy régibb, 1583. előtti kiadásra utal.

A CZESTOCHOWAI PÁLOS NYOMDA MAGYAR TÁRGYÚ TERMÉKEI.

BALLAGI ALADÁRTÓL.

Varsóból Krakkónak tartva, e nyáron útbaejtém Czestochowát, mely a két város közt, Orosz-Lengyelországban, a vasút mellett fekszik. A vasúti állomás Uj-Czestochowában van, honnét két kilométernyi hosszú fasor vezet a paulinus novitiatus házáról S. Barbarának nevezett külvároshoz, mely fölött emelkedik a Fényeshalom (Clarus mons, lengyeltül Jasnagóra), a búcsúsok czélpontja.

Földrészünk minden nevezetesebb búcsújáró helyét San Jago de Compostellától Moszkváig, autopsia után ismerem. S tapasztalatom szerint, a mint a görög orthodoxoknál Kiewhez, úgy a katolicusoknál Czestochowához fogható nincsen. Nemesak az évenként több mint százezerre menő búcsúsok nagy száma, de főkép azok magatartása — a symbolicus kereszt alakjában, kitárt karokkal órákig arezra borultan fekvő hívők megragadó exaltációja — teszi ezt páratlanná a kath. egyházban. A tömeges búcsújárásban, a vallási eszmén kívül kétségtelen része van a politikának is. A ki Jasnagórára megy, az nemesak vallásosságát, hanem egyszersmind jó lengyel hazafi voltát is demonstrálja. Az orosz kormány jól tudja mit jelent a czestochowai „Fekete Szűz“ a „Regina Regni Poloniae“ cultusa. De ép ezért, azzal az ügyességgel, mely e kormány beltügyi politikáját jellemzi, nem törli el Czestochowát, hanem igen is eltörölte a vallási és politikai tekintetben másodrendű lengyel pálos kolostorokat. De nem engedi meg a czestochowai jelenlegi tízenhat szerzetes közé új rendtagok fölvételét, vagyis az egész rendházat lassú kihalásra

kárhóztatja. Ekkép előreláthatólag el fog múlni mintegy önmagától; zajtalanul zsugorodik össze, nem lesznek martyrjai, s alig veszi majd észre a világ a Clarus mons végkép való elsötétülését.

A „Fekete Szűz“ tisztelete nálunk egykor rendkívül el volt terjedve. A két sebhelyes kegykép, katolikusok előtt ma is közismeretű. Engem pl. anyám figyelmeztetett rá, hogy akár-miként forgatjuk a képet : Szűz Mária mindenkor a szemünkbe néz. Erről a csodatevő képről, 1671-ben egy magyar ember, Vannoviczi János, a pálosok titkára és procurator generalisa, haránt 4-rétű, 4 számozatlan lev. s 40 lapra terjedő művet irt, melynek teljes címét, mint könyvészeti ritkaságét, a częstochowai könyvtár példánya alapján, azt hiszem nem lesz fölösleges ide-iglatnom. Ime a könyv czíme :

Breve relatione della prodigiosa imagine della madre di Dio di Chiaromonte Cestechoviense in Polonia, ouer di Constantinopoli.

Tratta dall' istoria latina del R. P. Guilielmo Gumpenger della compagnia di Giesù. E le notitie della vita di S. Paolò, primo romito, istitutore de' monaci solitarij ;

L' vna e l'altre date in luce dal M. R. P. Giouanni Vannouiezi dottor di s. teologia, e procurator generale dell' ordine del sodetto S. Paolo primo romito.

Con l' occasione dell' apertura della chiesa, et ospitio del medemo (!) ordine, vltimamente venuto dall' Vngheria in Italia, e fermato nel mezzo della via felice, che guida à S. Maria Maggiore.

All' Eminentiss. e Reverendiss. Principe il Sig. Card. Flavio Ghigi (!) prefetto della signatura di giustitia, etc.

In Roma, per Michele Ercole. MDCLXXI. Con licenza de' superiori.

Częstochowa magyar szempontból különösen érdekes. Ha körülnéztünk a kolostorban, minden talpalatnyi földjén találunk egyet s mást, mi hazánkra emlékeztet. A kolostort 1382-ben László, opoliai herceg, Magyarország nádora alapította. Ő hívta be hontmegyei Mária Nosztráról a pálosok magyar rendjét, őrizetükre bízván, a tatárok megrohanásainak szerfölött kitett vörös-oroszországi Belz várából, ide, mint bevehetetlen erősségbe hozott

Mária kegyképet. S mivel a pálosok főperjele előbb Buda-Szent-Lőrinczen, később pozsonymegyei Maria-Tallban lakott: a lengyel s a magyar pálos provincia közti szoros kapcsolat állandóan fenmaradt egész 1786-ig. Ekkor azonban II. József a pálosok magyar tartományát Ordódy Károly főperjelsége idején felosztatván, a lengyelek saját visitator generalist választottak. A közös történet ez erőszakos megszakítása okozza, hogy ettől fogva a csesztochowai nyomdában magyar vonatkozású könyv nem jelent meg többé.

A kolostor első emeletén van a rendház könyvtára. Körülbelül 25,000 kötet, melyet a lengyel pálosok szokása szerint, egyforma magasságú 2-rét, bőrrel bevont fatokokba vannak elhe-

lyezve. A fatokok mindenikén három jegy van, pl. $\frac{IV}{B}$
 $\frac{10}{10}$.

A nagy betű jelenti a thecát, melybe a könyveket eredetileg szakok szerint állították föl, a római szám a theca sorát, az arab szám a fatok sorszámát. Ugyanily Festnagelungs-System alapján volt berendezve a pinczowi pálos kolostor idehozott könyvtára, valamint teljesen így van felállítva a krakkói pálosok gyűjteménye.

A könyvtárnak eredetileg is gondatlanul csinált régi, 1769-ki lajstroma, ma már teljesen hasznavehetetlen. A benne foglalt jegyek alatt csak elvétve lelünk meg egy-egy könyvet. A fatokok egy része egészen üres; másutt a tokok mögött tömérdek könyv hever rakáson. Egyik sarokba rálátlan nagy szentkép van támasztva, nyilván azért, hogy a mögéje rejtett, garmadába hányt könyveket eltakarja. Minden egyes theca alatt szárnyas szekrények, melyek színültig tömvek az összes lengyelországi, újabban felosztott zárdákból idehordott könyvekkel, és a hajdani csesztochowai pálos nyomda termékeivel.

A rendtelenségnek részben az az oka, hogy nincs senki, a ki a könyvek után lásson. Mert a jelenlegi 16 pater, kivált nyaranta, a búcsúk idején, még az egyházi szolgálatra sem elegendő; úgy hogy a zárdába érkező papok, a pálosok által, rend szerint felkéretnek kisegítőkül. Még nagyobb rendtelenséget idézett elő az, hogy az orosz kormány már két ízben kopogtatott a zárdá ajtaján (de úgy, hogy „szabad!“-ot vagy „tessék!“-et

nem várta be), s biztosai 15 szekérderek, főkép régi könyvet vittek el, s küldtek a szentpétervári császári, meg a moszkvai és kiewi egyetemi könyvtárba.

Párját ritkító díszszel pompázó roppant teremből áll a könyvtár. Menyezetén freskók, talaja váltakozó fehér és fekete márvány, oldalain rózsafa-burkolat, melyet egy ide vetődött magyar paulinus készített. Szép munkáját, a bejárat fölött, rakott-mivű sötét fával így jelölte meg: „Fecit R(everendus): F(rater): Gr: Wo: Anno Domini: 1739. In C(laro). M(onte). C(ześtchoviensi).“ Magyar eredetű pálosok általában sokan laktak hajdan e zárda falai közt. Még e században is Eszterházy, Rác stb. stb.

A mily ékes a könyvtár, ép oly disztelen a levéltár. Egy csomó poros, piszkos papiros, hombárokba szuszakolva, vagy szétszórva a földön. A könyvtár melletti, a mult században leégett épületben van elhelyezve. Az épületrészt restauráltak annyira a mennyire, épen csak hogy ne verje az iratokat az eső. Előszobáját azonban magtárrá alakították, hol a búcsúsok adományai: egy kis liszt, derezéstül, köleskása, zab, árpa, búza hevernek szorgosan elkülönzött kupacokban. A pálosok, egykor örökös jogon vagy zálogjog czimén Lengyelország egy ötödének birtokosai, ma már oly szegények, mint a templom egere; de egereiket jól tartják, hol kölessel, hol documentumokkal. Még szerenesének mondható, hogy ez okiratok jó részben csekély értékűek. Középkori csak elvétve akad, a XVI. századi már hasonlíthatatlanul több, XVII. századi ismét igen kevés; java része mult századi, melyek közül az 1711—1740. időszakra vonatkozó összes magyar tárgyú iratokat lemásoltam, vagy kivonatoltam.

Egy álló hétig reggeli 6 órától este 9-ig, a délebedre szánt egy órányi időköz kivételével, minden nap szakadatlanul dolgoztam a könyvtárban, melyben előttem, tudtommal csak két magyar kutató fordult meg. Az egyik Zalka János, a mostani győri püspök, kinek neve a könyvtár asztalán lévő emlékkönyv első lapjára, erőteljes nagy vonásokkal, így van bejegyezve: „Dr. Joannes Zalka, Abbas de Széplak, M. E. Strigonien. Canonicus, Suae Sanctitatis Camerarius secretus. 1862. 8. Aug.“ Zalka János, cześtchowi tapasztalatait, a „Magyar Sion“ 1863-ki I. évfolya-

mában (161—173. l.) „A pálosok jelen állapota Lengyelországban“ cím alatt közzé is tette, cikkéhez mellékelve a csesztowoi zárda látképét. A másik kutató, Bunyitay Vincze m. akadémiai tag, pár évvel ezelőtt három napig időzött Czesztowában levéltári adatokat keresvén a pálosok nagyváradi társházaira; kutatása azonban, mint tőle értesültem, csekély eredményre vezetett: mindössze három darab okiratot tartott érdekesnek a lemásolásra.

A könyvtár átnézésében nagy segítségemre volt Pater Eusebius Rejman, a könyvtárnok, ki vagy maga, vagy valamely általa küldött fiatalabb páter, szedte ki számomra a tokokból és a szekrényekből a könyveket. Azt hiszem, az újabb könyvraktár darabjai kivételével, az egész könyvtár valamennyi példánya megfordult kezemen, s így az itt következő könyvjegyzék *teljes* kimutatása az összes csesztowoi magyar vonatkozású műveknek.

1649.

1. Directorium spiritualis vitae FF. eremitarum, ordinis S. Pauli primi eremitae in Ungaria, Polonia, Croatia, Istria, Svevia, etc. consistentium. Juxta constitutiones eiusdem ordinis conscriptum, à R. P. Gregorio Teretio, priore novitiatus in Polonia eiusdem ordinis. Permissu superiorum.

Typis Clari-Montis domesticis, anno domini. 1649.

Legk. 8r. Ajánlva a horvát származású Borkowich Márton pálos-szerzetbeli főperjelnek, ki később zágrábi püspökké, végre kalocsai érsekké lett († 1687. okt. 31. Zágrábban). Az ajánlat kelte s aláírása: „In conuentu S. Barbarae, anno Christi 1649. mense Julio. P. Gregorius Teretius ord. S. Pauli primi erem: prior nouitiatus in Polonia.“ + Hivatalos nyomatási engedélyek + Praefatio ad FF. ordinis. + Praeceptiones de vita spirituali. = 11 számozatlan levél + szöveg 261 lap + Index 2¹/₂ számozatlan levél.

Ugyanezen munkának mintegy 14 levéllel nagyobb terjedelmű kiadása, ugyanazon évben jelent meg: „Cracoviae. In officina viduae et haeredum Andreae Petricouij, S. R. M. typographi. Anno Domini, M. DC. XL. IX.“

A mű szerzője Teretius Gergely, lengyel ember, s termékeny író volt. Egy munkája : „Instructio idiotae in foro poenitentiae“ czim alatt, Zágrábban is megjelent. Meghalt Częstochowában, mint a pálosok lengyel tartományának definitora, 1660. május 30-án.

1694.

2. Decreta sacrae sedis apostolicae, quotannis à regularibus temporibus certis legenda, cum dubitationibus et resolutionibus suis, ex DD. varijs collectis, et digestis. Per Reverendissimum patrem fratrem Joannem Kery Ordinis Sancti Pauli primi eremitae priorem generalem, AA. LL. et philosophiae, nec non sacrae theologiae doctorem, editio secunda. Anno domini M. DC. XC. IV. Typis Clari Montis Częstochoviensis.

Lk. 8r. Ajánlat a pálosokhoz, „Fr. Joannes Kéry“ aláírásával. 4 sztlan lev. + 491 lap.

Első kiadása : „Viennae Austriae, M.DC.LXXIV. Typis Leopoldi Voigt universitatis typographi,“ mely azonban 4-rétű, s csak 232 lapra terjed ; mind a mellett ez a kiadás a bécsivel, tartalmára nézve egyező. A második kiadás ez. A harmadik kiadás : Viennae, 1716. A negyedik kiadás : Częstochowa, 1716. Az ötödik kiadás : Częstochowa 1745. Lásd ezeket hátrább.

Kéry János főperjel, később püspök, a pálosok legtermékenyebb írója volt ; † 1685. márcz. 3.

A varsói r. kath. seminariumi könyvtárban, összehasonlítás útján, arra a tapasztalatra jöttem, hogy Kéry e gyűjteményes munkája különböző kiadásai valamelyikének mindössze is bővített lenyomata a következő, *idegen név alatt* megjelent munka :

Decreta sacrae sedis apostolicae, a regularibus designatis temporibus publice legenda. Novissime vero suis locis, ex integro cum constitutionibus s. officium, tum ordinem concernentibus unâ cum decisionibus sacrae congregationis, ac gravium doctorum resolutionibus, coordinatè adaptata, ac per patrem Marianum Ossowski, L. J. custodem almae provinciae Majoris Poloniae, regul. observ. aucta.

Posnaniae, anno 1770. 1. Martii. Typis Academicis.

Sr. Czimplap, czensura és jóváhagyás, 2 szatlan lev. + 399 lap, + Index materiaram. 4¹/₂ szatlan lev. + Errata. 1 szatlan levél.

A puszta javítás és bővítés tényét, *Kéry nevét azonban szintén elhallgatva*, jobban kiemeli az „Approbatio,“ mely így szól: „Compendium Decretorum Sanctae Sedis Apostolicae à regularibus, designatis temporibus publicè legendorum, *jam alias impressorum, novissime vero* per A. R. P. Marianum Ossowski, L. J. custodem observantiae, *in meliorem formam ac ordinem redactorum, atq; coordinatorum* uti religiosae vitae perutile, typis mandari censeo. Dedi Posnaniae die 1. Februarii 1770. M. Carolus Marxen, librorum per dioecesim Posnaniensem censor, mpp.“

1716.

3. Decreta sacrae sedis apostolicae quotannis a regularibus temporibus certis legenda, cum dubitationibus et resolutionibus suis, ex DD. varijs collectis et digestis. Per Reverendissimum patrem fratrem Joannem Kery ordinis Sancti Pauli primi eremitae priorem generalem, SS. theologiae doctorem, cum speciali licentia superiorum.

Primo Vienstibus typis luci publicae data; nunc vero in typographia clari Montis Czeszochoviensis reimpressa A. D. 1716.

4-rét. A czimplap mögött „Fr. Joannes Kery“ ajánlata a paulinusokhoz. + Ad lectorem, 1 szatlan lev. + voltaképen 154 lap; de csak 153 lap van megjelölve, mert a 152. lap nyomdahiaból kétszer fordul elő. + Index Decretorum Sacrae Sedis Apostolicae, a regularibus quotannis certis temporibus legendorum. 1 szatlan lev.

A bécsi két kiadásnak szóról szóra való lenyomata. Beosztása is ugyanaz, azzal a különbséggel, hogy az Index a bécsi kiadásokban elől, míg a czeszochowaiban hátul foglal helyet.

1719 (*hibásan 1712.*)

4. Corvi albi eremitici nova Musa inconcinna, quae in deserto coenobitico sacrae Paulinae religionis proto-eremiticae studio, ac labore R. P. F. Ladislai Simandi, eivsdem ordinis provinciae

Croaticae presbyteri, variis distenta figuris artificiosis, in laudem et gloriam summi patriarchae nostri, Sancti patris Pauli primi eremitaе, ligatis versibus concinnatur. Anno salutis, M. DCC. XII. Typis Clari-Montis Częstochoviensis.

4r. Cзіmlap és ajánlat 2 sztlan lev. Ajánlva : „... Comiti Emerico Esterhazy de Galanta . . . episcopo Zagrabiensi . . .“ mint „olim totius sacrae Paulinae religionis proto-eremiticae Reveren : patri priori generali, . . .“ + szöveg 68 lap. + Index totius libri. 2 sztlan lev. + A krakkói püspöki vicarius, a częstochowai paulinus perjel és két ottani tanár engedélye illetőleg véleménye a könyv kinyomatására. Mind a négy irat külön-külön 1719. jun. haváról keltezve, miből, valamint a szövegből az tűnik ki, hogy a cзіmlapon említett 1712-es évszám nem a mű kinyomatásának, hanem iratásának éve. E munka 1719 nyarán nyomtatott ki. 1 sztlan lev.

A szövegbe nyomott számos fametszvényen kívül, az 57. lapon egy nagy rézmetszvény van benne, melynek felirata : „Corvus albus primvm fvndatorem eremitarvm, Sanctum Paulum Thebaeum, hieroglifico salvtat.“ A metszvény (herald.) jobb sarkán : „Fr. Bedekowich delin : Pr. Croaticae“; bal sarkán : „Fr. Antonius Nowakowski sculpsit Prov : Polonae.“

Simándi László e munkán kívül egyebet nem irt; meghalt Lepoglaván, Varasdmegyében, 1715. máj. 24.

1730 (hely nélkül).

5. Regina martyrium innumeris gratiis corusca, dei mater dolorosa Maria, Crisiensis urbis urbs refugii, afflictorum locus asyli et solatii, sive Historica expositio ortus, progressus, et miraculorum thaumaturgae statuae B. V. dolorosae, Crisii ad fluvium Corusca erectae.

Accedunt historicae enarrationi intermixta varia de Marianis doloribus, eorumque cultu, documenta et exempla. Conscripta, per P. F. Nicolaum Bengier ord : S. Pauli primi erem : sacerdotem. Anno ab aera Christiana quâ

PIA DEI GENITRIX CONTVLIT orbI saLUTE M,

In ChrIsto FILIO, saLUTIs VITaeqVè generanDo aUTHORE M

Typis vero data quarto ex post annō, scilicet 1730. (mert megjegyzendő, a chronosticonnak úgy az első, mint a második sorából, évszámúl 1726 jó ki.)

4r. A czimlap mögött, ajánlat a Fájdalmas Szűzhöz, aztán Prologus és hivatalos jóváhagyások. 4 sztlan lev. + szöveg 75 lap.

A hivatalos jóváhagyások mind hazai vonatkozásúak; az első kelt: „In conventu nostro Mariae Tallensi, die 7. Augusti, annō reparatae salutis 1729. F. Stephanus Demsich ord: S. Pauli primi eremitae generalis indignus.“ A második: „Datum Lepoglavae die 12 Julii. 1729. F. Stephanus Kovacsich dicti ordinis provinciae Croaticae vicarius, et pater, SS. theologiae doctor.“ A harmadik: „Lepoglavae die 14. Julii 1729. Fr. Joannes Kolarich, memorati ordinis provinciae Croaticae definitor, et prior Lepoglaviensis, SS. theologiae doctor.“

Méltán vehetnők czestochowai nyomtatványnak e nyomtatási hely nélkül megjelent munkát már csak nyomdászati kiállításánál s azon körülménynél fogva is, hogy Czestochowában, úgy látszik egyenesen a nyomda raktárából került, tömérdek példánya van meg. E föltevést azonban egész bizonyosságra emeli az országos levéltárnak „Authores et scriptores ex ordine S. Pauli primi eremitae“ című 1755. táján készített kézírata, melyben egyebek közt ez olvasható: „Nicolaus Benger. Croatus Crisiensis. S. Th. D. et subinde definitor generalis, ac postea provincialis Croatiae bis. Conseripsit: Historiam Beatae Mariae Virginis in loco, dicto Corusca, sub titulo: *Regina martyrum, typis Claromontanis Czest. anno 1730, impressam. Habetur Lepoglavae.*“ Vincze Gábor közleménye: Magyar Könyv-Szemle. 1878. 39. l.

1730.

6. Corona floribus universae philosophiae complicata, gemmis meritorum et virtutum adornata, seu conclusiones ex universa philosophia, suo in nomine coronato, Reverendissimo in Christo patri, P. Stephano Demsich fratrum eremitarum ordinis S. Pauli primi eremitae priori generali meritissimo, sacrosanctae theologiae doctori eximio, patri, patrono ac mecenati amplissimo dicatae, et ex coronatae reginae imperio Clari-Montis Czestochoviensis

oblatae. Praeside Reverendo patre in Christo patre Damaso Perelski, ordinis S. Pauli primi eremitaе AA. LL. et philosophiae actuali ac ordinario professore. Defendente vero religioso in Christo fratre Theodoro Sławinski, ejusdem Ordinis philosophiae auditore. Annō quo Rex Regum in terris apparuit 1730. die 30. Aprilis. — Typis Clari-Montis Częstochoviensis. 2r. 6 sztlan lev.

Demsich István, magyar pálos és főperjel Máriavölgyön. A częstochowai kicsiny levéltárban lévő s Körözs-Vásárhelyen („Crisij 20. Julii 1721.“ és „Crisij 16. X. br. 1721.“) kelt leveleit lemá-soltam. — Perelski, lengyel pálos, 1740-ben még élt.

1731.

7. Portentum naturae saeculorum prodigium, in carne angelus D. Thomas de Aqvano. Reverendissimo in Christo patri P. Stephano Demsich fratrum eremitarum ord : S. Pauli primi er : priori generali dignissimo, sacrosanctae theologiae doctori eximio etc. etc. patri, patrono ac protectori gratiosissimo colendissimo. Ad auspicatissimum ejus Sarmaticum in orbem adventum, devotō obsequii, et filialis subjectionis cultu, una cum philosophicis, applaudentis angelicae scholae thesibus ad intuendum propositum, et in augustissimo, prodigiis Clari-Montis Częstochoviensis Mariae-burgo in annuo solennitatis suae recursu a relig : in Christo fratre Ambrosio Ignatio Bogucki o. S. Pauli p. eremitaе phil : auditore, ejusdemq ; defendente. Praeside Rev : in Christo P. Brunone Josepho Choynacki, ejusdem instituti, AA. LL. et phil : professore actuali ac ordinario. Oratoriō argumentō demonstratum. Annō quo portentum portentorum maximum incarnatum 1731. die 7. Martii. — Typis Clari-Montis Częstochoviensis. 2r. 11 sztlan lev.

Demsich Istvánt ld. föntebb ; Choynacki. lengyel pálos, meghalt 1753-ban.

1745.

8. Decreta sacrae sedis apostolicae, stb. Per Reverendissimum patrem fratrem Joannem Kery ordinis Sancti Pauli primi eremitaе priorem generalem SS theologiae doctorem. Cum spe-

ciali licentia superiorum. Primo Vienensibus typis luci publicae data; nunc vero in typographia Clari Montis Czesztochov: 2-do reimpressa. A D. 1745.

8r. 3 szatlan lev. + 300 lapnyi szöveg + Index 1 számozatlan levél.

Első kiadása : Bécs, 1674; második : Czesztochowa, 1694; harmadik : Czesztochowa, 1716. Lásd ez utóbbiakat fõntebb, 2. és 3. sz. alatt.

1752.

9. Desertum asceticum, terrae desiderabilis. In tres vias animae meditantis, nempe purgativam, illuminativam, et unitivam. Cum suis meditationibus, et examinibus, considerationibus, et devotionibus, dispositum, per R. P. Ferdinandum Meislseder, Ordinis S. Pauli primi eremitaev novitiorum magistrum, et conventus Wondorffensis S. Wolffgangi supra Sopronium suppriorum. Nunc cum permissu superiorum reimpressum. Typis Clari-Montis Czesztochoviensis Anno Dñi 1752.

4r. Czimlap, ajánlat, elõszó és jóvâhagyások 4 szatlan lev. Ajánlva : „Francisco Augustino, S. R. I. Comiti de Waldtstein, . . . Sac. Caes. Majest. actuali consiliario, camerario, supremo aulae mareschallo, . . .“ + szöveg 189 lap + Index meditationum 1½ lev.

A hivatalos jóvâhagyások elseje kelt : „In Tall (t. i. a pálosok bold. Szûz Máriáról czimzett mária-talli vagy máriavölgyi kolostorában, Pozsony vármegyében). 17. Martij, 1683.“ Alâirva : „Fr. Gregorius Beberi, Ord. S. Pauli primi eremitaev prior generalis.“

E munka elsõ kiadása megjelent : „Viennae Austriae, typis Leopoldi Voigt, universitatis typogr. Anno domini 1683.“, — melynek a czenstochowai, szolgai másolata. Hasonlóan változtatlan kiadás a harmadik, mely „Posonii, typis Joannis Pauli Royer typographi, 1724.“ látott napvilágot.

A czimben elõforduló Wondorf (néha Bondorf) annyi mint Lakfalva, Sopronhoz másfél órányira, hol a pálosoknak szent Farkasról nevezett társházuk volt.

Meislseder Ferdinand osztrák tartománybeli pálos, Passau-

ban született; meghalt Kimpergen, 1721. febr. 25-én. Ez az egyetlen munkája maradt.

1772.

10. Corvi albi eremitici nova Musa olim a R. P. Ladislao Simandi provinciae Paulino-Croaticae presbytero in laudem et gloriam Divi Pauli primi eremitaе variis artificiosis figuris adornata. Nunc vero honori et venerationi ejusdem sancti patriarchae dedicata. Typis Clari Montis Częstochoviensis.

A czimlap mögött a könyv czimének folytatása : „Una cum conclusionibus philosophicis menti Divi Thomae Angelici ecclesiae doctoris conformibus. Quas in celeberrimo Clari Montis Częstochoviensis monasterio, annō domini 1772. diebūs mensis Junii publice defendendas suscepit religiosus Fr. Sigismundus Tomaszewski ordinis monachorum S. Pauli primi eremitaе professus et philosophus consummatus. Praesidente R. P. Laurentio Schultz ejusdem ordinis AA. LL. et philosophiae doctore ac professore actuali.“

Ezután jó egy másfél lapra terjedő, „Conclusiones ex universa philosophia“ című czikk, melynek leszámításával, a többi kizárólag Simándi műve. Simándi ugyanily czimet viselő, 1712-ben, illetőleg 1719-ben megjelent művéből az ajánlat és a szöveg 1—3. lapja ki van hagyva, de a 4-ik laptól kezdve végig, még az 1719-ki jóváhagyásokat sem véve ki, az egész szöveg szóról szóra, ugyanazon fametszvényekkel s egy rézmetvénynyel, után van nyomatva.

1774.

11. Festa nec non officia propria sanctorum patronorum ordinis Sancti Pauli primi eremitaе, cum nonnullis ad sacros officiorum ritus pertinentibus coordinata, et pro commodiori usu fratru ejusdem ordinis in hunc libellum collecta, cum licentia superiorum reimpressa. Secundum exemplar Tyrnaviense. Anno reparatae salutis 1774. In Claro Monte Częstochoviensi.

8r. Czimlap ; szöveg : 218 lap + Index. 1 sztlan lev.

Első kiadásának czime : Festa, stb. (mint föntebb) pro commodiori usu fratrum ejusdem ordinis in hunc libellum collecta annô reperatae salutis 1751. Tyrnaviae, typis academicis societatis Jesu, anno M. DCC. LIII. 8r. 254 lap.

1775.

12. Desertum asceticum, terrae desiderabilis. In tres vias animae meditantis nempè stb. Cum suis meditationibus, stb. Per R. P. Ferdinandum Meislseder ordinis S. Pauli primi eremitae novitiorum magistrü, et monasterii Wondorffensis S. Wolffgangi supra Sopronium suppriorem. Dispositum. Nunc verò honori et venerationi Sanctae Catharinae virginis et martyris philosophorum patronae dedicatum. — Typis Clari-Montis Czesztochoviensis.

A czimlap mögött a könyv czimének folytatása : „Dum conclusiones ex universa philosophia ad mentem Angelici ecclesiae doctoris Divi Thomae Aquinatis in celeberrimo Clari-Montis Czesztochoviensis monasterio annô domini 1775. Diebus mensis Julii publicè propugnaret religiosus Fr. Gerardus Myerzyński ordinis monachorum S. Pauli primi eremitae professor et philosophus consummatus praeside R. P. Nepomuceno Płachecki ejusdem ordinis AA. LL. et philosophiae doctore ac professore actuali. 4r. 2 sztlan lev. + szöveg : 189 lap + Index. 1 $\frac{1}{2}$ sztlan lev.

E tizenkét darab könyv a kolostornak jelenleg kaszárnnyává alakított kicsiny melléképületében nyomtatott. A nyomda 1628-tól 1864-ig állott fenn, mely lengyel kiadványain : „W drukarni Jasnogóry“ (= typis Clari-Montis) jelzetet használt. Könyvkötéssel volt kapcsolatban, mely azonban bizonyára régebb eredetű, mint a nyomda. Mikép a XVI. századi spanyol kötések a vörösre festett, úgy jellemzi az ittenieket a zöldre festett pergamen. A XVII. századi, fára borított, finom cserzésű bőrkötések barna színűek. Középükön monyorú körben a Jézus szent szivére támasztott feszület, sarkaiban angyalokkal, talapzatán halálkövel. A sarkokon a négy evangelista arczképe, feliratokkal. Mindezek aranynyomatban.

A könyvtár nyomtatványairól monographia is jelent meg, ily cím alatt: „De typographia in Claro Monte Czenstochoviensi librisque in ejusdem officina ab anno MDCXXVIII. usque ad MDCCCLXIV. impressis. Auctore Stanislao Josepho Siennicki. Varsaviae, MDCCCLXXIII.“ k. 8r. 83 lap. Igen tökéletlen mű; nem ad bibliographiai címeket, hanem csak afféle könyvárúsi rövid jelzeteket. S e részben is oly felszínes, hogy pl. az általam közölt tizenkét könyvczimből csak négyet említ, röviden, jegyzetek nélkül; holott mindezen könyvek több példányban találhatók a czeŕstochowai kolostorban.

— De mikor a czeŕstochowai nyomda monographusa nem vett magának annyi fáradságot, hogy elmenjen Czeŕstochowába.

A BESZTERCEBÁNYAI, LIBETBÁNYAI, KORPONAI ÉS SELMECZBÁNYAI VÁROSI LEVÉLTÁRAK KÉZIRATAI.

Czélünk levén a magyarországi könyvtárak és levéltárak kéziratait szakférfaikkal megismertetui, eddigi közleményeink folytatásául¹, Kovachich Márton György ismert kéziratából,² közöljük most a besztercebányai, libetbányai, korponai és selmeczbányai városi levéltárak kéziratainak ismertetését s azt hiszszük, hogy buvárainknak ezzel szolgálatot teszünk.

A Regesta-jegyzék, melyet Kovachich Márton György a négy bányavárosi levéltár kéziratairól 1812-ki tudományos körútjában készített, összesen 250 kéziratot és oklevelet ölel fel s bár nem kimerítő, de jelen alakjában is fölötte beceses s tájékozást nyújt a bányavárosi levéltárak gazdag forrásairól.

E jegyzékben a kéziratok a XIV. századtól kezdve a XVIII. századig terjednek, s főleg művelődéstörténeti és jogtörténeti szempontból bírnak fontossággal; az oklevelek ellenben az Árpád-korig nyúlnak fel, s a kéziratokkal együtt említett bányavárosok speciális történetére nyújtanak beceses adalékokat. A besztercebányai kéziratokból kiemelendők: Besztercebánya városának számadáskönyvei 1364—1426-ig és törvénykezési jegyzőkönyvei 1464—1498-ig, melyek ekkorig csak részben vannak felhasználva, továbbá

¹ I. a sárospataki, barsszentkereszti, esztergomi, kalocsai és zágrábi könyvtárak kéziratainak leírását a «Magyar Könyv-Szemle» 1883—1886-iki folyamaiban.

² Repertorium Manuscriptorum et Diplomatum in Expeditione Diplomatico Litteraria, Annorum 1811—1812. conscriptum. Latin kézirat a Nemzeti Múzeum könyvtárában. Fol. Lat. 139. sz.

több XIV—XV. századbeli theologiai tartalmú kézirat, melyek valószínűleg itt a hazában készültek, s melyekből a 2. számú megőrizte *Privigyey János* besztercebányai könyvmásolónak egy 1477-dik évi levelét, melyben egy egyházi férfitől *papírost kér*, hogy *Egidius Romanust* eredetiből lemásolhassa. A selmeczbányai kéziratokból két kézirat érdemel különös figyelmet, u. m. : *Selmeczbánya törvénykönyve*, másképen *Das Schemnitzer Stadtrecht*, mely a XV. századból származik s a város kiváltságleveleit és törvényeit tartalmazza. E kézitról meg kell jegyeznünk, hogy az egész országban ennek van legszebb ezüst kötése, melyet a XV. századbeli hazai ötvösműipar méltán számíthat remekei közé.

A vörös bársonykötés mind a két tábláját gazdag lombozatú vert és vésett góticus ezüst sarkok és képesek díszítik, középtűt Selmeczbánya város czimerpaizsa ezüstműből, a paizs mezején vörös, átlátszatlan zománcz, az ormós városfal egykor áttetsző kék, a torony áttetsző zöld zománczezal van borítva. A második kézirat *Selmeczbánya* városának jegyzőkönyveit 1432—1507-ig foglalja magában s arról nevezetes, hogy a könyv elején levő színes feszületképet egy ekkorig nálunk egészen ismeretlen XV. századbeli selmeczi miniator *Valentinus Gobil Schemnicziensis* festette. Ivretű vörös bőrkötését minden táblán művészi kivitelű, ökölnagyságú ezüst orozslánfejek díszítik.

Az országgyűlési törvényczikkek e levéltárakban Zsigmond királylyal kezdődnek s a legújabb időkhöz terjednek. Figyelmet érdemelnek továbbá *Bars-, Nyitra- és Győr-megyék statutumai 1609—1695-ig*, melyekből itten teljes gyűjteményt találunk.

A kéziratokon kívül a selmeczbányai levéltárból még néhány ritka ősnymtatvány is van jegyzékünkben felsorolva, melyekből kiemelendők : *Esztergomi Breviarium*, *Velence 1480-ból* és *Esztergomi Missale*, *Nürnberg 1484-ből*. Említ még itt Kovachich vagy 50 nyomtatott könyvet, általában a nyomdászat első évtizedeiből, mivel azonban ezeket közelebbről meg nem határozta, tárgyalásukba ezuttal nem bocsátkozhatunk. Ismertetésüket a jövő buvárlatnak tartjuk fönn.

Végül megjegyezzük, hogy Besztercebánya szabad királyi város közönsége a levéltárában volt középkori kéziratoskat 1812-ben a Nemzeti Múzeum könyvtárának ajándékozta ; Selmecz-

bánya városának két heceses kézírata és ősnymtatványa pedig az 1882-diki országos könyvkiállításon a hazai közönségnek be volt mutatva.¹

Ezek után adjuk Kovachich jegyzékét a mint következők :

I.

In Archivo Liberac Regiae et Montanae Civitatis Neozolii.

1. Novum Testamentum. Codex MS. chartaceus, cum multis interlinealibus, marginalibus et ad calcem paginarum positis adnotationibus. In folio. Initio et in fine sunt regesta. Omnia ignoto autore seculi circiter XV.

2. Incipit novus Thesaurus Sermonum Dominicalium a Dominica 1. Adventus usque Dominicam XXIII. post Pentecosten. Codex MS. in folio. In fine aliquot folia lacerata, reliqua elacerata sunt. In ultima compacturae tabula intus sequens epistola in-scripta est :

„Honorabilis Pater Prisco. vti prioribus mor. quamquam insipidis fortasse peroraveram scriptis, vos magni facio, atque salubres opto semper dies; feliciora recolens tempora, quibus elapso nondum anno flamminis(?) igne(?) vicibus crebro iteratis stubelle . . . estus praeterierunt, haec velut umbra et vana sunt quae insero scribo hoc tamen confidens perutile peto scedas mittatis mihi *Egidium Romanum de Originali transcribere*, et quicquid interrogatum fuerit, sedulo atque fideliter reddam. Valetate in Jesu, et meis rogo fautoribus prosperos dicatis annos, iterum atque iterum valetate. Datum in *Novis Solio* (sic) *feria II. Octa. Epiphaniae (14) 770. Johannes Prividia.*“

Annus videtur esse 77 id est 1477. ambigue scriptus, uti et Prividia. Volumen vastum.

3. Repertorium Juris Canonici. Cod. MS. nitidissimus et vetus chartaceus in folio per modum dictionarii vel indicis realis. Primum folium videtur deesse, quia hic continuatur vox: *Actor* usque ad vocem *Uxor*; reliquum finalis folii est vacuum. Esset proinde opus integrum. Codex est seculi XV. sed nusquam aliquid in-scriptum comparet, unde autor ejus nosci posset.

¹ L. «Könyvkiállítási Kalauz» Budapest, 1882. 13. és 231. l.

4. Liber Homiliarum. Incipiunt epistolae per Quadragesimanam. Dominica. Invocavit ultimum. Sequitur tractatus de matrimonio. Codex MS. chartaceus seculi XV. vastus et integer ignoti auctoris, literis picturatis.

5. Quaestiones in Librum quartum Sententiarum. Cod. MS. chartaceus in folio seculi XV. nitidus et vastus. In primo folio vacuo sequentia adscripta sunt :

„Hae quaestiones. puto quarti sententiarum collectae sunt per Egregium Virum Magistrum Nicolaum de Tinkenspuel Sacrae Theologiae Professorem studii Viennensis et lectae per eundem Conventui in Mellico.“

Finale folium videtur deesse.

6. Decreta Regum Hungariae. Codex MS. dissolutus chartaceus seculi XVI., initio manens.

7. S. Stephani R. Decretorum libri II., fragmentum a capite XXVII. usque ad finem. Numeris non distinguitur, sed capita rubricas ab editis tantillum diversas habent.

8. Decretum S. Ladislai R. Liber I. et II. usque cap. XVIII. voces : „ad Regem cat.“ cum rubr.

9. 1439. Alberti R. Decretum sine exordio ab initio articuli I. usque ad finem ; sine rubr.

10. 1486. Decretum Matthiae Regis Hung. Budae in festo Conversionis Pauli editum A. D. 1486., sine numeris et rubricis.

11. 1492. Decretum I. Sereniss. Principis Wladislai R. Hung. quod majus vocatur, editum A. 1492. cum duplici exordio, Dipl. Conf., sine numeris et rubricis. Nimirum Dipl. Decreti II. 1495., ut in Corp. Juris. Usque finem art. 108. absque articulis Sclavoniae, et conclusione Diplomatio.

12. 1498. Decretum II. quod minus dicitur, Wladislai R. in festo B. Georgii M. Budae celebratum ac editum A. 1498. cum Dipl. Conf. et rubricis, sine numeris.

13. 1500. Decretum III. ejusdem Wladislai Regis A. D. 1500. editum in campo Rákos, cum Dipl. Conf. sine numeris et rubricis.

14. 1504. Decretum IV. ejusdem Wladislai R. A. D. 1504. sine numeris et rubricis.

15. 1514. Decretum V. et ultimum ejusdem Wladislai R. sine rubricis et numeris.

Et hic desinit Codex ad terniones scriptus, nondum compactus.

16. 1415. Giulhelmi Sanctae Minacensis Ecclesiae Episcopi rationalis. In fine :

„Iste liber continet octo Partes, quarum Partium et suorum Capitulorum Rubricae patent. Haec videlicet primae Partis Rubrica : Incipit Rationale divinorum officiorum Rubricae Capitulorum Primae Partis, et sic est finis: Finitur Liber Rationalis compilatus per Venerabilem Magistrum Dominum Dominum Giulhelmum Mynacensem Episcopum. Compactus autem per Dominum Petrum Scholasticum Luthm. Sub A. Domini MCCCC. quinto-decimo.“

Volumen vastum in fol. seculi XV.

Est opus eruditione ecclesiastico liturgica plenum et si ineditum est, typo sane dignissimum. Compactoris nomen an Lutherum, id est Lotharium, vel Luthetium, id est Parisinum legere debeam, dubius haereo. In fine adjicitur : Sententia contra Johannem Huss lata A. D. 141. Sabbatho post Procopii, quae erat dies sexta Mensis Julii et eadem combustus.

NB. Malo etiam Minacensem, quam Winacensem Episcopum legere. Conf. n.

Ex Archivo I. Comitatus Zoliensis.

17. 1772. Pro Bibliopolis in Regno hoc fixum mansionem habentibus praescriptus ordo fine publicationis communicatur. Int. F. 33. N. 26.

18. 1775. Bibliopolis et Typographis gremialibus ad qualia nam et sub quibus Titulis imprimi solita calendaria Privilegia Regia concessa sunt, informatio praestanda. F. 33. N. 24.

19. 1774. Calendaria extera, quae utiles et memoria dignas materias in se continent, per censuram praeveie approbata, non aliter quam ex missis mensibus et diebus venui exponenda. F. 39. N. 73.

20. 1775. Calendariorum in Regno hoc imprimi solitorum intuitu juxta advolutam tabellam informatio Exc. Consilis submissa. F. 33. N. 24.

21. 1776. *Calendariorum impressionis et venditionis in merito emanata b. resolutio.* F. 33. N. 30.

22. 1777. *Calendariorum in Regno hoc imprimendorum intuitu norma per Suam Maj. statuta.* F. 33. N. 35.

23. *Iudaei ab omni quaestu librorum christianorum, tam novorum, quam atritorum eorundemque ex alienis provinciis invectione sub poena confiscationis inhibiti.* F. 33. N. 15.

24. 1730. *Librorum revisionis et censurae intuitu emanatum normale Intimatum.* F. 16. N. 9.

25. 1770. *Librorum Christianorum Quaestus Iudaeis interdictus.* F. 33. N. 12.

26. 1764. *Reflexiones, quibus demonstratur, quod Coronalia Bona sint per Reges conscribilia, neque collata possint ex nullitate donationum revindicari.* F. 24. N. 250.

27. 1771. *Ad Typographicum assumendis pro tyronibus, hisque successive elibertandis ac sodalibus deserviens ordo pro observatione communicatur.* F. 23. N. 9.

II.

In Archivo Liberae Regiae Montanae Civitatis Libeth-Bánya.

28. *Schemnitzer Stadtrecht, seu Municipalia jura 7 civitatum — Belae Regis Privilegium. Statuta duo VII civitatum Omnia Germanice in 4. Stadtrecht in articulis divisum.*

29. *Homiliae succinctae. MSS. in Evangelia Dominicalia et festa totius anni Anonymi auctoris, quibus adiunctae sunt et aliae aliquot doctorum virorum conciones Vratislaviae et Viennae cum tractatu luculento de Choreis, spectaculo omnium stultissimo. MSS. vastum in fol. Germanice. Ex Bibliotheca Joan. Pinnerii, exeuntis seculi XVI.*¹

¹ Joannes Pinnerius XVI. századbeli beszterbányai ev. lelkész és superintendens könyvtáráról keveset tudunk. Faber Pál: *De Bibliotheca Budensi.* Jenae 1789. 4r. című munkájában nagy elismeréssel szól e könyvtárról s kiemeli, hogy ebben Vitéz János és Mátyás király könyvtárából is voltak kéziratok. A «Bibliotheca Pinneriana» még a múlt században ismeretes volt. E században Jankovich Miklós emlékezik róla jegyzeteiben. Úgy látszik a könyvtár elkallódott s gyűjteményéből a könyvek többfelé szóródtak. Tudomásunk

Ex Archivo L. R. Civitatis Veteris Zolii.

30. 1646. Acta diaetalia.
31. 1720. Acta concursus Poseniensis.
32. 1721. Diarium et acta concursus Regnicolaris Poseniensis.

III.

Ex Archivo L. R. Civitatis Carponae.

33. Melchioris Nisnyánszky olim Parochi Carponensi Historia rerum Carponensium ab exordio usque A. 1800 deducta. in fol. MS. vol. 1. pagg. 390. Claudit sequentibus;

Scriptor Fastorum quondam Carpona tuorum, Exantlatorum finem facit hisce laborum. Quod superest horum curis commendat eorum, Quos Decessorum delectant facta suorum. . . . series Regum Hung. — Parochi Ecclesiastae Sacrorum ministri L. R. Civitatis Carponensis, quorum notitia haberi potuit. — Iudices et Notarii L. R. Civitatis Carponensis, qui in notitiam pervenerunt. Praesidii Carponensis Castellani, Capitanaei et Vicecapitanei seu Locumtenentes. — Syllabus alphabeticus Hungaricarum, a potiori illustrium et nob. Familiarum, quae Carponam incoluisse ex actis et monumentis variis comperiuntur. — Infortunia et tristes casus civitatis Carponensis ab insidiis oppressionibus, direptionibus et aliis calamitatibus. Terminavit et munde descripsit, qua Canonicus Neozoliensis. Civitas illi gratificata est uno vase vini decem urnarum.

34. 1405. Sigismundi R. Decretum minus in membrana originali authentica sub sigillo pendenti duplici Majestatico.

35. 1514. Cruciatorum sic dictorum rebellantium furori

szerint a Nemzeti Múzeum, a M. T. Akadémia s a bécsi cs. udvari könyvtár bírnak belőle példányokat. Valószínűleg lesznek példányok belőle máshol is. Mindenesetre kívánatos volna e könyvtár viszontagságairól némi részleteket tudnunk. Miért is azon kéréssel fordulunk t. ügybarátainkhoz, hogy folyóiratunkat a «Bibliotheca Pinneriana» viszontagságairól legjobb tudomásuk szerint értesítsék.

Szerk.

obviaturus Rex Wladislaus in subsidium exercitus ducendi imponit Carponensibus 600 fl. praestandos. C. 2. 1.

36. 1500. Instructio data Ablegatis ad Diaetam ex parte Civitatis Carponae. Pertinet ad A. 1500 ac ne fors supra, quia inter cetera puncta instructionis est, ut querela ponatur contra Sigism. Balassa turbatorem iuris telonialis, quod fuit de A. 1500 ut supra D. 2.

37. 1526. Ludovici II. R. Mandatum ad omnes Status et OO. Ecclesiasticos imprimis et Religiosos, ut ad subsidium Expeditionis bellicae contra formidabilem Turcarum exercitum dimidiam Sacrorum Vasorum in Ecclesiis suis existentium partem (concedente istud etiam Sede Apostolica) extradent et conferant in manus deputatorum eatenus commissariorum, Si Deus optatum expeditionis finem dederit, talium bonificationem recepturi. D. 13.

IV.

Ex Archivo Liberae Regiae Montanae Civitatis Schemnitz.

38. 1484. Finit Missale divinorum Officiorum tam de tempore, quam de Sanctis cum certis officiis annexis, ut puta de Transfiguratione Domini, de Pestilentia etc. secundum eorum Almae Ecclesiae Strigoniensis correctum ac emendatum cum consensu ac favore RR. D. Michaelis Episcopi Milkoviensis. ac in Pontificalibus Vicarii Generalis praenominatae Ecclesiae Strigon. aliorumque Dominorum de Capitulo, regnante felicissime Serenissimo ac Invictissimo Matthia Hungarorum Rege Domino nostro Gratosissimo, anno Incarnatae Deitatis MCCCCLXXXIII. die ultima mensis Augusti in Imperiali Civitate Germaniae Nuremberga per Anthon. Koburger incolam praefatae civitatis. Ad laudem Dei ejusque Genitricis perpetuae Virginis, cui honor et gloria in eternum. Amen. Fol. cum Calendario praemisso.

39. 1480. Hujus Breviarii finis adest feliciter anno Christi salutifero MCCCCLXXX. die XII. mensis Novembris, Serenissimo Principe Matthia Ungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae etc. Rege invictissimo regnante ob multorum clericorum utilitatem imprimi jubente Inelyta Venetiarum in Urbe summo studio elaboratum Duce Joanni Mocenico regnante optimo Impensis vero

Joannis Cassis dicti Librarii ex Ratispona et per industriosum artis impressoriae magistrum Erhardum Radtolt de Augusta impressum. In 4. Initio Libri sine Titulo in aversa pagina manu coeva haec leguntur :

„Sorte nova rediit Hunnorum clarissima quondam
Tempore quo fuit Atilae victoria Regis.“

Illi clarissimo Regum Syderi Matthiae de Hunyad, Joannis quondam Incliti Regni Hungariae Gubernatoris filio per Dionysium Cardinalem Archiepiscopum Strigoniensem Regalis Corona imponitur A. D. MCCCCL(?) (sic!) vigesima nona die mensis Martii.

A. D. MCCCCLXV. die 1. Febr. Dionysius de Zeech AEppus Almae Ecclesiae Strigon. obiit.

A. D. MCCCCLVII. prima die Julii Venerabilis Magister D. D. Cantor et Vicarius Strigoniensis obiit, qui alias fuit Auditor Causarum Sacri Concilii Basiliensis.

A. D. MCCCCLXXII. nono die Mensis Augusti Joannes ArchiEpiscopus Strigoniensis obiit.

A. D. MCCCCLXXIII. 18. die Julii Martinus de pescht Canonicus Quinque Ecclesiensis spiritum exalavit. Impressa. Sequitur Calendarium. Postea Tabula impositionis historiarum, deinde sequentia :

Michael Episcopus Milkoviensis, ac in Ecclesia Strigoniensi in Pontificalibus Vicarius et Causarum Auditor Generalis Omnibus et singulis Donimis Clericis beneficiatis et non beneficiatis, curatis et non curatis Ecclesiarum Plebanis et eorum Vicegerentibus et aliis quarumcunque Dignitatum titulis insignitis, in et sub Dioecesi Jurisdictione et Provincia dictae Ecclesiae Strigoniensis constitutis et commorantibus salutem et paternam in Domino Benedictionem. Superioribus diebus recepimus in Mandatis a Serenissimo Principe Domino Mathia Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croaciae etc. Rege invictissimo, Domino nostro gratiosissimo, quatenus de modo et Rubrica ipsius Almae Ecclesiae Strigoniensis Breviarium correctum pro exemplari super horis Canonicis peragendis de tempore et de Sanctis diurnis et nocturnis Circumspecto Johanni de Ratispona Librario ad imprimendum plura Breviaria pro horis Canonicis juxta sanctiones Canonicas peragendis traderemus. Nos attendentes hujusmodi Mandatum Regium justum, accedente adhuc sano consilio nonnuj.

lorum peritorum Dominorum de Capitulo dictae Ecclesiae Strigoniensis, hujusmodi Breviarium bene correctum et transeursum pro exemplari ad imprimendum plura juxta Rubricam Ecclesiae Strigoniensis tradidimus. Quare vos omnes et singulos Dominos praefatos in et sub Dioecesi jurisdictione et provincia Strigoniensi commorantes in virtute salutaris obedientiae requirimus et hortamur, ut hujusmodi horas Canonicas juxta statuta sanctorum patrum et Rubricam Strigoniensem perficere ad salutem animarum vestrarum valeatis, hujusmodi impressa exemplaria pro usu vestro ad vestras Ecclesias disponatis feliciter.

Incipiunt tabulae per quas unusquisque si vult, potest faciliter reperire Psalmos, Hymnos etc. secundum ordinem alphabeti.

Incipit Breviarium de tempore et Sanctis etiam commune Sanctorum per anni circulum juxta consuetudinem et ritum S. Ecclesiae Strigoniensis imprimi mandatum per Sereniss. Principem D. Matthiam Hung. Boh. Dalm. Croat. etc. Regem invictissimum A. D. MCCCCLXXIX. Idecirco omnes Clerici Dioecesis praefatae ad quos ex impressione hujusmodi Breviarium pervenerit, juges fundant ad Dominum Hyesum preces pro felici regimine, pace et prosperitate ejusdem Illustrissimi Principis quamdiu vivet in humanis, et ut post ejus obitum cum suis fidelibus inter Angelorum Agmina vitam consequatur sempiternam. Amen.

40. 1384. Rational. . . Hye endet sich die erste Vorred in das deutsch Rational geschrieben dem Hochgepornen Fürsten Herczog ab Albrechten dem Dritten zu Osterreich Anno Domini MCCCCLXXXIII. 4. feria post Dominicam Palmarum etc.

Hie vahet an die Vorred in das Rational, das ist dy Auslegung und Sach der Gottleichen Ambt. Post Exordium: Darumb ich Wilbalm der heiligen Kirchen zu Munat von der Gottes Gedult allain Bischof genant Chlokehen an, und wird auch Clockchen an die tür ob mir leicht geruhet der Schlüssel Davids aufzutuen etc. In folio Volumen grande.

41. Breviarium MSS. in folio minori. Volumen vastum.

42. Sacra Scriptura. Novum Testamentum. V. Testamenti Prophetiae Majores, Isaias, Jeremias, Threni, Baruch, Ezechiel, Daniel, Oseas, Johel, Amos, Abdias, Jonas, Micheas, Nachum, Abakuk, Sophonias, Aggeus, Zacharias, Malachias. Accedit Tractatus Theologicus novem Partibus absolutus, quarum prima est

de Poenitentia, in communi, secunda de ejus partibus 3. de ejus quasi prima parte scilicet contritione in speciali. 4. de ipsa Confessione et spectantibus ad illam. 5. De satisfactione in communi. 6. de jejuniis, quod est pars satisfactionis. 7. de Oratione 8. de eleemosyna. 9. de periculis contemnentium poenitentiam. In fol. min. Volumen vastum. MS.

43. Biblia Sacra V. Testamenti ab initio Genesis usque librum II. Machabaeorum cum Prologis Hieronymi, uti praecedens cum quo maximam S. Scripturae partem constituit. Codex MS. seculi XV. vel XIV. in fol. min. vastum volumen.

44. 1473. Incipit Liber Consiliorum Medicinalium illustrissimi Doctoris Medicinae Domini Bartholomaei de Montignano Physici peritissimi. Cod. MS. in fol. min. Sunt centum consilia quorum Elenchus praemittitur. Accedit: Antidotarius secundum ordinem Alphabeti celeberrimi Medicinae Doctoris Bartholomaei de Montiniana etc. Subjungitur registrum super Antidotario M. Bar. de Montiniana.

Consiliis subjungitur sequens conclusio: Cuncta haec Consilia in praesenti Libro conscripta sunt consumata per famosissimum Artium et Medicinae Doctorem Dominum et Magistrum Bartholomaeum de Montiniana alias de Montignana, ad laudem et salutem Christifidelium, incepta et finita per me Paulum Wenigel de Schrabunhawsis Anno Domini septuagesimo tertio, secundo die Mensis Aprilis“ it est 1473. Item:

„Incipit Liber Avicennae de viribus Cordis et Medicinis cordialibus, translatus a Magistro Arnaldo Bartanone.“ Tabula hujus Libri: Finitum est per me Paulum Wenigel anno Domini LXXII. in die Leonhardi.

45. 1501. Declaratio Ruinae et desolationis Montanarum de Rivulo Dominarum. Est Mandatum Wladislai II. R. et Relatio erga illud.

46. 1548. Kunigin Mariae unser allergnädigsten Frauen Commissari Schreiben an die 7 Bergstet. Folget der Stet Vorschreibung auf altensoll errichtet werden.

47. 1558. Perggericht und Pergordnung d. 25. Aug. Sunt 48 articuli. Sequuntur acta et scripta ad commissarios. Sequitur protocolum variorum actorum magis privatorum montanisticorum ejus aetatis. MS. in fol. majori parte post vacuum.

48. 1505. Ephemerides A. D. J. 1505. in 4. Impressum Calendarium incerto loco meris numeris et signis astronomicis cursum planetarum designantibus quibus tamen festa SS. prae-mittuntur.

49. Libri impressi potissimum in folio facile 50. Volumina primae inventionis Typographiae, pertinentes ad classem Musei Technilogicam.

50. Codex MS. in folio majori, complectens inter cetera Belae Regis Statuta pro Civitate Schemnicz et aliis montanistis Germanice, vetus scriptura. Reliqua sunt fere inprotocollationes veteres privatorum de Annis 1433 et sequent. Major pars vacua.

51. Copia collationata Privilegiorum Civitatis Schemnicii. MS. in folio. volumen unum ab A. 1275—1588. quorum Elenchus in fine subjicitur.

52. 1751. Diarium Diaetae Psoniensis a die 22. Aprilis usque diem 24. Aug. seu a sessione prima usque 57. deductum, insertis Actis diaetalibus. Conscriptum per Ablegatum Civitatis. In fol. vol. 1.

53. 1722—1723. Diarium Diaetae Poson. a die 13. Maji publicationis Regalium in Civitate Schemniciensi 1722 usque 3. Julii 1723. Succincte deductum relatis tantum Actis.

54. 1741. Acta Diaetae Psoniensis sine diario.

I. Codex MS. complectens sequentia Decreta Comititalia in folio.

55. Matthias I. R. transmit et confirmat decretum Ludovici I. R. quo A. 1351. transmit et confirmat decretum Andreae II. R. de A. 1222. unacum articulis Ludovici et conclusione, sed Matthiae articuli et conclusio hoc loco desunt.

56. 1435. Decretum Sereniss. Imp. D. Sigismundi Posonii A. 1435. editum.

57. 1481. Decretum D. Matthiae Regis A. 1481. editum.

58. 1486. Decretum Seren. Principis quondam D. Matthiae Regis Hung. etc. Budae in festo Conversionis divi Pauli. A. D. 1486. editum.

59. Decretum Alberti Regis Hung. Budae feria 14. ante festum Trinitatis A. 1439. editum.

60. 1464. Additio tempore Matthiae R. Patris Patriae ad Decreta Andreae, Ludovici et Sigismundi 1464.

61. 1492. Decretum Sereniss. Principis Wladislai Regis Hung. quod majus vocatur. A. D. 1492.

62. 1495. Series Articulorum de novo conceptorum ac editorum ad primum Decretum Generale additorum pro perfectione et completionem ejusdem A. D. 1495.

63. 1498. Decretum II. quod minus dicitur ejusdem D. Wladislai R. editum Budae in festo B. Georgii M. A. D. 1498.

64. 1500. Decretum III. ejusdem D. Wladislai R. Anni 1500.

65. 1504. Decretum IV. D. Wladislai R. 1504.

66. 1514. Decretum V. et ultimum D. Wladislai R. A. 1514.

Istae Copiae in Articulos divisae sunt, quorum rubricae praemittuntur initio codicis, et quidem Andreae 1222, Ludovici 1351, Sigismundi 1435. Primi decreti Mathiae additionum secundi, tertii. Alberti, Wladislai II. 1492, 1495, 1498, 1500, 1504, 1514. Collectio scripta est per Dan. Jeszenszky Turocianum qui eum dedicavit magistratui Schemnicziensi. In fine adjicitur: In Judiciis Curiae R. A. D. 1557. observata, sive decisiones.

Alter Codex MS. continet sequentia.

67. 1542. Articuli in primo Conventu Novizoliensi editi et constituti. Cum Exordio Dipl. Conf. et numeris articulorum, sine rubricis.

68. 1543. Articuli in Conventu Novizoliensi pro festo B. Elisabeth viduae celebrato editi A. 1543. sine Dipl. numeris et rubricis.

69. 1545. Articuli in Conventu Thyrnaviensi pro festo Purificationis B. V. M. celebrato editi A. 1545. sine Dipl. numeris et rubricis, praeter quasdam marginales.

70. 1548. Responsum et Approbatio Regiae Maj. ad Artt. DD. Praelat. Bar. Nobb. ceterumque Statuum Regni Hung. in Conventu Thyrnaviensi pro festo B. Catharinae V. Anni 1547. celebrato conclusus.

71. 1542. Articuli Conventus Poseniensis. Est tantum Exordium Dipl. et primi aliquot Art.

72. 1546. Articuli Conventus Poseniensis. A. 1546. Cum Dipl. Conf. sine numeris et rubricis.

Tertius Codex MS. in fol. 387 foliis constans.

73. 1563. Articuli Diaetales Poson. cum Dipl. Conf. et numeris, sine rubricis.

74. 1566. Art. propositionis in Comitii Posonii nomine S. Caes. Maj. per Sereniss. Principem Archiducem Carolum Statibus et OO. Regni Hung. porrecti ad consultandum d. XIX. Febr.

75. 1566. Replicatio Sereniss. Principis ac D. Caroli Archiducis Austriae Statibus et OO. Regni Hung. assignata. A. 1566. d. 13. Mart.

76. 1566. Scripta quaedam et supplicationes VII montanarum Civitatum in Diaeta. 1566. Frusta 6.

77. 1566. Replicatio VII Civitatum montanarum porrecta Regnicolis in Diaeta Poson. A. D. 1566.

78. 1566. Supplicatio porrecta in iisdem Comitii Archiduci Carolo.

79. 1566. Articuli VII Civitatum montanarum articulis DD. Regnicolarum inserendi.

80. 1566. Sequuntur Articuli et Decreta Regni Hung. Posonii A. 1566. cum Dipl. Conf. sine numeris et rubricis.

81. 1567. Propositio S. C. ac R. Maj. in Conventu Anni 1567.

82. 1567. Gravamina VII. Montanarum Civitatum in Diaeta Poson. Caes. Majestati oblata. A. 1567.

83. 1567. Eadem Regnicolis oblata.

84. 1567. Decretum Imperatoris super Gravamina VII Montanarum Civitatum. 1567. 26. Junii.

85. 1567. Articuli Decretales Regni Hung. A. 1567. Pro Comitatu Hontensi. Cum Dipl. Conf. sine n. et rubr.

86. 1569. Articuli Decretales Posonii Regni Hung. Cum. Dipl. Conf. sine numeris et rubricis.

87. 1572. I. Articuli Diaetae seu Conventus Poson. primi. A. D. 1572. pro festo Purificationis Mariae celebrati.

88. 1572. II. Articuli Decretales Diaetae Posoniensis pro festo Nativitatis Mariae Virginis ad Coronationem Sereniss. Regis Rudolphi. A. 1572.

89. 1574. Decreta Regni pro Comitatu Hontensi. A. 1574.

90. 1575. Decreta Regni Hung. A. D. 1575.

91. 1578. Articuli seu decreta DD. Praelat. Baron. Magnatum et Nobilium ceterorumque universonum Statuum et OO. Regni

Hung. et Partium ei subjectarum in Generali eorum Conventu ad primum diem Mensis Febr. A. D. 1578. Posenii celebrato conclusi.

92. 1582. Relation des gehaltenen Presburgischen Ungarischen Landtags und Wienerischen Expedition an die erbarn Siebn Bergstadt durch Mart. Hofmann und Adam. Sylvestrum als geweste Abgesandten gestellt und zugesandt.

93. 1582. Sequuntur Articuli Diaetae Posoniensis A. D. 1582.

94. 1583. Articuli seu decreta Regni Hung. A. D. 1583.

95. 1586. Caes. Mandatum, quo RR. D. Georg. Draskovichius Locumtenens constituitur, praesentatum in Origine hic Schemnici d. 20. Oct. 1586. Insinuatio.

Codex MS. IV. in folio, disparata, coeava.

96. 1521. Articuli in Diaeta et Conventione Generali universorum DD. Praelatorum et Baronum ac Regni Nobilium pro festo B. Elisabeth viduae anno Gratiae 1521. Budae de mandato Regio celebrata unaminiter editi et confecti, ac per Regiam Maj. roborati. Sine Dipl. Conf. numeris et rubricis.

97. 1543. Articuli DD. Praelatorum, Baronum et Nobilium, ceterorumque Statuum Regni Hung. in Conventu Novisoliensi Congregatorum pro festo B. Elisabeth viduae A. D. 1593. ad mandatum Regiae Maj. pro defensione Regni et conservatione libertatis confecti. Sine numeris, rubricis et Dipl. Conf.

98. 1545. Articuli DD. Praelat. Baron. et Nobilium, aliorumque Ordinum et SS. Regni Hung. in praesenti Conventu Thyrnav. pro festo Purificationis BB. V. M. celebrato congregatorum ad benignam Exhortationem SS. Regiae Maj. etc. Statibus Regni propositam editi A. D. 1545.

99. 1545. Aliud eorundem exemplar sub eodem titulo.

100. 1546. Artt. DD. Praelat. Baron. Nobb. ceterorumque OO. ac SS. Regni Hung. in praesenti Conventu Posonien. ipso festo Conversionis B. Pauli Apost. celebrato congregatorum ad benignam Exhortationem S. Regiae Maj. Statibus Regni propositam A. D. 1546. Cum Dipl. Conf. sine numeris et rubr.

101. 1548. *Propositio S. Regiae Maj. in Conventu Poson. pro festo S. Lucae indicto facta 1548.*

102. 1546. *Aliud exemplar articulorum anni 1546. sine Dipl. Confirmatorio.*

103. 1546. *Aliud exemplar eorundem cum Dipl. Conf. utrobique adjiciuntur.*

104. 1546. *Nomina DD. et aliorum omnium Statuum in Comitibus Poson. fest. B. Pauli Apost. existen. A. D. 1546.*

105. 1546. *Aliud exemplar eorundem Articulorum Anni 1546. cum Dipl. Conf.*

106. 1548. *Articuli in Conventu Poson. pro festo B. Lucae Evang. A. D. 1548. conscripti atque a S. Regia Maj. confirmati cum Dipl. Conf.*

107. 1550. *Articuli A. 1550. cum Dipl. Conf. non integri.*

108. 1550. *Aliud eorundem Articulorum A. 1550. Exemplar integrum.*

109. 1552. *Articuli anni 1552. cum Dipl. Conf.*

110. 1554. *Articuli anni 1554. non integri in fine.*

111. 1557. *Articuli Diaetae Posoniensis celebratae prima Junii A. D. 1557. Pro Civitate Schemnicz.*

112. 1572. *Maximiliani R. Decretum anni 1572. primum.*

113. 1595. *Articulis A. 1595.*

114. 1596. *Decretum anni 1596.*

115. 1599. *Decretum anni 1599. Utrique cum Dipl. Conf. numeris et rubricis. Omnia coeva in copiis. Finis Codicis IV.*

Acta Diaetalia Seculi XVI. in unum Volumen consuta, ut sequuntur. In fol.

116. 1542. *Propositio R. R. Maj. in Conventu Poson. d. 25. Oct. 1542. pro festo S. Lucae.*

117. 1542. *Ferdinandi R. instructio pro Oratoribus suis ad Conventum Novisolien. d. 23. Jan. 1542.*

118. 1542. *Articuli Diaetae Novisoliensis, anni 1542. sine responso.*

119. 1544. *Instructio pro DD. Oratoribus Regni Hung. ex Novisoliensi Regnicolarum Congregatione mense Nov. anni*

MDXLIIII. celebrata ad Pragensem Conventum Mense Januario anni Sequentis habitum data.

120. 1544. Responsio Regia ad Conclusionum Articulos per fideles Regnicolas suos in dicta Novisoliensi Congregatione conclusos et determinatos.

121. 1544. Alia sine Maj. Responsio ad supplicationem Fidelium suorum.

122. 1544. Compendium Conclusionis DD. Statuum et OO. Regni Bohemiae, Provinciarumque ei annexarum. Est duplex Exemplar.

123. 1546. Nomine DD. Magnatum, aliorumque R. Hung. Thyrnaviae in Comitibus constitutorum.

124. 1550. Propositio S. Rom. Hung. Boh. etc. Regiae Maj. in Conventu Poseniensi.

125. 1550. Statutum et OO. Regni Hung. in Diaeta Posen. congregatorum primum responsum ad propositionem Suae Maj. Sereniss. Archiduci Ernesto oblatum 15. Febr. inde Pragam ad Imp. transmissum 20. Febr. A. 1550.

126. 1578. Regales Pariae Evocatoriarum ad Comitibus Poseniensi 16. die Mensis Oct. A. 1577. quae Evocatoriae in specie una cum Tabellario infra Bukanum et Semnicium a Turcis sunt interceptae.

127. 1578. Abschied der Erbarb VII Bergstädt. Versammlung auf Kremnicz so von wegen des ausgeschriebnen Landtags zu Pressburg gehalten worden 7. Oct. 1577.

128. 1577. Die fürnemisten Handlungen, welche in dem Landtag wegen dieser Pergstädt sollen fürgebracht werden. 7. Oct. 1577.

129. 1577. Prima prorogatio Diaetae Poseniensi ad 15. diem Nov. 1577. dd. 3. Oct. 1577.

130. 1577. Literae D. Steph. Radetii Locumtenentis in Hung. quibus respondet ad literas ex opposito scriptas d. 20. Oct. nempe ad sequentes.

131. 1577. Literae III Montanarum Civitatum Cremnicz. Schemnicz. et Novisoli ad D. Steph. Radetium propter speciatam evocationem ad Generalem Conventum Regni Hung.

132. 1577. Secunda prorogatio Diaetae Poseniensi ad primam diem Decembris A. D. 1577. dd. 28. Oct.

133. 1577. Tertia Prorogatio Diaetae Poseniensis ad 1. diem Febr. A. 1578. dd. 6. Nov. 1577.

134. 1578. Libellus Supplex VII Civitatum Montanarum porrectus Imp. Rudolpho II. in Comitibus Hung. Posenii 2. die Mensis Martii 1578.

135. 1578. Gravamina VII Civitatum Montanarum porrecta Statibus et OO. Regni in Comitibus d. 3. Martii A. 1578.

136. 1578. An die Röm. Kay. Maj. der VII Hung. Pergstädt Abgesandten in Landtag zu Presburg unvermeidliches hochnotwendiges Anbringen, Flehen und Bitten wegen der Feindesgefahr, Praesentirt d. 7. Martii 1578.

137. 1578. Copy der von Bukanez Schreiben an die Bergstädt Cremniz, Schemniz und Neusol dd. 26. Febr.

138. 1578. An die Röm. Kay. Maj. der VII Hung. Bergstädt Abgesandten in Landtag zu Pressburg abermal hochnothwendiges Suppliciren, Bitten und Flehen umb Rettung Schutz und Schirm wider den Türcken. Praes. 11. Martii 1578.

139. 1578. Copy der H. H. Buckhantzer Schreibens an die erbarn 3. Städte Cremnitz, Schemnitz und Neusol wegen das Gefahr von 2. März A. 1578.

140. 1578. An die H. H. Erzherzog Ernst demüthige Suppliciren und Manzettel der VII Hung. Pergstädt Abgesandten zu Presburg. Praes. 18. Mart.

141. 1578. Libellus supplex ad S. Caes. Maj. ratione epocillationis vini et. . . Civitatis Cremniz porrectas nomine VII Civitatum.

142. 1578. Ad SS. Caes. Majest. N. internunciorum VII montanarum Civitatum memoriale super gravaminibus ante porrectis.

143. 1578. Protestatio Nic. Lebi et Joan. Budai ratione militum existentium in Carpona et Bozok. Posenii fer. II. prox. fest. Resurrectionis A. 1588.

144. 1578. Protestatio VII Civitatum Montanarum in Scriptis porrecta Archiduci Ernesto 6. die Aprilis 1578. per Leonh. Tilesium et Adamum Sylvestrum.

145. 1578. Expeditio Articuli de Telonio. Rudolphi Mandatum. Posenii 2. Apr. 1578.

146. 1578. Relation der VII Hung. Pergstätt Abgesandte

auf dem Landtag zue Prespurg gehalten im Februario, Martio, und Aprili des 1578. Jars. Est Diarium a d. 12. Febr. dd. 8. Aprilis sed non multum per dies.

147. 1578. Ultima Replica ad Caes. Maj. de defensione contra hostes et relaxatione Taxae. Exhibita suae Maj. per Chph. Gastium et Lucam Stenzl d. 11. Apr. 1578. Pos.

148. 1578. Antwort auf den Artikel betreffende des Feindesgefahr der Bukantzer und Königsperger wegen halben d. 13. April 1578. in Prespurg.

149. 1578. Die ander Relation der VII Hung. Bergstädt verbliebenen Abgesandten zu Presburg zu Ende des Hung. Landtags d. 17. April.

150. Literae N. Judicis Juratorum Civitatis Crembnicz., quibus mandatum Caes. de 4000 fl. nomine Taxae VII montanis Civitatibus impositorum, quod Novisolii 19. Maji in Origine praesentatum est, hincque missum die 23. Maji 1578. Germanice dd. 20. Maji.

151. 1578. Sequitur Mandatum Caesareum de Taxa 4000 fl. Viennae. 16. Apr. 1578.

152. 1578. Literae Camerae Hung. de Taxa 4000 fl. dd. Posonii 10. Maji.

153. 1578. Abschied der Versammlung der VII Hung. Bergstädt auf Crembnicz wegen der angeschlagenen Tax der 4000 fl. von der Röm. Kay. Maj. und anderer für fallender gemeinen Handlungen d. 28. Maj. 1578.

154. 1578. Der erbarn Städt Abgesandten Ausrichtung in der ersten Instanz von wegen Erlassung der Tax. 29. Jun.

155. 1578. An die Röm. Kays. Maj. der VII. Bergstädt suppliciren und auch J. D. Erzherzog Ernsten wegen Erlassung der auferlegten Tax und Anschnitt der 4000 fl. 1578. Jun.

156. 1578. Mahnzettel a J. Durchleucht. Latinum et Germanicum.

157. 1578. Ein ander Relation der Gesandten zue Hof wegen der Tax d. 28. Julii 1578.

158. 1578. Ernesti Archiducis ad 7 Civitates, quod Taxa relaxari nequeat. Viennae, 16. et 20. Jul. duo diversa.

159. 1578. Quietantia Cameralis super depositis 2000 fl. Taxae d. 22. Julii.

160. 1578. Die HH. Abgesandten werden in Namen aller Pergstäd, sonderlich aber wegen der Stadt Crembnitz bey dem Landtag fürbringen.

161. 1596. Schreiben auf Königsperg Bukanz. 19. Febr. 1596.

162. 1596. Schreiben auf Schembnitz. Königsperg. 29. Febr. 1596.

163. 1596. Propositiones S. C. R. Maj. in Comitii Poson. Statibus et OO. Regni Hung. per Seren. Archiducem Austriae Matthiam exhibitae d. 19. Febr. 1596. dd. 20. Jan.

164. 1596. Replicatio Statuum et OO. ad Propositionem S. C. R. que Maj. factae et d. 1. Martii A. 1596. Suae Serenitati exhibitae.

165. 1596. Replicatio Statuum et OO. ad Propositiones Suae Maj. ultima. d. 16. Martii. A. 1596.

166. 1597. Propositiones Diaetae Anni 1597. Posonii celebratae dd. Pragae. S. Febr. 1597.

167. 1597. Replicatio Statuum manca.

168. 1598. S. C. Reg. Maj. Propositiones promulgatae in Comitii Regni A. 1598. d. 16. Febr. dd. 10. Febr.

169. 1598. Archiducis Communicatio cum Statibus Regni rumoris obsidione Viennensi ante inchoationem Propositionum dd. 13. Febr. eodem die exhibitae.

170. 1598. Supplicatio Statuum atque OO. ante tractationem Propositionum 17. Febr. Archiduci exhibitae.

171. 1598. Ad praemissam Supplicationem Statuum atque OO. Regni Hung. Responsum Maximiliani Archiducis de articulis superioris Diaetae in confirmatione omissis, dd. 17. Febr.

172. 1598. Duplica Statuum ad Replicatam Suae Serenitatis statibus publicatam 2. Martii A. 1598. quae Suae Serenitati porrecta est die 5. Martii A. 1598.

173. 1598. Articuli Statuum et OO. primum quidem adumbrati et Suae Seren. porrecti die 24. Febr. postea vero facta replicatione per Suam Seren. et duplicati per Status correcti, et undequaque aucti, finaliterque conclusi, et Suae Seren. exhibiti d. 11. Mart. A. 1698. Accesserunt tamen et Articuli de montanis et monetariis, item de Seyfrido a Kolloniez in Ungarum creato, qui hic non habentur.

174. 1598. Septem montanarum Civitatum et aliorum vicinorum montanistarum supplicatio et Protestatio d. 23. Febr. et 3. Martii Personali, et Statibus exhibita.

175. 1598. Articuli in Diaeta A. 1598. Posenii celebrata conclusi cum Dipl. Conf. numeris et rubricis.

176. 1599. Propositiones Regiae dd. Praegae, 19. Jan. 1599. Praes. d. 5. Mart.

177. 1599. Fragmentum replicationis Regnicolarum ad propositiones Regias.

178. 1599. Archiducis responsum ad Statuum replicam.

179. 1599. Responsonis Regnicolarum ad resolutionem pars maxima sed tamen manca.

180. 1599. Articuli anni 1599. Diplomate Confirm. et initio destituti ut videtur, in projecto.

181. Jessenii Oratio ad Status et OO. Regni. Non patet, in qua Diaeta.

182. Ordinum et Statuum. Regni Hung. partis potioris seu majoris ad Archiducem repraesentatio sub B. Non patet, in qua Diaeta. Finis Voluminis.

In Fasciculo Actorum Diaetalium Seculi XVII. In fol.

183. 1603. Propositiones Regiae Dat. Praegae 10. Febr. 1603. in 4.

184. 1603. Civitatum montanarum ad Personalem excusatio si tardius Nuncii venissent, et de violentiis militum Germanorum Cremnicii. d. 20. Febr. 1603.

185. 1619. Diaetae Acta plurima in hoc fasciculo habentur.

Sequuntur Concursualia.

186. 1696. Inter acta concursus hujus anni est Germanicum Diarium a 13. Jul. usque 18. brevis narratio.

187. 1719. Acta Concursus Regnicolaris.

188. 1720. Acta Concursus Regni.

189. 1721. Acta Concursus Regni.

Sequitur Fascis Diariorum Diactalium Germanice.

190. Landtagshandlung, in certi anni sec. XVI. sed adhuc ante dimidium ejus a die 12. usque 22. Febr. deductum una Phylera.

191. Volget hernach was ungeuerlich alle Tag am Landtag gehandelt ist worden a die 15. Dec. usque 15. Jan. incerti anni. 3 $\frac{1}{2}$ Phylerae.

192. Relation der AH. Abgesandten a die 1. Nov. ad 19. Dec. deductum inc. anni. 2 $\frac{1}{2}$. Phyl.

193. 1563. Einritt auf die Hungarisch Crönug zue Prespurg d. 31. Aug. A. 1563. Est Descriptio Coronationis Maximiliani R.

194. 1563. Coronatio Maximiliani R., continuantur sequentia post Coronationem a die 8. sept. usque 16. ejusdem.

195. 1566. Der Röm. Kays. Maj. Proposition auf den Reichstag zu Augspurg in 1566. finis deest.

196. 1576. Historia de morte laudatissimi Imp. Maximiliani II. d. 12. Oct. 1576. a die 1. Jun. usque 17. Nov.

197. 1576. Eadem Historia de morte Caesaris Maximiliani II. a die mortis breviter. Posset praecedenti praemitti. Utrumque Germanice. 3. Phyl.

198. 1578. Relation der VII Hung. Pergstedt Abgesandten auf den Landtag zue Presburg gehalten in Febr. Mart. et Aprili ad. 12. Febr. ad 8. Apr. 1578.

199. 1583. Der zweyen hinterbliebenen nach dem Landtag Abgesandten als Adami Sylvestri Stadtschreibers zu Crembnitz und Matthiac Barbaricz von Hofheim gebrachte. Relation A. 1583. d. 5. Junii. Ad VII Civitates montanas a die 4. usque 1. Junii. In duplici Exemplari.

200. 1583. Landtags Handlung zu Pressburg, ab initio Martii usque 26. Maj. duo terniores in 4.

201. 1587. Landtag zu Presburg a d. 29. Oct. 1587. usque 24. Jan. 1588. In 4.

202. 1599. Landtagssachen a die 8r. 22. Martii.

203. 1606. Proposition der Ungrischen Ständt auf'm Landtag zu Karpfen, darauf die Responsion der Kays. Commissarii.

204. 1609. Memorial und Verlauf des ungerischen Landtags in Pressburg, 1609, a die 17. Nov. 1609. usque 4. Jan. 1610. NB. Idem habetur in Libro Actorum diaetalium statim initio.

205. 1609. Propositiones A. 1609. Verlauf des gantzen Landtags. A. 1609. Tantum a 17—26. Nov.

206. 1610. Diarium Diaetae a die 1. Nov. usque 19. decembr. Germ.

207. 1618. Kurtzer specificirter Verlauf derer VII Kun: Freyen Bergstädt wegen bey jüngst verloffenen Hung. Landtag A. 1618. von 18. März bis Junii.

208. 1618. Abraham Unverzagts und Joackimb Stubenöls Relation ihrer Palatinischen Reiss halber von 28. und 30. Nov. bis 9. Dec. 1618.

209. 1618. Epistola Relatoria Posenio d. 1. Jun. 1618. Germ.

210. 1619. Relation H. Abraham Unverzagts Notarii Civitatis Schemnicz, und Joachim Stubenvolls V. Notarii Civitatis Cremnicz ihrer Verrichtung bey Ihr. Fürst. Exc. H. Palatino in Jurisdictionssachen. A. 1619. d. 12. Jan.

211. 1619. Regales. Ill. Principis ac D. D. Gabrielis Bethlen dd. 20. Oct. 1619. — Derer abbeschriebenen HH. Nunciorum Relation ihrer Verrichtung ist diese als Volget ad 6. Nov. usque 17. Jan. 1620.

212. 1619. Alia Relatio de eadem Diaeta in Epistolis a Nov. usque 9. Jan. 1620. Germ.

213. 1622. Acta Memorabilia in Diaeta Soproniensi A. 1622. celebrata dietim conscripta a die 24. Maj. usque 8. Aug. prolixè Germ.

214. Trium Diariorum Diaetalium latine conscriptorum Fragmenta.

215. 1696. Acta Conventus Poseniensis d. 18. Oct. et seqq. in A. 1696. celebrati. Est Diarium Germanicum a d. 18. Oct. usque 1. Nov. deductum, sed continuatio deest.

Statuta.

216. 1609. Statuta Comitatus Nitriensis ab A. 1609—1665. compilata.

217. 1685. Statuta Cott. Nitriensis A. 1695. e veteribus protocollis compilata. Sub. auth.

218. 1674. Statuta J. Comitatus Barsiensis ab A. 1636—1674. compilata. Exempla 2.

219. 1616. Articuli A. 1616. Viennae conclusi, ac de verbo ad verbum ex Imp. Turcici approbatorio Diplomate in Latinum translati.

Allerley Handlungen. Liber MS. continens VII Civitatum montanarum congressus acta; complectitur etiam sequentia Acta diaetalia.

220. 1593. Propositiones SS. Caes. R.-que Maj. Fidelibus suis Regnicolis per Seren. Princ. ac D. D. Mathiam Archiducem Austriae 12. Febr. A. 1593. exhibitae in Arce Poson. dd. 30. Jan. 1593.

221. 1593. Responsio Statuum ad praescriptas propositiones 13. Febr. hora 3. p. m. Posonii.

222. 1593. Replicatio Suae Seren. ad Responsonem praecedentem Statibus et OO. exhibita d. 17. Febr.

223. 1593. Statuum Responsio ad replicam Suae Seren. 19. Febr. porrecta.

224. 1593. Replicatio Principis ad scriptum Regnicolarum 19. Febr. Suae Seren. exhibitum 22. Febr. facta.

225. 1593. Responsio Statuum et OO. Regni ad praecedentem Principis Matthiae Replicationem 26. Febr.

226. 1593. Responsio Principis ad praecedentem Statuum et OO. Regni Replicationem d. 6. Martii eisdem exhibita.

227. 1593. Responsio Statuum et OO. Seren. Princ. Matthiae A. duci Austriae 11. Mart. 1593. exhibita.

228. 1593. Postremum Suae Seren. scriptum 17. Mart. Statibus exhibitum, ad quod ipsi SS. praecedens suum scriptum reddunt, paucis verbis saltem vel ablatis, vel additis, vel denique immutatis, quemadmodum post hanc brevem Archiducis replicam ex subjecto scripto animadverti potest.

229. 1593. Ad hanc petitionem Archiducis praecedens Scriptum sic est correctum.

Princeps hoc scripto a Statibus accepto humanissime iisdem valedixit. Finis Diaetae 1593.

230. 1594. SS. C. R. Maj. Mandatum evocatorium ad diaetam Poson. d. 10. Jan. 1595. celebrandam dd. 3. Dec. 1594.

231. 1594. Acta Congregationis VII Civitatum montanarum quoad futuram Diaetam, Germanice.

232. 1594. Relation meiner Reise gen Pressburg und Wien neben den Andern deren Ersamen Städt Herrn Abgesandten a d. 28 dec. 1594. usque 1. Febr. 1595.

233. 1594. Exemplum scripti quod nomine Statuum Regni

Hung. Joan. Joo, Caes. Rque Majestati Pragae exhibuit Mense Nov. 1594.

234. 1594. Resolutio Suae Maj. ad supplicationem D. Joan. Joo. DD. 2. Dec.

235. 1595. Propositiones Legati Principis Transylv. S. C. Majestati Pragae exhibitae initio anni.

236. 1595. Propositiones Caes. Rque Maj. quas in Comitibus Poson. A. 1595. d. 10. Febr. inchoatis et celebratis Statibus Regni exhiberi per Seren. Principem Matthiam. Archiducem Austriae etc. curavit d. 18. Jan.

237. 1595. Articuli Diaetae A. 1595. Posonii celebratae a die Febr. 9. usque ad 8. Martii diem.

238. 1595. Articuli et conditiones tractatus inter SS. Caes. R. que Hung. et Boh. Maj. et Ill. Transylv. Principem D. Sigism. Báthori de Somlyó.

Finis Codicis in quo plura sunt acta VII Civitatum montanarum.

239. 1580. Exstat fasciculus scriptorum deputatorum Civitatum montanarum ad Diaetam Germ. Relationem facientium, quae indubie historiam illius Diaetae complectuntur, si in ordinem chronologicum redacta describerentur. Inter haec sunt acta sequentia.

240. 1579. Regales dd. 6. Nov. indicentes Diaetam Posonium ad 17. Januarii.

241. 1580. Ad S. C. Rque Maj. Statuum et OO. R. Hung. in Diaeta Poson. congregatorum primum responsum ad propositionem Suae Maj. Archiduci Ernesto oblatum 15. Febr. inde Pragam missum 20. Febr.

242. 1580. Regales dd. Pragae 7. Nov. 1580 pro Diaeta Posonii ad festum Epiphaniae 1581 celebranda.

243. 1580. Regales dd. Pragae ultima Dec. de Diaeta dilata.

244. 1662. Alter Fasciculus Relationum Ablegatorum 141. Civitatum ex Diaeta Germ.

245. 1620. Alter fasciculus similium relationum ex Diaeta anni 1620.

246. 1364—1426. *Notationes Iudiciariae. Protocolum Exactionum antiquissimum MS. de annis 1364—1368, 1370—1383,*

178 A besztercebányai, selmeczbányai és más városi levéltárak kéziratai.

1385—1387, 1392—1395, 1397—1398, 1401—1404, 1406, 1408, 1421, 1425, 1426. *Pretiosum antiquitatis Cimelion in folio majori chartaceo.*

247. Grandis fascis Revolutionarium seculi XVI—XVIII.

248. 1464—1498. *Acta Iudicialia de Annis 1463, 1464, 1474, 1478—1484, 1486, 1488, 1498.*

In Archivo Lib. Reg. et Mont. Civitatis Belabanyae.

249. 1617. Stadtrecht. MSS. in 4 capitibus, 46 rubricis provisum pro Civitate Belabanya.

250. Jus montanicum a Bela Rege, Wladislav etc. confirmatum.

A NAGYVÁRADI KIR. JOGAKADÉMIAI KÖNYVTÁR.¹

Közlő: DR. BOZÓKY ALAJOS.

Már a Ratio Educationis (193. §.) a vidéki kir. akadémiák székhelyein felállítandó könyvtárakról szól, sőt 15 szakmát nevez meg (194. §.), melyekből az elkerülhetetlenül szükséges könyvek beszerzendők², hogy úgy a tanárok a tudományok legújabb színvonalán maradhassanak, mint a tanulók magánszorgalmukat folytonosan táplálhassák.

A nagyvárad kir. akadémia könyvtára a nagyvárad egyházmegye kebelében fölosztatott szerzetesrendek, különösen a jezsuiták könyveiből keletkezett, melyekhez utóbb egyesek adományai járultak. Nagyobb mennyiségű könyveket adományoztak, névszerint :

1. Müller Jakab Nándor, jogtanár (1800.) és nyugdíjaztatása után a gr. Széchenyi Ferencz-féle nemzeti múzeumi könyvtár igazgatója és rendezője.

¹ A Nemzeti Múzeum könyvtárába 1887-ben beküldött hivatalos jelentésekből. Szerk.

² U. m. : 1. Pro doctrina morali christiana, 2. pro notitia patriae geographica, historica, juriur et quidquid ad Hungariam vel ad terras haereditarias pertinet, 3. pro jure naturae et gentium, 4. pro philosophia, 5. pro mathesi, 6. pro physica, 7. pro historia naturali, 8. pro oeconomia rustica, 9. pro lingua latina, 10. pro lingua germanica, 11. pro hungarica caeterisque domesticis linguis, 12. pro lingua graeca, 13. pro historia imperatorum, 14. pro notitia haereditariarum, confinium, et aliarum provinciarum europaearum, 15. pro geographia generatim.

2. Sujánszky József jogtanár (1831.), és

3. Turcsányi Vincze jogtanár (1876-ban), ki több száz kötetre menő jog- és államtudományi tartalmu könyveit a nagyvárad, egyéb tartalmú, még számosabb könyveit a kassai kir. jogakadémia könyvtárának hagyományozta. Ezen hagyomány azonban még nem adatott át a könyvtárnak, mert az elhunytak oldalági rokonai a hagyatek iránt pert támasztottak, mely ez idő szerint még függőben van.

Eleintén a könyvtár túlnyomólag theologiai könyvekből állott, s részint azért, részint egy biztos évi dotatio hiánya miatt, alig nyújtott valami különös hasznót, miként ez Neupauer János helyettes aligazgatónak egy 1847. évi augusztus 28-dikán kelt, panaszos hangon irt hivatalos jelentéséből eléggé kiténik. „Az Akadémiának — úgymond — van ugyan könyvtára, de ez oly szomorú állapotban van, hogy alig érdemli e nevezetet; mert azonfölül, hogy évek óta rendezetlen állapotban hever, és a közhasználat elől el van vonva, a benne igen csekély számmal lévő régi és minden belértéket nélkülöző munkák többnyire csonkák és haszonvehetetlenek. Hogy a könyvtárnak ilyen állapotából a tanulni és magukat — mint kell és szükséges — képezni szerető tanárookra, kik szerény fizetésökből szakjaikba vágó drágább munkákat megszerezni nem képesek, nagy szellemi veszteség és pedig az általános értelmiség nem csekély kárával következik, nem szükséges bővebben bizonyítanom. Minélfogva a tanári testület epedő vágygyal néz azon időpont felé, midőn az akadémia e részbeli ügyefogyottságán segítve leend.“

Első állandó javadalmazást nyert a könyvtár ő cs. és apost. kir. felségének 1853. évi június hó 26-án kelt legfelsőbb elhatározásánál fogva, melynek folytán az 1853—54. tanévtől kezdve újonnan belépendő minden rendes és rendkívüli nyilvános joghallgatótól felmentés nélküli két pengő forintnyi könyvtári illeték beszedésére hatalmaztatott föl az akadémiai igazgató.

Egész 1858-ig a helybeli prémontrei főgymnasium és a jogakadémia közös birtokát képezte a könyvtár, ezen évben azonban a nagyvárad kir. helytartósági osztály intézkedése folytán¹ fölosztatott a két tanintézet között, mely alkalommal egy-

¹ Névszerint azon évi márczius 30-án 1253. sz. a. kelt rendelete folytán.

szersmind a hasznavehetetlen ócska könyvek kimustráltattak és a könyvtár javára eladattak, egyúttal pedig a jogakadémiai könyvtár számára a tanulmányi alapból 400 pengő forintnyi évi javadalmazás resolváltatott, mely azóta folytonosan kiszolgáltatatik. A könyvtári kisebb szükségletek fedezésére egy 50 pengő forintnyi évi átalányösszeg utalványoztatott, s a mi ezen összegből évenként megtakarítottak, szintén könyvek beszerzésére fordítottak. A tanulók által fizetendő könyvtári illeték a jogtanodák új szervezéséről kiadott szabályzat által az 1874–75. tanévtől kezdve 3 forintra lett fölemelve.

Rendes gyarapítói az akadémia könyvtárának a budapesti m. t. Akadémia, a bécsi cs. kir. tudományos Akadémia, Budapest fővárosa, 1865 óta a magyar főrendiház, a nagyméltóságú vallás- és közoktatási, valamint az igazságügyi m. kir. miniszteriumok, melyek koronkint saját nagybecsű kiadványaival szokták a könyvek létszámát gazdagítani. Ezen nagylektű adakozókon kívül föl kell még említeni több hazai kereskedelmi és iparkamrát, melyek évi jelentéseiket, Kolozsvár városát és Máramarosmegyét, melyek monographiájukat és a hercegprimás ő eminenciáját, ki a „Monumenta Ecclesiae Strigoniensis“ című nagybecsű munkát küldé ajándékol.

A könyvtár állása volt az 1875—76. tanév végével 5389 darab könyv 11,775 frt 13 kr. értékben. Legnagyobb részét jog- és államtudományi munkák képezik, még pedig, a mennyiben a csekély dotatióból lehetséges, a legújabb időig kiegészítve. Tekintélyes számot képeznek a magyar és az általános történeti munkák is. A könyveken kívül következő térképei vannak a könyvtárnak, u. m. :

1. Az ausztriai-magyar birodalom nagy fal térképe Beckertől. (1858.)

2. General-Karte d. oesterr. Monarchie von Scheda, vásonra húzva.

3. Nagyvárad városának és környékének részletes katonai térképe az 1863—64-ik évi tábori fölvételek alapján készítve. 1 m. 85 cm. hosszú, 1 m. 23 cm. magas, legtávolabb nyugati pont Mező-Keresztes, keleti pont Mező-Telegd, északi pont a kis-ujfalvi puszta, déli pont Sályi.

4. A Czoernig-féle Ethnografische Karte der oest. Monarchie. (1855.)

5. A magyar korona országainak Gönczy-Berghaus-féle fali térképe.

6. Venedig aus der Vogelschau, színes térkép 52 cm. magas, 85 cm. széles.

7. Pechar-féle Kohlen-revier Karte des Kaiserstaates Oesterreich.

8. Magyarország új közigazgatási fölosztásának tervezete.

9. Posner-féle térkép Magyarország új fölosztásáról.

10. Raab-féle Eisenbahn, Post-Dampfschiffverbindungen Mitteleuropa's. 135 cm. hosszú, 110 cm. magas.

Régi nyomtatványokból (1600-ig) a következők vannak a könyvtárban :

1. D. Justiniani Impr. Institutionem libri IIII. Francisci Accursii glossis illustrati, Lugduni 1577. 8r. Bőrkötés, aranycizellirozással.

2. Imp. Caes. Justiniani Institutionum libri IIII. Adnotationibus ac Notis doctiss. Scriptorum illustrati Studio et opere Joannis Crispini Atre. Lugduni 1580. 16r.

3. Paraphrasis in lib. I. Institutionum Justiniani Imperatoris. Claudio Cantuuncula Iureconsulto autore. Lugduni, apud Seb. Gryphium. 1534. 4r. Bőrkötés.

4. Codicis Dn. Justiniani sacratissimi principis ex repetita praelectione libri duodecim, accuratissime restituti. Parisiis 1553. 8r. Bőrkötés.

5. Corpus Juris Canonici emendatum et notis illustratum, Lugduni, 1591. 4r. Bőrkötés.

6. Examen, das ist Erörterung des Trientischen Concily Durch den Ehrwürdigen Herrn Martinum Chemnitzium, im Latein beschrieben vnd in vier Theil verfasst, darinn eine starcke vollkommene Widerlegung der fürnemmen Hauptpuncten der gantzen papistischen Lehre, beyde auss dem Grunde der H. Schrift vnd dem Consens vnd Einhelligkeit der rechtlehrenden Vätter zusammengetragen vnd in ein Buch verfasst ist. Aus dem Latein auffstrewlichste verteutschet durch Georgium Nigrinum Pfarrherrn zu Giessen. Gedruckt zu Frankfurt am Mayn, 1576. folio.

7. Decretum Divi Gratiani, Lugduni, 1554. 4r. Bőrkötés.

8. Pauli Lancellotti Institutiones juris canonicis. Lugduni 1587. 12r.

9. De republica libri sex et viginti, aut. Tholozano Petro Georg. Pontimussani, 1596. 4r.

10. Joannis Decii Barovii Syntagmo Institutionum juris imperialis ac ungarici. Claudiopoli Transylvaniae (typis Heltanis), 1593. 4r. Félbörkötés.

11. Statuti criminali di Genova, Genova, 1590. fol.

12. Differentiarum juris civilis libri tres, Toruvia, 1583. 8r.

13. Abrah. Simon Penus Notariorum, Francof. 1586. fol.

14. Chilianii Goldsteni Enchiridion processus judiciarii. 1579. 8r.

15. Regentenkunst od. Fürstenspiegel. Frankfurt a. M. 1580. 8r.

16. Bonfinii Rerum Hungaricarum Decades, Basileae, 1568. fol.

17. Aulii Gellii Noctes Atticae, Basileae, 1556. 8r.

Van egy két kötetes kézirat is: Széplaki Pál előadásai után irt „Európai államok statisztikája és a politikai tudományok.“ Hely nélkül, 1801. 8r.

A könyvtár főkatalogusának szakszerűleg rendezett lajstromai a következők, u. m.:

I. Római jog (eddig 143 folyó szám).

II. Egyházi jog (163 f. sz.).

III. Észjog és encyclopaedia (143 f. sz.).

IV. Magyar magán- és közjog (208 f. sz.).

V. Ausztriai magán- és közjog (47 f. sz.).

VI. Ausztriai és magyar közigazgatási jog- és pénzügyisme (49 f. sz.)

VII. Büntetőjog (107 f. sz.).

VIII. Váltó- és kereskedelmi jog (62 f. sz.).

IX. Bányajog (14 f. sz.).

X. Német és külföldi jog (97 f. sz.)

XI. Jogtörténet (22 f. sz.).

XII. Törvények gyűjteménye (23 f. sz.).

XIII. Encyclopaedicus művek és folyóiratok (131 f. sz.)

XIV. Politika és nemzetgazdaszat (198 f. sz.).

XV. Statisztika (295 f. sz.).

XVI. Általános történelem (182 f. sz.).

XVII. Magyar történelem (317 f. sz.).

XVIII. Vegyes művek :

a) Széptudományok (25 f. sz.).

b) Bölcsészet (47 f. sz.).

c) Nyelvészet (43 f. sz.).

d) Természettudományok (89 f. sz.).

A könyvtár az akadémiai tanárok és joghallgatók által használtatik. Van úgy a tanároknak, mint az ifjúságnak külön olvasó szobája, többnyire mégis házi használatra szoktak a könyvek kikölcsönöztetni. A használat végett kikölcsönöztetni szokott könyvek száma mintegy 500-ra rúg.

A könyvtár gyarapítására vétel útján szolgál a 420 frtnyi évi dotatió, a mintegy 100 frtnyi könyvtári illeték czimén a joghallgatók által fizetett beirási díj és azon megtakarítás, mely a kisebb szükségletek fedezésére rendelt 52 frt 50 krnyi átalányból évenként megmarad. Alapítványok nem léteznek.

Könyvtárnokok valának :

1780—1788. Müller Jakab Nándor,

1788—1810. Keresztúry József,

1810—1811. Vitkóczy Mátyás,

1811—1813. Magyar József,

1813—1815. Vitkóczy Mátyás,

1815—1836. Nagy Pál,

1836—1849. Krausz Godefried László,

1849—1856. Turcsányi Vincze,

1856—1859. Prikriil János,

1859—1861. Rentmeister Antal,

1862—1869. Kürthy János,

1869—1873. Molnár Imre,

1873—1874. Személy Kálmán,

1874—1877. Bozóky Alajos,

a bölcsészeti tanfolyamban a történelem tanárai.

jogtanárok.

Kelt Nagyváradon, 1877. márczius hóban.

A M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRÁNAK RÉGI SZABÁLYAI.¹

UTASÍTÁS

A M. AKADÉMIAI KÖNYVTÁR TISZTVISELŐI SZÁMÁRA.

TUDNIVALÓ.

Az itt következő Utasítás az akadémiái könyvtári bizottmány meghagyásából alólirt által készítettvén, s ugyane bizottmány, valamint a kis gyűlés által is jóvá hagyatván, az az illetőknek, magok ahhoz tartása végett, hivatalosan kiadatni, azonkívül a tagok magánhasználatára sajtó alá bocsáttatni rendeltetett.

Pesten, július 3. 1848.

Toldy Ferencz,
akad. titoknok.

¹ Boldogemlékű Toldy Ferencz a 40-es években a m. tudományos Akadémia megbízásából, ennek könyvtára számára egy szabályzatot készített, mely «*Utasítás a M. Akadémiái könyvtár tisztviselői számára*» cím alatt, 1848-ban Budán, az egyetemi nyomdában egy önálló (8-adrétű, 31 lapra terjedő) füzetben látott napvilágot. E füzetből csak kevés példány maradt fenn, a szabályzatot, ritkaságánál fogva, ma már a szakférfiakból is kevesen ismerik. Azt hiszszük tehát, hogy a hazai könyvtárügynek teszünk szolgálatot, midőn ezen szabályzatot, mely több meghaladott pontja daczára, egészben véve a bibliographia és könyvtártudomány színvonalán áll, becsületére válik szerzőjének s még ma is több tekintetben tanulságos, mint adalékot a hazai könyvtárak fejlődéséhez, folyóiratunkban egész terjedelmében reprodukáljuk. Megjegyezzük, hogy ezen szabályzat oly időből való, midőn a m. tudományos Akadémia könyvtára bérházban és nem saját palotájában volt elhelyezve.

KÖNYVTÁRI UTASÍTÁS.

I. F e j e z e t.

A m. akadémiai könyvtár rendeltetéséről.

1. §. A magyar akadémia könyvtára főképp az intézet tagjai használatára van szánva; mindazonáltal a tudományos közönségnek is meg fog helyben való használat végett nyitvatni, mihelyt lajstromainak állapotja azt megengedendi.

II. F e j e z e t.

Az akadémiai könyvtár alkatrészei s egymáshozzi viszonyai.

2. §. Az akadémiai könyvtár két főrésze oszlik: 1. A szorosan akadémiaira, mely egyes hazafiak ajándékaiból, az országos törvény rendeleténél fogva a kormány útján érkezett új nyomtatványokból, s az akadémia vásárlásaiból áll; s ehhez képest az akadémia bélyegét viseli; 2. a gróf Telekiek alapító ága által felajánlt könyvtárból, mely az alapítványlevél értelmé szerint külön szekrényekben van felállítva.

3. §. Kezelés és használat dolgában e két alkatrész ugyanazon elvek szerint kormányoztatik; egyedül a csere-ügyre nézve forogván fenn külön, a magok helyén meghatározott, viszonyok (42. §.).

III. F e j e z e t.

A könyvtár fentartásáról és biztosításáról.

4. §. A könyvtári személyzet első, és soha szem elől nem tévesztendő gondja a könyvtár tartalmának elpusztulás, csorbulás, romlás és károsítás ellen biztosítása.

5. §. Biztosság tekintetéből semminemű okért és ürügy alatt gyertyával a könyvtermekbe lépni nem szabad. Csak rendkívüli esetek szabadíthatnak fel e tilalom alól, s akkor a legnagyobb vigyázat ajánltatik.

6. §. Tűzveszély alkalmával, akár a könyvtárépületben, akár annak közelében támadjon az, az egész személyzet rögtön

megjelenik a könyvtárban, s ott czélirányos intézkedés- és tetteges hozzájárulással a veszedelem és kár elfordítására vagy kibővítésére minden lehetőet elkövetni köteles.

7. §. A por és férgesek a könyvtárak veszedelmes ellenségei közé tartoznak. Folytonos gondjok leszen tehát a könyvtárnokoknak arra, hogy az első, szorgalmas seprés és tisztogatás által eltávolíttassék, úgy hogy minden könyv évenként legalább egyszer tisztogató kézbe kerüljön; az utóbbiak az e tekintetben czélirányosaknak talált szerek alkalmazása által kiirtassanak, az új kötésekre nézve pedig a könyvkötőnek czélszerű utasítása által a lehetőség megalóztassanak. (L. a Toldalékot).

8. §. A könyvek anyagi épentartásához tartozik a kötésekre szorgos ügyelés is. Mindenekelőtt *a)* puha, azaz foszlány vagy épen póre kötés egyáltalában ne tűressék a könyvtárban: ezek nemcsak a használás és tisztogatás, hanem visszatétel által is mindinkább romladoznak. Azért a csekélyebb becsű munkák, ha azok, mint pl. számos, a szélesb értelemben vett magyar irodalomhoz tartozók, el nem mellőztethetnek: úgynevezett félke-mény táblát nyerjenek, vászon háttal; ha a füzetek aprók, kevés ívekből állók, több ilyen egy kötetbe egyesíttessék, mi által nemcsak fentartásuk biztosíttatik inkább, hanem a könyvtári kezelés is tetemesen könnyíttetik. E végre minden szakban ily Vegyesek Gyűjteményei kezdessenek, melyeknek egyes kötetei csupán rokon tárgyakat foglaljanak magokban, s gyűjtemény-czímmel s kötetszámmal legyenek ellátva, hogy a lajstromokban reájok könnyű szerrel történhessék hivatkozás. *b)* Ugyanezért füzetekben és szállítványokban, bár kötve, megjelent folyó és más munkák minél előbb kemény tábláú kötetekbe egyesíttessenek. *c)* A közép vastagságú kötetek szilárd kemény kötést, a gyakrabban kézben forgó, a maradandóbb becsű munkák, kivált ha e mellett vastagok és nagyréttiek, bőrkötést nyerjenek, és pedig tartósság tekintetéből vagy borju, vagy (a nehéz kötetek és az atlaszi rétek) bagarjából. Fatáblák és kecske- v. jubhór jövendőre egyáltalában ki legyenek zárva. *d)* A romladozó kötések tatarozása jókor eszközöltessék, nehogy utóbb a könyv belső részei szenvedjenek, s könnyű javítás helyett új kötésre legyen szükség. *e)* Vannak oly állandó czikkei a sajtónak (péld. naptárak, egyházi névkönyvek, directoriumok, egyesületi tárgyak,

jelentések stb.), melyeket ezé irányosbnak látszik összekötés helyett tárczáokban őrizni, mik szinte gyűjteményezímet és kötetszámot nyernek; e tárczák pedig úgy készüljenek, hogy tartalmok por-nak kitéve ne legyen; tisztogatáskor pedig kinyittassanak, és illően kirázassanak, nehogy molyfészkekké váljanak. *f)* Az ily apróbb nyomtatványok, míg elégséges számra gyűlnének, hogy aztán vagy egyebekkel egy kötetbe, vagy egy tárczába foglal-tassanak, ne rend nélkül összehányva, vagy összekötözve, hanem ideiglenesen szinte külön e czélra szánt tárczák- és szekré-nyekbe rendesen beiktatva tartassanak, hogy így az elszennye-ződéstől, szakadozástól, elhanyagástól megmentessenek. sőt szük-ség esetében könnyen meglelhetők és használhatók is legyenek. *g)* Különös gond legyen az atlaszokra, abroszokra és nyomtatott képekre is, mik szükség nélkül se össze ne köttessenek, se össze ne hajtogattassanak, és szintén alkalmas tárczáokban őrzendők; a nagyobb területű és becses lapok pedig vászonra felvonva iktattassanak be tárczáikba. *h)* Eredeti oklevelek szinte alkal-matos tárczáokban tartassanak, s mennyiben rajtok pecsétek is előfordulnának, azoknak épségben megőrzésére nagy gond legyen.

9. §. A könyvtárnak szám szerint épségben tartása tekinte-téből először is minden a könyvtár bármely részéhez (l. 2. §.) tartozó könyvek, kéziratok, egyes abrosz-, rajz-, kép- és nyom-tatott külön lapok, sőt az eredeti oklevelek is az akadémiai könyvtárbélyeggel, a Teleki-könyvtárhoz tartozók azonkívül a Teleki-bélyeggel is, a czimlap hátulján a könyv végén, az eddig divatos módon, megjegyeztetnek.

10. §. A könyves termekbe senki semmiféle türgy alatt, valamelyik könyvtárnok kíséretén kívül be ne bocsáttassék.

11. §. Valamely helytelenség előfordultával, akár elhordás- vagy csonkítás-, akár károsításból álljon az, a tettes nemesak azonnal való visszaadásra vagy kárpótlásra szorítandó, hanem ha a könyvtári személyzethez tartoznék, s a tett rossz hitet tanu-sítana, a kis gyűlésnek feljelentendő, hogy kérdésre vonathassék, sőt a körülményhez képest bűnhődjék is.

12. §. A szoros rendtartás egyik eszköze a könyvkincs biztosításának, mert e nélkül az épségre felügyelés tetemesen nehezítettik. E végre *a)* minden könyv, használat után még az nap a maga állandó helyére visszateendő. *b)* A kevesbbé szembe-

tűnő helyeken is szintoly rend uralkodjék, mint egyebütt. — Avagy még beiktatandó, vagy kiselejtelt könyvek is illő rendben, az utóbbiak külön jegyzékbe is iktatva, tartassanak.

13. §. Főeszköze az épségre ügyelhetésnek minden darabnak számtani helyhez-köttetése, s a felállítás rendét szorosan kimutató helylajstrom, mely leltáru és könyvtár-vizsgálati nélkülözhetetlen kalauzul szolgál. Szerkezetéről alább (az 57. §-ban) leszen szó.

14. §. Szinte úgy teljes leltár vezettség a könyvtárhoz tartozó minden ingó bútorról, melynek párja a szolgánál is leszen; s szerinte évenként egyszer minden tárgy számon kérendő, a használhatatlanná vált tárgyak kitörleendő, az újak, mihelyt hozzájárulnak azonnal pontosan beiktatandók.

IV. F e j e z e t.

A könyvtár hasznosításáról.

15. §. Hogy a könyvtár biztosan és könnyen használtathassék, a könyveknek *a)* czélszerű felállítása; *b)* meglelhetése; és *c)* lajstromozása kivántatik.

16. §. Minden felállítás jó, mely szerint a kivánt könyvet bizton és hamar meg lehet találni; legjobb az, mely egyszerűsmind némi áttekintetét is engedi a külön szakoknak. E két főtekintet a tudományosztály s némely külön szakok (pl. ősnymatok, akadémiai iratok, magyar irodalom, atlaszok stb.) szerinti felállítást javasolja, de úgy, hogy az kelleténél részletesebb, vagy épen szorosan rendszeres, ne legyen. Ez osztályok és szakok meghatározása egyébiránt a könyvtár mivoltától függ.

17. §. E mellett a külső csin is tekintetet érdemel. Ennél-fogva a rétek illő elválasztása mennyire lehet megtartandó. Mind a szépség, mind a használhatóság azt javasolják, hogy legalább, mielőtt a könyvek számtani sora meghatároztatik, a szebb külsejű, testesebb és újabb munkák az első, a kevésbé szép és ép régiebbek pedig, valamint a vékonyabb füzetek, a hátsó rendekbe tétessenek.

18. §. A vegyes apróságok gyűjteményei, akár szilárd kötetekben, akár tárczában legyenek egyesítve; valamint a rajzok,

képek és abroszok tárczái, legalább jövendőre, külön szekrényekben felállítandók.

19. §. A kéziratok gyűjteménye külön osztályt képez. Ide számítandók az oly kötetek is, melyekben kéziratok mellé nyomtatványok vannak kötve.

20. §. A jelölés három jegyből áll. Az első a szekrény számát, a második a polczét jegyzi kis betűkkel, a harmadik a kötet számtani sorszámát, péld. 62. c. 16.

21. §. A tárczába rakott futó darabok mindenike azon számmal láttatik el zárjel közt, melyet az illető tárczában sora szerint elfoglal, péld. 62. c. 17. (3). E sorszám kell hogy a tárcza belső tábláján található tartalomjegyzék számával megegyezék. A lajstromban e zárjeles sorszám beírására szükség nincsen.

22. §. Bármely könyvtár használatának lényeges és így nélkülözhetetlen feltételei a jól szerkesztett Czímterek (könyvczím-sorok, könyvezímlajstromok, catalogusok). Ezek készítése tehát legfontosabb, egyszersmind pedig legnehezebb tisztét teszi a könyvtári személyzetnek.

23. §. Mindenekelőtt, és minden igénybe vehető erővel, egy alapezím-tár (Grundcatalog) készítendő, mely külön lapokon (czímmásolat, czímmás, Titel-Copie) az állomás (Standort) s a tudományszak kijegyzése mellett minden munka czimének lényeges részeit u. m. a vezérsorokat, szerző s ha van, kiadó nevét, a kiadás számát (ha van), a kötetszámot, a rajzos mellékletek számát, helyét és évét, rétet és kötés minéműségét foglalja magában. A több vezérszó (Schlagwort) alatt kereshető czím ugyanannyi külön lapon forduljon elő, de csak a czím leglényegesebb szavaival, s hivatkozással azon főczímmásra, hol a könyv teljes leírása található. Ezen alapezím-tár szorgalmasan folytatandó, folyton, minden közbejött változások beiktatásával kiegészítendő, és betűrendbe helyezve, saját tárczában, arra készült külön fiókos szekrényben és pedig egyedül a könyvtárhivatal belső használatára a leggondosabban eltartandó.

24. §. Az alapezím-tár, valamint a könyvtár mindennemű részleteire, úgy a kéziratok gyűjteményére is kiterjedjen.

25. §. Az alapezím-tár alapúl szolgál minden egyéb czím-tárakhoz. Az első mely ebből rovatos lapokon készítendő s kötetekbe kötendő, az egyetemes névczím-tár (Universal-Catalog), mely

az alapezímternél rövidebben, de semmi lényegesnek ki nem zártával, szoros betűrendben, a szerző neve, s ilyennek nem létében a vezérszó sora szerint, minden a könyvtárban és alapezímternél létező egyes nyomtatott, metszett és kézirati munkák címeit terjeszti elő. akár önállóan, akár másához kötve, vagy másba bekeblezve forduljanak azok elő, tehát, habár csak hivatkozálag, az idéző lapokon találtatókat is.

26. §. Az egyetemes névezímternél elkészülte után egy rendszeres címternél készítése fogja a tiszteket elfoglalni, mely ismét az alapezímternél nyomán a könyvtárnak ebben előforduló minden címeit szorosan tudományos rendszerben terjeszti elő úgy, hogy bármely tudomány és irodalmi szak minden egyes ágai s alágai, sőt nevezetesebb részei és főbb tárgyai, a magok helyén külön rovatokban elő legyenek terjesztve. Az e végre megállapítandó tudományköri (encyclopaediai) rendszer mutatóként megelőzze a címternélt; s szerkesztésében a könyvtár sajátosság mivolta s a használatbeli könnyűség legyen a két főelv: minélfogva valamint egyfelől a nagy általánosság, úgy másfelől nem kevésbé a szerfeletti feltagolás, mely az átnézetet, sőt a keresést is nehezíti, szorgalmasan kerülendő. Hogy itt is a teljesség kívánalma minél jobban kielégíttessék, az alapezímternél idéző lapjain találtató címek is, bár szintén csak hivatkozálag, illető helyeikre besorolandók.

27. §. Készen levén az imént tárgyalt három főcímternél, azoknak szakadatlan folytatása, javítása és kiegészítése mellett, a könyvtári tisztviselőket némely más, nem ugyan nélkülözhetetlen, de a könyvtár használatosságát tetemesen előmozdító, melékes címternélek szerkesztése foglalandja el, milyenek különösen: α) egy egyetemes tárgymutató; β) kéziratok címternéla; γ) ösnyomatok címternéla; és δ) hazai könyvtár.

28. §. Mindenekelőtt egy teljes egyetemes tárgy címternél (allgemeiner Realcatalog) helyett, mely használatosságával arányban nem áll roppant munkát és időt kíván, s a szükséges egyseget ritkán tünteti elő; azonkívül különféle meglevő könyvészeti munkák által az újabb időkben jóformán nélkülözhetővé lett: gondja lesz a könyvtár előjárójának, hogy a rendszeres címternélhez (26. §.) egy minél teljesebb, betűrendes tárgymutató készüljön, mely minél rövidebb szerkezetben a rendszeres cím-

tárnak ne csak egyes czímeire, hanem a tudományszakokra; s ezeknek a rendszeres czímtárban előforduló ágai- s alágaira is utaljon. Hogy e tárgymutatóba nevek (személy- és helynevek) is felveendők, a mennyiben nagyobb-kisebb munkák tárgyai gyanánt fordulnak elő, magában értetik.

29. §. A kéziratok czímtára (catalogus codd. MSS.) az alapczímtár nyomán, szabatos teljességgel, betűrendben terjeszt elő a könyvtárban létező minden önálló kéziratot, akár kötetalakban forduljon elé, és pedig külön magára vagy máshoz kötve, akár egyes levelekben, milyenek péld. a hártýára irt eredeti oklevelek, melyek arra rendelt tárczában kötetlenül tartatnak. Használatosságát nevelné nyelvek, írók s leírók nevei, úgy tudományszak, tárgy és kor szerint készült, ugyanannyi mutatók hozzáadása.

30. §. Különös érdemet szerezhet magának a könyvtárnok, mind a könyvtár dísze, mind a tudomány érdekében. a kézírattár részletes, kimerítő és kritikai leírásával, mely, czélszerűen szerkesztve, közzeendő lesz.

31. §. Az ősnymatok czímtára (catalogus incunabulorum) minden a nyomda feltaláltatásától 1536 ig megjelent s a könyvtárban létező munkákat foglaljon magában, szintén az alapezímtár alapján és szabatos teljességgel, de évröndben. Az év kitétele nélkül megjelentek, második osztályként, egyedül betűrendben összeirandók. E czímtár becsét is emelendi a nyelvek, írók és nyomtatók nevei, úgy tudományszak és nyomtatáshely szerinti mutatók hozzáadása.

32. §. A hazai könyvtár lajstroma (Catalogus rerum hungaricarum) legezélszerűbben tudományrendszeresen készül, s így nem egyéb az egyetemes rendszeres czímtár kivonatánál, mely mindazon munkákat foglalja magában, mik vagy (széles értelemben vett) Magyarországbán jelentek meg, vagy magyarok által irattak, vagy végre Magyarországot illetik: ide érve a külföldi munkákban előforduló s hazánkat illető nagyobb vagy érdekeseb önálló értekezéseket s egyéb czikkelyeket is. E czímtárhoz egy teljes névmutató szükségkép hozzácsatolandó.

33. §. A mellékes czímtárákat kiegészíti végre a rajz- és táblaművek lajstroma, melyben a) minden önálló rajz- és képmunkák felveendők, akár festőiek, természetrajziak, akár föld-

iratiak, műtaniak legyenek, ha szöveg nélkül vannak, vagy a szöveg egyedül fölvilágosításul adatott melléjük; *b*) minden önálló, külön lapokat tevő képek (arcz-, táj-, történeti stb. képek), rajzok, abroszok, ugyanannyi külön osztályban; *c*) minden táblaalku, metszett vagy nyomtatott munkák (hacsak egyes lapok volnának is), mik nem bekötésre készültek, s ennél fogva külön czímlappal nem bírnak; *s* vagy felfüggesztve, vagy tárczába rakva tartatnak, vagy bár könyvalakban külön vagy többekkel együtt bekötvék. Mindezek az alapezím-tár nyomán szabatos rövidséggel lajstromoztatnak, és a szokott vezérszó szerint betűrendbe foglaltatnak, azon megjegyzéssel, hogy az abroszok szerzőik neve alatt is felhozandók ugyan, de hivatkozással az előadott tárgyra, melynek czikkje alatt bővebben leiratnak; az arcz-, táj- s egyéb oly képek is, miknél rendszerint inkább az előadott tárgy, mint a művész érdekel, a tárgyas vezérszó alatt iratnak le, a művész neve alatt hivatkozással csak azok említettvén, melyek a művész tekintetében is figyelem tárgyai szoktak lenni.

34. §. Az alapezím-tárt kivéve, a többi közöltethetik akadémiai taggal s más a könyvtárban megjelenő tudóssal is, teendő jegyzések- és kiírásokra, de mindenkor csak valamelyik könyvtárnok felvigyázása mellett. Kiadni a könyvtárból bármely lajstromot szorosán tiltatik.

35. §. Valamennyi ezím-tárak- és mutatóknak tisztán, hibátlanul és jól olvashatólag kell írva lenniök.

36. §. Szoros kötelessége a könyvtárnokoknak a külön ezím-tárakat, a jelen utasítás s a meghatározandó tudománykörü rendszer szerint a legnagyobb gonddal és pontossággal elkészíteni; s valahányszor helymásítás, szaporodás vagy fogyás által változás esik, a szükséges igazítás vagy beírás által a ezím-tárakat a könyvtár valóságos állapotjával folytonos összhangzásban tartani.

V. Fejezet.

A könyvtár szaporodásáról.

37. §. Az akadémiai könyvtár szaporodásának forrásai a következők: *a*) Az ország törvénye, mely szerint minden, Magyarországbán megjelenő, nyomtatványokból a kormány útján

egy-egy ingyenes példány az Akadémia könyvtárát illeti. *b)* Egyesek hagyományai és ajándékai. *c)* A gróf Teleki család alapító ágának könyvvételei. *d)* Az ülések javaslatai nyomán tett vásárlások. *e)* A könyvcsere.

38. §. A hivatalos példányokat illetőleg, a könyvtárnoknak tisztében áll őrszeggel kíséreni a havi irodalom menetelét, s minden a szokott úton be nem érkező hazai nyomtatványokról koronként jelentést tenni, hogy azok a kormány által beköveteltethessenek. Ide pedig nemcsak minden könyvek és röpiratok, de a nyomtatott hivatalos irományok, végre a, bár szöveg nélkül megjelenő, mindennemű aczél-, réz- és könyvomatok is értetnek, és pedig, ha valamelyike ezeknek szinezve is jelennék meg, szinezett példányban.

39. §. Ha valamely hagyomány vagy ajándék feltétlenül jutna a könyvtárnak, az akadémiai titoknak azt előleges feljelentés nélkül is, illő nyugtatvány és ellen nyugtatvány mellett átveheti, és a könyvtárnoknak átszolgáltathatja; ellenben, ha azokhoz bizonyos feltételek kapcsolhatnának, melyek felállítás és kezelés körül teherrel járnának, vagy jövődre alkalmatlanságot sőt aggodalmat szülhetnének: az átvétel csak a kis gyűlés hozzájárultával történhetik. A darabonkénti ajándékokat a titoknak veszi át, s miután azokat a legközelebbi összes akadémiai kis gyűlésben bemutatta, a könyvtárnoknak átadja.

40. §. A könyvvételt illetőleg, minthogy e könyvtár fő rendeltetése az Akadémia és tagjai tudományos szükségéit pótolni, a kis gyűlés vagy könyvtárnok csak oly munkák vásárlását fogja az elnökségnek ajánlani, melyek megvétele valamely tag által kéretik, s ha e munka más pesti könyvtárban nem léteznék. Régi kéziratok (codexek), kivéven ha nagybecsűek s egyszersmind igen jutányosak, csak akkor vétessenek meg, ha Magyarországra nézve különös vagy történeti, vagy nyelvi és irodalmi értékkel bírnak. Ujabb, kiadatlan kéziratok is, ha a hazai érdekekkel tudományos becs és egyszersmind jutányosság párosúl, a pénzerő úgy engedvén, megszerezhetők.

41. §. Hiányos munkák kiegészítése és megkezdett munkák folytatása el nem mulasztandó, ha a már meglevőnek becsé a megszerzendőnek árával illő arányban áll. Így a becses, de csonka kötetek (Defect) kiegészítése vagy teljesekkel pótlása is folytonos

figyelem tárgya legyen. Mi hogy annál biztosabban megtörténhessék, a csonka és hiányos munkákról egy külön emlékeztető könyv fog vitetni.

42. §. A könyvcsereét illetőleg, a könyvtárnok minden egyes esetben a kis gyűlésnek teszen jelentést, illetőleg javaslatot, melytől függ a cserét elhatározni. Ha a kicserélendő könyv a Teleki-könyvtárnak részét tenné, a kis gyűlés határozata a Teleki-család képviselőjével fog a szükséges beleegyezés kinyerése végett közölni. A kicserélendő könyv bélyegére ugyanazon bélyeg megfordítva reá ütendő.

VI. F e j e z e t.

A könyvtár használásáról.

43. §. A könyvtárt, tagok s más a kis gyűléstől erre engedélyvel felruházott tudósok, helyben vagy otthon használhatják. A könyvtárnokok szoros kötelessége minden erre feljogosított olvasót megelőző szivességgel fogadni, nekik a kellő felvilágosításokat teljes készséggel megadni, a kívántakat halogatás nélkül kézhez szolgáltatni.

44. §. Felütő munkák, mikre a helyben dolgozásra folytonos szükség van, ki nem adathatnak a könyvtárból. Így ritka munkák sem, mik elveszés esetén nehezen lennének visszapótolhatók; és végre kéziratok. A két utóbbi rendbeliek mindazáltal kis gyűlési engedelemmel kiadhatók.

45. §. Egyébféle munkát a társaság mindenik tagja kivehet nyomtatott térítvény aláírása mellett, de mindenkor csak egy hónapra, melynek eltöltével azt visszaküldeni tartozik, szabadságában állván azt vagy azokat, ha időközben más tag nem jelentkezett reájok, ismét egy hónapra magához venni. Egyébiránt a kölcsönző a kivett könyveknek ép és sértetlen állapotban visszatérítésére, ellenkező esetben kárpótlásra köteles. A hírlapokat és folyóiratokat illetőleg: az új számok mindenkor egy hónapig maradnak a folyóirati szekrényben kitéve; melynek elmúltával azok is kikölcsönözhetők.

46. §. A kölcsönzésekről egy külön kölcsönkönyv viendő, melyben a kiadott könyv pontos bejegyzésén kívül, a kölcsönadás napja, a kölcsönvevő neve s a visszatérítés ideje szorgalmasan beirandó. Ezenkívül egy, a kölcsönvevő kötelezettségét

(a 45. §. értelmében) előterjesztő, nyomtatott térítvény, a kölcsönvevő által aláírva, saját arra rendelt helyen gondosan őrzendő, és csak vagy a könyv visszaadásakor, vagy a netalán ejtett kár megtérítése után az aláírónak visszaadandó.

47. §. A könyvkölcsönzés a könyvtári szünidők alatt is foly, a heti szünnapokat mindazáltal ide nem értve.

48. §. A kölcsön adott könyvek a könyvtárvizsgálatra a könyvtárnok által bekövetelendők, és csak ennek elmúltával ismét kiadhatók.

49. §. A könyvtár az akadémiai színhavakban egyedül hétfőn és pénteken áll nyitva 11—12-ig; az év többi részeiben vasár- és ünnepnapokat kivéve, mindennap 9—1 óráig.

VII. Fejezet.

A könyvtár belső kezeléséről.

50. §. Mihelyt valamely munka a könyvtár birtokába jutott, az mindenekelőtt átvizsgálendő: teljes-e vagy hiányos és csonka: az utóbbi esetben, ha a könyv vétel vagy csere útján érkezett, azonnal visszautasítandó, ha legfelsőbb kegyes adomány, rögtön jelentés teendő; ha hagyomány vagy ajándék útján érkezett, s a kiegészítés költségeit megérdemli, egy külön lajstromba (hiánysak lajstroma) veendő és félreteendő, míg kiegészítettet; ha ezt nem érdemelné, a kiselejtezendők közé teendő, s ezek lajstromába iktatandó leszen.

51. §. Minden a könyvtárba iktatandó példány előbb a járulványi naplóba (Accessions-Journal) iratik be. E jegyzőkönyv rovatai a baloldalon *a*) a vétel napja; *b*) a vétel tárgya a címnek leglényegesb szavai szerint, a szükséges könyvészeti adatokkal s a megérkezett kötet vagy füzet száma kitételével; *c*) a forrás, melyből a könyvtárba került; *d*) az ár, azon cikkeknel t. i. melyek pénzen vétettek, vagy melyekre, bár csere alkalmával, ráfizetések történtek. A jobbik oldal megfelelő hézagján feljegyzendő: mi történt a könyvvel s hova tétetett el akár ideiglenesen, akár állandóan.

52. §. Mihelyt valamely könyv a könyvtár állandó része lett, azonnal a divatos bélyeggel ellátandó, ha szükséges, bekötendő, midőn bekötetett, az alapezímterbe s ennek nyomán

valamennyi egyebekbe (25., 26., 26. §§.) beirandó, s használás végett a könyvtárba iktatandó. Kötetlen vagy állandó kötést még nem nyert munkák se a rendes ezimtarakba, se magába a könyvtárba be ne iktattassanak, hanem ideiglenesen saját szék-
rényben elteendőek s így mindaddig csakis a járulványi naplóban jelennek meg.

53. §. A könyvtár számára vásárolt könyvek árjegyzékeit a könyvtárnok megvizsgálván, azoknak valóságos átvételét s az árak helyes kitételét neve aláírásával elismeri; a titoknok hasonlóképp megvizsgálja, a kis gyűlés ajánlatára elnöki engedelemmel történtek-e e vásárlások, s ezt szintén aláírásával bizonyítván, elnöki utalványozás alá terjeszti, mely után az ily árjegyzék a pénztárnok által kifizettetik.

54. §. A kötést illetőleg, zsinórmértékül szolgáljon mindenekelőtt, hogy minden fényűzés és szükségtelen költség elkerültessek, s az e részben felállított szabályok (8. §.) szorosan megtartassanak. E mellett gondja legyen a könyvtárnoknak a kötések szilárdságára, szabatosságára és csinosságára; s e részben a könyvkötőt utasítani is fogja; másfelől oly mesterembert választand, kit munkája jóságán kívül jutányossága is ajánl. Mindenesetre a könyvkötővel hosszabb időre kell az árak iránt előre megegyezni, de az egyezést a szerek ára változásai miatt koronként megújítani. Egyébiránt a könyvkötői megrendelt és eszközölt munkákról egy külön könyvkötői jegyzőkönyv lesz viendő, melybe az átadott mintapéldányok, valamint a kikötött árak is, pontosan beirandók.

55. §. A járulványi naplón kívül egy számvitelkönyv is vezetendő, melybe mind a könyvárusi és egyéb könyvvételi, mind a könyvkötői kifizetett árjegyzékek bemásoltatnak, hogy mindenkor teljes világosságban legyen: a lefolyt évben mi mily áron vásároltatott.

56. §. Felesleges munkák és kettős példányok eladása csak egy erre felhatalmazott kisgyűlési bizottmány hozzájárultával eszközölhető; ha az ilyenek nagyobb tömegre gyűlnének, azok szintén a nevezett bizottmány befolyása alatt, árverésre bocsátathatnak; a befolyt pénz pedig az árverési jegyzőkönyv hiteles másával együtt a pénztárnoknak fizettetik be.

57. §. A könyvtárnak épségben és rendben maradása végett

a kis gyűlés évenként legalább egyszer vizsgálatot rendel, s e végre bizottmányt küld ki, melynek elnöke a titoknok, s mely a vizsgálat eredményéről a kis gyűlést tudósítja. Ennek szük-séges feltétele egy pontos helymutató (Standorts-Catalog), mely egyszersmind leltáru is szolgál s a könyvtár minden egyes darabjait szorosán a felállítás rende szerint, röviden és csak lényeges könyvészeti adataival, terjeszti elő. Vizsgálatkor *a*) minden metalán tapasztalendő felállítási rendtelenségek orvoslandók ; *b*) a lelt hiányok a részletes vizsgálatok alkalmakor tudomásul feljegyzendők, és csak, ha az egyetemes vizsgálatkor sem kerül-nének elé, a leltárba beirandók s ehhez valamennyi czimtarak kiigazítandók.

58. §. A könyvtárnál előforduló minden ügyekről egy ren-des hivatali jegyzőkönyvnek kell vitetni, melybe minden a könyv-tárhivatalhoz érkező írásbeli ügyek bejegyzendők, valamint azok is, mikre írásbeli eilátás következett. Különösen a szaporodás- és fogyasztásra vonatkozó nevezetesb történetek, a nevezetesb és terje-delmesebb könyvtári munkálatok menetele, a személyzetben tör-ténő változások, s mindenek, mők a könyvtár történetére nézve némi érdeklél bírnak, beiktatandók.

59. §. Minden a hivatali jegyzőkönyvben felhivott elnök rendelések és tllési határozatok, úgy egyéb írományok, tudósítá-sok, illő rendben s lajstrom mellett elteendők. Az elavult ügy, mint a folyvásti használatban levő czimtarak s egyéb ez utasítás több helyein említett lajstromok és jegyzőkönyvek is részét teszik a könyvtárhivatali levéltárnak, mely a könyvtárnok közvetlen őrsége alatt áll.

60. §. Minden évben nagygyűlésre a könyvtárnok hiva-talos jelentést nyújt be, melynek tárgyai : *a*) A személyzet vál-tozásai, mibenléte s az intézet irányában tanusított viselete. *b*) A könyvtár állapota, szaporodásának rendszeres kimutatása, a sza-porodás forrásai feljegyzésével, a könyvtár használatásáról szóló adatok, a könyvtár körül történt mindennemű változások, véghez vitt munkálatok, s minden a könyvtárt érdeklél nevezetesb tör-ténetek. *c*) A butorleltár változásai.

VIII. Fejezet.

A könyvtári személyesetről.

61. §. Az akadémiai könyvtár a gr. Teleki-család alapító ága által kinevezett könyvtárnok gondjaira van bízva, ki az akadémiai elnökség által kinevezett alkönyvtárnokkal egyetemben a könyvtár épsége felett közös felelősség mellett örökös, a könyvtárnoki munkálatokat intézi s az alkönyvtárnokkal együtt teljesíti; a 49. §-ban kikötött napokon és órákon ezzel együtt jelen van; a jegyzőkönyveket viszi és az évenkénti jelentést felteszi és aláírja.

62. §. Midőn a szükség kívánja, a könyvtárnokok mellé a titkoknak egy őrnököt rendel, ki az ezek által neki kiszabott munkálatokban s tisztázásokban gondosan és lelkiismeretesen eljárni köteles.

63. §. A könyvtár szorgalmas seprése, szellőztetése, s az évenkénti könyvtisztogatás az akadémiai szolga kötelessége, ki e részben a könyvtárnokoknak teljes engedelmességgel tartozik.

TOLDALÉK A 7. §-HOZ.

A könyvek épen tartásának első és semmi által nem pótolható feltétele azoknak szorgalmas porozása, mely így eszközöltetik: Mindenekelőtt a könyv kinyitván, erővel becsapandó többször, míg t. i. abból a por egészen ki nem száll. Aztán annak a tábla s az előlap (Vorsetzblatt) közti hajlása, úgy a könyv metszése (Schnitt) egy, inkább lágy, mint kemény, ecsetalakú kefével ki és megkefélendő (Az aranymetszés csak puha ruhával megtörleendő, és pedig ha a (bőr)kötés nedvesnek, nyirkosnak, penészesnek tapasztaltatnék, mindaddig, míg az teljesen tisztának és száraznak nem mutatkozik. Mind a por, mind a nedveség kedvez a férgek tenyészésének, s az imént ajánlt gond ezek ellen a legbiztosabb óvó-, sőt gyógyszer.

Azonban e gond sem képes mindig a férgeket eltávolítani. T. i. mind a könyvállások fájába, mind a régi fatábla-kötésekbe gyakran belé esik a szú (különösen a makaes furdancs, ptinus

pertinax Linn). Mihelyt ez észrevétetik, ha a polez deszkája nagyon meg volna vesztegetve, azt újjal kell pótolni; a fakötést pedig, ha bizonyos tekintetek nem ellenzik, eltávolítani; hol ez vagy nem szükséges még, vagy azt tenni nem akarjuk, nemcsak a sérelmes szekrény, hanem a kötés is olajfirnászszal beeresztendő, mi a romlást alkalmasan megállítja. A bőrkötést timsólvasztékkal vond be, s jól ki hagyd száradni, mielőtt a könyv a maga helyére visszatétetik.

De már maga a kötés körül szükséges jó eleve a férgek megelőzésére dolgozni. Mondatott, hogy a fa nagyon ki van téve a furdanes pusztításainak, azért abba könyvet köttetni épen nem kell. Helyét mindig jóféle kéregpapiros (Pappe, Pappendeckel) foglalja el; legjobb az angol; ennek hiányában a legtömöttebb és keményebb választassék, de ez is, alkalmazás előtt, könyvkötői pörölylyel jól összeverendő, borítékja pedig, legyen az papiros, vászon vagy bőr: enyvvel jól reá ragasztassék úgy, hogy a két felület közt sehol hézag ne maradjon, hanem a két test teljes-egygyé váljék.

A borítékot illetőleg, a sima papiros ugyan legkevésbé van a könyvférgek rontásainak kitéve, ha csak szomszéd fa vagy bőrkötések, melyek közé erősen beszoríttatnak, nem vesztegetik meg, de a gyakran használt, vagy igen vastag, nehéz, úgy a becsesb munkáknak, tartósság okáért erősebb boríték kell. A vászon, ha olajfirnászba van áztatva, biztosan megvédi kívülről a kötetet. Ennél erősebb a bőr, mely azonban leginkább van a könyvférgeknek, különösen a szücs porvának (dermestes pellio Linn., kitéve. Ezt lehetőségig megőriztük e féregtől, ha minél keményebb bőrfajt választunk. Elsőséget érdemel e részben a hártya (pergamena); de ez költséges voltánál, úgy divatlanságánál fogva is, csak ritkán alkalmaztatván vagy alkalmazható lévén, a nagyon gyakran használt, vagy nehéz, vagy nagyretű, vagy igen beeses munkáknál bagarja, hol pedig e tekintetek kisebb mértékben jelentkeznek, legalább borjúbőr alkalmazandó. S itt is a könyvkötő gondosan megválaszsa a jól cserzett, tökéletesen kiszáradt s kemény bőröket, különben a szalonnaporva (dermentes lardarius L.) elébb-utóbb bele esik. Megjegyzendő még, hogy nagyobb biztosításul, mielőtt a könyv háta megaryoztatnék, ezt szalamiasóval vegyített tojásfejjel kell bevonni.

Végre nagybecsű munkáknál tanácsos a papiroskéreg előlap melletti eresztékébe hártaszeletet alkalmazni, mely a kéreg belsejéhez enyvezve s az előlap által elfedve, eszközli, hogy a táblában netán fészkelő pondró a nyomtatványba könnyen át ne hathasson.

A ragaszt illetőleg: a könyvkötő ne dolgozzék csirizzel, ezt a kenyérporva (*dermestes paniceus* L.) mód nélkül szereti. Mindenütt tehát, hol lehet, enyvet használjon; hol pedig a csiriz el nem kerülhető, azt timsóval keverje.

Ezekén kívül minden kötet „szabad háttal“ (mit hohlem Rücken) készüljön, hogy a bőrboríték a nyomtatvány hátával közvetlen érintkezésbe jöjjön.

Mínthogy pedig mind a fát, mind a bőrt, mind a csirizt megtámadó férgek, hol e részekkel a nyomtatvány érintkezik, ezt sem kimélik, sőt abba néha mély és kiterjedt lyukakat és folyosókat fúrnak, hogy ott tojásaikat lerakják; ezeken kívül a peneg is (*psorus pulsatorius* Lin.) a papirosban, bár kisebb, kárt teszen, a nyomtatvány lehető biztosítására a következők szolgálnak. Minden könyv, vagy legalább a puha, porhanyó papirosra nyomottak s a nagyobbyszerű, drága, pompás, rajzos munkák papirosa enyvesvizen huzassék által (planiroztassék); mely czélra igen tiszta fehér enyvet végy s abban ürmösfüt és timsót főzz. Azonkívül minden nyomtatvány jól sulykoltassék, hogy minden benne rekedt lég és hézag eltávolíttassék s a papiros minél tömörebb és keményebb legyen.

Ha a könyvkötő e szabályokat híven követi s a szükséges tisztántartás sem mulasztatik el, bármely könyvkincs, érezhető kár nélkül, századokig is fentartható.

J E L E N T É S
A. M. N. MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL
1886—87-ben.

MAJLÁTH BÉLÁTÓL.

Méltóságos Igazgató Úr!

A lefolyt évről illetőleg 1886-ik évi július 1-től 1887-dik évi augusztus 31-ig, tizennégy hónapról szóló jelentésemet a Széchenyi országos könyvtár állapotáról általában, ennek szaporodásáról, a véghezvitt munkálatokról, kiadásairól, szerzeményeiről s a személyzet munkálkodásáról van szerencsém méltóságodnak hivatalos tisztelettel a következőkben előadni.

A mennyire örvendetesnek mutatkozott a lefolyt munkaidő alatt a könyvtár állásának minden irányban való gyarapodása, annál sajnálatosabban kellett tapasztalni a tér hiányát, mely ugy a felszaporodott nyomtatványok, mint a kéziratok, de kivált az oklevéltári anyag elhelyezése körül fölmerült. S ez annál is inkább hátrányosabb az intézetre nézve, mert a mellett, hogy az anyag szakszerű kezelése, elrendezése, felállítása majdnem lehetlenné vált, az olvasó, a tudós, a bűvárló közönségre nézve hozzáférhetlenné marad mindaddig, míg a kellő elhelyezésnek akadálya, a helyszüke, megszüntetve nem lesz. Ezen ténykörülmenynek kézzelfogható bizonyítékát nyújtja a nyomtatványok szaporodásánál az, hogy, csak egy példát hozzak fel, a historia hungarica terme, a mely már annyira zsufolva van, hogy már alig lehet az e szakba vágó nyomtatványok egy-egy kötetét illető helyére elhelyezni, s azon eshetőségnek van a könyvtár kitéve, hogy az anyag rohamos szaporodásával annak lajstromozása,

felállítása szünetelni fog, s halmazban, elzárva, elveszett holt anyaggá válik, mindaddig, míg majd csak megfeszített munkaerővel lesz képes a személyzet e helyszűke miatt beállandó rendezési hátralékot hosszabb idő alatt legyőzni. A levéltárban pedig az ez év folyamán átvett két nagyobb családi levéltár most is még a ládákbán van, hozzá férhetetlen, mert nincs hely, hol azokat felállítani lehetne. Ily körülmények között, midőn ismét azon kilátással kecsegtethetjük magunkat, hogy két nevezetes család letéteményezi levéltárát, előállott azon kínos kényszerűség, hogy a történelem e megbecsülhetetlen kincsét, a családi levéltárakat, vagy visszautasítani kellend, vagy használatlanul becsomagolva hagyni, mert nincs hely a felállításra.

Midőn is, a méltóságos igazgató urnak e szempontból, évek óta hivatalos tisztelettel felterjesztéseimet mindannyiszor meg tettem volna, s ez év folyamán Méltóságod rendeletére, úgy a két felszeretlen könyvtárterem bebútorozása, valamint a folyosóknak levéltári helyiséggé* való adaptálására nézve a kész terveket benyújtottam; ismételve hangsúlyoznom kell tiszteletteljes javaslatomat az iránt, hogy e helyszűkén egyelőre csak úgy lesz segítve, ha a két bebútorozatlan könyvtári terem bebútoroztatik, s a folyosók egyike levéltári helyiséggé adaptáltatik. Megkívánja ezt a könyvtár helyes adminisztratiója, a rend fenntartása, mely nélkül e tudományos nagy kincset értékesíteni nem lehet, megkívánja a közönség, az intézet érdeke, a közönség azért, hogy tudományos művelődésének tápot szerezhessen; az intézet azért, hogy jelenlegi színvonalánál alább ne szálljon, sőt inkább mindig magasabbra emelkedjék, midőn már most is a hasonló intézetek között az első sorban áll.

A könyvtári műveletek rendes munkakörén belől, különösen kell fölemlítenem, hogy a személyzet hivatalos teendőiben példás szorgalommal járt el, egyszerűzetten végzi feladatát, a folyó napi ügyek körül hátralék ninesen, a lajstromozás, czédulakatalógusok készítése, a szakbeosztás szakadatlanul foly; a bűvárló és olvasó közönség részéről, a gyors és pontos kiszolgálás és előzékenység tekintetéből panasz nem merült föl; s örömmel kell jelentenem azt is, hogy könyvesonkítás, elidegenítés egy izben sem fordult elő.

A könyvtári személyzetre vonatkozó változás, csak a könyv-

tár érdekeinek megfelelőleg történt a lefolyt évben akkor, midőn Horváth Ignác hosszú évek során napidíjas, később mint irnok, könyvtári segédőrré s helyette könyvtári gyakornokká Markovics Sándor napidíjas neveztetett ki.

Forgalmi, szerzeményi és kiadási statisztikáját a könyvtárnak a lefolyt 14 hónapról a következőkben van szerencsém Méltóságodnak bemutatni:

I.

az olvasó teremben volt	12668
a tudósok termében	2305
hírlapolvasók	2000
könyvkölcsönzők	417
<hr/>	
Összesen: 17390 egyén.	

II.

Használtak:

a) nyomtatványt	26079
b) kéziratot	1077
c) okiratot	5513
d) hírlapot	2800
<hr/>	
Összesen: 35469	

III.

Szerzemények:

a) nyomtatvány	4110
b) kézirat	130
c) oklevél, levél	8262
d) pecsétlenyomat	28
e) fényképmásolat	16
<hr/>	
Összesen: 12546	

IV.

Szerzeményekből:

a) ajándék	184
b) letétemény	7818
c) vásárlás	1698
d) köteles példány	2846
<hr/>	
Összesen: 12546	

V.

1.	{	ajándékoztatott: nyomtatvány	131
		vásároltatott: „	1133
		köteles példány „	2846
		Összesen:	4110
2.	{	ajándékoztatott: kézirat	2
		vásároltatott: „	128
		Összesen:	130
3.	{	ajándékoztatott: oklevél	51
		vásároltatott: „	393
		letéteményezettett: „	7818
		Összesen:	8262
4.	{	vásároltatott: pecsétlenyomat	28
		„ fényképmásolat	16
		Összesen:	44.

VI.

Kiadatott:

a) nyomtatványokért	9170	frt	17	kr
b) oklevelekre	815	„	50	„
c) könyvkötésért	708	„	17	„
		Összesen:	10693	frt 84 kr.

VII.

Összehasonlítás:

	olvasók	használtak	szaporodás	kiadás
1885/6	21565	43702	7257	5375
1886/7	17390	35469	12546	10693 „ 84 „
1886/7				
több			5289	5317
kevesebb	4175	8233		frt 98 kr.

Az olvasók számának csökkenését megmagyarázza azon körülmény, hogy a lefolyt évben a könyvtár helyiségének két oldali homlokzatán új ablakrámak tétettek be, mi miatt a termek a látogató közönségtől a szokott időnél előbb lettek elzárva, s okozta az leginkább: hogy az egyetemi könyvtár olvasó

terme délelőtt is nyitva levén, e miatt az olvasók nagy része oda tódult: minek természetes következménye lett, hogy a kisebb számú olvasó közönség kevesebb nyomtatványt használt el. Ellenben a könyvtári anyagszaporodást részben a nagyobb vásárlások, részben pedig a levéltári letétemények okozták.

A könyvtár egyes osztályait illetőleg azok részletezését, a következőkben kívánom Méltóságodnak jelenteni:

A nyomtatványok között megszereztük Borsáti P. Ferencnek egy eddigelé ismeretlen magyar históriás énekét 1656-ik évből, mely csak latin kiadásban volt ismeretes, s ezzel a régi magyar könyvtárt ismét egygyel szaporítottuk. Érdekes és becses szerzeménynek tekinthető egy latin iskolai dráma az 1649-ik évből „*Patrona Hungariae in Coelos assumpta*“ czim alatt, melyben, mint szereplők, a többiek között részt vettek Farkastyáni Draskovics János, Beresényi Miklós, Lippai György később esztergomi érsek, Bársony később nagyváradi püspök, gróf Eszterházi Pál később nádor stb. Ritka példányú nyomtatvány egy 1659-ik évben *Guttovieni* József *pozsonyi* lakos által „*Carmen barasticum*“ czimű I. Lipót császár dicsőítésére kiadott s latin, görög, magyar és cseh versezet. Értékes azon *baseli* 1529-ik évi nyomtatvány, melyet Erasmus Rotterdamus „*Vidua Christiana*“ czim alatt kiadott és Mária özvegy királynénak, II. Lajos nejeinek ajánlott.

A kéziratok gyűjteménye legnagyobb részben magyarországi vonatkozású munkákkal szaporodott a XVII-dik századtól a XIX-dikig latin, magyar, német és szláv nyelvű codexekkel. Ezek között kiemelendők néhai *Lasztókai* László eperjesi főgymnasiumi tanár kéziratai, melyek Eperjesre nézve számos becses történeti, művelődéstörténeti adatokat tartalmaznak. Becses szerzeménye a kéziratárnak Bessenyei Györgynek „*Tarimenes utazása*“ I. kötete, melyet Tóth Zsigmond földbirtokos Füzes-Gyarmathán őrizett s tőle megvétetett; s evvel ezen munka teljessé lett, minthogy annak II-dik kötete kéziratárunkban már régebben megvolt. Foktői Jánosnak: „Az Embeor Életének Eredetiről Természettiről Állapottiarol irattatot Köniw. Foktői János Wácson *varassi* Praedicator által, 1614.“ Irodalmunk ezen kéziratot nem ismeri, mely egy befejezett egészet képez, s úgy látszik, hogy ez csak ezen kéziratban maradt fenn, mely valószínűleg a szerzőnek

sajátkezű írása, s a „Régi Magyar Könyvtárnak“ egy újabb ismeretlen adalékot nyújt. Megvétellett Komáromy Antal susai birtokostól. A hazai református iskolázás történetére érdekes kézirat egy sárospataki 1789. évben írt mű: „A magyarországi reformationnak, reformált ecclesiának, iskoláknak rövid históriája“ czim alatt. Kiadatlan munka a jelen századból: „Páloczy Horváth Ádám-tól egy biographiai mű, mely a hazai költészeti irodalom történetéhez járul adalékokkal; megszereltetett Aigner Lajostól. *Cherrier* Miklósnak egyháztörténeti és más munkái, melyek kéziratok oly autograph bejegyzéseket tartalmaznak, melyek a nyomtatott kiadásokból hiányzanak. Fekete Imrének 1671—1678-ik évig terjedő orvosi recipe-gyűjteménye, az orvostudományi irodalom történetét gyarapítja ismeretlen adatokkal. Kraus Györgynek: „Memorial und Kurtzer Bericht der Stadt Schässburg und der sächsischen Städte in Siebenbürgen; XVII. századbeli kézirat. Mészáros Lázár első magyar hadügyminiszternek sajátkezű naplója az emigratio idejéből. Kiválóan érdekes úgy is mint autograph, úgy is mint a függetlenségi harcoknak adattára.

Eötvös József nagyobb számú érdekes kéziratok és levelezései.

A kézirat-tárnak szakszerű lajstromozása folyamatban van.

A fényképgyűjtemények között megszereltetett egy Corvin-codex czimlapja Emich Gusztáv gyűjteményéből és ugyanannak borítéktáblája; a köznigsbergi XIV. századi magyar nyelv-empléktöredék, a müncheni kir. könyvtárból két czimlapja: az „Agathias de bello Gothorum“ czimű Corvin codexnek, Cicero codexének czimlapja Garázda Péter czímerével; és egy 1466-ik évi magyar codexnek jellemző négy lapja.

A lefolyt évben eszközölt fényképezési másolatok szerénye által, ezen gyűjtemény immár 670 darabra szaporodott, melyek négy csoportba lettek beosztva, u. m. 1. hazai vonatkozású középkori kéziratok; 2. Corvin-codexek; 3. oklevelek és 4. nyomtatványok, melyek külön tokokban conserváltak.

A levéltár a korszakok történelmi érdekességére nézve oly mérvben szaporodott, mely a megelőző évek gyarapodását messze túlbaladja, mert az Árpádok korára 4, a mohácsi vészt megelőző korra pedig 339 oklevél esik. Ezen anyag azonban nem csak mennyiség tekintetében, hanem belső érték és tartalom

szempontjából is kiválóan becses. Tekintve azt, hogy a levéltárnak vétel útján történt gyarapítására 815 frt 50 krnyi összeg fordított, első érték tekintetében, a vétel által szerzett oklevelek valóban meg is felelnek az összeg nagyságának.

Kiemelendők az oklevelek közül a Petneházy-család két czimeres levele 1417. és 1462-ik évből, melyek úgy régiségük mint miniature-szerű festésöknél fogva, diplomatikai és műtörténeti becsesek birnak. Becsesek a Stúr egyetemi tanár gyűjteményéből megvásárolt 25 darab oklevél, melynek legérdekesebb darabja Róbert Károlynak 1332-ik évből származó czimeradó-mányozó levele Kolos mester részére; egy 148 darabból álló gyűjtemény, politikai levelezésekben igen gazdag, XVI. és XVII. századra vonatkozólag, egy része pedig az 1848/9-iki eseményeket illető gyűjteményeket egészíti ki. Érdekesekek br. Eötvös József és Deák Ferencz levelei, melyek irodalmi viszonyainkat világítják meg.

Az örvendetes példa, hogy egyes kiváló családaink levéltáraikat múzeumunkban helyezik el örök letétemény gyanánt, ez által nemcsak megóva azokat a pusztulástól, hanem egyuttal a történettudomány közkincsévé teszik, két előkelő családban ismét követőkre talált, az Ibrányi és Motesiczky családokban; a régebben letéteményezett Kállay-család levéltára pedig, egy mellék ág iratainak beküldése által nyert kiegészítést.

Az Ibrányi-család levéltára eddig Jenkén Ungmegyében Ibrányi Lászlónál volt elhelyezve; s nagy szolgálatot tett a történettudománynak, midőn ezt a Múzeum könyvtárában letéteményezte. Az oklevelek leginkább Szaboles- és a szomszéd megyékre vonatkoznak, és nagy számú oklevelek érintik a Pethneházy és Kállay családot. Az oklevelek száma 1048 és ebből 216 darab a mohácsi vész előtti korszakra esik.

A Motesiczky-család levéltára sokkal nagyobb az Ibrányi-féle levéltárnál s meghaladja a 6000 darabot, és Trencsén, Nyitra, Pozsony, Zólyom, Turóc és más szomszédos megyékre vonatkozó adatokat tartalmaz. A Kállay-levéltár nagy mértékben gazdagodott azon 769 darab oklevéllel, melyek dr. Thallóczy Lajos cs. kir. kormánytanácsos közvetítésével jutottak levéltárunkba.

Pecsénymat gyűjteménye a levéltárnak, mely csak alig egy-két éves, a lefolyt évben szintén szaporodott, s immár 150 darabból áll, s gazdag és tanulságos anyagot nyújt a hazai sphragistika és heraldika köréből. E gyűjtemény részére megszerzetett a müncheni kir. állami levéltárból 12 pecsétmás érczöntvényekben, a berlini kir. állami levéltárból 8 pecsét gyps lenyomata és a bécsi cs. kir. államlevéltárból 8 pecsét galvanoplasztikai másolatban.

Régi XI. és XII. századi királyi okleveleinket, melyek közül eredetiben egyet sem bir levéltárunk, fényképmásolatokkal iparkodtunk pótolni, hogy ez által a régi oklevelekben rejlő történelmi és diplomatikai tanulságok könnyebben hozzáférhetők legyenek. A lefolyt évben megszerzettek a pannonhalmi levéltárból II. Béla két oklevelének valamint egyik oklevele pecsétjének, és az esztergomi primási levéltárban őrzött II. Béla-féle oklevélnek fényképei.

A levéltárban az újabb szerzemények, az Ibrányi levéltár és a Kállay-féle iratok rendezettek és felállítottak. A régebbi anyagból újra rendeztetett a családra vonatkozó nagy számú iratok tömege a városok, czéhek és korrend szerint, és az ehhez szükséges jegyzék is elkészült; továbbá szakszerű rendezés alá kerültek a levelek és politikai levelezések, és ez utóbbiaknál a jegyzék is elkészítettett.

A hirlapkönyvtárt illetőleg, bár ha arról Méltóságod külön bő jelentésben értesül, de minthogy a Széchenyi országos könyvtárnak egyik kiegészítő osztályát és állandékát képezi, kötelességemnek ismertem, mint a könyvtárnak vezető öre, ez irányban is évi jelentésem fonalán a következőket röviden éríteni: a lefolyt évben a magyar nyelvű hirlapok rendezése és felállítása a könyvtári folyosón befejeztetett, elkészült a czédulázása és a hiányok jegyzéke is. Van jelenleg a hirlapkönyvtárban 4494 magyar hirlap 5164 évfolyamban; az egész példányban hiányzó magyar nyelvű hirlapok száma 544. Mint kötelespéldány beküldetett a könyvtárba az elmúlt 1886-ik évben 426 magyar és 130 idegen nyelvű, összesen 556 hirlap. Öszehasonlítva az előbbeni évekkkel, 94 hirlappal járt több a lefolyt évben. A be nem küldött hirlapok száma, bár ha tetemesen szaporodott, az 1885-ik évben 73 volt, holott a lefolyt 1886-ik évben csak 30-ra rúgott.

A hiányos régi hírlapok kiegészítése is jóval előbbre haladt, s pótolhattak a kolozsvári múzeum-egylet, a budapesti Ráday-féle, Berzeviczy Tivadar, Bodó Lipót és Toldi László gyűjteményéből.

Folyamatba tétetett még a lefolyt évben az idegen nyelvű hírlapok revideálása és czédulázása, és a hiányzók följegyzése, s elkészült eddig 384 hírlapnak 1159 évfolyama.

A közönségnek könyvtárunk iránti rokonszenve és pártolása a lefolyt évben is nyilatkozott azon lelkes hazafiai adományokban, melyek által könyvtárunk gyarapodását emelni kívánták s kiknek száma 64-re rúg; s midőn név szerint csak egy-nehányat említünk fel, valamennyien fogadják e helyen is a könyvtár hálás köszönetét a nagylelkű adományokért. Szaporították a könyvtár állagát a többek között: Umberto olasz király O felsége, Simor János esztergomi érsek ő eminentiája, Pauer János székesfehérvári megyés püspök, Szendrei János dr., Géresi Kálmán, Székely József, Békey István, Balázs Sándor, Fodor Gyula, Zimányi Lajos, Széll Farkas, Ortway Tivadar sat. Szaporították továbbá könyvtárunkat adományaik által még több belföldi intézetek, hatóságok és társulatok.

Meglátogatták intézetünket tudományos kutatások czéljából a külföldi tudósok közül: dr. Zakrevszky Vincze, krakkói egyetemi tanár, Schöyen Erzsébet norvég írónő, Patera Adolf prágai tanár, dr. Malinovszky L. krakkói egyetemi tanár, Hughes-Hughes a british Múzeum őre, dr. Jeiteles Károly insbrucki könyvtárnok és germanista, Quido Maria Dreves jezsuita Hollandiából, Macchi Diego barzellónai hírlapíró, Matusenka Lajos cs. kir. mérnökkari százados, Teophil Harnwohl erdészeti író Lembergben. Hazai tudósaink közül könyvtárunk tudományos kincsei között buvárkodtak: Hunfalvy Pál, Gyulai Pál, Zichy Antal, Joannovics György, Jókai Mór, gr. Kuun Géza, Szily Kálmán, Szilády Áron, Beöthy Zsolt, Pónori Thewrewk Emil, Goldzieher Ignác, Volf György, Simonyi Zsigmond, Heinrich Gusztáv, Lehr Albert, Csergheő Géza, Pulszky Ferenc, Tóth Lőrincz, Wenzel Gusztáv, Brassai Sámuel, Szabó Károly, Salamon Ferenc, Rómer Flórián, Szilágyi Sándor, Henszelmann Imre, Fraknoi Vilmos, Nagy Iván, Pesty Frigyes, Pauler Gyula, Thaly Kálmán, Hajnik Imre, Torma Károly, Deák Farkas, Nagy Imre, Mátyás Flórián, Finály

Henrik, Kerékgyártó Árpád, Ökröss Bálint, Jakab Elek, Domonvöszky Endre, Haan Lajos, Zsilinszky Mihály, br. Radvánszky Béla, Károlyi Árpád, Vécsey Tamás, Szentkláray Jenő, dr. Thallóczy Lajos, dr. Pulszky Károly, Ballagi Aladár, Bunyitay Vincze, Kováts Gyula, Csaplár Benedek, Gelich Richárd, Herman Ottó, Széll Farkas, Várady Gábor, P. Szathmáry Károly, dr. Csánki Dezső, Bihari Péter, Velics Antal, Békey István, Ráczy György, Szádeczky Lajos, Asbóth Oszkár, Mangold Lajos, dr. Halász N.

Évek óta fentartott összeköttetését a könyvtár a külföldi könyvtárakkal levelezések, megkeresések és könyvkölcsönzések által az elmúlt évben is fentartotta, nevezetesen levelezési viszonyban állott a czernoviczi csász. kir. egyetemi könyvtárral, a bécsi egyetemi, a bécsi cs. kir. udvari, a krakkói cs. kir. egyetemi, a müncheni kir. akad. és állami könyvt., a bécsi cs. kir. udvari állami és házilevéltárral, a göttingai egyetemi könyvtárral, a bécsi cs. kir. Institut für österr. Geschichtsforschung, a berlini cs. állami levéltár, a königsbergi egyetemi, a stuttgarti királyi, a veronai káptalani könyvtár, a kölni városi levéltár, a bécsi udv. kamarai levéltár, a müncheni állami levéltárral és a brüsszeli kir. könyvtárral.

Tudományos kutatások céljából a Múzeum utazási átalányát a lefolyt évben igénybe vette, kitűzött speciális czélok mellett, Csontos János segédőr és dr. Fejérpataky László segédőr-levéltárnok. Csontos János, a magyarországi vonatkozású középkori kéziratok, és a Corvin-codexek földerítése érdekében tett tudományos utazása közben átbúvárolta a müncheni, stuttgarti, heidelbergi, darmstadti és frankfurti könyvtárakat. Megvizsgálta és tanulmányozta a következő kéziratokat a müncheni kir. udvari könyvtárban: Guilelmi de Varignana: *Practica Medicinae* XIV. századi hártya-codexet, mely Mladien Pál horvát-bosnyák bánaknak van ajánlva. Stuttgartban: Ptolomaeus *Cosmographiáját*, XV-ik századi latin kéziratot, herczeg Waldburg-Wolfegg Károly wolfeggi könyvtárából. A német tudósok ezen kéziratot a Corvin-codexekhez hasonló kiállítása miatt Corvin-maradványnak nyilatkozottván, Csontos János tanulmányozásai alapján, úgy külső mint belső indokokból kimutatta, hogy azt a Corvina-maradványokhoz sorolni nem lehet. Heidelbergben az egyetemikönyvtárban Thuróczy *Cronicájának* egykorú német fordításának

kéziratát, mely számos illusztrációkkal van ellátva; közöttük Hunyadi János és Mátyás arczképei; Frater György megöletésére vonatkozó kéziratot; Heinrich von Muglen *Hungarische Chronica; Wahrhaftige beschreibung und bericht des Türgyischen Regimentes solches Anno 1594. verhalten; Der Chron. Ungarn Rechte, Ursatz, Statuten 1572.* — Darmstadtban Mátyás király levelező könyvének egykorú töredékét; Frankfurtban a városi könyvtárban: Joannis archiepiscopi augustini votum pro Sigismundo Hungariae Rege; Sigismundi Regis Epistola ad reginam scripte; Bathorius Cardinalis oratio ad Regem totumque senatum habita Cracoviae.

Fejérpataky László a szombathelyi Ferencziek és a papnövélde könyvtárain kívül, hol magyarországi vonatkozású kéziratokat és ősnymtatványokat vizsgált, Bajorországban néhány állami levéltárat, a müncheni királyi könyvtárt, a királyi általános állami levéltárat, a nürnbergi kön. Kreisarchivban, továbbá a krakkói, boroszlói, berlini és a drezdai levéltárakban eszközölt kutatásokat. Adatokat gyűjtött a külföldi oklevéltárakban őrzött magyar oklevélyanyagról, tekintettel az oklevelek statisztikájára. A müncheni kir. állami levéltárban 1270—1526-ik évig 515 magyar vonatkozású okiratot constatált, ezek között kiváló fontosságuk a Hunyadi családra vonatkozó oklevelek; másolatokat és regestákat készített; egy nemzetközi oklevélformula gyűjteményben magyar vonatkozású formulákat talált. Nürnbergben a magyar királyoknak a XIV. század óta a nürnbergiek részére adott kiváltságleveleket átvizsgálta. Krakkóban a Jagellói egyetemi könyvtárban, a városi, káptalani és a hg. Czartoryski-féle levéltárban az Anjou-korra vonatkozólag számos hazánkat érdeklő oklevélre talált. A többi városok levéltárai pedig kivált Zsigmond, Mátyás és II-ik Ulászló királyunk alatti külföldi összeköttetéseink és kivált Szilézia Mátyás király uralma alatti viszonyainak földerítésére szolgálnak gazdag anyagot.

Irodalmi munkálkodása a könyvtári személyzetnek a lefolyt évben a következőkben sorolható fel:

Majláth Béla könyvtárőr.

1. Visszapillantás a történelmi kiállításra. *Archaeol. Értes.* 1886-ik évfoly.

2. Tanulmányok a történelmi kiállításból. Századok 1887. évfolyam.

3. Rendezte a történelmi kiállítást.

Barna Ferdinánd t. könyvtárőr.

1. A mordvin nép házassági szokásai. Felolvasta a Magy. Tud. Akad. I. oszt. 1887-ik évi máj. 2-iki ülésében.

Csontos János segédőr.

1. Jelentés a N. Múzeum könyvtárának állapotáról 1885/6. évben. A Magy. Könyvszemle 1886. évfoly.

2. A dresdai kir. könyvtár hazai vonatkozású kéziratai u. o.

3. Várady Péter kalocsai érsek ismeretlen Missáléja u. o.

4. Észrevételek Ballagi Aladár az „Astor Library“ cz. czikkére a M. Könyvszemle 1886.

5. Jelentés a Nemzeti Casino könyvtáráról. Az országos statisztikai hivatal évkönyvében.

6. Szerkesztette a Magyar Könyvszemlét.

Fejérpataki László levéltárnok.

1. Monumenta Vaticana Hungariae. Series I. Tom. I. Pápai adószedők számadásai 1281—1375 . . l. bevezetés és . . l. szöveg.

2. A történelmi congressus utóhangjai. Századok 1886. évf.

3. Válasz a néhány észrevételre. Századok 1886. évf.

4. Pápai adószedők Magyarországon a XIII. és XIV. században. Századok 1887. évf.

5. A veszprémi káptalan kincsei. Tört. Tár. 1887. évf.

6. Tapolezai Bertalan oklevélformulái a XIV. századból, Magy. Könyvszemle 1886-ik évfoly. (Ugyanaz külön is).

7. Szerkeszti a Turult, a magy. heraldikai és genealogiai társaság közlönyét.

Horváth Ignác segédőr.

1. A történelmi kiállításról. Magyar Salon 1886-ik évfoly.

2. Turcs et Hongrois. Le Revue de l'orient. 1886. évfoly.

3. Utmutató Budapest főváros történelmi kiállításában.

4. Magyarországi könyvészet 1886. Melléklet a Magyar Könyvszemléhez.

Végül még fel kell említenem Méltóságod előtt a Magyar Könyvszemlét, mely mint a múzeumi könyvtár kiadványa és közlönye, ez évben XII-dik folyamába lép. Könyvtártudományi és bibliographiai közleményeivel gazdagítja irodalmunkat. Az 1886-ik évi folyam teljesen megjelent, és gazdag tartalmával, valamint mellékleteivel méltán sorakozik az előbbeni évfolyamokhoz. Az 1887-dik évi folyam megjelenését ez év végén, a szerkesztő biztos kilátásba helyezte.

Ezekben kívántam Méltóságodat a könyvtár állapotáról jelen évi jelentésemben értesíteni.

GÁLSZÉCSI ISTVÁN ÉNEKES-KÖNYVÉNEK TÖREDÉKE 1536-BÓL.

Közli : ERDÉLYI PÁL.

E folyóirat mult évi folyamából hírt vett a közönség arról, hogy Gálszécsi Istvánnak eddig ismeretlen Énekes-könyvéből egy töredék megkerült, s Révai Leó antiquariustól Ágoston József úr, ismert fővárosi bibliophil gyűjteményébe jutott. Révai könyvtáblából áztatta ki e töredéket, melyet hű másolatban mellékelünk s jelen közleményünkben ismertettünk.

A töredék négy számozatlan oktáv levélből áll, az első ternionak hiányos négy leveléből. Megvan A_2 , A_3 + két számozatlan, jelzetlen levél. A hiányzó A_1 lehetett czímlapja, s ha a ternio 8 levélből állott, hiányzik még az A_4 levél is, mely a Perényi Péternek szóló ajánlás után következő részt, talán az Olvasóhoz írt bevezetést, a mint szokásban volt, talán az éneklésre szóló utasításokat tartalmazott, talán a kezdő éneket foglalta magában. A hiányos négy levél szövege nem maradt meg épen; az első lap szövege kivételével, mindannyié többé-kevésbé megrongált, a melyet a könyvtáblából való kiáztatás alkalmával szenvedhetett. A könyv nagyságáról alig tudunk valamit, hány terniót tartalmazott, nem tudhatjuk. E jelenségek ép oly mérvben emelik, mint rontják a töredék becsét, mely ma egyedüli képviselője a legelső protestáns magyar énekes-könyvnek s a legrégebb *magyar kótás-könyv* a mit ismerünk.

A XVI. századból eredő énekes-könyveket általán jellemzi, hogy korunkra legnagyobb részt csonkán és megrongálva jutottak el, ha egyáltalában eljutottak, vagy csak emlékezetben maradtak

mi ránk. E jelenség nagyban bizonyít ama kapósság mellett, melyben énekes-könyveink részestültek. Régi könyveink között nincs egy sem, mely elterjedésre vetekednék a bibliával és az énekes és zsoltáros könyvekkel, nincs egy sem, melyet annyiszor és oly gyakran adtak volna ki, s mégis olyan kevés példányban maradt korunkra. A XVI. századi magyar protestántismus történetének e könyvészeti tény egyik legjellemzőbb vonása és magyarázója. Mi természetesebb, minthogy ezek a legkapósabb könyvek elkop- tak az áhitatos hívók kezei között, s foszlányos leveleikkel jutván korunkra, ma néma tanúi régi életüknek s ma mindenik egy-egy nyílt s talán soha meg nem fejthető kérdés marad a könyvészet előtt. Gálszécsi könyve megkezdí a XVI. századi protes- táns énekes könyvek sorát, melyet utána Székely István, Huszár Gál, Bornemissza Péter, Hofgref, Heltai, Kálmáncsehi Márton és Ujfalvi Imre munkái, gyűjteményei tettek, nem számítva a névtelentől megjelenteket. Ime ezek közül hány került el teljességében hoz- zánk. Most hogy Gálszécsié napfényre jött, egygyel kevesbült azok száma, melyeket csak említésből ismerünk, mint Székelyét vagy Farkasét, s bár nagyon hiányos és eléggé rongált, előre vitte kótás maradványaink idejét, melyet eddig Farkas András krónikája szabott meg.

Gálszécsi Énekes-könyve irodalmunkban eddig különböző kérdéseknek volt tárgya, s nem egy tévedés uralkodott fölöle, a melyeket mind meg nem oldja, mind nem tisztázza, de annyira, a mennyire megközelíti, vagy helyreítti e kiáztatott töredék ismeretlen maradt soká. Sem életének rövid szavú krónikásai, sem kortársai nem emlékeztek meg róla, s a régi könyvészet is hallgatott fölöle. Szilyás-Ujfalvi Imre említi először Énekes-köny- vének (Debreczen 1602.) előbeszédében, a hol felsorolja a magyar énekes-könyveket. Sándor nem ismerte, Toldy Ferencz még létét is kétségbe vonta. Azt hitte, hogy Ujfalvi Székely Istvánnak 1538-ban Krakkóban megjelent Énekes-könyvét összecserélte Gálszécsiével. E tévedésbe annál könnyebben eshetett, mert mind a két könyv Perényi Péternek van ajánlva, Krakkóban nyomva, s a XVI. század harminczas éveinek végéről datálva; s a mi legfőbb, Ujfalvi nem említi Székely István könyvét. [Irod. tört. IV. kiad. 58. l.] Szabó Károly jobban bizott Ujfalviban, elfogadta és a RMK. I. kötetében 8. szám alatt vette föl. — Révész

Kálmán (M. Könyv-Szemle 1882. 265. l. Adalékok énekes-könyveink bibliographiájához,) szintén csak Ujfalvi említéséből ismeri. Gálszécsi írói nevét egy más könyvének köszönte, a melyet szintén Krakkóban adott ki 1538-ban „A keresztyéni tudományról való rövid könyvecske“ czímen, melyhez Jankowich szerint Abe is lett volna csatolva. Énekes-könyve, fájdalom, csak ilyen kis töredék, kétszeresen érdekes, mint az első protestáns magyar énekes-könyv, s mint az első nyomtatott hangjegyeket tartalmazó emlék. Mátray és Toldy Farkas András krónikáját tartották legrégebbi ilyenmő emléknek, természetesen, mert Gálszécsit nem ismerték. Eredetiben azonban ez sem maradt meg. Szabó K. (RMK. I. 11. sz.) úgy tudósít, hogy Farkas Chronikája, mely Gálszécsi másik munkájával együtt 1538-ban jelent meg, (Nagy-Enyeden pusztult el gr. Bethlen Kata többi könyvével együtt, s közöttük ezt Bod Péter még látta,) Cornides másolatában maradt ránk. *Ily módon Gálszécsi e töredéke minden tekintetben unicum.*

A könyv megjelenését Szabó Károly és előzői 1536-ra teszik. Nincs okunk kétségeskedni e dátum helyességében, sem Ujfalvi följegyzésének Toldyval szemben is bebizonyított hitelében, bár a czímlapot nélkülözvén, így a kolofont sem ismerjük. Az ajánlás 1536 szent Ambros napján kelt (ápr. 4.), a mi valószínűvé tenné a kiadás évét, ha előbbi ismeretünk hiányzanék is.

Gálszécsi munkáját Perényi Péternek ajánlotta, a XVI. század e hatalmas urának, a ki főuraink közül a legelsők egyike volt, kik elfogadván az új vallás tanait, azt pártfogásukba vették, törekvéseit segítették, papjait, apostolait támogatták, irodalmának maecenásai voltak. Perényi abauji és temesi főispán Ferdinándnak és Zápolyának, azután megint Ferdinándnak volt hive, terjedelmes birtokok ura és koronaőr volt. Alapította a sárospataki főiskolát (1530.) s azt fiának, Gábornak is figyelmébe ajánlván, jelét adta az új hit helyes felfogásának. Udvarában mindig szívesen fogadta annak apostolait, 1539-ben Dévai volt udvari papja, a legnagyobb magyar reformátorok egyike, 1540-ben Dobai András, mindaketten írók és énekszerzők. Pártfogoltja volt Siklósi és hihetőleg Székely István is. Gálszécsi, ajánlásában hozzá, mint nagyságos urához szólván, udvarában elhett; sőt pártolójának tekinthette. E két utóbbi neki ajánlotta könyvét,

amaz 1538-ban, emez 1536-ban. Perényi végig buzgó híve volt a reformációnak. Halála 1548-ban történt a bécsujhelyi börtönben, a hova záratott, a törökkel való czimboráskodás miatt 1542-ben elfogatván. Tinódi Sebestyén megénekelte elfogatását, de ez a históriás ének nem egyedüli emléke életének, mely eredményekben és tettekben a magyar reformációra oly nevezetes volt.

E kis kitérő után Gálszécsi életéhez fordulok. Sajnos, kevés az, a mit eddig ismert adatainkhoz adnom lehet, inkább az eddigieket próbálom összeállítani. Születése helyéről és idejéről bizonyosat nem tudunk. Valószínűleg a Miczbántól származott gazdag Gálszéchy-család (Nagy I. M. orsz. csal. IV. 319.) ivadéka volt, s e névnek utolsó hordozója. Gálszécs nevű helység Zemplén vármegyében van, s ezt lehet számítani, ha a névről való következtetést elfogadjuk, születéshelyének. Gálszécsi István nevével először a bécsi egyetem bursájában találkozunk, melybe 1524-ben iktatták be. Már 1526-ban a krakkói egyetem hallgatója volt, s 1528. szept. 16-án lett baccalaureussá. Ekkor valószínűleg hazajött s tanítóságot vállalt. Valószínűen épen Kassán, a mint Szilády sejtí, s itt lehetett Batizinak mestere 1529-ig, mikor a kassai iskolában Fridericus Andrást találjuk mesterül említve. Legközelebbi adat, hogy 1532-ben a wittenbergi egyetem tanulója lesz. Fölmertülhet a kérdés, miért ment Gálszécsi Wittenbergbe, holott ő már két külföldi egyetemet látogatott, s az egyetemi pálya koronáját, a baccalaureatust is elnyerte. Pusztán kedvtelésből alig; szükségből — inkább. Micsoda szükség lehetett ez. Nincs messze a megoldás. Gálszécsi a XVI. század harmadik tizede végén Kassán, vagy a Felvidéken tartózkodott, s ott már Szilvási Mihály és Sztáray Mihály épen abban az időben kezdték terjeszteni az új hitet. Sárospataknak 1530-tól iskolája volt, s a protestántizmus terjedésének egyik útja a bányavárosokon keresztül haladván, ha Kassát nem is, de a felső vidéket bizonyosan érintette. Talán erre a néhány évre esik Gálszécsi áttérése, s ekkor foroghatott fönt az a szükség, mely őt Wittenbergbe menni kényszerítette. A protestáns főiskolában mit is keresett volna inkább, mint az új vallás tanait, az azokban való megerősödést és hitének igazságait. A közönséges világi tudományokat megismerte a katolikus bécsi és krakkói egyetemeken, de az új vallás dogmáiról csak Wittenbergában, a

protestáns egyetemen hallgathatott előadásokat. Ugy gondolom ez a megoldása annak a kérdésnek, miért ment Wittenbergába, újra külföldre, mikor már egyszer megjárta a külföldet és nagy sikerrel végezte tanulmányait.

Gálszécsi tehát Wittenbergába ment új vallást tanulni. Itt honfítársai közül nem egygyel találkozott. Ozorai Imrét, Stöckel Lénárdot és Farkas Andrást hasonló törekvés vezette oda. Szilády, Farkas Andrásról irván, barátságot sejt a Chronica szabad felfogású írója és Gálszécsi között. A viszony, melyet rokon helyzetekben kötöttek, közös törekvéseikkel erősítettek, fejlődhetett barátsággá és fennállásának eredménye az írói testvériesülés, melynek symboluma együtt megjelent munkájuk lehetett. E két könyv Farkas Chronicája és Gálszécsi második műve volt, A Keresztyéni Tudományrul való rövid Könyvecske. Krakko, 1538. 8r. Ez a munka is elveszett, mint testvére, a Chronica, csakhogy míg ezt Cornides másolatában megmentette, annak csak Bod által készített tartalomjegyzéke maradt meg, s a végéből öt sor, melyet Sinai M. hagyott emlékezetül.¹

Ez az öt sor is bizonyító erejű. Bizonyít arra, hogy Gálszécsi nem fejezte be két könyvével írói munkásságát, terve levén a keresztyéni tudományról nagyobb könyvet írni; bizonyít arra, hogy iskolamester korában ugyan sok gondja volt, a melyek miatt nem jutott ideje írói munkásságának teljes kifejtésére.

Ezeket a sorokat már akkor írta Gálszécsi, mikor hazakerülvén, mint annyi más társa, Krisztus tudományában oktatta honfítársait. E működésének tere merre volt, részletesen nem tudjuk, bár egy nyommal közelebb jutottunk. Wittenbergából hazajövet valószínűleg tanítóságot vállalt, még pedig a felső vidéken, a mint eddig tudtuk. Énekes-könyve ajánlása záró sorraiból kittünik, hogy a gálszécsi iskolának volt mestere. Erről az iskoláról Fraknoi nem emlékezik meg, eddigelé ez az első említés róla, a mint tudom. Gálszécs talán Perényi-birtok volt s Perényi Péter hívta oda meg Gálszécsit mesternek, mindezt így sejtjük. Sejtésünknek alapja az ajánló levél, melyben Perényihez, mint

¹ Rövid nap, ha életemet Isten meghosszabítandja, és ennyi scholai gondoktól megszabadítand, ezekről nagyobb könyvet írok, hol mindeneket sok helyekkel megbizonyítok . . . stb. [Közölte Révész Erdősi János 106 l.]

nagyságos urához beszél, Gálszécsi István, a gálszécsi iskola mestere. Meddig tartózkodott itt? Bizonytalan.

További életéről és haláláról nagyon kevés maradt emlékezetben. Lampe egy Tamás nevű Gálszécsiről Nadányi után azt állítja (Lampe-Ember Hist. Eccl. Ref. in Hung. 68. l.) hogy Melius Gervasius, Nadányi István, Ozorai Imrével a Maros és Körös közét reformálta 1527 táján. Alig valószínű, hogy ez a Tamás összetéveszthető legyen a mi Istvánunkkal, mint azt Bartholomaeides teszi (Mem. Hung. etc. 10 l.). Hiszen István 1526—28-ban Krakkóban tanult, s egyidejűleg nem reformálhatta a Maros-Körös közét. Bartholomaeides szerint Gálszécsi István visszament Krakkóba 1538 táján; erre az állításra az vezeti őt, hogy második, említettük műve ott jelent meg. Mindenesetre gyenge alap, és nem egyéb tetszelgő feltételnél.

Bod Péter röviden szól felőle, a legelső magyar reformátorok egyikének mondja, „a kik az Isten beszédének világát kezdték meggyújtani, és az embereknek elméjükben megfeneklett s rögzött babonáktól őket megtisztítani.“ Tóth Ferencz Lampe után a Maros és Körös-köze reformátorának tartja és gyulai mesternek mondja. Messze vinne, csak föltevéseinket szaporítaná, ha ezeket az ellentéteket kiakarnók egyenlíteni. Az bizonyos ezekből a följegyzésekből, hogy ő is, mint minden magyar reformátor, nem kötötte helyhez magát és működését. Sztárai Patakról Baranyába ment, Gálszécsi is taníthatott a felső vidéken és az Alföldön. Meddig élt és hol halt meg, nem lehet tudnunk. A negyvenes évek derekán már nem élt, vagy talán megint külföldre vándorolt, a mint Dévai tette?

Gálszécsi mindig érdemes alakja marad az új hit és irodalom multjának, s megérdemli, hogy élete egyes eseményeire figyeljen a késő utód. Sajnálom, hogy kutatnom nem lehetett alaposabban és részletesebben életét, mely, mint az apostoloké, egyrészt mindig tiszteletes, mint magyar íróé és énekszerzőé, tanulságos.

Ez a kis töredék, mely jelen soraimnak tárgya és oka, egyik legszebb emléke életének.

Ezek után közlöm Gálszécsi István Énekes könyvének szövegét a mint következik.

Az nagysagos Pereny Peternek aba Wywarmegy(e) (e)oreok Ispannyanak a galzeczy esthwan mester hywsi(ges) zolgalatyat ees ewmaga ayan(la)sat mongya mynth nagysagos wranak.

Zenth Irasnak mi cyoda hazna ligyen nagysagos kegyelmes wram zent pal egyk leweliben nylwan meg ielenti, De te meg maragy (wgy mond az ew zereteo fianak thimotheusnak) ezegbe az kiketh megesmertel es az zent irasbã mellyet giermeksigettw̃l fogwa tanwltal kyk tyged tanytanak az ewdweossigre, mely ewdweossig nekwnk adattatik Jesus Christusba walo hw̃tirth, minden isteni ylisbw̃l walo yras haznalatos tanytasra f(e)ddysre oktatasra igazwlasnak tanytasara hogy istennek embere teokylletes ligyen minden io dologra es cyelekedetre kyz Ez mondasba wallya az zent irasth haznalni wdweossig(e)k tanytasara te hat a ky ewdweozw̃lni akar — nem pappa awagy baratt(a) ligyen hanem az zent irasth tanwlya ees hal(g)gassa. Ees a ky tanwlangya (nem) kyalth reyank kyk hirdetwnk cyak (Jesus) (C)hristusba walo hw̃tnek altala emberek (ewdw)eozw̃lni, mert hallya a zent irasból (hogy) (cy)ak Jesus Christus nekwnk adattatoth (ewrewk) bewleyesigw̃l, (zen)sigewl igazwlaswl, (barac)yagwl, es nem mond eretnekeknek le(nny) (m)ewnketh kyk hirdetfünk bewneoseokne(k) (ing)yen walo zabadwlasth eordeok tw̃l, be(tegsightw̃l) ees halaltwl, kyk hirdettyw̃k Christus(t) (a my) z(ent)sigw̃nknek, eligetelw̃nknek,teloenknek, ewdweozyteonknek ees (egyet)len egy keozbe yaronknak lennye ky(k) (hyrd)etywk (e)ristusyrth bocyattathni meg n(ekwn)k mindē bewneinket, Christus altal m(ew)nketh megigazwltatni Ees Christusyrth adattatni nekwnk az eoreok ileteth ingyen cyak hogy hi(g)lyw̃k ezeket nekwnk adattatni Christusirth. (Ingyen azyrt mondom merth az teorwinyis hirdeti bewneynknek bocyantattyat de nem ingyen hanem teokilletes engedelmessigw̃nk(h)yrth ees teorwinnek be tellyesytisirth de mire hogy az teorwint bee nem tellyesyt-hettyw̃k zent palnak mondasza zerint, lehetetlen dolog (wgy mond Ro. VIII.) az teorwinbw̃l wdweozw̃lni mert az) ember az terwinnek (nem) engedhet. (Az ewang)eliom pedig hirdeti be(wnei)nknek (bocyantatty)ath Christusba walo h(w̃tyr)th (ho)gy (Christus)th (i)ngyen walaztyagentwl, es mw̃nket biossa tygwnrwl. Towa(bba)omth lizen mew, bẽnem mnem istennek igybwlmondta a ze-

rínth. azyrth. nek igye meg nem wta(llya) (nem zi)dalmaz(za), hanem zewnetlen hal. ndo hogy annak hallasabol teremhessen, mew bennwnk hewth mellyel mew ewdweozwlywnk ees mindenektwl megzabadwlywnk, mikor azyrth illyen hazna ligen az zent irasnak nagysagodnak ala mynise wttā soklyossa az zent irasbol zerzyk egy (ne)an ineketh keossignek tanytasairth mert (z)ēt palnak mondasa zerinth ennek okayrt (z)ewksigesek ceremoniak es ineketh az ze(nt eg)ibazban hogy twdatlanokot tanythassa(nak) ees inthessenek filelemre hewtre ees h(a)l(aa)dasokra. Ees nem cyak zent pal parancyol(ya) ertheteo nyellel ilni zent egyhazban d(e emb)eri teorwinyek zerint ees ekyp(p)en) zere(zte)teth. Ne latassik tehat senkinek magyar n(y)ellwen walo ineklis az zent egyhazba zi(d)almazandonak lenny (m)erth az ertetlenek semit mew bennwnk nem cielednek. ertettek mwnketh gh. lele. re. egy. ra. (m)wnkamoth (penigh) ay(anlom) nagy(sagod)nak minth. nagysagos feoldes w(ra)nak ees iga(z)a (zeret)eoynnek, mellyet nagysagod tewlem wegyn yo newen (my)nth iambor zabagyanak hyw fyatwl. Jesus Christus nagysagodat mindē wezedelemtwl megeoryzze eghissigwel ees bikessigwel meghozzon igazgasson az ew dewceosiginek eelteryedisyre ees anya zēt egyhaznak yppwlysyre. Ez lewel keolth galzeey scholaban zenth Ambros napyan az mew ewdweozytew wrunk Jesus Christusnak zewletisinek wtuna ezer eotzaz harminchat esztendeoben.

Mew hizwnk az egy istenben, mennek feodnek ees az benne (lewoek terem)teyben, ki fiaywa mewnketh walaztoth, ew testewnkrewl ees lelkwnkrewl mindenkoron gondot wissel, mynth ides atya (fiay)rwł, semmi azirth [meg nem hal]hat akarattja nelkwł, mert mindenek wadnak : az mew istenwnknek nagy hatalmaban.

Mew hyzwnk Jesus Cristusban, az ew zēt fiaban ees mew wrunkban ky az atya, istēwel egy isten, ees ky eoreoktwl fogwa wolph zewz mariatwl zŵletek, az kereztfan irettwnk aldozek, p(o)kolra szālla (za)badolasunkirth ees halottaybol feltamadek ewdweossighwnkirth kith mew warunk a(z) ityletre.

Mew hyzwnk zent lilek istenben ki az atya ees az fyw istenwel egy isten, nyomoroltaknak wigaztaloya, ew mewnketh wissel izgagzath biztath ees meghzen(tel) wiwin Christusnak zenth

gyŕlekezeti(be), hol nekünk megbocytathnak minden bewneink Christusrth, kiwel ez mostani testnek feltamadaŕa wttan eoreokke ilünk.

Christusnak wocywrayarwl walo enek, mely ew magatwl nekünk adattatoth hozzank walo nagyzeretibwl hŕtŕnknek ereossighyrth.

Jesus Christus mew ewdweoissighwnk, ky mew twlunk istennek haragyat eel woette az ew kesserŕsighes halalawal, ees megrabadyotk pokolnak kynnyatwl.

E szöveget minden változtatás nélkül, pusztán csak (—) közé tett pótlásokkal adtam. Ajánló levele szövegét csak egy helyütt nem sikerült teljesen kitöltenem. Figyelmes szemlélő észre fogja venni, hogy szövegem teljesebb, bele nem értve a pótlásokat, mint a facsimile. Ennek az az oka, hogy szövegemet az eredetiről másoltam, melyen az egyes betűk többé-kevésbé kivehetők a ragasztó pép és a restaurálás alól, a mik a hasonmás fényképi fölvételekor a kép tisztaságára zavarólag hatottak.

Végül hálás kötelességemnek tartom Ágoston József úrnak, ama lekötelező szivességeért, melylyel Gálszécsi István énekes könyvét a „Magyar Könyv-Szemlé“-ben való felhasználásra átengedte, őszinte köszönemet kifejezni.

HORVÁT ISTVÁN 1843-IK ÉVI EMLÉKIRATA A N. MÚZEUM KÖNYVTÁRÁRÓL.

Midőn a boldogemlékü József nádor, ki a Nemzeti Múzeum fejlődése körül elévülhetetlen érdemeket szerzett, s kinek félszázados nádorsága összeesik a Magyar Nemzeti Múzeum alapításával, fejlődésével, megizmosodásával és palotájának felépítésével, 1843-ban a Múzeum igazgatójává *Kubinyi Ágostont* nevezte ki, ez, hogy magát az intézet különböző gyűjteményeiről tájékozhasssa, azzal kezdte meg hivatalos működését, hogy a Múzeum osztályóraitól kimerítő jelentést kért a kezelésökre bízott gyűjtemények eredetéről és állapotáról. Ezen hivatalos felszólításra Horvát István, a Nemzeti Múzeum akkori nagytudományú könyvtárnoka s az intézet több évig volt helyettes igazgatója egy emlékirattal felelt, melyben a múzeumi könyvtár történetét és állapotát 1802—1843-ig ismertette. Ezen emlékirat a Nemzeti Múzeum könyvtárának történetéről, oly érdekes, ma már csak kevesek által ismert adalékot nyújt, hogy érdemesnek tartjuk azt a könyvtár ügyirataiból folyóiratunkban egész terjedelmében lenyomatni. Megjegyezzük, hogy az emlékirat oly időben készült, midőn a Nemzeti Múzeumnak még saját palotája nem volt.

Horvát István emlékirata így szól:

*

„Tekéntetes Igazgató úr, különösen tisztelt Uram!

A folyó évi Aprilis 22-dikéről 3-dik szám alatt hozzám küldött hivatalos levele következtében tartozó tisztelettel s engedelmességgel tudtára adom kevánt fölvilágosítás fejében azokat, a miket a Széchényi országos könyvtárról, melyet fölállíttatása első időszakától folyton folyva ismertem és használtam, tudok.

A halhatatlan emlékezetű s Hazája eránt lángoló szeretettel viseltető Széchenyi Ferentz Gróf visszaérkezvén országos Nápolyi követségéből — mellynek tárgya, egy a Magyar Karoktól és Rendektől a Nápolyi Királynak országunkban mulatása emlékezetére veretett emlékpénznek általadatása volt — eltekélé magában szeretve tisztelt Hazája oltárára valamelly nagytulajdonu hála áldozatot le tenni. Ennél fogva kedvelt theresiánumi egykori Tanítójával, a híres Denis Mihálylyal — ki ekkor már a Bétsi Tsászári Könyvtárnak nagyhirű és érdemű Öre volt — tanácskozásba ereszkedvén, örömmel el fogadta azon javaslatot, hogy egy föllállítandó Magyar Nemzeti Könyvtárral lepné meg a nemzetiséget naponként magasabb fokra emelni törekedő Magyar Nemzetet.

Ettől az időtől, a még akkor Latin nyelvet igen tisztelő időszakban, jelszavává válék a nagylelkű Grófnak: „*HUNGARIAM et HUNGAROS*,” s Magyar Ország neve alatt igen természetesen a Magyar Korona oltalma alá egykor tartozott minden melléktartományok is értettek, s hasonló kiterjedésben vétettek a Magyar Irók is; — sőt még azon külföldiek is, kik Nagy Magyar Országról akármit valaha irtak, a Nemzeti Könyvtár körébe számláltattak.

Tzélhoz jutás végett nagy mennyiségű pénzt költött a különben is bőadakozásu Gróf, s a könyv és Kézirat, továbbá Kép és Földabrosz, meg régi magyar pénz szerzésben segéde s úgy szólván jobb keze volt a szinte igen nemes keblű Kocsobai Tibolth Mihály, Lajos fiának kedvelt nevelője, ki nem kémélve fáradságot, s mindenféle akadályokat legyőzve, nem sokára, Czenken, Soprony vármegye kebelében, a boldog emlékezetű Gróf szokott lakhelyén — hol most mind ketten nem messze egymástól áldásban nyugszanak — föllállította az annyira óhajtott nemzeti Könyvtárt.

Ugyan Tibolth Mihály fáradhatatlan szorgalommal elkészítette a Nemzeti Könyvtár Lajstromát is, melly illy tzim alatt napfényre bocsáttatott: „*Catalogus Bibliothecae Hungaricae Francisci Com. Széchenyi. Tomus I. Scriptores Hungaros et Rerum Hungaricarum Typis Editos complexus. Sopronii, typis Siessianis, 1799. Pars I. A—L. et Pars II. M—Z. in 8. — Következő évben kiadatott: „Index Alter Libror. Bibliothecae Hungaricae*

Francisci Com. Széchényi duobus Tomis comprehensos, in Scientiarum ordines distributos exhibens. Pesthini, typis Trattnerianis, 1800. in 8°. E lajstromokban, a mi figyelemreméltó, azon rendszer szolgál alapúl, melly im e könyvben előterjesztetett: „Michael Denis, Einleitung in die Bücherkunde. Zweyte Ausgabe. Wien, 1795. in 4-to I—II. Theil. — Sőt Denis írta a lajstrom első kötetéhez az előbeszédet is.

De e Könyvtár még mindeddig magános tulajdon volt. Csak 1802-dikben ajándékozta azt a buzgó birtokos édes Hazájának, kinyervén I. Ferentz Magyar Királynak megegyezését s egyszersmind alapítványát. Költ az alapítvány Levél Bétsben november 25-dikén 1802-dik esztendőben, melly szerént a Széchényi Országos Könyvtár öre, (Miller Jakab Ferdinánd), az Irnok (Petrovics Ignácz) és az Intézet szolgálja (Pavorics Jakab), a Haza fenséges Nádora, vagy ennek nem létében, a Fenséges Magyar Helytartó Tanács kormánya alá bizattak, s fizetéseiket mindnyájan, a mi ezen három egyedre nézve némelly részben még ma is történik, a Pesti Fő Oskola pénztárából vevék, s az alapítónak pedig és családja közül az idősebbiknek kinevezési jog tulajdonítottatott.

Első lakhelye az Intézetnek a mostani Seminarium épületében, hol akkor a Fenséges Curia is tartózkodott, volt, s ottan nyitattott ki először 1803-dikban Augustus 20-án jelenlétemben is, minekutána tudnivágyásból a Czenkről érkezett ládákat kiüríteni s a könyveket, kéziratokat (mert a Pénzek sokkal későbbben hozattak Pestre), képeket és Földabroszokat rendberakni segítetttem.

Még ezen esztendőben szerentsés volt az Intézet December 10-dikén a Szent-Pétervárából vissza jött fenséges Nádort az alapító társaságában fogadni, melly alkalommal ime két könyv is napfényre bocsáttatott: „Catalogus Bibliothecae Hungaricae Nationalis Széchényianae. Tomi I. Supplementum I. A—Z. Posonii, 1803., typis Belnayanis.“ És: „Index Alter Libror. Bibliothecae Széchényiano Regnicolaris Suplemento Primo comprehensos, in Scientiarum Ordines distributos exhibens. Posonii, 1803. in 8° typis Belnayanis.“ — Mindezek, mind az előbbeni lajstromok csak most küldettek meg ajándékol minden Törvényhatóságoknak és minden magyar országi Iróknak, és ugyan az utóbbiaknak

olly kérelemmel, hogy saját kezükkel az átalvételről választ küldjenek.

Erre közfigyelem ébredett az egész Hazában, s most már látván a lajstromokból a Tudósok, mivel bír és mivel nem bír a Nemzeti Könyvtár, vetekedve siettek mások is gazdagítani az országos köz kintset, mellyet az alapító maga is naponként temérdek költséggel bővített.

Azonban November 19-dikén 1805-dikben a Bétshez közelítő Frantzia ország miatt a Haza fenséges Nádorának rendelkezéséből a Nemzeti Könyvtár Temesvárra vitetett kotsikon a Pesti Fő iskola költségén, honnand tsak Martius közepe felé a legnagyobb sarakban 1806-dikban hozatott vissza.

Alig rakattak bé a vissza hozatott könyvek előbbi helyeikbe, ttüstént új tsapás érte a kezdetben álló Intézetet. Pesten királyi rendelkezésből Papnevelő Intézet állittatván föl, e végből a Királyi Curia a Fő iskola épületébe szállittatott, a Fő iskola pedig mostani lakhelyébe költözött, hol a Nemzeti Könyvtár is egyidőre nyughelyet kapott. Itt egészen ujra kellett mindent jelelni és rendezni a terem nagy különbözése miatt, mellybe 1807-ben Ferentz Királynak márvány mellszobra, Procoptól készítve, szinte fölállittatott az alapító bőkezűségéből, ki egyúttal kiadatta és szertesztét küldözte imez új Könyvlajstromokat is: „Catalogus Bibliothecae Hungaricae Széchényiano Regnicolaris. Tomi I. Supplementum II. A—Z. Sopronii, typis Siessianis, 1807. in 8°.“ És: „Index Alter Supplementi II. Pestini, typis Trattnerianis, 1807., in 8°.“ — Ez is, mint az első Pótlék Lajstrom, Petrovics készítménye: de egyszersmind ez a Széchényi országos Könyvtárnak utolsó közrebotsátott lajstroma. Mennyire halladott volna Magyar országnak Irodalmi Története, ha a Lajstrom kiadás félbe nem szakasztatik!!

Fájdalom! már ekkor belső sinlődés emésztette az Intézetet. A Könyvtárnok minduntalan más és más helyet ada a könyveknek s Petrovics előtt gyanúba esék arról is, hogy elhordja kéz alatt a könyveket: az Irnok, egykor Széchényi Pál Gróf nevelője, nyilván fölszólal, s tébolyodottság ürügye alatt elmozdittatik a Könyvtár mellől, s helyébe az alapítótól Gruber Pál Antal neveztetik ki, s ez szinte özsze nem férhetvén előljárójával, egy év mulva elhagyja a Könyvtárt, s helyébe Sztrázsay József Alajos

neveztetik ki a Könyvtárhoz, kit nem sokára tolvajságért el kellett bocsátani.

Terhelék fölötté a Haza fenséges Nádorának gondos szívét a Széchenyi országos Könyvtár vándorlásai, s most tehát állandó lakhelyről, és ugyan az Intézet fontosságához illőről, gondolkozék, s Tervet készítetté a Széchenyi országos Könyvtár öre által egy már sokkal több ágazatokra kiterjedő Magyar Nemzeti Museumról, helyetadótt egyszersmind mindenféle Magyar országban talált Régiségeknek és Magyar országot illető Természetieknek és Kézi Műveknek. Kiadatott nyomtatásban e terv illy tzm alatt: „Museum Hungaricum Excelsis Regni Proceribus et JJ. Statibus ac ordinibus exhibitum. Budaë, typis regiae Universitate Hungariae (1807.) in folio.“ Kiosztatván az országgyűlés alatt e munka, de szét is küldetvén a Törvényhatóságokhoz, most ugyan alkalmas hely hiánya miatt a tárgy el nem döntethetett: Mindazonáltal még is azt a hasznót szülte, hogy az országgyűlés minden a Fejedelemnek ajánlott 1 forinttól 1 garast beszedetni rendelt a fölállítandó Magyar Nemzeti Museum tőkepénzének alapíttatására. Minden esetre pedig, mint az 1807-diki Törvénynek XXIV. tizikkelye hirdeti, nagy köszönettel az alapító eránt a Széchenyi országos Könyvtár minden ágazataival együtt országos oltalom alá vétetett, s a Magyar Nemzeti Museum neve is most legelőször a törvényben megpendítettett.

Fényes szerentséjének tartotta azt is az új Magyar Nemzeti Museum, hogy Május 6-dikán Ferdinánd Korona Herczegtől, mostani ditső Urunktól, Május 21-dikén pedig 1807-ben magától Ferentz Királytól meg nézetett, s kegyes meg elégedést hallhatott. E nagy vendégnek mutattatott be legelőször a Széchenyi Magyar Pénz Gyűjteménynek Lajstroma, mellyet Schönwisner István készített három kötetben és egy különös Réztábla kötetben. Ezen Lajstrom is a Törvényhatóságokhoz szerteszt küldetett és a Tudósoknak ajándéku osztogatattott.

1808-dikban I. Ferdinánd és Maximilián Királyoknak Török országban tartózkodó Követeikhez küldetett eredeti leveleik jelentek meg nyomtatásban Miller szorgalma által; megvétettek a garasokból bégyült pénzből 4500 forinton Eder Károly erdélyi szász tudós Kéziratai; Rhédey Lajos gróf Kéziratokat ajándékozott a nemzeti Könyvtárnak; végre a tudományosságának állandó

pártfogója Kubinyi Péter, mindenféle és számos értekezésekkel, pénzekkel és ásványokkal bővítette a Nemzeti Museumot, Ugyan ezen évben nyerte a Museum Grassalkovich Herczegtől azon tért, mellyen most a Fűvész Kert vagyon, mellyet a Fő iskola régi Fűvész Kertének terével, a mostani belvárosi egész *szép Utta* előbbi üres terével eltserélt, s e Tsere az 1808-diki Törvény 8-dik tikkelyében jóvá hagyatott, és a Nemzeti Museum oltalma világos törvény által a Haza fenséges Nádorára bízott.

Erre a határtalan kegyelmű Pártfogó 1809-dik kezdetén minden általa birt kéziratait a híres, Práy Györgynek, úgy a töle tizenkét ezer forinton vásárolt Kovachich Márton Kézirat Gyűjteményét is a Museumnak ajándékozta. Alig vétettek által azonban e Kintsek, tüstént Május 21-dikén 1809-dikben a Francia veszély elől a Széchenyi országos Könyvtár Nagy-Váradra vitetett, s innend 1810-diki Mártius 7-dikén hozatott vissza.

Kirakatván ismét a vándorlott nemzeti Könyvtár maga helyére, nem sokára fényesebb alakot vón magára: mert elérkezett Pestre és huszonkét hazai fákból készült tsinos almárjomban tereme közepén két sorban szemlélésre ki tétetett a Széchenyi ajándékozta Magyar és Erdélyországi gazdag Pénz gyűjtemény, s ennek ime pótlék lajstroma is nyomtatásban kiadatott és szétküldetett: „Appendix ad Catalogum Numorum Hungariae ac Transilvaniae Instituti Nationalis Széchényiani. Pesthini, typis Trattnerianis, 1810. in 8°.” Ez Miller Jakab Ferdinánd munkája. Megvétettek ugyan ez évben 3000 forinton Szirmay Antal, udvari Tanácsos, Kéziratai; az Egri Káptalan Verántius Antal Esztergomi Érseknek, a Nagy váradi Káptalan pedig Forgách Pál Gróf s Kanonoknak husz kötetre menő Kéziratait is ajándékba küldötte. Ellenben a legkinosabb tsapás érte a nemzeti Intézetet, midőn részént segedelmi garasokból, részént nagylelkű hazafiaknak alapítványaikból (mellyek többnyire Miller Jakab Ferdinánd onszolásaira tétettek) már 479,541 forintra nevededett tőkepenzei az esmeretes Deválvatio által egy ötöd részre leszállítottak.

Az eddig tsak egy osztályból állott Intézet 1811-dik évben már különbféle mintegy egymástól elvált ágakra kezdett oszlani. A nagyobb számra nevededett Ásvány Gyűjtemény, mellynek alap kövét Széchenyi Grófné gyűjteménye tette, Tehel Lajos szemé-

lyében különös őrnt nyert, s most már napról napra mindinkább bővült.

1812-dikben Koller József Pétsi nagy Prépost szinte Verántius Antal Esztergomi Érseknek néhány eredeti Kézirataival kedveskedék a Nemzeti Könyvtárnak; a Posonyi Társas Káptalan pedig, közbejöttömmel, legbetsesebb Kéziratait, mellyek között vala a Magyar Nyelvnek legrégiebb Nyomdoka is, tette le a Haza oltárára. Ekkor jöttek a Könyvtárnok ajándékából a nemzeti Könyvtárba Mészáros Ignácz Kéziratai is. De egyúttal Mártius 1-sőjén 1812-dikben Miller Jakab Ferdinánd a fenséges Nádortól a Magyar Nemzeti Museum Igazgatójává kineveztetvén, a Széchenyi országos Könyvtár Órének hivatala megürült, miből kellemetlen s nem várt összeütközések és bonyolódások támadtak.

Széchenyi Ferentz Gróf, nem gyanítván valamely akadályt, nem sokára a megürülés után alapítványi jogával élve engemet nevezte ki a nemzeti könyvtár Órévé, s ugyanezt megírta a Haza fenséges Nádorának, kinél e hang, mint a történekből gyanítani lehet, elhangzott. A Gróf, nem kapván November 15-dikéig választ kinevezésére, ugyan e napon kineveztetésemet a Magyar Királyi Helytartó Tanátsnak is, de egyúttal nekem is, megírta. Azonban mind ennek nem lön sikere. Az üresedett hivatal továbbá is üresen marada. Azt okozá inkább e történet, hogy az 1813-diki Magyar hivatalos Tiszt Lajstromban már nem a régi „*Bibliotheca Széchenyiano Regnicolaris*“ tzim, hanem a „*Museum Nationale Hungaricum*“ állott, a mi mai napig állandóul megtartatik.

1813-dikban a Magyar Nemzeti Museum Batthányi Antal Gróf nagytelkét vevé meg, s előbbi széputtzai telkét eladá. Innend következett, hogy a Széchenyi országos Könyvtár 1817-ben ismét új lakhelyre vándorlott. Résztént ő lakhelyén, résztént ezen új lakhelyben fogadá a Magyar Nemzeti Museum 1814-dikben october hónapban a három szövetséges Fejedelmet, úgy mint Ferentz Királyt, Sándor orosz Tsászárt, és Fridrik Wilhelm Burkus Királyt.

Régi épületek állván az új telken, ezeknek alkalmaztatásuk, s minduntalani javítgatásaik a Museumnak tsekély tőkepenzét majd mind fölemésztették, honnand nagy inség hárult a fokonként szaporított tisztviselőkre, kik a drágaság miatt is nyomorult

fizetések mellett majd az éhen halással küzdöttek. Innend köz elégedetlenség s más rut baj következett, inkább elhallgatandó, mint kimondandó.

1814—1815-dikben kiadatta Szécéhnyi Ferentz Gróf a nemzeti Könyvtár Kéziratainak lajstromukat Millerrel illy tzím alatt: „Catalogus Manuscriptorum Bibliothecae Nationalis Hungaricae Szécéhnyiano. Regnicolaris. Sopronii, typis haeredum Siessiano-rum, 1814—1815. in 8°. Vol. I—III.“ Készen volt a Kép és Földabrosz Lajstrom is kéziratban — de az elkedvetlenedett Gróf többé a Kiadást nem akarta folytatni, mivel az Igazgatónak némelly helytelen tetteivel is méltatlanul megbántatott. Ha nem érteném is, önkényt meg fogható, hogy illy esetek által sokat veszített a köz ügy.

1815-dik évi December 7-dikén végre váratlanul 1000 papiros forint fizetés, de nem sokára nyujtandó jobb állapot ígérete mellett, ki nevezte engemet a Haza széretve tisztelt Fenséges Nádora Szécéhnyi országos könyvtár örévé, mi a Gróf szívet némi részben megvigasztalta. 1816-diki Junius 27-dikén Kovachich József Miklós 500 papiros frt fizetéssel rendeltetett mellém segédül, ki azonban Augustus 29-dikén 1821-ben butsut veve az Intézettől, mióta mostanig egyedül magam viseltem a Könyvtárnak minden terheit.

Kineveztetésemmel együtt vevém a Fönséges Nádor parantsát, hogy Kriebel József, Gallitziában fényes hivatalt viselő Hazánkfiának, történeti törekedéseit összemunkálkodva elősegíteném. Ez a buzgó férfiú mostani lakhelyünk történeteit deák nyelven Homerustól mostanig akará pompásan kiadni, s a könyveiből bejövendő pénzt, ha a nemzeti Museum Kéziratait saját költségein kinyomatja, egészen a Museumnak által kellvén engedni. Éreztem ezen összemunkálkodásra elégtelenségemet, s mellőztetni kérém tőlem a nagy bizodalmat. Azonban a legkegyesebb Nádor igaz vallástételemet, szerénységnek magyarázva, nem hívé el, és sürgeté parantsa kivitelét. Innend kéntelen valék temérdek áldozat, időfölszentelés, és folytonos tanulás mellett magamnak tzelhoz vezethető esmereteket, mint egy az A. B. Cén kezdve gyűjteni, a mi egész életem föláldoztatásába került. Ugyan is, midőn Kriebellel összejövén és a munkakiviteléről tanátskozván, tapasztalám, hogy ő tsak a folyamokból, nem pedig magukból, a leg-

tisztább Kutfőkből, óhajtana dolgozni, ezt a Kritikai szabályokkal meg nem tudván egyeztetni, mentem előbbre magam azon ösvényen, mellyet egyedül helyesnek véltem, s ezen eltekéléssel egy nagy történeti Reformációba buktam, melly képes fölforgatni a világ közönséges történeteit Nagy Károlyig.

Kriebel néhány év előtt elvégzé munkáját deák nyelven — barbarus deák nyelven — s megküldé a Museumnak. Ez azt, ma már, midőn nálunk a deák nyelv, ha nem utálttá, legalább nem kedveltté vált, aligha kiadandja: Én is elvégeztem, de csak jegyzetekben, több száz kötetet betöltő vizsgálataimat. Ujra mondom e fáradozás egész életembe s minden értékembe került.

Midőn a Pesti Főiskola épületében álló nemzeti könyvtárt lajstromok és könyvjelelések nélkül által vevém, 1817-dikben pedig a Batthányi telekre által szállítám, benne mindent ujra kellett rendeznem, utóbb pedig a Két Schedius Lajos nagylelkű részvételével össze irnom. E munkáról meg vagynak a Lajstromok Kéziratban: de e munka ismét csak nem haszталanná vált, mert a nagy vízáradás alatt nyakra före, hogy a Nemzet Kintse megmentessék, mindent részént ládáknban, részént kosarakban az első emeletbe kellett földszínről hordatnom, utóbb pedig, le bontatván fölöttem a házfedél az Építész humanitásából, megint mindent a Ludovicaeumba kellett kasos szekereken kitakaritanom. Illy számos viszontagságokat szenvedett eddig a Széchényi országos Könyvtár, melly össze iráskor megszámláltatván, kerek számmal kétezerszázhatvan négy kéziratot, tizen kilentezer kötetet, s közel negyven ezer különös munkát foglalt magában. De tudni szükséges, hogy a Könyvszámban már a Széchényi Gróf ajándékozta Soproni Könyvtár is benne foglaltatik.

Kineveztetésem, tudniillik, ki engesztelvén az alapítót, ez 1818-dik évben — midőn a fönséges Nádor 7000 forinton Kietáibél Pál Kéziratait is megvevé — a Museum Tisztviselőinek sorsukon segíteni akarván, Soproni 9000 Kötetre rugó nagy külföldi Könyvtárat olly módon ajándékozá a Museumnak, hogy én Sopronba rándulván a Könyvtárt megbetsüljem, általvegyem, Pestre szállítsam, és Pesten az árverés által nyilván eladassék, és a be veendő pénzből a Tisztek addig is, míg róluk az ország

gondoskodik, bővebb fizetést huzzanak. Teljesítém a reám bizotakot, s midőn a Könyvek Pestre elérkeztek, s kirakattak, a Museum Igazgatója a fenséges Nádornak világos megegyezése nélkül árulnatni kezdé, úgyszólván igen tsekély áron a legpompásabb Soproni Könyveket, a mi közzudúlást okozott Pest és Buda lakosaiban. Már 2015 forint bevétetett, midőn a köz zaj a Nádornak fülébe jött. Tüstént letiltá az eladást, s az uj alapítvány mai napig végre nem hajtatott.

Az Igazgató, tagadhatatlan — mint az Iratok bizonyítják — nagy summa tőkepénzeket szerzett az Intézetnek. Ez okozza, hogy magát mint egy alapítónak tekintette, s önkénye szerént akara tenni mindent, sőt szabadon szerette el hordani, s néha el is ajándékozni vidékieknek a nemzeti Múzeum kéziratait és könyveit. A Nádor többször rendtartásra inté, s midőn ez sem használt, sőt magának a Nádornak ajándékkönyveit is elvivegeté s a billyegeket kivakará, kéntelen volt a Nádor el vetetni tőle a Könyvtár kultsait. Én ezek által a legkedvetlenebb helyzetben sinlődtem : mert ma p. o. be irtam a Bővülés lajstromba Amade Antal Grófnak egy igen igen ritka ajándékát, megjeleltem, helyt adtam neki : Másnap beleszeretvén e nagyritkaságba az Igazgató, azt fölvitte saját könyvtárába. Többször tapasztalván illyeket, fölhagytam minden beirással, mint hogy beirásaim ellenem fegyvert nyujthatnának, én pedig nem teheték róla, hogy a könyvek százanként elvesztek, vagy eladattak. Ilyenek történtek, a mennyire tudom más osztályokban is.

1818-dikban megjelent nyomtatásban ama munka : „Acta Litteraria Musei Nationalis Hungarici. Budaë, 1818. in 4-to, Tomus I.“ Sürgettetett ennek folytatása, de a lajstromozás alatt legjobb szándék mellett sem dolgozhattunk az akkori zürzavarakban, és elkeseredésben, küzdve tsekély fizetéseink miatt a mindennapi szükségekkel is.

Későbbben 1824-ben a fenséges Nádor Kéler Godofrid Könyvtárát, melly nem nagy, de igen jeles, vette meg a Museum számára ; utóbb Jankovich Miklós Gyűjteményeivel gazdagodott a nemzeti Könyvtár, de a mellyek, a mennyire egyenesen kéziratokat, okleveleket, és Magyar országot tárgyazó Könyveket foglalnak magukban, a veszedelmes Vizáradásban — minthogy háza ledőlni akart — nyakra főre tömegben vetettek által, s egy

részben Budára az országos Pénztárba és Levéltárba vitettek; más részről Pestvármegye Fegyvertárába először, azután pedig a Ludovicaeum épületébe takarítottak. Nem sokára reám bízott — minthogy a régiség őre időközben meghalálozott — Képeinek, Szobrainak, Pénzeinek, Ékességeinek, Fegyvereinek általvételik és összeiratásuk; reám bizattak az Igazgatósági hivatalos levelezések; reám minden, a mi csak mint dolog, magát elöadta. Esztendőket töltöttem ezen munkákban ingyen, a Széchényi országos Könyvtárra épen nem ügyelhetvén, hol ha minden ismét rendbe szedetett volna is, a rend elhordáskor elrontatott s minden fáradozás hasztalan munkává vált volna.

Utolszor a nemzeti Könyvtár gyarapodásai között Vuchetich Mátyás kised Könyvtár hagyományát és Illésházy István Grófnak Dubnitzai Könyvtárát — mellyet helyben ismét csak tömegben Pejcesek Károly Trentsén vármegyei Főszolga Birótól átvettem — kell megemlítenem. Az utóbbik, nem lévén hely, almárjom és pénz, most is ládáknak áll, az új épületbe be hozandó. Ennek egy része hasztalan régi kopott Románokból áll, mellyek egész fölső vidék kezében szerte szét szoktak forogni, s azért néha tsonkák is. De vagynak kintsek is csak ugyan ezen ajándék között.

Értenem illik azt is, hogy az alapítvány levél szerént a Teleki Grófi ág könyvtára is a Magyar Nemzeti Museumnak — nem pedig a Magyar Tudós Társaságnak — ajándékozott. Jött is hozzám a Főnséges Nádortól általvétel miatt parants, de ez végbe nem vitethetett, minthogy a Grófok addig, míg illő és alkalmas hely nem leend, a Könyvtárt által adni nem akarák. Ezt az alapítvány szerént egy a Grófi Családtól kinevezendő és fizetést huzandó őr fogja annak időjében őrzni.

Ennyiből áll, a mit tudósításul a Széchényi országos Könyvtárról Tekéntetes Igazgató Urnak adhattam. Maga böltsen által fogja látni, hogy a ládáknak heverő, s még öszsze nem iratott tömeg könyveknek egész számukról, vagy a köteteknek bizonyos mennyiségeikről csak közelíthető vagy hihető nyilatkozást sem adhatok. — Annyi bizonyos, hogy a Magyar Nemzeti Museum Széchényi és a főnséges Nádor kegyelméből már is temérdek Kintsekkel bír, millyenekkel kevés főnálló Museum ditsekedhetik

a szomszéd országokban. Mindazonáltal ezek még mind rendező kezekre, sok munkára és igen nagy költségekre várnak.

Széchényi Lajos Gróf ő Excellentiája újabb alapítványából évenként számadás terhe alatt a Széchényi országos Könyvtár Óre 400 pengő forintnyi könyveket vehet, de csak Magyar országot szorosan illetőket. Más alapítvány gyarapodás végett nem tétetett.

A mi már a ritkább Könyveket és Kéziratokat illeti, ezekről röviden a következőket illik főképen megjegyzennem:

A) Könyvek:

1. Concordia inter Fredericum Rom. Imp. Maximilianum ejus filium et Wladislaum Hung. Regem inita. Data Budae. Char. Goth. in folio. — E nagy ritkaságot 1810-dikben a főséges Nádor vette, s nekünk ajándékozta. Ezen kívül csak egy példányát esmerem a könyvnek Austriában, a Mülki Bentzéseknél. Denis, Annal. Typogr. Michaelis Maittaire Supplementum. Vienne, 1789. in 4-to, Panzer II, p. 545. Nr. 4718. — Mivel még ládában vagyon meg nem mutathattam.

2. Constitutiones Inelyti Regni Hungariae. Mátyás királynak nagy Decretuma, mellyet Mohorai Vidfy Ambrus, Nograd vármegye Al-Ispánja, adatott ki hely- és évnélkül. Ajándékozta 1815-ben közbevetésemre a Posonyi Evangelicus Covent. Vagyon e Könyvnek Liptsei kiadatása is, s még egy másik, az elsőtől és másodiktól egészen különböző, szinte hely és év nélkül, mellyet az Ingolstadiumi Könyvtár birt. Erre utazás alatt talán méltó volna figyelmeznem, mert Panzer, Annal. Typogr. Vol. I. p. 266. Nr. 3. azt Mátyás idejéből Budai nyomtatványnak gyanítja. Tzime ez: Mathiae Regis Hungariae, Bohemiae etc. leges in dieta, ut vocatur, seu conventu generali procerum Regni Budae habita, conditae. s. l. et a. Char. Goth. in 4-to. — Példányunk, mellynek más tzime, szinte ládában vagyon, s azért még nem mutathattam.

3. Joannis de Thurocz Hungarorum Chronicon. Inest. Epistola Theobaldi Feger Librarii et Civis Budensis ad Matthiam. Hungarorum Regem. Augustae Vindellicorum 1488. (1488.) in 4-to. — Ebből két példányunk vagyon. Egyiket, melly szebb és színekkel festett, a Nádor; a másikat Széchényi ajándékozta. Jankovich birt egy példányt pergamentra — nem pedig papi-

rosra — nyomtatva, melyben Feger Ajánló levele arany betűkkel van nyomva, a mi arra mutat, hogy vagy Mátyásé, vagy Beatrix Attyáé volt a példány. Ez a kints is, úgy vélem, a tömeg között vizáradáskor által adatott.

4. Joannis de Thurocz Hungarorum Chronicon, Brunae, 1488. fol. Széchenyi ajándéka. A Teleky Könyvtárban Cornides kintsei között vagyon Thuroczinak egy Velentzei kiadatása, (?) melly eddig legritkább. Másutt, tudtomra, nem jó elő. Volt kezemben 1804-ben.

5. Vagynak a XV-dik század végéből és XVI-dik század kezdetéből szép nyomtatott Magyar országi Missaléink, Breviáriumaink és ordinariusaink, néhányon pergamentre nyomtatva. Ezekből, mivel a többi ládákban vagyon, csak Czech ajándékozta Missalénkat mutathattam meg.

6. Vagyon egy Corcordia Könyvünk, mellybe sokáig a Magyar országi Református Prédikátorok neveiket saját kezükkel beirták.

7. Jankovich Gyűjteményében a Chronicon Budensén kívül még sok Magyar Incunábulák vagynak. Ezek is ládában hevernek. Azonban a XV-dik századi Magyar Incunábulákból még igen sok hibáz. Lészen elég szerezni való a következő Kornak is.

8. Legrégiebb Magyar Könyvünk Sylvester János Uj Testamentoma, melly Uj-Szigeten Vas Vár mellett jelent meg negyedrétben 1541-ben Abádi Benedek betűivel. Birjuk e munkának Bétsi Kiadatását is 1574-ből 4-rétben. Sylvesternek Magyar Grammatikáját, mellynek csak egyetlen példánya maradt fön, Homerus munkái mellé köttetve, Fáy, Debretzeni Tanácsos birta, mig élt. Most örökösénél kellene keresni. Ez volna az első Magyar Könyv Magyar országban kiadva Uj-Szigeten 1539-dikből. Jankovits Miklós Gyűjteményében meg vagynak — s úgy vélem áltadta — Zenth Pál Levelei Magyar Nyelven, ki adva Komjáthy Benedektől Krakkóban 1533-ban. Ez a legrégiebb könyv magyarúl, de külföldön napfényre eresztve. Későbbi, és ugyan XVI-dik századi Könyveink figyelmet érdemlő számmal vagynak.

9. Jankovits Miklósnak külföldi Könyvtárában igen sok és ritka Incunubalák és Kintsek vagynak.

B) Kéziratok :

1. Hartvici Episcopi Vita S. Stephani Regis jussu Régis Colomanni scripta Codex Ms. perg. in folio minori. Ezt jelentésemre a főnséges Nádor kérte el Moenus melléki Frankfurt városától Szent Bertalan temploma könyvtárából. Megmutattam.

2. Sacramentarium seu Missale Boldvense. Cod. MS. perg. in folio minori. E Jászói Mise Könyv. Vagynak benne régi egyházi magyar országi törvények ; találhatik egy régi Magyar országi Rövid Krónika e Kéziratban, s benne jó elő a Magyar Nyelvnek legrégebb folyóbeszédü maradványa, a két halotti Beszéd 1183-dikból III. Béla alatt. Megmutattam.

3. Stephani, dicti Golsonis, de Suppronio, Missale. Ao. 1383. MS. Membr. in folio. Ládában vagyon, azért meg nem mutathattam. Én ezen XIV-dik századi Missálén kívül ugyanazon századból tsak egy Missálét esmérek, melly a Károly Fehérvári Püspöki Könyvtárban áll, s egykor a Poseni Káptalané volt.

4. Heilungs Instrument unter denen Herzogen von Oesterreich vom Jahr 1379. MS. membr. in folio. Széchényi ajándéka, melyet a Leukai Monostorból ennek eltöröltetése előtt szerzett Herberstein eredeti követségi Irataival együtt. Én hoztam el Sopronyból. Mutattam.

5. Deutsch Rationale. Magyarázat a Mise Részzeiről német nyelven a főlebb osztozott Ausztriai Herczegek számukra. Kézirat Papiroson a XIV. századból.

6. Liber Precum Ord. S. Pauli latinus, coaevus regimini Ludovici Magni Regis Hungariae Monasterii Csáktornyensis. MS. Chartaceus Saec. XIV. A Nádor Nemes Litterati Sámueltól nem rég vetette általam.

7. Codex MS. Pergamentaceus Theologicus Saec. XV. Scuto gentilitio Joannis de Kanisa Archi-episcopi Strigoniensis in Concilio Generali Constantiensi anno 1413. praesentis. A Nádor vetette velem ugyan Nemes Litterati Sámueltól.

8. Chronicon Regni Hungariae MS. Saec. XV. in folio. Illyésházi Könyvtárában.

9. Jankovich Miklós Gyűjteményében mindenféle régi Kéziratok vagynak, ugymint Classicusok, Magyar országiak, Külföldiek. Minket p. o. főképen érdekelnek Corvinianus Codexei, mellyekkel előbb nem birtunk, Ranzanus Kézirata, melyet Mátyás

Király számára a Magyar Históriaírók irt. Ezt különösen Illyés-házinak Dubnitzai Könyvtárából elvitte előlem s eladta Aszalay. Galeotus Kézirata, Mátyás Király elmés mondatairól s. a. t.

10. XV. s XVI. századból a Museum már elég számos Kéziratokat bir, mellyek közül legnevezetesebbek, mellyeket általam ajándékozott a Pisoni Káptalan. A 2-dik szám alatt említett Boldvai Codex is, ennek ajándéka, s tölem hozatott el a Pesti Museumba.

C) Oklevelek :

Ezeket is már szép számmal birunk, melly Jankovits Miklós oklevelei által igen gyarapodott. A mieink közül legrégebb a Veszprémi Káptalannak 1237-diki levele Aráts faluról a mai Fűred szomszédságában. Széchényi Ferentz Gróf ajándéka. A Mikula-Nemes Családtól ajándékba nyertük Robert Károly időszakából a Magyar országi Szent György Vitézeknek szabályaikat. Sok az illetén kints is, tsak kezek legyenek hozzája, idő és pénz a kiadásra.

D) Képek :

A mi végre a Museum Képeit illeti, ezek nem tartoznak ugyan szakomhoz s tsak ideig óráig vagynak gondviselésem alatt, mint Jankoviek fegyverei, régiségei, s több egyebei. Azonban még is irhatom a Képekről, hogy ezeknek Lajstromuk kész, s tölem minden szempillantatban általadatható az Igazgatósági Irományok közül. Pyrker Gyűjteménye még által nem adatott, s ennek én Lajstromával sem bírok.

Ki egyébbaránt nagybetsű szíves indulataiba ajánlott különös tisztelettel maradok

Tekéntetes Igazgató Urnak

Pesten, Május 13-dikán 1843.

Köteles szolgája

Horvát István

a Széch. orsz. Könyvtár öre,
a Magyar nemzeti Museum
mellett.

EGY NAGYSZOMBATI KÖNYVKIADÁS 1675-BEN.

Közli: ACSÁDY IGNÁCZ.

Bármilyen lendületet vett a magyar irodalom a tizenhetedik század folyamán, az író és az olvasó közönség még mindig nem jutottak közvetlen érintkezésbe egymással vagy más szóval nem a közönség érdeklődésétől és vásárlási kedvétől függött a könyvek megjelenése. Szükség volt még egy harmadik tényezőre, a Maecenásra, a bőkezű patronusra, a kinek áldozatkészségétől függött, hogy az író valamely munkával a nyilvánosság elé lép-hessen. Voltak ugyan már akkor is *ex professo* kiadók, egyes nyomdászok, de ezek csaknem kizárólag gyakorlati czéloknak szolgáló könyveket, naptárakat s más ilyenféléket hoztak saját költségükön forgalomba.

Majdnem minden egyéb könyv megjelenése attól függött, képes-e a szerző valamely gazdag úr érdeklődését fölkelteni s őt arra bírni, hogy a nyomtatási költségeket fedezze. Régi irodalmunk virágzása leginkább főpapjainknak és főurainknak köszönhető. Körükből került ki az írók egy része is, kik természetesen műveiket saját költségükön hozták nyilvánosságra. A kik pedig magok nem irtak, azok legalább készségesen támogatták az írókat azzal, hogy műveik nyomtatási költségét fedezték. Legtöbb régi könyvünk egyes főúri patronusok nagylelkűségének köszöni megjelenését s az egyes munkák élén levő, sokszor nagyhangú ajánlásokban nyerne kifejezést az író háláérzelmei a patronus iránt.

Természetesen nem minden író volt szerencéses műve számára áldozni kész patronust szerezni s a patronusi rendszer, mely egyébiránt Európaszerte divott, általában kissé lealázó volt az

íróra. Nem csekély mértékben csorbíthatta önértetét s általában az írói foglalkozás tekintélyét, hogy a legjobb, a leghasznosabb könyv megjelenése is mindig a pártfogók pillanatnyi dispositiójától függött. A kiadó-, a patrónuskeresésben volt valami lealázó, mert sokban hasonlított a kolduláshoz. Természetes, hogy főpap vagy főúri kiadót találni nem mindig volt könnyű s gyakran sok kérés, sürgetés után is kosarat kapott az író úgy, hogy egyik úrtól a másikig kellett vándorolnia, míg célta ért s könyve megjelenhetett. Ha a költség ekkép fedezve volt, az író a munkát bizonyos számú példányban kinyomatta s azokat ismerősei sorában vagy könyvárusok segítségével el igyekezett helyezni. A mi pénz ily módon befolyt, abból került ki az ő írói munkadíja.

Milyen nehezen ment még kiváló összeköttetésekkel bíró embereknek is főúri kiadót találni, mutatja az alábbi levél, melyet az Országos Levéltár egyik gyűjteményéből (Lymbus XXI.) másoltam le, s mely élénk világitásba helyezi régi irodalmi viszonyainkat. A levelet Tarnóczy István nagyszombati jezsuita atya intézte gróf Eszterházy Ferenczhez. Tarnóczy amaz írók sorába tartozik, kiket a jezsuita rend nagy számmal adott hazánknak. Igen tevékeny és termékeny író volt s Szabó Károly Régi Magyar könyvtárában nyolcz kiadott művét találom följegyezve. 1675-ben, midőn az alább közölt levelet megírta, írói pályájának még kezdetén állt, de már akkor kitűnő összeköttetésekkel dicsekedett. A mint a levélből kitűnik, gróf Eszterházy Ferencznek már fontos szolgálatokat tett s évi 180 frt kiadástól kímélte meg. E szolgálat fejében kéri föl egy fordított munkája kiadására, de hozzá teszi, hogy a grófné, ki a magyar ájtatos könyvekben nagy gyönyört szokott találni, szintén érdeklődni fog a könyv iránt.

Gróf Eszterházy Ferencz, kihez a levelet intézte, kora egyik legelőkelőbb és legvagyonosabb főura, legifjabb fia gróf Eszterházy Miklós nádornak és Nyáry Krisztinának, testvéröccse gróf Eszterházy Pálnak, a későbbi herczegnek és nádornak, maga pedig az Eszterházyak ma is virágzó fraknoi grófi ágának megalapítója.

A hozzá intézett levél így hangzik :

Ill. Domine Comes ac Patrone obs. Felicissimam continuationem Quadragesimae cum humil. observ. meorum obl.

Minthogy grófné asszonyom ó nga gyönyörködik a magyar ájtatos könyvekben, én akarnék most egyet kibocsátani az ő

nga méltóságos neve alatt, ha Ngtok gratiája anteralna. Azon könyvecske Rómából származott, a hol rövid idő alatt kilenczszor imprimáltatott és mindenféle nyelvekre fordítottatott úgy, hogy a könyvnyomtatók nem győzték nyomtatni és valaki kaphatja, mint lelki kincsét úgy tartja. Tudom, hogy a régi ajtatosságot szomjuhozó magyar nemzet is kedvesen veszi Ngodtól, ha Ngod kevés költségével világosságra juthat és valamennyi jó származik isten dicsőségére ez által, mindazokban részesülni fog Ngtok. Noha abból az interesből is meg lehetne, melytől Ngdat megszabadítottam, inscribáltatván három ezer forintot a jószágra; melytől Ngod esztendőnkint 180 frtot fizetett s már négy esztendeje annak, hogy erszényébe megmarad Ngdnak azon 180 frt s azután is mindenkor megmarad. Gondolván nem sok szolgája vagyon Ngodnak, a ki esztendőnkint 180 frt hasznot hajtana Ngdnak. Mindezekre nézve. oly hiszemben vagyok, hogy meg nem szakad a supplicatiom Ngdnál; de legfőképen a lelki jóra és az isten tisztességére nézve, kinek dicsőségét mindenkor szomjuhozta Ngd. Azért is megáldotta s meg is áldja Ngdt mind ezen s mind a más világon. Azon is kérem nagy alázatosan Ngdt, hogy méltóztassék Ngd mentől hamarább választot adni, mert épen ma kezd a typographus a könyvnek nyomtatásához. A praefatiót és a titulust utóljára hagyván. His me gratiae et favori stb. Datum Tyrnaviae 22 Marty 1675. Ngk alázatos káplánja mig él. — Tarnóczy István Societatis Jesu. Az asszonynak ő Ngk alázatos szolgálatomat s méltatlan imádságomat ajánlom kötelesen.“

A könyv, melyről itt szó van, Bona János bibornok egy csakugyan igen elterjedt munkája, melyet Tarnóczy „Menyben vezető kalauz“ czímmel ültetett át nyelvünkre s még 1675-ben Nagyszombatban ki is adott. Csakhogy a könyv *nem* gróf Eszterházy Ferencznek, hanem Szegedy Ferencz egri püspöknek (Szabó Károly Régi M. K. I. 491 lap) van ajánlva. Ez megmondja, mit felelt Eszterházy gróf Tarnóczy fentebbi levelére. Megtagadta a nyomtatási költségek fedezését s az író más patronust volt kénytelen keresni, kit meg is talált az egri püspökben. Régi irodalmi állapotainkról ez a levél mindenesetre elég tanúságos tájékozást nyújt.

HAZÁNKAT ÉRDEKLŐ K Ü L F Ö L D I S Z E M L E.

A BERNI VÁROSI KÖNYVTÁR HAZAI VONATKOZÁSÚ KÉZIRATAI.

Közli : CSONTOSI JÁNOS.

A svájcei könyvtárak hazai vonatkozású kéziratainak sorozatát a berni könyvtár kéziratainak ismertetésével nyitjuk meg. E könyvtár foglalja magában *Bongarsnak*, a tudósaink előtt ismeretes XVI. századbeli történetírónak és forráskiadónak kéziratgyűjteményét. A gyűjtemény összesen 983 kötet kéziratból áll, melyben a hazai vonatkozású kéziratok száma igen jelentékeny.

E kéziratoknak ismertetését Hagen¹ *raisonnée catalogusa* alapján a jelen közleményben adjuk.

A kéziratok többnyire hazánk XV—XVIII. századbeli történetéhez nyújtanak becses adalékokat s főleg eredeti levelezésekben gazdagok. Van köztük Thuróczy János krónikájának egy XV. század végéről való másolata is, mely az 1882-ki budapesti országos könyvkiállításon be volt mutatva.

A kéziratok regestáit azon czim alatt közöljük, a mint a catalogusban előfordulnak, hogy kutatóink azokat minden nehézség nélkül megtalálhassák.

A hazai vonatkozású kéziratok ezen rendben következnek :

¹ *Catalogus Codicum Bernensium Bibliothecae Bongarsianae. Bernae MDCCCLXXIII. 8r.*

A. 30. s. XVI. et. XVII. chart. 2°. Sunt epistolae numero 232, maximam partem autographae (insunt pauca carmina).

Epistulae variorum verbi divini ministrorum saec. XVI. et XVII.

24. Simon Grinaeus A. Musculo Heidelbergae 22. April.

46. Simon Grinaeus A. Musculo. Heidelbergae, 29. Juni 1577.

A. 46. s. XVIII. chart. 4°. voll. VIII.

Vol. I. Epistularum a variis ecclesiae Reform. doctoribus scriptarum collectio (autographon). Sunt 180. epistulae. Inter 1 et 2 legitur epistularum ab haereticis scriptarum index.

12. Joachim. Camerarius Laurentio Durnhofero Lips. 17 Maii.

13. Idem eidem X. die Decemb.

14. Idem eidem 19. die Decemb.

78. Andreae Duditio consil. Caesar. Bera 15. Decemb. 1578.

79. Eidem 16. Dec. 1578.

82. Andreae Duditio idem. 8. Martii 1580.

95. Andreae Duditio idem. Cal. Sept. 1578.

96—98. Eidem Argentinae 6. Sept. 1574; 7. oct. 1575; 1578 jun. 23.

101. Eidem idem 12. Martii 1583.

103. Eidem idem 2. Julii 1583.

116. Andreae Duditio idem 17. Mart. 1585.

160. Sebastiano Ambrosio Pastori in Keisemark idem 23. Aug. 1591.

164. Gregorio Tribelio idem 20. Maii 1592.

165. Sebastiano Ambrosio idem 20. Maii 1592.

166. Emerico Forgach Comiti Supremo Thraciniii etc. idem 20. Maii 1592.

176. Erasmo Joannis Arrianisimi apud Claudiopolitanos doctori *καθαράτω* (sic) idem 29. Aug. 1593.

177. Sebastiano Ambrosio past. Keismarkensi idem 30. Aug. 1593.

178. Eidem idem 6. Cal. Sept. 1593.

B. 90. s. XVIII. chart. fol.

Material-Register über die peinliche Gerichts-Ordnung der Kayserin Königin zu Hungarn vnd Böhheim Maria Theresia de anno 1769, gefertiget in annis 1775—1776.

139. s. XVI et XVII. chart. 2°.

Bongarsii miscellanea historica.

1. F. 20. Joh. Sambuci laudatio funebris Maximiliani II.
2. F. 3. Eiusdem exhortatio ad victoriam Epirotico mari partam Idibus Xbris 1571, impress.
3. F. 5. Eiusdem carmina VII in obitum Maximiliani II.
30. F. 2. Augusti de Saxonia Electoris epistula ad Imperatorem pro Evangelicis Tirnaviensibus. Dresden 14. Febr. 1577.
66. F. 8. Lazarus Schwendi Schreiben (ad Christophorum de Karlvitz) 20. Julii 1574.

140. s. XVI—XVII. chart. 2°.

Collectanea Bongarsii historica.

2. F. 8. Quaerelae excusationes et protestatio regni Hungariae, praesertim partium superiorum adversus Rudolphum Imper.
3. F. 6. Vergleichung zwischen der Röm. Kays. Mays. vnnnd König Mathias in Hungern a. 1610. Adiecta sunt scripta diversa de eadem re.
4. F. 27. Herren Glitz Kofflers Rathschlag wegen desz Hungrischen Kriegszwesens an Herrn Graffen von Fürstenberg a. 1605.
5. F. 2. Gütige tractation in sachen die Rebellen oder auffstand in Hungern betreffendt.
6. F. 4. Vermerkht Ettlliche vrsachen warumden dasz Kayserlich Kriegsvolekh so den wyntter über vnnnd biszhen Inn ober Vngeren vnd annuszwa (sic) gelegen off Ihre vnnnd so gestrackhe bezahlung nich zue tringen hab. 1605.
7. F. 5. Excusatio populi Vngarici, quod contra milites Imper. restiterint.
9. F. 2. Mathiae regis Vngar. mandatum ad ordines reg. quo contra milites Imper. se defendere iubentur. Wien 21. Jan. 1611.
10. F. 6. Idem, quod nr. 7. descriptum est.
11. F. 2. Joachimi Friderici Elect. Brand. ad mai. Imp. de auxilia contra Turcas expeditio.
12. F. 8. Litterae excusatoriae capitaneorum Stephani Ungariae princ., quod ab Imperatore defecerint. In civitate Regia Cassoviensi 24. April. 1605.
13. F. 4. Instructio ad dominum Boczkaium (legati regis

Poloniae) cum responso ordinum Transylvaniae ad legationem Poloniae.

14. F. 8. Relatio Principis Johannis Ernesti Anhalt. ex castris Weissenburg. de bello Turcico. 18—28. Octob. 1601.

15. F. 2. Relationes aliae de eadem re. 13—23. Aug. 1602.

17. F. 7. Pacificatio Ungariae nomine archiducis Matthiae. Wienae Austriae 23. Juni. 1606.

18. F. 14. Guetachten Herren Melchior Klosels, Wey Bischoffs zu Wien vnd Adminisztratorn des Biszthumbsz Neustadt wegen der Hungarischen Rebellion.

19. F. 9. Epistola apologetica ordinum Hungariae ad Archiducem Matthiam. Carpone dec. Decemb. 1605.

20. F. 2. Resolution vnd Abfertigung dem Botschkaischem Gesandten Bocatio zugestellt (a Friderico com. Palat.) 13. Febr. 1606.

22. F. 2. Particular vnd warhaffte kurze relation desz gansen Stuelweissenburgischen Verlauffis. 21. Sept. 1601.

23. F. 2. Relation de la retraite de devant Canize envoyée par le Marechal de Camps Ruswurm à l'Archiduc Mathias. (Man. Bongarsii.)

24. F. 1. Estat degens de guerre qui serout employes ceste annee en Hongrie et en Transylvanie. (man. Bong.)

25. F. 6. Articles proposés et debatus en l'assemblée de Kerpfen entre le prince Botsckay les Etats de Hongrie separees de l'obeissance de l'Empereur et Sigismund Forgatsch Ambassadeur de l'Empereur (man. Bong.)

26. F. 2. Tractatus Italicus de Georgio Basta et Wallachiae defectione.

27. F. 31. Nouvelles de Hongrie (partim Bong. man.)

28. F. 4. Discours de la defaiete du Vallaque par le S. Georges Baste.

36. F. Stephani Chiaky epistula ad Mehemet Bassam Beeglerbeg et Huzanum Beeg Sanchar beeg. 19. Martii 1602.

37. F. 1. Sigismundi Báthori epist. ad Mehemet Bassam Europae Beeglerbeeg et ad Beegum Gyblaicensem. Coronae 10 et 9. Martii 1602.

45. F. 4. Pactum et conventio inter Sigismundum Bathorem et Imperatorem de Transylvania Pragae 13. Decemb. 1597.

46. F. 2. Eines fürnehmen Herrens Rath vber das Siebenbürgisch wesen.

46^a. F. 1. Nova Bongarsii de Basta et Vallachiae insurrectione.

47. F. 4. Discurs de la bataille de Sigismund Bathory avec Michel Wayda et George Baste, donnée le 3e d'Aoust de l'année presente 1601, Gallice et Germanice.

49. F. 1. Sigismundi Pol. regis declaratio, qua Maximilianus Archidux ad prestandum jus jurandum et suo et statuum Vngariae nomine in comitiis Varsoviae 1590. evocatur.

58. F. 10. Advis de Wiesenbourg 24. May, de Vesprim 26. May, de Caschaw 29. May, et 24. May 1604.

141. s. XVI—XVII. chart. 2°.

Epistularum autograph. et a progr. nec non chartarum collectio a Petro Daniele et Jacobo Bongursio instituta.

35. Guillelmus Budaeus Croco, Graece.

120. Simon Grinaeus Nicolao Beraldo. Basil. Idib. Julii 1534.

121. Maurus Museus ad virum nescio quem, (Nicolaum Beraldum dicit Sincerus). Basil. quinto Idus. Augusti. Sine Anno. Agitur de Grinaeo.

142. s. XVI—XVII. in chart. 2°.

Bongarsii collectanea theologica.

21. F. 36. Constitutiones editae per Dominum Greo. eccles. S. Martini in montibus presb. card. in regno Hungariae.

22. F. 8. Instrumentum delegati Benedicti Papae XII. continens litteras domini Ladislai regis Hungariae de parendo in omnibus sedi apostolicae et reducendis Comanis ad fidem Christianam cum restitutione possessionum et bonorum oblatorum ecclesiis.

39. F. 5. Ex Andreae Dudithii scripto ad Maximilianum II. Imp. quo se de episcopatu aliisque honoribus abdicatis et uxore ducta excusat. Hypotyposis viva concilii Tridentini.

143. s. XVI—XVII. chart. 2°.

Jacobi Bongarsii collectio genalogiarum variorum principum familiarumque illustrium. Insunt.

3. Regum Hungariae, bis.

145. s. XVI et XVII. in. chart. 2°.

J. Bongarsii collectanea historica ad historiam Gallicam pertinentia.

20. Epistula Gallice scripta, in qua de Sigismundi Bathori agitur.

146. s. XVI. chart. 2°.

Jac. Bongarsii philologica et historica.

8. F. 50. Rerum Hungaricarum scriptores varii. Ad Guilel-
mum Ancelieum regis Christianissimi consiliarium et ad Caesa-
rem legatum, cum indice (manu Bong.)

148. s. XVI et XVII. in. chart. 2°.

Varia variorum carmina a Bongarsio collecta.

27. Carmen de conventu Jesuitico super praes. statu Vnga-
riae a. 1605.

149. s. XVI. chart. 2°.

Collectanea Bongarsii iuridica, medica, alchemica etc.

23. Leges de metallis in valle Leber et Eckirch a Ferdi-
nando rege Ungariae et Bohemiae et a Wilhelmo domino Rap-
poltsteinii Hohenagkii et Geroltzeckii constitutae. 1520. Germ.

B. 149. s. XVI. et XVII. chart. 2°.

Bongarsii epistulae.

473. Principi Botskay.

240. s. XIV. membr. 4r. f. 268.

Fuere olim folia 284, sed quaterniones duo priores perierunt.
F. 283^b (=267^b): *Iste liber est fratrum celestinorum de metis*
quem fundatio huic monast. dedit ea conditione, quod non valeant
alienare eum a dicto mon.

Legenda Sanctorum, mutil. ab initio de S. Elisabeth vidua
filia regis Ungariae 238^a.

279. s. XV. chart. 4r. F. 225. Fuit Bongarsii.

Johannis de Thurocz chronica Hungariae, Praemissa est
Theobaldi Fegheri epistula ad Mathiam Hungariae Bohaemiaeque
regem scripta.

F. 225. legitur carmen distichicum versuum 18. Quanta sit
invicti terrena potentia sceptri. — Sunt namque in cunctis tristi-
tia mixta jocis. Ad haec adscripsit Bongarsius: habeo et in libro
MS. miscellaneorum versuum. Usus est Sinneri tempore hoc libro
Teleki comes (Hist. Helv. MS. X. 93.) et a 1860. Balassa Antal
Baro. Adsunt adnotationes aliquot Bongarsii. Cf. eius ed. script.
rei. Hung.

329. s. XVI. chart. 4r. F. 96.

Ad Rudolphum Imperatorem summa librorum Joannis Stur-
mii de bello Turcico administrando.

429. s. XIII et XIV. membr. 8°. F. 97.

4. F. 43^a—44^b. Liber magistri Rogeri de phlebotomania.

468. s. XVI et XVII. chart. 8r. Sinnerus III. p. 132 falso nr. 469 posuit.

Jacobi Bongarsii domestica ad eius peregrationes pertinentia.

2. F. 13. Diarium ad iter Hungaricum pertinens. Editum in commentatione de Jacobo Bongarsio scripta Bernae 1874. append. I.

3. F. 4. Excerpta ad historiam Hungariae pertinentia.

9. F. 27. Excerpta ad historiam Hungariae pertinentia.

12. F. 8. Inscriptiones Hungaricae. Sunt eadem, quas Bongarsius in scriptorum Hung. collectione (1600.) edidit corollarii loco.

16. F. 10. Regis Ungariae Mathiae nuptiae et coronatio reginae. Edidit Bongarsius in libro scriptorum rerum Hungaric. p. 354 seq.

17. F. 4. Epistula Bongarsi iscripta Guielilimo Lenormantio Truniano Kl. Mart. 1597. Legitur in Bongaris libro scriptorum Hungaricorum omisso eius nomine p. 619 seq.

18. F. 10. Appendix, in qua sunt Transylvanicae inscriptiones veteres nonnullae et annales exscripti de templis Leutschoviensi et Coronensi. Hos Hungariae titulos inspexerunt in Mommseni usum. Kasthoferus. Bern. et Rettigius. Cf. Bongarsii lib. script. Hung. p. 622 seq.

A BERLINI KIRÁLYI KÖNYVTÁR LEGUJABB SZABÁLYAI. ¹

A berlini királyi könyvtárra vonatkozó 1881. márczius 1-én kelt „Általános határozmányok“ helyébe lép a következő, a berlini királyi könyvtár szabályzatának 6. és 22. §§-ai alapján megállapított s a vallás-, közoktatás- és egészségügyi minister által jóváhagyott használati utasítás.

1. §. A királyi könyvtár, vasárnapok s államilag elismert ünnepek, valamint husvét és pünkösöd szombatjának s deczember 24-dikének kivételével, nyitva van a használatra minden helyiségeiben naponként reggeli 9 órától d. u. 3-ig, a nagy olvasóterem reggeli 9-től esti 7-ig.

Pünkösöd hetében s szeptember hó teljes utolsó hetén a könyvtár tisztogatás miatt becsukatik.

2. §. A könyvtár használata történik:

A) a nyomtatványok osztályában:

1. az olvasószobákban;
2. a könyves termekben;
3. kikölcsönzés által.

B) a kéziratok osztályában:

1. a dolgozó szobában,
2. kikölcsönzés által.

3. §. A könyvtár használata csak a felnőtteknek var megengedve.

A) A nyomtatványok osztálya.

I. *Általános határozmányok.*

4. §. A nyomtatvány-osztály használata berlini lakosok vagy olyan Berlinen kívüliek által, kik itteniek gyanánt tekinthetők

¹ A Centralblatt für Bibliothekswissenschaft 1887. IV. füzet, 165—172.l.

(1. 50. §. utolsó mondatát) egy jegy alapján (8. §.) történik, mely csak a rajta jelzett személy számára és időben érvényes.

A jegyek a hivatalos órák alatt a könyvkölcsönző szobában állíttatnak ki.

5. §. Az átvevők a kézbesítésnél sajátkezüleg írják fel neveiket a jegyre, s kötelesek azt gondosan megőrizni s idegen kézre nem juttatni.

A ki jegyét elveszti, tartozik arról az azt kiállító előljárót azonnal értesíteni.

6. §. A jegy a felügyelő tisztviselő kívánatára előmutatandó s jogos használata igazolandó.

7. §. Valamennyi jegy a főigazgatónak nyilvánosan közzétett felhívására időről-időre újonnan kiállítottakkal cserélendő ki.

8. §. A jegyek vagy olvasó vagy kölcsönzőjegyek.

Az olvasó jegyek az olvasóterem látogatására jogosítanak fel.

A kölcsönző jegyek úgy a könyvkölcsönzésre, mint az olvasóterem látogatására feljogosítanak.

9. §. Az olvasó jegyek mindenki számára kiállíttatnak, a kik magukat a jegykiadó tisztviselőnél személyükre, illetőleg a látogatás céljára nézve kellőleg igazolták.

A helybeli felsőbb iskolák tanulóira nézve az igazoló jegyek egyúttal olvasó jegyekül is érvényesek.

Az olvasóterem egyszeri látogatására elegendő a felügyelő tisztviselő engedélye.

10. §. A kölcsönző-jegyek kiállíttatnak :

1. Oly személyek jótálló nyilatkozata *nélkül*, a kik a könyvtárnak tudományos, hivatalos vagy más állásuknál fogva a nyomtatvány-osztály igazgatójának nézete szerint kellő biztosítékot nyújtanak ;

2. ugyanilyen nyilatkozat letevése *mellett*.

11. §. Kezesek lehetnek a 10. §. 1. pontban kijelölt egyének, ha Berlinben vannak letelepedve, s az osztály-igazgató ítélete szerint különös körülmények ellent nem mondanak.

Ha a nyilatkozat aláírása a jegykiadó előljáró előtt nem ismeretes, annak hitelesítését követelheti.

Jótálló nyilatkozat-formulák a kölcsönző szobában (drbja 10 fillér) kaphatók.

12. §. A jótálló nyilatkozatok két évig érvényesek, ha a kezes nem jelölt ki rövidebb határidőt. A helybeli főiskolák tanulóira nézve a határidő nem terjed túl azon a semesteren, a melyben a kezesség elvállaltatott.

A jótálló nyilatkozatra kiállított kölcsönző jegyek ugyanannyi időre szólnak, mint az illető nyilatkozat.

13. §. A betűrendes főjegyzék, mely megmutatja, hogy egy könyv a könyvtárban bent van-e, a hivatalos órák alatt betekintés végett minden használnak nyitva áll.

Ugyanazon szobában, a melyben ez ki van téve,¹ megírhatók a kívánatlapok is; ezekhez aztán melléklendők a könyvek jelzetei is, a mennyire ezeket a jegyzék feltünteti.

14. §. A tárgyszerinti jegyzéket² (Realkatalog), mely megmutatja, hogy egyes irodalmi szakból minő könyvek vannak meg, minden egyes esetben csak a felügyelő tisztviselő engedelmével lehet megtekinteni.

15. §. Bővebb felvilágosítást a nevezett jegyzékekről a felügyelő tisztviselő nyújt.

16. §. Mulattató iratok, zeneművek és közlésre alkalmatlan könyvek csak akkor adatnak ki, ha a használás tudományos célja kimutattatik.

17. §. A könyvrendelés oly módon történik, hogy minden mű egy külön kívánatlapra — melynek fogalmazata e használati rendtartás végén van adva — irandó, a cím minél pontosabb megjelölésével, a nyomatási hely s evvel együtt, s ha egy különös kiadás kívántatik, ez is feljegyzendő. A lapra feljegyzendő ezenkívül a megrendelő neve, állása, lakása s a napi kelet is, s világosan, tintával kell iratnia.

Kívánatlap minták a kölcsönző szobában, 25 db 10 fillérért, kaphatók.

18. §. A kívánatlapok a 33., 40., 52. §-ok szerint átvételi elismervényekül szolgálnak.

Az olyan kívánatlapokat, melyeken a 16. és 45. §-ok szerint nem kölcsönözhető könyvek kérettek, a hivatalnok egy

¹ Balra a főbejárat virányától az operatéren.

² A tárgyszerinti jegyzék a betűrendes jegyzék melletti szobában van.

keresztel, olyanokat, a melyek már kikölesönzött vagy az olvasó teremben lefoglalt könyvet óhajtának, egy nullával, olyanokat pedig, a melyek a könyvtárban meg nem levő könyvről szólnak, két nullával jelöli meg, s a kölesönző szobában visszaadja. Utóbbiak előbb a beszerzésnél való tekintetbe vétel végett bemutattnak az osztály igazgatójának.

Ilyen válaszzal ellátott kívánatlapok megújított megrendeléshez nem használhatók.

19. Ha a megrendelt könyvek a legközelebbi három nap alatt el nem vitetnek, a könyvtárba visszatétetnek, s újból kell megrendelteniök.

20. §. Ha a megrendelő oly könyv későbbi használatát akarja a maga számára biztosítani, a mely ki van kölesönözve vagy az olvasó teremben használtatik : a könyv címét a kölesönző szobában levő kívánatkönyvbe bevezetheti, csatolván az illető felelettel ellátott kívánatlapot, egy napon azonban csak két könyv kérhető ily módon. A beírt címhez megjegyztetik, mikor járt le a jelenlegi kölesönző használati ideje; e megjegyzés a bevezetés után két nappal megtekinthető. A könyv a beadás után három napig a felszólaló számára készen tartatik, s felszólaló erről fizetetlen levélben értesítetik. Ha ugyanazon könyvért többen szólaltak fel, a bejegyzések sorrendje szerint vétetnek tekintetbe.

21. §. A használók kötelesek a rájuk bizott könyvvel a leg gondosabban bánni, s tartózkodni azoknak bármintemű rongálásától.

A könyvekbe való mindennemű beírás tintával vagy czeruzával, még a nyomda- s más hibák kijavitása is, továbbá a levelek behajtása s a réztáblák behajtása tilos.

Az átrajzoláshoz s géppel eszközlendő felvételekhez az osztály igazgatójának különös engedélye kívántatik.

22. §. A használók kötelesek az átvételnél minden egyes könyv állapotáról meggyőződést szerezni, s a netaláni hibákat a kölesönző hivatalnoknak az átvétel után legkésőbb 24 óra alatt bejelenteni. Ha semmi bejelentés nem történt, úgy vétetik a dolog, hogy használó a könyvet kifogástalan állapotban vette át.

23. §. Az osztályigazgató kívánságára administratív tekintetből bármely könyv azonnal visszaadandó. Az ily módon bekövetelt könyvek azonban a használónak a lehetőség szerint mielőbb visszaadtnak.

II. Az olvasóterem használata.

24. §. A könyvtárnak négy olvasószobája van :

1. a nagy olvasóterem ;¹
2. a folyóirat-olvasószoba ;²
3. a zenemű-olvasószoba ;²
4. a térkép-olvasószoba.²

25. §. A nagy olvasóterem mindenféle nyomtatványok használatára van rendelve, a mennyiben azok nem tartoznak egy másik olvasószobához.

Rézmetsetek s más igen értékes könyvek használatára egy külön asztal van szánva, melyen nem szabad tintával dolgozni.

26. §. A folyóirat-szobában a könyvtár által járatott újonnan megjelent tudományos folyóiratok két hétig vannak kitéve. Az előbbi közlési folyamatban levő s még be nem kötött kötetek fűzetei a folyóiratokat kezelő hivatalnok által kívánatra előadatnak.

A kitett fűzetek nem kölcsönöztetnek ki. Régibb fűzetek a folyóirat-kezelő hivatalnoknak kiállított elismervény mellett három napra kiadhatók. Ha a visszaadás nem történt meg kellő időben, a kölcsönző a 49. §. intézkedése értelmében megintetik.

27. §. A zeneművek olvasószobája a zenéről írott könyvek, zeneművek s zeneműkéziratok használatára van szánva.

A zenéről írott könyvek a 37—49. §-ok határozmányai értelmében kölcsönöztetnek ki.

28. §. A térképek olvasószobája a térképekről írott műnek s a térképek használatára van rendelve; ezek csak ott használhatók.

29. §. A felügyelő tisztviselők fel vannak hatalmazva olyan látogatókat, a kik illetlen módon lépnek fel vagy zavarokat okoznak, az olvasóterem elhagyására kényszeríteni.

30. §. A ki az olvasószobák valamelyikébe könyvet visz magával, az az érvényes ellenőrzési szabályoknak tartozik magát alávetni.

31. §. Az olvasószobákban felállított kézikönyvtárakat a

¹ Bemenet : az operatéren.

² Bemenet : Medve-utca 42. sz.

látogatók szabadon használhatják; kötelesek azonban az elővett könyveket a használat végeztével ismét helyükre tenni, vagy egyik szolgának átadni.

32. §. Különben az olvasószobákban való használatra kívánt könyvek „Olvasószoba“ jegyzéssel ellátott kíváncsiak által rendeltetnek meg, és pedig vagy előre

1. a kíváncsiak bedobása által a könyvtárépület előtt levő szekrénybe;

2. ugyanazok bérmentes beküldése útján, ily czímmel: „A királyi könyvtárnak, operatér, olvasószoba“; vagy

3. a kíváncsiaknak a felügyelő hivatalnokhoz való személyes átadása által.

A 9 előtt megrendelt könyvek 11 órától, a 11-ig megrendelték 1-től, az 1-ig megrendelték 3-tól kezdve állanak az olvasóteremben készen.

A bérmentve beküldött kíváncsiak 9, 11 és 1 órakor hozatnak el, szintén 11, illetve 1 és 3 órakor intéztetnek el.

Az olvasótermekben 3 óra előtt személyesen végzett megrendelések a lehető leggyorsabban teljesítetnek.

33. §. A kíváncsiak a könyvek átadásánál a napi bélyeggel láttatnak el, s elismervényekül szolgálnak; a könyvek behozásakor visszaadtnak.

Ha az olvasó a könyvet másnap is használni akarja, úgy ezt közlenie kell a hivatalnokkal, ki egy nevével és a napi kelettel ellátott czédulát tesz a könyvbe. A könyv azután visszatarthatik, azonban egy hónapnál tovább nem foglalható le.

Visszatartott könyvek, a melyek három napig nem kéretnek elő, a könyvtárba visszatétetnek.

III. Belépés a könyves termekbe.

34. §. Engedélyt a könyves termekbe való belépésre a könyveknek a helyszínén való megtekintése végett a nyomtatvány-osztály igazgatója csak különös esetekben s meghatározott időre adhat különös engedélyjegy által.

35. §. A könyves termekbe beengedettek kötelesek a könyvpolczokról elvett könyveket nem megint a polczokra vissza, hanem a közelükben álló asztalokra letenni.

Ha valaki bebizonyíthatólag rendetlenséget okozott a könyvek felállításában, a számára kiadott engedélyjegy tőle megvonatik.

36. §. A ki a könyvtárt megkívánja szemlélni, jelentkezék délben 1 és 2 óra közt az operatéren a főbejárat virányától balra eső őrsozában.

Tíz személynél több egyszerre nem bocsáttatik be. Ezeknek követniök kell a vezető hivatalnokot, nem szabad a könyvtárban szórakozniök, sem a könyvpolezokról könyvet elvenniök.

IV. Könyvkölcsönzés.

1. A Berlinben lakókna k.

37. §. A kölcsönzések kizárólag a kölcsönző sozában¹ eszközöltetnek.

38. §. A kikölcsönzendő könyvek kívánatlapok által előre rendelőndök meg, és pedig :

1. a kívánatlapoknak a könyvtár előtt levő szekrénybe való bedobása által ;

2. bérmentes beküldés útján ily ezímen : „A királyi könyvtárnak, W. Operatér, kölcsönző soza.“

A 9 óra előtt megrendelt könyvek 11 órától kezdve, a 11-ig megrendeltek 1 órától kezdve állnak rendelkezésre a kölcsönző sozában. A 11 után megrendelt könyvek csak másnap 11 órától kezdve vihetök el.

39. §. Igen sűrű kereslet esetén az egyes kölcsönzők részére egy napon teljesítendő megrendelések száma korlátozható.

40. §. A kívánatlapok a könyvek kiadásakor a napi bélyeggel elláttatnak s elismervényekül szolgálnak. A könyvek visszahozásakor visszaadatnak.

41. §. Lakásváltoztatások a kölcsönzők által a könyvtárnak azonnal bejelentendők. A ki ezt elmulasztja, az ebből származó költségeket viseli.

42. §. A ki két hétnél hosszabb időre utazik el, köteles a kölcsönzött könyveket az elutazás előtt beadni. A ki rövidebb időre utazik el, tartozik legalább arról gondoskodni, hogy azok tőle bármikor megkaphatók legyenek.

¹ Bemenet : operatér, jobbra a viránytól.

43. §. Semmi körülmények között sem szabad könyvet átvételi elismervény nélkül a könyvtárból kivenni, más valakinek a nevére kölcsönözni vagy másnak tovább adni.

44. §. A kölcsönzők, kiknek kölcsönző jegyük jótálló nyilatkozat letétele mellett lett kiállítva, tiz múnél többet egyszerre nem tarthatnak maguknál.

45. §. Incunabulumok, ritka nyomtatványok, térképek és rézmetszetek, könyvészeti felüő könyvek, szótárak s igen értékes könyvek, sokat használt folyóiratok kötetei, értekezések — programmok — s vegyesekből álló kötetek, úgy szintén valamennyi még be nem kötött könyv csak kivételesen, a hivatali- s olvasó szobákban felállított könyvek pedig egyáltalában nem kölcsönözhetnek ki.

46. §. Oly kölcsönzők, kiknek kölcsönző jegyük jótálló nyilatkozat letevése nélkül állított ki, a kikölcsönzött könyveket két hónapig megtarthatják, ha ezeket ez idő alatt más valaki a kívánságkönyvbe (20. §.) be nem vezette. Utóbbi esetben a könyveket egy hónap lefolyása alatt a kikölcsönzések felügyelője visszakívánhatja. Mihelyt ismét szabadok lettek, az előbbi kikölcsönző a könyv visszaküldése felől kívánatára bérmentetlen levélben értesítetik.

A kikölcsönzők, kiknek kölcsönzési jegyük kezességi nyilatkozat mellett állított ki, a kikölcsönzött könyveket kötelesek egy hónap letelte után visszaadni.

47. §. A kölcsönzési határidő meghosszabbításának csak a könyvek beadása mellett van helye.

48. §. Márczius és augusztus hónapok elején évenként minden kikölcsönzött könyv beszolgáltatandó. Az erre kijelölt napokat a „Reichs- und Staatsanzeiger“ hozza nyilvánosságra. A visszaadás napjain semmi könyv nem kölcsönözhető ki.

49. §. A ki a kikölcsönzött könyvet az előirt időre vissza nem szolgáltatja, (26., 46., 48. §§.) bérmentetlen levélben lesz kötelességére figyelmeztetve. Ha a könyv visszaadása ez intésre vagy a kölcsönzések felügyelőjének felszólítására három nap alatt nem eszközöltetik, könyvtári szolga megy érte, kinek ezért egy márka fizetendő. Ha a könyv visszaadását ez uton sem lehet elérni, úgy rendőri segély vétetik igénybe s ha ez is eredménytelen

marad, az úgy a törvény útjára kerül. A felmertülő költségek a mulasztót terhelik.

2. Idegenekre nézve.

50. § Az idegenek a királyi könyvtárból csak a nyomtatványok osztálya igazgatójának engedélye mellett kölcsönözhetnek ki könyveket.

Ez engedélyért írásban kell folyamodni, mellékelve a kezességi nyilatkozatot, ha a kikölcsönző egyébként elegendő biztosítékot nem nyújt. A kezességi nyilatkozatot illetőleg idegenekre nézve is a 11. és 12. §§. irányadók.

Oly idegenek, kik Berlin legközelebbi határától nem laknak messzebb 30 kilomaternél, kívánatukra bentlakóknak tekinthetők.

51. §. A folyamodványhoz mindjárt mellékelhetők a kívánt könyvekről szóló kéréslapok. Minden ezután beküldött kéréslaphoz rövid kíséző irat melléklendő.

52. §. A kéréslapok ideiglenes térítvényekül szolgálnak a tulajdonképeni térítvények beküldéseig, melyek formuláját a kikölcsönző a könyvekkel együtt kapja és állása s lakhelye megjelölése mellett névalírásával ellátva a könyvtárnak azonnal visszaküldeni köteles. A könyvek visszaszolgáltatása után a kéréslapokat és térítvényeket, hacsak világosan vissza nem kérettek, a könyvtár megsemmisíti. Az oly könyvekről szóló kéréslapok, melyek nem kölcsönözhetőek ki vagy a könyvtárban hiányoznak, az illető megjegyzéssel ellátva (18. §.) visszaküldetnek; ezeket újabb megkereséseknél használni nem lehet.

53. §. A királyi könyvtárhoz csak oly kérés intézhető, melyet a kérelmezőre legkönnyebben elérhető egyetemi vagy vidéki könyvtár nem képes teljesíteni. Az elintézést megkönnyíti, ha a kérelem egy ily könyvtár közvetítése mellett történik, vagy ennek bizonyítványa mellékeltetik, mely szerint a kívánt könyvek ott nincsenek meg.

Különösen ritka vagy értékes művek csak nyilvános könyvtárba küldhetőek, mely kötelezi magát, hogy annak használatát az épületnek kellő feltügyelet alatt álló helyében engedi meg.

Oly könyvek, melyeket gyakran használnak, idegenek részére ép oly kevésbé kölcsönözhetőek ki, mint a melyekről a 16. és 45. §-okban van szó.

54. §. A 41—44. és 49. §§. az idegenekre is alkalmazandók; utóbbi azzal a változtatással, hogy a könyvnek a könyvtárszolga által való elhozatala helyét ismételt bérmentetlen levél útján közvetített megintés pótolja, s az 1 márkányi illeték beszedése utánvétellel történik.

55. §. Az elküldendő könyvek csomagolását a könyvtár eszközli, az ezért járó költségeket utánvétellel hajtva be. Az elküldés az érték megjelölése mellett a kölcsönző költségére és felelősségére postán történik.

56. §. A kikölcsönzött könyvek visszaküldése meghatározott időben a kölcsönző² költségén és felelőssége mellett postán esz- köz- lendő. A könyvek jól becsomagolva és az értéknek, melylyel elküldettek, megjelölése mellett küldendők vissza.

57. §. A könyvtár részéről a kölcsönzőkhöz intézett leve- lekre körülményesen kell válaszolni; a könyvtárnak szóló levelek és csomagok portomentesen az „An die königliche Bibliothek, Berlin W. Opernplatz“ czím alatt küldendők.

B) Kéziratok osztálya.

I. Általános szabályok.

58. §. A 21—23., 30. és 43. §§-ban foglalt szabályok a kéz- iratok használatára vonatkozólag is érvényesek.

II. A dolgozószoba használata.

59. §. A kéziratoknak a dolgozószobában való használatát az osztály igazgatója engedélyjegy közvetítésével engedélyezi. Tanulók ez engedélyt csak az illető főiskola rendes tanárai egyi- kének különös ajánlatára kaphatják meg.

60. §. A könyvtár kézíratainak lajstroma a dolgozószobában a látogatók rendelkezésére áll. Azon kéziratok felől, melyek laj- stromozása még nincs befejezve, a felügyelő tiszt ad felvilágosítást.

A zenemű kéziratok a zeneművek gyűjteményében (27. §.), a kézirati térképek a térképgyűjteményben (28. §.) találhatóak. Ezek használatához a kéziratok osztálya igazgatójának engedélye szükséges.

61. §. A kéziratok osztályának kézikönyvtára minden fönn- akadás nélkül a látogatók rendelkezésére áll. (31. §.)

A nyomtatványok osztályának segédszereit a látogatók a felügyelők útján kapják meg.

62. §. A használni kívánt kéziratok mindegyike külön kívánatlap útján kérendő, mely a kézirat czímét, és signaturáját, a használó nevét, állását és lakását tünteti fel és a felügyelő tisztnek adandó át. A kézirat kívánatlapjai és visszaadására vonatkozólag a 33. §. szabályai irányadók.

63. §. A könyvtárhoz kívülről küldött kéziratok a kéziratok osztályában őriztetnek s annak dolgozószobájában adatnak ki használatra azon személynek, kinek számára beküldve lettek.

III. A kéziratok kikölcsönzése.

64. §. Kéziratok a fennálló szabály szerint csak nyilvános könyvtáraknak, azok felügyelet álló helyiségeiben való használatra adatnak ki.

65. §. A ki kéziratot óhajt kikölcsönözni, írásbeli megkeresést kell hogy a könyvtárhoz e czím alatt: „An die königliche Bibliothek, Berlin W. Opernplatz“ intézzen.

A megkereséshez melléklendő azon nyilvános könyvtárnak, melynek helyiségében a kézirat használatni fog, nyilatkozata mely szerint az magát a kézirat átvételére, gondos megőrzésére és pontos visszaszolgáltatására kötelezi.

66. §. Az elküldendő kézirat faládikába lesz csomagolva, mely a visszaküldésnél is használandó. A megrendelőt az elküldés megtörténtéről bérmentetlen levél értesíti. Egyébként az 55—57. §§. a kéziratok elküldésénél és visszaküldésénél is érvényesek.

67. §. Tudósoknak a kéziratok kivételképen a főigazgató engedélyével házi használatra kiadhatók. Ez esetben az illető írásban kötelezi magát, hogy a kéziratot idegen kézbe nem adja s annak elveszése vagy megsérülése esetében a főigazgató által meghatározandó teljes kárpótlást kész megadni.

Befejező szabályok.

68. §. A ki e használati szabályokat meg nem tartja vagy egyéb rendellenességet követ el, a könyvtárnak minden ebből előállható veszteségeért felelős és azt kárpótolni tartozik. A kárpótlás összege a főigazgató által végérvényesen határozatlik meg

Ily egyének azonkívül egyes esetekben, ha t. i. a dolgot rendőri és törvényes segítség közbelépéseig hagyják menni, a főigazgató írásbeli rendelete útján könyvtárjegyükötől is megfoszthatók és a könyvtárból kizárathatók. Ez intézkedés két héten belül fellebbezhető a könyvtár felügyelőségéhez. A fellebbezés a felügyelőség elnökéhez intézendő.

69. §. Panaszok a használatot illetőleg — írásban — a főigazgatóhoz intézendők. Ezek elintézése ellen a kir. könyvtár felügyelőségéhez lehet a 68. §. értelmében fellebbezni.

70. §. E használati szabályzat 1837. márcz. 1-én lép életbe.

A PÉTERVÁRI CSÁSZÁRI KÖNYVTÁR ISMERTETÉSE.

Kétséget nem szenved, hogy a hazai történetírás forrásainak nyomozása az alkotmányos aera óta nagy lendületet vett. Alig van könyvtár és levéltár Európában, melyben hazai tudósaink ne kutattak volna, s ha figyelembe vesszük azon eredményeket, melyeket hazánkfiak az utolsó két évtizedben az európai könyvtárakban és levéltárakban e téren elértek, úgy minden hizelgés nélkül mondhatjuk, hogy ezek a külföldi hasonló kutatásokkal bátran kiállják a versenyt. Csak a szláv források nyomozásában maradtunk hátra, s különösen Oroszország könyvtárait és levéltárait nem méltattuk azon figyelemre, a minőt ezek valóban érdemelnek. Ez valószínűleg azért történt, mert ezeknek állapotáról nem igen voltunk tájékozva. A M. T. Akadémia történelmi bizottsága tett ugyan ezelőtt 15 évvel kísérletet a pétervári és moszkvai levéltárakban levő magyarországi vonatkozású oklevelek és levelek lemásolására, mely célból a m. történelmi társulat két választmányi tagját: Supula Ferenczet és dr. Géresy Kálmánt kormánysegélyvel küldötte ki Oroszországba, kik ott egy évig különböző levéltárakban dolgoztak. Azóta a M. T. Akadémia az orosz levéltárakban való buvárlatokat félbeszakította.

Egyes hazai tudósok kutattak ugyan szórványosan saját céljaikra Oroszországban, de ezen buvárlatok eredménye irodalmunkban közrebocsátva nem lévén, kutatásaik az orosz könyvtárak és levéltárak hazai vonatkozású anyagának megismeréséhez kevés adalékot nyújtottak.

Így *dr. Rómer Flóris* nagyérdemű tudósunk 1875-ben megvizsgálta a pétervári császári könyvtár Corvin-codexét, az Atta-

vantes által festett Chrysostomust, melyről a „Magyar Könyv-Szemle“ 1876-iki folyamában közölt ismertetést. Dr. *Thallóczy Lajos* 1882-ben és 1885-ben a pétervári, moszkvai, varsói, kievi, wlnai és más oroszországi könyvtárakban és levéltárakban Bosznia történetéhez gyűjtött adatokat. Dr. *Hampel József* 1886-ban közel két hónapot töltött Oroszországban, tanulmányozva az ottani múzeumokat és műgyűjteményeket, melyeknek gazdagságáról nagy elismeréssel szolt. Végül dr. *Ballagi Aladár* az 1887-dik évi nyári szüniidőben „Colbert Élete és kora“ című munkájához három hónapig tartó kutatásokat tett oroszországi könyvtárakban, honnan igen beces anyagot hozott haza.

Ezen tanulmányok azonban subjectiv természetöknél fogva az oroszországi könyvtárak hungaricáiról való ismeretönket csak kevésse vitték előbbre.

Az európai irodalomban elszört adatökböl volt ugyan némi tudomásunk az oroszországi könyvtárak hungaricáiról, de ezeknek rendszeres felkutatása és megismertetése nem képezte az eddigi búvárok specialis feladatát.

Tudomásunk szerint az oroszországi könyvtárak közt a legtöbb hungaricum van a pétervári császári könyvtárban, mely egyike a legkiválóbb európai könyvtáraknak *s egy millió* kötetet meghaladó nyomtatványaival és kézírataival ma az európai könyvtárak sorrendjében a *harmadik* s a *párisi nemzeti* és a londoni *British Museum* könyvtára után következik.

E könyvtárban reánk nézve különösen az ó-szláv nyelvű kéziratok és nyomtatványok bírnak fontossággal, melyek nagy részben magyarországi görög keleti kolostorökböl és templomökböl kerültek Pétervárra. Ezekböl különösen több XVI. századbéli ó-szláv nyomtatványt kell kiemelnem, melyek állítólag Brassóban 1525 előtt és 1560-ban, továbbá Szászvárosban és Szászsebesen 1566-ban készöltek s tudösaink által ekkorig sem megvizsgálva, sem meghatározva nincsenek. E nyomtatványok oláh nyelven ó-szláv betűkkel vannak nyomva, s mint liturgikus könyvek figyelmet érdemelnek. Vannak továbbá hungaricák a pétervári császári könyvtárba bekebelezett gróf Zaluski-féle könyvtárban, melynek kézíratairól közrebocsátott Catalogusában *Corvin-codexek* is voltak felsorolva.

Mindezen hungaricák felkutatását a jövő búvárlatöktől várjuk.

Addig is érdekesnek tartjuk olvasóinkkal a pétervári csá-

szári könyvtárt megismertetni s azt hisszük, hogy vele kutatóinknak jó szolgálatot teszünk.

A könyvtár kétségkívül egy nagyszabású alkotás, melynek incunabulum terme ritkítja párját Európában.

Az ismertetést a pétervári császári könyvtárról egy 1860-ban megjelent német „Kalauz“¹ után adjuk; s a mennyiben a könyvtárban a viszonyok azóta változtak volna, felkértük *Ballagi Aladár* tisztelt barátunkat, hogy a meghaladt adatokat saját 1887-dik évi tapasztalásából pótolja és kiegészítse.

Ezáltal ismertetésünk nyert teljességében, olvasóink pedig a könyvtárról a legújabb információk szerint lesznek tájékozva.

Ezek után adjuk a könyvtár ismertetését a mint következik.

* * *

ELŐSZÓ.

A pétervári császári nyilvános könyvtárnak kalauza először 1852-ben jelent meg és pedig orosz nyelven. Azóta ezen kiadás már régen elfogyott, a könyvtárban tett újítások pedig valamint a látogatók és kutatók nagy száma szükségessé tették egy új kalauz közrebocsátását, mely számot vet a megváltozott körülményekkel s figyelembe veszi a könyvtártudomány és bibliographia mai vívmányait.

Magától értetődik, hogy egy kis füzet sem a könyvtárnak kimerítő leírását, sem történeti fejlődését nem tartalmazhatja.

Egy könyvtári kalauz, ha czélját nem téveszti szem elől, sokat nem beszélhet.

Nem okoskodhatik és nem mesélhet, hanem mutat és kalauzol egyik helyről a másikig s különösen a mi könyvvilágunkban, hol az útvonalakat századok és ezredek szerint mérjük, az ostromi Evangeliomos könyvtől kezdve az újkor autograph kéziratáig, Guttenberg és Faust nyomtatott Bibliájától fogva a párisi legújabb imitált csudanyomatványokig, a középkori czella lánczos incunabulum Decretalesétől kezdve a könnyű lepkeborítékú „Pastissier François“-ig és így tovább.

¹ Wegweiser der Kaiserlich öffentlichen Bibliothek zu St. Petersburg, St. Petersburg, 1860. 8r. 52. l.

A kalauz a könyvtár minden tartományán keresztül fog bennünket vezetni és bepillantást enged az egésznek belső világába.

Többet adni nem volt szándékunkban és ha itt-ott egy száraz kalauz programjának keretét átléptük, úgy ez a távollevők érdekében történt, kik a könyvtárt csak szellemi látogatásukkal tisztelhetik meg s kalauzunkat a távolból is élvezhetik.

I. A könyvtár épülete.

A császári nyilvános könyvtár épülete majdnem a közepén fekszik Szent-Pétervárnak, csekély távolságban az Anitschkin palotától, a Sándor-színháztól és a nagy vásárcsarnoktól. Homlokzata a színház-térre néz, a két szárnyépület a Newski-prospectre és a nagy kert-útra. Az utóbbiban van a könyvtár rendes bejárója.

A két út sarkán emelkedő épületrész I. Sándor czár alatt épült Rusco Lajos terve szerint és 1810-ben készült el. A mostani homlokzatot 1828—1830. közt I. Miklós czár építtette Rossi által. Később, 1851-ben és 1852-ben mind a két résznek belsejét restaurálták Szobolsesikoff építő és a könyvtárnok terve szerint, sőt részben át is építették.

A könyvtár egy 20,000 □ lábnyi tért foglal el, a külső félen 625 láb hosszú és 64 láb magas, a régibb épület három, az újabb kétemeletes. A könyves polczok hossza 53,838 láb, azaz két német mértföldnél is nagyobb.

A könyvtár új szárnyában minden emelet boltozott, a régi-ben pedig csak az első. A pinczében van, mióta az egész épület légfűtésre van berendezve, a fűtő, melyet turfával fűtenek. Ugyanott vannak az oltószerek folytonos készenlétben, a melyeket az udvarban álló külön kútból látnak el vízzel.

A padló mindenütt parkett, a legfelső emeletet kivéve; a könyvszekrények és bútorok kőrisfából valók.

A könyvtárhoz még egy épület tartozik a nagy kert-utczában, melynek felső emeletein több könyvtárnoki lakás van, a földszinten pedig bérletre alkalmas fiókok vannak. Egészen elkülönített szárnyban lakik a könyvtárt őrző személyzet.

II. A könyvtár alapjai.

1. 1795. A könyvtár legelső nagy alapítványa a gróf Zaluski családtól van, a mely, miután Suvaroff Varsót bevette, II. Katalin ezárnó parancsára Szent-Pétervárott helyeztetett el. Alapítók a két testvér Zaluskie Zaluski volt, közülök József, a fiatalabb, Lengyelország koronatanácsosa és kiewi püspök volt a tulajdonképeni gyűjtő.

Miután ez a tudós buzgó könyvbarát élte 43 évét és minden vagyonát arra fordította, hogy egy körülbelül 200,000 kötetet számláló könyvtárat szerezzen, ráadta fejét, hogy azt nyilvánossá is tegye, testvére András segítségével, a ki Krakkó püspöke volt, és a ki a szükséges pénzt adta és a saját könyveivel növelte a gyűjteményt. Egyidejűleg ide kerültek III. János király könyvtárának kéziratai, azután a rokonság adományai, köztük Olzowski András, a lengyelek primása, Krysostomus András, Warmien püspöke és a gueseni érsek, Zaluski Bertalan Lajos. Ez 1747-ben történt.

András halála után ismét egyedül maga Zaleski József gróf viselte gondját könyvkinesének, melynek örökösétül a Jézus Társágot jelölte ki. A mikor azonban ez 1773-ban feloszlatott, a könyvtár a lengyel állam birtokába ment át, a mint alapítója meghalt (1774.), azután 20 esztendeig a nevelésügyi bizottság kezelte, míg Lengyelország harmadik felosztásakor Szt-Pétervárra rendelték, hol császári könyvtárul lett föllállítva.

A nyomtatott művek száma akkor 262,000 kötetre ment, a kéziratok száma 10,000-re, a könyvekből, melyek orvostudományi tartalmuak voltak, az akkori orvosi collegium részére adattak át, és más intézeteknek ismét egy más csomó könyv, különösen réznyomatok (?) úgy, hogy az a szám 1810-ben 238,633-ra sülyedt alá.

2. 1805. A Dubrowski kéziratgyűjtemény keletkezését legnagyobb részt az első franczia forradalomnak köszöni. Az orosz követségi személyzet körében Dubrowski arra használta a politikai zavarokat, hogy az ottani könyv- és levéltárak romjaiból, melyeknek a St. Germanie és a Bastillei voltak, költségkivánó okiratok és kéziratok nagy mennyiségét mentse meg s velök a saját, már

régi utazásai alatt gyűjtött gyűjteményét gazdagítsa. 1805-ben egész gyűjteményét I. Sándor czár rendelkezése alá bocsátotta.

3. 1817. Szoloff tanácsosnak templomi nyomtatványokból és kéziratokból álló gyűjteménye.

4. 1820. Wäsmittinoff tábornok könyvtára.

5. 1828. Labanoff Rostowski hercegek könyvtárának egy része.

6. A perzsa háború után kerültek bele Sefi Scheik Ardebili mauzoleumának keleti kéziratai.

7. 1829. A Rómában elhalt orosz követnek *Italinskinek* könyvtarából : minden görög-római régiség, természettudomány, medica és szépművészetek körébe tartozó kézirat.

8. A török háború után : az achaldzichi Achmed mecsetből, Erzerumból és Bajazidből keletű kéziratok.

9. Chosrew-Mirsas, a persa sah egyik unokája, ajándékozta a persa költők és történetírók díszes kézirateit.

10. 1830. Tolstói gróf nagy gyűjteménye templomi kéziratokból és régi nyomtatványokból.

11. 1831. A polotski hajdani jezsuita könyvtárból válogatott ritka és költséges nyomtatványok és kéziratok.

12. 1832. és 1833. A lengyel fölkelés után államtulajdonba átment könyvtárak nagy része, mint Czatoriski hercegé (Pulavyban 7728 kötet), Sapieha hercegé és Rjewerski grófé.

13. 1834. Varsóból : 150,000 kötet és azzal 150 karton kézirat, a mely azelőtt az „Irodalombarátok társasága“ és a nyilvános könyvtár tulajdona volt.

14. Suchtelen grófnak a könyvtára, ki mint orosz követ Stockholmban halt meg. A híres bibliophilnek eme becses gyűjteménye, mely 27,000 kötetből áll kéziratokkal és autografokkal, különösen gazdag bibliografiai ritkaságokban és egyúttal kittinő abban is, mint kelljen mintaszertűen és finomul conserválni.

15. A Lavrenti-gyűjtemény, melyet Párisban vettek, mystikus társaságokra vonatkozó kéziratokkal.

16. A. N. Galizin herceg könyvtára, a melyet tőle I. Miklós czár vett át, mikor ő látását elvesztette volt.

17. 1852. A császári Eremitage könyvtárából az orvostudományi, jogi és theologiai tartalmú, idegen nyelvű művek.

18. Dr. Roux orvostudományi könyvtára.

19. A Pagodin-féle könyvtár, nemzeti-orosz, különösen ré-
gibb nyomtatványoknak s kéziratoknak ép oly gazdag, mint
fontos gyűjteménye, fametszetekkel stb. (Vételára 150,000 R. S.)

20. A Korobanoff-féle gyűjtemény, hasonló tartalommal.

21. 1853. A Brief-féle gyűjtemény, mely különböző, Orosz-
országra vonatkozó idegen nyelvű iratokból áll.

22. 1856. A szláv philologus Jungmann nyelvészeti könyv-
tára; Prágában vétetett.

23. 1858. A Tischendorf-féle görög és keleti palimpsesto-
rokból álló gyűjtemény.

24. Válogatott Xylographicus s ősnymtatványok, Augs-
burgban árverésen szereztettek.

25. Az elhunyt államtanácsos, Adelung könyvtára.

26. 1859. Dolgorucki herczeg, egykori persa nagykövet,
becses gyűjteménye keleti kéziratokból.

Ezen császári bőkezőségből a könyvtárnak átadott alkat-
részekhez sorakozik még :

27. a nemzeti orosz alap vagyis az orosz irodalmi osztály,
alapítva egy 1810-ben kelt ukáz által, melynek következtében
nemesak minden, a belföldön megjelent műből két példány illeti
a könyvtárt, hanem a senatus, a synodus, a tud. akadémia s más
koronaintézetek korábbi kiadványai is beadattak oda.

A kevés számú idegen nyelvű belföldi nyomtatványokra
természetesen szintén kiterjed e törvény. Ilyenmő köteles példá-
nyok épúgy, mint egy 1854-iki ukáz folytán a vámhivataloknál
törvényes okokból visszatartott könyvek, az illető könyvtári osz-
tályokba jutnak be.

Végre magánadomány útján a következő alapokkal növe-
kedett a könyvtár :

28. 1848. A Kasterin-féle egyházi szláv nyomtatvány-gyűj-
temény, 20,000 R. értékben, Solowjeff kereskedő ajándéka.

29. 1850. A Lawton-féle adomány, mely a könyvtár kivá-
natjegyzéke szerint válogatott legújabb művekből áll.

30. 1852. A Berg lieflandi főfelügyelő könyvtára; fia és
örököse Berg E. a császári fűvészkert könyvtárnokának ajándéka.

31. A Dahl-féle ó orosz népies fametszet-gyűjtemény.

32. A Wielhorski gróf-féle gyűjtemény mysticus, alchimis-
ticus, általában pseudophilosophus iratokból.

33. Speranski gróf kéziratgyűjteménye; leánya, Froloff-Bagreeff titkos tanácsos özvegyének ajándéka.

34. 1857. Az angol privilegium-gyűjtemény, mely 25,000 füzetből áll; Hamel akadémikus közvetítése folytán szerzetett.

35. 1858. Wittenheim báró könyvei, kéziratok és térképei.

36. Lobanoff Rostowski herezeg, a Lazaareff könyvtár tiszteleti tagja s Wietschinski tiszteletbeli levelező arczkép- és rézmetszetgyűjteményeik.

37. 1859. Válogatott legújabb rézmetszetek; Kuscheleff-Besborodko gróf ajándéka.

38. Rostopschin gróf könyvadományai stb.

Ezekon kívül igen értékes ajándékokat kapott a könyvtár a császári ház legtöbb tagjától, valamint sok külföldi kormánytól és tudós társaságtól, nem különben saját hivatalnokaitól, tiszteleti tagjaitól s levelezőitől, bizományosaitól s számos magánszemélytől is bel- és külföldről, kiknek adományai a nyomtatott évkönyvekben, valamint egy különösen e czélra tartott ajándék-könyvben hálásan feljegyeztettek.

A könyvtár néhány bevásárlásáról az 1851. évig akkori eszközeinek korlátozottsága miatt alig is lehet szó; azóta azonban az utalványozott állami pénzek emelkedése, a másodpéldányok eladásából bejövő összeg s önkéntes adományok által rendes beszerzések nagyobb mértékben lettek lehetővé.

Az 1859. év végén volt a könyvtárban összesen :

840,853 kötet nyomtatott könyv;

29,045 „ kézirat és irományfüzet;

66,162 darab rézmetszet.

III. A könyvtár osztályai s azok katalógusai.

A könyvtár tizenkilenc szakaszra (sectio) oszlik, melyek mind egyenként vagy többen együtt egy külön főkönyvtárnok felügyelete alatt állanak. Az osztályok ezek :

I. Kéziratok.

II. Orosz irodalom.

III. Könyvészet és irodalomtörténet.

IV. Polygraphia.

V. Nyelvészet általában s ó-klasszikus irodalom.

- VI. Keleti irodalom.
- VII. Történelem segédtudományaival.
- VIII. Hittudomány.
- IX. Jogtudomány és Politika.
- X. Bölcsészet- és neveléstudomány.
- XI. Ujkori irodalom.
- XII. Szépművészetek.
- XIII. Természettudományok.
- XIV. Orvostudomány.
- XV. Számtudományok.
- XVI. Technológia.
- XVII. Nyomdászati ritkaságok : ősnymotvány-aldina, elzevir-gyűjtemény stb.
- XVIII. Orosz művek, idegen nyelveken.
- XIX. Rézmetszetek.

A könyvek felállítása az egyes osztályokban, a tárgy természete szerint, különbözően van elrendezve.

A kéziratok nyelvek szerint vannak felállítva; ép így a nyomtatott könyvek azon osztályai, ott, a hol, mint a különböző nemzeti irodalmaknál, a nyelv érdeke túlyomó. A hittudománynál is — nagy terjedelme miatt — ez az osztályozási alap használtatott fel. A nemzeti orosz osztály, mely kizárólag orosz nyelvű könyveket tartalmaz, tárgy szerint van rendezve. Az egyházi szláv nyomtatványok, az ősnymotványok, az aldok és elzevirek gyűjteményei időrendben vannak felállítva. A betűrend némely kisebb osztály- és alosztálynál alkalmaztatott. A könyvtár néhány más osztályánál megelégedtek — hely kimelés végett — a könyveknek egyszerűen nagyság szerint való felállításával.

Minden osztályban betűrendes és helyzeti katalogusok állanak kéznél, a melyek a könyvek felkeresését, bármily elv szerint vannak is felállítva, megkönnyítik. A rendszeres katalogusok közül némelyek be vannak fejezve, mások munkába vétettek.

Nymotatásban adattak ki, a könyvtár másodpéldány-katalogusainak sorozatán kívül a következő részleges katalogusok :

1. A Tolstoi-féle gyűjtemény katalogusa (1. 10. sz. könyv-alapítványt, és pedig a kézirati részé, Kalaidowitschtól, 1825 ; a nyomtatotté Stoefftől, 1829.

2. A Kasterin-féle gyűjtemény katalogusa (I. a 29. sz. könyv-alapítványt), Undolskitól, 1848.
3. Egy kimutatás a görög kéziratokról Mulalttól, 1840.
4. A keleti kéziratok katalogusa, Dorntól, 1852.
5. Az aldina-kiadások katalogusa Minzlofftól, 1854. (Könyomat.)
6. Az ó-német kéziratok katalogusa ugyanattól, 1853.
7. A történelmileg nevezetes példányok leírása és felsorolása, ugyanattól, 1859.

IV. A könyvtár igazgatása.

A tudós francia kivándorlott, Choiseul Gouffier gróf volt az első könyvtárigazgató Szent-Pétervárott, habár rövid ideig.

Az 1800-dik évben az összes császári könyvtárak külön igazgatást kaptak, s Strogonoff gróf neveztetett ki főigazgatónak. Segédje, különösen az egykori Zaluski-féle könyvtár számára, egy másik kivándorlott volt, d'Augard lovag, kit 1808-ban Olenin államtitkár követett. Strogonoff gróf halála után (1811.) a főigazgatóság megszűnt, s a könyvtár a népoktatási miniszteriumnak rendeltetett alá, az aligazgató azonban, Olenin, igazgatóvá neveztetett ki, a ki alatt a könyvtár, melynek munkálatait a francia háború félbeszakította, 1814-ben megnyilt, s „Császári Nyilvános Könyvtár“-nak neveztetett. Ot követte 1843. Buturlin, a birodalmi tanács tagja, s ezt 1849. a mostani igazgató, Korff, hasonlóan a birodalmi tanács tagja s államtitkár.

1850 óta a könyvtár a császári udvar illetőségéhez tartozik.

A vezetőség jelenleg az említett igazgatóból, kinek segédei (Odoiefski herczeg), 10 főkönyvtárnok, négy alkönyvtárnok, egy tudományos munkák szerkesztője, a napos tiszti intézmény felügyelője több napos hivatalnokkal, egy registratorból, egy könyvivőből, néhány irodai hivatalnokból s határozatlan számú szabad közreműködőkből áll.

A könyvtárnak ezen kívül tiszteleti tagjai és tiszteletbeli levelezői vannak bel- és külföldön, vannak megbízottjai a legjelentékenyebb könyvvásárokon, vannak saját könyvomói, könyvkötői s asztalosai s 20 férfiból álló szolgaszemélyzete.

V. A könyvtár látogatási szabályai.

Juliushó, a husvéti ünnep s egyes kiváló ünnepek kivételével a könyvtár egész éven át nyitva áll a közönség számára, hétköznapokon reggel 10-től esti 9 óráig; vasárnapokon s a legtöbb ünnepnapon 12-től 3 óráig.

A belépés és a foglalkozás az olvasó teremben semminemű formasággal nincs összekötve s nem követel semmi ajánlatot vagy jótállást. Mindenkinek, a ki a napos hivatalnokhoz fordul, azonnal ingyen és egész évre szóló olvasójegyvet állítanak ki.

Egy ilyen jegy átvétele után csak ennek a számát írja fel a kért könyvek címei mellé, erre a célra készen álló czédulára, s ha a könyvtárban a kívánt mű megvan, azt vagy azonnal (ha a kérelem a reggeli órákban történt) vagy legkésőbb a legközelebbi napon 1 óraker megkapja.

Kiváló tudósoknak s művészeknek, kérelmekre s az igazgató belátása szerint megengedtetik délelőtt az általuk kijelölt könyvtári osztályok termeiben magukban dolgozni; nem szabad azonban a könyvtárból könyveket kölcsönözni.

Vasárnap és kedden a könyvtár összes termei kinyitvatnak a közönségnek. Egy hivatalnok a látogatókat az elfogadó teremben várja, s nevük és állásuk kérdezése nélkül körülvezeti őket s megmagyarázza nekik a látnivalókat.

A fennálló rendeletek szerint a közönség minden esetben, a mikor tudományos czélokról van szó, a legnagyobb előzékenységre számolhat a könyvtári hivatalnokok részéről.

A könyvtár kimerítő szabályzatát orosz, német vagy francia nyelven a napos hivatalnoknál az olvasóteremben 25 kopekért (8 sgr.) megszerezhetni, hasonlóképen az „útmutató“-t is, 30 kopekért. (10 sgr.)

VI. A könyvtári termek s nevezetességek leírása.

*Az alsó emelet.*¹

Az I. terem főfalai mellett van a főbejárat kapuja a kertutczában. Innen egy gyalogjárón balra az udvaron át az előházba érünk, a hol egy szám mellett kalapot, botot, köpenye-

¹ A mérték egyenlő 140 lábbal.

get stb.- letesztünk s aztán a könyvtár elfogadó és tüzleti termébe lépünk.

Ennek a nagy tojásdad teremnek (III.), melynek boltozata 10 oszlopon nyugszik, 5 magas ívablaka van, melyek mélyedései ugyanannyi nyílt cabinetet képeznek.

Az első balról az igazgatói cabinet, az egykori igazgatók s több jeles író arczképeivel díszítve, kik szintén alkalmazva voltak a könyvtárnál, mint Kryloff, Gneditsch és Batinschhoff.

A második ablakmélyedésben van az iroda, a harmadikban a pénztár, a negyedikben a könyvvitel.

Az ötödik, a hol egy díszes vaslépcső czikezakkban visz a felső emeletbe, (csupán a belső összeköttetés megkönnyítésére a hivatalnokok számára), részben el van takarva egy könyvszekrény által, a melyben az első új orosz irással (ciril írás) nyomtatott könyvek, melyek feltalálójuk Nagy Péter uralkodása idejében jelentek meg, valamint ama korszak minden hirlapja vannak elhelyezve.

Az oszlopok között két nagy föld és éggömb áll, John Additontól.

A terem középpontján magas gránit talapzaton emelkedik az uralkodó emléke, a ki a könyvtárat a nyilvános használatra megnyitotta, I. Sándor czár óriási márvány mellszobra, Demut-Malinowskitól.

A teremben köröskörül szekrények vannak szakadatlan sorban felállítva, melyek egy része egészen elzárva s az ablakok mellett felállítva a könyvtár levéltárát, — más része pedig üvegajtókkal ellátva az ó-egyházi szláv nyomtatványokat (az orosz ősnymtatványok) tartalmazza időrendi sorozatban 1725. évig.

A szekrények homlokzatán feliratok mutatják a különböző korszakokat.

Az elfogadó teremből balra két magas áttört faragványokkal s tükörtáblákkal díszített szárnyajtó vezet a kéziratok termébe, jobbra az olvasóterembe mehetünk.

Az I. és II. terem.

Kéziratok.

Ezt a két termet csak egy tág nyilatú boltív választja el egymástól, a mely alatt mindjárt a belépéskor a háttérben I. Miklós császár életnagyságú pompásan keretezett képét pillantjuk meg, Tikrintól Krüger¹ eredetije után festve. Az egész tér e két egyesített teremben 5 ívelt ablak által a jobb és négy által a baloldalon oly előnyösen van megvilágítva, hogy annak egyetlen szeglete sem marad árnyékban.

Köröskörül a falakon a kéziratok üvegszekrényekben vannak felállítva. A hat oszlop is, a melyek a II. terem (a melybe az elfogadó teremből először lépünk), boltozatát támasztják, szint-olyan szekrényekkel van beborítva. Ezenkívül a teremben az oldalfalak s az oszlopok között vannak alacsony szekrények az ablak könyöklőjével egy magasságban, továbbá magok az oszlopok között kicsiny polczok, melyek különös nevezetességek kiállítására szolgálnak, ép úgy, mint az üvegládák az alacsony szekrényeken s a fali és az oszlopokon levő szekrények üvegajtajai.

A II. teremben, mely, két mindjárt megnevezendő címelion kivételével, az idegen nyelvű kéziratoskat tartalmazza, a következők vannak szemlélés végett kiállítva :

1. Az Ostromir-féle evangéliumos könyv, mely az összes szláv népek legrégebb keltezett írott emléke; íratott 1056. és 1057. években György diaconus által Ostromir Posadnik számára, Novgorodban. Egykor oltári könyv volt ugyanott, a Szent Sophia templomban.

2. Mintegy ellendarabja ez első belföldi kéziratnak : az első, Oroszországban nyomott könyv, az Apostolok története egyházi szláv nyelven, nyomása bevégeztetett Moszkvában 1564. márczius 1. a Sz. Miklós templom diakonusa Fedoroff Iván és Mstislawzeff Timofeieff Péter által.

Ez a két ivretű kötet, melyek két külön olvasótámlányon vannak szemléltre kitéve, már kötésük művészies pompájánál fogva is a nevezetességek közé tartoznak. A kötetést tömör ezüstbe

¹ Ez a kezdetben az angol királynénak szánt eredeti, jelenleg a vízi és szárazúti összeköttetések intézetében van.

arannyal s drágakövekkel díszítve GornostaiEFF rajzai után s a könyvtár egyik tiszteleti tagja Golubkow P. W. költségén, ki e célra 3000 darab rubelt áldozott, Sasikoff végezte 1852-ben.

3. A fali szekrények üvegtáblái mögött: történelmi hírv személyek igen érdekes, válogatott kéziratai vannak, a világ csaknem minden országából, számra 600-on felül, nemzetek és korszakok szerint rendezve, az illetők rézmetszetű arczképeivel s magyarázó feliratokkal.

4. Jeles zeneművészek kéziratai, mint: sajátkezüleg írott szerzemények Scarlatti, Bach, Sebestyén, Haydn, Mozart, Bethoven, Weber, Bellini, Liszt, Berlioz, Wagner stb.-től, valamint legismertebb zeneszerzők levelei a XVII. századtól napjainkig.

5. Kéziratok latin, román és germán nyelveken időrendben a IV. századtól a XVI-ikig, papyruson, pergamenten, biborpergamenten (aranyos írással), rongypapíron stb. Vannak ezek között merovingi, karlowingi, ó-irlandi és longobard írásmutatványok; továbbá, egyebek között, a XIII. századból két értékes kézirat: „Histoire de la vie et des exploits militaires de Jules César et de Pompée,“ „Histoire du vaillant Godefroy de Buillon, duc de Lorraine,“ melyek V. Károly császárei voltak, ki sajátkezüleg írta nevét az első lapra; a XV. századból: Ovidius Metamorphosisainak egy francia fordítása, csudás finomságu miniaturképekkel, s az „Amours du berger et de la bergère,“ René király ez allegorico-idyllicus költeménye, melynek hőse ő maga, a király sajátkezü (és egyetlen) rajzokkal díszített kéziratában.

6. Nyugateurópai zenei kéziratok, a IX. századtól kezdve a XV., XVI. és XVII. század hangjegyeig, egy német, *betükbe áttett* táblázattal.

7. Keleti kéziratok: a) a Korán gazdagon díszített és szép másolatai, hasonlók Saadi költeményeiről, Ferdusi Schah-Nameh-járól, a török Alexandriad (Iskander-Nameh)-ről; a szanszkrit Bahawat Gita költeményről; mások pompás eredeti kötésben; indiai írás pálmaleveleken; egy kézirat a Batta-tartományokból fahéjon; továbbá syrus, héber, aethiop, örmény, grusini kéziratokból mutatványok stb.

8. Az oszlopok melletti szekrények üveg ajtói mögött chinai, mandsu és japán kéziratok, xyglogrammok, térképek és képek; közöttük Glinka költeménye, a „Hurrah,“ (a krimi háború alkal-

mával készült) chinai s mandsu nyelvre lefordítva, négy óriási papírszalagon ünnepélyes vonásokkal írva.

9. Kéziratok figyelemreméltó eredeti kötése, részint középkoriak kapesokkal és lánczokkal, részint czimerek és értékes anyag által kítettő újabbak, mint az orosz zsidó hitközségek által az uralkodóknak trónralépésükkor átnyújtott feliratai, melyek közül a legutolsó drága ezüstveretes mestermű.

Az I. terem, melynek közepén I. Miklós czár előbb említett arczképe előtt a könyvtár alapító levele van üveg alatt egy talapzatra téve, az egyházi szláv és orosz kéziratokat tartalmazza; az ugyanott berendezett kiállító szekrényekben azonban vannak azon görög kéziratok is, melyeknek írásvonásai tudvalevőleg amazoknak mintául szolgáltak.

Itt vannak közszemlére kitéve: az ablaktól jobbra: a Tischendorf-féle pálimpsestek, vagyis görög pergamen kéziratok töredékei (leginkább bibliai könyvek részei) a IV—VIII. századbeli időkből, melyek fölé kopt, syrus, grusini és egyházi szláv szövegekkel vannak írva, részben kétszeresen is.

2. A baloldali ablakban: az igen nevezetes görög kéziratok, kezdve a sakkharai katakombákból való papyrus töredékeken, melyek Kr. u. II. századig visszanyúlnak. Ezekhez csatlakoznak a legrégebb pergamen kézirat-lapok a IV—VII. századokból, s egész codexek a byzanti birodalom következő idejéből egészen annak aláhanyatlásáig. A sorozat legutóbbi tagjai közül különösen kiválik szép s a műtörténelemre nézve fontos miniaturök által egy új szövetség s néhány evangelium a XI—XV. századból. — Ez áll nevezetesen a trapezunti evangeliumról, melyet az ottani görög község a czár ő felségének 1858. küldött, s amelynek értéke az által is emelkedik, hogy szépítésül az illető egyes helyekre 14, miniaturokkal díszített, egy más, V. századbeli evangeliumból való levél van belefűzve. Ezek a legrégebb byzanti stílusú képes ábrázolatok oly korszakba tartoznak, amelyből egyáltalában négy—öt illusztrált kézirat ismeretes a Vaticánban, a Laurentianában s a bécsi könyvtárban.

3. Az orosz császári ház autogrammjai, az uralkodó család őseitől, Nikititsch Philaret patriarchától a jelenkorig, I. Miklós czár arczképe jobboldalán vitrinákban elrendezve.

4. Hires oroszok autogrammjai, arcképeikkel együtt, megfelelőleg a II. terem 3. sz. kiállításának a fali szekrények üvegajtajai mögé elrakva.

5. Nagyobb terjedelmű eredeti kéziratok és pedig leginkább kiváló orosz írók teljes művei minden korszakból.

6. A császári arckép balján : egyházi szláv kéziratok különböző osztályokban, mint :

a) keltezett codexek egyszerű irással, időrendi sorozatban a Swatoslaw nagyfejedelem 1076. évből kelt gyűjtélkes munkájától kezdve (a még 20 évvel régibb Ostromir-féle evangeliarium főntebb említett) egész Caesareai szent Andrásnak az apokalypsisről irt praedikációról 1809-ben készült másolatig ;

b) kéziratok miniatűrökkel és diszitett irással, ezek között több van a XIII. századból, és az illusztrált zsoltár 1485-ből ;

c) kéziratok ének-hangjegyekkel, kezdve a XI. és XV. század ünnepi *neumáitól* (. oroszul *krinki* azaz kampós vagy horgos hangjegyek) s folytatva a nyugati hangjegyrendszer behozataláig a XVII. század elején.

d) kéziratok, a melyek bizonyos különösségek, minők kúszált, szerfelett kicsiny írás, vagy szokatlan külalak által tűnnek ki, köztük egy több mint 20 rőf hosszú kérvény („homlokütő“ [stirn-schlagend] azaz legalázatosabb kérelem) Michailowits Elek czárhoz, miniatűrökkel.

A kézirat-terem egyik asztalán fekszik a könyvtár albuma vagy emlékkönyve, a melybe mindenki, a ki a könyvtárt felkeresi, be szokta jegyezni a nevét. A legelső névbejegyzések egyike az I. Sándor czáré, a melyhez sorban még sok más nagy és hires neve csatlakozik a bel- és külföldnek.

A már leirt elfogadó teremből (III.) jobbra az olvasóterembe megyünk, a melynek faliszekrényei a természettudományi osztály egy részét tartalmazzák.

VI. Az olvasóterem.

Ez a terem építészeti viszonyaira nézve megfelel a II. kézirat-teremnek.

A bejáratától balra egy emelvényen van a napos tiszték

helye kik az olvasóknak a kívánt könyveket kézhez adják, s azokat tőlük ismét átveszik.

A terem oldalfalai s oszlopai között eső térségen hosszú olvasó asztalok állanak, az oszlopok közt pedig kisebbek.

Este a termet egy koszorúgyertyatartó s asztali naplópák világítják meg.

Mivel itt a legnagyobb csöndnek kell uralkodni, a talaj szőnyeggel van borítva, mely guttapercha és reszelt parafa keverékből áll s a lépteket hallhatatlanná teszi.

Az emelvény átellenében függ az összes könyvtári osztályok s az azokat igazgató könyvtárnokok jegyzéke.

A négy sarokoszlopon láthatók olajba fejtve Zaluski András és József grófok, az első varsói könyvtár alapítójának képei, Suworoffnak, e könyvtár meghódítójának arcképe, valamint a Paskiewics hercege, mint az ardebili, achalzichi és erzerumi kéziratok és gyűjtemények meghódítójaé. Minden arcképhez egy saját kézirat van mellékelve.

Mindkét középső oszlop két olajfestményrel van díszítve, melyek I. Sándor (1812. jan. 2.) és I. Miklós (1852. decz. 13.) könyvtári látogatását tüntetik fel.

Az utóbbinak kerete alatt egy metszett szekrény áll, melyben az ajándékkönyv (mindazok jegyzéke, a kik a könyvtárt ajándékokkal gyarapították) őriztetik.

Az alacsony szekrényeken, melyek az oszlopokat körülveszik, az olvasók kényelmére különböző felüti könyvek, mint Oroszország törvényeinek teljes gyűjteménye s a hazai jog, vannak szabad használatra kitéve; ezenkívül az olvasóteremben találjuk a leghasználtabb könyvészeti, nyelvtani s más segédeszközöket két asztalon, melyek úgy vannak berendezve, hogy ezek a könyvek ugyanott használhatók ugyan, de nem vihetők el onnan, a mennyiben minden kötet egy forgatható s eresztékében előrehátra tologatható deszkácskára van csavarral ráerősítve.

A felüti könyvek egy jegyzéke szintén ott függ.

A mostani olvasóterem különben az évről-évre növekvő számú olvasóknak távolról sem elég többé, s ezért az 1860. év folyamán egy új terem építéséhez fogtak, melyben 250 olvasó kényelmesen helyet foglalhat.

Az V. terem.

Természettudományok, orvosi- s számtudományok.

Ebbe a terembe, mely földszinten a régi könyvtári épület szögletét képezi, magas szárnyajtón át jutunk be, mely, mint a kéziratáré, áttört művű s tükörlapokkal van ellátva. Fölébe egy üttöóra van alkalmazva.

Az ajtó átellenében mélyen benn a teremben áll II. Sándor czár arczképe, egy Krüger-féle eredeti után Slawianski által festve.

Humboldt Sándornak Boricsefszkitől mintázott mellszobra alatt a legbecsesebb természettudományi műveket tartalmazó szekrények egyike képezi az emelvényt.

Itt volt egykor Kryloff meseköltő megszokott könyvtári dolgozó helye (m. h. 1844.)

A VI. terem.

Orosz nemzeti osztály.

Mint az új épület minden terme, ez is igen terjedelmes, hosszúkás négyszög, oszlopok nélkül, dongaboltozattal, mindkét oldalról megvilágítva.

A terem közepét egész hosszában kettős sorban vitrinák foglalják el, a melyek igen figyelemreméltó s igen ritka egyházi szláv és orosz nyomtatványok kiállítását tartalmazzák, időrendben s nyomdák szerint rendezve.

Ilyen teljes gyűjtemény e nemből még nem volt Oroszországban. Ez jelenleg s ez is marad mindig egyetlen a maga nemében.

Első helyen áll 4 krakkói nyomtatvány 1491-ből, a legrégibb egyházi szláv incunabulumok, a melyek egyáltalán léteznek; mind a négy liturgiái tartalmú.

Ezután következnek a velencei nyomtatványok (1519—1572.); általában az írás s a díszítmények szépsége által tűnnek ki, a XVI. század első feléből való francia s olasz könyvek izlésében. Az itt kitett velencei kiadványok gazdagabb gyűjteményt képeznek, mint a Vat'kában s a bécsi könyvtárban őrzöttek.

A kiállítás legértékesebb alkatrészét képezik a délszláv, t. i. a montenegrói, hercegovinai, moldva-oláh, szerb stb. nyomdák termékei. A kiadványok 1494—1791-ig terjedő évekből valók. E gyűjtemény minden példánya egy könyvészeti ritkaság.

Ide járulnak még a Konstantinápolyban, Smyrnában s egyebütt délszlávok számára készült nyomtatványok.

Ezután következnek: az egyetlen ó-egyházi szláv könyv, mely Csehországban megjelent, a dr. Skorina Ferencz bibliafordítása, ny. Prágában, 1517—1519., a melyből már sehol sincs többé teljes példány; a wilnai nyomtatványok sorozata (1525—1808.); a Német- s Magyarországon, névszerint Tübinga, Stolzenberg, Königsberg, Halle, Berlin, Braunschweig, Lipcse, Karlsruhe, Bécsben, Brassóban és Budán 1562 óta nyomott egyházi szláv és orosz könyvek; a fehérorosz s vándor nyomdák (t. i. olyanok, a melyek litván nagyurak egyik birtokáról a másikra vonódnak) kiadványai (1562—1798.); a nevezetes moszkvai nyomtatványok (1564—1661.); a lembergi- és galicziaiak általában, (1574—1700.); a ritka kiewi kiadványok (1617—1741.); végre a szentpétervári nyomtatványok, kezdve Mars könyvében, 1713-ból s egyes, Amsterdam, Róma, Stockholm, Páris, London, Mauburge, Oxford és Carougesben (Genfnél) orosz nyelven nyomattak. Az itt közszemlére kiállított művek száma megközelíti a 300-at.

Az egészen orosz osztály jelenleg körülbelül 40,000 kötetet számlál. A könyvtár első, Zaluski-féle alapítványában egészben véve csupán 5 orosz nyelvű mű van.

A kijárási ajtó fölé egy gipsz féldombormű van elhelyezve, az Izsák-templom csúcs féldomborművei egyikének kicsinyített másolata, mely Nagy Péter czárt ábrázolja, a mint Sz. Newsky-Sándor tetemét Szt-Pétervárra hozza.

Az ajtótól jobbra és balra függnek a költő Dershawin s az orosz irodalom iránt a mult században érdemeket szerzett könyvész és könyvkereskedő Nowikoff arczképei pár sornyi saját kézírásukkal; az első 8, most már alig olvasható verssorból áll, a melyeket egy palatáblára irt volt fel kezével halála előtt. (1816.)

VIII. terem.

Nyelvészet, régi klasszikusok és keleti irodalom.

A hatodik teremből a főbejárat előcsarnokába lép az ember, mely a színháztér felé van fordúlva, s a mely csupán különös alkalmakkor nyílik meg. A négy szögletben itt a belvederi Apollo, Minerva medica, a praxitelesi Hermes és a Vesta szobrai állanak.

A VI. s az átellenes VII. terem ajtai felett két más féldombormű látszik. (Vitali művei után, az imént említetthez hasonló kivitelben.)

Az első az orosz nép megkeresztelkedését ábrázolja Wladimir nagyfejedelem jelenlétében, a második Szent Izsákot tünteti fel, a mint Valens császárt s nejét megáldja.

A nyelvészet termének ugyanolyan viszonyai vannak s pontosan ép úgy van berendezve, mint az orosz osztályé. Ennek mélyében I. Sándor czár kitűnő életnagyságú arczképét pillantjuk meg, Daw eredetije, a császár végső uralkodási évében festve.

A falakat ellepő könyvpolezok gazdag gyűjteményt tartalmaznak görög és latin klasszikusokból a legjobb kiadásokban, a melyek a XVI. század óta megjelentek, fordítóikkal s magyarázóikkal együtt.

A jobbról szabadon álló szekrények a nyelvészeti irodalomhoz tartoznak, a balról állók kiválólag a keleti nyelvekhez, a rabbinusi irodalomhoz stb.

Ezt a termet is átmettszi hosszában egy kettős Vitrina-sor (105 lábnyi kiterjedésben.) Ezek a biblia-kiállítást tartalmazzák, azaz egy válogatott gyűjteményt a szentírásnak a világ minden ismert nyelvén készült kiadásaiból.

A gyűjtemény nyelvi egésze úgy van felfogva, hogy a soknyelvűekhez jobbról az európai nyelvek csatlakoznak, éltikön a görög összöveggel, balról pedig a keletiek, kezdve a zsidó összövegen, és hogy ezen két főosztály között a többi velök nem rokon nyelvek is megtalálták helyüket. Mivel pedig a kiállítás czélja nem kiválólag nyelvtudományi, a nyelvek sorrendjét nem kizárólag a rokonsági, hanem itt-ott, a jobb áttekinthetőség kedvéért, a földrajzi viszonyok szerint is határozták meg.

Ily módon a következő csoportosítás áll elő :

- A) Soknyelvűek.**
- B) Európa indogerman nyelvei :**
1. Pelasz nyelvek : ó- és újjörög és latin.
 2. Román nyelvek : olasz, spanyol, portugál, francia, rumaen, oláh.
 3. Celta nyelvek : gael, weltsch, mank, bask.
 4. Csermán nyelvek : *a)* góth, felnémet, zsidónémet, alnémet, hollandi, kreol; *b)* izlandi, dán, svéd; *c)* angolszász, angol.
 5. Szláv-germán nyelvek : litván és lett.
 6. Szláv nyelvek : szerb, lengyel, cseh, felső-lusatiai, alsó-lusatiai (sorabi), szlovén (vind) karnvoliai (krainai).
- C) Urali vagy csüd nyelvek :**
- a)* magyar; *b)* észt, karel, finn, lapp, syriai, cseremis, mordvin, csuvasz.
- D) Török-tatár nyelvek.**
- a)* ozmanli, nogai-tatár, basian-török; *b)* kalmuk, mongol.
- E) Chinai.**
- F) Amerikai nyelvek :**
- Grönlandi, eszkimo, mohawk, delawar, ogiwa, chocto, arra-woek, aymara.
- G) Afrikai nyelvek.**
- bullom, amhara, grebo, secuana, kikamba, dualla, itubu, mpongwe és malagassi.
- H) Oceaniai nyelvek :**
- tahiti, malaji, javai, madegassi, rarotonga, samoa, hawai.
- I) Indiai nyelvek :**
- a)* birmai, asamesi, kunkuna, singalesi, karen; *b)* tamul malabari; *c)* orissa, marahatti, bengali, guzerati, vikanera, multani, sikh, hindostani, nepali, bugelkunda, kasmiri, kucs, kassia, karnati, felinga, haruti, hindi, sindi, alfoeri, batavi, alsó-malai, szanszkrit.
- K) Persa nyelvek:** persa és afghan (pustu).
- L) Kaukázai nyelvek:** örmény és grusini (georgiai).
- M) Kopt nyelvek:** kopt és basmuro kopt.
- N) Sémi nyelvek :**
- aethiop, arab, karshuni (arab, syriai írással), syriai, chaldaei, samaritan, héber.

Az egész gyűjtemény több, mint 300 számból áll, s itt nem szorítottak mindig minden nyelvből csupán egyetlen bibliai kiadásra, hanem általában igyekeztek itt a bibliának legfontosabb és legritkább nyomtatványait egyesíteni, úgy hogy névszerint az összevegek egy teljes, kritikájuk fejlődésének megfelelő sorozatot képezzenek.

Elteltekintve a vallásos és tudományos érdektől, ez a gyűjtemény a könyvnyomtatás művészetének, a melynek történetében a szentírás kiadványai tudvalevőleg főszerepet játszanak, legkülönbözőbb műveletéről nyújt érdekes képet.

A legértékesebbekhez, a miket ez a kiállítás nyújt, tartoznak: Ximenes bibornok, Walton es Le Jay soknyelvű bibliai; a gutenbergi biblia 1450—1455. évből, a szentírás első nyomtatott kiadása, a Mazarini név alatt ismeretes); a Faust és Schoeffer mainzi bibliája, 1462., pergamenre nyomva, festett initálékkal; a görög *Aldini*-féle biblia (1513), mely az új-szövetség első nyomtatott összevegét tartalmazza; a latin *Aldini*-féle biblia (1590), V. Sixtus pápa rendeletére nyomtatott, s ugyanezen pápa tűzre is kárhoztatta; az első köznyelvű bibliakiadások, mint: a német (1466), a francia (1477), a hollandi (1477), a cseh (1488), a svéd (1526), a finn (1548), a dán (1550), a lengyel (1561); a lutheri fordítás első nyomásai, a bűnbánati Zsoltárok (1517) s az ujszövetség (szeptemberi kiadás 1522); díszkiadások kitűnő rézmetszetekkel, mint a weimari biblia kékpapiron (1768), az angol metszetekkel Bartolozzitól (1800); a francia Le Maitre de Lauj-tól (1789—1809); továbbá a nagy elzevir bibliai (a francia és a hollandi); a Nagy Péter által rendelt kiadás holland és szlapon szöveggel (Haga, 1717 ¹) s a legújabb luxus nyomások, mint az ujszövetség a Decker-féle műhelyből (Berlin 1851.), illusztrációkkal Kaulbachtól, mely a londoni kiállításon a nyomdászati díjat elnyerte; a lipcei zsoltár könyv (1855), s a vatikáni bibliacodex Angelo Mai kiadása (Róma, 1857).

Ebben a teremben végül még megemlítendő az *Imitatio Christi* új, párisi díszkiadásának kiállítása, — mint a legszebb, a mit csak az újabb nyomdászat egyáltalán létrehozott. — E

¹ Egy más példány, a melyben a szlapon szövegre szánt oszlopok még fehéren vannak hagyva, szintén van az orosz irodalom vitrináiban.

müből csak igen kevés példányt adtak el, s minden egyes példánynak az ára, a pomás köfést is beleszámítva, 600 frank volt. E nyomdászati mestermű számára itt egy különös, művésziiesen alkalmazott állványt készítettek, s a bibliai vitrinák végén állították fel.

VIII. terem.

Az aldinak és elzevirek gyűjteménye.

Kicsiny, csupán egy ablaktól világított terem, melybe egy, a császári arczkép mögött levő ajtón át juthatunk, két különleges-gyűjtemény van benne, melyek megpillantása a legraffinirtabb könyvkedvelőt is képes boldoggá tenni.

1. Az aldina-nyomatványok, így nevezve Aldus Manutius után, ki görög és római klasszikusok első kiadásai által, melyek még most a régi kéziratokkal egyformán becsültetnek, marandandó emléket szerzett magának. — Ő és utódai nyomtatták tudvalevőleg a XV. század végétől a XVI. végeig.

2. A nyomás csinossága és pontossága, valamint takaros alak által kiváló iratok gyűjteménye, melyek az Elzevirek, a XVII. század leghíresebb hollandi könyvnyomtatóinak nyomdáiból, főként Leidenből s Amsterdamból kerültek ki.

Oly gyűjteményeknél, a melyek már évszázadok óta könyvgyűjtőknél különös előszeretetnek örvendenek, rendszerint inkább tekintetbe jó a külső elegancia s a sértetlen állapot, mint más könyveknél; a császári nyilvános könyvtár elzevirei s aldinái azonban e tekintetben is kiállnak minden összehasonlítást. — Találkozik köztük néhány példány, a melyek a Suchtelen-féle alap (mely jelenleg, mint fentebb említők, a cs. nyilvános könyvtárba be van kebelezve) méltán dicsőített legjobbait messze felülmulják.

IX. terem.

Ősnyomatványok.

Hozzá vagyunk szokva, hogy e latin szóval: *incunabula*, mely eredetileg „bölcsőben fekvőt“ jelent, a képző és ábrázoló művészetek első kezdeteit, valamint a könyvnyomtatási műv-

szet első alkotásait, tehát a XV. század összes kiadványait jelöljük meg.

A könyvtárnak több, mint 7000 ilyen kiadványa van, és pedig többnyire tiszteletre méltó eredeti kötésükben, melyek itt az incunabulumok termében, a melyet az 1857. évben egészen középkori stylusban építettek át s bútoroztak be, láthatók összegyűjtve.

Ez egy középnyagyságú terem. A tetőzet tarkára festett keresztivei egy erős, négy összekötött oszlopból alakított közép-oszlopra támaszkodnak. A két csücsíves ablak színes üvegből készült rosettáival s háromlevelűivel, a vastag könyvszekrények, melyek messze előre nyuló homlokzata csavart oszlopoktól tartva egész a boltozatig emelkednek, a nehézkes asztalok és székek, egy írótlány kakukórával, arab éggömbbel, a mint még régi fametszeteken láthatjuk, egy olvasó pad a lánczra tett könyvek számára, egy magas énekkari támla hatalmas énekes könyvekkel, minden, egész az ajtók vert vasművéig s az ugyanazon idő stylusában tartott tentatartóig a nyomdászati század klastromi könyvtáraitra emlékeztet.

Az oszlopfejekben az első könyvnyomatók vörös czimerpajzsai láthatók: a Fausté és Schöfféré Mainzból, Sensensemidté és Friestneré Nürnbergből, Ter Hörnené Kölnből, Wenzleré Baselsből, s az architravon köröskörül *váltakozó* írassal állnak e szavak: Incunabula artis typographicae. Johannis Guttenbergi Moguntii inventoris nomen perire nequit. (A nyomtató művészet bölcsőbeli gyermekei. Mainzi Guttenberg János, a feltaláló, neve nem enyészhet el.)

Ezen terem mögött, a földszinten még egy pár szoba van, az újonnan érkező könyvesomagok, folyóiratok ideiglenes befogadására stb. és egy hátsó lépcső, mely az összes emeleteken át egész a padlásig visz.

M á s o d i k e m e l e t.

Hogy a felső emeletbe juthasson az ember, vissza kell térnie a VI. és VII. termék közt levő előszobába, a melybe a fölépcső toroklik. Ez első fokától, a bol egy nagy óra van a falon, két karjával a XIII. terem ajtajai felé fordul. A tágas, ióni félosz-

lopokkal diszített lépcsőházat három oldalról 8 ablak világítja meg.

Ezen emelet 3 első terme (XII., XIII., XIV.) egy impozáns egészlet képez. Templombhajók módjára vannak építve, egymás felett álló két ablaksorral, köröskörül karzatokkal, a melyekben diszes csigalépcsőkön juthat fel az ember, s a melyek szakadatlanul futnak végig mind a három termen. A XIII. teremnek csak egy nagy kettős ablaka van, a XII. és XIV.-nek négy mindenik oldalon, 180 láb hosszú és 50 láb széles sikertület mellett.

Nehezen láthat az ember bárhol is több könyvet egyszerre. Egy pillantásra 100,000 kötetet tekintünk végig; mert 17 könyvsor borítja a falakat 60 lábnyi magasságig.

A XIII. terem.

Russica.

Az a gondolat, hogy mindent összegyűjtstünk, a mit Oroszországról valaha idegen nyelven írtak, 1850. óta lépett életbe. A kutatások, a melyeket azóta e czélból nemcsak a könyvtárban magában és Oroszországban, hanem a világ valamennyi országában tartottak, egy 29,000 kötetnyi gyűjteményt eredményeztek, benne sok olyan írást, a melyek létezését alig sejtették s a melyet hiába keresnének valahol másutt.

Ezen terem közepében egy izléses művű kis üvegszekrény áll elkülönítve, a melynek felirata: „A császári nyilvános könyvtár története és közleményei“, a benne felállított szépen bekötött könyvek tartalmát jelzi. — Minden, a könyvtártól magától kiadott vagy reá vonatkozó irat össze van itt gyűjtve, egészben véve 100 szám mintegy 50 kötetben: évkönyvek, alkalmi iratok stb. gr. Zaluski J. első tervezetétől, mely 1744. jan. 2. kelt, egész a Korff báró tízéves igazgatásáig, melyet 1859. okt. 18. ünnepeltek meg a könyvtárban.

Egy másik szabadon álló szekrényben ezen osztály rendszeres czédulakatalogusa őriztetik, mely 27 szakaszra és 773 alszakaszra oszlik.

A X. és XI. terem.

Jogi s pénzügyi tudományok.

A XII. és XIV. terem.

Történelem, kortan, földrajz, utazások, régészet és pénzisme.

A XII. terem, a XIII. jobbján, Larin-teremnek nevezetik, mivel a könyvtár új részének felépítésekor Katalin czárnó uralkodása alatt Larin kereskedőtől közhasznú alapítványokul letett tőke fölöslegét fordították e terem belső berendezésére.

A hátsó falat II. Katalin czárnónak Lewitzkitől élet után festett arczképe díszíti; ezen át két oldalajtó vezet a jogi- s pénzügyi tudományok osztályába. Ez egy nagy, az incunabulumok terme fölé épült nagy szögletszobát s két kisebb helyiséget tölt be, melyek egész a padolatig egyenletesen könyvszekrényekkel vannak borítva, utóbbiakra karzatok, s a létrák mellőzhetése végett foggantyúk és hágsók vannak alkalmazva.

A XII. terem közepén áll egy rendkívül nagy tojásdad asztal, a melyen rajzoló művészeknek, kik rézmetszeteket akarnak használni, különös utánjárásra megengedik, hogy dolgozzanak.

Két sor alacsony szekrény szolgál a XII. és XIII. teremben a legnagyobb alakú művek, mint térképek, utazások, múzeumok s hasonlók felállítására.

Az utolsó szekrényekre mindenik terem négy szögletében, gúla alakú üvegszekrények vannak téve; ezek két üveg rekeszből állanak négy ablakból álló forgatható tetővel.

Itt van kiállítva egy válogatott gyűjtemény irodalmi és nyomdászati ritkaságokból, minők a tudomány minden ágából való első nyomtatott könyvek, különféle iratok, a melyekből második példány nem ismeretes (unica), pergamen-nyomtatványok, történelmi érdekű képanyomatok stb.

A II. Katalin czárnó képe mellett levő üvegszekrényekben láthatók: a legrégebb történelmi művek (a nagy nürnbergi krónika 2000 fametszettel 1493-ból, a szászok krónikája 1492-ből, s a magyaroké 1473. és 1488-ból), a legrégebb utazási könyvek (Marco Polo, 1481, Mandeville, Breidenbach, 1488., az indiai utazások De Bry-től, a melyeket a könyvtár ritka teljességű gyűjteményben

bir), az első jogi munkák (a normannoké, 1483, a dánoké 1504, a lengyeleké 1495, a bajor hazai jog 1484. és hasonló), a legkritkább liturgiai művek, (a krakkói székesegyház agendája 1504-ből, s a wladiszlavi egyházmegye zsoltárkönyve, ugyanazon időből, mindkettő pergamenen, s eddigelé mindkettő ismeretlen; a morva testvérek hymnuskönyve 1564. stb.

A terem végén szemléletre vannak kitéve: torna- és címerkönyvek (a konstánczi conciliumkönyv 1483-ból, Ruxner „Anfang des Turnierens in deutscher Nation“-ja 1530-ból, stb. prófétai s kabalisztikus iratok (Nostradamus, Ruth, Indagine s hasonló), és a XIII. terem közelében néhány igen ritka idegen nyelvű rassicum, mint: Herberstein és Olcarius utazásainak első kiadásai, Strykowszki krónikája, s Fletscher, Miechowius, Koialowitz, Margeret, Korb, Okolski, Oderborn eredeti kiadásai; egy pápai kiáltvány 1504-ből, mely mindenkinek bünbocsánatot ígér, a ki a lieflandi lovagokat a moszkowiai nagyfejedelem ellen segíti; Sophia czarewna s Antonowics János czár szerfelett ritka arczképei stb.

A XIV. teremben hasonló módon vannak felállítva: az első görög nyomtatványok (az Etymologicum Magnum, Calliergi Pindarosa. Velence 1499. és 1515., az Anthologia Florencz, Alopa, 1494; az Aldus-féle Theokritva 1494-ből; a Juntin-féle Aristophanes, 1515-ből; a lyrikusok s a Florilegium Stephanustól 1560. és 1566. stb.); a legrégebb matematikai s astronomiai iratok (Euklides 1482., Ptolomaeus 1482., Albumasar, 1488., Angelus János, 1488., pergamenen); a legrégebb természetrajzi könyvek (Hortus sanitatis, és Herbarius 1485-ből, a Honesta voluptas Platinától, Katham Anatómiája stb.); régi értekezések a béke s a háború művészetéről, (Dürer Albert „Hadi építő művészete; rajzok Vegetiushoz; a küzdés művészete és módja); a zenéről (Glareanus, Roswick, Felstein, Agricola), továbbá újabb pergamennyomtatványok gyűjteménye (a Didot-tól Artois gróf számára kiadott francia szerzők, 1780. 12°; a svéd közjog, Stockholm 1617; VIII. Orbán latin költeményei, Róma, 1627. stb.) és nyomdászati különlegességek (különböző színű nyomás, tarka papírra s mindenféle más anyagra, szokatlan mintákkal stb.); végre Minzlow könyvtárnoktól régi könyvkötésekben felfedezett nevezetességek, melyek részint középkori kéziratok töredékeiből, részint

a xylographia és nyomdászat első idejéből való nyomtatott levelekből, részint régi fa- és rézmetszetekből állanak.

A XV. terem.

Egy tömör vas-szárnyajtó választja el ezt a termet a XIV-től s ily módon — ezen az emeleten — a könyvtár új részét a régítől. — A vasajtó elővigyázati rendszabály abból az időből, mikor a régi épületet közönséges kályhák által fűtötték, s e miatt a tűzveszély lehető volt.

Az egész könyvtárban sehol sincs a tér annyira összeszorítva, mint ebben a szögletteremben, mely ámbár kitünően meg van a négy ablak által világítva, azonban a szó szoros értelmében tömve van magas és alacsony szekrényekkel, lépcsőkkel, karzatokkal, melyek e mellett elmés módon valamennyien kiállításra vannak felhasználva.

Itt vannak : mindennemű képnymatok kiállítása, melyeknek czélja válogatott s áttekinthetően feltüntetett példák által a művészetág technikájának történetét szemlélhetővé tenni.

A tésztanyomás (Teigdruck), a bélyegnyomás, ércmetszetek, (Schrottschnitte) niello, játék-kártyanyomás, kalapácsmunka (opus mallei) mellé a fa (xylographikus) művek sorakoznak, mint : fametszetek és favészetek (Holzschnitt und Holzstich, valamint a különböző falapokkal nyomott levelek, az ugynevezett világossötétben (in sogenanntem Helldunkel) [chiaroscuro, clair-obscur]; azután a rézmetszetek, és pedig úgy a tulajdonképeni, vésővel rézen kivitt (gravure au burin, en taille-douce), mint az étetés által létrehozott (aqua-forte, à l'eau forte) metszetek; továbbá a fekete művészet (Schwarz-Kunst) vagy vakaró művészet (Schab-Kunst, mezzotinto, manière noire), nemkülönben a mosási módszer (Tuschmanière, aqua tinta, manière de lavis) s a pontozási módszer (gravur au pointille) próbái. — Ezután következnek az aczélmetszet, a kőnyomat, a kőszinnyomat (Chromolithographia vagy Lithochromia), a dombornyomás (Reliefdruck, guillochage), galvanographia, zinkographia, photographia vagy heliographia, (fényképek) minden nemből : rajzokról és rézmetszetekről, festményekről, faragott művekről, épületekről s a természet után; végre az ugynevezett természetes önnymás (Naturselbstdruck), az újkornak

ez elmés találmánya, minek dicsősége, daczára az angolok minden igényének, kétségkívül a bécsi udvari- s állami nyomda ismert kiváló hírű igazgatóját, dr. Auert illeti.

2. A német, olasz, németalföldi és francia iskolák rézmetszeteinek kiállítása, időrendben beosztva s úgy berámázva, hogy minden darabot tetszés szerinti módon a világosság felé lehet fordítani.

3. Orosz rézmetszetek kiállítása, ép úgy, a mint az előzők, egy hosszú alacsony szekrényen vannak elrendezve, és pedig időrendben az első népies képektől a mai akademikusok metszetéig. — A műkedvelő munkák között van néhány levél Miklós és Pawlowics Mihály nagyherczegek, Nikolajowna Olga nagyherczegnő és Schukowski s Olenin kezétől.

4. Nagy Péter czár képeinek kiállítása, 200 számnyi válogatott gyűjtemény, (az egészben 350 van), mely typosok szerint van rendezve és sok magasabb műbecsessel bíró levelet valamint unicumot tartalmaz. Mint különös curiozumok kiválnak közülök: egy latin és egyházi szláv nyelvű theologiai és philosophiai tételeket tartalmazó dísznyomat, egy több mint két rőf hosszú és $1\frac{1}{2}$ rőf széles atlasz darab, a két czári ifjú, János és Pál arczképeivel, mindkét uralkodónak átnyújtott a kiewi lelkész, akademia által 1691-ben; és egy londoni vendéglő czímer, a melynek mindkét oldalán Nagy Péter képe látható olajba festve, „Czar of Muscovy“ felirattal. — Ez a czímer sokáig függött a bolt előtt, melyről állítják, hogy a czár látogatta, mikor az angol hajógyárakban dolgozott, 1804-ben Oroszországba hozatott, s nem rég a pétervári tudományos akademia a könyvtárnak ajándékozta.

A XVI. terem.

Modern irodalom.

Hat oszloppár emeli itt a padolatot, mely a közepén nyílt, s feltekintést enged a felső emeletbe, — szerencsés építészeti gondolat, mely e könyves teremnek nagyszerűen elegans jellemet kölcsönöz. — A szekrények, az oszlopok és oldalfalak közötti téren, az ablak köré vannak csoportosítva (a régi oxfordi könyvtár mintájára), úgy hogy a közepén, a hol az oszlopok mellett antik

mell- és egész szobrok főszoftvényei állanak, egy széles folyosó marad szabadon.

A XVII. terem.

Irodalomtörténet s könyvészeti nevezetességek.

Ez a közép- és díszterme a könyvtár régibb részének. Ez az alsó emelet elfogadó terme (a III. terem) fölött fekszik, s mint az, tojásdad alakú. — Egy nagy kettős lépcső vezet ide a közönséges könyvtári előteremből, ezenkívül a kis összekötő lépcső az elfogadó teremből, s egy hasonló van még itt alkalmazva a második és harmadik emelet összekötésére. — A XVI. és XVIII. termek saját, valamint karzataik ajtajai szintén erre a teremre nyílnak, mely mindkét emeleten át tart, s fönt három ablak, lent ugyanannyi tüvegajtó által van megvilágítva, melyek arra a keskeny balkonra nyílnak, a melyik a könyvtár kerek szögletét körülveszi.

A belső körfalaktól mérsékelt távolságban álló tiz nagy ion oszlop két karzatot emel, melyek közül a felsőt oszlopos korlát (balustrade) s mellszobrok koszorúzzák.

A teremben köröskörül szobrok állanak s közepén vésett talapzaton egy nagy márvány váza áll, rajta domborművű ábrázolásban Ámor és Psyche menyegzője.

A fali szekrények egy része s 15 vitrina, különféle módon az oszlopokra s azok közé az ablakmélyedésekbe alkalmazva (némelyek helykimelés céljából úgy vannak berendezve, hogy forgathatók legyenek) különféle látnivalókat tartalmaznak, névszerint :

1. Kiállítást a legkülönbözőbb anyagokból, a melyekre a legrégebb időktől a legujabbakig irtak és nyomtattak, tehát íráspórák köre, érczre, viasztáblákra, papyrusra, pálmalevelekre, fabotokra, fakéregre, selyemre, bőrre, mindenféle fajta pergamenre és papírra, és pedig az utóbbiakra, mint a legesleghasználatóbb anyagra, közelebbi időmeghatározással.

Az itt létező legrégebb rongypapír-példány 1380-ból való. A papyruspéldányok között van egy igen érdekes, eddigelé még senkitől ki nem betűzött kézirat, állítólag chaldaei, s a hozzá-

fűzött, különben pedig semmi által sem igazolt latin fordítás szerint egy rabinustól ered, a ki Krisztus haláláról, mint kortársáról beszél.

A fordítás szent Jeromos eredeti kéziratának van kiadva, mivel azonban gyapotpapírra van írva s hibás latinságú, ez állítás nem szorul további ellenvetésre. — A kézirat Varsó bevétele után Suworoff által jött napvilágra, ki azt eléggé fontosnak tartotta arra, hogy külön futárt küldjön vele II. Katalin czárnőhöz. — Azóta Európa legismertebb orientalistái kérdeztettek meg felőle, azonban döntő eredmény nélkül. — Az írás, noha szemmel láthatólag igen régi, a legtávolabbról sem hasonlít a keleten és nyugaton eddigelé ismeretesek egyikéhez sem.

2. Folytatása vagyis inkább kezdete az irodalmi és nyomdai ritkaságok kiállításának, mely a XII. és XVI. termekben folytatódik.

Szemléletre vannak itt kiteve a xylographia és nyomdászat első termékei, mint: két igen régi fanyomtatású könyv, szent János jelenései, és a szent Szűz élete (1430—1445); az *Armenbibel* és a *Heilsspiegel* (1440) régi utánzatai; levelek az első mainzi zsoltárból (1457—1459); Guttenberg *Catholicon*-ja (1460); a *Clementinák* (a Faust és Schöffler-féle nyomda remeke, ugyanazon évből, pergamenen); Sweynheim és Pannartz (Róma, 1469) *Liviusa*; Terentius első kiadása (valószínűleg Cöln, 1470, a miből eddig csak egy példányt ismertek); *Turrecremata commentárja* a zsoltárokhoz (Zeiner-féle típusokkal s a nyomtatási helylyel, Cracis (?) 1475 körül jelent meg); szent Dorothea Pruthena élete (a Poroszországban, Marienburg, 1492. nyomott könyvnek egyetlen első nyomású példánya); a *Dyalogus creaturarum*, Stockholm, 1495. (az első svéd nyelvű nyomtatott könyv) stb., továbbá: a *Heures de la Ste Vierge* egy gyűjteménye, Parisban nyomtatott a XVI. század első éveiben, pergamenen miniatur képekkel; ritka első kiadásai a régibb spanyol, olasz és francia irodalomnak, mint: az *Amadis de Gaula*, Sevilla, 1539; Dante florenczi kiadása 1481-ből (híres a benne levő első keltezett rézmetszetről); Petrarca első aldina kiadása, (1501. a pápa által eltiltatott); *Melusina*, 1478. *Lancelot du Lac*, 1494; *Le Roman de la Rose*, 1531; *L'art de la Faulconnerie*, 1492; *le Vergier amonreux et les Visions* (mindkét utóbbi még teljesen ismeretlen a francia irodalomban); a *Theuerdank*, 1517. Dürer Albert talál-

mányának typusaival s Scheufelein János fametszeteivel diszítve; a *Parcival* és *Titurel*, 1477; *Das Buch der Weisheit*, 1484; régi és ismeretlen röpiratok (Szentek életei) egész sorozata Cölnből, stb.; végre különböző korszakbeli igen kicsiny, miniatur kiadványok válogatott gyűjteménye.

3. Figyelemreméltó kötések s történelmi nevezetességű példányok kiállítása, melyeket itt tervszerűen rendeztek, hogy a kötés és könyvkedvelés (Bücherliebhaberei) történetéhez egy tapasztalati áttekintést lehetővé tegyenek.

A XV. és XVI. század fa és bőr meg talpbőr (Schwarten) kötésétől s a XVII. és XVIII. századi pergamen és szattyán kötésektől egész a legújabb chagrin — email — és elefántesont kötésekig egyesítve van itt mindaz, a mit a könyvkötészet a legkülönbözőbb országokban létesített. Thouvenin, Padeloup, Boseriau, Derome stb. régibb, s a könyvkedvelőktől annyira kedvelt párisi munkáikhoz Niedrée, Andrieux és Gruel újabb művei csatlakoznak, továbbá a szent-pétervári könyvkötőknek egy, a könyvtár által 1852-ben rendezett pályázat alkalmával kiállított diszkötései, melyek közt leginkább kitűnnek a Frick, Weidl, Agatz, Baermann, Houvalé, Maeder és Hoeckéi.

A történelmi nevezetességű példányok gyűjteménye olyan könyveket foglal magában, a melyek koronás fők vagy más híres személyek birtokát képezték, s a kiknek czímerei vagy névbejegyzéseiről felismerhetők; részben pedig magok a szerzők által beadott felajánlott példányokat. (Dedications Exemple).

Az orosz uralkodók s az egykori lengyel királyok mellett leggyakrabban előfordulnak itt a francia dynastiák tagjai II-dik Henriktől Lajos Fülöpig; ezenkívül Richelieu, Colbert, Séguier, D'Agesseau, Fouquet, Bossuet, Montausier, Pompadour stb. Egyedül De Thoux könyvtárából való könyvek egy egész szekrényt töltenek be; azután következnek a pápák s a római egyházi fejedelmek, Nápoly, Ausztria, Poroszország, Svédország, Dánia, könyvek városok czímereivel, mások Brühl, Hoym, de la Gardie könyvtáraiból stb.

Végül a közbülső ablak előtt egy külön állványon egy astrolabiumot találunk, egy Wallenstein-émléket, melyet a hadvezér rendszeren használt volt.

A XVIII. t e r e m.

Könyvészet, irodalomtörténet és polygraphia.

A látnivalók közül ebben a teremben, mely különben a XVI-ikhoz mindenben hasonló, egy *grand papir*-féle gyűjteményen kívül (mely t. i. igen nagy alakú és igen nagy szélzettel bíró könyvekből áll, a melyek ennél fogva nagyobb alakban vannak nyomva, mint a minőt a kinyomott rész maga tulajdonkép követelne) — itt van még a bécsi polygraphiai készlet, egy ajándék, a melyet a könyvtár a császári osztrák miniszteriumnak köszön.

Ez egy igen szép mivű rózsafa szekrény, melynek kihuzható osztályaiban mindenféle graphicus minták vannak, melyek a bécsi udvari és állami nyomdában alkalmaztatnak, mindenféle fajta typosokkal készült nyomásoktól kezdve egész az olajfestmény nyomatokig.

A XIX. t e r e m.

Philosophia.

A közbülső emelet legkülső terme, a könyvtár bal szárnyán, egyike az intézet azon kevés csöndes termeinek, a hol semmi egyéb nem ötlük a látogató szemébe, — mint a jól rendezett s az olvasó szolgálatára készen tartott könyvtömeg, a mi természetesen, — legalább a tudományszomjasra nézve — a legjobb magáért beszélő ajánlást tartalmazza.

Ugyanez áll a harmadik emelet XX—XXIV. termeiről, a hol a theologia igen gazdag osztálya van felállítva, a melyből azonban a legérdekesebb a többi termék kiállításába átment, s ezért a látni vágyó közönség is nem igen szokott ide fáradni.

A közbülső emelet tojásdad terméből a fölépcsőn ismét abba az előterembe jutunk, a melyből vándorlásunkat a könyvtárban megkezdjük.

A SZENTPÉTERVÁRI CSÁSÁRI KÖZKÖNYVTÁR 1860—1887-ig.

BALLAGI ALADÁRTÓL.

Jelen cikkemben, e folyóirat érdemes szerkesztőjének fölkérése folytán, a pétervári császári nyilvános könyvtárban (Imperatorszkaja publicsnaja bibliotyéka) 1860, vagyis a föntebbi füzet megjelenése óta beállott változásokat, és a könyvtár mostani állapotát szándékozom megismertetni.

Az orosz fővárosban 1887-ik évi július hó közepétől augusztus elejéig időztem, tehát épen olyankor, midőn a császári könyvtárban állítólag szünidők lettek volna. Az ó-naptár szerinti július elsejétől szeptember elsejéig tartó „*vacatio*“ alatt azonban, csupán a *kézirattár* és a *levéltár* van bezárva, de a tulajdonképeni könyvtár ép úgy használható, mint bármely más időszakban. A szünidő kitétele nem a közönségre, hanem csak a tisztviselőkre vonatkozik, a mennyiben valamennyien július, illetőleg augusztus havában kapják ki szabadságidejőket, — az otthonmaradók lajstromozó vagy soronkivüli munkát nem végeznek, s egyszerű polgári öltönytükben jelennek meg a hivatalukban, nem úgy, mint munkaidő alatt, midőn itt is, mint minden orosz könyvtárban, a könyvtárnokok lapos ezüst gombokkal, s rendszerint rendjelekkel díszített kék frakkban látnak hivatalos munkájokhoz.

A könyvtár a közoktatási, vagy a mint itt nevezik: „*a népfelvilágosodás*“ ministeriumának főhatósága alatt állott egész 1850. febr. 7-éig, midőn egy czári ukáz *udvari intézetnek minősíté* s a császári ház ministeriuma alá rendelte. 1863. július 24-kén egy újabb ukáz megint a közoktatási miniszterium ressortjába

helyezte, honnét legújabbán ismét az udvari miniszteriuméba tétetett át.

Az igazgatónak 1850 óta jogában áll minden hatósággal közvetlen érintkezésbe lépni, s a mi még fontosabb: a csár határozatától függő esetekben, az udvari, illetőleg népfővilágosodási miniszter útján, egyenesen a Felsőházhoz fordulhat. E rendszabály igen üdvösnek bizonyult. A könyvtár igazgatója mondhatni közvetlenül érintkező a monarchával, megszabadult a bürokrata formások lebilincselő nyügeitől, nem kell többé egyik fórumtól a másikhoz folyamodgatnia, minélfogva a könyvtár ügyei szabadabban s gyorsabb ütemben haladhatnak, mint annakelőtte.

Az intézet igazgatója s aligazgatója mindenkor excellenciás úr, kik nem a tudósok, hanem rendszeren az adminisztratív hivatalnokok sorából neveztetnek ki. A tudós elem a könyvtárnoki hierarchiában a tizenkilencz szakosztály vezetőivel kezdődik.

Hogy a könyvtár belső termeiben dolgozhassam, a főigazgató távollétében *Maikoff* aligazgatóhoz kellett folyamodnom, melyre nézve az utasítást a bejárással szemközt lévő földszinti irodában nyertem. Mellékelnem kellett igazoló okmányaimat s megjelölnöm a szakosztályt, melyben dolgozni óhajtok.

Kérvényemre negyednap kaptam meg az engedélytadó választ. *Sztasszoff* Wladimir úrhoz, a szépművészeti osztály óréhez utasítottam, ki a történelmi szakosztály vezetőjének távollétében, ideiglenesen a maga osztályán kívül, amannak is az élén áll. *Sztasszoff*, ki járt nálunk is, s összeköttetésben áll *Pulszky* Ferenczcel, *Csontos* Jánossal, *Budenz* Józseffel és *Wohl* Jankával, igen komoly utasításokkal látott el, s kifejté előttem, milyen kegyben részesülök, hogy a császári könyvtár belső termeiben kutathatok, kivált most, midőn szünidők vannak. Bemutatott *Fetterlein* úrnak, ki a történelmi osztályban aznap a felügyelő-könyvtárnok tisztét teljesítette, s egyszersmind fölírtá számomra a következő napokon megjelenendő felügyelő-könyvtárnokok nevét: ma *Fetterlein*, holnap *Lange*, holnapután *Boldakoff*, azután *Mazarovics* úr fogja gyakorolni a felügyeletet. Ezeknél majd sorra mutassam be magamat, s mindenkor csak hozzájuk forduljak, ha szükségem lesz valamire. *Sztasszoff* úr, kérésemre, nem minden vonakodás nélkül, a teremben lévő helyi- és czédula-lajstrom használatát is megengedte.

Ez időtől fogva mindennap 11-től 3-ig a történelmi szakosztály termeiben dolgoztam, erős felügyelet alatt. A könyvtárnok, ki velem szemközt ült, ha távozni akart a teremből, előbb hívta a „svajcárt“ vagyis a szolgát, ki a könyvtárnok visszatéréseig nem mozdult az ajtóból s folyton szemmel tartott.

Ha azonban újabb könyvre volt szükségem, s a szolgálóhoz fordultam a lajstromból kiírt számmal : az a czédulát nem fogadta el, hanem intett, hogy majd csak adjam át a könyvtárnoknak. Csak ekkor értém meg egész teljességében *Sztasszoff* ama kijelentésének valódi értelmét : „ha valamire szükségem lesz, mindenkor csak a könyvtárnokhoz forduljak.“ Mert a császári könyvtárban a szolgálóknak és díjnokoknak szigorúan meg van tiltva, hogy a könyveket helyökről elvegyék. A belső termekben *egyedül a fölesküdt tisztviselőknek és könyvtárnokoknak szabad a könyveket helyeikről elmozdítani.*

Tévedés volna e drákói rendszabályt az állami szertartásos és autokrata kormányzattal hozni okozati kapcsolatba. Mivel Oroszország egyéb nyilvános könyvtáraiban sehol efféle rendszabályokkal nem találkozunk : eleve föltehetjük, hogy az itteni specialis szigorinak, specialis alappal és okkal kell birnia.

Az a különös ok : a tizenhat évvel ezelőtt itt végbement roppant nagy lopás, melyet nagyszerűségben, eddigelé tudtommal egyedül, az ötvenes évek elején a párizsi császári könyvtárban előfordult *Libri-féle* és a néhány évvel ezelőtt a római *Vittorio Emanuele* könyvtárban elkövetett lopás múlt fölül. Ama lopásnak a rémülete alatt, ugyanabban az évben, 1871-ben szerkesztették a belső termekre vonatkozó rendszabályokat, melyeknek tehát magyarázatát is abban a lopásban kell keresnünk.

Dr. Pichler Alajos bajor pap, Döllinger társa, az ó-katholizmusnak kétségkívül legtudósabb előharczosa, miután „*Die Geschichte der Trennung der orientalischen Kirche von der occidentalischen,*“ valamint „*Die Theologie des Leibniz, mit Rücksicht auf die kirchlichen Zustände der Gegenwart*“ czimű, egyébként bámulatos eruditióról tanuskodó művei az *indexre* tétettek, s ő maga kiközösítettett : tarthatatlan helyzetéből szabadulandó, 1869-ben Oroszországba vándorolt ki, hol 3000 rubel fizetéssel azonnal beosztott a beltügyministeriumba. Ez azonban csak hivatalkör nélküli hivatal volt, melyet bizonyára azon szolgálatokért

kapott jutalmúl, melyeket előbb említett művében a görög orthodox egyháznak tett a pápaság igényeivel szemben.

Rövid idő múlva, 1869. június havában számfőlötti könyvtárnokká neveztetett ki a császári könyvtárhoz. E hivataláért fizetést nem húzott, de ezen a czímen szabadon kutathatott a könyvtár minden szakosztályában, s tetszése szerint vihetett ki könyveket házi használatra, természetesen, a szabályok szerint kiállított térítvényt hagyva az illető könyv helyén, s bevezetve annak czímét a könyvtárnokok kölesönkönyvébe.

Kevéssel Pichler kinevezése után Posselt, a jogtudományi szakosztály öre észrevette, hogy néhány röpirat, később, hogy néhány nagyobb munka elveszett. Posselt júliusban szabadságot kapott, s külföldre utazott, hol nemsokára Pichler levelét kapta, melyben ez újabb könyveltünésekről értesíti; egyszersmind figyelmezteti egy ifjú orosz tudósra, ki csak nemrégiben kapott engedélyt a belső termekben kutatásra, s gyakran matat a könyvek között.

Nagy volt a riadalom a könyvtárban. Minden szakosztályban panaszkodtak nyom nélkül eltűnt könyvek miatt, de a tolvajt, bár egy sereg embert vettek gyanúba, voltakép még nem is sejtették. Ez állapot így tartott 1869. decz. haváig, midőn Pichler a kormány meghagyásából Rómába ment az egyetemes zsinatra, hol 1870. márcziusig tartózkodott. Visszatérőben Budán is dolgozott az országos levéltárban, hol egyháztörténelmi műveihez való igen beceses anyagot látott, de nem dolgozta fel, csak jegyzékbe vette.

Alig tette be ujjalag lábát a könyvtárba, megint újra kezdődött a még le sem csendesedett izgalom és felháborodás, a tanakodás és lótás-futás a folyton ismétlődő könyveltünések miatt. Egy nap alkonyatkor *Szobolscsiskoff* könyvtárnok gyorsan keresztül megy egy termen, hol Pichler ép a könyvek közt kutatott. Egy szó sem esett köztük, mindamellett másnap egy francia levelet kap Pichlertől, melyben ez szemrehányásokat tesz neki, hogy őt gyanakvó szemmel kíséri, holott ő tisztán tudományos kutatásainak él, s távol van tőle minden aljas szándék.

E levél eltévesztette czélját. *Szobolscsiskoff* közlé Deljanoff államtitkár és könyvtárigazgatóval (jelenleg közoktatásügyi minister), kijelentvén, hogy a „*qui s'excuse s'accuse*“ s egyéb gyanuokok alapján, ő a maga részéről bizonyosnak tartja, hogy

Pichler a tolvaj. Deljanoff elhárítá e vádat : nem tehette föl egy papról, ki európai híri tudós, magának a császárnak pártfogoltja, hogy könyvlopásra vetemedjék.

A könyvek eltünése azalatt egyre tartott. Legtöbb hiányzott a theologiai szakosztályból (mely akkor 150,000 kötetből állott); de azonkívül a kéziratár kivételével minden osztályban nagy pusztítás constatáltatott. Elveszett Voltaire 72 kötetes díszkiadása, egy teljes Florian, Béranger, Goethe, Schiller, Gentz, Savigny stb.

Erre a főigazgató elrendelte, hogy minden könyvtárnok, valamennyi nála lévő könyvet visszahozzon év utolsó napjáig, és hogy délutáni négy órán túl senki sem dolgozhat a szakosztályokban. Ez ellen Pichler folyamodott, mire azonban a már szintén gyanupörrel élő főigazgató nem is válaszolt. Mindez nem vezetett eredményre. Szobolscsikoff még egyre azt hajtotta Deljanoff előtt, hogy a tolvaj nem lehet más, mint Pichler, ki gummiczipójében nesztelenül surranhat át egyik teremből a másikba, s a ki mindig felöltőben jár a könyvek között.

A főigazgató most rendeletet adott ki, hogy *felöltőben nem szabad a belső termekben járni*. Pichler a rendeletet méltán vette magára, mert egyedül ő nem vetette le ott sem a felöltőt. Az igazgatóhoz fordult tehát sérelmével — mert annak minősíté. Ő, úgymond levelében, a „*schola Salernitana*“ hive, melynek arany szabálya, hogy télen-nyáron lehetőleg egyformán kell öltözködni, s azért ő nyáron is — a télinél kissé könnyebb — felöltőben szokott járni. Felsőruháját nem is hagyná örömet az előcsarnokban, mert a hol, mint Oroszországban, könyveket lopnak, ott a felsőruhát még hamarább elemelik. Azonkívül tekintetbe veendő még, hogy a theologiai szakosztály nincsen fűtve; ő tehát ezentul két felöltőben fog megjelenni : a télit leveti az előcsarnokban, de magán hagyja a nyárit. Ha kérelme visszautasítottatnék, azt egyértelműnek venné azzal, hogy állásától fölmentették.

Deljanoff pusztá gyanura nem utasíhatta ki a császár pártfogoltját, a nagynevű tudóst, s így ez ezentul nyári felöltőben kalandozott a termekben. A lopás azalatt egyre tart, mig végre 1871. márcz. 3-án bekövetkezik a katastropha.

Szobolscsikoffnak egyebek közt feltűnt az is, hogy Pichler hazamenetelekor sohasem engedte fölsegíttetni téli felöltőjét. Ő tehát egy ügyes szolgát megbízott azzal, hogy midőn Pichler

haza akar menni, adja rá a téli kabátot, s ha ezt, előreláthatólag, nem engedné meg, lépjen hozzá s azon türtgy alatt, hogy ruhájáról egy pizsokfoltot akar lekefélni, tapogassa meg.

A kivetett tör megfogta a vadat. A szolga csakugyan nem adhatta fel a téli kabátot, de keféje nagyot koppant a tudós — hátán. Pichler el akar menekülni, de a svajcár megragadja, lármát csap, a lesben álló tisztek — a capite Szobolscsikoff — ott teremnek. Pichlert erre az irodába vezetik, hol a hátról szent Ambrus műveinek egy foliáns kötetét, zsebeiből két kis könyvet húztak ki. Azt állítá ugyan, hogy téritvényt írt róluk, de a téritvény bizony nem került elő.

A könyvtárnokok ekkor, a főigazgató parancsából, Pichlerrel együtt droskéba ültek, s lakására hajtottak házmotozás végett. A doctor lakásán ezen első motozás alkalmával a császári könyvtár könyvei közül nem kevesebb mint 4372 kötetet találtak meg nyolcz faládba csomagoltan, készen az elktülésre. A könyvtári jegyek minden könyvről gondosan el voltak távolítva, s hogy kötésükről rá ne ismerjenek illetékességi helyökre, táblájokat papirosba borította. A nagy kétféjűsasos stampiglia kivakart helyére mindenütt egy Klio alakjával díszített „*Ad bibliothecam Dr. Pichler*“ feliratú paizska volt ragasztva. Későbbi házmotozás alkalmával megint nagy mennyiségű könyvre, rézmetszetre, könyvekből kivágott metszvényekre bukkantak lakásán; megállapítatott, hogy egy angol bibliából 56, egy francziából 236, egy holland bibliából 135 metszvényt hasított ki. Egy lengyel utazási könyvről leszedte az ezüst kapesokat. Különös előszeretettel üzte azt a foglalatosságot, hogy a folyóiratokból egyes értekezéseket vágott ki. Ezeket aztán odahaza befűzte, czímmel látta el, s pontosan rávezette a folyóirat czímét és kötetszámát.

A letartóztatott Pichler ügyében június 24-én tartatott meg az esküdtszéki tárgyalás, melyen több császári nagyherczeg is megjelent a hallgatóság közt, s melynek mintegy száz lapra terjedő részletes leírása külön is megjelent: „*Dr. Alois Pichler und der Bücherdiebstahl aus der kaiserl. öffentl. Bibliothek in St. Petersburg. Bericht über die Verhandlungen vor den Geschworenen am 24. u. 25. Juni 1871 nach stenographischen Aufzeichnungen v. J. Chr. Marguse*. St. Petersburg. 1871.“ czim alatt.

Dr. Pichler az esküdtszék előtt rendkívül ügyesen védte

magát. Mindig csak arra tért vissza, hogy a könyveket nem lopási szándékból, hanem csak használatra vitte ki. Azonban kárba vezett minden fáradsága, mert az előre megfontolt lopási szándékról tömérdek bűnjel tanuskodott.

Mindenekelőtt maga a felöltő, melynek hátára Pichler akkora zsákot varratott, hogy abban egy vaskos foliáns kényelmesen elfért. E találmány fölfedezését elutasítá magától: ő azt Lasaulx-tól tanulta, ki zsebei és a könyvek kimélése czéljából találta volna fel. „Beláttam, — így szólt — hogy igaza van Lasaulx-nak, s azért unokahúgommal hasonló zsákot varrattam felöltőm alá. Abba csak úgy rézsút kell beledugni a könyveket, s akkor igen használható. Mondhatom az a zsák igen hasznos!” Csak a felharsanó nevetés figyelmeztette a doctort, hogy ez egyszer nagyon elvetette a sulykot.

Az előre megfontolt lopás tényálladéka mellett bizonyított még a doctor lakásán lelt lopott könyvekről szóló 229 czédula, melyeket az ABC lajstromból azért szedett ki, hogy a hiányok megállapítását megnehezítse. Továbbá az, hogy a folyóiratokból művészi tökélyvel kivágott értekezések helyén támadt hézagokat, hogy fel ne tűnjenek, gondosan beragasztgatta.

Nagy fűrfanggal igyekezett hamis nyomokra vezetni a könyvtárnokokat. Ezért tüntetett el kézművesek számára szánt kézikönyveket, illatszerezs-kátét, tánczismét stb.; néhány több kötetes műből csak egy kötetet vitt el, fölfedezte a hiányt, s ebből a könyvtárnokok tanácskozásai alkalmával, azt következtette, hogy a tolvaj csak valami tanulatlan ember lehet, ki pusztán tüzerkedés végett, mindent lop, a mi kezébe akad.

Pichler azzal mentegetőzött, hogy a könyvtári jeleket Rómában időzése alatt, unokahúga az ő tudta és beleegyezése nélkül, azért vakarta ki, hogy Pichler paizskáit azok helyére erősebben ragaszthassa. Ő egyébként visszaakarta a szánalmasan megcsontított könyveket szolgáltatni. Azonban minden jel az ellenkező szándékra vallott. Több lopott könyvre, megint félrevezetés czéljából, Pichler sajátkezűleg írta be: „von Döllinger zum Geschenk erhalten,“ „von Lindl erhalten.“

Pichler, szabad lábon maradt unokahúgához, hörtönéből leveleket írt. Ez azonban fölfedeztetett, s ruhái megmotoztatván, abban négy kis darab, sűrűn teleirt papirost találtak, melyeken a legéleselműbb casuistikával mintegy szájába rágja unoka-

húgának, hogy minden képzelhető kérdésre mit válaszoljon. E levél minden kétségen felül helyezte a bűnös szándékot, s az esküdtek ki is mondták úgy Pichlerre, mint unokahúgára a bűnöst. Ennek alapján a törvényszék Pichlert az állásával és személyével járó minden különös jog és kiváltság, valamint a Szaniszló-rend másodosztályú érdemkeresztje elvesztésére s Szibériába való élethossziglan tartó száműzetésre ítélte; az okozott kár megtérítése fejében pedig 1892 rubel fizetésére. Unokahúgát, Wimmer Crescentiát jogai s kiváltságai elvesztésén kívül, négyhavi dologházi munkára, s kiszabadúlta után, Oroszországból való kiutastásra ítélték. Azon esetre, ha hazájába nem eresztenék be, még két évig rendőri felügyelet alatt élhet orosz területen.

A császár megerősítette az ítéletet. Pichler számos egyéb tolonczczal együtt Szibériába deportáltatott, hol Tobolskban, mint német kereskedők gyerekeinek nyelvmestere talált foglalkozást. Két évig élt ama zordon égalj alatt, életfentartási gondokkal küzdve, elzárva tanulmányaitól, s mint közönséges tolvaj örökre elszakítva egykori pályatársaitól s barátaitól. Végre azonban, 1873-ban titótt reá nézve a szabadulás órája. Lipót bajor herczeg azon alkalmából, hogy Gizella főherczegnőt nőül vette, a hozzá folyamodó dr. Pichler könyörgésére, annak kiszabadítása végett egyenesen a czárhoz fordult, ki el is rendelte a büntetés elengedését. Pichler 1873 őszén tért vissza Tobolskból Felső-Bajorországba, hol attól fogva elvonultan élt Siegsdorf községében, a következő év nyarán bekövetkezett haláláig. Azt a gyakran emlegetett szándékát, hogy magát a közönség előtt igazolja, nem váltotta be.

Pörének folyama alatt 1871-ben az „Allgemeine Zeitung“ kelt legerősebben védelmére, az állítván, hogy kóros elmeállapotból eredő leküzdhetlen szenvedély, az u. n. bibliomania vezette volna tetteiben. Nagy vita támadt ekkor a fölött, vajjon közönséges lopás vagy kleptomania ténye forog-e fenn? Részünkről biztosra vesszük, hogy dr. Vollert büntetőjogász véleménye fejezte ki az igazságot, mely szerint szertelen fukarságból eredő fősvénység volt a forrása Pichler tetteinek. *L'appetit vient en mangeant* — e mondás illik a bűnösökre is, s igen közönséges tapasztalat, hogy az embert az egyszer elkövetett bűn démoni erővel ragadja magával, szolgáljává kényszeríti, nem ereszti ki többé

karmai köztül. Így lesz lassankint a tolvajnak második természetévé vagyis mániájává a tolvajlás, a mi azonban nem szünteti meg az illetőnek morális és büntetőjogi felelősségét.

A Pichler-ügy hívta életbe a belső termekre vonatkozó igen szigorú rendszabályokat, valamint azt az intézkedést, mely szerint értékesebb rézmetszvényekkel díszített művek csupán az igazgató írásbeli engedélyével használhatók a nagy olvasóteremben. Így állott be a reactió a könyvtári kezelésben; egész addig, a báró Korff-féle szabadelvű aera uralkodott az intézetben.

Báró Korff Andrejevics Szende államtitkár, mint könyvtári főigazgató, minden tekintetben újjáalakítójává lett a keze alá adott intézetnek. Igazgatóságának 1859-ben megtölt tiz éves jubileuma alkalmával kiadott jelentése (Deszjatiljetie imperatorszkoj publicsnój biblioteki 1849—1859. Szanktpeterburg, 1859.), az ő üdvös reformjainak egész sorát tárja fel. Igazgatói állását 1861-ben a czár magánkancelláriájának vezetésével váltotta fel; ám a könyvtár mindvégiglen magáénak tartotta, s midőn 1867. jun. 9-én államszolgálatának ötven éves jubileumát ülte, mindekelőtt a könyvtár mutatta be előtte hódolatát, a könyvtárnokok által harmincz nyelven írt dísz-album átnyújtásával. Mint államminister és valóságos titkos tanácsos hunyt el 76 éves korában, 1876. január $\frac{2}{14}$ -én.

Korffnak alapelve, mint az 1860-ki Serapeumból látjuk, e mondatban nyert kifejezést: „Das Publicum ist nicht für uns da, sondern wir für das Publicum.“ Mérges ellensége volt minden bürokrata czopfnak és formalismusnak. 1850-ben behozta a könyvtári tiszteletbeli tagok és tiszteletbeli levelezők intézményét. 1851. decz. 1-jén látogatási szabályzatot adott ki, melyek a belső termekre vonatkozó rész kivételével, mai napig azon módon érvényben van. A kikölcsonzésre jogositottaknak az ő fáradozásai következtében engedték meg, hogy tetszésök szerinti mennyiségben vihetnek ki könyveket használatra. Külföldi és ismert orosz tudósoknak engedélyt adott, hogy a belső termekben is dolgozhassanak. O állította fel az üvegszekrényeket, melyek a könyvtár cimeliothecái; ezekben van kiállítva egyebek közt a Hess András-féle budai krónika, Thuróczi 1488-ki britanni és augsburgi kiadása, és több XVI. és XVII. századi magyar biblia.

Sajátságos, hogy báró Korff, a könyvtárnokok heti conferentiáját, — melyet a német szaklapok ép az ő korában ajánlgattak legsűrűbben, — vonakodott életbe léptetni, s a heti conferenciák csakis az ő távozása után jöttek divatba a könyvtárban. Részemről ama vonakodásának titkát abban találom, hogy ő is, mint minden igazán munkás, tett- és akaraterős, kormányrátermett ember, irtózott a bizottságok szószátyár tanakodásaitól, s a szükséges információkat alkalmmilag, bizalmi emberei révén szerzte meg.

Nem bírná meg e kötet terjedelme, báró Korff minden ujtásának részletes elősorolását. Azért jobbnak látom, csupán a legfontosabbat emelni ki. Azt a nagyszerű tervét értem, mely oda irányult, hogy a császári közkönyvtárat, addigi encyclopaedicus jellegének megőrzése mellett, egyszersmind *nemzeti* könyvtárrá alakítsa át. Ez alapon kezdeményezte a világhírű „*Rossica*“ gyűjteményt, mely többet ölel föl, mint a mennyit czége sejtet. Mert nemcsak az Oroszországról és az oroszokról, hanem a föld minden szláv népéről orosz és egyéb nyelveken megjelent művek legnagyobb részét magában foglalja. Helyes czime tehát nem „*Rossica*,” hanem „*Panslavitica*“ volna.

Roppant munka volt e gyűjtemény beszerzése. Mindenekelőtt egymásután több lajstromot nyomtatott ki: „*Desiderata der kaiserl. öffentl. Bibliothek zu St. Petersburg, für deren Erwerbung sie die verhältnissmäßig höchsten Preise zu zahlen bereit ist*“ czim alatt. E lajstromokba fölvétettek a hiányzó, egyébként ismeretes panszláv vonatkozású könyvek, s magukat a lajstromokat nemcsak a könyvtár főbizományosához, Baer frankfurti könyvárushoz, hanem a szélrózsa minden irányában szétküldözték. Ettől fogva a külföldi könyvárusok egész hajsztát tartottak minden panszláv könyvre, s a mit megkaparíthattak, menten följajánlották a pétervári könyvtárnak. Egy holland könyvárus például 1450 darab panszláv tárgyú könyvet gyűjtött össze, melyeknek 174 lapra terjedő lajstromát a következő czim alatt tette közzé: „*Essai d'une bibliographie Neerland-Russe. Catalogue d'une collection remarquable de livres, atlas, cartes, portraits, planches, manuscrits Hollandais, et de plusieurs livres étrangers, tous concernant la Russie et la Pologne. Avec des notices bibliographiques et historiques sur les écrits de Aitzeme, Blaeu,*

Massa, Waghenaer etc. et une table systématique. Le tout recueilli, décrit et offert aux prix marqués par F. Muller. Amsterdam, 1859.“

A „Rossicák“ gyűjtésénél bizonyult be a tiszteletbeli levelezők intézményének életrevalósága. Ezek tudósították a könyvtár igazgatóságát a hazájukban megjelenő pánszláv tárgyú könyvekről.

Igy pl. a szent István koronája alatti országok bibliographiáját a Zágrábban lakó *Thalatz*, mint tiszteletbeli levelező állította egybe. S attólfogva minden hazánkban megjelenő szláv vonatkozású könyv megszereztetik a könyvtár részére. Ezek a Korffról nevezett teremben vannak fölállítva, hol a szlávokról idegen nyelven írt 40,000 kötet könyv van elhelyezve. Ott irtam ki a katalogusból pl. a következő munkákat: *Áldor Imre: Nagy Péter a minden oroszok czárja. Ballagi Aladár: Wallenstein's kroatische Arkebusiere. Gogoly: Beszélyek az orosz életből és Bulyba Tárász. Hunfalvy Pál: Utazás a Balt-tenger vidékein. Gr. Kuun Géza: Adalékok Krim történetéhez. Kállay Béni: Oroszország keleti törekvései. Kállay Ferencz: Finn-magyar nyelv. Kosciuszko legendája, francziából de Gerando Antonia. Michelet: Lengyel- és Oroszország. Ónody Bertalan: Khiva dinnyészete és Khiva gazdasági növényeiről és a velők hazánkban kezdett honosítási kísérletekről. Tolstoy: Családi boldogság, oroszból ford. Szentkirályi Albert síb.*

E rövid lisztából is látható a pánszláv szellem, mely a Rossicák gyűjtésében nyilvánul. Horvát, lengyel, orosz, khivai egyaránt be van osztva a gyűjteménybe.

Korff a desideráták kinyomatása után autographáltatta a „Rossica“ lajstromait, hogy a könyvtár állagát feltüntesse. Az 514 lapra terjedő próbaíveket: „Feuilles d'épreuve (Correcturbogen) du catalogue des Russica de la Bibliothèque Impériale Publique de Saint-Petersbourg“ czím alatt szétküldözte a könyv-árusokhoz és levelezőkhöz, s miután ily módon megint egy csomó könyvhöz jutott, kinyomatta a „Rossica“ lajstromát akkép, hogy a több kötetes mű első fele az orosz nyelven, második fele az idegen nyelveken írt pánszláv vagy azon tárgyra vonatkozó műveket tartalmazza.

Egész az 50-es évekig a könyvtár merőben a Festnagelungs-System alapján volt fölállítva. Régi, elavult rendszer, mely mellett a könyveket folyton egyik polcra a másikra kellett

áthelyezni. Fölállításukban a tudományszak és az ABC-rend volt az irányadó, melynek alapjául a következő régi munka szolgált:

„*Essai sur un nouvel ordre bibliographique pour la bibliothèque impériale de St. Petersbourg, présenté par le C. d'E. Alexis Olenin et approuvé par le directeur en chef en 1808. Traduit du Russe par V.A. de Grandidier. Petersbourg, de l'imprimerie du gouvernement.*“ 1809. 4r. 112 lap.

Olenin rendszere a következő főosztályokra oszlott:

I. Sciences : Sciences intellectuelles. 1. Theologie. 2. Jurisprudence. 3. Philosophie. 4. Histoire. — Sciences naturelles : 5. Histoire naturelle. 6. Médecine. 7. Physique. 8. Chymie. — Sciences exactes : 9. Mathématiques pures et mixtes.

II. Arts : 10. Arts mécaniques. 11. Arts libéraux. 12. Arts oratoires.

III. Philologie : 13. Linguistique. 14. Polygraphie. 15. Critique.

Korff szakított e rendszerrel. Elvül mondta ki, hogy alszakok és az ABC-rend csak a lajstromokban legyenek, de a könyvek fölállításánál csupán a főszakok — melyek számát 19-re szaporította — és a könyvek háromféle alakja legyenek az irányadók. Egyszersmind fölállította a szakosztályokat, melyekben a főnököket fölmenté minden gépies munka alól, szabad kezet engedett nekik mindenben, s csupán a felügyeletet, a felelősséget s a lajstromozás kötelezettségét ruházta rájuk.

Ily módon a könyvtár ügykezelésében semmi fennakadás nem történt, s ha nem is oly egyöntetűen, mint a Bibliothèque Nationaleban, de annyi bizonyos, hogy hasonlíthatatlanul kevesebb költséggel készítettett itt el a három catalogus, t. i. az alphabeticus, a systematicus és az inventarium. Egyedül a történelmi szak lajstromai nem készültek még el teljesen. Ott maig is a Festnagelungs-System van életben. Ime egy könyvczím:

Testament politique de Colbert. A la Haye, 1693. 12°.
Jelzet: 14. XXXIV. $\frac{6}{25}$., vagyis a 14-ik szoba XXXIV. szekrényének 6-ik polczán a 25-ik darab.

Változhatlan elvül van kimondva, hogy a pétervári könyvtárról egytetemes lajstromot nem készítenek. Igen helyesen. Mire az a roppant munka elkészülne, kész ócskaság volna. Ellenben nagy gondot fordítanak specialis lajstromok szerkesztésére. Ilyenek pl. a Rossica több kötetes gyűjteménye, melyet kiegészít a

dr. Pfaff bibliophil által, — kinek a könyvtárnokokkal egyenlő jog engedélyeztetett a könyvtár használatát illetőleg, — orosz jogi és politikai művekről tisztán tudományoszeretből, ingyen elkészített kimerítő lajstroma; Muralt könyvtárnok műve: *Catalogue des manuscrits Grecs de la Bibliothèque Impériale Publique de St. Petersbourg*; továbbá: *Les Elzevir de la Bibliothèque Impériale Publique de St. Pétersbourg. Catalogue bibliographique et raisonné, publié sous les auspices et aux frais du prince Youssouhoff et redigé par Ch. Fr. Walther, bibliothécaire supérieur de la bibl. imp. publ. St. Pétersb., 1864. 332 lap; a szamaritanus és a héber kéziratok jegyzéke 1875-ben két vaskos kötetben jelent meg.*

Az évi gyarapodás lajstromát évenként teszik közzé, s többnyire évenként adnak jelentést a könyvtár állapotáról s egy évi történetéről. Ezt a jelentést 1863-tól fogva egy ideig, három évről három évre, a népfelvilágosodás miniszteriuma saját jelentésének függeléke gyanánt adta ki.

Igen érdekes még Minzloff lajstroma a pétervári könyvtár saját kiadványairól, vagy az arra vonatkozó könyvekről, mely LIV+38 lapra terjedő 4r. füzet ily cím alatt jelent meg: *Catalogue des publications de la Bibliothèque Impériale Publique de Saint-Pétersbourg, depuis sa fondation jusqu'en 1861, ainsi que de différent écrits qui la concernent spécialement, ou qui ont été publiés à son profit.* Ebben a szabályzatok, évi jelentések, útmutatók, lajstromok, kettős példányok catalogusai, saját kiadványok, a könyvtár javára közzétett művek, s a könyvtár példányairól kiadott kéziratok, nyomtatványok teljes lajstroma van közzétéve.

Csakis szakemberek méltányolhatják eléggé ama kiadvány értékét. Mennyivel kisebbek a mi könyvtáraink, s mégis kötve hiszem, hogy lenne egy is, mely ilyfajta catalogust, ha csak éveket nem szán rá a személyzet, csak megközelítőleg teljesen is közzétehetne. Ép e folyamban van pl. közölve, a Toldy Ferencz könyvtárából birtokomba került m. t. akadémiai könyvtári szabályzat, mely tudtommal, a fővárosi nagy könyvtárak gyűjteményeiben csak egy példányban van meg.

A péterváriak ügykezelése e részbenmintaszerű. A könyvtárra vonatkozó minden lapocska vörös szattyanba kötve külön van fölállítva az olvasóteremmel szemközt fekvő szobában. Van köztök számos ritkaság, így pl. egy mindössze tiz számozott példányban nyo-

matott, 110 lapnyi füzet, melynek czíme : „Lettres et mémoires tirés des manuscrits de la Bibliothèque Impériale de Saint-Petersbourg, par Edouard de Barthélemy. Bordeaux, imp. Gounouilhou,“ 4r.

A kettős példányok az 50-es években rendkívül fölszaporodtak a könyvtárban. Báró Korff abból indulva ki, hogy e révén pénzt szerezhet, hogy helyet nyer újabb szerzeményeknek, és hogy magánosok s intézeteknek alkalmat nyujt többé a könyvkereskedésben nem kapható művek beszerzésére : több ízben kinyomatta lajstromukat, s vigan ment a vásár huzamos ideig. A 60-as években azonban kitűnt e rendszer hibás volta. Rájöttek, hogy a doublette-ek kiválogatása nem díjnokoknak való feladat ; azok tömérdek egyetlen vagy különösen becses példányt, vagy más-más kiadásokat is a kettős-példányok közé dobtak. Revideálni kellett a doublette-eket, s 1863-tól 1865-ig 15,649 műből nem kevesebb, mint 6096 darabot raktak vissza a szakosztályokba, a füzetekből pedig 10,675 példányt, mint a melyek tévesen voltak duplumokul minősítve.

Ez komoly memento volt, s attól fogva csak a könyvtárnokok által minden kételyt kizárólag kettős-példányokul kiválogatott könyvek tételnek a lomtárba, honnét a nyomtatott katalogus alapján első sorban egyéb hazai tudományos intézetek válogatják ki a nálók hiányzó példányokat, s csak a fenmaradó kötetek bocsáttatnak árúba. Így küldtek újabban a moszkvai múzeumi könyvtárba 45,307 kötet duplumot, s Varsóba 17,000 kötetet. Nagyobb könyvkészlet osztatott még ki a következő intézetek között : a wilnai múzeum, a pétervári gymnáziium, az urali kozáksereg könyvtára, a pétervári ev. egyház könyvtára, az udvari cancellária II. osztályának könyvtára, a jeruzsálemi orosz könyvtár, az Athos-hegyi orosz kolostor, Kercs város könyvtára és a „szegény-könyvtárak“ között.

A duplumok nagy számát a könyvtár gyarapodásának módja magyarázza ki. Készpénzen évenként átlag csak 20—25,000 rubel értékben vásárolnak könyveket, a többi, legalább $\frac{3}{4}$ része az ujonnan érkező műveknek, más úton kerül az intézetbe.

A könyvgyűjtés első és legjellemzőbb módja a *hadí zsákmányolás*. — Az orosz katonai nagyhatalom, mikép egykor

Napoleon,¹ kinek kormányrendszere mondhatni másolva van Oroszországban, — nemcsak a zászlókat, a hadiszereket és egyéb trophaeumokat, hanem a hódolt országok könyv- és műgyűjteményeit is hadi diadaljel gyanánt hurezolja magával a birodalom központi helyeire. A lengyel közkönyvtárak legnagyobb része első sorban a pétervári császári, aztán a moszkvai és a kiewi egyetemi és a wlnai császári közkönyvtárban helyeztetett el. A felosztott kolostorok gyűjteményeit is mindama könyvtárak nyelik el. Épen most olvasom, hogy az Orosz-Lengyelországban egyedül meghagyott s várrá alakítandó czeszochowai pálos-rendi anyakolostorból kiverték a barátokat s katonákat szállásoltak helyökre. Azoknak a könyvtára is bizonyosan Pétervárra, Moszkvába, Kiewbe és Wlnába fog szállíttatni. Ily módon rengeteg duplum jut az illető gyűjtemények birtokába.

Hasonló eredménye van annak a rendszabálynak, hogy a külföldi műveket a censura hivatal, s a határokon lefoglaltakat a vámhivatalok a könyvtárnak szolgáltatják be. Köteles példányok ott is vannak, bár nem oly horribilis számmal, mint nálunk. Ott ugyanis az orosz birodalom területén megjelenő minden műből két példányt köteles a nyomdász a központi cenzurára küldeni, mely aztán a megvizsgált műveket átteszi a könyvtárba.

Gyakran vásárolnak egész könyvtárakat s kéziratgyűjteményeket, melyek közt az újabb időben legértékesebb a *Firkovics testvérektől, rendkívüli dotatióból 100,000 rubelért megszerzett ó-héber és karaita kézirat-gyűjtemény.*

Ajándék gyanánt is évről-évre nagy mennyiségű könyvet kapnak, melyek 1853. decz. 3-ika óta külön jegyzékbe vétetnek s közülök a fontosabbakat évenként három ízben közzéteszik a pétervári lapokban.

Az újabb időben ide került nagyobb becsű ajándék-tárgyak közt első helyen említendő a világhírű *Codex Sinaiticus*, mely a IV. századból való, tehát a legrégebb görög biblia-szöveg. — Tischendorf közvetítésével a sinaihegyi kolostor ajándékozta II. Sándor czárnak.² Kaufmann tábornok Szamarkandból beküldte

¹ Ezt már Napoleon előtt jóval előbb a harminczéves háborúban a svédek Morva-, Cseh- és Lengyelországban gyakorolták. S z e r k.

² E codexnek egy része a lipcei egyetemi könyvtárban őriztek.

a Chodzsa-Achhar mecsetben, 1200 évvel ezelőtt, állítólag maga Ozmán khalifa által kúfi betűkkel irt hirneves koránt. 1875-ben Kocsubey herceg az atyjától maradt s általa 30,000 kötetre szaporított, jobbára politikai tartalmú könyvtárával ajándékozta meg az intézetet. Báró Klopmann, 5000 darab Kurlandra vonatkozó politikai és történelmi könyvet, — Szevasztjanoff, a híres utazó, az athoshegyi zárda kéziratairól nagy költséggel készítettett 1500 darab fényképet ajándékozott a könyvtárnak. A törvénygyűjteményeket s idegen államok egyéb hivatalos kiadványait, a diplomácia közvetítésével, szintén ingyen kapják. — Végre, mintegy kétszáz külföldi tudós társasággal állanak állandó csereviszonyban.

Könyvek megrendelésére joga van minden állami szolgálatban álló hivatalnoknak, s a tudósok és szakértők évenként közlik a könyvtárral a megrendelendő művek jegyzékét, de akképen, hogy három kategóriát különböztetnek meg; az elsőbe a nélkülözhetetlen, a másodikba a szükséges, a harmadikba a hasznos műveket írják be.

A könyvtár évi jövedelme legujabban állandóan 100,000 rubel körül jár; kiadása ugyanannyi. Ebből azonban a legnagyobb részt a rengeteg épület fenntartása, a belső felszerelés javíthatása és bővítése, a tisztii és a szolgálai fizetések emésztik fel, úgy hogy könyvbeszerzésre átlag úgy 20,000 rubel, könyvkötésre körülbelül 7—8000 rubel marad. A könyvek állaga az utóbbi öt év alatt minden évben középszámitással 30—35,000 kötetrel gyarapodik.

Az épületre fordított nagyobb, a rendkívüli dotatióból fedezett kiadások közt nevezetesebbek: 150,000 forint az intézet tűzmentes átalakítására, mely Szobolscsiskoff főkönyvtárnok tervei szerint hajtattott végre; továbbá 150,000 forint az új olvasóterem átalakítására és berendezésére.

Ez az olvasóterem 1862. nov. 4-én nyílt meg. Tágasság, elegancia és kényelemre nézve egyedül a British Museum rotundája mulja fölül. 280 olvasó kényelmesen elfér magában a nagy teremben, mely mellett még egy kisebb terem van a kézikönyvtár számára.

A nagy olvasóterembe bárkinek szabad bemenete van. Mindössze az első látogatás alkalmával kell kitöltenie egy blan-

quettát, melyre nevét, foglalkozását, lakását és a dátumot jegyzi. Ezt egy kezelőhivatalnoknak adja át, ki cserébe, egy kemény-papírból készült kártyát ad, melyre tintával rávezeti az olvasó sorszámát. Attól fogva az az eljárás, hogy a portástól kapott kicsiny négyszögű papírra a látogató csupán a dátumot és látogatási engedély-jegyének számát írja. Az engedély-kártyát a kéréslappal együtt nyújtja be, s a könyvek visszaadása után, azt is visszakapja.

Az olvasóterem bejáratánál nyolczszögletű álló-íróasztalokhoz vannak erősítve a különböző nyomtatott lajstromok, melyekből elegendő a jelzet kiírása, hogy a kívánt könyvhöz azonnal, vagy legkésőbb másnap délig hozzájuthassunk.

Magában a nagy teremben és a vele kapcsolatban álló kézi könyvtárban 200,000 kötet és füzet van felállítva kétemeletes karzatokon. Az alsó szekrényeket vagy korlát, vagy bedrótozott szárnyas ajtók választják el a közönségtől. Az itt lévő könyvek a francia történelem és természetrajzi szakba tartoznak.

Szótárak s egyéb felüti könyvek a terem sarkaiban álló íróasztalokhoz vannak erősítve s bárki által szabadon használhatók.

A nagyterem hétköznap reggel 10-től esti 9-ig, vasárnap és ünnepeken déli 12-től 3-ig van nyitva. A legmélyebb csöndről az orosz nép fegyelemhez szokott természete, s azonkívül lány, neszfogó szőnyegek gondoskodnak. Az utóbbi öt év alatt évenként átlag 15,000 könyvtár-látogatási-jegy adatott ki; az olvasók száma 200,000, kik 400—450,000 kötetet használtak. Az olvasók közt nagy számmal vannak a nők: saját megfigyelésem szerint, körülbelül 20 százalékát tehetik az egész közönségnek.

1863-ban külön hírlapszoba rendeztetett be, melyben jobbra tudományos folyóiratok és lapok, megjelenésük után azonnal olvashatók. A hírlapok használatára azonban a látogatási-jegy nem ad jogot; külön kell azt kérni az igazgatótól. A folyóiratok száma körülbelül ezerre rug.

Az intézetben lévő könyvek számát tudtommal legutoljára 1867-ben mutatták ki. Akkor 1.044,045 kötet könyv, 34,178 kézirat s 85,000 rézmetszet, térkép stb. volt itt elhelyezve. Azóta

husz év folyt le, melynek első decenniumában évenként közepes becsléssel 20—25,000, második decenniumában 30—35,000 kötettel szaporodott a könyvtár, s így valószínűségi számítás szerint már a *másfélmillió* kötetet meghaladja.

A pétervári császári közkönyvtár nagyságra nézve a harmadik könyvtár Európában, mely magán viseli az orosz birodalom legfőbb ismérveit: erős conservatív szellem, valamint katonás rend és fegyelem uralkodik benne, s minden ízében nagyszabású.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **Jelentés a M. Nemzeti Múzeum könyvtáráról.** A N. Múzeum könyvtára 1887. évben 5037 kötet és füzet nyomtatvánnyal, 57 kézirattal, 353 oklevéllel, 16 pecsétlenyomattal és 25 fényképmásolattal gyarapodott; és pedig *ajándéknál* kapott 1421 kötetet és füzetet, 3 kéziratot és 31 oklevelet és levelet, *vásárolt* 792 kötet és füzet nyomtatványt, 54 kötet (darab) kéziratot, 322 darab oklevelet és levelet, 16 pecsétlenyomatot és 25 fényképmásolatot. A beérkezett köteles példányok száma 2824 kötet és füzet. Könyvek, kéziratok, oklevelek, pecsétlenyomatok és fényképmások vásárlására 5025 frt és 11 kr., kötésre 799 frt 55 kr. és könyvtári kiadványokra 1400 frt 77 kr., összesen tehát 7225 frt 43 kr. fordítottatott. Az olvasók száma 12,300 volt, kik 21,633 kötet nyomtatványt, 1078 kéziratot és 5774 oklevelet használtak. A könyvtáron kívül házi használatra 2190 egyén 3285 kötet nyomtatványt kölcsönzött ki. Összesen tehát 14,490 egyén használt 24,918 kötet nyomtatványt, 1078 kötet kéziratot és 5774 db oklevelet. A könyvtár állapotáról egyébként a könyvtárór évi jelentése más helyen nyújt tájékoztatást.

— **Jelentés a budapesti tud. egyetem könyvtárának rendezéséről, gyarapodásáról és forgalmáról 1887-ben.**
Tekintetes egyetemi Tanács!

Van szerencsém a folyó évre szóló végjelentésemet következőkben szíves tudomás végett a tek. tanács elé terjeszteni.

Az egyetemi könyvtár az 1887-ik évben körülbelül 5975 művel 6420 kötetben és 845 apró nyomtatvánnyal gyarapodott; a végleges számokat a XII., későbbben megjelenendő címjegyzékben

fogom kittüntetni. Ezen gyarapodás legjelentékenyebb része a Pauler könyvtár bekebelezéséből származott. Mint a megelőző tárgyalásokból, mult évi jelentéséből, bölcsen méltóztatik tudni, ezen könyvtár boldogult Pauler Tivadar igazságügyminiszter és egyetemi tanár úr fia, Gyula, atyja óhajához képest ajándékozta az egyetemi könyvtárnak, azon hozzáadással, hogy annak másodpéldányai az „Egyetemi Olvasókörnek“ adassanak át. A 4190 kötetből s néhány becses kéziratból álló könyvtár czimjegyzéke teljesen elkészülvén, az beosztatott a törzskönyvtárba, az egyes könyvek czímei pedig a folyó évi járulék-katalogusban fognak kinyomatni, s abban épen úgy, mint a Mircse-könyvtár, csillaggal megjelölni.

Adományozás útján a könyvtár a folyó évben a következő intézetektől s magánosoktól jutott könyvek birtokába: A magy. kir. és osztr. cs. kir. kormányoktól, az angol, svéd, norvég s olasz kir. kormányoktól, a magyar országgyűlés mindkét házatól, a cs. és kir. közös pénzügyminiszteriumtól, az orsz. és fővárosi statisztikai hivataloktól, a bécsi cs. kir. csillagda igazgatóságától, a British Museumtól, a Magy. Tud. Akadémiától, a bécsi cs. kir. tud. Akadémiától, a belga kir. tud. Akadémiától, a m. kir. földtani intézettől, a m. kir. Ludovica Akadémiától, a Franklin irodalmi társulattól, Szeged szab. kir. várostól, Csanádmegye közönségétől. Továbbá a szab. osztrák-magyar államvasút igazgatóságától, mely a Journal des Debats 1887. évfolyamát ajándékozta s annak díjtalan megküldését a következő évekre is megígérte. Az egyetemek közül a kolozsvárin kívül, a következő külföldi egyetemek küldték be 1886—87. évi akadémiai kiadványaikat, u. m. az amsterdami, bonni, berlini, boroszlói, berni, esernovitz, douai, freiburgi, göttingai, greifswaldi, hallei, rostpeki, toulousei, tübingai és utrecht. A nyomdák közül a m. kir. állami és egyetemi, az aradi, debreczeni, kecskeméti, és pozsonyi küldtek be egyes nyomtatványokat. Magánosok közül: Simor János és dr. Haynald Lajos bibornok-érsekek, Dulánszky Nándor pécsi püspök, Vaszary Kolos főapát, Stein Aurél Londonból, Prieger Károly Wiesbadenből, Beck-Waldmannstetter cs. kir. kapitány Gráczból, dr. Wieser Frigyes, dr. Malinowszki Lucian Krakkóból, dr. Márki József, Marinescu M. A. kir. táblai bíró, Szilágyi Sándor, Széll Farkas kir. táblai bíró, Oganovszka Malvina bolog-

nai tanár és Göllöndhay O. J. ajándékoztak műveket a könyvtárnak.

Magát a rendszert illetőleg folytattuk az önálló collectiók felvételét, az incunabulumok 1500-ig már készen vannak. Mint-hogy azonban a majdan kiadandó czímtárban az incunabulumokat 1520-ig vesszük fel, most az 1500 utániak fölvételét folytatjuk. Rendezve vannak a különfélék osztályában a Névtárak és Schematismusok s hozzáfogtunk az akadémicák és encyclopaedikus művek fölvételéhez, melylyel rövid idő alatt remélhetőleg készen leszünk.

A kéziratok czímtára már sajtó alá adatott, s az első fele, mely a kézirati könyveket foglalja magában rövid idő alatt meg fog jelenni.

Még a személyekben történt változásokról kell megemlékezni. Dr. Márki József nyugalmaztatott. 1844 óta, mikor a pesti kir. tanítóképezdéhez tanárrá neveztetett ki, szakadatlanul állami szolgálatban állott, s pedig 1858-tól fogva 1887. május 7-kéig az egyetemi könyvtárnak előbb tiszti, később II-od őri minőségben szolgált, s ezen idő alatt hivatali teendőit nagy buzgósággal teljesítette. E nyugalmazás következtében a személyzetben következő előléptetések történtek: II-od őrré dr. Máté Sándor, I ső könyvtártisztte Kudora Károly, II-od könyvtártisztte dr. Szádeczky Lajos, III-ad könyvtártisztte dr. Angyal Dávid, IV-ed könyvtártisztte Páldy Lajos neveztetett ki. Ugyanezen alkalommal, midőn ez előléptetések iránt az előterjesztést megtettem a tekintetes tanács útján, az 1875-ki szabályzat módosítása ügyében is alázatos kéréssel járultam a magas miniszteriumhoz. Szükségessé tette ezen lépésemet azon körülmény, hogy Szinyeyi József első őr a Múzeum hiplapkönyvtára rendezését átvette. Szakismereteit, buzgalmát, pontosságát kétségtelenül nehezen tudjuk nélkülözni, s csak abban találunk megnyugvást, hogy olyan tevékenységi körbe szólíttatott, hol ő egy egészen új intézmény van hivatva életbeléptetni.

Végül bemutatom az ügykezelési teendők vázlatát:

A külföldi egyetemek és tudományos intézeteknél 1887-ben eszközölt kikölcsozvéseket a következő jegyzék tünteti föl:

A bécsi cs. és kir. *udvari* könyvtárnál,
 " " " egyetemi "
 " " " *családi hitbizományi* könyvtárnál,

- a berlini királyi könyvtárnál,
- a csernovitzi cs. kir. egyetemi könyvtárnál,
- a dresdai kir. nyilvános
- a Bibliotheca nazionale centrale di Firenze igazgatóságánál,
- a " " (Braidense) di Milano "
- a genuai egyetemi könyvtárnál,
- a góthai hercegi
- a göttingai kir. egyetemi könyvtárnál,
- a gráczi cs. kir. " "
- az insbrucki cs. kir. egy. "
- a krakkói cs. kir. egyetemi könyvtárnál,
- a gr. *Osolinszky*-féle nemzeti intézetnél (Lembergben),
- a *prágai* cs. kir. egyet. könyvtárnál,
- a *rakowitzi* főreáltanodánál (Csehországban),
- az utrechti egyetemi könyvtárnál,
- a wolfenbütteli hercegi "

Hazai intézeteink az idén is nagy számmal vették igénybe könyvtárunkat, viszont mi is több hazai levéltárból vettünk tudományos használatra levéltári okmányokat, nevezetesen : Bártfa, Pozsony, Sopron és Kassa szab. kir. városoktól, Kismartonból és Miskolcz városától. A helybeli forgalmat az alatt lévő táblázat mutatja ki, megjegyezvén, hogy ez csak az olvasóterem forgalmát tünteti föl, s a tanári-, a hirlap- s a szakemberek számára fentartott dolgozó szobák forgalma, mely szintén jelentékeny volt, abba nincs befoglalva.

Az egyetemi könyvtár használati forgalma 1887-ben :

H ó	Olvasók száma	Használt művek s z á m a	Nyitva tartási napok száma	Az olvasók átlagos s z á m a
Január	2871	3500	30	95
Február	3428	3921	28	122
Márczius	3835	4804	31	123
Április	1733	2227	21	82
Május	2278	2610	27	84
Junius	560	710	10	56
Szeptember	2291	2687	19	120
Október	5747	6708	30	191
November	5410	6322	30	180
Deczember	3352	3759	29	116
Összeg =	31505	37248	255	

Házon kívül 1518 kikölcsönző 4152 művet használt. Az olvasó terem június 12-től szeptember 12-ig zárva volt.

A látogatási jegyeket igénybe vevők foglalkozási ág szerinti kimutatása 1887-ben :

	Január	Február	Márczius	Április	Május	Junius	Jul. Aug.	Szept.	Október	Novemb.	Decz.	Egész éven át
Jog- és államtud. hallgató	29	35	31	8	10	1	—	314	154	39	33	674
Orvostani hallgató	39	31	21	6	5	—	—	261	137	55	22	577
Bölcsészettan hallgató . .	4	5	3	—	—	—	—	99	39	10	5	168
Gyógyszerészeti hallgató	6	5	1	2	—	—	—	6	2	1	2	25
Hittan hallgató	—	—	—	—	—	—	—	3	5	1	—	9
Műegyetemi hallgató . . .	11	2	7	1	1	—	—	76	12	12	6	128
Közép- és szakisk. hallg.	—	1	4	4	6	1	—	26	49	18	10	119
Jog- és államtud. szigorló	8	2	4	5	6	3	—	—	4	11	2	45
Orvostani szigorló	4	4	5	1	3	—	—	9	8	9	3	46
Ügyvédjelölt és joggyak.	20	21	2	10	14	6	—	23	29	18	16	159
Tanár és tanítójelölt . . .	4	1	—	1	3	—	—	7	10	5	1	32
Magánzó	1	1	1	—	3	—	—	5	1	5	—	17
Hivatalnok	7	4	3	2	6	2	—	26	16	12	5	85
Tanár és tanító	6	—	4	5	3	—	—	8	5	4	2	36
Ügyvéd	1	3	1	2	2	—	—	4	4	4	2	23
Orvos	2	—	—	2	—	1	—	3	1	2	1	12
Kereskedő	1	—	—	1	—	—	—	3	2	—	—	7
Színész	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	3
Mérnök	—	—	—	2	—	—	—	3	1	3	—	9
Író és hírlapíró	1	1	1	2	2	—	—	2	2	2	1	12
Művész	—	—	1	—	—	—	—	—	4	2	—	7
Vegyész	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Műiparos	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	2
Lelkész	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Katonatiszt	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2
Erdész	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Közjegyzőjelölt	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Ügyhök	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Összesen	148	126	90	55	66	15	—	878	485	233	111	
								Mindössze				2207

— **A M. T. Akadémia könyvtárának** rendezett tudományos szakjai 1887-ben 51-re szaporodtak, s összesen 41,215 munkát tartalmaznak.

A czédula-katalógusok köteteinek száma 86.

A könyvtár gyarapodása a járulék-napló kimutatása szerint :

161 külföldi akadémiák- kal, külföldi és hazai tud. társulatokkal és testüle- letekkel folytatott csere mű útján	322	431	250	8 térkép.
Magánosok ajándékából	169	113	81	1 térkép, 4 fénykép.
29 nyomda köteles-példá- nyaiból	731	224	629.	
Az Akadémia saját kiad- ványaiból	37	52	62.	
Vásárlás útján	787	1289	132	9 kéziratkötet.

Az 1887-ki összes gyarapodás : 2143 mű, 2101 kötet és 1154 füzet, 9 térkép 4 fénykép, 9 kézirat és 157 iskolai értesítő. Ehhez járúl 128 külföldi és hazai folyóirat és ujság.

A könyvtár olvasótermében ez évben 8807 egyén 10,807 munkát használt. Házon kívül való használatra 144 egyén 588 munkát kölcsönzött ki. Összesen tehát 8951 egyén 11,395 munkát használt.

H. Á.

— **A Somogyi könyvtár forgalma az 1886—87. évben.**

A könyvtár olvasó terme 1886. szeptember hó 1-től 1887. június hó 30-ig, 222 nap, volt nyitva délelőtt 9—12 óráig s délután 3—6 óráig.

Összesen 3150 olvasó használta a könyvtárt.

Az egyes hónapok forgalmát a tállapon levő kimutatás tünteti föl :

A 3150 olvasó 3336 művet használt.

Az olvasók foglalkozás szerinti kimutatása a következő :

Lelkész : 29, használt 42 művet (2 hittud., 11 jogtud., 2 államtud., 5 természettud., 8 világtört., 4 irodalomtört. s nyelvészeti, 12 encyclopaed. művet).

Tanár, tanító : 87, használt 93 művet (4 hittud., 7 államtud., 8 természettud., 1 bölcséleti, 31 történelmi, 14 magy. szép-irod., 28 encyclopaed. művet).

Vegyes közlemények.

Év	H ó	Hány nap volt nyitva	Az olvasók száma			Az olvasók átlagos száma	Legtöbben voltak	Legkevesebben voltak
			délelőtt	délután	összesen			
1886.	Szeptember	25	84	206	290	11 ¹⁵ / ₂₆	25. szombat 30	2. esztőtök 1.
"	Október	8 ¹	57	68	125	17 ⁶ / ₈	1. péntek 29	5. kedd 1
"	November	24	29	304	333	13 ²¹ / ₂₄	19. péntek 48	16. kedd 3
"	December	23	49	434	483	21	11. szombat 50	31. péntek 6
1887.	Január	24	58	373	431	15 ¹³ / ₂₄	22. szombat 34	28. péntek 7
"	Február	23	115	366	481	20 ²¹ / ₂₆	19. szombat 38	28. hétfő 5
"	Márczius	26	46	229	275	10 ¹⁵ / ₂₆	5. szombat 27	18. péntek 4
"	Április	22	71	196	267	12 ⁸ / ₂₆	4. hétfő 23	19. kedd 4
"	Május	24	63	166	229	9 ¹³ / ₂₄	18. szombat 24	2. hétfő 2
"	Június	23	98	138	236	10 ⁶ / ₂₆	20. hétfő 22	21. kedd 3
	Összesen	222	670	2480	3150	14 ⁴² / ₂₂₂		

1 A városunkban uralkodó cholera miatt az olvasóterem október 9-16] november 3-ig zárva volt.

Tanuló: 2559, használt 2668 művet (15 jogtud., 46 államtud., 11 orvostud., 269 természettud., 55 bölcséleti, 632 történelmi s magy. irodalomtörténeti, 931 szépirodalmi s nyelvészeti, 643 encyclopaed. művet).

Író: 12, használt 12 művet (1 jogtud., 1 államtud., 9 történelmi, 1 magy. szépirodalmi művet).

Művész: 3, használt 3 művet (1 szépművészeti, 2 hazai oklevéltani művet).

Ügyvéd: 3, használt 3 művet (3 jogt. művet).

Törvényhatósági tisztviselő: 5, használt 7 művet (3 természettud., 2 hazai oklevéltani, 2 encyclopaed. művet).

Állami tisztviselő: 42, használt 70 művet (1 jogtud., 11 államtud., 26 természettud., 1 szépművészeti, 17 történelmi, 7 szépirodalmi, 7 encyclopaed. művet).

Magántisztviselő: 120, használt 129 művet (1 államtud., 1 orvostud., 6 természettud., 4 neveléstud., 9 történelmi, 87 nyelvészeti és szépirodalmi, 21 encyclopaed. művet).

Orvos: 19, használt 29 művet (13 orvostud., 5 történelmi, 4 szépirodalmi, 7 encyclopaed. művet).

Gyógyszerész: 3, használt 3 művet (1 természettud., 1 neveléstud., 1 szépirodalmi művet).

Gazdatiszt: 9, használt 9 művet (9 természettud. művet).

Építész: 1, használt 1 művet (1 szépirodalmi művet).

Építészetű hivatalnok: 19, használt 20 művet (2 történelmi, 16 szépirodalmi, 2 encyclopaed. művet).

Kereskedő: 1, használt 1 művet (1 orvostud. művet).

Kereskedelmi hivatalnok: 51, használt 55 művet (8 hírlapot, 6 történelmi, 29 szépirodalmi, 12 encyclopaed. művet.)

Magánzó: 89, használt 93 művet (1 hittud., 2 jogtud., 2 államtud., 1 orvostud., 4 természettud., 13 történelmi, 10 szépirodalmi, 60 encyclopaed. művet).

Nő: 98, használt 98 művet (1 hírlapot, 1 természettud., 12 történelmi, 58 szépirodalmi, 26 encyclopaed. művet).

Az olvasók e létszámán kívül a könyvtár helyiségeit, berendezését 417-en tekintették meg. E látogatók többnyire vidékiek voltak, kik a téli hónapokban kevésbé keresik föl a könyvtárt, de annál inkább június, augusztus havában.

A czímtározott állomány volt :

	Somogyi adomá-		Beszerzés és más		Összesen	
	mányából mű	köt.	adományból mű	köt.	mű	köt.
1886. június 30-án	10425	25289	2181	3433	12606	28722
1886.jun.30-tól 1887.jun.30.	472	924	1023	1780	1495	2704
1887. június 30-án	10897	26213	3204	5213	14101	31426

1886. június 30-ig czímtározott 12606 műből készült összesen 47,000 czímlap (fő-, utaló-, szakczímlap); az 1886—87. évi 1495 műről 4318 czímlap s így az 1887. június 30-áig czímtározott 14101 műről összesen 51,318 czímlap készült.

— A Magyar Nemzeti Múzeum levéltára ajándék útján 31, vétel útján 322 darab oklevéllel, levéllel és irománnyal, 4 fényképmásolattal, 8 galvanoplasztikai és 8 darab gyps pecsétmással gyarapodott. A vásárlásra fordított összeg 562 frtot tesz ki. Az oklevelek között 24 a mohácsi vész előtti korból származik. és pedig 2 db árpádkori, 10 db a XIV., 8 a XV. és 4 a XVI. századból. E szerzemények közül ki kell emelnünk a *Pethneházy*-család két czimeres levelét az 1417. és 1467. évekből; néhai *Stuhr* egyetemi tanár gyűjteményének 18 mohácsi vész előtti oklevelét, mik között *Róbert Károly* czimeradományozó levele a *Kolos*-család részére 1332-ből a levéltár legbecsesebb accessiói közé tartozik. A czimerlevelek gyűjteménye a *Jeszenszky* (1563.), *Monos* (1622.), *Váczy* (1627.), *Hajnóczy* (1659.), *Juren*, *Ruchniczky* és *Kuzmich* (1660.) családok részint eredeti, részint hiteles másolatban kiadott armalisaival szaporodott. Az újabbkori anyagból megemlítésre méltók az *Aigner Lajostól* megvett gyűjteménynek 1848—49-re vonatkozó iratai, számszerint 67 darab, továbbá *Liszt Ferencz* díszoklevelei és egyéb hozzá intézett üdvözlő iratok s albumok összesen 20 db — a művész hagyatékából és *Deák Ferencznek* egy 1867. nov. 28-ki levele.

A családi levéltárak száma a gróf *Bethlen* és *Motesiczky* családok letéteményeivel gyarapodott; amaz mintegy 6000 darab oklevelet tartalmaz. Mindkét levéltár rendezése most folyik, azért állagukról részletes kimutatást még nem közölhetünk. A *Kisfaludy* család levéltárának kiegészítéseül a család beküldte *Kisfaludy Sándornak* egy 1801. szept. 18-ki levelét.

— A császlóczyi szent Mártonról nevezett egyház (Ung-megyében) könyvei 1444-ből. A „Magyar Könyv-Szemle“

eddigi folyamaiban alkalmunk volt több oly régi könyvlajstromot ismertetni, melyek a hazai középkori könyvtárak történetéhez nyujtanak adalékokat. Ez alkalommal a császlóczy sz. Márton egyház könyveinek lajstromát ismertetjük, a mint ez a Kállay-család egy 1444-ki jegyzékében maradt reánk. A lajstrom, melyben a könyveken kívül a templom más ingóságai is előfordúlnak, szószerinti közlésben így szól:

„*Item registrum est constitutum in anno domini M^oCCCC^oXLIIII. die sabbato super res ecclesie sancti Martini de Caslocz constitutus (igy).*

Item sunt quinque calices cum omnibus suis utilitatibus, minus imo.

Item una mostrancia cum una ladula omnibus utilitatibus reliquis.

Item sex indumenta sacerdotum casularum cum omnibus suis pertinenciis, sine una stola et uno manipulo carente.

Item colores casularum predictae sex Kamaka nominatarum.

Item duo indumenta de tela ordinaria cum omnibus suis utilitatibus.

Item indumenta altare (igy) cum suis utilitatibus.

Item unum indumentum, duo kamaka et unum purpureum.

Item eciam indumentum, altare tres harnaz cum omnibus (utilitatibus).

Item eciam unum Kamaka cum omnibus suis utilitatibus.

Item una casula harnaz.

Item alia casula tela cum fila aurea ornata.

Item missale tres (igy).

Item duo psalteria.

Item duo graduale (igy).

Item unum capitulare.

Item unum manuel (igy).

Item unum antifonare.

Item una legenda.

Item una cappa Harnaz.

Item superpilicia quindecim.

Item in sceriscia unum indumenta altare (igy) zold harnaz.

Item unum supphorlah de bisso ornato valde subtilo.

Item parva campanarum tres cum fractis septem.

Item manuterdia tres valde subtile (*igy*).

Item ampule sunt septem.“

E szerint a szent Mártonról czimzett esászlóczyi egyház 1444-ben összesen 11 könyvnek volt birtokában, melyek mint az egyház többi felsorolt kincsei a középkorban divott szokás szerint, a templom kincsei közt őriztettek.

— **Nagybánya város nyilvános könyvtárait** ismerteti Schönherr Gyula, a „Nagybánya és vidéke“ czimű hetilap 1887. évfolyam 36—38. számaiban. Nagybányának ez idő szerint hat könyvtára van, ide nem számítva az egyes hatóságok könyvgyűjteményeit. Ezek között számra legtekintélyesebb a *minorita-rendház* könyvtára, mely 1687-ben alapítottott, s a mennyire rendezetlen állapota megállapítani engedte, ma körülbelől 2400 művet tartalmaz közel 3800 kötetben. Régi magyar nyomtatványok létezését e könyvtárban a czikkíró csak sejtette az 1836-ban készült katalogusból. Azóta a megindult rendezési munkálatok folyamán sikerült több ilyen nyomtatványt felkutatni, miknek jegyzékét a rendház könyvtárnokának, Benő Berárd főgymn. tanárnak szíveségéből itt közölhetjük: 1. *Károlyi Gáspár*, Biblia. Vizsoly, 1540. (Szabó K. 236. sz.); az első rész 1—18. lapja hiányzik. 2. *Pázmány Péter*, Kalauz. Pozsony, 1623. (Sz. K. 532. sz.), hiányos példány. 3. *Káldi György*, Szent biblia. Bécs, 1626. (Sz. K. 551. sz.). 4. *Pázmány Péter*, Kalauz. Pozsony, 1637. (Sz. K. 673. sz.), 2 példány. 5. *Telegdi Miklós*, Evangéliumok magyarázata, II. rész. Bécs, 1638. (Sz. K. 676. sz.). 6. *Jezsuita paterek titkai*. Várad, 1657. (Sz. K. 926. sz.), 7. *Pápis-ták méltatlan üldözése*. Várad, 1657. (Sz. K. 927. sz.). 8. *Káldi György*, Istennek szent akaratja. (A tizparancsolat magyarázata praédikációkban). Nagy-Szombat, 1681. (Sz. K. 1268. sz.) és 9. *Landovics István*, Novus succursus, azaz: Uj segítség. I.—II. kötet. Nagyszombat, 1689. (Sz. K. 1380—1381. sz.). Az első rész czímlapja hiányzik. A *r. kath. plebániának* 483 kötetnyi könyvtára jobbára régi egyházi műveket tartalmaz. Van *egy kézírata is, mely a városra történelmi beccsel bir: a nagybányai jezsuiták számadási könyve az 1713—39. évekből*. A *főgymnasium tanári könyvtára* az intézetnek ez évben történt államosítása folytán gyökeres átalakítás előtt áll. Jelenleg 2340 művet számlál 2944 kötetben. A *főgymnasiumi ifjuság könyvtára* a Petőfi-önképzőkör,

az algymnasiumi tanulók és a segélyegylet könyvgyűjteményét foglalja magában; köteteinek száma 967. A *kaszinóegylet könyvtára* 1172 munkát tartalmaz 2251 kötetben. A kaszinó 1883-ban ülte alapításának 50 éves jubileumát s így az ország legrégebb társas körei közé tartozik. Könyvtárában, melynek alapját a 40-es években vetette meg, szépirodalmi művek mellett a történelmi és jogi irodalom sok jeles termékét birja. A *polgári olvasóköri* 1884-ben alapította könyvtárát, mely ma 674 kötetben 444 művet számlál. A *református egyház* kis könyvgyűjteményéről is megemlékezik a cikkíró, mely 26 kötetével könyvtárszámba ugyan nem mehet, de könyveinek helyi vonatkozásánál fogva megérdemli a különös figyelmet. Itt van a *Károlyi Gáspár* bibliájának várad-kolozsvári 1660—1661-iki kiadása (Szabó K. 970. és 976. sz.), melyet a város ajándékozott 1670-ben a református egyháznak. Egykorú bőrkötése felső tábláján e felirat van capitalis betűkkel benyomva: CIVITAS NAGYBÁNYA ANNO 1670. Van továbbá 12 XVI—XVII. századbeli könyve, (legrégebb köztük a szentírás németnyelvű képes kiadása, nyomtatott Lipszében 1544-ben), melyek az egykor nevezetes nagybányai református iskola, a *Schola Rivulina* könyvtári jelzésével vannak ellátva; ma egyedüli maradványai a hajdan virágzó iskola több száz kötetnyi könyvtárának, melynek XVII. századbeli katalógusát az egyház levéltára őrzi. Érdekes darabja a kis gyűjteménynek egy énekes könyv, melyet *váradi Borbély János* polgár maga írt és 1641-ben az egyháznak ajándékozott. A nagy ivrétalakú kézirat egykorú kötésben, elején és végén az ajándékozó latin distichonaival, megérdemelné a behatóbb ismertetést. Még három XVII. századi kéziratról tesz Schönherr említést, egyikök zsoltárokat s temetési énekeket tartalmaz s hihetőleg a kántor használatára volt szánva; a másik iskolai használatra szánt bölcséleti kézikönyv, a harmadik pedig szentírási textusok és predikáció-thémák gyűjteménye. A cikksorozat a magyarországi könyvtárakról megjelent nagy statisztikai munkának Nagybányára vonatkozó adatait sokban kijavítja, részben kiegészíti, s általában kedvezően világítja meg e kis határváros könyvtári viszonyait.

† **Magyary Szulpicz 1854—1887.** E nevet olvasóink folyóiratunk 1881. évi folyamából ismerhetik, a hol Szabó Károly könyvtárához közölt adalék alá jegyezve látták. Magyary a

Benedek-rend tagja, előbb Pannonhalmán könyvtárnok, utóbb a komáromi gymnásium tanára, a történelmet és segédtudományait művelte. Önálló kutatásokat tett különösen Komárom város és megye multjára, s nem egy kérdést dolgozott fel, s nem egy téves állítást döntött meg. Komoly törekvésű és képzett kutató volt, kit halála, s azt megelőző betegsége már néhány éve visszatartva, kevés jelét adta munkásságának. Komárom város társadalmi életének egyik jelentékeny és általán szeretett tagja volt. Bibliographiánk egy szakembert vesztett benne, s folyóiratunk egy avatott munkást. Meghalt 1887. július 2-án.

— **Négy lappangó Corvin-codex.** Budik P. A. „Entstehung und Verfall der berühmten von König Mathias Corvinus gestifteten Bibliothek zu Ofen. Wien, 1840“. című munkájában, az általa összeállított, ma már meghaladt, Corvin-codexek jegyzékében felsorol négy oly Corvin-codexet, melyeknek provenienciáját nem említi. Minthogy e provenienciát az újabb kutatásoknak nem sikerült ekkorig felderíteni s az említett codexek még ma is ismeretlen könyvtárakban lappanganak, ezélszerűnek tartottuk ezeket itt olvasóinkkal megismertetni s felderítésüket ezen az úton előmozdítani. E codexek Budik összeállítása szerint a következők:

1. Boetii de consolatione philosophiae. Hártya-codex miniatürekkel, melyekből több ki van vágva. Egy magángyűjteményben.
2. Leonardi de Utino Sermones aurei de Sanctis. Pompás hártya-codex Mátyás király ezímerével. Egy magángyűjteményben.
3. Missale. Hártya-codex szép festményekkel, melyekből azonban több ki van vágva. Végén olvasható *Finis 2. Junii 1468.* Egy magángyűjteményben Bécsben.
4. Petronii Satyricon. Hártya-codex, 4-ed rétbén a XV. századból. Végén olvasható: *Bibl. Budens. relectus a Barthol. Fontio.*

Felkérjük ügybarátainkat, kiknek ezen codexek hollétéről netán tudomásuk volna, hogy erről a Magyar Könyv-Szemlét értesítsék.

— **Régi magyar nyomtatványok az angol könyvpiaczon.** Egy londoni árverés alkalmával nemrég Heltai krónikájának egy példánya (RMK. I. 118.) került eladásra. Gray Henry könyvárus (Leicester Square) catalogusában pedig Joach.

Ringelb. Fortius „De Ratione Studii“ (RMK. II. 774.) című könyve volt eladásra hirdetve.

— **Corrigendum a „Régi Magyar Könyvtár“-ban.** Siderius *Catechismus*-ának egy régibb kiadása „H. n. 1579.“ alatt fordul elő (RMK I. 297.); de a váradi 1642-diki kiadás címe szerint (RMK. I. 733.) e könyvet „régén a jó emlékezetű Lipsiai Pál is nyomtatta“; az 1579-diki kiadás tehát debreczeni nyomtatvány.

— **Adalék Szabó Károly „Régi Magyar Könyvtára“-hoz.** *Löcse, 1689. Arithmeticae Vulgaris Nucleus, das ist: Arithmetischer Kern stb. Durch J. B. O. C. E. (Szabó K. R. M. K. II. 1646. sz.)*

Az im érintett munka szerzőjére vonatkozólag a R. M. K. fölvilágosítást nem tartalmazván, legyen szabad néhány észrevételt kockáztatnom, illetőleg fölvetnem a kérdést: vajjon a mondott *Arithmetica*-t nem *Bubenka Jónás* írta-e, ugyanaz, kiről *Klein*, *Nachrichten*, II. 228. l., mint eperjesi kántorról emlékezik?

Megjegyzem, hogy *Horányi*, *Nov Mem. Hung.* I. r. 601—2. l. egy *Arithmeticae vulgaris nucleus* szerzőjéül (igaz, száz év különbséggel) *Bubenka Jónást* nevez meg; — mi több, *Korabinsky*, midőn *Lexikon-a* 375. l., *Löcséről* szóltaiban, az e vidéki német dialectusra példát idéz, ezt úgy mutatja be, hogy „folgt allhier aus *Bubenkas* *Rechenbüchel*. . . eine Unterredung zweer Bauern“ stb. mire a szóban forgó *Arithmetica* L_{III}^b s k. l. XVIII. a. közlött párbeszéd olvasható: „Potz schlapamant, met schlappe met dral“ stb.

Rössler István.

— **Nagylucei Orbán egri püspök egy festett missaléja 1491 körül.** Nagylucei Orbán egri püspök — kit hibásan Dóczi-nak szoktak nevezni — 1491 végén halt meg. Az egri egyházat már életében sok drágasággal: arany és ezüst egyházi szerekkel, nagy értékű egyházi oltárneműekkel és ruhákkal adományozta meg. Ha élt volna — úgy beszéltek — még több jót is tett volna szent János egyházával. Hátramaradt rokonai, testvérei, kiket szerzett birtokaival gazdagokká tett, különösen unokaöcse, *István*, immár szerémi püspök és királyi személynök, hogy hálájokat a boldogült iránt kimutassák, az örökölt vagyomból falurészeket, egy pesti házat — melyekről az a hír járt, hogy a

boldogult az egri káptalannak szánta, már 1492-ben átadták a káptalannak a boldogult lelki üdveért éneklendő misék alapjául. Ezenkívül István püspök az egri egyházban pompás siremléket emelt nagybátyja : Orbán püspök porai fölé, s különféle egyházi drágaságokat — *köztök egy misekönyvet — ajándékozott a káptalannak*, hogy a boldogult püspökért annál díszesebben szolgálhassák a szent miséket.

E misekönyvről következőleg emlékszük meg az Orsz. Levéltár kérdéses : Dl. 19,876. sz. oklevele : „*unum librum quem missale vocant in membranis impressum et exornatum minio cum insignibus eiusdem domini Episcopi. . . .*“

Hogy hova került Orbánnak ezen festett és ismeretes miselája ? erről pozitív adataink nincsenek.

— **Adalék a XV. századbeli hazai könyvtárakhoz.**
Hrusóczi Corradus mester özvegye (most pedig bizonyos Bálint nevű nemes felesége), Ilona asszony, 1444-ben végrendeletet tesz, Egyed podgoriai plébános, mint gyóntató, Korsácz György, Zrednai Benedek, Hala Bálint, Jorchi Miklós, Dobrakuchai János diák jelenlétében, a mikor is különösen a garighi¹ pálosok kolostorának — a hová temetkezni kíván — s a podgorai Szent Mihály templomnak különféle birtokrészeket, ruhaneműeket, vásznakat stb. hagyományoz. A podgoriai egyház, mint „*ecclesia mea parochialis*“ kap hagyományul bizonyos, valószínűen egyházi könyveket is, szám szerint *három darabot*, melyek értékét a hagyományozó özvegy, boldogult férjétől szerzett tudomás után, — ugyancsak magasra helyezi. Mert azt állítja, hogy közülök kettő, mint jobb állapotban levők — *együtt megér kétszáz forintot*. Érdekes annak felemlítése is, hogy e könyvek a végrendeles keltekor János kristalóczi plébánosnál vannak, — a mint ma mondanók : kikölesönözve.

A végrendeletet az országos levéltárban őrzik ; érdekelt része következőleg hangzik :

„*Item eciam ecclesie sancti Michaelis archangeli de Podgorya videlicet ecclesie mee parochiali lego quosdam tres libros, apud dominum Johannem plebanum de Crstaloucz habitos prime eidem*

¹ Garigh vagy Garics a mai Belovármegyében feküdt, Csazmától délkeletre Maszlavina vidékén.

accomodatos, quorum librorum duo meliores, prout ex ore ipsius Corrardi bone memorie perceperam, ducentos valent florenos auri, dempto ipso tercio libro.“

— **Rozsnyai Dávid conventiója 1669-ből.** Rozsnyai Dávid török-deák „Horologium Turcicum“ című munkájának ismertetését a „Magyar Könyv-Szemle“ 1879-diki folyamában adtuk. Ez alkalommal érdekesnek tartjuk Apafi Mihály udvartartási számadás-könyvből, mely a gróf Bethlen-család levéltárával került a Nemzeti Múzeum könyvtárába, ismertetni Rozsnyai Dávid török-diák udvari conventióját, mely az említett könyv 1146 levelén így van bejegyezve :

„Rozsnyai David török deáknak conventiója, kinek esztendeje kezdetik die 3. Martii anno 1669.

Leszen készpénz fizetése per annum	fl. 125
Ruházattyára gránát posztója ulnae	8
Béllésére két esztendőre	fl. 15
Bora napjában.....	nro 2
Fejér czipója per diem.....	nro 2
Közönséges czipója napjában.....	nro 12
Husa hat font	libr. nro 6

Asztala hpmesterünkkel.

Négy lovára széna. Abrakra tizenhat forint. Datum Albae Juliae, die etc.

M. A p a f i m p.

— **A new-yorki Astor-könyvtár,** melyről Ballagi Aladár a „Magyar Könyv-Szemle“ 1886-iki folyamában bővebb ismeretetést közöl, épen most adta ki s hozzánk is beküldte 1886-iki jelentését. E szerint a könyvtár most már 225,179 kötetből áll, melyből a mult évben 2720-at készpénzen vettek, 969-et pedig úgy kaptak ajándékba. Az utóbbiak között legbecsesebb az alapító család egyik tagja, Astor J. J. a könyvtár pénztárnoka által ajándékozott Ptolemeus Cosmographiájának római, 1478-diki, vagyis e munkának első, térképekkel díszített kiadása. Az olvasók száma, az előbbi évekéhez képest, jelentékenyen gyarapodott. Tavaly ugyanis 66,894 olvasó látogatta a könyvtárat, kik összesen 165,017 művet használtak. Az alaptőke 1,422.594 dollárra emelkedett, a jövedelem mind a mellett 1555 dollárral csappant meg, az intézet elhelyezett pénzei kamatlábjának leszállítása

miatt, vagyis ugyanazon okból, mint a mi tud. Akadémiánknál. Ekkép a könyvtár jövedelme tavaly mindössze 22,712 dollárra rugott. A könyvek 220,000, az épület 100,000 dollár erejéig voltak biztosítva.

— **Jelentés. A M. T. Akadémia következő kiadványai-
ból a csonka példányok tétemesen leszállított áron bocsát-
tatnak áruba:**

A)

- Bluntschli.* Az államjog története. II. kötet, kötve és füzve.
Leny. Beaulieu. Pénzügytan. II., III., IV. kötet, kötve és füzve.
Nisard. Francia irodalom. II., III., IV. kötet, kötve és füzve.
Symonds. A renaissance. III. kötet, kötve és füzve.
Carlyle. A francia forradalom. II., III. kötet füzve.
Carrara. A büntető jog. II. kötet füzve.
Curtius. Görögök története. III., IV., V., VI. kötet füzve.
Lewes A. A philosophia története. III. kötet füzve.
Macaulay. Anglia Története. II., III., IV., V., VI. kötet füzve.
Taine. Angol irodalom. II., III., IV., V. köt. füzve.
Todd. A parlamenti kormányrendszer. II., III. kötet füzve.
 (Egy-egy kötet ára kötve 80 kr., füzve 50 kr.)

B)

- Az Akadémia Évkönyvei.* II., III., IV., V., VI., VII., VIII., IX.
 (csonka, a 2. és 5-ik füzet hiányzik), X. (csonka, a 2., 5.,
 7. füzet hiányzik), XI., XII. (Egy-egy kötet ára 1 frt.)

C)

- Gróf Teleki József.* A Hunyadyak kora. III., IV., V., X., XI.,
 XII. (Egy-egy kötet ára 50 kr.)

A megrendelések a „*Magyar Tudományos Akadémiának*“
 cím alatt teendők meg. A megrendelt példányok posta-után-
 vétellel fognak megküldetni.

Budapest, 1887. november 25.

*A M. T. Akadémia könyvraktárának
 felügyelősége.*

— **A múzeumi könyvtár kézirattári gyarapodása 1887-ben.**
 A Nemzeti Múzeum könyvtárának kéziratgyűjteménye 1887-ben a
 következő kéziratokkal gyarapodott. Ajándékuul kapta: 1. *Imreh
 Sándortól:* Visszaemlékezés az 1848—49-dik iévi szabadságharcra
 Erdélyben. Irta Imreh Sándor, volt Mátyás-huszár, jelenleg ev.

ref. főtanodai nyomdavezető Marosvásárhelytt. 2. *Békey István-tól*: Kazinczy Gábornak Szalay Lászlóhoz irt 1837-ből való levelét hiteles másolatban. 3. *Dr. Pauler Gyula* útján az Országos Levéltárból, egy darab ivrétű magyar kéziratot, mely 20 festett czímert s 10 lap magyar szöveget 1845-ből tartalmaz. Vásárolta a következőket: 4. Hetényi Jánosnak négy munkáját: 1. Erdélynek remélhető anyagi kifejlése a földbirtoki viszonyok czélszerű rendezése által. 2. A Haza temploma. 3. A Pesten felállítandó helv. hitvallású főiskolai rend tervezete. 4. Magyarhoni régibb városzerkezetről, ép ennek nagy jelentőségű befolyásáról; továbbá 5. Hriagiel Márton: Három históriás ének Lutherről. 6. A székesfehérvári szabó czéh könyve a XVII. századból magyar nyelven. 7. Barabás Sámuel: *Historia Hungariae et Transylvaniae ab anno 1526—1741.*, XVIII. sz. 8. Egy lengyel királyi tanácsosnak levelei, melyeket egy Római birodalombeli úrnak irt Magyarországnak dolgairól. XVIII. századbéli magyar 4r. kézirat. 9. Pater Jósa János és Heuter Mihály: Az Apostoli szent missio mivoltának rövid leírása. XVIII. századbéli 8r. magyar kézirat. 10—11. Két XVIII. századbéli 8r. Album. 12. *Liber Productionis Fiscalitatum de anno 1702.* XVIII. századbéli 2r. latin kézirat. 13. *Breuis Elucidacio Historico Chronologica de Transylvania, et in eadem fundato episcopatu Albae-Juliae.* XVII—XVIII. századbéli 2r. latin kézirat. 14. Beszterce város levéltárának registruma XVIII. századbéli latin kézirat. 15. A gróf Haller-levéltár lajstroma XVII—XIX. századbéli 2r. kézirat; mind a kettő csonka. 16. A magyarországi reformatiónak, reformált ekkleziáknak s iskoláknak rövid históriája. XVIII. századbéli magyar kézirat. 17—19. Cherrier Miklós: a) Magyarhon egyháztörténete; b) *Institutiones Historiae Ecclesiasticae* (két köt.) czímű eredeti kézirat. 20. *Jus Hungaricum*, XVIII. századbéli 4r. latin kézirat. 21. Antonii Majláth de Székely: *Moralium Liber unus.* XVIII—XIX. századbéli 4r. latin kézirat. 22. *Conscriptio sedis Siculicalis Aranyos, pagorumque ibidem existentium Kövesd, Pollyán etc. cum legali authentia per acta de anno 1722.* in fol 23. *Nomina Familiarum et Personarum de Principibus et Patria bene meritum per Josephum Both Cancellistam Gubernialem conscripta.* XVIII. századbéli 2r. latin kézirat. 24. *Inventatio Fiscalis Domini Szamosujvár.* XVIII. századbéli 2r. latin kézirat. 25. Pálóczi

Horváth Ádám : A bölcsesség nagymesterének a szent rend kezdetétől fogva a VII. századig biográfiája. XIX. századbeli 4r. magyar kézirat. 26. Opus Deputationis Regiae sub Praesidio Christophori Nitzky in materia Juridica concinnatum. XVIII. századbeli 2r. latin kézirat. 27. Miscellanea poetica ac rhetorica. XVII. századbeli 8r. latin kézirat. 28. *Az Ember Életének Ercsédetiről, Természetiről, Allapattjáról Irattatott Könyv Foktowi János Vácson Várassi Praedikátor által 1614.* (L. ismertető czikkünket.) 28. Egy oláh kézirat, czirill betűkkel írva, 1723-ból. 2r. XVIII. sz. 29—54. Lasztókay László hagyatékából 25 kötet magyar kézirat : a) Adatok Eperjes város történeti multjából a legrégebbi időktől Hunyadi Mátyás koráig ; b) Adatok Eperjes hadi történetéből ; c) Eperjes levéltárában gyűjtött adatok ; d) Az ipar állására vonatkozó jegyzetek ; e) Különféle jegyzetek. E szerint ajándékba kapott 3 drb kéziratot, vásárolt 54 darabot, a gyarapodás tehát 57 kötet XVI—XIX. századbeli kézirat, melyek egytől egyig Magyarország történetéhez és művelődés-történetéhez nyújtanak adalékokat.

— **Jelentés az erdélyi múzeumi könyvtár gyarapodásáról.** Az erdélyi múzeumi könyvtár régi magyar nyomtatványainak gazdag gyűjteménye mult évi október havában Stein G., erd. múz. könyvtáros ajándékából következő unicumokkal gyarapodott : (304. sz.) 1. *Jövendőt magyarázó kis könyvecske*, mellyben rekesztettek némely jövendölések, a mint az Holdnak forgása az égi tizenkét zodiachus jelekben találtatik . . . Deákból Magyarra fordítottatott és ujonnan kinyomtatott, Kolozsvártt, 1699. esztendőben 8r. 2¹/₂ iv = 20 számozatlan levél. Tótfalusi Kis Miklós nyomdájának ezen terméke mindeddig ismeretlen volt. 2. *Álom könyvecske*, miképpen kell az éjjeli látásokat, jele-néseket és álmokat érteni és magyarázni. A régi és mostani új Álom-könyvekből, mellyeket a bölcs emberek nagy mesterséggel irtanak, rövideden kiszedegettetett, megöregbítettett és ujonnan kinyomtatott. 1725. Esztendőben 8r. 2⁷/₈ == 23 számozatlan levél (közben egy levele hiányzik). Betűi s nyomdai kiállítás után itélve, kétségtelenül kolozsvári nyomtatvány. A czimlapon álló fametszet 1692. évszámot mutat, miből biztosan lehet egy előbbi, 1692-iki kolozsvári kiadásra következtetni. Ezen álom-könyvecske eddig ismert legrégebbi, de nem első kiadása Debre-

czenben 1635-ben jelent meg; ennek töredékei Lugossy József ajándékából megvannak a Magyar Nemzeti Múzeum és az Erd. Múzeum könyvtárában.

Ugyancsak a múlt évi október havában szereztetett Horváth helybeli antiquariustól *Comenius Amos Orbis sensualium Pictus Bilinguis* (Lat. et Germ.) *Coronae* 1675. 8r. igen szép példánya, mely ritka hazai nyomtatványnak eddig csak két példánya volt ismeretes, a brassói evang. gymnasium könyvtárában (ép) és Ráth Györgynél Budapesten (3 utolsó levél hiján).

Legközelebb gróf Lázár Miklós adományából könyvtárunk a következő ritka régi magyar nyomtatvánnyal gyarapodott: *Kájoni János, Cationale Catholicum. Régi és Új Deák és Magyar Ajtatos Énekek*. Nyomt. a csiki klostromban 1676. 4r. Teljesen ép, tiszta, szép példány. Ezen, a magyar énekköltészet történetére nézve nevezetes munkából még 1879-ben, 20 évi könyvtárúvartaim után sem láthattam egy példányt sem, és így Régi Magyar Könyvtáramban címét csak gróf Kemény József följegyzése után adhattam; azóta azonban példányunkon kívül még két ép példányt láttam, a csiksomlyói szent Ferencz-rendi zárda és az esztergomi érseki egyházmegye könyvtárában. *Szabó Károly*, az erd. múzeum könyvtárnoka. (E. M. E. kiadv. 1887. II.)

— **A múzeumi könyvtár tisztviselőinek tudományos kutatásai 1887-ben.** A múzeumi könyvtár tisztviselőiből a nyári szünet alatt *Majláth Béla* könyvtárőr a „*Sorsvető könyvekről*” című tanulmányához, melyet folyóiratunk más helyen egész terjedelmében közöl, tett kutatásokat, átbúvárolva az erre vonatkozó irodalmat, mely célra a múzeumi könyvtár útján külföldi könyvtárakból több sorsvető könyvet kért kölcsön. *Csontos János* könyvtári segédőr: a magyarországi vonatkozású középkori kéziratok és *Corvin-codexek* felderítésére folytatta kutatásait a müncheni királyi, a stuttgarti királyi, a heidelbergi egyetemi, a darmstadti nagyhercegi és frankfurti városi könyvtárakban, hol a hazai vonatkozású kéziratokat szakszerűen leirta és a legnevezetesebbek címlapjait a könyvtári másolat-gyűjtemény számára lefényképezette. Dr. *Fejérvataky László* levéltárnok a krakkai, boroszlói, berlini és drezdai levéltárakban mohácsi vész előtti magyarországi vonatkozású okleveleket és pecsétet nyomozott, melyekből néhány nevezetesebbet a könyvtár gyűj-

teménye számára lefényképeztetett és a berlini galvanoplasztikai pecsétgyűjteményből a magyar királyok ritka pecséteiről több galvanoplasztikai pecsétmásolatokat készíttetett. E tudományos kutatások eredményét Majláth Béla könyvtárőr jelentése főbb vonásokban más helyen ismerteti. A kutatások részletes eredményéről szóló jelentést folyóiratunk jövő számában adjuk.

— **Zimmermann Ferencz monographiája a nagyszzebeni archívumról.** Zimmermann Ferencztől, a tudós nagyszzebeni levéltárnoktól, ki mióta a nagyszzebeni városi és a szász nemzeti levéltár élén áll, a Löher-féle „Archivalische Zeitschrift“, a bécsi „Mittheilungen“ és más szaklapokban élénk irodalmi tevékenységet fejt ki: „*Das Archiv der Stadt Hermannstadt und der sächsischen Nation Hermannstadt, Verlag der Archives*“ (1887. 8r. IV+116 l.) cím alatt egy érdekes monographia jelent meg, melyben a vezetése alatt ievő nagyszzebeni városi és szász egyetemi levéltár tartalmát és szervezését nagy szakismerettel és dicsérendő ügyszeretettel ismerteti. E munkáról kívánunk itt néhány szóval megemlékezni. A monographia egy befejezett egészet képez, melyet a történész és levéltárnok egyaránt haszonnal forgathat. Lapunk tere nem engedi, hogy ezen jeles és érdekes szakmunkával részletesen foglalkozzunk s ezért tájékozásképen itten csak a beosztását emeljük ki, mely szerint a szerző a főt jelzett levéltárt ismerteti.

A munka a következő fejezetekre oszlik: I. Oklevelek. II. Acták. III. Jegyzőkönyvek. IV. Számadáskönyvek. V. Kéziratok. VI. Repertoriumok. VII. Törvénykönyvek. VIII. A levéltár segédkönyvtára. IX. Határozatok és Utasítások a levéltár használatára.“ Ezen kilencz fejezetből a VI-ikat, mely a repertoriumokról szól, mint adalékot a hazai levéltárak oeconomicájához, szó szerinti fordításban egész terjedelmében a következőkben adjuk.

„A levéltárnak — ugymond — a középkori oklevelekről 1500-ig bezárólag kétféle új repertoriuma van, melyeket Wenrich Vilmos levéltárnok készített, és pedig van egy négy kötetes *alaprepertorium* és egy két kötetes *tárgyrepertorium*, melyeknek folytatásán dolgoznak.

Az *alaprepertorium* a levéltár birtokállományát mutatja és a két tulajdonosnak a saját tulajdonokról leltárul szolgál. Tartalmazza chronologiai rendben az oklevelek regestáit, és pedig

ügy, hogy minden oklevél, mely a levéltárban akár mint eredeti, akár mint másolat, insertum vagy regestum létezik, legkevesebb egy külön levelet kap, melyre aztán a következő adatok vannak rávezetve : az oklevél kelte a mai naptár szerint megfejtve, továbbá a levéltári signatura, a regesta, az eredeti keltezés, megjegyzés az oklevél nyelvéről, természetéről (vajjon eredeti-e vagy másolat, vagy insertum), anyagáról és pecsétjéről, esetleg megnevezése a darabban előforduló insertumoknak és a levéltár azon okleveleinek, a melyekben az előttünk fekvő oklevél beékelve fordul elő. Az alaprepositoriumnak tartalma ismételve van rávezetve azon papirborítékra is, a melyben az oklevél őriztetik. Minden oklevél levéltári signatúrával van ellátva.

A *tárgyrepositoriumok* (Realrepositorien) lehetővé teszik a levéltári anyagnak könnyű használatát azáltal, hogy ezekben minden oly személy, hely és tárgy betűrendben van feljegyezve, melyek a levéltár 1203—1500-ig terjedő okleveleiben előfordulnak és pedig úgy, hogy az összes oklevelek, melyek egy bizonyos személyre, helyre vagy tárgyra vonatkoznak, az illető személynél, helynél vagy tárgynál bizonyos rendszó alatt együttvéve vannak felsorolva.

A régi repertoriumok, melyek három folió kötetből állanak, a XVIII. században készültek. Ezekhez a jelen században Herbert Frigyes Mihály pótlékokat készített. Ezen repertoriumok magukban foglalják az 1292—1600., 1601—1700. időszakban kelt okleveleket és az úgynevezett *collectio posteriori*, a XV—XVII. századbeli okleveleket. Az összes darabok regesta formában, chronologiai rendben vannak felsorolva, azonkívül a legfontosabb tárgyak rendszavak szerint betűrendben vannak csoportosítva.

Az Acta-osztály használatáról az illető indexek és ezenkívül a kétféle Actarepositorium az 1751—1770. és az 1771—1786. időszakból nyújtanak tájékozást.

A levéltár, ünnep- és vasárnapot kivéve, április 1-től szeptember végeig 8—1 óráig s október 1-től március 31-ig délelőtt 9—12-ig és délután 3—5 óráig van nyitva. A levéltári hivatal a kutatóknak a szükséges tintával szolgál, papiros, toll vagy ezeruzáról azonban az illető kutatóknak kell gondoskodniuk. Az elég tekintélyes segédkönyvtár a kutatóknak a levéltár helyiségében szabad rendelkezésére áll, de ezenkívül könyvet házi

használatra kikölcsonözni nem szabad. Reagentiákat az irás fel-frissítésére a levéltárban használni szintén tiltva van. Hasonlóképen tilos az okleveleket vagy actákat czeruzával vagy tintával aláhuzni, jegyekkel megjelölni, vagy megjegyzésekkel ellátni, az actán változtatásokat tenni vagy egyes helyeket beírni, kitölteni, az akták leveleit behajtani, vagy azokat mint írópárnát (Schreibunterlage) használni.

— **Vágner József: A nyitrai egyházmegyei könyvtár kézíratai és régi nyomtatványai.** *Nyitrán, nyomt. Szempék és Huszárnál 1886.* 8r., XII+222 l. — Bibliographiai irodalmunk egy becses munkával, a nyitrai egyházmegyei könyvtár kézíratainak és régi nyomtatványainak ismertetésével gyarapodott, melyet *Vágner József* nyitrai kanonok fönt jelzett czím alatt írt és tett közzé. A munka megjelenését Dezső Adolf úr a „Magyar Könyv-Szemle“ 1885-iki folyamában kilátásba helyezte s mi a nyitrai egyházmegyei könyvtár érdekében, mely a t. szerzőben oly hivatott monographust nyert, valamint a magyar bibliographiai irodalom szempontjából, mely a megjelent munkát nyereségeihez sorolja, őszintén örvendünk, hogy a t. szerző azt közrebocsátotta. Knauz Nándor monographiája óta, a pozsonyi káptalan kézíratairól, ez az első figyelemreméltó munka irodalmunkban, mely hazai egyházi könyvtár ismertetésével szakszerűen foglalkozik, s a t. szerző a hazai művelődéstörténetnek hasznos szolgálatot tett, midőn nem kimélve időt, fáradságot és áldozatot, vele a nyitrai egyházmegyét és a tudomány barátait megajándékozta. A monographia nagy gonddal készült s becsületére válik szerzőjének, kiben a szakképzettség meleg ügyszeretettel párosul. Évekkel ezelőtt ő rendezte a gróf Apponyi-család nagyapponyi könyvtárát, mely nagybecsű ritkaságaival az 1882-iki budapesti országos könyvkiállításon méltó feltűnést keltett, s ő rendezte a nyitrai egyházmegyei nyilvános könyvtárt is, mely a tudós dr. Roskoványi Ágoston nyitrai püspök áldozatkészségéből ujonnan szervezve, a közönség-használatára 1885. nov. 30-án tünnepélyesen megnyitattott. Ezen könyvtárról szól a monographia, melyben a t. szerző a gyűjtemény történetét, annak kézíratait, az ősnymtatványokat 1500-ig, a XVI. századbéli nyomtatványokat 1520-ig és a régi magyar nyomtatványokat 1711-ig ismerteti. A könyvtár eredete valószínűleg az Árpád korig nyulik fel, de sem ezen,

sem az Anjou-korból, sem a Hunyadiak és Jagellók korából egyetlen egy könyve sem maradt meg, melyről ki lehetne mutatni, hogy ezen időszakban szereztetett. Van ugyan a nyitrai káptalan tulajdonában egy a XIII. század végéről, vagy a XIV. század elejéről való latin *Evangeliarum*, melynek tömör ezüstből való s erősen aranyozott táblája domborművű dypticthonban a keresztrefeszítést ábrázolja s a hazai renaissancekori ötvösművészetnek egyik remeke,¹ de ez, mint a káptalan tulajdona, nem az egyházmegyei könyvtárban, hanem a káptalani archivumban őriztetik s ezért a monographiában említve nincsen. Csak a XVI. század közepétől kezdve, mikor Bornemissza Pál tült a nyitrai püspöki széken, ki a mostani egyházmegyei könyvtárnak első alapját veté meg, találunk könyveket egykorú bejegyzésekkel, melyek azoknek XVI. századbéli provenientíáját bizonyítják. Azóta elhalt püspökök és kanonokok könyvtáraiból, hazafias adományokból és vásárlásokból, de főleg a mostani nagytudományú nyitrai püspök nagybecsű magánkönyvtárának adományozása által a könyvtár annyira gyarapodott, hogy 1885-ben az egyházmegyei és a Roskoványi-féle egyesített könyvtár 24,723 munka és 36,223 kötet és füzetből és 2000 darab apró nyomtatványokból állott s 25,230 forint alapítványi tőkével rendelkezett. A könyvtárban van 401 kötet kézirat, melyekből a t. szerző 130 érdekesebb munkát részletesen ismertet, közölve egyesekből kivonatokat, ismertetve és bevezetve a nevezetesebbeket és kiemelve mindeniknek történeti, közjogi, egyháztörténeti és művelődéstörténeti fontosságát. A kéziratok szakszerű leírása pontos, nagy gonddal készült s felülemelkedik a közönséges catalogusok színvonalán, mert nemcsak *descriptiv*, hanem *instructiv* természettel bír. A kéziratok egy-kettő kivételével mind magyarországi vonatkozásúak s 1573—1867-iki időszakból valók. Van köztük számos XVII. századbéli philosophiai és theologiai kézikönyv, Jaklin Balázs, Elevenkuti András, Kátay Zsigmond és másoktól, melyek a XVII. századi magyarországi iskolázás történetéhez nyujtanak adalékokat. A többi kéziratok közjogi, egyháztörténeti, politikai, történeti természetűek, eredetiek és másolatok, melyekből cím

¹ L. az 1884-ki országos ötvösműkiállítás Kalauzt. Budapest, 1884. II. r. 34. lap.

szerint kiemeljék a következőket: 1. Hausz Buech. Darcin Wier Brueder zu Allwintz vnser Hausz, Hof, Ackher, Weingarten, Gärten Wysen und alle Ligende Gietter Beschreiben, Neben vorgehenden Kurtzen Bericht, unseren Nachkimlingen, Durch welche Mittel Wier aus dem Märhern in Sibenbirgen komen und hie niderglassen haben. — 4r., 39 levél, 1623—1641. (Érdekes az Anabaptistáknak Alvinczen való letelepedésére. Szerző az érdekes bevezetést 6 nyomtatott lapon egész terjedelmében közli.) 2. Vegyes másolatok 1649-ből II. Ferdinánd és Bethlen Gábor korára vonatkozók. — Ivkrét, 124 lap. — A másolatban van Pázmány Péternek több kiadatlan levele. — 3. Visitatio parochiarum sub Archidiaconatu Praepositurae Psoniensis seu in comitatu existentium, anno 1673 die 14 septembris instituta. 4r. 1673-ból 188 levél. 4. La Corte, Entrate, Spese, Manitenimento della Soldatesca, delli Confini d'Ungheria e li salarii delli Ministri, Officiali et altri Servitori dell' Augusmo, Potentmo et invittissimo Imp. Leopoldo Primo, Re d'Ungheria stb. Li Confini d'Ungheria. Ivkrét, 1674-ből, 118 levél. — Fontos Magyarország XVII. századbeli pénzügyi és gazdasági, különösen pedig bányászati viszonyaira. 5. Korompay Péter nyitrai püspök vegyes jegyzetei 1661—1685-ből (bő kivonatokkal és közlésekkel). — Fontos a XVII. századbeli politikai és vallástügyi viszonyaira. 4r. 124 levél. — Ezen kívül van még Korompaytól 3 kötet eredeti jegyzet az előbbihez hasonló tartalommal. 6. Rövid Summája az egész keresztényi Tudománynak, különféle könyvekből össze szedeggetett és az Szabad Posonyi királyi Városában együgyüen irattatott az Rákóczy Ferencznek Disturbiuma alatt. Az 1706. Esztendőben. Kis 8r. 1706-ból 68 és 58 levél. (Ismeretlen magyar nyelvű munka 1711 előtt). 7. Brevis Disceptacio Parochi cuiusdam cum Forestiero Hiberno de Clero Hungariae sub Tumultu Rakocziano in sua Residentia inmote perseverante inita anno Christi 1711. Ismeretlen eléggé olvasható irás. 4r., 1711-ből 30 levél. 8. Zara római régiségeinek leírása ismeretlen szerzőtől. Latin kézirat a XVIII. századból, 179 levél. 9. Polgári Mihály krónikája. Ivkrét, 1749-ből, 226 levél. 10. Personale totius Familiae Matris Redemptoris Primitivae Regulae Ordinis Discalceatorum St. Trinitatis Redemptionis Captivorum, cum praemissa serie Superiorum Generalium, omniumque Domorum totius praefati ordinis

Conscriptum a nati Redemptoris Mundi a. 1768. Ivrét, 1768-ból, 428 lap. (Leírva benne az illavai, pozsonyi, nagyszombati, komáromi, gyulafehérvári, egri, pataki és ó-budai házak története). 11. Gabrielis Kolinovics Senquiciensis Commentariorum de Rebus Ungaricis Libri, XIII.—XVIII. századbeli másolat, ivrétben 193 levél. 12. Repraesentationes contra mandatum per Josephum II. novum Systema per Jurisdictiones factae item Miscellanea. XVIII. század végéről való kézirat 499 lap. (Hatóságok és testületek tiltakozásai II. József rendszere ellen.) 13. Kovachich Márton György: a) Freymüthige Anmerkungen ueber die Recension der v. Piringerischen Ungarns Banderien, welche zuerst 1816. in die Allgemeine Wiener Litteratur Zeitung eingertickt dann aber um den Ungarn weber zu thün, bald besonders abgedruckt zur beabsichtigten Schmach der Nation allenthalben verbreitet worden ist-4r., év nélkül, 160 lap; b) Versuch einer Erklärung und Rechtfertigung der Clausel des 31-ten Artikels in der Goldenen Bulle Andreas des II. vom Jahre 1222. „Quod si nos,“ wider die Anfechtungen A. W. Gustermann et Compagnie. 4r. XIX. sz. 69 l.; c) Codex Decretales Juris Ecclesiae Hungaricae. Ivrét, XVII. sz. 98 l. (Vurum József nyitrai püspök írása.); d) Die Ausbildung der Verfassung des Königreichs Ungarn dargestellt von Anton Wilhelm Gustermann, k. k. Bücher Censor und Professor der Rechte in der k. k. Theresianischen Ritter Akademie. Einer Freimüthigen Prüfung unterworfen von Martin Georg Kovachich. I—II. kötet. Ivrét, 1812-ből, 34—168 lap és 111 lap (Másolat). 14. Processus de morte violenta Reverendissimi Fratris quondam Georgii S. R. E. Cardinalis et Eppi Varadiensis, item Reginae Isabellae et Principis Joannis Sigismundi Tutoris, Gubernatoris Regni Transylvaniae eiusdemque Thesaurarii facta in Arce propria Al-Vintzensi Anno 1551. Copia ex apographo anni 1785. Bibliothecae Albae-Carolinensi a 1816 desumta. Nagy ivrét, XIX. sz. 350 l. — 15. Palugyai Imre püspök Collectaneai a magyar egyházi, tanulmányi, alapítványi, közjogi és egyházpolitikai viszonyokról. Nagy ivrét 26 kötet, XIX. századból, nagyrészt a püspöknek sajátkezű írása. — A munka második fejezetében a t. szerző a könyvtár ősnymtatványait ismerteti. Ilyen van összesen 53. A legrégebb: *Boetiusnak: de Consolatione philosophiae cum commentariis S. Thome de Aquino* című munkája, mely

Norinbergában 1473-ban Koberger Antalnál jelent meg. Mint magyarországi vonatkozású ősnyomtatványok, figyelmet érdemelnek : az *1480-ki missale*, mely magyarországi egyház használatára Veronában készült, s melyből az egyházmegyei könyvtár *három levél híján* egy teljes hártypéldányt bir, továbbá az *1498-ki esztergomi missale*, mely Velenczében Emericus Spiránál nyomtatott, s a könyvtárban egy csonka hártya és egy csonka papirpéldányban van meg és *Philippi Beroaldi in asinum aureum L. Apuleji Commentarius*, mely Bolognában 1500-ban látott napvilágot s Váradí Péter kalocsai érseknek van ajánlva. A XVI. század első két tizedében megjelent nyomtatványokból 83 van ismertetve, köztük Temesvári Pelbártnak hat munkája, továbbá *egy 1513-ik és egy 1514-ik évi esztergomi Missale*, melyekből az első Velenczében s a második Bécsben látott napvilágot. Az incunabulumokról és a XVI. századbeli nyomtatványokról meg kell jegyeznünk, hogy ismertetésök a bibliographiai tudomány színvonalán áll s a mi becsöket emeli, úgy ez azon körülmény, hogy a t. szerző nem elégedett meg azzal, hogy a bibliographiai segédkönyvekre egyszerűen hivatkozzék, hanem az ősnyomtatványokat külön tanulmányozta s mindenikről elmondja a maga észrevételét. Ez munkájának értékét emeli. Az utolsó fejezet az 1711 előtti magyar nyomtatványok ismertetésének van szentelve, melyekből a könyvtár 48-at bir. Ezek közt van egy, mely mint kiadás *ekkorig egészen ismeretlen* s Szabó Károly : Régi Magyar Könyvtárában nem fordul elő s egy másik, melyet Szabó Károly csak Sándor István után ismertet. Mind a két könyvnek címét ezennel ide iktatjuk :

(304. sz.) *Lőcse 1706. (Ács Mihály) Zengedező Mennyei kar.* Azaz : Németből Magyarra fordított szép isteni Ditséreteket és hálaadó Énekeket, más Magyarúl szereztetett kegyes Énekekkel együtt magában foglaló Könyvetske. *Lőtsén. Nyomt. 1706. eszt.* 12r. 153 lap. Végén német és magyar mutatótábla 4 számozatlan levél.

Első kiadása Lőcse 1696. — 2. Lőcse 1703. — Sz. K. RMK.-ában nem említettik.

Ács Mihály : Arany Lántz, Avagy Olly buzgó Fohászzkodások és rövid alázatos Imadkozások, mellyekkel a győzhetetlen Istent meggyőző Igaz Hit Ő Felségét magához kapcsolhatja ; és az ő

elmenetelét jelentő szándékjában, maga szive háza a keresztény ember e' nagy Urat meg-maraszthatja; Melyeket az imádkozó Lelkek könnyebbségeért a' hivek eleibe botsatott Áts Mihály, Auguszt. Konfession Levő Lelki Tanító. Lőtsén. *Nyomtat. 1706*, 8r. 119 helyesen 120 lap. Elől: Cziml. Elől-Járó Beszéd; Rendi e könyvetskében feltalálendő Imádságoknak. A tisztel. Author hoz Löwei Balás, Végén: mutató tábla 1 lap.

Teljes. Ezen kiadást Szabó K. 1714. sz. alatt csak Sándor István után említi.

Ezzel a munka ismertetését befejeztük. Óhajtjuk, hogy e munka más egyházmegyékben követőkre találjon s akadjon más egyházmegyei könyvtáraknak is oly lelkes és szakértő monographusa, mint a minőnek Vágner József kanonokot bemutatott munkájából ismerjük. Azt hisszük azonban, hogy e munka még tökéletesebb volna, ha a t. szerző azt egy áttekintő indexxel megtoldotta volna, melyben az olvasó a felsorolt munkák szerzőiről, tárgyairól, nyomdászairól, nyomdairól és birtokosairól nyerne tájékozást. De ezen észrevételünk semmit sem von le a munka becséből, melyre ezennel felhívjuk a szakférfiak figyelmét.

— **Bubics Zsigmond** ezimzetes püspököt, rátóti prépostot, nagyváradi kanonokot és a múzeumi könyvtár metszetgyűjteményének főörét ő cs. és kir. apostoli Felsége kassai megyés püspökké nevezte ki. Midőn ezen szerencsés kinevezéshez a kassai egyházmegyének, a hazai művelődésnek és az új püspöknek őszintén gratulálunk, örömmel constatáljuk, hogy az utolsó két évtizedben, a Pulszky-aera alatt ő az *ötödik egyházi férfit*, ki a Nemzeti Múzeum szolgálatából magasabb egyházi méltóságra vagy kitünőbb hivatalra lépett. *Dr. Rómer Flóris* volt az első, ki a múzeumi régiségtár osztályóri állásából a nagyváradi káptalan litterarium stallumára lett kinevezve, őt követte *dr. Fraknói Vilmos* múzeumi könyvtárór, majd *Bubics Zsigmond* a könyvtár metszetgyűjteményének főöre, kik, mind a ketten a hazai művelődés szolgálatában szerzett érdemeiknél fogva a nagyváradi litterarium stallumot nyerték el. A Nemzeti Múzeum régiségtári *segédi állásából* lett *dr. Ortway Tivadar* akadémiai tag a pozsonyi kir. jogakadémia tanárává kinevezve, s *dr. Czobor*

Béla múzeumi régiségtári segédőr és akadémiai tag, mint ilyen hivatott meg a nagyváradi r. kath. papnevelő intézet *rectorának*. Ezen felsorolt férfiak, kik a Nemzeti Múzeum regenerációján közremunkáltak, élénken illusztrálják a Pulszky-*aera* magasabb művelődési missióját, mely azon törekvésében, hogy a Nemzeti Múzeumot európai színvonalra emelje és föntartsa, felülemelkedett minden kicsinyes elfogultságon s a regeneráció munkájához tekintet nélkül ott vette a szakerőket a hol ezeket feltalálni vélte.

— **Kinevezés.** A Nemzeti Múzeum könyvtárában üresedésbe jött gyakornoki állomásra a nagyméltóságú vallás- és közoktatási m. kir. ministerium *Markovics Sándor* okleveles tanárt s a múzeumi könyvtárban több éven át alkalmazva volt napidíjas gyakornokot nevezte ki. Ez azonban hivataláról, melyet kilencz hónapig viselt, midőn előnyösebb állásra, a győri királyi főreáliskolához tanárrá kineveztetett, lemondván, helyébe a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi ministerium *dr. Váczy János* okleveles tanárt s a múzeumi könyvtár hírlapgyűjteményének napidíjas gyakornokát nevezte ki végleges gyakornokká, miáltal a véglegesített könyvtári tisztviselők száma teljessé vált.

— **Előléptetés.** A budapesti kir. magyar tudományegyetem könyvtárában *dr. Márky József* másodőr, a fővárosi könyvtárnokok érdemes doyenje, negyven évet meghaladó állami szolgálata után, nyugdíjba vonult. Helyébe az egyetemi könyvtárban *dr. Máté Sándor* első könyvtártiszt másodőrnek, *Kudora Károly* második könyvtártiszt *első*, *dr. Szadeczky Lajos* harmadik könyvtártiszt *második*, *dr. Angyal Béla* negyedik könyvtártiszt *harmadik* és *Páldy Lajos* kisegítő tiszt *negyedik* könyvtártisztnek lettek előléptetve.

— **A hamburgi Corvin-codex.** Olvasóink ismerik a hamburgi Corvin-codex történetét, melyről a „Könyv-Szemle“ 1885-ik folyamában részletesen irtunk s kimutattuk, hogy a felfedezett új Corvin-codex tévedésen alapszik s a Corvina maradványaihoz alaposan nem sorozható. Ezen közleményünket a „Könyv-Szemle“ 1885-iki folyamával elküldtük a hamburgi városi könyvtárnak, honnan *dr. Isler M. úrtól*, a könyvtár igazgatójától és a codex felfedezőjétől a következő levelet vettük :

„Hamburg, 1886. október 21.

Igen tisztelt uram!

Becses ajándékáért csak most mondhatok köszönetet, mivel a magyar nyelvben járatlan levén, a hamburgi városi könyvtárnak általam Corvin-codexnek ismertetett kéziratára vonatkozó közleményét először németre kellett fordíttatnom, a mi e városban nem ment olyan könnyen. A fordítást most megkapván, munkáját nagy érdekléssel olvastam át. Ha a „Centralblatt“ szerkesztősege tavaly beküldött cikkemet közölte volna, úgy önnek fáradsága jórészt megkímélhető lett volna. Én ugyanis kijelenttem cikkem végén: *hogy külső ismérvek hiányában a kézitról csak annyi állítható egész határozottan, hogy az a XV. század terméke.* Magam részéről meg vagyok ugyan győződve előbbi nézetem helyességéről, de véleményemet senkire sem akarom ráerőszakolni.

Különben dr. *Eyssenhardt* tanár levele épen nincs valótlan-ságok hijával. Donner úrnak hivatalos esküjével erősített azon állítását, hogy a codex hosszú idő óta változatlan állapotban lett volna, azzal czáfoltam meg, hogy azt Ibsen könyvkötő saját rendeletemre új, erős kötéssel látta el; s midőn Donner a kéziratot előakarta hozatni, sehol sem találta, míg én nem figyelmeztettem, hogy az más helyre lett eltéve. Ez a dolog rossz emlékező tehetségnek tulajdonítandó inkább, mint igazsághiánynak.

Dr. Mayunke nyilatkozata teljesen értéktelen, minthogy cikkemet nem képes megczáfolni.¹

Részemről az egész ügyet befejezettnek tekintem; a további discussió nem vezethet eredményre, míg új adatok fel nem merülnek. A kézirat sem jobb, sem rosszabb nem lesz azáltal, ha Corvin Mátyás vagy más számára készült. Én tehát őszinte köszönetem ismétlése mellett maradok kész tisztelője dr. Isler M.“

Ezen levélhez nincs mit hozzáadnunk. A t. szerző úr elismeri, hogy az általa Corvin codex gyanánt ismertetett kézirat semmi oly jellemző tulajdonsággal nem bír, melynek alapján azt a Corvina maradványaihoz sorozni lehetne s ezáltal megerősíti

¹ A kipontozott rész dr. Mayunke úr személyére s nem a codexre vonatkozván, ezt a közleményből kihagytuk.

mindazt, a mit a kéziratról közleményünkben mondtunk. A kérdést mi is befejezettnek tekintjük, de a dolog újabb stádiumáról jónak láttuk olvasóinkat, kik előbbi közleményünket olvasták, e helyütt értesíteni.

— **Hellebrandt Árpádtól**, a m. t. Akadémia könyvtártisztjétől megjelent: „A magyar tudományos Akadémia könyvtárában levő ősnymtatványoknak jegyzéke,“ melyet a magyar tudományos Akadémia irodalomtörténeti bizottsága adott ki. Érdemes és úttörő szakmunka, melyet több évi tanulmány és szorgalom hozott létre. Szerző az akadémiai könyvtár hazai vonatkozású ősnymtatványait a „Magyar Könyv-Szemle“ 1880-ki folyamában ismertette, neve folyóiratunk olvasói előtt nem ismeretlen. Munkáját a jövő folyam I-ső füzetében tüzetesen szándékozáván ismertetni, ezúttal csak felhívtuk reá a szakférfiak figyelmét.

— **Újabb adalék Vitéz János könyvtárához 1461-ből.** Zrednai Vitéz János könyvtárát Fraknói Vilmos monographiájából s a „Magyar Könyv-Szemle“-ben megjelent közleményeiből ismerjük. Ezen könyvtárhoz új adalékot nyújt a Gelsich Józseftől, a m. tud. Akadémia történelmi bizottságának kiadásában 1887-ben megjelent „Ragusai Oklevéltár,“ melyben a „*Liber Consilii rogatorum reipublicae Ragusine*“ című jegyzőkönyvből egy tanácsi határozat van közölve, mely szerint a raguzai rector és a kisebb tanács 33 szóval 2 ellenében felhatalmazást nyert arra, hogy Vitéz János váradi püspök számára, kinek közbenjárását az oklevéltár tanúsága szerint a raguzai köztársaság ügyes-bajos dolgaiban gyakran vette igénybe, egy Cicero-codexet, melyet a püspök kért, 10 arany erejéig vásároljon. A tanácsi határozat 1461. jul. 3-án kelt s szószerinti közlésben így hangzik: *Liber Consilii rogatorum Reipublicae Ragusine. anno 1461 jul. 3. Libertatem rectori et suo minori consilio expediendi ducatos 10 infra in Epistolis familiaribus Ciceronis quas petit Episcopus Varadiensis per 33 contra 2.*“ Hogy ezen codex, mely Ciceronak Epistolae familiares című munkáját tartalmazta, eljutott-e Vitéz János kezéhez, és ha eljutott, meg van-e még valahol? Erről positiv adatunk nincsen. Annyit tudunk, hogy ily című codex a Vitéz könyvtárából ismertetett kéziratok közt nem fordul elő. Hogy a jövő kutatások fel fogják-e valahol deríteni? Ezt ma inkább kérdezhetjük, mint mondhatjuk.

— **Irodalmi Értesítő.** Könyvészeti folyóirat, irodalombarátok, könyvgyűjtők és könyvárusok érdekeinek előmozdítására. Felelős szerkesztő: Szana Tamás. Kiadó: Hornyánszky Viktor akadémiai könyvkereskedése. Megjelenik havonként kétszer. Ára az egész folyamnak 1 frt. — Ezen cím alatt 1887. decz. 1-én egy folyóirat indult meg, mely egy régóta érzett hiányon kíván segíteni. Nem kritikái közlöny a szónak szorosabb értelmében, a mennyiben már kisebb terjedelménél fogva sem bocsátkozhatik minden egyes könyv beható bonczolgatásába; de figyelemmel fog kísérni minden újabb jelenséget, s kötelességének tekintti, *hogy érdeklődést költson minden olyan munka iránt, mely érdemes arra, hogy a magyar ember könyvtárában helyet foglaljon.* A lap e szerint közvetítő lesz az írók és közönség közt s mindkettő érdekét lelkiismeretesen szolgálva, igyekszik előmozdítani a könyvvásárlási kedv élénkítését. Az „Irodalmi Értesítő“ kéthetenként, minden hó 1-ső és 15-ik napján negyedrértben egy ivnyi tartalommal jelenik meg. Ára az egy évfolyamot képező 24 számnak bérmentes megküldéssel 1 frt.

A lap hirdetési rovata, a tulajdonképeni könyvhirdetéseken kívül, alkalmas terjesztési közegül kínálkozik a könyv előállítására körül alkalmazott összes művészeteknek és iparágaknak, ezért megérdemli, hogy az illetékes körök felkarolják.

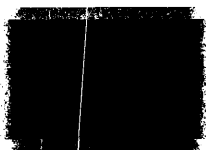
Az „Irodalmi Értesítő“-ből ekkorig két szám jelent meg, melyek a legújabb magyar irodalmi termékek és a M. T. Akadémia kiadványainak rövid ismertetését, továbbá könyvárusi, antiquariusi és könyvkötői hirdetéseket tartalmaznak s ügyesen vannak összeállítva. Ha a következő számok az első kettőhöz hasonlóak lesznek, úgy a vállalat csakugyan hézagot fog pótolni irodalmunkban s megérdemli a pártolást. Részünkről a vállalatot, mely a művelt közönség, az írók, könyvárusok és könyvkötők érdekeit hivatva van szolgálni s a szakfolyóirat és napi lapok közt foglal helyet, ajánljuk már olcsóságánál fogva is ügybarátaink figyelmébe, mert csak tömeges pártolás biztosíthatja fönállását.

— **Bibliographiai Irodalmi Szemlénket,** mely az 1887-ben megjelent nevezetesebb bibliographiai munkákat, könyvtári és antiquariusi katalogusokat, irodalmi értesítőket, könyvárusi hirdetőket és a hazai könyvtári mozgalmakat fogja ismertetni, térszűke miatt (a rendelkezésünkre álló 20 garmond ívet a jelen

folyamban már ugyanis egy és fél ívvel léptük túl) az 1888-ik folyam első füzetére kellett halasztanunk.

— **Olvasóinkhoz.** A „Magyar Könyv-Szemle“ 1887-dik folyamát a jelen kötetben veszik olvasóink. Ezzel folyóiratunk tudományos részével *currensbe* jöttünk, a bibliographiai részt, mely az 1887-ben hazánkban megjelent könyvek jegyzékét 9—10 ívnyi terjedelemben fogja tartalmazni, az 1888-dik. folyam I-ső füzetéhez, mely ezen év április havában jelenik meg, fogjuk mellékelni. Késedelmünket törekedtünk a tartalom gazdagságával pótolni. Óhajtjuk, hogy ez olvasóinkat és előfizetőinket kielégítse. Különösen felhívjuk olvasóink figyelmét a V. számú műmellékletre, melyben Gálszécsi István 1536-ik évi Énekes könyvének egyetlen egy példányban fönmaradt töredékét eredeti nagyságban és egész terjedelemben reprodukáltuk. A „Magyar Könyv-Szemle“ 1888-tól fogva évnegyedenként nyolcz ives füzetekben (évenként 32 ívnyi terjedelemben) fog megjelenni. Ajánljuk t. ügybarátaink figyelmébe.

A szerkesztő.

MAGYARORSZÁGI
K Ö N Y V É S Z E T .

1887.

ÖSSZEÁLLÍTOTTA

HORVÁTH IGNÁCZ.

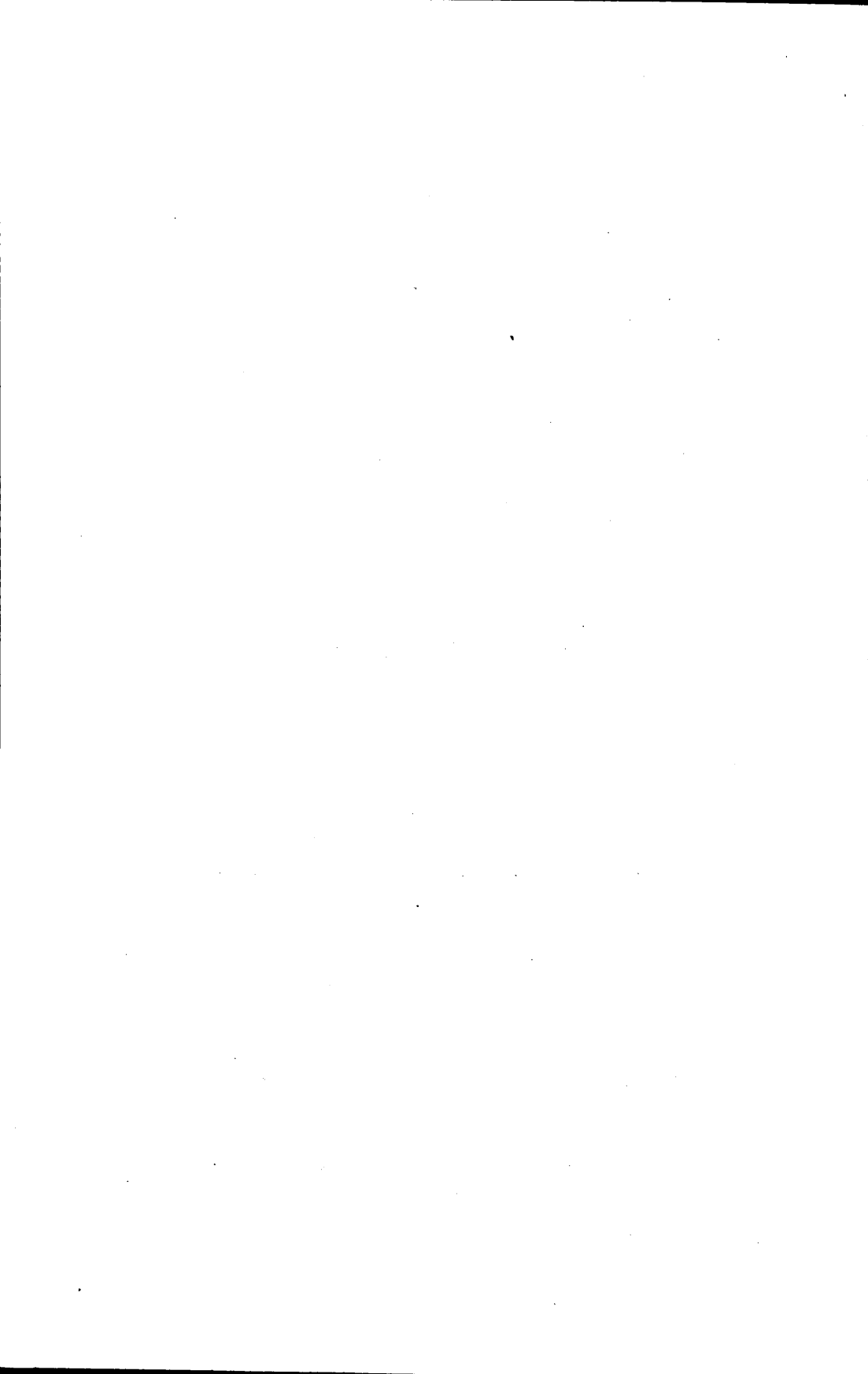
(MELLÉKLET A „MAGYAR KÖNYVSZEMLÉ“-HEZ.)

BUDAPEST.
HORNYÁNSZKY VIKTOR NYOMDÁJA.

1889.

A MAGYAR IRODALOM 1887-BEN.

ÖSSZEÁLLITJA

HORVÁTH IGNÁCZ.

Ezen jegyzékbe azon nyomtatványok vétettek fel, melyek 1887-ik évszámmal vannak jelölve. Hol a nyomtatás helye nincs kitéve, Budapest értendő. A nyomdász vagy nyomdaintézet csak oly nyomtatványoknál van megnevezve, melyeknek kiadója nem ismeretes. Hogy ezen jegyzéket lehetőleg teljesen s pontosan lehessen összeállítani, felkértem a szerzők és kiadók, hogy kiadványaikból egy példányt az ár megjelölésével, a M. N. Múzeum könyvtárába beküldeni szíveskedjenek.

Abel Jenő. Az ó- és középkori Terentiusbiographiák. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. XIV. köt. 1. szám. Magyar T. Akadémia. 8r. ára ?)

Ábrányi Emil. A végrehajtó. Vigjáték. (A nemzeti színház könyvtára. 158. füzet. Pfeifer Ferdinánd. 8r. 35 l. ára 40 kr.)

Abt Antal. Physika. Az utasítások alapján átdolgozott VII. kiadás számos ábrával és egy szintáblával. (Lauffer Vilmos. 8r. 484 l. ára 3 frt 40 kr.)

Aczél József. Szomorú idők. Történeti elbeszélés. (A magyar ifjúság könyvesháza. 19. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 77 l. Két színezett képpel, ára ?)

Alapszabályai, Az alsófehérmegyei történelmi-, régészeti és természet-tudományi egyesület. (Neuwald Illés nyomdája. 8r. 16 l. ára ?)

Álbu József. Méhészeti kalauz. Az erdélyrészi méhészegylet által elismerésre méltatott, röviden összefoglalt népszerű utasítás a helyes méhészkedésre. (Kolozsvár. Demjén L. egyes. könyvkereskedése. 8r. 53 l. ára 30 kr.)

Alcott. A kis Rózsa hat nagynénje és hét unokaöccse. Átdolgozták Stahl és Lermont. Francziából fordította Gerando Antonina. Destez Pál rajzai-
val. (Légrády testvérek. 8r. 231 l. ára ?)

Államvasutak, Magyar királyi. Általános díjszabás személyek, podgyász és podgyász gyanánt továbbítandó kutyák szállítására a magyar kir. államvasutak összes vonalain. Érvényes 1887. évi június hó 1-étől. (Légrády testvérek. 8r. 56 l. ára 30 kr.)

Allamvasutak, Magyar kir. Forgalmi utasítás a vonatkísérők számára. 1882. II. kiadás (Légrády testvérek. 8r. 112 lap. ára ?)

Allamvasutak, Magyar kir., üzleti számadási főzárata 1886. évről. (Légrády testvérek. 4r. 9 l. ára ?)

Allamvasutak, Magyar. kir. vasútüzleti rendtartás. (Légrády testvérek. 8r. 70 l. ára ?)

Almanach, Országgyűlési. 1887. Szerkeszti Halász Sándor. Főrendiház. (Athenaeum. 8r. 184 l. ára 1 frt 20 kr.)

Almanach az 1888. évre. Szerkeszti Mikszáth Kálmán. (Egyetemes regénytár. III. évf. V. és VI. kötet. Singer és Wolfner. 8r. 244 l. ára ?)

Almanachja, A budapesti kir. magyar tudomány-egyetem, 1886/87. (Egyetemi nyomda. 8r. 143 l. ára ?)

Ambros József és **Kopeczky** műve után átdolgozta a csáktornyai községi elemi népiskola tanítótisztje. I–V. füzet. Számítási példatár az elemi népiskolák számára. (Nagykanizsa-Csáktornya. Fischel Fülöp. 8r. 40 l. ára 15 kr. 56 l. 15 kr., 40 l. 15 kr., 49 l. 15 kr., 52 l. 15 kr.)

Ambrozovics Béla. A vasutakból eredő közgazdasági haszon és kiszámítása. Megjelent a Magyar Mérnök- és Építészegylet Közlönye 1886. évi decemberhavi füzetében. (Pesti Lloyd-társulat nyomdája. 8r. 36 l. ára ?)

Angelicus. Szent József tisztelete. A szent család imádságos könyve. Elmélkedések, ájtatossági gyakorlatok, reggeli, esti, szent mise, búcsu-imák s egyéb könyörgések. 3. kiadás. (Nagykanizsa. Wajdits József nyomdája. 8r. 288 l. ára ?)

Anthologia latina. Latin költők műveiből való szemelvények. Magyar-írta Dávid István és Pozder Károly. (Lampel Róbert. 8r. 193 l. ára 1 frt.)

Apáthy István. A magyar csődjog rendszere. I. rész. Anyagi csődjog. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. VII, 231 l. ára 2 frt 60 kr.)

Apolló. Venus titka. Bevezetés az összes «szépfítő szerek» készítési titkaiba. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 53 l. ára 30 kr.)

Arany János. Toldi. Költői elbeszélés. Iskolák számára jegyzetekkel ellátta Lehr Albert. 5. kiadás. (Jeles írók iskolai tára. XI Franklin-társulat. 8r. 144 l. ára 70 kr.)

Arany János. Toldi estéje. Költői elbeszélés 6 énekben. V. kiad. (A magy. nemz. családi könyvtára. 31. sz. Ráth Mór. 8r. 86 l. ára 50 kr.)

Arany János. Toldi. Költői elbeszélés 12 énekben. VII. kiadás. (A magy. nemz. családi könyvtára. 30. sz. Ráth Mór. 8r. 82 l. ára 40 kr.)

Arany János. Buda halála. Hun rege. V. kiadás. (A magy. nemz. családi könyvtára. 38., 39. sz. Ráth Mór. 8r. 153 l. ára 70 kr.)

Arany János Balladái. Iskolai kiadás. (Ráth Mór. 8r. 71 l. 40 kr.)

Arany János hátrahagyott iratai és levelezése. 1–15. füzet. (Ráth Mór. 8r. 1–428 l. egyes füzet ára 60 kr.)

Arany János összes munkái. III. kiadás. 16–36. füzet. (Ráth Mór 1–384; 1–475; 1–320 l. ára füzetekenként 40 kr.)

Aranykönyv szorgalmas fiúk s leányok számára. Szerkesztette Dolinay Gyula. (Pallas-részvénynyomda. 8r. 96 l. ára ?)

Árjegyzék gyógyfűszer-árúk vegyészeti és gyógyszerészeti készítményekről Thallmayer és Seitz czégtől. (Légrády testvérek. 8r. 68 l. ára ?)

Arvay József és Rosenmeyer Izsák. Bibliai történetek. Olvasókönyv izraelita népiskolák számára különös tekintettel a nőtanodákra. 8. kiadás. (S.-A.-Ujhely. Löwy Adolf. 8r. 176 l. ára ?)

Árúforgaloma, Magyarország — Ausztriával és más országokkal. IV. füz. április hó. (Orsz. statist. hivatal. 2r. 35 l. ára 50 kr.)

Árúforgalma, Magyarország — Ausztriával és más országokkal. Az 1886. január-december végéig terjedő évre IV. évf. Magyar és német nyelven. (Orsz. statist. hivatal. 4r. XXXVIII, 81 l. ára 1 frt 50 kr.)

Asbóth János. Bosznia és a Hercegovina. Egy történelmi és három statisztikai térképpel és táblázatokkal. 1—24. füzet (Pallas részvénytynyomda. 4r. 275, 222 l. egyes füzet ára 30 kr.)

Asbóth János. Bosznia és a Hercegovina. Úti rajzok és tanulmányok. 33 egész oldalas képpel és 184 szövegrajzzal, Mienzil cs. k. hadnagy felvételei, Königsberger eredeti fényképei s mások után. Egy történelmi és három statisztikai térképpel és táblázatokkal. I. kötet. (Pallas irod. és nyomd. részvénytársaság. 4r. IV, 275 l. ára 3 frt 50 kr.)

Asbóth János. Bosznia és a Hercegovina. Úti rajzok és tanulmányok. II. kötet. (Pallas irod. és nyomd. részv. társ. 4r. VIII, 222, XXVI l. 2 tábla és 2 térkép, ára 3 frt 50 kr.)

Áttekintése, A magyar nyelvtan rövid. (Debreczen város nyomdája. 8r. 24 l. ára ?)

Aurora-könyvtár. I. évfolyam. 1. füzet. Gyóry Vilmos elbeszélései. 1. füzet (Aurorakör. 8r. 48 l. ára 25 kr.)

B. P. Rövid polgári-, természeti- és mértani földrajz. Népiskolai használatra. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8r. 128 l. ára 35 kr.)

B. P. Rövid természetrajz. Népiskolai használatra. XII. kiadás. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8r. 112 l. ára 30 kr.)

Podmaniczky Frigyes. Napló töredékek. 1824—1886. I. kötet 1824—1844. (Grill Károly. 8r. 352 l. ára 3 frt.)

Bajnok Justinian. Szabályok az egyévi önkénteshadapród-jelöltek, s azon ifjak számára, kik mint három, illetve négyévi önkéntesek a hadseregbe lépni óhajtanak. Második, olcsó, (czim) kiadás. (Athenaeum. 8r. 72 l. ára 40 kr.)

Bakó, Frühwirth, Gruber és Posch. Magyar nyelvtan és olvasókönyv német tannyelvű népiskolák számára. I. rész. 1—2. évfolyam. 4. kiad. II. rész. 3. évf. 3. kiad. III. rész. 4. évfolyam. 2. kiadás. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 96, 96, 151 l. ára 30, 40 kr.)

Baksay Sándor. Gyalogösvény. Elbeszélések. Kiadja a Kisfaludy-társulat. II. köt. (Franklin-társulat. 8r. 365, 345 l. egy kötet ára 2 frt.)

Balás Sándor. Egy őszinte hang. Ajánlva Bellusi Baross Gábor figyelmébe. (Paks. Szerző. 8r. 26 l. ára 40 kr.)

Balladák, Német, és románczok. Magyarázta Heinrich Gusztáv. I. rész. Bevezetés. Bürger, Goethe. 1. kiadás. (Franklin-társulat. 8r. 171 l. ára 70 kr.)

Ballagi Aladár. Colbert. I. rész. (Magyar Akadémia. 8r. 243 l. ára 1 frt 50 kr.)

Ballagi Béla. A mezőgazdasági hitelszövetkezetekről. (Grill K. 8r. 78 l. ára 30 kr.)

Ballagi Károly. Német nyelvtan. 13. kiadás. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 320 l. ára 1 frt.)

Ballagi Károly és Nagy László. Magyarország története népiskolák számára. 23. kiadás. (Franklin-társulat nyomdája 8r. 95 l. ára 25 kr.)

Balló Mátyás. Elemi vegytan a középiskolák, polg. isk. és tanítóképző intézetek számára. 4. kiadás. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 136 l. 1 frt.)

Ballagi Mór és György Aladár. Kereskedelmi szótár. A m. t. Akadémia által kiküldött szakbizottság közreműködésével szerkesztették. I.—II. német-magyar rész. (Franklin-társulat. 8r. 382. 390 három hasábos l. a két kötet ára 5 frt.)

Balog Jenő. A sértett fél jogköre a büntetőjogban. Tanulmány. I. rész: A sértett fél indítványára büntetendő cselekmények tana. (Pallas irod. és nyomdai részv. társaság. 8r. VII, 546 l. ára 4 frt.)

Balogh Lajos és Raffay László. Épületasztaloság. Az ugyanezen cím alatt megjelent rajzmunka kiegészítésére. (Anglonyomda. 8r. 56 l. ára ?)

Bánfi János. Gyermekbarát. Mulattatva oktató okvasmányok jó gyermekeknek. (Kókai Lajos. 8r. 156 l. ára 60 kr.)

Barabás György. A magyar vecsernyék. A kath. nép számára. II. kiadás. (Sárvár. Jacoby Bálint. 32r. 15 l. ára 5 kr.)

Bárány Ignác. I—V. olvasókönyv katolikus népiskolák számára. 14. 20. 21. 18. 20. 10. kiadás. (Szent-István-társulat. 8r. 45, 111, 179, 236, 478 l. ára 10, 18, 24, 64 kr.)

Bárány Ignác. Abécés-könyv. Katolikus népiskolák számára. 30. 31. 32. kiadás. (Szent-István-társulat. 8r. 67 l. ára ?)

Bárány Ignác. Tanítók könyve. Kalauz a nevelés és tanítás vezetésére. 6. kiadás. (Lauffer Vilmos. 8r. 402 l. ára 2 frt.)

Barna Ferdinánd. A mordva nép házassági szokásai. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből XIV. köt. 3. szám. Akadémia. 8r. 56 l. ára 30 kr.)

Barna I. Igriczke és Vágó Jancsi. (Jó könyvek. 48. sz. Révai testvérek. 8r. 24 l. ára ?)

Barna I., Hajnal A., Sretvizer Lajos, Szőke István. Magyar Olvasókönyv. Budapest elemi népiskolái számára. II. és IV. oszt. számára. 8-dik kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8r. 156, 224 l. ára 36, 48 kr.)

Barna I., Hajnal A., Sretvizer Lajos, Szőke István. Magyar olvasókönyv a népiskolák IV. osztálya számára. 3-ik jav. kiadás. (Dobrowsky és Franke. 8r. 198 l. ára 32 kr.)

Barna I., Hajnal A., Sretvizer Lajos és Szőke István. Magyar olvasókönyv a népiskolák III. osztálya számára. 4-dik jav. kiadás. (Dobrowsky és Franke. 8r. 164 l. ára 28 kr.)

Barna I., Hajnal A., Sretvizer Lajos és Szőke István. Magyar

olvasókönyv a népiskolák II. osztálya számára. 4-ik jav. kiad. (Dobrowszky és Franke 8r. 139 l. ára 24 kr.)

Baross Gábor m. kir. közmunka- és közlekedésügyi minister jelentése a m. k. postatakarékpénztár 1886. évi működéséről és eredményéről. (M. kir. államnyomda. 4r. 78 l. ára ?)

Baróti Lajos. Petőfi utjabb reliquiái 1838—1849. (Kisfaludy-társaság. 8r. XV, 174 l. ára 80 kr.)

Barta László. Uj kis tükör. Utmutató a községi közigazgatás terén legszükségesebb tudnivalókról. Községi képviselők, bírák, előljárók és az olvasva tanulni szerető magyar nép számára. Törvények, rendeletek és szakmunkák alapján. (Hornvánszky Viktor. 8r. IV, 484 l. ára 3 frt.)

Bartal Antal és Malmosi Károly. Latin gyakorlókönyv a mondat-tanhoz. A középiskolák III—IV. oszt. számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 140 l. ára 90 kr.)

Bartalus István és Gyergyánffy István. Négyes dalok zsebkönyve. Férfi énekkarok s néhány vegyeskar anthologia gyűjteménye. 2-ik jav. kiad. (Dobrowsky és Franke. 8r. VII, 311 l. ára 1 frt 50 kr.)

Baudisz Jenő. Egyről-másról. (Pallas-részvénynyomda. 8r. 144 l. ára ?)

Bauer Frigyes. A bírák algebrái alakok invariánsai. (Kilián Frigyes. 8r. 96 l. ára 1 frt.)

Bayer József. A nemzeti játékszín története. A Kisfaludy-társaság által 200 db arannyal jutalmazott pályamű. I.—II. kötet. (Magyar Akadémia. 8r. 642, 495 l. ára 7 frt.)

Beccaria. Büntett és büntetés. Fordította Tarnai János. (Jogi és államtudományi írók tára. I. köt. Révai Leo. 8r. 120 l. ára 1 frt 40 kr.)

Beck Mór. Ünnepi beszédek. 1887. évi Sabuoth napjain a székesfehérvári izraelita hitközség templomában. (Athenaeum nyomdája. 8r. 32 l. ára ?)

Békey István. Szittyák, pártosok, törökök. (Nagel Bernát. 8r. 28 l. ára 50 kr.)

Belicza József. Magyar nyelvtani kézikönyv. I. 3. füzet, a népiskola számára mondattani alapon. 3., 2. kiadás. (Lampel Róbert. 8r. 46, 79 l. ára 15, 20 kr.)

Belicza József. Számtan. A népiskola II., III., IV., V-ik osztálya számára. (Mehner Vilmos. 8r. 48, 64, 72, 80 l. ára 20, 24, 48, 32 kr.)

Beliczay Jónás. A magyar stílről felolvasás. (Kecskemét. Tóth László nyomdája. 8r. 54 l. ára ?)

Bém József. Pár szó a dohánykérdésben. (Mike-Buda. Szerző. 8r. 47 l. ára 50 kr.)

Beniczkyné-Bajza Lenke. Északról délről. Beszélyek. Kiadja a Petőfi-társaság. (Révai testvérek. 8r. 163 l. ára 1 frt.)

Beniczkyné B. Lenke. Mártha. Regény. I. II. III. kötet. 2. kiadás. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8r. 163, 174, 228 l. ára 2 frt, 1 frt 40 kr.)

K. Beniczky Irma. A beteg konyha. Gyakorlati útmutató ételek és italok készítésére betegék számára. (Közhasznú családi könyvtár. 29. szám. Franklin-társ. 8r. 120 l. ára 40 kr.)

Beniczkyné Bajza Lenke. Zsebkendő és legyező. Regény. Magyar háziasszonyok könyvtára. (Robicsek Zsigmond. 8r. 201 l. ára 1 frt.)

Beniczkyné Bajza Lenke. Tévesztett utak. Regény. I—II. kötet. II. kiad. (Révai testvérek. 8r. 179, 144 l. ára ?)

Beniczkyné B. Lenke. Ő az. Regény. II. rész. Lidia. Elbeszélés. (Egyetemes regénytár. III. évf. II. kötet. Singer és Wolfner. 8r. 171 l. ára 50 kr.)

Ben-Khard János. A személyes névmás eredetének és fejlődésének története. (Neuwald Illés nyomdája. 8r. 29 l. ára ?)

Benkő C., Donáth E., Kavulyák G. és Szigyártó Z. Olasz-magyar szótár. Dizionario italiano-ungherese. (Lampel R. 8r. 504 l. ára 2 frt 30 kr.)

Beöthy Zsolt. A szépprózai elbeszélés a régi magyar irodalomban. A Kisfaludy-társaságnál jutalmat nyert munka. I. II. kötet. (Révai testvérek. 8r. VIII, 301, 384, I. egy kötet ára 2 frt)

Beöthy Zsolt. A magyar nemzeti irodalom történeti ismertetése. II. kötet. Kisfaludy Károlytól mostanig. 4. kiadás. (Athenaeum r. társ. nyomdája. 8r. 391 l. ára 2 frt 50 kr.)

Beöthy Zsolt. Ráskai Lea. Költői beszély. Vágó Pál eredeti rajzaival. (Révai testvérek. 32r. XIV, 94 l. ára 1 frt.)

Berczik Árpád. Gyerekbál. Vigjáték egy felvonásban. (Pfeifer Ferdinánd. 8r. 15 l. ára 25 kr.)

Berczik Árpád. Vig órák. Elbeszélések, tárczák. (Franklin-társulat. 8r. 316 l. ára 1 frt 20 kr.)

Berecz Ede. A zene alapelmélete és az összhangzattan elemei rövid műszótárral. Iskolai és magánhasználatra. 2-ik jav. és tetemesen bőv. kiadás. (Dobrowsky és Franke. 8r. 75 l. ára 60 kr.)

Berecz Ede és Ernyei József. Dalfűzér egy és több szólamu dalok gyűjteménye. Felsőbb leányiskolák, polgári leányiskolák, tanítóképezdék és magán nőneveldek használatára. I. rész. 3-ik kiad. (Dobrowszky és Franke. 8r. 64 l. ára 60 kr.)

Berecz Ede és Ernyei József. Ugyanaz. II. rész. 2-ik jav. és átdolg. kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8r. 80 l. ára 70 kr.)

Berecz Sándor. Zsinataink I. Károly korában. (Nyitra. Schempek és Huszár nyomdája. 8r. 64 l. ára ?)

Bereczki Máté. Gyümölcsészeti vázlatok. IV. kötet. (Arad. Gyulai István nyomdája. 8r. 539 l. ára 3 frt.)

Berényi Pál. Elbeszélések. (Singer és Wolfner. 8r. 158 l. ára 1 frt 20 kr.)

Bernát István. Észak-Amerika. Közgazdasági és társadalmi vázlatok. (Révai testvérek. 8r. II, 254 l. ára 1 frt 60 kr.)

Berryer válogatott törvényszéki beszédei. Fordította s Berryer élet- és jellemrajzával s zárszóval kísérte Tóth Lőrincz. (Magyar t. Akadémia. 8r. 397 l. ára ?)

Bethlen Miklós. A történelem regénye. (1846—1886.) Jellem- és korrajzok. (Franklin-társulat. 8r. 279 l. ára 3 frt.)

Bezeredy Amália. Flóri könyve. 120 képpel. (Franklin-társulat. 8r. 143 l. ára ?)

Biermann Mihály A szomszédjogi oltalom. (Singer és Wolfner. 8r. 174 l. ára 1 frt 20 kr.)

Bihar Ferencz. Utásztan a m. k. honvédségi Ludovika-akadémia «szabadságot állományú tisztképző tanfolyama» és a honvéd «egy évi önkéntesek» számára. 258 táblával. (Légrády-testvérek. 8r. 154 l. ára ?)

Bobleter Ignác. Izabella fhgnő pártfogása alatt álló magyar-óvári Hildegardeum ismertetése a mosonmegyei közművelődési törekvések szempontjából. (Hunyadi Mátyás nyomda. 8r. 40 l. ára ?)

Bobula János program-beszéde a Budapest VI. kerületi választó polgárok előtt 1887. május 23. (Márkus Samu nyomdája. 8r. 48 l. ára ?)

Bobulára ? Miért szavazunk. (Pallas-részvénynyomda. 8r. 29 l. ára ?)

Boccaccio száz víg elbeszélése. (Il Decamerone.) Az olasz eredetiből fordítva. Bevezetéssel és Boccaccio életrajzával. 2 kötet. (Révai testvérek. 8r. 432, 320 l. ára 3 frt.)

Bochkor Károly. A magyar állami számvitel rendszere (számvitel) tekintettel a törvényhatóságok és községek háztartására. 2-ik átdolg. és bőv. kiadás. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. XII, 596 l. ára 5 frt.)

Bodnár Gáspár. A kis miniszter, vagyis hogy kell a szent miséknél szolgálni. A jó gyermekek számára. II. kiad. (Szatmár. Lövy Miksa. 8r. 7 l. ára 4 kr.)

Bodnár Gáspár. Az életből az életnek. Hasznos és mulattató olvasmányok. (Szatmár. Lövy Miksa. 8r. 197 l. ára 1 frt.)

Bodnár Zsigmond. Magyar nyelvtan a középiskolák számára. VII. kiad. (Eggenberger-féle könyvk. 8r. V, 140 l. ára 1 frt.)

Bódogh János. A magyar gyorsírás tankönyve. II. rész. (Szeged. Várnai L. 8r. XL, 32 l. ára 1 frt 40 kr.)

Bogdány Lajos. Ujabb francia és német költőkből. (Révai testvérek. 8r. 169, IV l. ára 1 frt 50 kr.)

Bogdánovics György. Az én kis világom. Rajzok. Bevezetéssel ellátta Mikszáth Kálmán. (Méhner Vilmos. 8r. 208. l. ára 1 frt.)

Boito Arrigo. Othello. Opera. Fordította Radó Antal. (L. A magyar kir. operaház könyvtára. 29. füzet. Pfeifer Ferdinánd. 8r. 51 l. ára ?)

Boleman István. Fördötan, kiváló tekintettel a magyarhoni gyógyhelyekre. Magyarország gyógyhelyei és ásványvizeinek térképével. (A magyar orvosi könyvkiadó társulat könyvtára. 53. kötet. Társulat. 8r. 603 l. ára ?)

Boncz Ferencz. A lelkési congrua. (Pfeifer Ferdinánd. 8r. 148 l. ára ?)

Boncz Ödön. Vázlatok a magyar viselet történetéből. K. ny. az Archaeologiai Értesítő 1886–87. évi folyamából. (Franklin-társ. nyomdája. 8r. 26, 46 l. ábrákkal, ára ?)

Boross Mihály. A kuruczháború. Politikai és történelmi összehasonlító tanulmány. Történelmi kútfők nyomán. (Székesfehérvár. Klökner Péter. 8r. 48 l. ára 20 kr.)

Boruth Elemér hátrahagyott művei. Költemények. (Aigner Lajos. 8r. XI, 344 l. ára ?)

Boruth Elemér hátrahagyott művei. Próza. (Aigner Lajos. 8r. 235 l. a két kötet ára 3 frt.)

Böszörményi Kálmán. Postakezelési kézikönyv. II. tetemesen javított és bővített kiadás. II. kötet. (Nagel Ottó. 8r. 241—643 l. ára 1 frt 80 kr.)

Brassai Sámuel. Vallás és hit. (Dávid Ferencz-egylet kiadványai. 5. sz. Kolozsvár. 8r. 15 l. ára 10 kr.)

Bret Harte. A Rough-And-Readyi milliomos. H. Sutherland Edward: A zálogházban Fordította Fái Béla. (Pallas-könyvtár. III. évf. 4-ik kötet. Pallas irod. és nyomdai részvénytársaság. 8r. 133, 95 l. ára 60 kr.)

Brózik Károly. Földrajz a kereskedelmi iskolák felső osztályai számára. I. rész Európa. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 66 l. ára 60 kr.)

Brózik Károly és Paszlavszky József. Földrajz gymnasiumok számára. I. Európa. 4. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. II, 128 l. ára 80 kr.)

Brough William. Flipper és Nobbler. Vígjáték. Ford. Csiky Gergely. (Olcso könyvtár. 224. sz. Franklin-társulat. 8r. 43 l. ára 20 kr.)

Bubics Zsigmond a kassai egyházmegye püspökének beiktatása alkalmából hiveihez intézett főpásztori szózata. (Athenaeum r.-társ. nyomdája. 8r. XVI. l. ára ?)

Búcsúsok kalauza. (Pallas-nyomda. 8r. 48 l. ára ?)

Budapest fővárosa tanácsához felebbezése Szabó és Schönwald budapesti papir és papirlemez gyári cégnek Budapest törvényhatósági bizottsága közgyűlésének f. évi nov. 10-én hozott határozata ellen. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 2r. 14 l. ára ?)

Buday József. A bánáti német telepítvények és a Schulvereinek. Külön lenyomat az «Ujvidék» 7—8. számaiból. (Ujvidék. Dimitrijević M. nyomdája. 8r. 26 l. ára ?)

Budenz József. Emlékbeszéd Benfey Tivadar felett. (A magyar tud. Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszéd. IV—2. Akadémia. 8r. 18 l. ára 10 kr.)

Bún Samu. Egyszerű és kettős könyvvitel. (Nagykanizsa. Fischel Fülöp. 8r. 176 l. ára 1 frt 20 kr.)

Bunyitay Vincze. Szilágymegye középkori műemlékei. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. XIII. köt. 6. szám. Magyar t. Akadémia. 8r. 46 l. ára 30 kr.)

Busbach Péter képviselői beszámolója és programbeszéde 1887. május 19. (Schlesinger Jakab és tsa. nyomdája. 8r. 15 l. ára ?)

Cactus Mirriflor. A dandy. (Singer és Wolfner. 8r. 90 l. ára 60 kr.)

Carpenter E. J. Palesztina a Jézus korában. (Unitárius kis könyvtár. 27—33. sz. Bagó Márton. 8r. 118 l. ára 30 kr.)

Carré és Barbier. Hamlet. Opera. ford. Böhm Gusztáv. (M. k. Operaház könyvtára. 9. szám. Pfeifer Ferdinánd. 8r. 28 l. ára 40 kr.)

Mc. Carthy Justus. Anglia története korunkban. Viktória királynő trónraléptétől az 1880. évi általános választásokig. Fordította Szász Béla. I.—III. kötet. (Magyar Tud. Akadémia. 8r. VIII, 618, 686, 481 l. ára 7 frt.)

Cassel Dávid. A zsidók története. (Szeged. Traub és társa. 8r. 112 l. ára 40 kr.)

Chyzer Kornél. Magyarország gyógyhelyei és ásványvizeinek térképe. Rajzolta Homolka József. (Kellner és Mohrlüder, ára 50 kr.)

M. Tullii **Ciceronis** de officiis libri tres. Magyarázta Köpesdy Sándor. (Lauffer Vilmos. 8r. 246 l. ára 1 frt 50 kr.)

M. Tullii **Ciceronis** de imperio Cnei Pompei oratio ad Quirites Magyarázta Keleti Vincze. (Jeles írók iskolai tára. 27. Franklin-társulat. 8r. 73 l. ára 40 kr.)

Cicero de imperio Cn. Pompei, Pro P. Sulla, Pro P. Sestio. III. füzet. (Pro Sulla XX—XXXIII; Pro Sestio I.—X.) Ford. és magy. Némethy Géza. (Tanulók könyvtára. 42 f. Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 129—192 l. 30 kr.)

Cicero M. Tullius. I., II. és XIV. philippicája. Ford. Bozóky Alajos. I.—III. füzet. (Nagyvárad. Hügel Ottó. 16r. 1—208 l. Füzetje 36 kr.)

Cicero kiszemelt szónoklatai. Ford. Sárváry Béla. 3. kiadás. (Római remekírók magyar fordításban. II. kötet. Lampel Róbert. 8r. 1—128 l. ára 40 kr.)

M. T. **Cicéronak** védbeszéde. P. Sestius mellett. 1., 2. füzet. Ford. Bozóky Alajos. (Római remekírók magyar fordításban. 34—36. köt. Lampel Róbert. 8r. 1—99 l. egy füzet ára 40 kr.)

Codex diplom. hungaricus andegavensis. Anjoukori okmánytár. Kiadja a Magy. Tud. Akadémia történelmi bizottsága. Szerk. Nagy Imre. V. kötet. (1347—1352.) (Akadémiai könyvkereskedés. 8r. VI, 657 l. ára 4 frt.)

Codex diplomaticus comitum Károlyi de Nagy Károly. A nagykárolyi gróf Károlyi család oklevéltára. A család megbízásából kiadja gróf Károlyi Tibor. Sajtó alá rendezi Géresi Kálmán. IV. kötet. Oklevelek és levelezések 1600—1700. (Pfeifer Ferdinánd. 8r. VIII, 624 l. ára 5 frt.)

Coppée Ferencz. Severo Torelli. Dráma. Francziából ford. Csiky Gergely. (Olcso könyvtár. 232. sz. Franklin-társulat. 8r. 127 l. ára 30 kr.)

Corneille Péter. Cinna vagy Augustus kegyelme. Tragédia. Francziából Pajor István. (Olcso könyvtár. 219. szám. Franklin-társulat. 8r. 92 l. ára 20 kr.)

Csápori Gyula. A szabadkőmivesség elleni szövetség kezikönyve és a magyarországi szabadkőmivések névsora. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8r. IV, 103 l. ára 30 kr.)

Csengeri Antal. Deák Ferencz emlékezete. (Olcso könyvtár. 227. sz. Franklin-társulat. 8r. 155 l. ára 30 kr.)

Cserey Adolf. Növényhatározó, vagyis vezér a virágzó növények neveinek könnyű és biztos kikereséséhez kezdők számára. (Selmeczbánya. Joerges Ágost özvegye. 8r. LXXXIV, 527, l. ára 2 frt 20 kr.)

Cserháti Sándor és **Kosutány Tamás.** A trágyázás alapelvei (Országos gazdasági egyesület. 8r. 438 l. ára ?)

Cserni Béla. A parthenogenesis és metagenesis a növényországban. (Buschmann F. nyomdája. 8r. 18 l. ára ?)

Cserni Béla. A parthenogenesis és metagenesis a növényországban. (Az «Alsófehérmegyei történelmi régészeti és természettudományi egyesület» kiadványa. I. Neuwald Illés nyomdája. 8r. 23 l. ára ?)

Cserny Károly és **Dávid István**. Latin stílusgyakorlatok a gymnasiumok középszintjéi különösen az V. osztály számára. II. jav. lényegében változatlan kiadás. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 148 l. ára 1 frt.)

Csernoch János. A halottégetésről. (Esztergom Buzárovits Gusztáv. 8r. VII, 91 l. ára 1 frt.)

Csete Lajos. Pokrócz Ádám könyve. Aphorismák a vasuti életből. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 104 l. ára 50 kr.)

Csiky Gergely színművei. XV—XVI. A jó Fülöp. Vigjáték. A vad-rózsza. Színmű. (Athenaeum részv.-társulat. 8r. 102, 91 l. ára 50, 50 kr.)

Csiky Lajos. Emlékkövek a kisperegi ev. ref. egyházközség százados fennállásának 1887-ik év okt. 23-án tartott örömmünnepejéhez. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8r. 37 l. ára 25 kr.)

Csorba Ferencz. A közgazdaság alapfogalmai Trefort Ágoston vallás-és közoktatásügyi miniszter ur megbízásából. (Grill Károly. 8r. 48 l. ára 30 kr.)

Csuday Jenő. Az osztrák-magyar monarchia politikai földirata. 5-ik kiad. (Szombathely. Özv. Seiler Henrikné. 8r. 60 l. ára 50 kr.)

Curia, a kir., teljes ülési megállapodásai. (Az 1881. 59. t.-cz. értelmében az ügyek eldöntésénél irányadók.) A m. kir. igazságügyminiszter megbízásából kiadja Németh Péter. I. füzet. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 304 l. ára 2 frt.)

Czáfolat az özv. Földváry Józsefné gr. Haller Klára által Magyar-Nemegyén 1887. márczius havában kiadott «Lázár Ádám üzelmeiről» című röpiratra. (Székelyudvarhely. Becsek Dániel nyomdája. 8r. 31 l. ára ?)

Czakó János. Az egyetemes történelem tankönyve polgári és felsőbb leányiskolák számára. I. kötet. Az ó- és középkor. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 176 l. ára 90 kr.)

Czím- és lakjegyzéke, Magyarország iparosainak és kereskedőinek. Bővített kiadás. Hivatalos adatok alapján. szerk. Jekelfalusy József. Namens- und Wohnungs-Verzeichniss der Gewerbe und Handeltreibenden Ungarns. Vermehrte Ausgabe. Auf Grund amtlicher Daten verfasst. (Robiczek Zsigmond. 8r. LXXXVI, 1564 l. ára 15 frt.)

Czím- és névtára, Magyarország tiszti. 1887. Kiadja az országos m. k. statisztikai hivatal. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság 8r. 711 l. ára ?)

Czirer Ákos. A hadsereg kérdése és pénzügyeink. Észrevételek Bolgár Ferencznek. «A hadsereg kérdése» című röpiratára. (Pallas irodalmi részv.-társaság. 8r. 60 l. ára 60 kr.)

Czógler Alajos. Természettan. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 324 l. ára 2 frt 40 kr.)

Czuczor költeményei. (Olcsó könyvtár. 220. sz. Franklin-társulat. 16r. 180 l. ára 4) kr.)

D. K. A keleti és nyugati kérdés. (Eger. Szolcsányi Gyula. 8r. 39 l. ára 50 kr.)

Daday Jenő. A Tintinnodeák szervezeti viszonyai. Jelentés a nápolyi Stazione Zoologiában végzett vizsgálatok eredményéről. (Mathematikai s

Természettudományi Közlemények. XXII. k. 4. sz. 159—208 l. két rajzlappal, ára 50 kr.)

Daday Jenő. Új adatok Erdély denevérfaunájának ismeretéhez. (Értekezések a természettudományok köréből. XVI. k. 7. szám. Magyar t. Akadémia. 8r. 45 l. egy rajzlappal, ára 30 kr.)

Dal, Hatszáz magyar nemzeti. 4. kiadás. (Mehner Vilmos. 8r. 688 l. ára ?)

Dal, Ünnepi, Virasztó Gellért jászóvári premontrei rendű kanonok arany-áldozatára. 1887. évi május 24. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 4r. 4 l. ára ?)

Dahn Felix. Odhin vigasza. Éjszakköldi regény a XI. századból. Németből fordította gróf Csáky Albinné gr. Bolza Anna. (Olcsó könyvtár. 225. szám. Franklin-társulat. 8r. 359 l. ára 80 kr.)

Dallos József. Katholikus szertartástan. Gimnasiumok, reáliskolák, és tanítóképző intézetek számára. (Szombathely. 8r. VII, 117 l. ára 32 kr.)

Danielovics Kálmán. A mondat. (Zombor. Bittermann Nándor nyomdája. 8r. 40 l. ára ?)

Darvas Orbán. Az osztrák-magyar monarchia vázlatos földrajza a gymnas. III. oszt. számára. (Sopron. Lítfass Károly nyomdája. 8r. 19 l. ára ?)

Daudet Ernő. Szárnyaszegetten. Regény. 1—2. kötet. (Pallas-könyvtár. III. évfolyam. 1—2. kötet. Pallas-nyomda. 8r. 204., 177 l. ára 60 kr.)

Dante Alighieri. Divina Commedia művének III. része. A paradicsom. (Il Paradiso). Ford. Csicsáky Imre. 1. füzet. (Aigner Lajos. 8r. 176 l. ára 1 frt 60 kr.)

Dávid Ferencz-egylet kiadványai. V. szám. Vallás és hit. Irta Brassai Sámuel. Különlennyomat a Keresztény Magvető 22. évf. 2. füzetéből. (Kolozsvár. Ajtai K. Albert nyomdája. 8r. 15 l. ára 10 kr.)

Dávid István. Latin olvasó- és gyakorló könyv, az algyimnasium számára. Schultz Dávid latin nyelvtanához szerkesztve. 3-ik kiadás. (Lampel R. 8r. VI, 313, VI. l. ára 1 frt 20 kr.)

Dávid István. Görög nyelvtan. (Alaktan és mondattan). A gymnásiumok felső osztályai számára. (Lauffer Vilmos. 8r. VIII, 182 l. ára 1 frt 30 kr.)

Dávid István. Görög elemi olvasókönyv a gymnásiumok számára. I. rész. Az V. osztály számára. 2-ik teljesen átdolgozott és elejétől végig a nyelvtanhoz alkalmazott összefüggő olvasmányokkal bővített kiadás. (Dobrowsky és Franke. 8r. XII, 144 l. ára 90 kr.)

Dávid István. Betürendes szólajstrom Dávid István I—IV. gymnásiumi osztály számára szerkesztett latin olvasó- és gyakorlókönyvéhez. (Lampel R. 8r. 40 l. ára 36 kr.)

Dávid István és Némethy Géza. Magyar-latin zsebszótár a gymnásiumok és reáliskolák számára. (Lauffer Vilmos. 8r. 477 kéthasábos l. ára 1 frt 30 kr.)

De Gerando Antonina. Az emberiség jóltevői. Valódi nagy emberek jellemrajzai. Számos képpel. (Révai testvérek. 8r. IV., 121 l. ára 1 frt 50 kr.)

Deák Albert. A piros alsó. Elbeszélés. (Kolozsvár. Stein János. 8r. 76 l. ára 50 kr.)

Deák Farkas. Uzoni Béli Pál. 1621—1639 (Méhner Vilmos. 8r. 215 l. és 15 melléklet, ára 3 frt.)

Degré Alajos. Így van jól. Vig regény. (Franklin-társulat. 8r. 147 l. ára 1 frt.)

Deil Jenő. A házalási szabályok magyarázata. A hivatalos források felhasználásával. (Kassa. Maurer Adolf. 8r. 105 l. ára 80 kr.)

Delibes Leo. Lakmé. Dalmú. Fordította Ábrányi Emil. (A magyar k. operaház könyvtára. 28. füzet. Pfeifer Ferdinánd. 8r. 51 l. ára ?)

Dell'Adami Rezső. Az ügyvédségről szóló törvényjavaslatnak előadói tervezete. A magy. kir. igazságügyi ministerium megbízása és részben utasításai alapján. (Légrády testvérek. 4r. 47 l. ára ?)

Dell'Adami Rezső. Magánjogi codificatióknk és régi jogunk. III. (Magyar jogászegyleti értekezések. 33. Franklin-társulat. 8r. 262 l. ára ?)

Delpit Albert. A marquisné. Regény. Ford. Fáy J. Béla. I., II. kötet. (Egyetemes regénytár 13., 14. kötet. Singer és Wolfner. 8r. 160, 150 l. ára 50. 50 kr.)

Delpit A. A hitetlen. Regény. I., II. rész. Ford. Fáy J. Béla. (Egyetemes regénytár. III. évf. 3. sz. Singer és Wolfner. 8r. 160, 166 l. ára 50 kr.)

Derzsi Károly. Főlebb, főlebb! Zsinati egyh. beszéd. (Unitárius kis könyvtár. 26. sz. Bagó Márton. 8r. 22 l. ára 5 kr.)

Dessewffy Aurél gróf összes művei. Sajtó alá rendezte, életrajzzal és jegyzetekkel kísérte Ferenczy József. (Méhner Vilmos. 8r. 450 l. ára 4 frt.)

Deutsch Henrik. Kis szótár az elemi iskolában való vallásoktatás céljából tanítandó imákhöz. (Löwy M. E. fia. 8r. 38 l. ára ?)

Dezső Miklós. Tanító a faiskolában. (Pécs. Szerző. 8r. 129 l. ára 80 kr.)

Dietz Sándor. A sparganium Tourn. és Typha Tourn. virág és termés fejlődése. (Értekezések a természettudományok köréből. XVII. kötet. 2. szám. Magy. Tud. Akadémia. 8r. 87 l. 8 tábla rajzzal, ára 1 frt.)

Dietz Sándor. A növények talajálló irányának okairól. (Értekezések a természettudományok köréből. XVII. 6. szám. Akadémia. 8r. 39 lap, ára 20 kr.)

Diák, Vén, vagy: Mike úr. Költői elbeszélés. Firkantotta az ország káplánja. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8r. 72 l. ára 50 kr.)

Diplomatarium relationum reipublicae Ragusanae cum regno Hungariae. Ragusa és Magyarország összeköttetéseinek oklevéltára. Összeállította Gelcich József. bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Thallóczy Lajos. (Magyar Tudományos Akadémia. 8r. LIX. 923 l. ára ?)

Dito és Idem. Tábori posta, ford. Fáy J. Béla. I., II. köt. (Egyetemes regénytár. II. évfolyam XVII. kötet. Singer és Wolfner. 8r. 176, 155 lap ára 50. 50 kr.)

Dobóczy Lajos. Gazdasági és kertészeti füzetek. I., III. füzet az elemi népiskolák 3., 4., 6. osztályainak használatára. 2. kiadás. (Lampel Róbert. 8r. 28., 32 l. ára 18, 18 kr.)

Dobos János. Adók könyve. 2. kiadás. (Székesfehérvár. 8r. 80 lap, ára 50 kr.)

Dobos János egyházi beszédei. IV. kötet: Halotti beszédek részben különféle kútforrások nyomán. Kiadta Dobos László. (Kókai Lajos n. 8r. 254 l. ára 1 frt 80 kr)

Dóczy Gedeon. Magyar ábécze és olvasókönyv az elemi iskola. I. oszt. számára. (A tiszántúli ev. ref. egyházkerület népiskolai könyvkiadványai. IX. szám. A tiszántúli egyházkerület. 8r. 120 l. ára 20 kr.)

Dóczy Gedeon. Vezérkönyv a hangoztató irva-olvasatáshoz és útmutatás a magyar ábécze használatához. Pályadíjat nyert mű. (A tiszántúli ev. reform. egyházkerület népisk. könyvkiadványai. X. szám. Egyházkerület. 8r. 54 l. ára 25 kr.)

Dóczy Imre. Görög nyelvtan. Az összehasonlító nyelvészet eredménye alapján, iskolai használatra. (Eggenberger-féle könyvkeresk. 8r. XI, 345 lap ára 1 frt 80 kr.)

Dóczy Lajos. Utolsó szerelem. Történeti vígjáték. 2. kiadás (Ráth Mór. 8r. 220 l. ára ?)

Dolmányi Frigyes. Panstenographia. Minden nyelvre való gyorsírás, Különös tekintettel a magyar és német, valamint a szláv és latin nyelvre; iskolák és magánhasználatra. Kurzschrift für alle Sprachen. Mit besonderer Berücksichtigung der ungarischen und deutschen sowie der slavischen und lateinischen Sprachen für Schulen und zum Selbstunterricht. (Pozsony, Stämpfel Károly. 8r. 58 l. ára 80 kr)

Dollinger Gyula. Az emberi test elferdüléséről. (Népszerű természet-tudományi előadások gyűjteménye. 58. füzet. Kilián Frigyes. 8r. 36 lap. ára 25 kr.)

Dollinger Gyula. A massage. II. kiadás. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 127 l. ára 1 frt.)

Donáth Pál, kilényi. Emlékirat Magyarország törvényhozó testületéhez. (Brassó. Alexi nyomdája. 8r. 11. l. ára ?)

Döntvényei, A m. kir. pénzügyi közigazgatási biróság, és elvi jelentőségű határozatai 1886. évről. Összeállította Vöröss Sándor. Kiadja a m. k. pénzügyministerium. (Magyar k. államnyomda. 8r. 587 l. ára 1 frt 50 kr.)

Döntvények, A magyar királyi Curia, a budapesti kir. ítélőtábla és a m. kir. pénzügyi közigazgatási biróság által hozott és az 1881—1885 évek folyamán hitelesített teljes ülési. — Függelék az Igazságügyi Rendeletekhez. (Ráth Mór. 8r. 27, VI. l. ára 60 kr.)

Döntvények, Curiai- és elvi jelentőségű határozatok polgári és bűnügyekben, szakszerű tárgymutatókkal. Közzéteszi a «Magyar Igazságügy» szerkesztősége II. folyam. (Singer és Wolfner. 8r. 110, 96, l. ára 2 frt.)

Döntvénytár. A m. k. Curia, a budapesti kir. ítélő tábla és a pénzügyi közigazgatási biróság elvi jelentőségű határozatai. Kiadja a «Jogtudományi Közlöny» szerkesztősége. Új folyam. 16. 17., 18. kötet. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 391 l. 2 frt. 391 l. 2 frt. 382 l. 2 frt.)

Drahotúszky Rezső. A pénzügyi fogalmazói s körjegyzői szakvizsga összes tárgyait felölelő ministeri rendeletekkel pénzügyi közigazgatási biró-

sági döntvényekkel és elvi határozatokkal, valamint gyakorlati példákkal megvilágított kézikönyv. A pénzügyi fogalmazói, körjegyzői szakvizsgára államtudományi s az ügyvédi vizsgára készülők, községi előljárók, kir. körjegyzők, községi s körjegyzők, ügyvédek, hitel- és pénztintézetek és egyáltalán egyenes és közvetett adókkal foglalkozók számára. 3 kötet. (Laufer Vilmos. n. 8r. 1—462; 463—856; 857—1205 l. ára 6 frt.)

Drohobeczky Gyula. A hajdu-dorogi papválasztás 1887. évi április 20. (Ungvár. Id. Fésüs József nyomdája. 8r. 66 l. ára ?)

Dubay Miklós. Miért szoptassa az anya önmaga gyermekét? A «buda-pesti orvosi kör» által jutalmazott pályamű. (Singer és Wolfner. 8r. 18 l. ára 25 kr.)

Ducza Lajos. Jegyzetek a mágnesség és elektromosságról különös tekintettel a telegrafiára. (Athenaeum részv.-társ. nyomdája. 8r. 119 l. 12 táblával, ára 1 frt.)

Dudás Gyula. A szabadhajduk története a XVI. és XVII. században. (Szeged. Engel Adolf. 8r. VI, 115 l. ára 1 frt.)

Dugonics András. Bátori Mária. Szomorú történet. 3. kiadás. Bevezetéssel Heinrich Gusztávtól. (Olcsó könyvtár. 230. sz. Franklin-társulat. 8r. 346 l. ára 60 kr.)

Dvorzsák János. Magyarország helységnevtára két kötetben. Havi füzetek. II. évfoly. 7—12. szám. («Havi füzetek» kiadóhivatala. 8r. 150, 617 lap, ára 12 frt.)

Echo. Hova állítsuk Arany János szobrát? (Aigner Lajos. 8r. 15 l. ára 15 kr.)

Eckstein Ernő. Aphrodite. Egy görög művész regénye. Németből fordította Sasváry Ármin. (Olcsó könyvtár. 228. szám. Franklin-társulat. 8r. 207 l. ára 40 kr.)

Egerváry Gyula. Vadászati érdekű ministeri rendeletek, határozatok és döntvények gyűjteménye. (Pallas részvénytársulat. 8r. 93 l. ára ?)

Egyesületek. A szövetségbe lépett gazdasági, 1887. évi május 10-én tartandó VI-ik nagygyűlésének tárgyai. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8r. 62 l. ára ?)

Egybeállítás. Az 1886. évi fogyasztási adóeredményeknek statisztikai, a magyar korona országaira vonatkozólag. (Magyar kir. államnyomda. 4r. 39 l. ára ?)

Egyházkerület. A dunántúli ág. hitv. ev., 1887. évi augusztus 24—26. Győrött tartott évi közgyűlésének jegyzőkönyve. (Sopron. Litfass Károly nyomdája. n. 8r. 73 l. ára ?)

Egylet. Az «Alsófehérmegyei történelmi régészeti és természettudományi» kiadványa. I. füzet. (L. Cserni Béla.)

Egylet. A vasmegyei régészeti, évkönyve; 1886. Szerkeszté Burány Gergely. (Szombathely. Bertalanffy József nyomdája. 8r. 64 l. három táblával, ára ?)

Ehen Gyula. Régi dalaimból. (Szombathely. Szerző. 8r. 112 l. ára 1 frt 50 kr.)

Ekkert Antal. Természettani tankönyv, ipar- és polgári iskolák szá-

mára. II. jav. kiadás. A' szöveg közé nyomott ábrákkal. (Eggenberger-féle könyvk. 8r. II, 101 lap ára 60 kr.)

Ekkert Antal. Természetan kereskedelmi középiskolák és akadémiák számára. (Franklin-társ. 8r. 168 l. ára 1 frt 20 kr.)

Ekkert Antal. A physika tanítása a kereskedelmi középiskolákban. (Külön lenyomat a «Tanáregyes. Közlöny» XX. évf. 11. füzetéből. Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 7 l. ára ?)

Eletiskola. Gyöngymondatok, aranyigazságok a bel- és külföldi remekírók munkáiból. I., II. kötet. 2. kiadás. (Franklin-társulat. 8r. 200, 216 l. ára 2 frt.)

Eletrajzok, Magyar történeti. Szerkeszti Szilágyi Sándor, 1886/1887. évfolyam. 1—5. füzet. (Méhner Vilmos. 8r. 183, 215, 132 l. számos illusztrációval és arcképpel, egy évf. ára 8 frt.)

Elmélkedés a szenvedésről és ájtatos imák a hét minden napjára (Bartalits Imre. 8r. 37 l. ára 10 kr.)

Előadások, Népszerű természettudományi, gyűjteménye. Kiadja a k. m. természettudományi társulat. Szerkesztik Lengyel Béla és Pasztlavszky József. 57—59. füzet. (L. Kont Gyula, Klug Nándor.)

Előterjesztése, A közös ministerium, a magyar országgyűlés bizottságához, melylyel az osztrák-magyar monarchia közös kiadásainak és bevételének 1888. évi előirányzata alkotmányos tárgyalás végett bemutatattik. 19 füzetben. (Bécs Udvari és államnyomda. 4r. 33, 30, 2, 5, 336, 12, 62, 9, 3, 103, 212, 23, 5. 12, 123, 24 l. ára ?)

Emericzy Géza és Kárpáti Endre. Számtani példatár a népiskolák I. évfolyambeli növendékei számára. 4-ik átnézett kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8r. 26 l. ára 10 kr.)

Emericzy Géza és Kárpáti Endre. Számtani példatár a népiskolák II. évfolyambeli növendékei számára. 8-ik átnézett kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8r. 26 l. ára 10 kr.)

Emericzy Géza és Kárpáti Endre. Számtani példatár a népiskolák III. évfolyambeli növendékei számára. 7-ik átnézett kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8r. 24 l. ára 10 kr.)

Emericzy Géza és Kárpáti Endre. Számtani példatár a népiskolák II. évfolyambeli növendékei számára. 9-ik átnézett kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8r. 24 l. ára 10 kr.)

Emericzy Géza és Kárpáti Endre. Ugyanaz III. évfolyambeli növendékek számára. 8-ik átnézett kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8r. 24 l. ára 10 kr.)

Emericzy Géza. Természet- és vegytan a mindennapi és ismétlő népiskolák számára. 68 a szöveg közé nyomott fametszvénynyel. Hetedik jav. kiadás. (Dobrowszky és Franke 8r. 99 l. ára 40 kr.)

Emericzy Géza. Földrajz a népiskolák III. osztálybeli növendékei számára. Környék leírás. 4-ik átnézett kiadás. 7 a szöveg közé nyomott fametszettel. (Dobrowszky és Franke. 8r. 44 l. ára 16 kr.)

Emericzy Géza. Földrajz a népiskolák IV. osztálybeli növendékei számára. Magyarország, az osztrák-magyar monarchia, az öt földrész első

ismertetése. 5-ik átnézett kiadás. 7 a szöveg közé nyomott fametszettel. (Dobrowszky és Franke. 8r. 54 l. ára 20 kr.)

Emericzy Géza. Földrajz a népiskolák IV. osztálybeli növendékei számára. Magyarország, az osztrák-magyar monarchia, az öt földrész ismeretése. VI. átnézett kiadás. 7 a szöveg közé nyomott fametszettel. (Dobrowszky és Franke. 8r. 54 l. ára 20 kr.)

Emericzy Géza. Ugyanaz. A népiskolák V. oszt. növend. számára. A haza és az osztr.-magy. monarchia politikai szervezete; ezeknek és az öt földrész bővítő és kiegészítő ismertetése. 3-ik jav. kiad. 3 a szöveg közé nyomott fametszettel. (Dobrowszky és Franke. 8r. 69 l. ára 20 kr.)

Emericzy Géza. Földrajz a népiskolák VI. osztálybeli tanulói számára. Csillagászati földrajz és az egész földrajzi tananyag összefoglaló ismételése. 2-ik jav. kiadás. 16 a szöveg közé nyomott fametszettel. (Dobrowszky és Franke. 8r. 54 l. ára 20 kr.)

Emericzy Géza és Somogyi Géza. Természetrajz a mindennapi és ismétlő népiskolák számára. Számos ábrával. Negyedik jav. kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8r. 142 l. ára 50 kr.)

Emericzy Géza, Gyertyánffy István, Kiss Áron. Falusi iskolások könyve. Osztatlan népiskolák számára. Második átdolg. kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8r. 356 l. ára 60 kr.)

Emericzy Géza, Gelléri Mór, J. Péterffy József. Olvasókönyv az elsőfokú ipariskolák I., II., III. osztályai számára. III. kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8r. 271 l. ára 50 kr.)

Emlékbeszédek, A Magy. Tud. Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott. IV. kötet. 2—10. szám. (L. Vadnai Károly, Szvorényi József, Budenz József, Mihalkovics Géza, Szilágyi Sándor, Joannovics György, Szabó Károly, Galgóczy Károly.)

Emlékek, Erdélyi országgyűlési, történeti bevezetésekkel. A Magy. Tud. Akadémia megbízásából szerkeszti Szilágyi Sándor. XII. kötet. (1658—1661.) (Magy. Tud. Akadémia. 8r. 546 l. ára 3 ft.)

Emlékek, Magyar történelmi. Kiadja a Magy. Tud. Akadémia. Okmánytárak. Alvinczi Péter okmánytára. A M. Akadémia megbízásából közzétették Gergely Samu és Pettkó Béla. III. kötet. 1685—1689. (Athenaeum r.-társ. nyomdája. 236 l. ára 1 ft 50 kr.)

Emlékére, A szolnok-dobokamegyei gazdasági-egylet által 1887. évben Deésen rendezett termény-, állat- és iparkiallítás. Szerkeszti Kádár József és Szimmáry József. 31 fénynyomatu képpel. (Kolozsvár. Stein János. 4r. 70 l. 31 kép, ára 2 ft.)

Emlékirat a Société anonyme de la distillerie de la liqueur Bénédictine de l'abbaye de Fécamp Magyarországon bejegyzett iparvédjei tárgyában. Pro memoria stb. (2r. 17 l. ára ?)

Emlékkönyv a vasvármegyei iparkiallítás alkalmából 1887. (Szombat-hely. Bertalanffy József nyomdája. 8r. 72 l. ára ?)

Emlékkönyv Höchner János betűszedő 50 éves jubileumára. (Légrády testvérek. 8r. 26 l. ára ?)

Emlékkövek a kis-peregi ev. ref. egyházközség százados fennállásának 1887. év okt. 23-án tartott örömmünnepélyéhez. Összeállította Csiky Lajos. (Debreczen város nyomdája. 8r. 37 l. 25 kr.)

Emléklap Nagy Antal marosvásárhelyi tanítónak arany érdemkereszttel kintüntetése alkalmából 1887. márcz. 27. Kiadta a maros-tordamegyei tanítótestület. (Maros-Vásárhely. Imreh Sándor nyomdája. 8r. 25 l. ára ?)

Emmer Kornél. A Référé-rendszer s magyar alkalmazása. (Magyar jogászegyleti értekezések. XXXV. füzet. Franklin-társ. nyomdája. 8r. 69 l. ára ?)

Endrődi Sándor. Költők világa. Irodalomtörténeti rajzok. Tartalom: Byron, Heine, Scribe, Ányos, Csokonai, Berzsenyi, Petőfi, Vajda J., Kisfaludy Atala. Irodalom és közönség. (Nagyvárad. Ifj. Berger Sámuel. 8r. 242 l. ára ?)

Endrődi Sándor. Hangulatok. Úti rajzok és költői vázlatok. (Nagyvárad. Hügel Ottó nyomdája. 8r. 194 l. ára ?)

Ének, 101 iskola-, az elemi népiskola tanulói használatára. Gyűjtötte Wehner Gyula József. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8r. 47 l. 10 kr.)

Énekek, Ájtatos, és imák Krisztus kinszenvedése és a bold. szűz fájdalmairól. (Bartalits Imre. 8r. 56 l. 10 kr.)

Énekeskönyv, Közönséges isteni tiszteletre rendelt, mely Szent Dávid zsoltárain kívül magában foglal némely kiválogatott és a helvét vallástételt követő négy superintendens által jóváhagyott énekeket egynehány imádsággal együtt. (Hornvánszky Viktor. 8r. 464 l. 42 kr.)

Engel Gyula. Művészet és szerelem. Balatonfüredi novella. (Aigner Lajos. 8r. 223 l. ára ?)

Engländer Lajos. Osztrák-magyar birodalmi-album. Hazánk vezérférfiai irásban és képen. II. füzet. (Anglo-nyomda. 2r.)

Eötvös József összes munkái. II. kiadás. 78-ik füzet. A nővérek. 1—2-ik füzet (A magyar nemzet családi könyvtára. Ráth Mór. 8r. 1—240 l. egy füzet ára 50 kr.)

Eötvös József összes munkái. II. kiadás. Politika. 19—22. füzet. Beszédei 1840—67. 3—6. füzet. (A magyar nemzet családi könyvtára. Ráth Mór. 8r. 145—456 l., egy kötet ára 80 kr.)

Eötvös József összes munkái. Első sorozat. Szépirodalom. 36—45. füzet: A falu jegyzője. Regény két kötetben. III. kiadás. (Ráth Mór. 8r. 457, 497 l., ára 4 frt.)

Eötvös Károly Lajos. Kis világ. Legújabb Flóri könyve. Gyulay László és Tahy Antal rajzaival. II. kiadás. (Hornvánszky Viktor. 8r. 96 l. ára 50 kr.)

Eötvös Károly Lajos. Népoktatásügyi emlékeztető közgazg. bizottságok, kir. tanfelügyelőségek stb számára. (Hornvánszky Viktor. 8r. 213 l. ára ?)

Erdélyi Gyula. Négy eredeti elbeszélés. (Mulattató zsebkönyvtár. 37, 38. füzet. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 16r. 148 l. ára füzetenként 12 kr.)

Erdélyi Jenő és Toborffy Béla. Vegytan kereskedelmi akadémiák, középkereskedelmi és polgári iskolák számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 156 l. 1 frt 20 kr.)

Erdélyi Pál. A XVI. és XVII. századi magyar históriás énekek. Különnyomat a Magyar Könyvszemléből. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 8r. 62 l. ára ?)

Erdődi János. Földrajzi vezérfonal. 5. kiadás. 15 térképpel. (Franklin-társulat. 8r. 152 l. 50 kr.)

Erdőssy Károly. Gyermekekmesék, elbeszélések és mesék mindkét nem-beli gyermekeknek. (Ifj. Nagel Ottó. 12r. 62 l. ára 60 kr.)

Erdősy (Biba) Kornélia és **Erdősy Ferencz.** Magyar ábc-és könyv a népiskolák I. osztálya számára. II. kiadás. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8r. 88 l. ára 16 kr.)

Ernyei József. Gyakorlati énektan. (Dalokkal és elméleti függelékekkel.) Középtanodák, polgári iskolák és magánintézetek használatára. I. füzet. 6-ik jav. kiadás. (Dobrowsky és Franke. 8r. 32 l. ára 60 kr.)

Ernyei József. Gyakorlati énektan. Középtanodák, polg. iskolák és magánintézetek használatára. I. füzet. 7-ik jav. kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8r. 31 l. ára 60 kr.)

Ernyei József. Ugyanaz. II. füzet. 4-ik jav. kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8r. 31 l. ára 60 kr.)

Ernyei József. Ugyanaz. III. füzet. Leányiskolák számára. Leánypolgári iskolák 3. évében. 2. jav. kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8r. 32 l. ára 60 kr.)

Erődi Dániel. Alkalmi beszéd, tartotta Trefort Ágoston m. kir. vallás-és közoktatásügyi minister születésnapja hetvenedik évfordulójának a nagy-kikindai gymnasium részéről 1887. évi febr. hó 6-án történt megünneplésekor. (Lampel R. 8r. 20 l. ára 20 kr.)

Erődi Dániel. Költemények. Király- és honalok. (Grill Károly. 8r. 57 l. ára 50 kr.)

Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. Kiadja a m. t. akadémia. Szerk. Gyulai Pál. XIV. kötet. 1—2. szám. (L. Joannovics György, Ábel Jenő, Barna Ferdinánd, Tély Iván, Kálmány Lajos, Putnoky Miklós.)

Értekezések a társadalmi tudományok köréből. Kiadja a magyar tudományos akadémia. Szerkeszti Pesty Frigyes. VIII. kötet. 10. szám. IX. kötet. 1—4. szám. (L. Schwarcz Gyula, Láng Lajos.)

Értekezések a történelmi tudományok köréből. Kiadja a magyar t. akadémia. Szerkeszti Pesthy Frigyes. XIII. kötet. 6—7. szám. (L. Bunyitay Vincze, Zsilinszky Mihály.)

Értekezések a természettudományok köréből. Kiadja a magyar tudományos akadémia. Szerkeszti Szabó József. XVI. kötet. 7. szám. XVII. kötet. 1—6. szám. (L. Szabó József, Daday Jenő, Koch Antal, Dietz Sándor, Fodor József, Jendrássik Jenő, Regézi Nagy Imre.)

Értekezések a matematikai tudományok köréből. Kiadja a magyar tudományos akadémia. Szerkeszti Szabó József. XIII. kötet. 2—3. sz. XIV. kötet. 1. sz. (L. Konkoly Miklós, König Gyula.)

Értekezések, Magyar jogászegyleti. 33—35. sz. (L. Dell'Adami Rezső, Tóth Gáspár, Emmer Kornél.)

Értesítő, Orvos-természettudományi, az erdélyi múzeumegylet orvos-természettud. szakosztályának az 1887. évben tartott szaküléseiről és népsz. természettud. estélyeiről. Szerk. Klug Nándor, Koch Antal, Entz Géza. Orvosi szak 1. füzet. Természettud. szak 1. füzet. Népszerű szak 1. szám. (Kolozsvár. Ev. ref. koll. nyomdája. 8r. 101, 128, 32, 34 l. ára ?)

Eszter könyve. Magyarra ford. Pollák Kaim. (Löwy M. E. fia. 8r. 36 l. ára ?)

Európa Oroszország ellen. Y. (Révai testvérek. 8r. 39 l. ára 30 kr.)

Évkönyv, Magyar katonai, 1886-ra. Szerkeszti Rónai Horváth Jenő. (M. T. Akadémia. 8r. 280 l. 1 frt 80 kr.)

Évkönyv, Magyar statisztikai. Szerkeszti és kiadja az országos magy. kir. statisztikai hivatal. 1884. évf. 7. 8. ; 1885. évf. 1. 5. 6. 9—12.; 1886. évf. 3. füzet. (Athenaeum r. nyomda. 4r. 130, 239, 215, 119, 127, 37, 83, 35, 21, 125 l. ára ?)

Évkönyv, Magyar statisztikai. Statistisches Jahrbuch für Ungarn. Szerkeszti és kiadja az orsz. magyar kir. statisztikai hivatal. 1884. évfolyam. 8. 1885. évf. 1. 4—6. 10—12., 1886. évf. 3. füzet. (Athenaeum r.-társ. nyomdája. 4r. 243, 127, 51, 37, 119, 83, 37, 21, 125 l. ára ?)

Évkönyve, A magy. földtani intézet. VIII. k. 5. füzet. (L. Felix János.)

Évkönyve, Tanítók. Szerkeszti Orbók Mór. (Pozsony. Drottleff K. 8r. 224 l. ára 60 kr.)

Évkönyve, A magyar jogászyülés az 1885. évre. Szerk. Siegmund Vilmos. IX. évf. II. kötet. Kiadja a magyar jogászyülés. (Légrády testvérek nyomdája. 8r. 352 l. ára ?)

Évkönyve, Az állatvédő orsz. egyesület. 1887. Összeállította Szalkay Gyula. (Buschmann F. nyomdája. 8r. 83 l. ára ?)

Évkönyvei. A M. T. Akadémia. XVII. kötet. 5. drb : A M. T. Akadémia 1887. évi május 15-én tartott XLVII-dik közgyűlésének tárgyai. (Akadémiai könyvkereskedés. 4r. 77 l. ára 1 frt.)

Évkönyvei, A közmunka- és közlekedésügyi magy. kir. ministerium vizrajzi osztályának. I. kötet. 1886. (első) évf. Szerk. és közzéteszi Péch József. (Kilián Frigyes. 2r. 92 l. 9 rajz mellékl. ára 3 frt.)

Ezermester, A fölülmulhatlan, bűvészkamrája. Biztos mód tíz perc alatt bűvészzé lenni. 4. bőv. kiadás. (Lampel R. 32r. 112 l. ára 30 kr.)

Ezermester. A fölülmulhatlan, bűvészkamrája. 8 kiadás. (Lampel R. 8r. 112 l. 30 kr.)

Fábriczay Antal. Elemi számtan. Gyakorlati rész. Második számkör. (Eperjes. Szerző. 8r. 40 l. ára 25 kr.)

Faludi (Fuchs) János. Számvetési gyakorlókönyv különös tekintettel a vidéki városok s más községi iskoláinak szükségletére. II. füzet. Gyakorlatok az 1000-ig terjedő számkörben, a népiskola III. osztálya számára. A miniszteri tanterv szerint 2-ik jav. kiadás. (Lampel R. 8r. 40 l. ára 18 kr.)

Faludi (Fuchs) János. Számvetési példatár. Fokozatos gyakorlatok az 1—1000-ig terjedő számkörben. A népiskola II. osztálya számára. A miniszteri tanterv szerint. 8-ik kiadás. (Laufer Vilmos. 8r. 48 l. ára 15 kr.)

Faludi (Fuchs) János. Számvetési példatár. Fokozatos gyakorlatok az 1—1000-ig terjedő számkörben és a vegyes számokkal való számolásban. A népiskola III. osztálya számára. A miniszteri tanterv szerint. 7-dik kiadás. (Laufer Vilmos. 8r. 64 l. ára 18 kr.)

Faludi (Fuchs) János. Számvetési példatár. Fokozatos gyakorlatok a közönséges és tizedes törtékkel való számolásban. A népiskolák V. osztály

számára. Az új miniszteri tanterv szerint. 2-dik kiadás. (Lauffer Vilmos. 8r. 80 l. ára 20 kr.)

Faludi (Fuchs) János. Számvetési példatár. Folytatólagos gyakorlatok a közönséges és tizedes törtekkel való számolásban, tekintettel az olasz gyakorlatra, továbbá a hármasszabály, a kamatszámítás, társaság-szabály és vegyítés-szabályra nézve. A népiskolák VI. osztálya számára az új miniszteri tanterv szerint. 2-dik kiadás. (Lauffer Vilmos. 8r. 83 l. ára 24 kr.)

Faludi (Fuchs) János. Számvetési példatár. Fokozatos gyakorlatok az 1000-en fölüli számkörben és a vegyes számokkal s a közönséges törtekkel való számolásban, egy függelékkel a tizedes törtekről. A népiskola VI. osztálya számára. A miniszteri tanterv szerint. 6-dik kiadás. (Lauffer Vilmos. 8r. 80 l. ára 20 kr.)

Faludi (Fuchs) János és Szép József. Német olvasókönyv a népiskola IV. osztálya számára. Különös tekintettel a hazai történet és alkotmánytanra. IV. javított kiadás. (Lampel R. 8r. 192 l. ára 48 kr.)

Faludi (Fuchs) János és Szép József. Német ABC és olvasókönyv a népiskola alsó osztályai számára. Különös tekintettel a városi viszonyokra. (Lampel R. 8r. 128 l. ára 32 kr.)

Faludi (Fuchs) János és Szép József. Magyar olvasókönyv nyelvtannal a népiskolák II. osztálya számára. Tekintettel a miniszteri tantervben előírt beszéd- és értelemgyakorlatokra. 3-dik javított kiadás. (Lampel R. 8r. 144, IV l. ára 28 kr.)

Fangh-né Gyujtó Izabella. Legjobb otthon. (Athenaeum r.-társaság 8r. 158 l. ára ?)

Farkas Emőd. Reményeim. Költemények. (Szerző. 8r. 170 l. ára ?)

Farkas László. A hadegészségügy reformja. (Hadegészségügyi közlemények. 1. Grill K. 8r. 44 l. ára 50 kr.)

Farkas Sándor. Csepreg mezőváros története. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 504 l. 2 frt 50 kr.)

Fayer László. A magyar bűnvádi eljárás mai érvényében. Átalakított és bővített II. kiadás (Franklin-társ. 8r. XVI, 413 l. ára 3 frt 60 kr.)

Fazekas József. Názárenus missio. 1887. (Szerző. 8r. 31 l. ára ?)

Fejér Ignác. Egyházi beszéd Nagyboldogasszony napján a szilágy-somlyói r. k. templomban. 1887. (Sz.-somlyói részvénytömör. 8r. 16 l. ára ?)

Fejérpataky László. Tapolczai Bertalan oklevél-formulái a XIV. századból. Különnyomat a M. Könyvszemléből. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 28 l. ára ?)

Feldmann József. Chananel B. Chusiel élete és irodalmi munkálkodása. (Márkus Samu nyomdája. 8r. 30 l. ára ?)

Félegyházy Ágost. Szemelvények a tőzsdebírósg gyakorlatából. A budapesti árú- és értéktőzsde választott bírósága által hozott határozatok és ítéletek gyűjteménye. A tőzsdetanács megbízásából (Singer és Wolfner. 8r. 314, VIII l. ára 1 frt 50 kr.)

Felix János. Magyarország fosszil fái. Két foto-litogr. táblával. (A magyar földtani intézet évkönyve. VIII. köt. 5-ik füzet. Kilián Frigyes. 8r. 137—156 l. ára 15 kr.)

Fellegi Antal. Az utazó. Operette, (Szabadka. Székely Simon nyomdája. 30 l. ára ?)

Fenyvessy Ferencz beszédei az 1884—87-iki országgyűlésen. (Grill K. 8r. 165 l. ára 40 kr.)

Ferency János. Rekettye Filep városatya csevegései a tekintetes közgyűlésből. (Szerző. Szathmár. 8r. 151 l. 1 frt.)

Ferenczi Gyula. Homeros philosophiája. Az Iliásból és Odysseiából egybeállította s elmékedéseivel kísérte. Szinte Gábor tiz rajzával. (Szerző. 8r. 241 l. 2 frt.)

Ferenczi József. Előiskola a Hamilton-féle quaterniok elméletéhez. A mennyiségtant kedvelő középiskolai ifjuság számára dr. Odstrčil J., Kellaud P. és Tait P. G. művei nyomán. (Kilián Frigyes. 8r. 55 l. ára 60 kr.)

Ferency József. A magyar hirlapirodalom története 1780—1867. A magyar tud. akadémia által az Athenaeum-díjjal jutalmazott pályamű (Laufer Vilmos. 8r. 510 l. ára ?)

Ferenczy Ödön. Mindennapi történetek. Előszóval ellátta Dobay Sándor. (M.-Sziget. Berger Miksa. 8r. VII, 152 l. ára 1 frt.)

Festmény a törvényszék előtt. Tanulmány egy elvi határozat fölött. (Pfeifer Ferdinánd. 8r. 48. l. ára 40 kr.)

Fésűs György. A magyar közigazgatási jog kézikönyve. A jogtanulók s egyéb vizsgálati jelöltek igényeihez alkalmazva, rendszeresen egybeállította. III. átdolgozott és bővített kiadás. (Eggenberger-féle könyvk. 8r. XVI, 175 l. ára 5 frt.)

Fillinger Károly. Általános áruisme. Kereskedelmi és ipariskolák használatára. Első fele. Állat- és növényországi rész. Számos ábrával. (Eggenberger-féle könyvk. 8r. IV, 210 l. ára 1 frt 40 kr.)

Fischer Jenő, Farkasházi. Palissy élete és művei. (Pallas irod. és nyomdai r. társaság. 8r. 127 l. ára 2 frt 50 kr.)

Fischer Sámson. Magyar nyelvkönyv. Főadatokkal, kidolgozási s elemzési mintákkal és a polgári életben legszükségesebb irati föltevényekkel. Gyakorlati tanmód szerint népiskolák számára. Hatodik jav. kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8r. 62 l. ára 30 kr.)

Flammarion Camill. A csillagvilág csodái. Népszerű csillagászat. Fordította Hoitsy Pál. Új, olcsóbb kiadás 720 fametsz. ábrával s több színes képpel és csillagászati térképpel. I. füzet. (Pallas részvénytnyomda. 8r. 24 l. egyes füzet ára 25 kr.)

Flesch Ármin. Jakob ben Abbá Mári ben Simon ben Anatóli mint exegéta. Adalék a Biblia allegorikus magyarázatának történetéhez. (Márkus Samu nyomdája. 8r. 72 l. ára ?)

Fludorovics Zsigmond. Költemények. (Nagy-Károly. Szerző. 8r. 74 l. ára 50 kr.)

Fodor Gyula. A perfectum kettőzetének hangzója az indogermánban. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 36 l. ára ?)

Fodor József. A vérnek Bacteriumölő képességéről. (Értekezések a természettudományok köréből. XVII. k. 4. szám. Magyar Akadémia. 8r. 8 l. 10 kr.)

Foltin János. A besenyők sirhalmai Szihalom mellett és a magyar pogánykori leletek. (Eger, Szolcsányi Gyula. 8r. 45 l. ára 50 kr.)

Fonyó Pál. A hitelemzéstán elemei katolikus növendékpapok és tanítójelöltek használatára. (Kalocsa, Malatin Antal nyomdája. 8r. 199 l. ára ?)

Főrendiház Irományai. (Az 1884. évi szeptember hó 25-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. 4r. Pesti könyvnyomda-r.-társaság. VI—VII. k. 426, 428 l. ára ?)

Főrendiház Naplója. (Az 1884. évi szeptember hó 25-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. III. k. Szerkesztette Maszák Hugó. Pesti könyvnyomda-részvénytársulat. 4r. 134 l. ára ?)

Főrendiház Jegyzőkönyve. (Az 1884. évi szeptember hó 25-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. III. füzet. Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 4r. 95 l. ára ?)

Forrai Soma. Párisi mozaik. Egy világváros Páris életéből. (Robicsek Zsigmond. 8r. 103 l. 1 frt.)

Fülöp Aron Debreczeni Márton és a kióvi csata. (Szatmár. «Szabadsajtó»-nyomda. 8r. 100 l. ára ?)

Füredi Ignác. Hazai és általános földrajz. Népiskolai használatra. 13-dik javított kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8r. 66 l. ára 24 kr.)

Füredi Ignác. Számítási példatár magyarázó jegyzetekkel és megoldásokkal a népiskola 2—3. osztály használatára. 5-dik kiadás. (Benkő Gyula. 8r. 48, 48 l. 20—20 kr.)

Füredi Ignác. Számítási példatár magyarázó jegyzetekkel és megoldásokkal. A népiskolai 5—6. osztály használatára. 2-dik kiadás. (Benkő Gyula. 8r. 84 l. 32 kr.)

Füredi Ignác. Rendszeres magyar nyelvtan. Antibarbarussal és rokonértelmű szókkal. Polgári iskolák és tanítóképzők használatára. 3-dik bővített kiadás. (Lauffer Vilmos. 8r. 144 l. ára 60 kr.)

Füssy Tamás. XIII. Leo pápa élete. Ő szentsége áldozári jubileuma emlékére. Kiadja a Szent István-társ. (Athenaeum r.-t. nyomdája. 8r. 226 l. ára ?)

G. J. Volapük. (Pécs, Valentin Károly. 8r. 60 l. ára 60 kr.)

Gaal. Rontó Pál élete és viszontagságai. 3-dik kiadás. (Vasárnapi könyvtár. II. folyam. 8. sz. Franklin-társulat. 8r. 96 l. ára 20 kr.)

V. Gaal Karolina. A gyűrű titka. Regény 3 kötetben 103 képpel. (Wodianer F. és fiai. 8r. 360, 246, 300 l. ára mind a 3 kötetnek 1 frt 80 kr.)

Gaar Vilmos. A betudás (collatio) az örökösödési jogban. (Győr. Maxa Ferencz. 8r. 38 l. ára 50 kr.)

Gabányi Julia. Regény. (Révai testvérek. 8r. 346 l. 1 frt 60 kr.)

Gaius Római jogi institúciónak négy könyve. Magyarra fordította s jegyzetekkel kísérte Bozóky Alajos. (Franklin-társulat. 8r. 323 l. 2 frt.)

Gaius Római jogi institúciónak négy könyve. Latinul és magyarul. Magyarra fordította s jegyzetekkel kísérte Bozóky Alajos. Görög és latin remekírók. Kiadja a M. Tud. Akadémia. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 543 l. 3 frt.)

Gajary Ödön országgyűlési nagyobb beszédei. 1884—1887. Kiadja Lászlóvszky Adolf. (Kalocsa, Malatin Antal nyomdája. 8r. 68 l. ára ?)

Gajdos József. Alkotmánytan. A magyar alkotmány s az ebben foglalt polgári jogok és kötelességek főbb vonalai. Elemi népiskolák számára. A legújabb törvények alapján átdolgozta dr. Mayer György. IV. újonnan javított és bővített kiadás. (Lampel R. 8r. V, 52 l. ára 30 kr.)

Galen ifj. «Megárt!» Az egészségtan kis kátéja. II. kiadás. (Singer és Wolfner. 8r. 130 l. ára 50 kr.)

Galgóczy Károly. Emlékezésed Korizmics László felett. (A M. Tud. Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékezésedek. IV. kötet. 10. szám. Akadémia. 8r. 22 l. ára 10 kr.)

Gallik Géza. Utmutatás a tápszerek, edények, szövetek és egyéb ház czikkek orvosrendőri vizsgálatára. Orvosok, gyógyszerészek, rendőrhatalósági közegek s kereskedők számára. Második teljesen átdolgozott s bővített kiadás. 76 ábrával. (Kassa. Koczányi és Vitéz. 8r. X, 354, IX l. és 1 táblázat, ára 3 forint.)

Garay János összes munkái. Sajtó alá rendezte Ferenczy József. V. kötet. (Méhner Vilmos. 8r. 432 l. ára 1 frt 50 kr.)

Garay János összes munkái. Teljes kiadás. Sajtó alá rendezte, jegyzetekkel és életrajzzal kísérte Ferenczy József. 25—31. füzet. (Méhner Vilmos. 8r. IV. kötet. 113—355 l. V. kötet. 1—432 l., füzetje 35 kr.)

Garay. Magyar és német beszélgetések kézikönyve. 11-dik kiadás. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 301 l. 1 frt.)

Gáspár Ignác. Rövid háztartástan. Felsőbb leányiskolák és tanítóképezdek számára. China Mária és többek után. V-dik javított kiadás. (Lampel R. 8r. 100 l. ára 50 kr.)

Gelich Rikárd. Magyarország függetlenségi harcza 1848—1849-ben. Történelmi könyvtár. 23—24. füzet. (Aigner Lajos. 8r. 353—480 l. 80 kr.)

Gelléri Mór. A magyar ipar úttörői. Élet- és jellemrajzok. A magyar parosifjuság buzdítás ára. (Dobrowszky és Franke. 8r. XVI, 320 l. ára 2 forint.)

Gelléri Mór. A kivitel és a külkereskedelem rendszeres fejlesztése. A kereskedelmi muzeumok terjedésénél kapcsolatos legújabb mozgalmak. Külön lenyomat a «Nemzetgazdasági Szemle» XI. évfolyamának első számából. (Szerző. 8r. 27 l. ára ?)

Genesis vagyis Mózes első könyve masszorétikus szöveggel. Magyarra fordította és nyelvtani s tárgyi magyázatokkal élátta Deutsch Henrik. (Szerző. 8r. 227 l. ára ?)

Geréb Béla. A közigazgatási hatóságok ügykörébe utalt kihágások kézikönyve. 2-dik kiadás. (Csiki Lajos. 4r. 358 l. ára 2 frt 20 kr.)

Gergely Imre. Myrtus-ünnep. (Révai testvérek. 12r. 69 l. ára 80 kr.)

Gergely Károly és Kovács Lajos. Életrajzok a magyar nemzet történetéből. Az elemi iskola III—IV. oszt. számára. Pályadíjat nyert mű. (A tiszántúli evang. ref. egyházkerület népiskolai könyvkiadványai. XI. szám. Egyházkerület. 8r. 87 l. 20 kr.)

Gergely Károly és Kovács Lajos. A magyar nemzet története az elemi iskola 5—6. osztályai számára. (A tiszántúli evang. ref. egyházkerület népiskolai könyvkiadványai. XII. Egyházkerület. 8r. 92 l. 20 kr.)

Gerlóczy Károly. A magyarországi közművelődési egyesületek élete. A közművelődési egyesületek első congressusa elé terjeszti. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8r. 105 l. ára ?)

Giacosa Giuseppe. Az apród. Dramalet 1 felvonásban. Olaszból ford. Radó Antal. (Nemzeti színház könyvtára 159. sz. Pfeifer Ferdinánd. 8r. 18 l. ára 40 kr.)

Gide Pál. A nők joga. Tanulmány a nő magánjogi helyzetéről a régi és újkorban. Ford. Tóth Lőrincz. 2 kötet. (Révai testvérek. 8r. VIII, 390, 408 l. ára 4 frt 80 kr.)

Giesswein Sándor. Mizraim és Assur tanúsága az ószövetségi szentiratok hitelessége az aegyptiologia és assyriologia világitásában. I. kötet. (Győr. Szerző. 8r. 299 l. ára ?)

Góbi Imre. Szerkesztéstan. A stilisztika 2-ik része. A középiskolák V. osztálya számára. (Franklin-társulat. 8r. IV, 158 l. ára 1 frt.)

Goethe. Egmont. Trauerspiel. Bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Bauer Simon. (Jeles írók iskolai tára. 30. Franklin-társulat. 8r. 167 l. ára 60 kr.)

Goethe. Faust. A tragoedia második része. Fordította, valamint bevezetéssel és commentárokkal ellátta dr. Váradi Antal. (Hornvánszky Viktor. 8r. LXV, 354 l. ára 3 frt.)

Goethe. Faust. Ford. Komáromy Andor. (Aigner Lajos. 8r. 234 l. ára ?)

Gopcsa László. A magyar gyorsírás modern irodalmának negyedszázada. 1863—1887. (Kolozsvár. Stein János. 8r. 17 l. ára 20 kr.)

Görgey István. Magyar-német vasúti szakszótár. 1—11. füzet. (Aigner Lajos. 8r. 1—352 két hasábos l., egyes füzet ára 32 kr.)

Gracza György és Follinus Emil. A nevető Magyarország. Legujabb adomák egyetemes gyűjteménye. (Lampel R. 8r. 316 l. ára 1 frt 80 kr.)

Grets József. Rendszeres német nyelvtan. A középiskolák számára. (Lampel Rr. 8r. X, 163, IV l. ára 1 frt.)

Gréville H. Mávra. Regény. Meghitt. Elbeszélés. (Pallas-könyvtár. III. évf. 3. kötet. Pallas-nyomda. 8r. 220 l. 60 kr.)

Grimm testvérek. Gyermekekmesék. Átdolgozta Halász Ignác. Walter-Craue rajzaival. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 321 l. ára 1 frt 50 kr.)

Grünwald István. Geometria szerkesztések. (Kilián Frigyes. 8r. X, 148 l. és 23 rajzlap, ára 1 frt 50 kr.)

Grünwald Mór. Szliács, szénsavdús vasas fürdő Zólyom mellett. (Grill K. 8r. 51 l. ára 60 kr.)

Günsz Áron. Bibliai történetek a zsidó ifjuság számára. I. Őstörténet. A patriárchák. (Pécs. Engel Lajos. V, 64 l. ára 30 kr.)

Gvadányi-Album. Gróf Gvadányi József szakolczai lakóházának emléktáblával való megjelölése alkalmából. Szerk. Kovács Dénes. (Pallas irod. és nyomd. részv. társ. 8r. 151 l. ára 2 frt.)

Gvadányi József magyar lovas generális emlékezete. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8r. 16 l. ára ?)

Gyárfás István. Őskeresztény műemléki tanulmányok. Pályadíjjal koszorúzott mű. Különlennyomat az Egyházművészeti Lap VII. évfolyamából. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 104 l. ára ?)

Gyarmathy Zsigáné. Beszélyek és apróságok. (Kolozsvár. Demjén L. 8r. 378 l. ára 1 frt 50 kr.)

Gyertyánffy István és Kiss Áron. Magyar olvasókönyv. I. kötet. Polgári iskolák számára. (Méhner Vilmos. 8r. 128 l. 60 kr.)

Gyertyánffy István, Kiss Áron, Radó Vilmos. Olvasókönyv. Az elemi népiskolák II., III., IV. oszt. számára. Második kiadás. (Méhner Vilmos. 8r. 128, 200, 248 l. ára 30, 36, 40 kr.)

Gyertyánffy István, Kiss Áron, Radó Vilmos. Olvasókönyv az elemi népiskolák V—VI. osztályai számára. (Méhner Vilmos. 8r. 526 l. 72 kr.)

Gyógyszerkönyv. Magyar. Pharmacopoea hungarica. II. kiadás. (Athenaeum r. társ. nyomdája. 8r. 716 l. ára ?)

Gyöngyösi György. Költemények. (Márkus Samu nyomdája. 8r. 204 l. 1 frt 20 kr.)

Gyórfy Balázs. A kecskeméti iparegyesület 25 éves múltjának vázlatos ismertetése 1886. évi december 12-én. (Kecskemét. Tóth László nyomdája. 8r. 36, 10 l. ára ?)

Gyórfy János. Alkotmánytan. A polgári jogok és kötelességek rövid ismertetése, népiskolai növendékek használatára a legújabb törvények alapján. 2-ik javított és bőv. kiadás. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8r. 38 l. ára 10 krajczár.)

Gyórfy József újabb költeményei. II. kötet. I. füzet. 2. kiadás. (Pozsony. Drottleff Rudolf. 8r. 32 l. 20 kr.)

Gyórfy Lajos. Vig diák. Adomák a gyermekvilág, diákélet és tanítói pálya köréből. (Mulattató zsebkönyvtár. 39. füzet. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 16r. 64 l. ára 12 kr.)

György Aladár. Magyarország köz- és magánkönyvtárai 1885-ben. Az orsz. magy. kir. statisztikai hivatal megbízásából. I—II. rész. (Orsz. statiszt. hivatal. 8r. 1—402; 403—615 l. és 1 térkép, ára 4 frt.)

Győri Vilmos elbeszélései. I. köt. (Aurora könyvtár. I. «Aurora» magyar keresztény írók könyvkiadó szövetkezete. 8r. VIII, 288 l. ára az I, II. kötetnek 3 frt 60 kr.)

Gyulay Béla. Ipariskolai olvasókönyv. 2. kiadás. (Lampel R. 8r. 158 l. ára 44 kr.)

Gyulay Béla. Magyar nyelvtan olvasmányokkal a közép- és polgári iskolák I—II. oszt. számára. 8. kiadás. (Pfeifer Ferdinánd. 8r. 160 l. ára ?)

Gyulay Béla. Magyar olvasókönyv nyelv- és irálytani feladványokkal, polgári iskolák számára. I. rész 5. kiadás, II. r. 3. kiadás. (Kókai Lajos. 8r. 128, 128 l. ára 70 70 kr.)

Gyulai Pál. A vén színész. Beszély. 2. kiadás. (Olesó könyvtár. 27. sz. Franklin-társulat. 8r. 87 l. 20 kr.)

Gyurátz Ferencz. A hit oltára. Imakönyv evangélikus keresztények számára (Kókai Lajos. 8r. 232 l. ára 1 frt.)

Gyűjteménye, A magyar gyógyszerészetre vonatkozó törvények és szabályok. Tekintettel a hazai gyógyszerészek reformtörekvéseire. A «Magyarországi gyógyszerészegylet» megbízásából összeállította és magyarázattal, valamint betűrendes tárgymutatóval ellátta Schédy Sándor. (Rohrbach Antal. 8r. VII, 28 l. ára 3 frt.)

Gyűjteménye, Népszerű természettudományi előadások. 60. füzet. (A k. m. természettudományi társulat. 8r. 67 l. 45 rajzzal, ára 25 kr.)

Gyűjteménye, A magy. kir. igazságügyminiszterium rendeleteinek. 1874, 1875, 1876. évi folyam. Új kiadás. (Ráth Mór. 8r. IV, 64; VI, 66; IV, 31 l. ára 50, 50 és 40 kr.)

Gyűjteménye, Az 1887. évi törvények. Kiadja a m. kir. belügyminiszterium. I. füz. I—XII. t.-cz., II füz. XIII—XXXIV. t.-cz. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. IV, 312 l. ára 1 frt 10 kr.)

Gyűjteménye, Az 1887. évi törvények. Jegyzetekkel és magyarázatokkal. I. füz. I—XXV. t.-cz. (Lampel Róbert. 8r. 1—144 l. ára 80 kr.)

Gyűjteménye, 1887. évi törvények. Jegyzetekkel és magyarázatokkal. I. füzet. I—XII. t.-cz. (Lampel R. 8r. 1—128 l. ára 40 kr.)

Gyűjteménye, Az 1887. évi törvények. II. füz. XII—XXX. t.-cz. (Lampel A. 8r. 129—384 l. ára 80 kr.)

Gyümölcsök, Tiltott. (Pikáns históriák.) Szedegeti egy vén bűnös. (Pallas irod. s nyomd. részv.-társ. 8r. 103, 100 l. ára ?)

Hahn Ottó. Az osztr.-magy. észak-sarkvidéki utazás. (A magyar ifjuság könyvesháza. 20. füz. Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 104 l. 5 képpel, ára ?)

Hajdu László. Természetrész. Elemi népiskolák számára. 3-ik kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8r. 50 l. ára 15 kr.)

Hajnóczy. Csicsóné. (Jó könyvek. 45. sz. Révai testvérek. 8r. 24 l. ára ?)

Halasy Kálmán. Emlékkönyv az orsz. magyar tűzoltó-szövetség VIII. közgyűléséről kapcsolatban a magyar tűzoltók adriai kirándulásával. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 168 l. ára ?)

Halász Sándor. Országgyűlési almanach. 1887. Főrendiház. (Athenaeum részv.-társ. 8r. 196 l. 1 frt 20 kr.)

Hangay Oktáv. A paprikáról tekintettel a régi fűszerekre. Egy rajz-melléklettel. (Székesfehérvár. Klökner Péter. 8r. 112 l. ára 80 kr.)

Hangok, Ébresztő, műveltebb kath. körök számára. A legjelesebb honi és külföldi írók nyomán szerkeszti Zimándy Ignác. IX. könyv. 1887. évf. (Hunyady Mátyás nyomda. 8r. 247 l. ára ?)

Hanusz István. Képek a növényvilágból. (Léva. Nyitrai és társa. 8r. 381 l. ára 2 frt 40 kr.)

Haraszti Gyula. A naturalista regényről. (Révai testvérek. 8r. XVII, 410 l. ára 2 frt 50 kr.)

Harrach József. Német olvasókönyv középiskolai használatra. II—III. kötet. II. kiadás. (Franklin-társulat. 8r. 192, 208 l. 1. 1 frt.)

Harrach József. Schoppenhauer és Wagner Richard. Zene aesthetikai tanulmány. (Franklin társulat. 8r. 144 l. ára 80 kr.)

Hauke F. Az osztrák-magyar monarchia földirata középiskolák számára. H. F. nyomán a legújabb miniszteri tanterv s utasítás szerint írta dr.

Cherven Flóris. IV. kiadás. (Lampel Róbert n. Sr. 133 l. és egy térkép; ára 84 kr.)

Havass Rezső. A szueszi csatorna tekintettel a mai gyarmati politikára és Fiumére. (Pesti Lloyd-társulat nyomdája. Sr. 31 l. ára ?)

Haynald-observatorium. A közleményei a természettudományok s főleg a csillagászat köréből. Kiadják a Jézus-társasági kalocsai tanárok. III. füzet. 1887. A Haynald-observatorium 1883–1885-iki meteorologiai észleléseiből. Közli Hüninger Adolf. (Kalocsa. Holmeyer Ferencz nyomdája. Sr. 24 l. ára ?)

Hazai Hugó. Rövid bibliai történet. Függelékül az izraelita ünnepek ismertetése. Izraelita népiskolák számára. (Lampel Róbert. Sr. 46, III. l. ára 20 kr.)

Házikönyvtár. 53., 54., 55. kötet. Kiadja a Szent-István-társulat. Két könyv a kath. legényegyletről: Kolping Adolf. Életrajz, írta Schaeffer Sebestyén, ford. Ruschek Antal. A kath. legényegylet magyar földön, írta Ruschek Antal. Két arcképpel. A Szent-István-társulat évkönyve 1886. (Athenaeum részv.-társ. nyomdája. Sr. 460, 332, 96 l. a 3 kötet ára 3 frt 25 kr.)

Házszabályai, A képviselőház. I. Az alakulásról. II. Az igazolásról. Hivatalos kiadás. (Ráth Mór. 16r. 79 l. ára 25 kr.)

Heinrich Gusztáv. A német irodalom története. I. kötet. (Révai testv. Sr. XV, 576 l. ára 3 frt 50 kr.)

Helmár Ágost. Világtörténelmi tabellák származási táblákkal. Különös tekintettel a magyar történelemre. II. kiadás. (Pozsony. Stampfel Károly. Sr. 100 l. ára 60 kr.)

Herder Cid-románczai. Kiadta és magyarázta Heinrich Gusztáv. II. kiadás. (Franklin-társulat. Sr. 239 l. egy térképpel, 1 frt.)

Herkules-könyvtár. Szerk. Porzsolts Jenő és Porzsolts Kálmán. VIII. köt. (L. Porzsolts Lajos.)

Hermann Ottó. A magyar halászat könyve. A kir. magy. természet-tudományi társulat megbízásából. 300 ábrával, 12 mülappal és 9 könyvomatú táblával. 2 kötet. (Kilián Frigyes. Sr. XV, 1–552; 553–860 l. és 21 tábla, ára 12 frt.)

Hevesi József. Hamis gyémántok. Elbeszélések. («Magyar Salon» kiadóhiv. Sr. VIII, 125 l. ára 1 frt 50 kr.)

Hiemer K. F. Abu Hassan. Dalmú. Fordította Ábrányi Emil. (A nemz. színház könyvtára. 152 füzet, Pfeifer Ferdinánd Sr. 26 l. 40 kr.)

Hitszónok, Gör. szert. kath. Szerk. Melles Emil. I. évf. I. füzet. (L. Melles Demeter.)

Hivatal. Vasuti központi leszámoló, Budapesten. A felügyelő bizottság évi jelentése az 1886. évről. Eisenbahn-Central-Abrechnungsbureau in Budapest. (Rechnungsjahr vom 1. März 1886 bis Ende Feber 1887.) Légrády-testv. 4r. 37 l. ára ?)

Hofecker Imre. Az összhangzat és zeneszerzés-tanítás módszertana. (Rudnyánszky nyomdája. Sr. 42 l. ára ?)

Hofer Károly. A francia nyelv módszeres tankönyve. I. rész. VI. bőv. és jav. kiadás. (Eggenberger-féle könyvk. Sr. II, 114 l. ára 80 kr.)

Hoffmann Ferencz. Százötven új erkölcsi elbeszélés kis gyermekek számára. 13 színezett képpel. II. magyar kiadás. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 270 l. ára ?)

Hoffmann Ferencz. A tengeren túl. Elbeszélés az ifjuság számára. IV. magyar kiadás. (Athenaeum. 8r. 88 l. négy aczélmetszettel, ára ?)

Hoffmann Ferencz. A becsületszó. Elbeszélés az ifjuság számára. Fordította Dulácska Géza. IV. kiadás. (Athenaeum részv.-társulat. 109 l. ára 50 kr.)

Hoffmann Mór. Német nyelvtan és olvasókönyv fordítási gyakorlatokkal és feladattárral középtanodai és polgári iskolai használatra. I. rész. Szó- és alaktan. 5-dik kiadás. (Franklin-társulat 8r. 160 l. 60 kr.)

Hoffmann Mór. Német tan- és olvasókönyv. III. kötet. A középtanodák V—VI. oszt. számára. II. kiadás. (Franklin-társulat. 8r. 339 l. 1 frt 20 kr.)

Hoffmann Mór. Vázlatok és tanulmányok az irodalom, élet és nevelés köréből. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8r. 302 l. ára 2 frt.)

Hofmannsegg, gróf, utazása Magyarországon 1793—1794-ben. Németből fordította Berkeszi István. (Olcso könyvtár. 231. sz. Franklin-társulat. 8r. 142 l. 30 kr.)

Holbesz József. Az urna előtt. (Schlenker és Kovács nyomdája. 8r. 18 l. ára ?)

Holzwarth F. J. Világtörténet. A II. kiadás után többek közreműködésével fordította és kiadja Szabó Ferencz. I—II. kötet. (Temesvár. Csanád egyházmegyei nyomda. 8r. 638, 602 l. ára ?)

Holzweiszig Frigyes rövid latin nyelvtana az egyes osztályok tananyagának megjelölésével a gymnasiumok mindenik osztálya számára és latin gyakorlókönyve az első osztály számára. Fordította és szótárral ellátta Székely Ferencz. (Franklin-társulat nyomdája. 259, 176 l. 1 frt 60 kr., 1 frt.)

Homer Odysseája. I. füzet, I—IV. ének. Ford. Tély Iván. 3-dik kiadás. (Hellen remekírók magyar fordításban. 19. kötet. Lampel Róbert. 16r. XXXII. 1—72 l. ára 40 kr.)

Homer Iliása. I. füzet. Görögből ford. folyó beszédben Tély Iván. 4-dik kiadás. (Hellen remekírók magyar fordításban. 5. kötet. Lampel R. CXII, 1—100 l. ára 40 kr.)

Homeros Iliása. IV. füzet. IV. ének 411 végig, V. és VI. ének 1—140. Ford. és magy. Kempf József. (Tanulók könyvtára. 43. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 193—256 l. 30 kr.)

Homeros philosophiája. Az Iliásból és Odysseából egybeállította s elmékedéseivel kísérte Ferenczi Gyula. Szinte Gábor tanár 10 rajzával. (Hornvánszky Viktor. 8r. 241, III l. ára 2 frt.)

Q. Horatius Flaccus Ad Pisones de arte poetica című leveléhez Elő-készület Horatius életrajzával. Irta Simon Péter. (Jeles írók iskolai tára. 28. Franklin-társulat. 8r. 173 l. 70 kr.)

Horinka Imre. Magyarország közigazgatásának története és fejlődésének irányelvei. Külön lenyomat a «Magyar Közigazgatásból». (Pallas részvény-nyomda 8r. 17 l. ára ?)

Horváth Árpád. Nehány észrevétel «A történeti congressus utóhangja» cz. cikkre. (Különnyomat a Századok 1887. évi III. füzetéből. Athenaeum r. társ. nyomdája. 8r. 19 l. ára ?)

Horváth Gyula. Szépitő szerek nők számára. (Légrády testv. 8r. 7 l. ára ?)

Horváth János. Az építő iparosok képeztése. Különnyomat az «Építő Ipar» 1887. évi folyamából. (Fanda József nyomdája. 8r. 16 l. 15 kr.)

Horváth József. A vállalkozó és osztályrendszer megbírálása. (Arad. Ifj. Klein Mór. 8r. 40 l. és 2 térkép, ára 40 kr.)

Horváth József. Kis tót, magyar és német szótár, egyszersmind a leg-egyszerűbb s minden szabály nélküli bevezetés a tót, magyar és német beszédbe. 2-ik átdolg. és bőv. kiadás. (Pozsony. Stampfel K. 8r. 73 l. ára 20 kr.)

Horváth Mihály. A magyarok története rövid előadásban. VI. kiadás. Sajtó alá rendezte, bővítette és jegyzetekkel ellátta Sebestyén Gyula. (Franklin-társulat. 8r. XVI, 530 l. ára 4 frt.)

Horváth Mihály. Huszonöt év Magyarország történelméből 1823—1848. Harmadik kiadás. 3 kötet. (Ráth Mór. 8r. XVI, 461; VII, 466; VII, 508 l. ára 10 frt.)

Horváth Mór előlétele. (Szabadka. Székely Simon nyomdája 8r. 48 l. ára ?)

Horváth Ödön. Tábori Erzsók. Történeti elbeszélés. (Rozsnyó. Szerző. 8r. 42 l. ára ?)

Horváth Ödön. A párviadal történeti, joghölcészeti és tételes jogi szempontból. (Eperjes. Kósch Árpád nyomdája. 8r. 170 l. 1 frt.)

Hufeland Kristóf Vilmos. Makrobiotika, vagy hogyan hosszabbítjuk meg életünket. Dr. Klencke átdolgozása nyomán ford. Kemény Fülöp. (Kis nemzeti múzeum. 45. 46. Franklin-társ. 8r. 464 l. ára 1 frt.)

Hugues. Liguori sz. Mária-Alfonz látogatásai a legméltóságosabb oltári szentség- és boldogs. szűznél, a hónap minden napjára. Némethől újra fordította Heimlich Ferdinánd. (Szent-István-társulat. 8r. 119 l. ára ?)

Hummel-emlékszobor, A, leleplezéséhez. Pozsony, 1887. év. október 16. Összeállították Wodianer Imre és Batka János. Zur Enthüllung des Hummel-denkmals. (Pozsony. Emlékszoborbizottság. 8r. 60 l. ára ?)

Hunfalvy János. Földrajz a gymnasiumok használatára. I—II. kötet az I—II. oszt. számára. (Athenaeum r. társaság. 8r. 95, 96 l. 60—60 kr.)

Hunfalvy János. Kis földleírás polgári, réal-, ipar- és felső népiskolák számára. VI. kiadás. (Athenaeum r. társulat 8r. 129 l. 50 kr.)

Huszár Károly. Órangyal. Énekes imakönyv a katolikus ifjúság használatára. 7-ik kiadás. (Székesfehérvár. Klökner Péter. 8r. VIII, 265 l. ára 40 kr.)

Idők, Sötét. Történetek a szegedvidéki rablóvilágból gróf Ráday korában. (Szeged. Engel Adolf. 8r. 132 l. ára 50 kr.)

Illés Károly. A bűnhalmazat, különös tekintettel a magyar büntető-törvénykönyv 95. §-ára s a csalás és okirathamisítás eseteire. (Zilahy Sámuel. 8r. 123 l. ára 80 kr.)

Illés Károly. A büntettekről, vétségekről és kihágásokról szóló magyar büntető-törvénykönyvek magyarázata. II. kötet. 2. füzet. (Arad. Réthy Lipót és fia nyomdája. 8r. 321—539 l. 2 frt 50 kr.)

Illés Károly. A büntettekről, vétségekről és kihágásokról szóló magyar büntető-törvénykönyvek magyarázata. II. kötet. A büntettek- és vétségekről szóló btk. 276—332. §§-ai. (Zilahy Sámuel. 8r. XII, 321—539 l. ára 2 frt 30 kr.)

Illésy János. Jász-Nagykún-Szolnokvármegye földrajza a népiskolák III. osztálya számára. (Karczag. Szódi S. könyvkereskedése 8r. 43 l. egy térképpel, 25 kr.)

Illosvai Hugó. Budapesti fény- és árnyképek (Robiczek Zsidmond. 8r. 166 l. ára 1 frt 20 kr.)

Ima- és énekkönyv a katolikus ifjuság számára. II. kiadás. — Gebet- und Gesangbuch zum Gebrauche der katholischen Jugend (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 96, 104 l. ára 40 kr.)

Ima- és énekkönyv a katolikus ifjuság számára. II. kiadás. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 104 l. ára ?)

Imák és beszédek. Elmondattak az unitárius vallásközönségnek 1887-ben Dicső-Szent-Mártonban tartott zsinati főtanácsa alkalmával. (Kolozsvár. Gámán János örökösének nyomdája. 8r. 77 l. ára ?)

Ipolyi Arnold kisebb munkái. III—IV. kötet. Magyar történelmi s egyháztörténelmi tanulmányok. Közrebocsátja Bunyitay Vincze. (Franklin-társ. nyomdája. 8r. 514, 566 l. ára 2 frt 50 kr.)

Ipolyi Arnold Alsó-Stregovai és rimai Rimay János államiratai és levelezése. A m. tud. Akadémia tört. bizottságának megbízásából. (Akadémiai könyvkereskedés. 8r. 422 l. ára 2 frt 50 kr.)

Irók, Filozófiai, tára. Szerk. Alexander Bernát és Bánóczi József. VIII. (L. Kant.)

Irók. Jogi és államtudományi, tára. I. kötet. (L. Beccarria.)

Irók. Jeles, iskolai tára. Kiadja a Franklin-társulat. 3., 8., 11., 27—30. füzet. (L. Ballardák stb., Herder, Horatius, Cicero, Vörösmarty Mihály, Goethe, Arany János.)

Irók. Nemzetgazdasági, tára. II. kötet. Quesnay és Turgot munkáiból. Francziából fordította és bevezetéssel ellátta Fenyvessy Adolf. (Pallas részv. nyomda. 8r. 126 l. 1 frt 20 kr.)

Itélete. A sajtó. Székely János «Miket ne olvassunk?» című munkájáról. (Deés. Demeter és Kiss nyomdája. 4r. 8 l. ára ?)

Iványi István. Az új Bodrog vármegye. (Aigner Lajos. 8r. 44 l. 60 kr.)

Jankovich Gyula. Carmela. Színmű. (Singer és Wolfner könyvkereskedése. 8r. 347 l. ára ?)

Jankovich Gyula. Carmela. Színmű. II. kiadás. (Szerző. 8r. 121 l. 2 frt.)

Jankovich Gyula. Szív és élet. Elbeszélés. (Márkus Samu nyomdája. 8r. 141 l. ára ?)

Jeck György. A magyar és német nyelvtan összhangzó alapismeretei. Magyar, valamint vegyes tannyelvű népiskolák számára. Rövid és könnyen érthető alakban. (Szeged. Traub B. és társa. 8r. 70 l. ára 20 kr.)

Jegyzéke, Az országos erdészeti egyesület gyűjteményeinek. 1887. október havában. (Magyar kir. államnyomda. 8r. 32 l. ára ?)

Jegyzéke, A közokt. miniszterium által 1887. június végeig engedélyezett középiskolai tankönyvek. Kivonat az 1887—1888. évi «Tanári zsebkönyv»-ből. (Pozsony. Stampfel K. 16r. 20 l. ára 10 kr.)

Jegyzőkönyve, A nagyszalontai evang. ref. egyházmegye 1887. évi márczius 24-dik napján Nagyszalontán tartott közgyűlésének. Kiadta Balog Ambrus. (Debreczen város nyomdája. n. 8r. 60 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, Az érmelléki ref. egyházmegye 1886. nov 2-dikán 1887. év április 21-dikén és november 16-dikán Székelyhidon tartott közgyűlésének. (Debreczen város nyomdája. n. 8r. 18, 16, 15 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A tiszántúli evang. reform. egyházkerület 1887. év május 9—13. és augusztus 22—27. napjain Debreczenben tartott közgyűlésének. Kiadta Fóth Sámuel. (Debreczen város nyomdája. n. 8r. 212, 151 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A solti ev. reform. egyházmegyei tanítói egyesület 1886. és 1887-ik évi rendes közgyűléseinek. (Kalocsa. Malatin Antal nyomdája. 8r. 16 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A békés-bánati reform. egyházmegye 1887. április 14—16. napjain Nagy-Becskereken tartott gyűlésének. Kiadta Szeremlei Sámuel. (Debreczen. Városi nyomda. n. 8r. 78 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, Az alsószabolcs-hajduvidéki ev. ref. egyházmegye 1887. április 13. napján Hajdu-Hadházon tartott közgyűlésének. (Debreczen város nyomdája. n. 8r. 24 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A pestmegyei ágost. hitv. ev. esperesség 1887. évi július hó 7-én Budapesten tartott közgyűlésének. (Kecskemét. Tóth László nyomdája. 8r. 32 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A tolnai ev. reform. egyházmegye Szegzárdon 1887. év április 13—14. tartott közgyűlésének. (Kecskemét. Tóth László nyomdája. 8r. 51 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A bányai ág. hitv. ev. egyházkerület 1887. szeptember 30. és október 1. és 3-ik napjain Budapesten tartott közgyűlésének. (Hornvánszky Viktor nyomdája. n. 8r. 125 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A dunántúli ev. ref. egyházkerület 1887. évi július hó 1. s több napjain Sz.-Fehérvárott tartott közgyűlésének. Kiadta Vályi Lajos. (Pápa. Ev. ref. főiskola nyomdája. n. 8r. 251 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A magyarhoni ág. hitv. evangélikusok négy egyházkerülete 1887. évi október hó 5—6. Budapesten tartott egyetemes egyházi közgyűlésének. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 2r. 33 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, Az udvarhelyi ref. egyházmegye 1886-ban tartott négy közgyűlésének. Szerkesztette Dané Mózes. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel nyomdája. 8r. 41 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A sárospataki ev. ref. főiskolai igazgatótanács 1887-ik évi január 24—29. napjain tartott üléseinek. Jegyzette Béki Sámuel. (Sárospatak. Ref. főiskola nyomdája. 8r. 48 l. ára ?)

Jekelfalussy József. Fogházaink állapota 1872—1886. Hivatalos statisztikai közlemények. (Athenaeum részvénytömör. 4r. 211 l. ára ?)

Jelentés, Nehéz időben előjárói. Ó-Kécske község képviselő testületének 1887. május 24. tartott közgyűlésén. (Kecskemét. Tóth László nyomdája. 8r. 14 l. ára ?)

Jelentés a m. kir. technologiai iparmúzeum 1886—1887. évi működéséről. (Egyetemi nyomda. 8r. 44. l. ára ?)

Jelentése. A m. kir. földtani intézet évi, 1886-ról. Egy könyvmotát táblával. (Kilián Frigyes. 8r. 215 l. és 1 tábla, ára 1 frt.)

Jelentése, Trefort Ágoston vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterhez intézett, a kismartoni m. kir. állami polgáriskolai gondnokságnak 1881/2—1886/7. iskolai évi működéséről. (4r. 30 l. ára ?)

Jelentése, A budapesti és marosvásárhelyi kir. főügyészeknek, a főfelügyeletük alá tartozó fogházak állapotáról 1872—1886. (Athenaeum r.-társ. nyomdája. 4r. 203 l. ára ?)

Jelentése, A talajjavítások terén 1886. évben tett intézkedésekről, az országos kulturmérnöki hivatalnak gróf Széchenyi Pál miniszterhez. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság 8r. 103 l. ára ?)

Jelentése, A budapesti protestáns országos árvaegylet választmányának, 1886. évi működéséről. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 8r. 32 l. ára ?)

Jelentése, Az aradi kereskedelmi és iparkamara, a kerületét képező Arad-, Békés-, Csanád- és Hunyadmegyének, továbbá Arad városnak általános gazdasági, kereskedelmi, ipari és forgalmi viszonyairól 1886-ban. (Arad. Réthy Lipót és fia nyomdája. 256 l. ára ?)

Jelentése, A m. kir. államvasutak alkalmazottai és munkásai betegsegélyző intézete központi választmányának kezelési és a m. k. államvasutak főorvosának egészségügyi, az 1886. évről. (Légrády testvérek. 4r. 54 l. ára ?)

Jelentése, A tiszavölgyi társulat központi bizottságának az 1887. decz. 11-iki évi közgyűléshez intézett, és annak mellékletei. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8r. XLI., 115 l. ára ?)

Jelentése, A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszternek a közoktatás állapotáról szóló, 1886—1887. (A népoktatási részre nézve 1885—1886.) (Egyetemi nyomda. 4r. 355 l. ára ?)

Jelentése, A budapesti ált. rendelő gyógyintézetnek az 1885. és 1886. évről szóló második. (Légrády testv. 8r. 36 l. ára ?)

Jellinek Árhur. A közigazgatási gyakorlati vizsgák. Külön lenyomat a «Magyar Közigazgatás» cz. lapból. (Pallas részvénytömör. 8r. 42 l. ára ?)

Jendrássik Jenő. Dolgozatok a k. m. tud. egyetem élettani intézetéből. (VI. füzet.) (L. Regéczi Nagy Imre.)

Jezerniczky J. Az alsó Duna mint magyar piac. A m. tud. Akadémia által a Dóra-díjjal jutalmazott pályamunka. (Kilián Frigyes. 8r. 217, 8 l., ára 1 frt 80 kr.)

Jézus sz. gyermeksége művének évkönyvei. 1887. évfolyam. I. füzet. Magyarországi kiadás. («Hunyadi Mátyás»-nyomda. 8r. 48 l. ára ?)

Jézus szavai az elfáradtakhoz. Elmélkedések a hónap minden egyes napjára. IV. kiadás. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 152 l. ára ?)

Joannovics György. Emlékbeszéd Pompéry János felett. (A magyar t. akadémia elhunyt tagjai felett tartott emlékbeszédek. IV. k. 6. szám. Akadémia. 8r. 21 l. 10 kr.)

Joannovics György. Szórendi tanulmányok. I. rész. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. XIII. kötet. 10. szám. Magyar akadémia. 8r. 50 l. 30 kr.)

Joannovics György. Szórendi tanulmányok. II. rész. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. XIV. k. 2. szám. Magyar akadémia. 8r. 67 l. 40 kr.)

Jókai Mór. Olympi verseny, ábrándkép a budapesti nemzeti színház 50 éves fennállásának ünnepére. (Révai testvérek. 8r. 29 l. ára ?)

Jókai Mór. Gróf Benyovszky Móríciz életrajza, saját emlékiratai és útleírása. Képekkel, térképekkel, autographokkal stb. 1—10. füzet. (Ráth Mór. 8r. 1—336 l. egy füzet ára 40 kr.)

Jókai Mór. Szélszend alatt. Elbeszélések. 2. kiadás. Jókai munkái 122—124. sz. (Franklin-társulat. 16r. 291 l. ára 40 kr.)

Jókai Mór munkái. Népszerű kiadás. Elbeszélések. Két menyegző. A vérontás anyyala. Petőfi. A «magyar úr» Amerikában. A hosszuhaju hölgy. 2. kiadás. (Franklin-társulat. 8r. 155 l. ára 40 kr.)

Jókai Mór válogatott beszéleyei. 2 kötet. 2. kiadás. (Franklin-társ. 8r. 262, 227 l. ára 1 frt 60 kr.)

Jókai Mór. Szeretve mind a vérpadig. Történeti regény a Rákóczy-korból. 5 kötet. Új, olcsó (cím) kiadás. (Athenaeum. 8r. 185, 191, 207, 179, 226 l. ára 3 frt.)

Jókai Mór. Életemből. Igaz történetek. Örök emlékek. (Ráth Mór. 8r. II. 356 l. ára 2 frt 40 kr.)

Jókai Mór. Életemből. Igaz történetek. Örök emlékek. Humor. Útleírás. (A magyar nemzet családi könyvtára. 10. füzet. Ráth Mór. 8r. 81—176 l. ára füzetenként 40 kr.)

Jókai Mór munkái. Népszerű kiadás. Észak honából. Muszka rajzok. 2. kiadás. Szélszend alatt. Elbeszélések. 2. kiadás. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 175 l. 40 kr. 291 l. 1 frt 20 kr.)

Jókai Mór munkái. Népszerű kiadás. Milyenek a férfiak? Elbeszélések. 3. kiadás. (Franklin-társulat. 8r. 147 l. 40 kr.)

Jókai Mór. Keresd a szíved. Dráma négy felvonásban. (Révai testvérek. 8r. 180 l. ára 1 frt 40 kr.)

Jókai Mór. A Magláy-család. A ki holta után áll boszút. Két elbeszélés. (Révai testvérek. 8r. 168 l. ára 1 frt 20 kr.)

Jókai Mór újabb regényei. 53–64. füzet. A három márványfej. 1–12 füzet. (Révai testvérek. 8r. 1–210, 1–172 l. egy füzet 20 kr.)

Jónás János. A kereskedelmi levelezés kézikönyve. 1–2. füzet. (Kereskedelmi szakkönyvtár. III. köt. 1., 2., 16–19. füzet. Pozsony. Stampfel K. 2r. 1–96 l. egy füzet ára 30 kr.)

Jónás János. A kereskedelmi levelezés kézikönyve. I. rész. (Kereskedelmi szakkönyvtár. III. kötet. Pozsony. Stampfel K. 2r. 137 l. ára 2 frt 80 kr.)

Jónás János. Kereskedelem- és forgalomisme. 1–5. füzet. (Kereskedelmi szakkönyvtár. III. k. 9–13. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 1–214 l. ára egy füzetnek 30 kr.)

Józsa János. A lepke. Az 1887. évi deési kiállításon bemutatott lepkegyűjtemény ismertetése. (Deés. Demeter és Kiss nyomdája, 8r. 16 l. ára ?)

József-műegyetem, A kir., 1887/88. tanévének megnyitásakor 1887. szept. 18. tartott beszéd. (Pesti Lloyd-társaság nyomdája. 8r. 48 l. ára ?)

Jósika Miklós regényei. 1., 2. füzet. Új, olesó kiadás. Abafi. Regény. VII. kiadás, (Franklin-társulat. 8r. 400 l. 1 frt.)

Justh Zsigmond. Káprázatok. Elbeszélések. (Pallas irod. és nyomd. részv. társ. 8r. 261 l. ára 2 frt.)

Kandra Kabos. Adatok az egri egyházmegye történetéhez. Az egri egyházmegyei irodalmi egyesület választmányának megbízásából. Második kötet, I–II. füzet. (Eger. Szolcsányi Gyula. 8r. 243 l. ára 1 frt 80 kr.)

Kalauz a m. kir. államvasutak menetjegyirodája által rendezett keleti utazásra. (Deutsch-féle nyomda. 8r. 56 l. ára ?)

Kálidásza. Sakuntala. Hindu dráma. Fordította Fiók Károly. Kiadja a Kisfaludy-társaság. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 268 l. ára 1 frt 40 kr.)

Kállay István. Magyar történeti életrajzok. A tiszántúli reform. egyházkerületi népiskolai tanterve alapján. 5. változatlan kiadás. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 8r. 86 l. ára 26 kr.)

Kálmán Dezső. Tarka világ. Elbeszélések az életből. (Kölesd. Szerző. 8r. 153 l. 1 frt.)

Kálmán Miksa. A magyar jobbágy viszonya a földesúrhoz és államhoz 1514–1600. (Kilián Frigyes. 8r. 58 l. ára ?)

Kálmány Lajos. Mythologiai nyomok a magyar nép nyelvében és szokásaiban. A Hold nyelv hagyományainkban. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. XIV. k. 5. szám. Magyar akadémia. 8r. 20 l. 10 kr.)

Kálniczky Endre. Nőtan, vagy az asszonyi hivatás tudománya. Iskolai tanulmányul. VI. kiadás. (Miskolcz. Ferenczi Bernát. 8r. 47 l.)

Kalocsa Róza. Válogatott elbeszélések és színdarabok. Az ifjuság számára. (Pozsony. Stampfel K. 8r. 207 l. ára 2 frt.)

Kalocsay Alán. Mária-lant. Költemények. I. A lemondás dalai. (Kalocsa. «Szűz Mária virágcs kertje». 8r. 63 l. ára ?)

Kant prolegomenái minden leendő metafizikához, mely tudományként fog szerepelhetni. Fordította s bevezetéssel ellátta Alexander Bernát. (Filozófiai írók társ. VIII. Franklin-társulat. 8r. 124 l. ára 1 frt.)

Kapi Gyula. Összhangzattani gyakorlókönyv. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 93 l. 30 kr.)

Kapi Gyula. Palmaágak. Egyházi és alkalmi énekek férfikarra. (Hornvánszky Viktor. 8r. 60 l. ára ?)

Káplány Géza. A telekkönyvi betétek szerkesztéséről szóló törvény (1886. XXIX.) és az arra vonatkozó rendeletek és magyarázatok. I. kötet. (Athenaeum r. társ. nyomdája. 8r. 377 l. 3 frt.)

Karácsonyi János. Szent Gellért, csanádi püspök, élete és művei. A m. tud. egyetem hittani kara által az Ipolyi-díjjal jutalmazott pályamű. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 331 l. ára 1 frt 50 kr.)

Karikó János. Vadon virágai. 115 szerelmi, tréfás, családias, hazafias és vegyes költemények. I. füzet. (Bartalits Imre nyomdája. 8r. 128 l. 50 kr.)

Kármán József. Fanni hagyományai. Beszély. 2. kiadás. (Olcso könyvtár. 7. szám. Franklin-társulat. 8r. 80 l. ára 20 kr.)

Kárpátegyesület, A magyarországi, évkönyve. XIV. évfolyam. 1887. Igló. Egyesület. 8r. 252 l. négy melléklettel. Ára ?

Kassa — Eperjesért! «A kassai társalgási egyesület» emléklapja. 1887. évi május 15. Szerkesztette Mártonfy Márton. (Kassa. Werfer Károly. 4r. 16 l. ára ?)

Kassay Adolf. Legújabb levelező, öngyúvéd és házi titkár. Mindenemű okiratok, szerződések, kötlevelek, nyugták, végrendeletek, tudósítványok, váltók, folyamodások, kérvények, továbbá a közéletben előforduló levelek, meghívások, ajánlatok, kereskedői körlevelek szerkesztésére. (Lampel R. 8r. 232, VI l. ára 80 kr.)

Kassay Adolf. A magyar kir. igazságügyminiszterium felügyelete alatt készített útbaigazítás a magánvégrendeletek készítésére magyarázattal, iratpéldákkal és döntvényekkel. (Lampel R. 8r. 24 l. ára 25 kr.)

Kassalik Eugeniának Kassalik Jenő elleni örököségi perében felperesi tanuk vallomásai. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 2r. 74 l. ára ?)

Káté, Confirmációi. Reformált helvét hitv. növendékek számára. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 64 l. ára 25 kr.)

Katekizmus, Elemi, kis és közép, katolikus gyermekek számára. (Szent-István-társulat. 8r. 112, 250 l. 12., 30 kr. 31., 9 kr.)

Katniszky Géyza. Magyar helyesírástan. 2. jav. és bőv. kiadás. (Kassa. Szerző. 8r. VIII, 116 l. ára 60 kr.)

Katona Mihály. Egy kis felvilágosítás a n.-szalontai gymnasiumi alapok ügyében. (Kecskemét. Tóth László nyomdája. 8r. 43 l. ára ?)

Kaukovszky Ferencz. A Gabelsberger-féle gyorsírás rendszerének táblázata. (Pozsony. Steiner Zsigmond. 4r. 1 l. ára 12 kr.)

Kautz Gyula. A társulási intézmények a nemzetgazdaságban. A m. t. Akadémia által a Fáy-díjjal jutalmazott új kiadás. (Ráth Mór. 8r. XI, 459 l. ára 2 frt.)

Kecskemét város törvényhatósági szervezete és közgyűlési ügyrendje. (Kecskemét. Szilády László nyomdája. 8r. 78 l. ára ?)

Kecskóczi Ödön és **Sedlak Márton.** Közhasznú postafüzet. Természet-hűen utánczolt színes nyomatu postanyomtatványokkal, czímzési mintákkal és magyarázó szöveggel. Iskolai és magánhasználatra. Lippert és Fáy. 8r. 48 l. ára 36 kr.)

Kelemen Albert és **Ürmösi Kálmán**. A vallástanítás reformja a nép- és vasárnapi iskolákban. Két értekezés. (Kolozsvár. Stein János. 8r. 24 l. ára 20 kr.)

Keleti Gusztáv. A magyar királyi iparművészeti iskola jelen szervezete és programja. (Athenaeum részvénytudomda. 8r. 12 l. ára ?)

Keleti Gusztáv. A magyar kir. országos mintarajziskola és rajztanárképző célja, szervezete és tanterve. A rajztanárvizsgálati szabályzat kivonatával. (Franklin-társulat. n8r. 43 l. ára ?)

Keleti Károly. Magyarország népességének élelmezési statistikája physiologiai alapon. (Orsz. statist. hivatal. 4r. VIII, 165, 363 l. és 14 térkép. 3 graphikai tábla, ára 5 frt.)

Kemény Zsigmond. Ködképek a kedély láthatárán. Regény. 2. kiadás. (Franklin-társulat. 8r. 312 l. ára 1 frt 60 kr.)

Kenessey Béla. Az ó-testamentum paedagogiája. Külön lenyomat a «Nemzeti nőnevelés» havi folyóirathól. (Kókai Lajos. 8r. 42 l. ára 30 kr.)

Képviselőház Naplója. (Az 1887. évi szeptember 26-ára hirdetett országgyűlés nyomtatványai. I. kötet Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 4r. 416 l. ára ?)

Képviselőház Naplója. (Az 1884. évi szeptember hó 25-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. Fenyvessy Adolf és Markovics Iván közreműködése mellett szerk. P. Szathmáry Károly. XIV—XVI. kötet. 4r. Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 403. 347, 381, 272 l. ára ?)

Képviselőház Irományai. (Az 1887. évi szeptember 26-ára hirdetett országgyűlés nyomtatványai. II. kötet. Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 4r. 408 l. ára ?)

Képviselőház Irományai. (Az 1887. évi szeptember 26-ára hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás I—II. kötet. Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 4r. 401, 297 l. ára ?)

Képviselőház Irományai. (Az 1884. évi szeptember hó 25-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 4r. XX—XXII. kötet. Hiteles kiadás. 416, 383, 394 l. ára ?)

Kerékgyártó Elek. A polgári községi iskolaszék. (Pallas részvénytudomda. 8r. 16 l. ára ?)

Keresztzeghy Etta. Olga grófnő. Regény. (Athenaeum r. társ. 8r. 298 l. ára 1 frt 50 kr.)

Kerkápoly Károly politikai előadásai. Kiadta Hajnal Vilmos. 2. kiadás. (Müller A. 4r. 316 l. ára 6 frt.)

Kerschbaumer Antal. Az általános neveléstan kézikönyve. Tanítók, tanítóképezdék, szülők és nevelők számára. 2. kiad. (Székesfehérvár. Klöner Péter. 8r. XI, 203 l. ára 80 kr.)

Kertbeny Károly és **Petrik Géza**. Magyarországi német könyvészet 1081—1860. A Magyarországon s hazánkra vonatkozólag külföldön megjelent német nyomtatványok jegyzéke. I. és II. kötet egyben. é. n. (Kilián Frigyes. 8r. CCXIX, 416, 657 l. ára 10 frt.)

Kézikönyv, Szolgálati, a magyar népfelkelés számára. Hivatalos kiadás. (Pallas részvénytudomda. 8r. 352 l. ára 1 frt.)

Kézikönyve, Magyarország gazdasági statisztikai. Szerkesztette Párczky Ede. I. évfolyam. 1886. (Athenaeum részvény-nyomda. 8r. 107 l. ára ?)

Kézikönyve, Halottkémi szolgálat. 2. kiadás. (Athenaeum r. társulat. 8r. 118 l. ára 70 kr.)

Kézmárszky Tivadar. A szülészet tankönyve bábák számára. 3. kiadás. (Grill Károly. 8r. 199 l. ára ?)

Kiadványai, Az erdélyi muzeum-egylet nyelv- és történelemtudományi szakosztályának. IV. kötet. 1—3. füzet. (Kolozsvár. Stein János. 8r. 1—334 l. ára 60, 90, 80 kr.)

Kiadványai, Dávid Ferencz egylet. (L. Brassai Sámuel.)

Kiállítás, Borsodmegyei gazdasági, 1887. A b. Radvánszky-család sajtókozi kőszénbányáinak ismertető leírása. (Légrády testvérek nyomdája. 8r. 11 l. egy térképpel, ára ?)

Killias Ede. Tarasp (Engadin, Svájc) gyógyforrásai és fürdői. A IX. kiadás után fordította K. G. Kilencz képpel, graphikus táblával. (Pesti Lloyd-társulat nyomdája. 8r. 65 l. ára ?)

Kimutatása az 1876—1885. években befolyt azon bruttó bevételeknek, melyek a magyar kir. állami számvevőszék által szerkesztett állami zárszámadásokban egyenes és közvetett adók címén elszámoltattak. A. B. C. D. (M. k. államnyomda. 4r. 27, 11, 16, 21 l. ára ?)

Király Pál. Magyar nyelvtan mondattani alapon. I. rész. Polgári és középiskolák számára. (Méhner Vilmos. 8r. 128 l. ára 80 kr.)

Kis E. János. A geometriai alaktan elemei. A középiskolák második osztálya számára. Az új tanterv és utasítások értelmében. II. rész. Stereometria. 98 a szövegbe nyomott ábrával és rajzmelléklettel (Franklin-társulat. 8r. 71 l. és 6 tábla, ára 1 frt.)

Kisfaludy A. Béla. Van-e már magyar Kempisünk? Kritikai összemérése a «De imitatione Christi libri IV» magyar fordításainak. Lenyomat a «Katholikus Szemle» 1887. II. füzetéből. (Athenaeum részvénynyomda. 8r. 46 l. ára ?)

Kiss Áron. A nevelés- és oktatástörténet kézikönyve, különös tekintettel a magyar nevelés és oktatás történetére. V. kiadás. (Dobrowsky és Franke. 8r. 280 l. ára 1 frt 70 kr.)

Kiss Áron. Hazai történelem és alkotmánytan. A népiskolák számára. 5-ik kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8r. 66 l. ára 20 kr.)

Kiss Áron és Öreg János. Nevelés- és oktatástan. 3. kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8r. 184 l. ára 1 frt 30 kr.)

Kiss János. A keresztény vallás áldásai. Egyházi beszéd a magyar-pécskai róm. kath. templom megáldásának ünnepén. 1887. nov. 13-án. (Temesvár. Csanádegyházmegyei nyomda. 8r. 26 l. ára 15 kr.)

Kiss József. A villamos távirás kézikönyve távirdakezelők kiképzésére. II. kiadás. (Hornyánszky Viktor. 8r. XXI, 463 l. 182 fametszetű ábrával. Ára ?)

Kiss Károly, Kálmán Farkas és Bierbrunner Gusztáv. Új magyar Athenas. Újabbkori magyar protestáns írók életrajz-gyűjteménye. (Aigner Lajos. 8r. XII, 611 l. ára 5 frt.)

Klassikusok, Magyar, új kiadása. Teljes kiadás tiz kötetben. 13–18. füzet. (L. Kölcsey Ferencz.)

Kleeberg Oswald. A dohánytermelés vezérfonala. (Pallas részvényt-nyomda. 8r. 94 l. ára ?)

Klekner Alajos. Olaszthoni utazásunk emléke. (Kassa. Koczányi és Vitéz. 8r. 272, XVI l. ára 1 frt 80 kr.)

Klingenberg Jakab. Gyakorlati német nyelvtan. Kezdők számára. I. rész. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 48 l. ára 25 kr.)

Klug Nándor. Az emberi hangról és beszédről. (Népszerű természet-tudományi előadások gyűjteménye. 59. füzet. M. természettudományi társulat. 8r. 77 l. 15 rajzzal. Ára 25 kr.)

Koch Antal. A brassói hegység földtani szerkezetéről és talajvíz-viszonyairól. (Értekezések a természettudományok köréből. XVII. kötet. 3. szám. Akadémia. 8r. 19 l. egy tábla rajzzal. Ára 20 kr.)

Kocsi Ferencz. A Galvantelek első-, másodrendű, hő-elemek leiró és ábrázoló gyűjteménye. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 8r. 79 l. ára ?)

Kocsis Sándor. Jegyzetek a mozgósítás és háboru viszonyaira. A cs. és kir. közös hadsereg, honvédség és népfelkelők számára. (Székesfehérvár. Klökner Péter, 16r. 14 l. ára 15 kr.)

Kohn Salamon. Első oktatás a bibliai történetben. XV. jav. kiadás. Erster Unterricht in der biblischen Geschichte. (Lampel R. 8r. 93 l. ára 40 kr.)

Kolozsvármegye köztörvényhatósági bizottsága által alkotott szabályrendeletek gyűjteménye. Kiadja Bónis István. I. kötet. (Kolozsvár. Gámán János örökösének nyomdája. 8r. 416 l. ára 2 frt 50 kr.)

Koltai Virgil. A verses elbeszélés története. I. rész. A legrégebb időtől a XVI. századig. (Győr. Maxa Ferencz. VII, 156 l. ára 1 frt.)

Komáromy András. Listi László élete. Irodalomtörténeti tanulmány. (Pfeifer Ferdinánd. 8r. 62 l., ára 80 kr.)

Komáromy Lajos, Lakits Vendel, Péterfy Sándor. Képes magyar olvasókönyv az elemi népiskolák 2., 3. és 4. osztálya számára. (Singer és Wolfner. 8r. 155, 192, 220 l. ára 30, 36, 40 kr.)

Komlóssy Ferencz. Zelliger József vázlatos életrajza. Külön lenyomat a «Népnevelő» 1886. évfolyamából. (Buschmann F. nyomdája. 8r. 19 l. ára ?)

Koncz József. A marosvásárhelyi evang./reform. kollegium könyvnyomdájának száz éves története. (Maros-Vásárhelyi ev. ref. kollegium nyomdája. 8r. 134 l. ára ?)

Konkoly Miklós. Hulló csillagok megfigyelése a magyar korona területén 1885-ben. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. XIII. k. 2. sz. Magyar akadémia. 8r. 28 l. ára 20 kr.)

Konkoly Miklós. 855 állócsillag spectruma. A déli öv átkutatásának III. része. 0°–15°-ig. Hora XII–XVIII. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. XIII. k. 3. szám. Magyar t. akadémia. 8r. 35 l. ára 20 kr.)

Kont Gyula. A levegő nyomásáról. 27 rajzzal. Dollinger Gyula. Az emberi test elferdüléseiről. 17 rajzzal. (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye. 57–58. füzet. K. m. természettudományi társulat. 8r. 36 l. ára 25 kr.)

Kont Gyula. Elemi természettan. Első természettani tanulmányul tanítóképezdek, polgári iskolák, ipar- és kereskedelmi tanodák számára. II. változatlan kiadás. (Franklin-társulat. 8r. XII, 268 l. ára 1 frt.)

Koós Gábor. Általános áruisme. Kereskedelmi akadémiák, valamint kereskedők, iparosok, gazdák számára. A legújabb adatok feldolgozásával. III-ik, sok tekintetben javított, több fejezettel bővített kiadás. A szöveg közé nyomott számos ábrával. (Kilián Frigyes. 8r. XXIV. 502 l. ára 3 frt 50 kr.)

Koós Gábor. Technologia. I. A mechanika alapvonalai kereskedelmi és ipartanodák számára s magánhasználatra. Autografált rajzokkal. 2-ik jav. kiadás. (Kókai Lajos. 8r. 1--64 l. és 1--4 tábla. Ára 1 frt 80 kr.)

Korbuly József. Az apa szerelme. Népszínmű 3 felvonásban. (Révai testvérek. 8r. 78 l. ára 50 kr.)

Kormányrendelet a gőzkazánokról. (Pallas irod. és nyomdai részv. társ. 8r. 34, 7, 19 l. ára 15 kr.)

Kormos Alfréd és Kende Zsigmond. Magyar kereskedők évkönyve 1887-re. («Magyar Kereskedők Lapja». 8r. 156 l. ára 1 frt.)

Kortársaink. Életrajzi vázlatok. Szerk. dr. Fésüs György. I. II. kötet. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 67, 50, 60, 32, 40, 119, 123 l. ára 4 frt.)

Kossuth Lajos iratai összevont népies kiadásban. Szerkesztette Helfy Ignác. (Athenaeum r. társulat. 8r. 724 l. 22 képpel. Ára 2 frt 50 kr.)

Ifj. Kossuth Péter. A föld felett. I—III. füzet. (Heisler J. nyomdája. 8r. 48 l. ára ?)

Kovács Lajos. Bibliai történetek az elemi iskola III—IV. o. számára. Pályadíjat nyert mű. IV. kiadás. (A tiszántúli evang. ref. egyházker. népiskolai könyvkiadványai. I. szám. Egyházkerület. 8r. 100 l. ára 20 kr.)

Kovács János. Kémia polgáriskolák és tanítóképző-intézetek számára. I. rész. (Méhner Vilmos. 8r. 144 l. 53 ábrával. Ára 80 kr.)

Kovács János. Latin-magyar zsebszótár. Q. Horatius Flaccus műveirez. (Pallas-részvénynyomda. 8r. 279 l. ára 1 frt 40 kr.)

Kovács Ödön. Emlékbeszéd Nagy Péter emlékköve leleplezésekor 1887. okt. 29. (Deutschféle nyomda, 8r. 19 l. ára ?)

Kovács Pál. (Sz.) Otthon. Rajzok. Tárcazaczkikkek. Szentes. Stark Nándor. 8r. 151 l. ára 40 kr.

Kovács Pál. Magyar közigazgatási jog. A legújabb törvények és rendeletek s a legkiválóbb forrásművek alapján. II. kiadás. I. kötet. Bevezető és általános rész. II. kötet. Különös rész. 1. füzet. Népszerű közegészségügy. (Kecskemét. Scheiber József. 8r. 264. l. A teljes mű ára 3 frt 60 kr.)

Kovács Pál. Büntetőjogi értekezések. I. Szabadakarat a büntetőjogban. II. A halálbüntetés elmélete. (Kecskemét. Szerző. 8r. 42 l. ára ?)

Kovács Pál. A jogakadémiák kérdéséhez. (Kecskemét. Szerző. 8r. 17 l. ára ?)

Kovács Pál. Közigazgatásjogi értekezések és iránycikkek. I. Izraelita anyakönyvek. II. Házassági jogrendszerünk. III. Rendészet. IV. Közigazgatási reform. V. Muncipalizmus, parlamentarizmus. (Kecskemét. Szerző. 8r. 43 l. ára ?)

Kovács Pál. Magyar közigazgatási jog. Jogtanulók, államvizsgák, szi-

gorlatok és ügyvédi vizsgákra készülők, valamint közigazgatási tisztviselők használatára. A legújabb közigazgatási törvények, ugymint a törvényhatóságokról, községekről és a fegyelmi eljárásról szóló 1886. XXI., XXII. és XXIII. t.-cz.-ek alapján átdolgozott 2-ik kiadás. I. kötet. Bevezető és általános rész. (Kecskemét. Scheiber József. (8r. VII, 1—184 l. A teljes mű ára 3 frt. 60 kr.)

Kovács Samu. Visszaemlékezések 1830—1850. (Deés. Szerző. 8r. 156 l. 1 frt.)

Kovács Gyula. Felelet, báró Roszner Ervin «Régi magyar házassági jog» című munkájára. (Pallas 8r. 53 l. ára 60 kr.)

Kozma Gyula. Általános földrajz. Polgári és keresk. iskolák s tanítóképezdek használatára. II. kiadás. (Eggenbergerféle könyvkereskedés. 8r. 211 l. 54 térképpel és számos ábrával ára 1 frt 20 kr.)

Kölcsey Ferencz minden munkái. III. kiadás. 13—18-ik füzet. (Magyar klasszikusok. 13—18. füz. Franklin-társulat 8r. V, 272, VI, 279, 1. füzetje 30 kr.)

König. Vallásos iratok magyar nyelven 75. szám: Pálmaágak. VII. 2. kiadás. VIII., XI., XVI., 2. kiadás XVIII., XX. Elbeszélés gyermekek számára. A lübecki kőszobor. Egy szerencsés keresztelő. Wyanda az indus leány. (Hornyánszky Viktor. 8r. 28., 29., 40., 17., 18. l. egyes füzet ára 3 kr.)

König Gyula. Analízis. Bevezetés a matematika rendszerébe. A magyar t. akadémia megbízásából. I. kötet. (Eggenbergerféle könyvkereskedés. 8r. 712 l. 5 frt 60 kr.)

König Gyula. A dinamika alapegyenleteinek jelentéséről. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. XIV. kötet. 1. szám. Akadémia 8r. 43 l. 30 kr.)

Könyvecske, Kazán nyilvántartási. (Pallas irod. és nyomdai részv. társ. 8r. 23 l. ára 6 kr.)

Könyvek, Jó. Tolnai L., Mayer M., Váradi A., Vaskovits J., Hajnóczy, Vajda János, P. Szathmáry K., Barna J., Váradi A., Rédiger G.)

Könyvek, Protestáns népiskolai tára. IV. szám. Bibliai történetek iskolai és házi használatra. Irta Turcsányi A. M. II. rész felsőbb elemi osztályok és középiskolák számára. (Hornyánszky Viktor. 8r. 161 l. 24 képpel ára 40 kr.)

Könyvesháza, A magyar ifjúság. Szerkeszti Fésűs György. Kiadja Stampfel Károly Pozsonyban. 19—22. füzet. (L. Aczél József, Hahn Ottó, Kürnberger Hedvig, Sann János.)

Könyvkiadványai, A tiszántuli ev. ref. egyházkerület népiskolai. I—II., IX., X., XI., XII. (L. Kovács Lajos, Dóczy Gedeon, Gergelyi Károly és Kovács Lajos.)

Könyvtár, Érdekes. Szerkeszti és kiadja Kormos Alfréd. I, VII. kötet. Kleist Henrik: Heilbronni Katicza vagy a tűzpróba. Fordította és bevezette Reviczky Gy. Az apai örökség. Elbeszélés. (Neuwald Illés nyomdája. 8r. 118., 107 l. egyes f. ára 50 kr.)

Könyvtár, Gimnáziumi. Kiadja a sárospataki irodalmi kör a főiskola költségén. 9., 10 kötet. (L. Molnár Lajos.)

Könyvtár, Közhaznu családi. Kiadja a Franklin-társulat. 29., füzet. (L. Beniczky Irma.)

Könyvtár, Nemzeti. Szerk. Abafi Lajos. 179, 180. füzet. (L. Pulszky Ferencz.)

Könyvtár, Nemzeti. Szerk. Abafi Lajos. XXXIX. XLI. köt. (L. Péczeli József, Vachot Sándorné.)

Könyvtár, Olcsó. Szerkeszti Gyulai Pál. Kiadja a Franklin-társulat. 7., 27., 214., 216., 222., 224—235. szám. (L. Kármán József, Planche Gusztáv, Petrarca, Schiller, Storm Tivadar, Corneille Péter, Czuczor, Racine, Prescott, Brough, Dahn Felix, Gyulai, Norris, Csengeri, Eckstein, szerb népdalok, Dugonics, gróf Hofmannsegg, Coppée, Scribe és Vander-Burch, Pulszky Ágost, Szigligeti Ede.)

Könyvtár, Unitárius kis. Szerkeszti Derzsi Károly. 26—33. szám. (Derzsi Károly, Carpenter E. J.)

Könyvtár, Vasárnapi. Szerk. Hajnik Károly. II. folyam. 8. szám. (L. Gaal.)

Könyvtára, Nemzeti színház. 59. sz. (L. Giocosa Giuseppe.) Hiemer, Millet és Levallois, Ábrányi Emil, Szigligeti Ede.) 92., 152., 154., 158.

Könyvtára, A magyar nemzet családi. 10., 30., 31., 38., 39., 155., 156., 142. füzet. (L. Jókai Mór, Arany János, Szemere Bertalan, b. Eötvös József, Turgenjev Iván.)

Könyvtára, Tanulók. Latin és görög classicusok fordítása és magyarázata. Szerkeszti Dávid István. Kiadja Stampfel Károly Pozsonyban 42., 43., 44. füzet. (L. Cicero, Homeros, Ovidius.)

Kölcsey-egyesület, A, évkönyve az 1886-ik évről. Szerkesztette Dömötör László. Kiadja a Kölcsey-egyesület. (Arad. Gyulai István nyomdája. 8r. 101 l. ára ?)

Költőkből, Zsidó. Fordította Kecskeméti Lipót. (Athenaeum r. társulat. 8r. 230 l. ára 1 frt 30 kr.)

Költségvetés, Állami, a magyar korona országai részére az 1888. évre. I—VIII. füzet mellékletekkel. (M. k. államnyomda. 4r. 23, 99, 36, 70, 260, 123, 94, 58, 137, 143, 74, 94, 36, 56, 53, 132, 10 l. ára ?)

Köpeczi B. József. Appel Ignác hangszerész centrális cimbalom árjegyzéke. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8r. 16 l. ára ?)

Köpeczi Bocz József. A Nyárad völgye. A m. földrajzi társaság által 1884-ben első pályadíjjal koszoruzott mű. (Temesvár. Steger Ernő nyomdája. 8r. 39 l. ára ?)

Környei János. Tanító az iskolában. Rövid útmutatás arra: Miként lehet a népiskolában jó fegyelmet tartani s helyesen oktatni. Tanítók és tanítókká lenni akarók számára. Kehr Károly «Praxis der Volksschule» című műve nyomán. Hazai viszonyaink s az eredeti mű 10-ik kiadásának szemelött tartásával újra átdolgozta Gyertyánffy István. (Lampel R. 8r. 294 l. ára 1 frt 50 kr.)

Kőrösi József. Az 1886. évi július hó 1-én tartott népösszeírás eredményei. (Budapest főváros statisztikai hivatalának közleményei. XXI. Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8r. 48 l. ára 70 kr.)

Kőrösi József. A statisztika statisztikája. Adalék a demografia fejlődésének történetéhez. Különlenyomat a «Nemzetgazdasági Szemle» XI. évf. 5—6. füzetéből. (Athenaeum részvénytomo. 8r. 22 l. ára ?)

Körösy László. Esztergom. (Grill K. udv. könyvkereskedése. 16r. 456, 42 l. ára 1 frt 20 kr.)

Köváry Béla. Verőfényes napok. Humoreszkek. (Szombathely. Gábiel és Poszlavszky nyomdája. 8r. 140 l. ára 1 frt.)

Közleményei, Budapest főváros statisztikai hivatalának. XXI. (L. Kőrösi József.)

Közleményei, A pozsonyi természettudományi és orvosi egylet, új folyam. 6. füzet. 1884—1886. Verhandlungen des Vereins für Natur- und Heilkunde zu Pressburg. (Pozsony. Egylet. 8r. 250 l. ára ?)

Közlemények, Hadegészségügyi. (L. Farkas László.)

Közlemények, Matematikai és természettudományi, vonatkozólag a hazai viszonyokra. Kiadja a magyar t. akadémia. Szerkeszti Eötvös Loránd. XXII. kötet. 1., 2., 3., 4., 5., 6. szám. (L. Roth Samu. Örley László, Lendl Adolf, Daday Jenő, Lovassy Sándor.)

Közlemények, Nyelvtudományi. Kiadja a magyar tudományos akadémia. Szerkeszti Budenz József. XX. kötet. 3. füzet. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 8r. 476 l. ára 3 frt.)

Közlemények, Távirászati. Kiadja a közmunka- és közlekedésügyi m. k. miniszterium táviradoosztálya. 1887. évi folyam. 1—2. füzet. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 8r. 102 l. ára ?)

Kramer Nándor. Az egyenes adótörvények, szabályok és rendeletek betűsoros könyve. Az 1886. év végeig megjelent adótörvények, p. ü. miniszteri utasítások, szabályok és rendeletek, valamint p. ü. közigazgatási bírósági döntvények és elvi határozatok alapján az egyenes adóügyekben eljáró hivatalok, tisztviselők s azonkívül közigazgatási hivatalok, jegyzők és ügyvédek s magánfelek használatára. (Szombathely. Özv. Seiler Henrikné 8r. VII, 172 l. ára 2 frt.)

Kresz Géza. A VI. nemzetközi közegészségügyi és demografiai kongresszus kritikai méltatása. (Pallas részvénytomo. 8r. 40 l. ára ?)

Kriesch János. A természetrajz elemei. Növénytan. 15. kiadás. Átdolgozta Simonkai Lajos. (Nagel Bernát. 8r. 98 l. ára 70 kr.)

Križkó Pál. A körmöczbányai vártemplom helyreállításának története. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8r. 19 l. két rajzzal. Ára ?)

Krupec István. A tudományos, különösen az egyháztörténeti seminariumokról. Külön lenyomat a «Prot. Egyház és Iskolai Lap» 30. évfolyamából. (Deutsch M.-féle nyomda. 8r. 50 l. ára ?)

Kudovich Gáspár. Társadalmunk problémái és azok megoldási módja. (15 l. ára 20 kr.)

Kun László. A magyar ügyvédség történelme a legrégibb időktől máig. I., II. füzet. (Neuwald Illés nyomdája. 8r. 1—128 l. egy füzet ára 50 kr.)

Kun Zoltán. A gégetükrészlet s annak ellenőrzése mellett a heveny és idült hurutos gégeloh és szövödményeinek helybeli gyógykezeléséről a vizs-

gálathoz szükséges műszerek bemutatásával. (Sárospatak. Steinfeld Béla nyomt. a ref. főiskola betűivel. 8r. 57 l. 36 ábrával. Ára 60 kr.)

Kunos Ignác. Ozmán-török népköltési gyűjtemény. Szóbeli gyűjtés után gyűjtötte — I. kötet. Ozmán-török népmesék. (Akadémiai könyvkereskedés. 8r. XLV, 328 l. ára 2 frt 30 kr.)

Kunszigethi Mihály. A kereszt diadala vagyis a keresztény kibékülése Istennel és bejutása az örök dicsőségbe. Imakönyv minden állapotbeli keresztények számára. (Winterberg. Steinbrener J. 24r. 544 l. ára 1 frt.)

Kuttner Sándor. Kis világtörténet a magyar irodalom rövid vázlatával. Nép- és polg. tanodák és magániskolák használatára. Átdolg. Mayer Miksa. VIII. jav. kiadás. (Lampel R. 8r. 176 l. ára 60 kr.)

Kuttner Sándor. Első oktatás a magyarok történetében kérdések és feleletekben. Átdolg. Mayer Miksa. XVII. jav. és Szemlér Mihály által rajzolt képekkel bőv. kiadás. (Lampel R. 8r. 60 l. ára 30 kr.)

Kuttner Sándor. Magyarország története a magyar irodalom-történet rövid vázlatával. Felsőbb elemi, polgári tanodák és magániskolák használatára. Sajtó alá rendezte Mayer Miksa. (Lampel R. 8r. 117 l. ára 40 kr.)

Kuttner Sándor és Mayer Miksa. Első oktatás a földrajzban. Különös tekintettel a magyar birodalomra. Kérdések és feleletekben. 34-ik jav. kiadás. (Lampel R. 8r. 104 l. ára 40 kr.)

Kuttner Sándor — Mayer Miksa. Első oktatás a földrajzban, különös tekintettel a magyar birodalomra. Kérdések és feleletekben. Sajtó alá rendezte Suppan Vilmos. XXXIV. jav., földrajzi képekkel és az osztr.-magyar monarchia térképével ellátott kiadás. (Lampel R. 8r. 56 l. ára 30 kr.)

Kuttner Sándor — Mayer Miksa. Kis természettan a nép- és leányisk. számára. Átdolg. Suppan Vilmos. VII. jav. kiadás. 42 ábrával. (Lampel R. 8r. 56 l. ára 30 kr.)

Kuttner Sándor — Mayer Miksa. Kis általános földirat, különös tekintettel a magyar királyságra. A bibliai földirat rövid vázlatával. Átdolg. Suppan Vilmos. XXIII. képes és a legújabb adatok után kidolgozott kiadás. (Lampel R. 8r. 158 l. ára 48 kr.)

Kühne Ferencz. Méhészeti káté. A magyar orsz. méhészeti egyesület által pályadíjjal jutalmazott mű. II. kiadás. (Hornyánszky Viktor. 8r. 192 l. 1 forint.)

Kürnberger Hedvig. A selmeczi bányában. Elbeszélés. (A magyar ifjuság könyvesháza 21. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 82 l. négy színezett képpel, ára ?)

Laboulaye Edouard. Lengyelország első felosztása. Francziából ford. Ribáry Ferencz. Új kiadás. (Ráth Mór. 8r. 120 l. ára 40 kr.)

Lajos bácsi. Nemzeti képeskönyv. Mulattató és tanulságos képek és versek. Szentés. Stark Nándor. 4r. 10 l. ára 50 kr.

Laky Imre. A világ zajából. Rajzok, elbeszélések. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8r. 125 l. ára 1 frt.)

Laky Dániel. Földrajz népiskolák számára. Negyedik javított kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8r. 54 l. ára 16 kr.)

Laky Dániel. Földrajz gymnasiumok számára. I. köt. Európa földrajza. 4-ik kiad. (Dobrowszky és Franke. 8r. 120 l. ára 70 kr.)

Laky Dániel. Ugyanaz. II. köt. Ázsia, Afrika, Ausztrália és Amerika. 2-ik kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8r. 102 l. ára 60 kr.)

Laky Dániel. Földrajz a gymnasiumok számára. I. kötet. A magyar királyság és a földközi tenger környéke. 3. kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8r. 158 l. ára 90 kr.)

Landau Alajos és Wohlrab Flóris. Rajzoló geometria és vetülettani elemek. A gymnasiumok II. (s részben IV.) oszt. számára. IV. kiadás. (Franklin-társulat. 8r. 106 l. három levélnyi rajzokkal, 1 frt.)

Láner Gyula. Az osztrák-magyar hadsereg katonai nevelő és képző intézetei, különös tekintettel a népfölkelési utasításra. (Grill K. 8r. 80 l. ára 60 krajczár.)

Landfranconi Enea. Az alsó Duna szabályozása és az árvizek Magyarország. (Pozsony. Angermayer Károly. 2r. 5 kéthasábos l. ára ?)

Lange Henrik új iskolai atlasza huszonhárom színezett lapon. Magyar nyelvre fordította és a hazai iskolák használatára alkalmazta dr. Cherven F. 9-ik jav. kiadás. (Lampel R. 4r. 23 térkép, ára 70 kr.)

Láng Ferencz. A dohányrása-nevelés okszerű módja. III. jav. kiadás. (Szeged, Várnai L. 8r. 16 l. ára 20 kr.)

Láng Ferencz. A dohányrása nevelés okszerű módja. (Szeged, Endrényi testvérek. 8r. 17 l. 1 tábla. ára 20 kr.)

Láng Lajos. Magyarország statisztikája. Keleti Károly és Jekelfalussy József közreműködésével. II. kötet. Magyarország gazdasági statistikája. (Athenaeum részvénytnyomda. 8r. 680 l. ára 5 frt.)

Láng Lajos. A közép oktatás hazánkban (1867—1886). (Értekezések a társadalmi tudományok köréből. IX. k. 3. szám. Magyar akadémia. 8r. 57 l. 40 kr.)

Láng Mihály. Magyar-szerb szótár a «Nyelvyakorló»-hoz. (Lauffer Vilmos. 8r. 14, 27 l. ára 20 kr.)

Láng Mihály. Magyar-román szótár a «Nyelvyakorló»-hoz. (Lauffer Vilmos. 8r. 15, 29 l. ára 20 kr.)

Láng Mihály. Magyar-tót szótár a «Nyelvyakorló»-hoz. (Lauffer Vilmos. 8r. 15, 28 l. ára 20 kr.)

Láng Mihály. Abécé- és olvasókönyv, a magyar olvasás és magyar beszéd tanításához. A német, román, tót és szerb tannyelvű népiskolák számára. I. rész. (Lauffer Vilmos 8r. 51, 20 l. ára 30 kr.)

Láng Mihály. Magyar nyelvyakorló a magyar beszéd tanításához. Német, tót, román és szerbajku felnőttek és I. foku ipariskolai növendékek számára. 2. kiadás. (Lauffer Vilmos 8r. 37, 40, 111. 55 l. ára 1 frt 20 kr.)

Lasz Samu. A rovarok az iparban és kereskedelemben. (Győr, Gross Gusztáv és társa nyomdája. 8r. 33 l. ára ?)

Lasz Samu. Egy agg tudósról. Emlékezés Lewis Lajosról. Ein greiser Gelehrter. (Rózsa K. és neje nyomdája. 8r. 31 l. ára ?)

Lauko Albert. Egyetemes földrajz a reáliskola I—II. oszt. számára. (Eggenberger. 8r. 102 l. 70 kr.)

László Károly. Naplótöredék az 1849-iki menekülteket, internáltakat, különösen Kossuthot és környezetét illetőleg, Törökországban és az amerikai egyesült államokban. (Franklin-társulat. 8r. 240 l. ára 2 frt.)

Lázár Pál. A locomobilok kezelése, számos ábrával. (Orsz. gazd. egyesület 8r. 247 l. ára ?)

Lederer Sándor. A mezőgazdasági hitelszövetkezetekről. (Grill K. 8r. 44 l. ára 20 kr.)

Léhmán Róbert. Váltó-, bank- és tőzsdeisme. Kereskedelmi középiskolák második osztálya számára, valamint magánhasználatra a legújabb miniszteri tanterv alapján. (Kolozsvár. Lehmann és Báldi. 8r. 256 l. ára 2 frt 50 kr.)

Lehr Albert és Riedl Frigyes. Magyar olvasókönyv. II. kötet. A középiskolák II. oszt. számára. II. kiadás. (Franklin-társulat. 8r. 206 l. 1 frt 20 kr.)

Lendl Adolf. Adatok a pókok boncz-, szövet- és fejlődéséhez. Idegrendszer. (Fanda József nyomdája. 8r. 32 l. két táblával. ára ?)

Lendl Adolf. A magyarországi Tetragnatha félekről. (Mathematikai és természettudományi közlemények. XXII. k. 3. szám. Magyar t. akadémia. 8r. 119—156 l. öt táblával. 50 kr.)

Lendvay Benő. A hülyeség (cretinismus) Csallóközben. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8r. 52 l. egy térképpel, ára ?)

Lengyel Béla. Jelentés az ásványvíz vegyelemző intézet működéséről 1886-ban. A vallás- és közokt. m. kir. miniszternek előterjeszti. — (Pesti Lloyd társ. nyomdája. 8r. 15 l. ára ?)

Lengyel Samuné. (Matákovics Teréz.) Gyakorlati kézikönyv a női ruhaszabászat gyors és sikeres megtanulásához. Intézetek, leányiskolák, tanítónők számára és magánhasználatra. Könnyen felfogható modorban előadva a mértékvetél és szabásminták rajzolása. 9 ábrával, 1 mellékklappal. II-ik jav. kiad. (Grimm Gusztáv k. 4r. 15 lap szöveg, 9 tábla és 1 melléklet, ára 2 frt.)

Lengyel Sándor. Gyakorlati számoló könyv polgári és kereskedelmi iskolák használatára számos feladattal. I. rész. 1. füzet. 3-ik átdolg. kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8r. 127 l. ára 60 kr.)

Lengyel Sándor. Ugyanaz. I. rész. 2-ik füzet. 2-ik átdolg. kiadás. (Dobrowszky és Franke 8r. 165 l. ára 80 kr.)

Lengyel Sándor. Ugyanaz. II. rész. 2-ik füzet. (Dobrowszky és Franke, 8r. 110 l. ára 60 kr.)

Lenkei Ferencz. Életem emlékei. (Révai test. 8r. 132 l. ára 80 kr.)

Lévay István és Vida Aladár. Magyar-görög és görög-magyar szótár. Főgymn. használatára. 2-ik jav. és bőv. kiadás. (Lampel R. 8r. 188, 229 l. ára 4 frt.)

Lévai Izor. Közegészségtan tekintettel a gyermeknevelésre. III. kiadás (Szabadka. Szerző. 8r. 54 l. 20 kr.)

Levelező, Általános kereskedelmi, tizenöt nyelven. Magyar rész. (Stuttgart. Maier Gyula. 8r. 90 l. két márka.)

Liebold Béni. Gyümölcsészeti egyveleg a gyakorlat és tapasztalat teréről. (Hornyánszky Viktor 8r. 183 l. ára 1 frt.)

Liebermann Leo. Egyszerű módszer a szőlőtalajok phylloxeramentességének vizsgálatára. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 14 l. ára?)

Liptai Kornél. Egy reporter legújabb fölfedezései Budapesten. (Röbicsek Zsigmond. 8r. 168 l. ára?)

Lloyd, A pesti, évkönyve 1886-ra. Jahrbuch des Pester Lloyd für 1886. (Pesti Lloyd társ. nyomdája. 8r. 211 l. ára?)

Lockroy és Morvan. Jó éjt Pantalon úr! Opera. (A magy. kir. operaház könyvtára 27. szám. Pfeifer Ferdinánd. 8r. 44 l. ára?)

Losonczy Gyula. Magyarország közgazdasági politikájának tévedései. (Athenaeum részvénytomda. 8r. 32 l. 30 kr.)

Losonczy László. Magyar nyelv- és irálytan. Gyakorlati alapon. I. rész. A II, III. és IV. osztály tananyaga. 4-ik átdolg. kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8r. 80 l. ára. 20 kr.)

Losonczy László. Az V. és VI. oszt. tananyaga. 3-ik átnézett kiad. (Dobrowszky és Franke. 8r. 65 l. ára 20 kr.)

Lotze Hermann. Psychologia. Fordította Kármán Mór. (Athenaeum részvénytomda. 8r. 92 l. 90 kr.)

Lovassy Sándor. Ragadozó madarak magyar elnevezései. Külön lenyomat a Természettudományi Közlöny 215—216. füzetéből. (Pesti Lloyd-társulat nyomdája. 8r. 16 l. ára?)

Lovassy Sándor. Adalékok Magyarország ornithológiájához, vonatkozólag a fészkelési és elterjedési viszonyokra. (M. t. ak. Math. s természett. közlemények. XXII. k. 5. sz. 8r. 213—240 l. 20 kr.)

Lovassy Sándor. Adalékok Gömörmege madárfaunájának ismeretéhez. (M. t. ak. Math. s természett. közlemények. XXII. k. 6. sz. 8r. 243—267 l. 20 kr.)

Löw Lipót. Bibliai történet zsidó tanulók számára. Magyarra áttette Löw Tóbiás. 6. kiadás. (Franklin-társulat. 8r. 182 l. ára?)

Löw Schwab. Emlékeztetés a vallásban nyert oktatásra. 5-ik kiadás. (Szeged. Traub B. és társa. 8r. 30 l. ára 25 kr.)

Lukácsy Aladár. Miért nincs gyümölcsünk? (Selmezbánya. Joerges Ágost özv. 8r. 48 l. ára 30 kr.)

Lupi bácsi. Apró szavalmányok apró gyermekek számára. Házi és óvodai használatra. (Nagy-Kanizsa, Fischel Fülöp. 8r. 110 l. ára 60 kr.)

Luther-társaság, A, évkönyve. 1886. I. évfolyam. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 60 l. ára?)

Lutter Nándor. Közönséges számtan czinú munkájának példatárában előforduló feladatok megfejtésének végeredményei. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 31 l. ára 20 kr.)

Madách Imre. Az ember tragédiája. Drámai költemény. Zichy Mihály 15 képével, fény metszethen. (Athenaeum r. társulat. 4r. 229 l. ára 12 frt.)

Madách Imre. Az ember tragédiája. Drámai költemény. II. népies kiadás. (Athenaeum r. társulat. 8r. 194 l. ára?)

Madarassy László. Eldorádó. Regény az amerikai élethől. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 246 l. ára?)

Madzsar János. Számtani példatár. II. füzet a népiskolák II. oszt. számára. III. kiadás. (Zilahy Sámuel. 8r. 47 l. ára 20 kr.)

Magyarország áruforgalma Ausztriával és más országokkal. Szerkeszti és kiadja az országos magyar kir. statisztikai hivatal. XI—XII. füzet. 1886. 1887. I—VII. füzet. (Athenaeum r. társ. nyomdája. 4r. 69 lapos füzetek, ára ?)

Magyarország áruforgalma Ausztriával és más országokkal. Szerkeszti és kiadja az országos magyar kir. statisztikai hivatal. 1886. január—december. 1887. január—június félév. Ungarns Waarenverkehr (Athenaeum-részvénynyomda. 2r. 81, 81 l. ára ?)

Magyarország áruforgalma Ausztriával és más országokkal. Összeállítás. 1887. I. füzet. Január. (Orsz. statiszt. hivatal. Ivrét. 35 l. ára 60 kr.)

Magyarország áruforgalma Ausztriával és más országokkal 1887. II. füzet. Február hó. (Orsz. statist. hivatal. 4r. 35 l. ára 50 kr.)

Magyarország áruforgalma Ausztriával és más országokkal. Kiadja az orsz. statisztikai hivatal. 1887. VIII. füzet. (Athenaeum r. társ. nyomdája. 4r. 35 l. ára ?)

Maislis Mór. A polgári perrend repertoriuma. 3. kiadás. (Márkus Samu nyomdája. 8r. 208 l. 1 frt 30 kr.)

Major Károly. A magyar ezópi meseírás története. Irodalomtörténeti tanulmány. (Kolozsvár. Ev. ref. koll. nyomdája. 8r. 50 l. ára ?)

Makay Dezső. Visszapillantások hazánk régi igazságszolgáltatási viszonyaira. (Árpád-korszak.) (Nagykanizsa. Szerző. 8r. 241 l. ára 2 frt.)

Mangold Lajos. A magyarok oknyomozó történelme. Az új tanterv alapján. II. kiadás. (Franklin-társulat. 8r. 264 l. ára 1 frt 60 kr.)

Mangold Lajos. A magyarok története a középiskolák és polgári isk. használatára. Térképekkel és illusztrációkkal. 3. kiadás. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 127 l. ára 80 kr.)

Margitai József. Rövid zsebszótár. Segédkönyv a horvát és magyar nyelv megtanulására. Különösen Margitai József «Horvát nyelvtan» és Molnár-Ahn «Gyakorlati tanfolyam a magyar nyelv gyors és könnyű elsajátítására» című munkák használatához. I. Magyar-horvát rész. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8r. 112 l. ára 60 kr.)

Mariska Vilmos. A magyar pénzügyi törvényisme kézikönyve. 4. kiad. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. XVI, 575 l. ára 4 frt.)

Marka Imre és Rózsa József. Német eredeti után kiadják. A katolikus vallás tankönyve. Közép- és felsőbb iskolák részére. I—III. kötet. (Temesvár. Csanádegyházmegyei nyomda. 8r. 168, 148 l. ára 2 frt 40 kr.)

Márki Sándor. Földrajz. Gimnásiumok I—II. oszt. számára. A legújabb miniszteri utasítások nyomán. I—II. füzet. (Franklin-társulat. 8r. 120 l. 54 képpel 80 kr., 124 l. 87 képpel 80 kr.)

Márki Sándor. Az osztrák-magyar monarchia politikai földrajza. A gimnásiumok III. oszt. számára. (Franklin-társulat. 8r. 63 l. 12 térképpel. Ára 50 kr.)

Markovits Arnold. Spartacus és a rabszolgaháború. (Szombathely. Bertalanffy József nyomdája. 8r. 45 l. ára ?)

Márkus József. (Satanello.) A tilosban. (Robicsek Zsigmond. 8r 158 l. ára ?)

Máriássy Béla. A magyar törvényhozás és Magyarország történelme Ulászlótól I. Miksaig. (Győr. Szerző. 8r. 469 l. ára 5 frt.)

Máté Sándor. Pauler Tivadar élete és művei. (Külön lenyomat a Figyelő XXIII. kötetéből. Rudnyánszky A. nyomdája. 8r. 40 l. ára ?)

Mayer M. Az életmentő. (Jó könyvek. 42. sz. Révai testvérek. 8r. 24 l. ára ?)

Mayer Miksa. Rövid alkotmánytan népiskolák számára. 13-ik, a legújabb törvényekkel bőv. és jav. kiadás. (Lampel R. 8r. 28 l. ára 16 kr.)

Mayer Miksa. Rövid alkotmánytan népiskolák számára. XVI. legújabb törvényekkel bőv. és jav. kiadás. (Lampel R. 8r. 28 l. ára 16 kr.)

Maywald József. Görög gyakorlókönyv. A gymnasiumok V. oszt. számára. (Rudnyánszky A. nyomdája, 8r. 156 l. ára 1 frt.)

Maywald József. Görög nyelvtan. Gymnasiumi használatra. (Kókai Lajos. 8r. IV, 243 l. ára 1 frt 60 kr.)

Mazeppa vagy a halál lovaglása vadonban. Magyarra szabadon átdolgozta Mártonffy Frigyes. Knote és Kubin kiadása. (Neuwald Illés nyomd. 8r.)

Medveczky Frigyes. Társadalmi elméletek és eszmények. Kritikai adalékok a társadalmi eszmék fejlődéstörténetéhez. (Magyar t. akadémia. 8r. 410 l. ára ?)

Melcher Alajos. Levelek egy fiatal lelkészhez. Fordította Kiss János. I. kötet. (Temesvár. Csanádegyházmegyei nyomda. 8r. 395 l. ára 1 frt 60 kr.)

Melles Demeter egyházi beszédei. 1—4. füz. (Gör. szert. kath. HITSZÓKOK. I. évf. 1—4. füz.) (Ungvár. Lévai Mór. 8r. 1—325 l. egy füzet ára 60 kr.)

Mendlik Ferencz és Schmidt Ágoston. Rajzoló geometria. I—II. rész. A gymnasiumok I—II. oszt. számára. (Lampel Róbert. 8r. 85, 63 l. 8 táblával. Ára 1 frt 20 kr.)

Mentor, Magyar —. Gymnasiumi és reáliskolai tanulók zsebkönyve az 1887—88. isk. évre. Szerk. Mangold Lajos. VIII. évf. (Pozsony. Steiner Zsigmond. 16r. 190 l. ára 40 kr.)

Mesemondó, Magyar. Kiadja Méhner Vilmos. 21. szám. Gyűgyei uram a csikász. 16 l. 2 kr. 22. szám. Székely Mátyás. Elbeszélés. Irta Mílesz Béla. 14 l. 2 kr. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8r.)

Mészáros Kálmán. Egyházi beszéd a Szent-László-társulat védszentjének évünnepén 1887. július 3. a budapesti szűz Máriáról címzett sz. Ferencziek templomában. (Athenaeum nyomdája. 8r. 15 l. ára ?)

Michelet. A francia forradalom története. Fordította de Gerando Antónia. VI. kötet. (Révai testvérek. 8r. 312 l. ára 2 frt)

Miháلكovics Géza. Emlékbeszéd Henle Jakab felett. (A magyar tudományos akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek. IV. köt. 5. sz. Akadémia. 8r. 37 l. 20 kr.)

Miháltz G. Ödön. Korunk iránya és teendői. Társadalmi tanulmány. Külön lenyomat a «Sárospataki Lapok» 1887. évi folyamából. (Sárospatak. Szerző. 8r. 29 l. ára 25 kr.)

Mihály József. Magyar olvasókönyv közép- és polgári iskolák haszná-

latára. I. rész. 2. kiadás nyelvi és tárgyi magyarázatokkal. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. Sr. 200 l. 1 frt.)

Mihályfi József. A budapesti közúti vaspályák. (Révai testvérek. Sr. 22 l. és 7 tábla, ára 1 frt 50 kr.)

Mihályi Elek. Sobri Jóska a híres rablóvezér élete és kalandjai. Rubinstein testvérek kiadása. 20—24. füzet. (Deutschféle nyomda. Sr. 690—1511. l. egyes füzet ára 20 kr.)

Mihályi József. Magyar olvasókönyv. Közép- és polg. iskolák használatára. I. rész. 2. jav. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. Sr. IV, 200 l. ára 1 frt.)

Mihók Sándor. Magyar Compass. Pénzügyi évkönyv. 1887. XV. évf. (Kilián Frigyes. Sr. 614 l. ára 5 frt.)

Miklós Gergely. Ásványtan a kőzet és földtan alapvonalaival. A polg. isk. I. és III. oszt. és a felső népisk. és tanítóképezdek számára (Mehner Vilmos. Sr. 184 l. 166 ábrával, ára 96 kr.)

Mikszáth Kálmán. A t. ház. III. bővített kiadás. I. füzet. (Singer és Wolfner. Sr. 1—32 l., ára 25 kr.)

Mikszáth Kálmán. Frivol akta. Brezói ludak. A saját ábrázatomról. Bevezetés Jókai Mórtól. 2. kiadás. (Révai testvérek. 32r. 111 l. ára 80 kr.)

Mikszáth Kálmán. Club és folyosó. Politikai ötletek és rajzok. (Révai testvérek. Sr. 221 l. ára 2 frt.)

Mikszáth Kálmán. A jó palócok. Tizenöt apró történet. Harmadik kiadás. (Légrády testvérek. Sr. 200 l. ára?)

Mikszáth Kálmán. A fészek regényei. Elbeszélések. (Singer és Wolfner. Sr. 166 l. ára 1 frt 50 kr.)

Millet Paul és Levallois Jules. Mátyás király. Dalmú. Fordította Ábrányi Emil. (A nemzeti színház könyvtára. 154. szám. Pfeifer Ferdinánd. Sr. 28 l. 40 kr.)

Močnik Ferencz. Számtan a középiskolák I., II. és III. osztálya számára. A 24. eredeti kiadás után a tanítás új tervéhez alkalmazta dr. Schmidt Ágoston. 16. változatlan kiadás. (Lampel R. Sr. VIII, 240 l. ára 1 frt 20 kr.)

Močnik Ferencz. A geometria elemei összekötötésben a rajzolásal. Közép- és polgári iskolák használatára. Fordította dr. Szabóky Adolf. Az új kiadást átdolgozta dr. Schmidt Ágoston. 7. kiadás. (Lampel R. Sr. 186 l. ára 1 frt 20 kr.)

Močnik Ferencz. Számolókönyv a népiskolák számára. A 18. kiadás után átdolgozta Orbók Mór. Második magyar kiadás. (Pozsony. Drottleff R. Sr. 63 l. ára 20 kr.)

Močnik Ferencz. Számolókönyv a népiskolák számára. Átdolgozta Orbók Mór. Az 5. és 6. osztály számára. (Pozsony. Drottleff R. Sr. 111 l. ára 40 kr.)

Močnik Ferencz. Számolókönyv a népiskolák számára. Átdolgozta Orbók Mór. A 3. osztály számára. (Pozsony. Drottleff R. Sr. 48 l. ára 20 kr.)

Mocsári Béla. Bélyeg- és illetékügyi jogesetek. A magy. kir. pénzügyi közigazgatási biróság 1884—1886. évi döntvényeiből és elvi határozataiból kivonta és tárgyrokonság szerint csoportosította M. B. Birósági, törvényható-

sági, árvaszéki és pénzügyi tisztviselők, lelkészek, kir. közjegyzők, ügyvédek, községi jegyzők, pénzüintézetek és az adózó közönség használatára. (Szeged. n.-Sr. VIII, 203 l. ára 1 frt.)

Id. Mogyorósy János. A hős honvédeleány. Történelmi életrajz a szabadságharczából. (Arad. Réthy Lipót és fia nyomdája. 8r. 25. l. 20 kr.)

Molnár György. A zsellér leány. Népszinmű 3 felvonásban. Zenéjét szerzé Dankó Pista. A dalok Pósa Lajos költeményei. Kézirat gyanánt. (Szeged. Endrényi testvérek. 8r. 79 l. ára 50 kr.)

Molnár Gyula. Első álmain. Beszélyek. Kiadja Fischel Fülöp. (Nagykanizsa. 8r. 432 l. 1 frt.)

Molnár Gyula. Drámai költemények. (Nagykanizsa. Fischel Fülöp. 16r. 155. 140. 177. 211 l. ára 1 frt 50 kr.)

Molnár Gyula. Drámai költemények. Zoárd. Musztafa. Saul király. Rövidlátók. (Zombor. Szerző. 8r. 211 l. 1 frt 50 kr.)

Molnár István. A szőlőművelés és borászat kézikönyve. II. kiadás. (Athenaeum r. társulat. 8r. 431 l. 169 ábrával. ára 3 frt.)

Molnár Lajos. Magyar olvasókönyv a középiskolák II. osztálya számára. I—II kötet. (Gimnáziumi könyvtár. 9—10. köt. Sárospataki ref. főiskola 8r. 144 l. 90 kr. 152 l. 90 kr.)

Molnár Viktor. A genfi conventio. A kolozsvári m. k. tudományegyetem által pályadíjazott mű. (Lampel Róbert. 8r. 112 l. ára ?)

Monarchia. Az osztrák-magyar írásban és képen. Rudolf trónörökös kezdeményezéséből és közremunkálásával. Bevezető rész 1—19. füzet; Magyar rész 1—14. füzet; Osztrák rész 1—18. füzet. 1—51. füzet. (M. kir. állományomda. 4r. 1—594 l.; 1—448 l.; 1—576 l. egy füzet ára 30 kr.)

Monostori Károly. Az állatok ragályos-járványos betegségei és a védőoltás. (Buschmann F. nyomdája. 8r. 50 l. ára ?)

Monumenta vaticana historiam regni hungariae illustrantia. Vatikáni magyar okirattár. Első sorozat. Első kötet. Pápai tizedszedők számadásai. 1281—1375. (Szent István társulat. 4r. LXXVII, 520 l. ára hollandi papíron 10 frt. velinen 8 frt.)

Morócz Jenő. Költemények. (Pozsony. Drodtleff R. 8r. 51 l. ára 20 kr.)

Moson megye védnöksége alatt álló mosonmegyei történelmi és régészeti egylet 1886. évi elnöki jelentése. Felolvasatott az egyletnek 1887. évi február 28-án tartott közgyűlésen. (Magyar-Óvár. Czéh Lajos nyomdája. 8r. 33 l. ára ?)

Müller Adolf magyar nyelvtan a népiskolák 3. oszt. számára. (Révai Leo. 8r. 52 l. ára 24 kr.)

Munkácsi Bernát. Votják népköltészeti hagyományok. A magyar tud. Akadémia megbízásából gyűjtötte és ford. (Akadémiai könyvkereskedés. 8r. XV, 335 l. ára 2 frt.)

Munkácsi Kálmán. A szív életéből. Elbeszélések. (Aigner Lajos. 8r. 269 l. ára 2 frt.)

Munkálatai, A magyar orvosok és természetvizsgálók 1886. augusz-

tus 22—26-ikáig Buziás-Temesvárott tartott XXIII. vándorgyűlésének történeti vázlatja és. Szerkesztették Staub Mór és Schächter Miksa. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8r. 291 l. ára?)

Munkálatok. Kiadta a budapesti növendékpapság magyar egyház-irodalmi iskolája. 50. évfolyam. II. kötet. Iskolánk kiadványai. Költemények. Egyházunk küzdelme a boszniai Bogumil eretnekekkel. Ratzinger György. Az egyházi szegényápolás története. A II. k. u. ford. a bp. növendékpapság. (Buschmann nyomdája. 8r. 250, 283 l. ára?)

Munkálatok. Kiadja a csanádi növendékpapság magyar egyházi-irodalmi iskolája. XIX. kötet. Természettudomány és szentírás a teremtéshez való viszonyukban. Irta Güttler Károly. (Temesvár. Csanádegyházmegyei nyomda. 8r. 325 l. 2 frt.)

Murray Christie. Gabriel Kenyon. Regény. (L. Pallaskönyvtár II. évfolyam 12. szám. Pallas-nyomda. 8r. 264 l. 60 kr.)

Muszkalay Tivadar. Újabb költemények. (Sárospatak. Ref. főiskola nyomdája. 8r. 231 l. 1 frt 20 kr.)

Muzeum-egylet, Az erdélyi, bölcsélet-, nyelv- és történelemtudományi szakosztályának kiadványai. IV. kötet. 1. füzet. (Kolozsvár. Ev. ref. koll. könyvnyomdája. 8r. 72 l. ára?)

Művészek, Magyar. Műtörténelmi vázlatok képekkel. Szerk. Szana Tamás. (Révai testvérek. 4r. 253 l. és 15 kép, ára 2 frt.)

Nádaskay Béla. Állati szülészettan vagyis a vemhesség és az ellésről szükséges tudnivalók. (Szerző. 8r. 115 l. 1 frt.)

Nagy bácsi. Legújabb budapesti magyar-német kis köszöntő, versekben és prózában. Neuster Budapester ungarisch-deutscher kleiner Gratulant in Versen und Prosa. (Ruzitska Ármin. 16 r. 76 l. ára 30 kr.)

Nagy Antal. Hitelemzés példákban, vagyis: a katolikus hit- és erkölcstan rövid foglalata. Gyakorlati segédkönyv egyházi szónokok, hit-elemzők, tanítók s nevelők számára. III. kötet. A malaszteszközökről. 2-ik rész. (Komárom. Ziegler Károly nyomdája. 8r. 469—1091 l. ára?)

Nagy Ernő. Magyarország közjoga. (Államjog.) (Eggenbergerféle könyvkereskedés. 8r. 286 l. 2 frt 40 kr.)

Nagy Mira. A svéd gyógytestgyakorlat elemei. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 107 l. ára?)

Napló-töredék az 1849-iki menekülteket, internáltakat, különösen Kossuthot és környezetét illetőleg, Törökországban és az amerikai egyesült-államokban. László Károlytól. (Franklin-társulat. 8r. 240 l. 2 frt.)

Násza Mór. Indítvány a végleges vízmű tárgyában. Indokolással. (Athenaeum nyomdája. 8r. 16 l. ára?)

Négyesy László. Magyar vers. Általános verstani elvek. A magyar vers szerkezete. K. l. az egeri kath. főgymn. 1886—87. évi értesítőjéből. (Eger. Érseki lyceum nyomdája. 8r. 96 l. ára?)

Németh Péter. A kir. Curia teljes ülései megállapodásai. Az 1881. LIX. t. cz. 4. §-a értelmében az ügyek eldöntésénél irányadók. A m. kir. igazságügyminister úr megbízásából kiadja 1. füzet. Polgári jogi döntvények

1--37. szám. Büntető jogi döntvények 1—61. szám. (Eggenberger-féle könyvkeresk. 8r. XIV. 304 l. ára 2 frt.)

Németh Susanna. Magyar szakácskönyv. 11. kiadás. (Franklin-társulat. 8r. 318 l. ára 80 kr.)

Némethy Lajos. A római kath. egyházi szertartások tankönyve. Elemi tanodák számára. 3. kiadás. (Lampel R. 8r. 70 l. ára 24 kr.)

Nemzet, A politikai magyar, a lét és nemlét között. Irta egy erdélyi magyar. (Kolozsvár. Szerző. 8r. 40 l. ára 40 kr.)

Népdalok, Szerb. és hősregék. Az eredetiből ford. Székács József. 2. kiadás. (Olcso könyvtár 229. sz. Franklin-társulat. 8r. 302 l. ára 50 kr.)

Népfelkelők dalai. Szerkesztette Városey Mihály. (Arad. Réthy L. és fia nyomdája. 8r. 41 l. ára 30 kr.)

Népfelkelésről, A, szóló 1886. XX. törvényzikk és az erre vonatkozó utasítás kiegészítve a rávonatkozó törvényekkel és rendeletekkel. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 202 l. ára 80 kr.)

Névtára. A magyarországi ev. ref. egyház egyetemes — az 1886. évrre. Az egyetemes convent megbízásából szerkesztette Tóth Sámuel. (Hornýánszky Viktor. 4r. VI. 509 l. ára 4 frt.)

Névy László. Poetika. A költői műfajok elmélete. Középkolai használatra. III. kiadás. (Eggenberger-féle könyvk. 8r. 135 l. ára 1 frt.)

Névy László. Az írásművek elmélete vagyis az irány, költészet és szónoklat kézikönyve. VIII. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkeresk. 8r. 263 l. ára 1 frt 60 kr.)

Névy László. A magyar nemzeti irodalom történetének vázlata. Iskolai használatra. IV. átdolg. kiadás. (Eggenberger-féle könyvk. 8r. 126 l. ára 1 frt.)

Névy László. Stilisztika. Középkolák számára. I. rész. Irálytan. 6-ik kiadás. (Kókai Lajos. 8r. 237 l. ára 1 frt 30 kr.)

Ney Ferencz. Örömnapp. Iskolaünnepi beszéd 1887. október 4-én i. Ferencz József király ő felsége nevenapján a budapesti IV. kerületi főreáliskola tanári kara és ifjusága előtt. (Wodianer F. és fiai nyomdája. 8r. 19 l. ára ?)

Norris W. E. Vidal Adrián. Regény. Angolból ford. Sz. E. (Olcso könyvtár 226. sz. Franklin-társulat. 8r. 583 l. ára 1 frt 20 kr.)

Noszlopy Tivadar. Emlékeim Somogyból. (Kaposvár. Szerző. 8r. 97 l. ára ?)

Novák Sándor. A magyar nemzeti irodalom ismertetése, a költői műfajok gyakorlati és elméleti tárgyalása alapján. Polgári és rokoncélú iskolák számára. (Kókai Lajos. 8r. XII, 236 l. ára 1 frt 20 kr.)

Nyulassy Antal. Legteljesebb új magyar köszöntő. V. kiadás. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8r. 268 l. ára 48 kr.)

Obhlidal M. Ünoktatási levelek a Volapük megtanulására. A 4. kiadás után magyar nyelvre átdolgozta Sz. Nagy Sándor. (Grimm Gusztáv. 8r. 95 l. ára 60 kr.)

Ohnet György. Sarah grófnő. Regény. Ford. Sziklay János. II. kötet.

(Egyetemes Regénytár. II. évf. 10. kötet. Singer és Wolfner. 8r. 160 l. ára 50 kr.)

Oláh Zoltán. Morzszányi Károly és a nyilatkozatok. (Márkus Samu nyomdája. 8r. 14 l. ára 30 kr.)

Oklevéltára. A gróf Sztáray család. Kiadja gróf Sztáray Antal. Szerkeszti Nagy Gyula. I. kötet. 1234—1396. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. XIV, 574 l., hét oklevélmással és 9 pecséttel. Ára ?)

Oklevéltára, A nagy-károlyi gróf Károlyi család. Kiadja gróf Károlyi Tibor. Sajtó alá rendezi Géresi Kálmán. IV. kötet. Oklevelek és levelezések 1600—1700. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 624 l. ára 5 frt.)

Okmánytár, Anjoukori. Kiadja a magyar tud. akadémia. Szerkeszti Nagy Imre. V. kötet. 1347—1352. (Magyar történelmi emlékek. Okmánytárak. Akadémia. 8r. 657 l. ára 4 frt.)

Oldal János, Bagdadi utazás. Tündérajáték öt szakaszban. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 68 l. ára 50 kr.)

Oltványi Pál. Tájékoztató útmutatás az egyház szolgálai és alapítványi pénztárak által fizetendő állami adók iránt. (Szeged. Endrényi testvérek. 8r. VIII, 168 l. ára 1 frt 20 kr.)

Olvasó-kör. Szépirodalmi regény-folyóirat. Szerkeszti Fülöp György. (Rendkívüli folyam.) Brühl. A londoni koldus. 1887—88. 1—13. füzet. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 1—1040 l. egyes füzet ára 25 kr.)

Olvasó-kör. Szépirodalmi regény-folyóirat. Szerkeszti Fülöp György. 1886. 9—10—16—34. füzet. Brühl G. A gályarab menyasszonya. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8r. 641—2720 l. egyes füzet ára 25 kr.)

Olvasó-kör. Szépirodalmi regény-folyóirat. (Rendkívüli folyam.) 1886. 18—30. füzet. Born F. György. A narbonnei kastély titka. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 1361—2402 l. egyes füzet ára 25 kr.)

Onódi A. Útmutató topografikus bonczolásokhoz. Orvosnövendékek részére. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 56 l. ára 60 kr.)

Operaház, A magyar kir., könyvtára. 6., 7., 9., 24—29. szám. (L. Scribe, Váradi Antal, Stern Adolf, Carré és Barbier. St. Georges, Lockroy és Morvan, Delibes Leo, Boito Arrigo.)

Orbók Mór. Paedagogiai Plutarch. Jelesebb paedagogusok, kiválóbb tanférfiak arczkép- és életrajz-gyűjteménye, tekintettel a magyarokra. 11—13. füzet. (Pozsony. Drottleff R. 8r. II. kötet. 1—80 l., ára 60 kr.)

Orbók Mór. Tréfás számtani feladványok gyűjteménye. Ifjak és más korbéliek hasznos szórakoztatására. (Hasznos mulatságok. I. Singer és Wolfner 8r. 77 l. ára 50 kr.)

Orgonavirágok az 1887. június 5-én tartott népünnepély emlékére. Szerkesztették gr. Bethlen Mikó Róza és Könyves Tóth Kálmán. (Debreczen város nyomdája. 8r. 64 l. ára 40 kr.)

Orlai Antal. A népfölkelésről szóló 1886. évi XX. törvényczikk magyarázata különös tekintettel a népfölkelési utasításra. (Grill Károly bizománya. 8r. 116 l. ára 70 kr.)

Ormay Lajos. A matematika a positiv philosophia rendszerében. (Lampel R. 8r. 69 l., ára 50 kr.)

Orszög Ádám. Jézus hét szava. II. kiadás (Eger. Szolcsányi Gyula. 8r. 60 l. ára 40 kr.)

Országgyűlés, Az 1884—87. évben tartott, képviselőháza jegyzőkönyvének tartalommutatója. Szerkesztette id. Tassy Károly. Hiteles kiadás. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 4r. 620 l. ára ?)

Otto E. Vezérfonal a francia nyelv beszézésére. Segédkönyv iskolai és magánhasználatra. Szerk. dr. Schack Béla. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. VIII, 134 l. ára 60 kr.)

Otto Emil. Magyar-francia nyelvtan. Fordította Rayé Lajos. 5. kiadás. I. rész. (Kilián Frigyes. 8r. 200 l. ára 1 frt 20 kr.)

Ovidius Naso. Műveiből való szemelvények. I. füzet. Szemelvények az Átváltozásokból. Ford. és magy. Kaposy Luczián. (Tanulók könyvtára. 44. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 64 l. ára 30 kr.)

Ökröss Bálint. Czinka Panna. Színmű dalokkal 4 felvonásban. (Aigner Lajos. 8r. XVI, 104 l. ára 1 frt 20 kr.)

Öreg János, Tapasztalati lélektan. 2. kiadás. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 8r. 76 l. ára 60 kr.)

Öreg János. Erkölciség szabad akarat nélkül. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 8r. 176 l. ára 1 frt 20 kr.)

Öreg János. Természetan és gazdasági vegytan. A népiskolák számára. Harmadik javított kiadás. 15 a szöveg közé nyomott fametszettel. (Dobrowszky és Franke. 8r. 63 l. ára 18 kr.)

Örley László. A magyarországi pióczák faunája. (Mathematikai és természettudományi közlemények. XXII. köt. 2. szám. Magyar t. akadémia. 8r. 63, 115 l. ára 40 kr.)

Pajor István, Ipolyi emlékezete. Az Ipolyságon 1887. okt. 20. tartott Ipolyi-ünnepélyen. (B.-Gyarmat. Kék László nyomdája. 8r. 4 l. ára ?)

Pallas-könyvtár. II. évfolyam. 1—12. kötet. III. évf. 1—10. kötet. (L. Theuriet, Ouida, Szabó Endre, Pedro A. de Alarçon, Giovanni Verga, Szenvedések iskolája, Tolnai Lajos, Griffiths Arthur, Trollope Anthony, Murray Christie, Daudet Ernő, Gréville, Bret Harte, Schjöring H. Johanna, Tolstoi.)

Panyák Ede. A magyarországi középiskolákban 1850—1885. megjelent összes programtervezéseknek repertoriuma. (Franklin-társulat. 8r. 183 l. ára 1 frt 40 kr.)

Pap János. Természetrajz elemei. A középtanodák és polgári iskolák alsó osztályainak használatára. II. és III. rész. Növény- és ásványtan. Ötödik változatlan kiadás. (Lampel R. 8r. 78 l. ára 50 kr.)

Paracelsus Redivivus. Közegészségügyi törvényünk a gyakorlatban. Saját tapasztalatai után megírta. (Szeged. Várnai L. 8r. 84 l. ára 50 kr.)

Parádi Kálmán. Physiologiai lélektan. Középiskolák használatára. (Kolozsvár. Stein János 8r. VI, 93 l. ára 80 kr.)

Pártos Béla. A függetlenségi és 48-as párt szervezéséről. (Grimm Gusztáv. 8r. 61 l. 50 kr.)

Paszlavszy Sándor. A hol a pálinka járja. Oktató elbeszélés a magyar nép számára versekben. (Buschmann F. nyomdája. 8r. 15 l. ára ?)

Pásztói (Platthy Adorján) költeményei. (Franklin-társulat 8r. 270 l. ára 2 frt.)

Pataky Imre. Mértan a polgári leányiskola I. oszt. számára. (Kecskemét. Tóth László nyomdája. 8r. 8 l. ára ?)

Patzkó György. A Tiszaszabályozás alaphibája és ennek gyógymódja. (Nagyvárad. Hügel Ottó. 8r. 28 l. ára 30 kr.)

Paulay Odón. A Zrínyiász bevezetése. Széptani tanulmány. (Neuwald Illés nyomdája. 8r. 56 l. ára ?)

Pávai Vajna Gábor. Az antifebrinről. (Pozsony. Drottletff K. 8r. 42 l. ára 50 kr.)

Pávai Vajna Gábor. Hol állítsuk fel a harmadik egyetemet? (Pozsony. Szerző. 8r. 126 l. ára 60 kr.)

Pécb Antal. Alsó Magyarország bányamivelésének története. A m. t. akadémia II. és III. osztályának kiadványa. II. kötet. (1600-tól 1650-ig.) (Akadémiai könyvkereskedés. 8r. XVI, 846 l. ára 5 frt.)

Péczeli József meséi. Kiadta és életrajzzal ellátta Takács Sándor. (L. Nemzeti könyvtár. XXXIX. köt. Aigner L. 16r. VIII, 303 l. ára 2 frt.)

Pedro A. de Alarcon. Veneno kapitány. Ford. Fái J. Béla. (Pallas-könyvtár II. évfolyam 4 kötet. 8r. 196 l. ára 60 kr.)

Peregrinus. Magyarország ujjászületése. Vezéreszmék Széchenyi István gróf műveiből. (Tietz A. 8r. 42 l. ára ?)

Peres Sándor. A beszéd- és értelemgyakorlatokról. Vezérkönyv gyanánt. Az értekezést a népnevelők budapesti egyesülete pályadíjjal tüntette ki. (Losonc. Szerző. 8r. 128 l. 80 kr.)

Petőfi újabb reliquiái. 1838—49. Gyűjtötte Baróti Lajos. Kiadja a Kisfaludytársaság. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 171 l. 80 kr.)

Petrarka összes szerelmi szonettjei. Fordította és magyarázatokkal ellátta Radó Antal. Kiadja a Kisfaludy-társaság. (Franklin-társulat. 8r. 374 l. ára 2 frt 40 kr.)

Petrarka összes szerelmi szonettjei. Fordította és magyarázatokkal ellátta Radó Antal. (Olcsó könyvtár 216. sz. Franklin-társulat 16r. 370 l. ára 80 kr.)

Petrovics László. Az isten keze vagy a koldus fia. Elbeszélés. (8r. 15 l. ára ?)

Petrik Lajos. A magyarországi porcellánföldről. különös tekintettel a Rislit-Kaolinokra. (Kilián Frigyes. 8r. 16 l. ára 20 kr.)

Petrovsky József. A közigazgatási törvények és rendeletek kézikönyve. XIII. füzet. (B. Csaba. Lepage Lajos. 8r. IV. kötet 145—276, III, 67—91, 36 l. ára 80 kr.)

Petz Lajos. A győri kolerajárvány 1886-ban. (Magyar orvosi könyvkiadótársulat. 8r. 62 l. ára ?)

J. Péterffy Zoltán. Jelentés a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszteriumhoz a pozsonyi kereskedelmi és iparkamara területén levő gyártelepeken alkalmazott munkások viszonyairól. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8r. 21 l. ára ?)

Pilissi Róza. Pity-palaty! Elbeszélések. (Nagel Ottó. 8r. 127 l. ára 50 kr.)

Pirchala Imre. Latin nyelvtan reáliskolák számára. Olvasmánynyal és szótárral. (Eggenberger-féle könyvk. 8r. 96 l. ára 70 kr.)

Pisztóry Mór. Pozsony. Közgazdasági, közművelődési és közegészségügyi állapotok ismertetése. Külön lenyomat a «Nemzetgazdasági Szemle» 1887. évi XI. évf. 5., 6., 7. füzetéből. (Athenaeum részvénynyomda. 79 l. ára 60 kr.)

Planche Gusztáv. Művészek csarnoka. (Rafáel, Michel Angelo, Leonardo da Vinci.) Francziából Szász Károly. (Olsó könyvtár 214. szám. Franklin-társulat. 8r. 141 l. 30 kr.)

Platónak apologiája és critonja. Görögből ford. Tély Iván. 4-ik kiadás. (Hellen remekírók magyar fordításban. 4. köt. Lampel Róbert. 8r. XXX, 79 l. ára 40 kr.)

Ploetz Károly. Elemi francia nyelvtan. Magyarította Salamin Leo. (Lauffer Vilmos 8r. 232 l. 1 frt 50 kr.)

Plutarch, Magyar. Uj magyar Athenás. Ujabbkori protestáns magyar egyházi írók életrajzgyűjteménye. Kálmán Farkas, Bierbrunner Gusztáv s mások közreműködésével gyűjté Sz. Kiss Károly. X. füzet. (Aigner Lajos. 8r. 577—611, XII l. 50 kr.)

Podmaniczky Frigyes báró. Napló-töredékek. 1824—1887. I—II. kötet 1824—1844. 1844—1850. (Grill Károly. 8r. 352. 383 l. ára ?)

Gyurmán Andor (Podolini). Kules a magyar gyorsírás kimerítő tankönyvéhez. (Heisler F. nyomdája. 8r. 48 l.)

Gyurmán Andor (Podolini). A magyar gyorsírás kimerítő tankönyve Stolze-Fenyvessy alapon középkolák stb. használatára. (Heisler F. nyomdája. 8r. 64 l. ára a «Kules»-csal együtt 2 frt 40 kr.)

Politika, Conservativ magyar. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 194 l. ára ?)

Polónyi Géza. Nyílt levél a hajdu-szoboszlói kerület választó polgáraihoz. (Wodianer F. és fiai nyomdája. 8r. 15 l. ára ?)

Pongrácz Bálint. Igazságszolgáltatás Magyarországon. (Három per-története.) (Rozsnyó. Kovács Mihály nyomdája. 8r. 112 l. ára ?)

Pongrácz Béla. Jézus. Rhapsodikus költemény 12 könyvben. I. könyv. (Buschmann F. nyomdája 8r. 46 l. 1 frt.)

Popp Antal. Magyar nyelvgyakorló a III. osztály számára. VII. átdolg. és bővített kiadás. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 64 l. ára 24 kr.)

Popp Antal. Magyar nyelvgyakorló a II. o. magyar és német ajkú népiskolák tanulói számára. Anfangsgründe der ungarischen Sprache. VIII. Auflage. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 32 l. 15 kr.)

- Porzolt Kálmán.** Fürdői emlékek. Elbeszélések. A képeket rajzolta Goró Lajos. (Egyetemi nyomda. 8r. 144 l. ára ?)
- Porzolt Kálmán.** Sport és szerelem. Elbeszélések. (Egyetemi nyomda. 8r. 138 l. 12 rajzzal, ára ?)
- Porzolt Lajos.** Tornakártyák. Elemi és középiskolák számára. Képekkel. (L. Herkules-könyvtár. VIII. köt. Aigner Lajos. 8r. 125 l. ára 1 frt.)
- Pósa Lajos.** Négy mese a gyermek ifjúság számára. (Szeged. Engel Adolf. 8r. 100 l. ára 1 frt 20 kr)
- Pósa Lajos.** Kis aranykert. Gyermekversek. Hazai művészek rajzai-
val. (Singer és Wolfner 8r. 117 l. ára 80 kr.)
- Pozsony** város polgármesterének 1884. és 1885-ik évről szóló jelentése. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8r. 141 l. ára ?)
- Prém József.** Eljegyzés után. Bertalan szerelme. Két elbeszélés. (Aigner Lajos. 8r. 207 l. ára 1 frt.)
- Prescott V. H. V.** Károly császár lemondása és végnapjai a szent yusti kolostorban. Ford. P. Szathmáry Károly. (Ráth Mór. 8r. VI, 196 l. ára 50 kr.)
- Prescott** nyomán Szász Károly. II. Fülöp. (Olcso könyvtár. 222. sz. Franklin-társulat. 8r. 116 l. ára 30 kr.)
- Psz . . . !** Irta egy elégedetlen. (Lampel R. 8r. 35 l. ára 30 kr.)
- Pulszky Ágost.** A jog és állambölcsészet különös része. 2. kiadás. (Müller A. 4r. 110, 90, 63 l. ára 5 frt.)
- Pulszky Ágost.** Pázmány Péter. (Olcso könyvtár. 244. sz. Franklin-társulat. 8r. 101 l. ára 20 kr.)
- Pulszky Ferencz.** Számkivetés alatt Olaszországban. (Ráth Mór. 8r. 332 l. ára 2 frt.)
- Pulszky Ferencz.** Ábránd és valóság. 3., 4. füzet. (Nemzeti könyvtár. 179—180. füzet. Aigner Lajos. 8r. I. kötet 129—204 l. II. kötet 1—48 l. ára füzetenként 30 kr.)
- Pulszky Ferencz.** Ábránd és valóság. (Nemzeti könyvtár. 182., 183. füzet. (Aigner Lajos, 8r. I. köt. 132 l. II. köt. 128 l. ára ?)
- Purjesz Zsigmond.** A belgyógyászat tankönyve orvosnövendékek és gyakorló orvosok számára. A szöveg közé nyomott számos ábrával. (Franklin-társulat. 8r. 1285 l. ára 11 frt.)
- Putnoky Miklós.** Az etymologicum magnum romaniae és az összehasonlító nyelvészet jelene Romániában. (Értek. a nyelv- és széptud. köréből. XIV. kötet. 5. sz. Akadémiai könyvkeres. 8r. 36 l. ára 20 kr.)
- Racine.** Athalia. Tragoedia öt felv. Francziából ford. Csiky Gergely. (Olcso könyvtár. 221. sz. Franklin-társulat. 16r. 101 l. ára 20 kr)
- Rác Károly.** Indokolása az új vízvezeték tárgyában Budapest főváros közgyűlésének beterjesztett indítványának. (Légrády testvérek. 8r. 78 l. ára ?)
- Rács Vilmos.** Növénytermelési viszonyaink a Bácskában. (8r. 19 l. ára ?)
- Radányi József.** Jézus születésének és halálának éve időszámítás alapján. (Brassó. Alexi nyomdája. 8r. 69 l. ára 40 kr.)

Radó Antal. Versek. Eredetiek. Műfordítások. (Révai testvérek. Sr. 176, 4 l. ára ?)

Radvánszky Béla. Foglalkozás. Időtöltés. Játék. XVI. és XVII. században. Külön lenyomat a Századok 1887. évi folyamából. (Kilián Frigyes. Sr. 34 l. ára 40 kr.)

Rákóczy Lajos. Földrajz a fővárosi népiskolák III. osztályának számára. Budapest és környéke, Pest-Pilis-Solt-Kiskún megyével. Hetedik kiadás. A szöveg közé nyomott ábrákkal. (Dobrowszky és Franke. Sr. 47 l. ára 30 kr.)

Rákóczy Lajos. Ugyanaz. V. osztály számára. 4-ik javított kiadás (Dobrowszky és Franke. Sr. 97 l. ára 40 kr.).

Rákóczy Lajos. Földrajz a fővárosi népiskolák VI. osztályának számára. Pályanyertes mű. 3. kiadás. (Dobrowszky és Franke. Sr. 46 l. ára 30 kr.)

Rákosi Jenő. Világszép asszony Marcia. Operett 3 felv. Zenéjét szerzette Serly Lajos Kézirat gyanánt. («Budapesti Hirlap» kiadóhivatala. Sr. 69 l. ára 50 kr.)

Ranke Lipót. A római pápák az utolsó négy században. Ford. Lehr Albert. I. kötet. (Révai testvérek. Sr. VIII. 441 l. ára 2 frt 80 kr.)

Rátonyi. A fekete uszkár. A bőrönd nélküli tanító. (Mulattató zsebkönyvtár. 40. sz. Esztergom. 16r. 104 l. ára 12 kr.)

Ráth Zoltán. A földjáradék helye a nemzetgazdaságtan rendszerében. Tanulmány. (Pfeifer Ferdinánd. Sr. 63 l. ára 60 kr.)

Ratzel Frigyes. A föld és az ember. Anthro-po-geographia vagy a földrajz történeti alkalmazásának alapvonalai. Fordította Simonyi Jenő. (Magyar t. akadémia. Sr. 623 l. ára ?)

Ranschburg Viktor. A könyvárus műveltsége. Pályanyert munkalat. Bíráló jelentés a budapesti könyvkereskedő-segédék egyesületének 1887. évi pályázatáról. Szerkesztette Gombássy Imre. (Pallas részvénytömde. Sr. 38 l. ára ?)

Reál-encyclopaedia. Gyógyszerészeti. Gyógyszerészeti tudományos magyarító szótár. Összeállította K. Rác Károly. I. kötet. A-tól E-ig. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. Sr. 870 l. ára 6 frt.)

Récsei Viktor. Sopron ókori neve és a sopronmegyei római feliratok. Sopron. Liffass Károly nyomdája. Sr. 80 l. ára ?)

Récsey Viktor. Vámbéry Ármin (Sopron. Liffass Károly nyomdája. Sr. 34 l. ára ?)

Reformatio hősei. Ódonszerű történelmi arckép füzer. I. rész. (Kolossvár. Demjén L. 2r. 12 fotolithographia és szöveg, ára 3 frt.)

Regéczi Nagy Imre. I. Egy újabb eljárás az áramerő foksor készítésére. II. Az ingerület kiindulási helye. III. Az ingerület lappangási időszaka. (Értekezések a természettudományok köréből. VII. köt. 5. sz. Akadémia. Sr. 94 l. 3 tábla és 4 ábrával. ára 70 kr.)

Reich Miklós svéd torna-intézetéből. (Egyetemi nyomda. Sr. 24 l. ára ?)

Reichenhaller Kálmán. A műszaki vegytan egyes fejezetei. M. kir. pénzügyi közegek, gazdasági és iparintézetek számára. A szöveg közé nyomott 98 ábrával. (Kilián Frigyes. Sr. 267 l. ára 4 frt.)

Reisz Henrik. Első oktatás a természetrajzban. A természetrajzi tárgyak összege a népiskolák felsőbb osztályai számára 6-ik kiadás. (Lampel R. Sr. 40 l. ára 20 kr.)

Reizner János. A régi Szeged. II. A kőbárány és a kun puszták pere. (Szeged. Endrényi testvérek nyomdája. Sr. 201 l. 2 frt 50 kr.)

Remekírók. Római, magyar fordításban. XXXIV—XXXVI. köt. (L. Cicero, Tacitus.)

Remekírók, Görög és latin. Kiadja a m. tud. akadémia. (L. Thukydides.)

Remekírók, Hellen, magyar fordításban. 4., 5., 10., 18., 19 kötet. (L. Homer, Plato, Xenophon.)

Reményi Ede. A görög epigrama s a görög anthologia eredete. (Révai testvérek. Sr. 63 l. ára 50 kr.)

Rendeletek. Igazságügyminiszteri, 1885. és 1886. (Franklin-társulat. Sr. 175 l. ára 60 kr.)

Rendeletek. Az igazságügyre vonatkozó és a kir. curia, budapesti kir. ítélőtábla, pénzügyi közigazgatási bíróság teljes üléseiben hozott döntvényeinek gyűjteménye. 1886. évi folyam. (Ráth Mór. Sr. V. 46, XI l. ára 50 kr.)

Rendeletek. Erdészeti, tára, erdőbirtokosok és erdőtisztek számára I—IV. évfolyam. II. kiadás. 1880—1884. évek. VI. évfolyam az 1886. évről. Kiadja az országos erdészeti egyesület. (Magyar kir. államnyomda. Sr. 354 l. egy térképpel, 4 frt 60 kr., 48 l. 30 kr.)

Rendeletek. Magyarországi, tára. 1887. Kiadja a m. kir. belügyministerium. 1—10. füzet. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. Sr. 2188 l. ára 1 frt. 1 frt 80 kr., 1 frt 60 kr., 20 kr., 40 kr., 50 kr.)

Rendszabálya és végrendelete, Serafikus Sz. Ferencz. Javított kiadás (Arad. Réthy Lipót és fia. Sr. 22 + 24 + 22 l. ára ?)

Rényi Rezső. Itália költészete a középkorban. A m. tud. Akadémia által segélyezett kiadás. (Aigner Lajos. Sr. III, 346 l. ára 2 frt 40 kr.)

Rédiger G. Kincses Jancsi meséi. (Jó könyvek. 50. sz. Révai testvérek. (Sr. 16 l. ára ?)

Résó Ensel Sándor. Három országos női fegyház. Kivonat úti naplójából. (Szerző. Sr. 59 l. ára 25 kr.)

Réthy László. Az oláh nyelv és nemzet megalakulása. (Pallas-részvénytársulat. Sr. XV, 269 l. ára 2 frt 60 kr.)

Révai Samu. Nemzeti irodalmunkról és a magyar könyvkereskedelemlről. («Csak szorosán» könyvker. segédek egylete. Sr. 18 l. ára ?)

Révész Adolf. A társaságból. Csevegések. (Singer és Wolfner. Sr. 208 l. ára 1 frt.)

Révy Ferencz. Magyar olvasókönyv felsőbb leányiskolák és egyéb hasonczélú intézetek I. osztálya számára. (Kókai Lajos. Sr. 228 l. ára 1 frt 20 kr.)

Rézbányay József. Karácsonyi oratorium. Szövegét cseh eredeti után szabadon írta. (Pécs. Lyceumi nyomda. Sr. 15 l. ára ?)

Ribáry Ferencz. Világtörténelem. III. rész. Újkor. IV. kiadás. Az új

tanterv alapján átdolgozta Mangold Lajos. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 295 l. ára 1 frt.)

Riedl Frigyes. Arany János. (Hornvánszky Viktor. 8r. 286 l. ára 2 frt.)

Robel Román. Bélyeg- és illeték-kalauz a közéletben leggyakrabban előforduló esetekben. (Győr. Szerző. 8r. 119 l. ára 60 kr.)

Roscoe H. E. Vegytan. Ford. és szerves chemiai részekkel kiegészítette Müller József. 2. kiadás. 44 fametszetű ábrával. (Eggenberger-féle könyvk. 8r. 132 l. ára 80 kr.)

Rosenberg Henriette. Reflexiók. (Franklin-társulat. 8r. 122 l. ára ?)

Rosty Kálmán. Mária-lant. II. Őszi virágok. Mária-költeményeiből 3-ik füzet. (Kalocsai nagyobb Mária-gyülekezet. 8r. 59 l. ára ?)

Roszner Ervin. Régi magyar házassági jog. (Franklin-társulat. 8r. VII, 491 l. ára 6 frt.)

Roth Samu. A hajdani jégárak nyomai a Magas-Tátra déli oldalán. (Mathematikai és természettudományi közlemények. XXII. k. 1. sz. Magyar t. akadémia. 8r. 58 l. három táblával. ára 60 kr.)

Roth Samu. Az állattan elemei. A növénytan elemei. 2. kiadás. (Franklin-társulat. 8r. 183 l. 193 ábrával 1 frt, 139 l. 152 ábrával 80 kr.)

Roth Samu. Az ásvány-, kőzet- és földtan alapvonalai a gymnasiumok IV. o. számára. IV. kiadás. (Franklin-társulat. 8r. 184 l. 164 ábrával és Magyarország színes földtani térképével. Ára 1 frt 20 kr.)

Rupp Kornél. A modern költészet és az újabb nemzedék. (Szombathely. Bertalanffy József nyomdája. 8r. 328 l. ára ?)

Ruschek Antal. A katolikus legényegylet magyar földön. Szabóky arczképével. (Két könyv a kath. legényegyletről. II. Győr. Máxa Ferencz. 8r. 332 l. ára 1 frt 50 kr.)

Rusa Kálmán. Küzdve a czélig. Regény a 17. századból. (Szombathely. Szerző. 8r. 352 l. ára 1 frt 20 kr.)

Sack Rudolf Plagwitz-lipcei gépgyáros talaj- és növényművelő gépei- és eszközeinek 22. árjegyzéke. (Deutsch-féle nyomda. 8r. 167 l. ára ?)

Salamín Leo. Francia olvasmányok a reáliskolák II., III., IV. és V. osztályai, ugy gymnasiumok s kereskedelmi iskolák számára. 2. bővített kiadás. (Laufer Vilmos. 8r. VIII, 125 l. ára 2 frt 20 kr.)

Sand György. A hőember. Az ifjuság számára francziából átdolgozta De Gerando Antonina. (Légrády testvérek. 8r. 182 l. hét színes képpel. Ára 1 frt 60 kr.)

Sándor Domokos, Horváth Gyula és Bátor Lajos. Gyakorlókönyv a népiskolai énektanításhoz. Weber I. R. rendszere nyomán. II. füzet. 2. kiadás. (Laufer Vilmos. 8r. 80, III l. ára 45 kr.)

Sándorffy Nándor. Gondolkodástan. (Kolozsvár. Demjén L. 8r. VI, 149 l. ára 1 frt.)

Sann János. A szentgotthárdi csata. Elbeszélés. (A magyar ifjuság könyvesháza. 22. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 92 l. 5 képpel. Ára ?)

Sárosi Árpád. Költemények. (Kassa. Maurer Adolf. 63 l. ára 80 kr.)

Schack Béla. Vezérfonal a francia nyelv beszélésére. Ottó művének nyomán. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 134 l. ára 60 kr.)

Schaeffer Sebestyén. Kolping Adolf. Életrajz. Ford. Ruschek Antal. Kolping arczképével. (Két könyv a kath. legényegyletről. I. Győr. Máxa Fer. 8r. VII, VII, 460 l. ára 1 frt 50 kr.)

Schalck de la Faverie. Elvesztett boldogság. Francziából Ereky Alfonz. (Székesfehérvár. Klökner Péter. 8r. 227 l. ára 1 frt 50 kr.)

Schambach Gyula. Antikművészeti kirándulás. Szemléltetés az ókori irodalmak tanításánál és a kaposvári áll. főgymn. «Philologiai Múzeum»-ának leírása. (Kaposvár. Szerző. 8r. 45 l. 5 fénynyomatu képpel, ára 1 frt 35 kr.)

Schambach Gyula. Szemléltetés az ókori irodalmak tanításánál és a kaposvári áll. főgymn. philologiai múzeuma. Külön nyomat «Az országos középiskolai tanáregyesületi közlöny» 1886–87. folyam júliusi számából. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 8r. 16 l. ára ?)

Scheiber Márton. Bibliai történet. Izr. népiskolák számára. (Losonc. Róth Simon. 8r. 39 l. ára 35 kr.)

Schermann Adolf. Test- és egészségtan, középiskolák, tanítók, szülők és a művelt közönség használatára. 3. javított kiadás. Számos a szövegbe nyomott ábrával. (Révai testvérek. 8r. 184 l. ára 2 frt.)

Schiefner Th. Eug. Ramie (Úrtica), annak művelése és jelentősége Ausztria-Magyarország részére. Emlékirat saját tapasztalatok nyomán. (Löw Adolf. 8r. 20 l. ára 25 kr.)

Schiller kisebb prózai irataiból. Aesthetikai értekezések. Németből Zollner Béla. (Olcso könyvtár. 217. szám. Franklin-társulat. 8r. 114 l. 30 kr.)

Schjöring H. Johanna. A tenger leánya. Dán regény. (Pallas-könyvtár. III. évf. 11. kötet. Pallas-részvénynyomda. 8r. 224 l. ára 60 kr.)

Schlauch Lőrincz. A papság némely teendőiről. Főpásztori beszéd, melyet nagyváradi l. sz. püspök székfoglalása alkalmával megyérje papságához intézett. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 8r. 36 l. ára ?)

Schmid Kristóf legszebb elbeszélései az ifjúság számára. I—VI. kötet. A piros tojások. A kanári madár. A Szentjános-bogárka. A galambocsk. A nefelejts. A karácson-est. Eichenfels Henrik. Gottfried a remete. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 51, 50, 48, 80, 77 l. ára kötetenként 30 kr.)

Schmid Kristóf. A húsvéti tojások és öt más elbeszélés az ifjúság számára. Offerdinger C. hat rajzával. (Laufer Vilmos. 4r. 103 l. ára ?)

Schmid Mihály. Távirási kalauz. Állami kezelők, szerződött magánvállalkozók, illetőleg postamesterek, postakiadók és postatisztek kiképzésére; továbbá a posta- és távirdatisztek kézihasználatára; nemkülönb a távirdával, annak kezelésével és szolgálataival megismerkedni kívánók részére. 52 ábrával és 47 mintával ellátva. (Kassa. Szerző. 8r. XVI, 382 l. ára 1 frt 70 kr.)

Schmid Tódor. Énekes könyv. Ötven egyházi dallam szöveggel, evang. iskolák számára. (Kókai Lajos. 8r. 49 l. ára 40 kr.)

Schmidt Ágoston. Természetan a középiskolák VII. és VIII. osztálya számára. Hofmeister műve nyomán. (Lampel R. 8r. II. 282, V l. ára 2 frt.)

Schmidt Ágoston. Fizikai földrajz. A középiskolák III. oszt. számára. III. kiadás. (Lampel Róbert. 8r. 90 l. ára 80 kr.)

Schmidt Sándor. Vezeték a természetrajzi füzetek első tíz évi folyamának foglalatjához. 1877—1886. (Kilián Frigyes. 8r. 419 l. ára 3 frt.)

Schnábel József. A m. kir. igazságügyminisztérium és a budapesti kir. főügyészség által a büntető igazságszolgáltatást és a kir. ügyészséget szabályozó, 1872—1886 években kibocsátott és hatályban maradt körrendeletek időszerinti és betűsoros tárgymutatója. (Fehértemplom. Hepke Tihold. 8r. V. 102 l. ára 1 frt 70 kr.)

Schneeberger János és **Kutlik Felix.** Egy újszabású vértanu a bács-szerémi ágostai hitv. evang. esperességben. (Újvidék. Pajevics A. nyomdája. 8r. 23 l. ára ?)

Schnierer Aladár. Emlékeszéd Pauler Tivadar felett 1887. nov. 9. (Egyetemi nyomda. 8r. 37 l. ára ?)

Scholtz Albert és **Ráth Arnold.** A matematikai és fizikai földrajz elemei. A gymnasiumok III. osztálya számára. (Franklin-társulat. 8r. 64 l. ára 50 kr.)

Schreiber Márton. Bibliai történet izr. népiskolák számára. (Losonc. Röth Simon nyomdája. 8r. 39 l. ára 35 kr.)

Schubert Nándor és **Károly.** Állattan. Elemi és felső népiskolai tanítók és tanítójelöltek, valamint a polgáriskolák igényeinek megfelelőleg az új kiadást átdolgozta Kozocsa Tivadar VII. teljesen átdolgozott kiadás. (Lampel R. 8r. XI, 768, XII l. ára 1 frt 60 kr.)

Schubin Ossip. Magunk közt. Regény három könyvben. Németből ford. Wohl Janka. (Athenaeum. 8r. 382 l. ára 1 frt 20 kr.)

Schultz Ferdinánd kisebb latin nyelvtana. Ford. és átdolgozta Dávid István. 3. változatlan kiadás. (Lampel R. 8r. II, 314 l. ára 1 frt 20 kr.)

Schultz Imre. Baranyamegye szülőföld-isméje. 3. kiadás. (Pécsett. Engel Lajos. 8r. 31 l. és térkép, ára 25 kr.)

Schultz Imre. A tanítóképzési oktatás reformja és methodikája. I. kötet. A tanítóképzés reformja. A paedagogiai, természettudományi és mennyiség-tani oktatás módszertana. (Pécs. Lyceumi nyomda. 8r. 278, XVIII l. ára ?)

Schultz Imre. Átmenetek és alapvető összhangzattani gyakorlatok. (Pécs. Lyceumi nyomda. 8r. 8 l. ára ?)

Schultz Imre. Növényföldrajzi vázlatok, természetrajzi táblázatok és természeti jellemképek. (Pécs. Lyceumi nyomda. 8r. 32 l. ára ?)

Schuster J. nyomán Róder Flórent. Bibliai történetek a középtanodák számára. I. kötet. Ó-szövetség. (Franklin-társulat. 8r. 158 l. ára 50 kr.)

Schwarcz Gyula. A két utóbbi évtized államformatani irodalmának kritikai méltatásához. (Értekezések a társadalmi tudományok köréből. VIII. köt. 10. szám. Akadémiai könyvkereskedés. 8r. 80 l. ára 50 kr.)

Schwarcz Gyula. Az európai monarchiák rendszeres alaptörvényeiről. tekintettel ezek alkotmánytörténelmi előzményeire (Értekezések a társadalmi tudományok köréből. IX. k. 1. sz. Magyar akadémia. 8r. 80 l. ára 50 kr.)

Schwarcz Gyula. Az athenei állam és társadalmi jelentősége az emberi haladásra nézve Kleisthenestől Ephialtesig. (Értekezések a társadalmi tudományok köréből. IX. köt. 2. szám. Akadémiai könyvkereskedés. 8r. 79 l. ára 50 kr.)

Schwarcz Gyula. Lucius Cornelius Sulla a római alkotmányjog történelmében. (Értekezések a társadalmi tudományok köréből. IX. köt. 4. szám. Akadémia. 8r. 80 l. ára 50 kr.)

Schwarcz Miksa. Kohen Efrájim óbudai rabbi élete és responsumai. (Márkus Samu nyomdája. 8r. 35 l. ára ?)

Schwarz Mór. Számítási gyakorlókönyv az 1-től 100-ig terjedő számkörben. Az elemi népiskolák II. o. számára. 2. kiadás. (Kunoss Vilmos nyomdája. 8r. 36 l. ára 18 kr.)

Schwarz Mór. Számítási gyakorlókönyv az 1-től 1000-ig terjedő számkörben. Az elemi népiskolák III. o. számára. 3. kiadás. (Kunoss Vilmos nyomdája. 8r. 48 l. ára 22 kr.)

Scribe és Vander-Burch. Clermont vagy a művész neje. Szinmű. Francziából fordította Csiky Gergely. (Olcsó könyvtár. 233. szám. Franklin-társulat. 8r. 120 l. ára 30 kr.)

Scribe Jenő. Az afrikai nő. Opera öt felvonásban. (M. kir. operaház könyvtára. 24. szám. Pfeifer Ferdinánd. 8r. 52 l. ára 25 kr.)

Scribe Jenő. Észak csillaga. Opera 3 felv. Francziából ford. Havi Mihály. Zenéjét szerző Meyerbeer Jakab. (M. kir. operaház könyvtára. 25. szám. Pfeifer Ferdinánd. 8r. 64 l. ára 25 kr.)

Sebesztha Károly. Világtörténelem polgári iskolák számára. I. kötet. 3. kiadás. (Aigner Lajos. 8r. 126 l. ára 80 kr.)

Sebők Zsigmond. Alakok. Elbeszélések. (Szeged. Endrényi testvérek. 8r. 158 l. ára 1 frt.)

Seeburg Ferencz. A nevelőnő. Ford. Sankovits Bertalan. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 496 l. ára 2 frt.)

Seidel Pál. Képes természetrajz, különös tekintettel a gazdaságra és az egészségtanra, népiskolák számára. 12. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 56 l. ára 25 kr.)

Seifert Otto és Müller Frigyes. A kórodai diagnostika zsebkönyve. Ford. id. Purjesz Zsigmond. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. VII, 160 l. és 60 ábra, ára 1 frt 40 kr.)

Seltmann Lajos. A nő a talmudban. (Hódmezővásárhely. Kanitz G. 8r. 127 l. ára 1 frt 20 kr.)

Seress Imre. Vasúti tótok. Verses humoreszk. Illusztrálta Blaske II. kiadás. (Singer és Wolfner. 8r. 47 l. ára 50 kr.)

Seress Imre. Magyar monda-világ. 12 költői beszély. (Pfeifer Ferdinánd. 8r. 119 l. ára 1 frt.)

Sgalitzer Gyula. Egy égető kérdés. (Singer és Wolfner. 8r. 14 l. ára 30 kr.)

Shakspere színművei. Fordítják többen. Bevezetésekkel és jegyzetekkel ellátta Csiky Gergely. Javított kiadás közel 600 illusztrációval. 22–38. füzet. (Ráth Mór. 4r. 55, 16, 44, 38, 8, 52, 24 l. egyes füzet ára 40 kr.)

Sigmond Dezső. A szeszmonopolium alkalmazása hazai viszonyainkhoz és az általa elérhető állampénzügyi eredmények. (Brózsza Ottó nyomdája. 8r. 77 l. ára ?)

Simko Endre. Szabolcsmegye földrajza. 2. kiadás. (Nyiregyháza Píringer János. 8r. 37 l. ára 18 kr.)

Simon Péter. Qu. Horatius Flaccus ad pisones de arte poetica című leveléhez előkészület Horatius életrajzával. (Jeles írók iskolai tára XXVIII. Franklin-társulat, 8r. 173 l. ára 70 kr.)

Simonkai Lajos. Erdély edényes flórájának helyesbített foglalása. (Kilián Frigyes. 8r. XLIX, 678 l. ára 5 frt.)

Simonyi Zsigmond. Német nyelvtan középiskolai használatra. (Eggenberger-féle könyvk. 8r. 82 l. ára 60 kr.)

Simonyi Zsigmond. A magyar névragozás nyelvtörténeti alapon. Külön közölve a m. t. akadémiától Lukács Krisztina-díjjal jutalmazott «A magyar határozók» című pályamunkából. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8r. 93 l. ára 1 frt.)

Simor János bibornok. Magyarország herceg-primása és esztergomi érsek pásztorlevele XIII. Leo pápa ő szentsége aranymiséjének megünnepeléséről. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8r. 43 l. ára 5 kr.)

Somogyi Aladár. Adatok az éti csiga (*Helix pomatia* L.) tápláló csövének boncz-, szövet- és élettanához. (Fanda József nyomdája. 8r. 32 l. két tábla rajzzal, ára ?)

Somogyi János. Kis pillangók. Költemények. (Kecskemét. Szerző. 8r. 94 l. ára 1 frt.)

Söndermann A. Rinaldo Rinaldini a híres rablóvezér vagy az Abruzzi hegység titkai. Népies regény. Rubinstein, Knoté és Kubin kiadása. 1—57. füz. (Deutsch és Neuwald Illés nyomdája. 8r. 1371 l. egyes füzet ára 12 kr.)

Sörös János. Szent-Mihály község története, tekintettel ref. egyháza történetére. (Debreczen városi nyomda. 8r. 212 l. ára ?)

St. Georges. Mari, az ezred leánya. Víg opera, fordította Egresi Béni. (A magyar kir. operaház könyvtára. 26. szám. 8r. Pfeifer Ferd. 52 l. ára ?)

Staub Móríc. A zsilvölgy aquitankorú flórája. 27 könyomatu táblázat. (Különlenyomat a M. kir. földtani intézet évkönyve VII. köt. 6. füzetéből. Kilián Frigyes. 8r. 208—424 l. ára 2 frt 15 kr.)

Steltzer Frigyes. Pánszláv világ az Alföldön. I. füzet. (Újvidék. Pajević A. nyomdája. 8r. 80 l. ára ?)

Stepnjak. A földalatti Oroszország. Forradalmi jellemrajzok és vázlatok a valóságból. Egy előszóval Lawroff Pétertől. Fordította Szeless Adorján. (Schlenker és Kovács nyomdája. 8r. 222 l. ára 1 frt 20 kr.)

Stern Adolf. Hagbarth és Signe. Opera. Ford. Váradi Antal. (M. kir. operaház könyvtára. 7. szám. Pfeifer Ferdinánd. 8r. 53 l. ára 40 kr.)

Stern Samu. A fizikális vizsgálati módszerek tankönyve. (Révai testvérek. 8r. 247 l. ára 1 frt 60 kr.)

Stolz Albán. Rövid vezérfonal a Vincze-egyleti tagok számára. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8r. 45 l. ára 12 kr.)

Storm Tivadar. A kastélyban. Németből Balla Mihály. (Olcso könyvtár. 218. szám. Franklin-társ. 8r. 67 l. ára 20 kr.)

Straub Sándor. Gázmotorok elmélete, szerkezete, kezelése és üzlet-költségei. Munkamérő eszközök. A szövegbe nyomott ábrával. (Kilián Frigyes. 8r. VII, 206 l. ára 2 frt 50 kr.)

Sudy K. János. Földrajz. A népiskolák IV. osztálya számára. 3-ik átdolgozott bővített kiadás. (Kassa. Maurer Adolf. 8r. 123 l. ára 40 kr.)

Sudy K. János. Földrajz. Kassa város és Abauj-Torna megye. A népiskolák III. osztálya számára. 3-ik átdolgozott és 7 térképpel bővített kiadás. (Kassa. Maurer Adolf. 8r. 66 l. ára 25 kr.)

Sugár Győző. Ártatlanul halálra ítélve. Regény. Székely Aladár kiadása. 1—6. füzet. (Neuwald Illés nyomdája. 8r. 192 l. egy füzet ára 15 kr.)

Suppán Vilmos. Számtan a középiskolák és polg. fiúiskolák számára. Az új tantervek és utasításokban foglalt elvek alapján. I. füzet. Az első oszt. számára. 2-ik jav. és rövidített kiadás. A szöveg közé nyomott ábrákkal. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 104 l. ára 60 kr.)

Suppán Vilmos. Számtan a felsőbb és polg. leányiskolák számára. I. füz. Az első és második oszt. számára. A szövegbe nyomott ábrákkal. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 104 l. ára 70 kr.)

Surányi János. Gerbert és kora. Történelmi tanulmány. (Győr. Maxa Ferencz. 8r. 146 l. ára 1 frt.)

Symonds John Addington. Renaissance Olaszországban. I—III. köt. Ford. Pulszky Károly, a III. kötetet ford. Wohl Janka. (Révai testvérek. 8r. VIII, 502, 494, 469 l. egy kötet ára 3 frt.)

Szabadka és vidéke 1848/49-ben. Okirattár. Gyűjtötte Iványi István. (Szabadka. Székely Simon nyomdája. 8r. 216 l. ára ?)

Szabályok, Házi, a magyar kir. honvédségi Ludovika-akadémia számára. I—II. rész. (Athenaeum részvény-társ. nyomdája. 8r. 84, 28, 22, 92 l. ára ?)

Szabályrendelet a gyógyszerészgyakornokok kiképezésére. (Egyetemi nyomda. 8r. 11 l. ára ?)

Szabályrendelet a nemzeti színház és a magyar kir. operaház igazgatása tárgyában. 1884. évi augusztus 14. és 1886. július 10. kelt rendelet. (Pesti könyvnyomda-részvénytársulat. 4r. 25, 27, 67 l. ára ?)

Szabályrendelet a községi pénzkézeltésről és számvitelről Beszterce-Naszód vármegyében. (Botschar Tivadar nyomdája. 8r. 46 l. ára ?)

Szabályrendelet a hadsereg és honvédség lősükségletének mozgósítás esetében fedezéséről szóló 1873. évi XX. t.-cz. végrehajtása iránt. Hivatalos kiadás. (Pallas irod. és nyomd. részv. társ. 8r. 64 l. ára 50 kr.)

Szabályzat, Gyakorlati, a magyar tűzoltó testületek részére. 2. kiad. (Kolozsvár. Ajtai K. Albert nyomdája. 8r. 50 l. ára 25 kr.)

Szabályzat, Öltözeti és felszerelési, a magy. kir. honvédség részére. 2. kiadás. (Légrády testvérek. 4r. 327 l. 12 rajztáblával ára ?)

Szabályzat, Szolgálati, a magyar kir. honvédség számára. I. rész Hivatalos kiadás. (Pallas nyomda. 8r. 430 l. ára ?)

Szabó Endre P. Tükör a szövetkezetek ellenségeinek s válaszul a «Függetlenség»-nek. (Heisler J. nyomdája. 8r. 35 l. 20 kr.)

Szabó Endre. A kardos menyecske. Regény. Számos képpel. (Pallas könyvtár II. évf. 3. kötet. 8r. 178 l. ára 60 kr.)

Szabó Ignác. Egri lant. Válogatott egyházi és világi vegyes kardiok gyűjteménye. A középiskolai ifjusági énekkarok számára. I. füzet. (Eger. Szolcsányi Gyula. 8r. 32 l. ára 30 kr.)

Szabó József. A budapesti szűnidei gyermektelepegyesület értesítője az 1887. évre. Meghívóul az 1887. decz. 4. tartandó közgyűlésre. — Jahresbericht vom Jahre 1887 des Budapester Kinderferiencolonienvereines etc. (Athenaeum r. társ. nyomdája. 8r. 52 l. ára ?)

Szabó József. Ásványtan közzetani tájékoztatással a szemléleti s gyakorlati módszer alapján kezdők számára. 4. kiadás. (Franklin-társulat. 8r. 79 l. 40 kr.)

Szabó József. Göd környéke, forrásainak geológiai s hidrográfiai viszonyai. (Értekezések a természettudományok köréből. XVII. kötet. 1. füzet. Magyar akadémia. 8r. 44 l. egy térkép és 5 fametszet ára 30 kr.)

Szabó Károly. Emlékiratok a magyar kereszténység első századáról. (Ráth Mór. 8r. 116 l. ára 60 kr.)

Szabó Károly. Kisebb történelmi munkái. 2 kötet. (A magyar nemzet családi könyvtára. 50. 51. kötet. Ráth Mór. 8r. 401, 410 l. ára 3 frt.)

Szabó Károly. Emlékbeszéd Ladányi Gedeon felett. (A magy. tud. akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek. IV. köt. 9. sz. Akadémia. 8r. 14 l. ára 10 kr.)

Szabó Sándor. A női furfang. Dráma. (Pallas részvénytnyomda. 8r. 68 l. ára 80 kr.)

Szádeczky Gyula. A magyarországi obsidiánok, különös tekintettel geológiai viszonyaikra. A szövegbe nyomott négy fametszettel. (Értekezések a természettudományok köréből. Kiadja a Magy. tud. Akadémia. A III. osztály rendeletéből szerkeszti Szabó József. XVI. kötet. 6. szám. Akadémiai könyvkereskedés. 8r. 64 l. ára 40 kr.)

Szádeczky Lajos. Báthory István lengyel királylyá választása 1574—1576. A magyar tud. Akadémia tört. bizottsága megbízásából. (Akadémiai könyvkereskedés. 8r. VI, 454, XLI l. ára 3 frt.)

Szádeczky Lajos. Kornyáti Békés Gáspár. 1520—1579. (Méhner Vilmos. 8r. 103 l. és 12 melléklet. Ára 1 frt 80 kr.)

Szakkönyvtár. Kereskedelmi. III. kötet. 1., 2., 10—13. füzet. (L. Jónás János.)

Szalády Antal. Válasz a «Tükör» című humbugra. (Neuwald Illés nyomdája. 8r. 8 l. ára 2 kr.)

Szamosi János. Latin nyelvtan gymnasiumok számára. II. rész. Mondattan. (Eggenberger-féle könyvk. 8r. 202 l. ára 1 frt 20 kr.)

Szana Tamás. Magyar költők szerelmei. (Hornyánszky Viktor. 8r. 183 l. ára ?)

Szántó Kálmán. Olvasókönyv az irány- és költészettanhoz. Polgári és felsőbb leányiskolák használatára. (Franklin-társ. 8r. 264 l. ára 1 frt 20 kr.)

Szántó Kálmán. Irály- és költészettan polgári és felsőbb leányiskolák használatára. (Franklin-társulat. 8r. 64 l. ára 40 kr.)

Szányi Béla. Gót nyelvtan olvasmánynyal és magyarázatokkal. (Révai Leó. 8r. 104 l. ára 1 frt.)

Szász Károly. Schiller. Élet- és jellemrajz. (Olcso-könyvtár 217. sz. Franklin-társulat. 16r. 144 l. ára 40 kr.)

Szász Károly. Válaszfalak az emberek között. Öt beszédben. Különlenyomat a szerző papi dolgozatainak sajtó alatt levő III. kötetéből. (Kókai Lajos. 8r. 52 l. 40 kr.)

Szász Károly papi dolgozatai. III. kötet. Csak a Krisztust! Alkalmi és közönséges egyházi beszédek. (Kókai Lajos. 8r. 236 l. ára 1 frt 80 kr.)

Szászvárosi V. Jenő. A gyermeknevelésről egészségi szempontból. (Heisler J. nyomdája. 8r. 20 l. ára 30 kr.)

Szathmáry György. Tanulmányok. I. kötet. (Aigner Lajos. 8r. IX, 372 l. ára 2 frt 40 kr.)

P. Szathmáry K. Gondos András története. (Jó könyvek. 47. sz. Révai testvérek. 8r. 33 l. ára 2)

P. Szathmáry Károly. Balassa Bálint. Történeti regény egy kötetben. (Egyetemes regénytár. II. évf. 12. köt. Singer és Wolfner. 8r. 176 l. ára 50 kr.)

P. Szathmáry Károly. Vitéz Holubár Venczel lovag története. Víggal elegy egy szomorú hősköltemény VI énekben. (Révai testvérek. 8r. 98 l. ára 80 kr.)

Szeberényi Lajos. Kis magyar. Gyakorlati vezérfonal a magyar nyelv tanulásában tót gyermekek számára Ahn F. módszere után. Átdolgozva és bővítve közrebocsátotta Gál Dániel. 2. bőv. kiadás. (Hornvánszky Viktor. 8r. 52 l. ára 30 kr.)

Széchenyi István gróf beszédei. A magyar t. akadémia megbízásából összegyűjtötte és jegyzetekkel kísérte Zichy Antal. (Athenaeum r. társulat. 8r. 630 l. ára 4 frt.)

Szécheny Antal gróf. Az erdélyi történet és történetírás jelentősége. Elnöki megnyitó beszéd a magyar történelmi társulatnak Déván, 1887. július 24-én tartott nagygyűlésén. (Athenaeum nyomdája. 8r. 9 l. ára ?)

Szecsődy Kálmán. A függetlenségi és 48-as párt feladatáról. (Körmendi részvény-nyomda. 8r. 14 l. ára ?)

Szegető. A mire a mama nem gondolt. Regény két kötetben. Magyar háziasszonyok könyvtára. (Robicsek Zsigmond. 8r. 152, 112 l. 1 frt.)

Székács Ferencz. A magyar büntető eljárás kézikönyve. II. átdolgozott kiadás. (Franklin-társulat. 8r. 208 l. ára 1 frt 60 kr.)

Székely József. Magyar játékszín. A nemzeti színház félszázados ünnepélye alkalmából. Kiadta Pest vármegye közönsége. (Légrády testvérek nyomdája. 8r. 194 l. 1 frt 20 kr.)

Székely József. Büntető eljárás a jövedéki kihágások tárgyában. Ügyvédek, bírák és pénzügyi tisztviselők számára. II. teljesen átdolgozott kiadás. (Pfeifer Ferdinánd. 8r. 59 l. ára 80 kr.)

Szemák István. Német olvasókönyv a középtanodák alsó osztályai számára. II. rész. A gymnasiumok IV. és a reáliskolák III. és IV. osztálya számára. 2-ik kiadás. (Laufer Vilmos. 8r. 198 l. ára 3 frt 20 kr.)

Szemák István. Német mondattan, tanodai és magánhasználatra. III. javított kiadás. (Franklin-társulat. 8r. 98 l. ára 50 kr.)

Szemák István. Német olvasókönyv. I. rész. A gymnasiumok III. és a reáliskolák I—II. osztályai számára. III. kiadás. (Laufer Vilmos. 8r. 164 l. 80 kr.)

Szemák István. Német olvasókönyv a középtanodák alsó osztályai számára. II. rész. A gymnasiumok IV. osztálya számára. II. kiadás. (Laufer Vilmos. 8r. 198 l. ára 1 frt.)

Szemák István. A német irodalom története. II. kiadás. (Laufer Vilmos. 8r. II, 224 l. ára 1 frt 40 kr.)

Szemelvények a szoltárokból iskolai használatra. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 34 l. ára 25 kr.)

Szemere Bertalan levelei, 1849—1862. (A magyar nemzet családi könyvtára. 155, 156. Ráth Mór. 8r. 310 l. ára 1 frt.)

Szemere Bertalan szépirodalmi dolgozatai és szónoklatai a szabadságharc előtt és után. (A magyar nemzet családi könyvtára. 153, 154. Ráth Mór. 8r. 307 l. ára 1 frt.)

Szemmáry József. Titkári jelentés a Szolnok-Doboka megyei gazdasági egyesület 1886. évi tevékenységéről. (Deés. Demeter és Kiss nyomdája. 8r. 50 l. ára ?)

Szénássy Sándor latin nyelvtana. Alaktan. Harmadízben átdolgozta Elischer József. V. kiadás. (Athenaeum részvénytársulat. 8r. 179 l. 1 frt 20 kr.)

Szendrey Gerzson és Gareis József. A függetlenségi antiszemita párt alapja és létjoga Magyarországon. (Székesfehérvár. Szerző. 8r. 59 l. ára 25 kr.)

Szendrey Imre. Zádor és Agota. Régi kun történet. A XI. századból a nép számára. (Karczag. Szódi S. 8r. 39 l. ára 10 kr.)

Szenes Zsigmond. Dr. Böke Gyula tanár 1886. évi ambulatoriuma a Szt-Rókus kórházban. (Külön lenyomat a «Gyógyászat» 1887. 7—10. számából. 8r. 16 l. ára ?)

Szente József. Számtani szemelvények ismétlőiskolák számára. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 95 l. 50 kr.)

Szepesi Imre latin nyelvtana. I—II. rész. Alaktan. Mondattan. XI. XIV. kiadás. Átdolgozta Tóth György. A gymnasium I—IV. osztályának. (Pallas részvénytömde. 8r. 263, 319 l. ára 1 frt 20 kr. és 1 frt 60 kr.)

Szepesi Imre latin alaktanához gyakorló- és olvasókönyv. Szerkesztette Tóth György. (Pallas részvénytömde. 8r. 246 l. ára 1 frt 20 kr.)

Szerelemhegyi Tivadar. A római nemzeti irodalom története. Teuffel és Bender nyomán. II. jav. kiadás. (Lampel Róbert. 8r. 132 l. ára 80 kr.)

Szertartásai, A keresztény katolika anyaszentegyház, és szokásai. A veszprém egyházmegyebeli népiskolák számára. 14. kiadás (Szent-István-társulat. 95 l. ára ?)

Szigethy László. A szabadkőmivességnek tana a vallás, erkölcsiség és társadalomról. Olaszból. (Buschmann F. nyomdája. 8r. 79 l. ára ?)

Szigligeti Ede. A cigány. Színmű zenével, népdalokkal, tánczczal. (A nemzeti színház könyvtára. 92. füzet. Pfeifer Ferdinánd. 8r. 57 l. 40 kr.)

Szigligeti Ede. Fenn az ernyő nincsen kas. Pályadíjjal jutalmazott vigjáték. (Olcso könyvtár 235. sz. Franklin-társulat. 8r. 189 l. ára 30 kr.)

Szilágyi Sándor. Gróf Kuun Géza maros-németi levéltára. (Athenaeum r. társ. nyomdája. 49 l. ára ?)

Szilágyi Sándor. Magyar történeti életrajzok. III. évf. III. kötet. (Méhner Vilmos 8r., Békés Gáspár 65—103; Béli Pál 1—88 l. és 10 melléklet ára 1 ft 80 kr.)

Szilágyi Sándor. Emlékbeszéd Gyárfás István, a m. tud. Akadémia lev. tagja felett. (A m. tud. Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek IV. köt. 7. sz. Akadémiai könyvkereskedés. 8r. 18 l. ára 10 kr.)

Szilasi Móricz. Latin nyelvtan és szótár a gymnasium I—II. o. számára. Fináczy Ernő és Kialtossy József közreműködésével. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 128 l. 90 kr.)

Szilasi Móricz. Latin olvasó és gyakorló könyv. A gymnasium I. és II. osztálya számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. VIII, 139 l. ára 90 kr.)

Színház enquete-nyomtatványok 1887. évi I—II—III. A magy. kir. belügyministerium által a m. k. opera és budapesti nemzeti színház ügyeiben összehívott enquete rendelkezésére bocsátott adatok. Podmaniczky Frigyes és Keglevich Istvánnak a két műintézetre vonatkozó véleménye. (Pesti könyvnyomda-részvénytársulat. 4r. 65, 18, 22 l. ára ?)

Szinnyei József, idősb. Könyvtári emlékek. (Külön lenyomat a «Fővárosi Lapok» 1887. évi 94—95. számaiból. Athenaeum r. társ. nyomdája. 8r. 20 l. ára ?)

Szinnyei József, idősb. Komárom 1848—49-ben. (Napló jegyzetek. Aigner Lajos. 8r. VIII, 518 l. ára 2 ft.)

Szinnyei József, ifjabb. A magyar nyelv rendszere rövid előadásban A középiskolák felsőbb osztályai számára és magánhasználatra. (Hornvánszky Viktor 8r. II, 62 l. ára 50 kr.)

Szinnyei József, ifjabb. Magyar olvasókönyv I—II—III. rész. A középiskolák II—III. oszt. számára. (Hornvánszky Viktor 8r. 155, 154, 188 l. ára 90, 90, 1 ft 20 kr.)

Szinnyei József, ifjabb. Iskolai magyar nyelvtan mondattani alapon. Első rész a középiskolák I. osztálya számára. 4-ik kiadás. (Hornvánszky Viktor. 8r. 115 l. ára 60 kr.)

Szirmai, Vöröss, Szilágyi. Magyar olvasó- és nyelvképzőkönyv a népiskolák I. III. o. számára. 2. kiadás. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 87 l. 20 kr., 140 l. 30 kr.)

Szirmai, Vöröss, Szilágyi. A harmadik iskolaév. Magyar olvasó- és nyelvképzőkönyv az izraelita népiskolák III. o. számára. (Franklin-társulat. 8r. 142 l. 30 kr.)

Szirmai Jakab. Az ember testi munkája. (Ifj. Nágel Ottó. 8r. 15 l. ára 50 kr.)

Szirmai József. Magyar nyelvképző iskola gyakorlati példákban. Olvasás, nyelvtan és fogalmazás egyközpontú körökben. Német tannyelvű népiskolák számára. I. füzet, XIII. kiadás. II. füzet, IX. kiadás. III. füzet IV. kiadás. IV. füzet, II. kiadás. (Nagyszombat. Horovitz Adolf 8r, 52, 56, 68. 136 l. ára 15, 15, 20 és 40 kr.)

Szirmai József. Német nyelvképzőiskola gyakorlati példákban. II. rész (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 82 l. 20 kr.)

Szitnyai Elek. Eszmék a meggyőző előadás keliékeihez. (Selmecsbánya Joergey Ágost özvegye és fia. 8r. 84 l. ára 80 kr.)

Szlávik Mátyás. A legújabb theologia történetéből. Dogmatörténeti tanulmány. (Sárospatak. Szerző 8r. 92 l. ára 50 kr.)

Szó, Nehány őszinte, a gyöngyösi 48-as függetlenségi párt tagjaihoz K. P. (Gyöngyös. Böhm Sándor nyomdája. 8r. 7 l. ára ?)

Szohner József. Az egykori világhírű visegrádi vár és királyi szék- város története. (Zilahy Sámuel. 8r. 23 l. ára 40 kr.)

Szolgálat, A halottkémi, kézikönyve. II. kiadás. (Athenaeum r. társulat. 8r. 118 l. 70 kr.)

Szomaházy István. Szöktetés a zárdából és egyéb elbeszélések (Révai testvérek. 8r. 173 l. ára 1 frt 20 kr.)

Szomoró Károly. Lidércz tűzek. Költemények. (Singer és Wolfner. 8r. 94 l. ára 1 frt.)

Szózat a választó polgárokhoz. Irta egy leendő antiszemita képviselő-jelölt. («Hunyadi Mátyás»-intézet. 8r. 100 l. ára ?)

Szukováthy István. Az országos nőiparegylet évkönyve az 1886. évről. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8r. 48 l. ára ?)

Szulik József. A kath. anyaszentegyház szertartásai. Fischer Ferencz nyomán. V. kiadás. (Eger. Szolcsányi Gyula. 8r. 88 l. ára 30 kr.)

Szvetics Anzelm. Jézus föltámadásának valósága. Tudori értekezés. Az egyházi hatóság engedelmével. (Szűts és társa. 8r. 173 l. ára 1 frt 50 kr.)

Szvorényi József. Emlékbeszéd Tarkányi Béla József, a m. tud. Akadémia tiszteleti tagja fölött. (A m. tud. Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek. IV. kötet. 4. szám. Akadémiai könyvkereskedés. 8r. 47 l. és 1 fénykép, ára 30 kr.)

Táblázatok. Mérték- és ár-átszámolási. (Szeged. Várnai L. 16r. 32 l. ára 10 kr.)

Taborsky Ottó. A lokomobilok szerkezete és kezelése. Lokomobil-kezelők, gépészek, lokomobil-tulajdonosok, gazdasági és gyári hivatalnokok valamint a budapesti állami középipartanodán rendszeresített lokomobil-kezelők tanfolyama számára. 283 fametszetű ábrával. (Kilián Frigyes. 8r. VIII, 525 l. ára 5 frt.)

Tacitus évkönyvei. II. füzet. Ford. Kempf József. (Római remekírók magyar fordításban. Lampel Róbert. 8r. 97—192 l. ára 40 kr.)

Tacitus. A magyar állami tönk vagyis a dualismus pénzügyi és közgazdasági hatása az osztrák-magyar monarchia két felében. 1887. (Budapesti könyvnyomda. 8r. 35 l. ára 50 kr.)

Takács István. Válasz Szarvas Gábor úrnak azon birálatára, melyet Takács Istvánnak «Nyelvünk ik-es igéi és a Révai szabálya» című munkájáról közölt a «Magyar Nyelvőr» 1887. évi márcziusi füzetében. (Hornyánszky Viktor. 8r. 12 l. ára 15 kr.)

Takács István. Nyelvünk ik-es igéi és a Révai szabálya. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 36 l. ára 50 kr.)

Tanítóegyesület, A bács-bodroghmegyei. évkönyve. (1872-1887.) I. évfolyam. Szerkesztette Czehe Győző. (Zenta. Tanítóegylet. 8r. 208 l. ára ?)

Tankönyvei, Falusi népiskolások. I., II., III., IV. Vargyas Endre: Földrajz a népiskolák 3-6. évf. számára. Magyar nyelvtan 3-6. évfolyam. Magyarok története életrajzi képekben. (Lampel Róbert. 8r. 44 l. 18 kr., 40 l. 18 kr., 43 l. 18 kr.) Természettan V-VI. évfolyam. 62 l. 20 kr.

Tanrendje, A kolozsvári magyar kir. Ferencz-József-tudomány-egyetem az 1887-88. tanév II. felére. (Kolozsvár. Ajtai K. Albert nyomdája. 8r. 49 l. ára ?)

Tár, Predikátori. Szerkeszti Szász Gerő. Új folyam. I. kötet. (Kolozsvár. Ev. ref. koll. könyvnyomdája. 8r. 247 l. ára 1 frt 60 kr.)

Tára. Magyarországi rendeletek. XXI. évfolyam. 1887. IV. és V. füzet. Kiadja a m. kir. belügyministerium. (Nagel Ottó. 8r. XIV, 1013-1624 l. ára 2 frt 60 kr.)

Tára, Magyarországi rendeletek. Kiadja a m. kir. belügyministerium. 1887. folyam. 12. füzet (Nagel Ottó. 8r. XC. 2353-2552 l. ára 70 kr.)

Tára, Magyarországi rendeletek. Kiadja a m. k. belügyministerium. 1887. XI. füzet. (Nagel Ottó. 8r. 2189-2352 l. ára 80 kr.)

Tárgymutatója, A magyar kir. technologiai iparmúzeum. II. füzet. 1887. (Egyetemi nyomda. 8r. 64 l. ára ?)

Tárgymutatója, Az 1865-1886. évi országgyűlési törvényczikkek betűsoros. (Ráth Mór. 8r. 99, 31, 77 l. ára 1 frt 40 kr.)

Tárgymutatója, 1865/8-1886. évi országgyűlési törvényczikkek betűsoros. (Ráth Mór. 8r. 154, 64, 150 l. ára 1 frt 40 kr.)

Tárgymutatója, Az 1878-1886. évi országgyűlési törvényczikkek betűsoros. (Ráth Mór. 8r. 150 l. ára 60 kr.)

Tárgymutatója, Az 1878-1886. évi országgyűlési törvényczikkek betűsoros. (Róth Mór. 8r. 77 l. ára 60 kr.)

Társalgó, A pesti művelt. Nélkülözhetlen kézikönyv mindazok számára, kik a társadalmi életben szerepelni akarnak s a társaságokban magukat megkedveltetni kívánják. V. kiadás. (Lampel R. 8r. 512 l. ára 1 frt 20 kr.)

Társulat, A békésvármegyei régészeti és művelődéstörténelmi, évkönyve 1885/86. Szerkeszti Zsilinszky Mihály. (Békés-Gyula. Társulat. 8r. 182 l. ára ?)

Tartalommutatója, Az 1884-87. évben tartott országgyűlés képviselőháza irományainak. Szerkesztette Benedikt Márk. Hiteles kiadás. (Pesti könyvnyomda részvény-társaság. 4r. 250 l. ára ?)

Taschek Gy. Csikmegeye térképe népiskolák III. oszt. számára. Józsa S. Csikmegeye földrajzához alkalmazva (Gyergyó-Szent-Miklós. Kricsa Péter ára 20 kr.)

Tassy Pál. Az európai nemzetközi jog vezérfonala. Jogtanulók, szigorlók részére és magánhasználatra; források, valamint jeles francia és német forrásművek nyomán. (Kecskemét, Scheiber József. 8r. 208, IV 1. ára 2 frt.)

Tátrafüred, éghajlati gyógyhely vasas és szénsavas forrástelep, hidegvíz és törpe fenyő fürdőhely, valamint kies fekvésű vadregényes környékének rövid leírása. Touristáknak tájékozásaül. Tátrafüred térképével. Magyar és német nyelven. (Kassa, Maurer Adolf. K. 8r. 68 l. ára 40 kr.)

Távirda-intézet. A magyar kir., czim- és névtára 1887. Hivatalos kiadás. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 8r. 195 l. ára ?)

Távirdák, A magyar állam területén levő állami és vasuti, 1886. évre vonatkozó statisztikája. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 4r. 107 l. ára ?)

Teesz János. Földrajz középkereskedelmi iskolák számára. I—II. köt. (Szerző. 8r. 166, 114 l. 1 frt 75 kr.)

Télfy Iván. Jelentés az új hellén munkákról. (Érték. a nyelv és szép tud. köréből XIV. köt. 4. sz. Akadémiai könyvkeres. 8r. 50 l. ára 30 kr.)

Tengeren megmentve. Történet egy világító toronyból Némethől Fa István. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 8r. 92 l. ára ?)

Tersánczky József. Szabadhegy monographiája 1850—1886. (Nagy-Kanizsa. Szerző. 8r. 111 l. 50 kr.)

Terve, A gymnasiumi tanítás s a reá vonatkozó utasítások. (Egyetemi nyomda. n. 8r. 163 l. ára?)

Testamentom, Új, azaz : A mi urunk Jézus Krisztusnak új szövetsége. Magyar nyelvre fordította Károli Gáspár. (Brit- és külföldi biblia-társulat. 8r. 507 l. ára ?)

Thaly Kálmán. A székesi gróf Bercsényi család. 1470—1835. Eredeti kézirati kútfőkből. II. kötet. 1689—1703. (Akadémiai könyvkereskedés 8r. VII, 547 l. ára 3 frt 50 kr.)

Thanhoffer Lajos. Adatok a központi idegrendszer szerkezetéhez. (Akadémiai könyvkeres. 4r. 57 l. és 8 könyomatú tábla. Ára 1 frt 50 kr.)

Theisz János. Gyorsírási olvasókönyv Gabelsberger-Markovits rendszere szerint. Kezdők számára. (Pozsony. Stampfel k. 8r. 72 l. ára 1 frt.)

Thewrewk Árpád. Állatkínzás és állatvédelem. (Ifj. Nagel O. 8r. 29 l. ára 40 kr.)

Thewrewk István. Budapesti élet. Tárcazaczkék. (Robicsek Zsigmond 8r. 172 l. ára 1 frt 50 kr.)

Thierry Amadé. Elbeszélések a római történelelől az V-ik században. Aranyszáju szent János és Eudoxia császárné. A keresztyén társadalom keleten. Francia eredetiből fordította Öreg János. III. (Magyar tud. akadémia. 8r. 579 l. ára ?)

Thim József. Délmagyarország harcza 1848—1849-ben. I. kötet. — (Zombor. Bittermann Nándor nyomdája. 8r. 347 l. 3 frt.)

Thukydides. Görögül és magyarul. Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Zsoldos Benő. I. kötet. (Görög és latin remekirók. Franklin-társulat. 8r. L, 606 l. ára 2 frt 40 kr.)

Thukydides. Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Zsoldos Benő. Kiadja a m. t. Akadémia class.-philologiai bizottsága. I. köt. (Franklin. 8r. 321 l. ára 1 frt 40 kr.)

Thuri Etele. Bornemisza Péter dunavidéki első református püspök élete és munkái. (Deutsch-féle nyomda 8r. 51 l. ára ?)

Tibullus elégiái. Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Csengeri János. Olcsó könyvtár 215 l. Franklin-társulat. 16r 184 l. ára 40 kr.)

Tissandier C. rendszere nyomán Könyves Tóth Kálmán. A munka hajnokai. (Révai testvérek. 8r. 292 l. ára 3 frt.)

Tisza Kálmán, a pénzügyministerium ideiglenes vezetésével megbízott magyar kir. miniszterelnök által a képviselőház elé terjesztett jelentés az állami jószágok eladásáról és eredményéről az 1886. évre. (Magyar királyi államnyomda. 4r. 28 l. ára ?)

Tokody Ödön. Az öreg plébános levelei. (Athenaeum részv.-társaság nyomdája. 8r. 368 l. ára ?)

Tolnay Lajos. A kovács fundáció. (Jó könyvek. 41. sz. Révai testvérek. 8r. 23 l. ára ?)

Tolnay Lajos. A jégkisasszony. Regény. (Pallas-könyvtár. II. évfolyam. 8—9. kötet. 8r. 277 l. 1 frt.)

Tolstoi Leon. Karenin Anna. Orosz regény. Ford. R. Trux Hugóné. 1—7. köt. (Pallas. 8r. 185, 173, 140, 125, 148, 125, 155 l. egy kötet ára 60 kr.)

Tomcsányi Sándor. A biboros érsek és törpe uszályhordozói, vagyis dr. Haynald Lajos s a kalocsai kanonok urak. (Budapesti könyvnyomda. 8r. 67 l. ára ?)

Tomor Ferencz és Váradi Antal. Magyar olvasókönyv a középiskolák I. osztálya számára. 5. változatlan kiadás. (Lampel Róbert. 8r. XII, 200 l. ára 90 kr.)

Torkos László. Magyar nyelvtan, középiskolák számára VII. javított kiadás. (Eggenberger-féle könyvkeresek. 8r. 128 l. ára 80 kr.)

Tormay Béla. Elbeszélés a régenmultból. «A magyarországi állatorvosi egyesület» 1887. évi szept. 25-én tartott évi közgyűlésén előadta. (Buschmann F. nyomdája. 8r. 35 l. ára ?)

Tornaegylet, A budapesti (budai). választmányának jelentése az 1886/87. évről. (Pesti Lloyd-társulat nyomdája. 8r. 28 l. ára ?)

Tóth György. Gyakorló- és olvasókönyv Szepesi Imre latin alaktanához. (Pallas irod. részvénytársaság. 8r. II, 246 l. ára 1 frt 20 kr.)

Tóth János. Nyitráról Lourdesba és Párisba. Utirajzok. (Nyitra. Szerző. 8r. 207 l. 60 kr.)

Tóth József. Népszerű egészségtan összefüggésben az embertannal. Kézírónyvűl néptanítók s tanítóképezdék számára. Jutalomra méltatott pályamű. 2. kiadás. (Székesfehérvár. Klökner Péter. 8r. 112 l. ára 30 kr.)

Tóth Pál. Erkölcesztan. Gymnasiumok, reáliskolák, tanító- és tanítónőképződék, polgári leányiskolák, leánynevelő intézetek számára. 2. jav. kiadás. (Kókai Lajos. 8r. 98 l. ára 60 kr.)

Tóth Sándor. A prózai írásművek elmélete (Rhetorika) középiskolák használatára. 2. kiadás. (Révai testvérek. 8r. 70 l. 50 kr.)

Tóth Vincze. Főuraink s a pénzarisztokraták. (Fuhrmann H. 8r. 16 l. ára 50 kr.)

Tóvölgyi Titusz. A kit nem akarnak befogadni. Regény. I—II. kötet. (Athenaeum részvény-társulat. 8r. 304. 230 l. ára a két kötetnek 2 frt.)

Török István. Magyarország történelme Közép- és polgári iskolák számára. Melléklet: A magyar irodalom történelmi térképe. Tervezte Helmár Ágost. II. kiadás. (Kolozsvár. Szerző. 8r. 165 l. 80 kr.)

Története, Az Egyekből lett Kis-Pereg. 100 éves fennállásának alkalmából kiadja a kisperegi ev. ref. egyház. (Arad. Gyulai István nyomdája. 8r. 58 l. 25 kr.)

Törvény. Népfölkelési, és végrehajtási utasítás. Jegyzetekkel és magyarázatokkal ellátva. (A fontosabb magyar törvényeknek magyarázatos kiadása. 1—2. szám. (Pozsony. Stampfel K. 16r. 16. 66 l. ára 35 kr.)

Törvény és végrehajtási utasítás a himlőoltás tárgyában. (Pécs. Lyceumi nyomda. 8r. 15 l. ára ?)

Törvény, Az 1886. évi népfölkelési, a hozzá tartozó körrendelettel és utasítással, Európa állami haderejének statisztikai táblázatával. (Grill K. 8r. 63 l. ára 30 kr.)

Törvényczikk, 1886: XX., a népfölkelésről, valamint utasítás a népfölkelésre vonatkozólag a m. korona országáiban. Magyarázó jegyzetekkel. (Pallas részvénynyomda. 8r. 79 l. 25 kr.)

Törvényczikk, 1887. évi XX. A hadsereg, hadtengerészet, honvédség, és népfölkelés tiszti és legénységi özvegyeinek és árváinak ellátásáról. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal ellátta Fritz Péter. (Ráth Mór. 8r. 20. 56 l. ára 50 kr.)

Törvényczikk, 1887. XXIV. A vám- és keresk. szövetség meghosszabbításáról és 1887. XXV. törv.-cz. az általános vámtarifa törvényczikk módosításáról. Jegyzetekkel és magyarázatokkal. (Lampel R. 16r. 64 l. ára 30 kr.)

Törvényczikk, 1887. XXIV. Az 1887. XX. törv.-czikkbe iktatott vám- és kereskedelmi szövetség meghosszabbításáról. (Ráth Mór. 8r. 24. 56 l. ára 60 kr.)

Törvényczikk, 1887. XXVI. Az osztrák-magyar bank szabadalmának meghosszabbításáról. (Ráth Mór. 8r. 4. 50 l. ára 60 kr.)

Törvényczikk, 1887. XXVIII. Az ügyvédi rendtartásról szóló 1874. XXXIV. t.-cz. némely intézkedéseinek módosításáról. (Ráth Mór. 8r. 3. 32 l. ára 40 kr.)

Törvényczikk, 1887. XXIX. A kir. törvényszékek telekkönyvi hatóságához utalt ügyeknek egyes bírák által való elintézéséről. (Ráth Mór. 8r. 3. 42 l. ára 50 kr.)

Törvényczikk, 1887. XXX. A törvénykezési szünidő újabb szabályozásáról. (Ráth Mór. 8r. 6. 17 l. ára 40 kr.)

Törvényczikkek, 1887-ik évi országgyűlési. Dr. Immling Konrád, a budapesti kir. tábla bírása és Fritz Péter, a budapesti keresk. és iparkamara tollvivője és más szakférfiak közreműködése mellett, jegyzetekkel, utasításokkal és magyarázatokkal ellátva. I. füzet. I—XX. törv.-cz. (8r. 1—96 l. ára 60 kr.)

Törvényczikkek, Az 1886-ik évi országgyűlési. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 452, IV l. ára 2 frt.)

Törvényczikkek, 1887-ik évi országgyűlési. Szakférfiak közreműködése mellett jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal ellátva. II. füzet. XXI—XXXIV. t.-cz. (Ráth Mór. 8r. 97—195 l. ára 60 kr.)

Törvények, Az 1887-dik évi, gyűjteménye. Kiadja a m. kir. belügy-ministerium. I—III. füzet. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8r. 392 l. ára 40, 26 kr.)

Törvények, A magyar gyógyszerészetre vonatkozó, és szabályok gyűjteménye. Összeállította és magyarázattal ellátta Schédy Sándor. Kiadótulajdonos Rohrbach Antal. (Márkus Samu nyomdája. 8r. 328, XI l. ára?)

Törvényjavaslat, Az öröklési jogról szóló, és indoklása. I—II. füzet. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 4r. 78, 219 l. ára?)

Törvénytár, 1887. évi országos. (Corpus juris.) Kiadja a m. kir. belügy-ministerium. 13., 14. sz. XXXV., XXXVI. t.-cz. (Ifj. Nagel Ottó. 2r. 189—195 l. ára számonként 5 kr.)

Törvénytár, 1887-ik évi országos. (Corpus juris.) Kiadja a m. kir. belügyministerium. (Pesti könyvnyomda - részvénytársaság. 4r. 239 l. ára 3 frt.)

Tóth Gáspár. A polgári bíróságok szervezéséről. (L. Magyar jogászegyleti értekezések. 34. szám. Franklin-társulat nyomdája. 8r. 19 l. ára?)

Tőtőssy Béla. Mit beszélnek a virágok? (Botanikus csevegés virágnyelven.) (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp nyomdája. 8r. 23 l. ára?)

Trájtler Károly. A fővárosi elemi iskolák új tanterve. Visszhang a «Néptanítók Lapja» f. évi 91—92. számaiban megjelent közleményekre (Egyetemi nyomda. 8r. 14 l. ára?)

Trefort Ágoston. Újabb emlékbeszédek és tanulmányok. (Franklin-társulat. 8r. 183 l. ára 1 frt 20 kr.)

Tribun. Néptribunok és a munkáskérdés. (Schlenker és Kovács nyomdája. 8r. 16 l. ára 20 kr.)

Tritsch Nándor. A telekkönyvi betétek szerkesztéséről szóló törvény gyakorlati végrehajtása. (Szombathely. Özv. Seiler Henrikné. 8r. 79 l. ára 80 kr.)

Trollope Anthony. Szemet szemért. Regény. (Pallas-könyvtár. II. évf. 11. szám. Pallas-részvénytársaság. 8r. 203 l. ára 60 kr.)

Troll Ferencz. Pécs városának a török járom alól az 1686. év október 14-én történt megszabadulása kétszázados évfordulója. Fordította Neumayer Dezső. Kiadja a Szent-Pál-társulat. (Pécs. Lyceumi nyomda. 8r. 12 l. ára?)

Turcsányi A. M. Bibliai történetek elemi iskolák számára. Wagemann L. nyomán. I. rész. Az alsóbb osztályok számára. II. kiadás. Protestáns

népiskolai könyvek tára. II. (Hornyánszky Viktor. 8r. 76 l 16 képpel. Ára kötve 30 kr.)

Turcsányi A. M. Bibliai történetek iskolai és házi használatra. II. rész. A felsőbb elemi osztályok és középiskolák számára. A szövegbe nyomott 24 képpel. (Hornyánszky Viktor. 8r. 162 l. ára 40 kr.)

Turcsányi Andor. A mezőgazdasági hitelszövetkezetekről. (Grill K. 8r. 29 l. ára 15 kr.)

Turgenjev összegyűjtött munkái. 3. füzet. Helena. (A bolgár felkelés előestéjén.) (Ráth Mór. 8r. 213 l. ára 1 frt.)

Turgenjev Iván. Első szerelem. Kip-Kopp. (Egyetemes regénytár. II. évf. 15. köt. Singer és Wolfner. 8r. 158 l. ára 50 kr.)

Turgenjev Iván. Dimitri Rudin. Punin és Baburin. Helena. (A bolgár felkelés előestéjén.) (A magyar nemzet családi könyvtára. Ráth Mór. 8r. 181, 83, 213 l. ára 2 frt 40 kr.)

Turgenjev Iván. Dimitri Rudin. Punin és Baburin. Helena. 4. füzet. (A magyar nemzet családi könyvtára. Ráth Mór. 8r. Helena 97—213 l. ára 60 kr.)

Tutsek Anna. Elbeszélések és rajzok. (Kolozsvár. Szerző. 8r. 232 l. ára 1 frt 50 kr.)

Tüdös János. Latin mondattan gymnasiumi használatra. III. kiadás. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 8r. 185 l. 1 frt.)

Tündérmesék. A legkedveltebb gyűjteményekből összeállítva. IV. kiad. (Franklin-társulat. 8r. 265 l. ára 80 kr.)

Tüske Endre. Nevelészeteki eszmék. Markovits Alajos cseklézi plébános 25 éves áldozásának emlékére 1887. évben. (Buschmann F. nyomdája. 8r. 20 l. ára ?)

Uhr Józsa. Nemzeti törekvéseink a képzőművészetek előmozdítása ügyében. (Pozsony. Löwy és Alkalay nyomdája. 8r. 29 l. ára ?)

Ungár Adolf. Linguistika vagy nyelvtudományról. (Zeisler M. nyomdája. 8r. 14 l. ára ?)

Urs Nándor rendőrkapitánynak beadványa a főváros tekintetes tanácsához az élelmezés, illetőleg az egészséges piaci viszonyok létesítése tárgyában. (Grill K. 8r. 30 l. ára 20 kr.)

Utasítás, Részletes. a középiskolai orvosok és egészségtan-tanárok számára. (Egyetemi nyomda. 8r. 11 l. ára ?)

Utasítás a vízmérceze jegyzők részére és a vízmérczék felállítása tárgyában. (Magyar kir. államnyomda. 8r. 7., 12 l. ára ?)

Utasítás a népfelkelésre vonatkozólag a magyar korona országaiban. (Grill K. 8r. 155 l. ára 20 kr.)

Utasítás. Nyilvántartási, a cs. és kir. hadsereg és hadi tengerészet számára. I. rész. A legénység állományába tartozó egyének. Hivatalos kiadás. (Pallas irod. és nyomd. részv.-társ. 8r. 256 l. ára 45 kr.)

Utasítás, A népfelkelésre vonatkozó ministeri. (Lampel R. 8r. 108 l. ára 25 kr.)

Utasítás a népfelkelésre vonatkozólag. Jegyzetekkel ellátott népies

kiadás. (A fontosabb magyar törvényeknek magyarázatos kiadása. 2. szám.) (Pozsony. Stampfel K. 8r. 66 l. ára 25 kr.)

Utasítás, A magyar királyi állampépítészeti hivatalok szolgálatára és hatáskörére vonatkozó. Kiadja a magyar királyi belügyministerium. (Nagel Ottó. 8r. 40 l. ára 80 kr.)

Utasítás, Védtörvényi. I. pótfüzet. Kiadja a magyar királyi belügyministerium. (Nagel Ottó. 8r. 40 l. ára 80 kr.)

Utasítás a népnevelési tanfelügyelők számára a népiskolai közoktatást rendező 1868-iki 38. és 1876-iki 28. törvénycikknek végrehajtása tárgyában. (Egyetemi nyomda. 8r. 47 l. ára ?)

Utasítás a népfölkelésre vonatkozólag a magyar korona országaiban. (Magyar kir. államnyomda. 8r. 155 l. ára ?)

Utasítás a m. kir. fogyasztási adóhivatalok számára. Kiadja a m. kir. pénzügyministerium. (Ifj. Nagel Ottó, 8r. XIV, 331 l. ára 1 frt 20 kr.)

Útbaigazítás az iránt, hogyan kell magánvégrendeletet alkotni az 1876. XVI. t.-cz. alapján. Készítettett az igazságügyministerium felügyelete mellett. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8r. 14 l. ára ?)

Útmutatás erkölcsnemesítő egyesületek létesítésére stb. Kiadja az országos erkölcsnemesítő egyesület. (Pesti könyvnyomda-részvénytárs. 8r. 36 l. ára ?)

Útmutatás ügynökeinknek biztosítások szerzésére nézve. Adriaí bizt. társulat magyarországi osztálya. (Franklin-társ. 8r. 51 l. ára ?)

Útmutató. A magyar és közös közlekedési vállalatok hivatalos menetrend-könyve Magyarország és Közép-Európa vasúti térképeivel. Kiadja a «Vasúti és közlekedési közlöny» szerkesztősége. VI. évf. 1—8. füz. Jan.—Decz (Kilián Frigyes. 8r. XXVIII, 338, XXVIII, 341, XXX, 350, XXX, 350, XXX. 350, XXXII, 350, XXXIV, 339, XXXII, 340 l. és mindenikhez 2 térkép, egy füzet ára 50 kr.)

Utópiák. Honvédelmi. (Márkus Samu nyomdája. 8r. 85 l. 50 kr.)

Ünnepe, A budapesti kir. magy. tudomány-egyetem újjáalakításának 107-ik évfordulója alkalmából 1887. május 13-án tartott. (Acta reg. scient. universitatis ung. anni 1886—87. Fasc. II. Egyetemi nyomda. 8r. 95 l. ára ?)

Ürmössy Lajos. Tizenhét év Erdély történelméből. 1849—1866. I. füz. (Kolozsvár. Ev. ref. koll. nyomdája. 8r. 96 l. 80 kr.)

Vachot Sándorné emlékiratai. I. kötet. Rajzok a multból. (Nemzeti könyvtár. XLI. kötet. Aigner Lajos. 8r. 360 l. ára 2 frt.)

Vadnai Károly. Emlékbeszéd Kovács Pál felett. (A magyar t. Akadémia elhunyt tagjai felett tartott emlékbeszédek. IV. kötet. 8. sz. Akadémia. 8r. 22 l. ára 10 kr.)

Vadnai Károly. Emlékbeszéd Frankenburg Adolf a m. tud. Akadémia levelezőtagja fölött. (A m. tud. Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek. IV. kötet. 3. szám. Akadémiai könyvkereskedés. 8r. 26 l. ára 20 kr.)

Vághó Ignác. Katonai olvasókönyv a m. kir. honvédség iskolái számára. (Nagy-Kanizsa Fischel Fülöp. 8r. 141 l. ára 80 kr.)

Vajda Béla. A mózesi törvények észszerű megokolásának története.

A X—XII. század zsidóvallás filozofiájában. Külön lenyomat a Magyar Zsidószemléből. (Athenaeum nyomdája 8r. 5 f l. ára ?)

Vajda János. A jó egészség és hosszú élet útja. (Jó könyvek. 46. sz. Révai testvérek. 8r. 24 l. ára ?)

Vajda János újabb munkái. Költemények. (Révai testvérek. 8r. 162 l. ára ?) Próza. (Révai testvérek. 8r. 290 l. ára ?)

Vajda Pál. Szépirási minták. Gimnásiumok, reál, polgári és középkereskedelmi iskolák. tanítóképzők és hasonrangu tanintézetek számára; továbbá magánhasználatra. vezérkönyvül. magyarázatokkal ellátva. módszer-tanilag rendezte és kiadta. Magyar és német írás. Kettős füzet. (Nagel Bernát. 8r. 29 könyvmotú lap. ára 40 kr.)

Válasz Matlekovics Sándornak a VII. kerület polgáraihoz intézett levelére. (Pallas részvény-nyomda. 8r. 15 l. 30 kr.)

Váli Béla. A magyar színészet története. A Kisfaludy-társaság által jutalmazott pályamű (Aigner Lajos 8r. VIII. 464 l. ára 3 f l. 50 kr.)

Vámos Dezső. A számtan elemei. (Szerző. 8r. 142 l. ára ?)

Vámos Dezső. A természettan elemei. (Szerző. 8r. 68 l. ára ?)

Vámtarifája. Az osztrák-magyar vámterület általános. (az 1887. XXV. t. cz. által módosított 1882. XVI. t. cz.) és az ezen vámtarifához tartozó hivatalos betűsoros árulajstrom. Kiadja a magy. kir. pénzügyminisiterium. (Magyar kir. államnyomda 8r. LXXX. 489 l. ára ?)

Váradi A. Petőfi Sándor. (Jó könyvek. 49. sz. Révai testvérek. 8r. 31 l. ára ?)

Váradi A. Virág Bencze. (Jó könyvek. 43. sz. Révai testvérek 8r. 48 l. ára ?)

Váradi Antal. István király. Opera. Dobsa Lajos tragoediája nyomán. (M. k. operaház könyvtára. 6. szám. Pfeifer Ferdinánd. 8r. 38 l. 40 kr.)

Vargyas Endre. Természetrajz a miniszteri tanterv szerint, módszeres előadásban. A falusi népiskolák V. és VI. évfolyamai számára. (Lampel R. 8r. 62 l. ára 20 kr.)

Vargyas Endre. Győrváros és Győrmege földrajza. A miniszteri tanterv szerint, a győrvárosi és győrmegei elemi népiskolák III. oszt. számára. Győrváros és Pannonhalma alaprajzával s több alaprajzzal. (Méhner Vilmos. 8r. 4 l. ára 16 kr.)

Vargyas Endre. Ugyanaz Győrmege térképével. ára 20 kr.

Vargyas Endre. Magyarok története életrajzi és korszaki képekben. A miniszteri tanítási terv szerint. A falusi népiskolák V. és VI. évfolyamai számára. (Lampel R. 8r. 43 l. ára 18 kr.)

Vargyas Endre. Magyar nyelvtan a miniszteri tanítási tanterv szerint. Módszeres előadásban. A falusi népiskolák III., IV., V. és VI. évfolyamai számára. (Lampel R. 8r. 40 l. ára 18 kr.)

Vargyas Endre. Földrajz a miniszteri tanítási terv szerint. Módszeres előadásban a falusi népiskolák III., IV., V. és VI. évfolyamai számára. (Lampel R. 8r. 44 l. ára 18 kr.)

Vargyas Endre. Magyarok története, kapcsolatban a világtörténelem nevezetesebb eseményeivel korszaki képekben. A miniszteri tanterv szerint az

elemi népiskolák V. és VI. oszt. számára. 5-ik jav. kiad. (Méhner Vilmos. 8r. 96 l. ára 28 kr.)

Váró Ferencz. A tárgynapló. Különlenyomat a «Tanáregyesületi Közölny» XX. évf. 10—11. füzetéből. (Hornvánszky V. nyomdája. 8r. 8 l. ára ?)

Vas Gereben munkáinak együttes képes kiadása. Sajtó alá rendezte Váli Béla és Sziklay János. Gyulay László rajzaival. 36—57. füzet. (Mehner Vilmos. 8r. IV. köt. 465—485 l., V. köt. 1—491 l., VI. köt. 1—467 l., VII. köt. 1—240 l. füzetje 25 kr.)

Vas Gereben munkáinak együttes képes kiadása. Sajtó alá rendezte Váli Béla és Sziklay János. Gyulai László rajzaival. IV. köt. A nemzet nap-számosai. Magyar korrajz. (Mehner Vilmos. 8r. 485 l. ára 2 frt.)

Vas Gereben munkái. V. kötet. Egy alispán. Magyar korrajz. (Mehner Vilmos. 8r. 491 l. ára 2 frt 80 kr.)

Vas Gereben munkáinak együttes képes kiadása. Sajtó alá rendezte Váli Béla és Sziklay János. Gyulai László rajzaival. VI—VII. kötet. Garasos arisztokraczia. (Mehner Vilmos. 8r. 467, 491 l. ára ?)

Vaskovits J. Az anyajegy. (Jó könyvek. 44. sz. Révai testvérek. 8r. 23 l. ára ?)

Vass Mátyás. Népiskolai olvasókönyv a fiúiskolák III. osztálya számára. 2. jav. és nyelvtani példatárral bőv. kiadás. (Szeged. Traub B. és társa. 8r. 211 l. ára 34 kr.)

Vass Mátyás. Népiskolai olvasókönyv a leányiskolák II. oszt. számára. 3. jav. és nyelvtani példatárral bővített kiadás. (Szeged. Traub B. és társa. 8r. 156 l. ára 30 kr.)

Vásárhelyi Zsigmond. Timotheus tiszte. Székfoglaló beszéd Felső-Boldogasszonyfalván 1887. július 10. (Székelyudvarhely. Szerző. 8r. 15 l. ára ?)

Vasutak, Budapesti helyi érdekű. Forgalmi utasítás. Utasítás a pálya örök, vonatvezetők és vonatkísérők számára. (Buschmann F. nyomdája. 8r. 212, 47, 47 l. ára ?)

Vendel, Pokolkői, vagy: a holtak harangja. Regényes történet a XII. századból. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 178 l. ára ?)

Vercruysse Bruno. Új és gyakorlati elmélkedések Jézus Krisztus életéről az év minden napjára. Magyarul kiadja Tóth Mike (Kalocsa. Holmeyer Ferencz nyomdája. 8r. 160 l. ára ?)

Veress Ignác. Latin kézi szótár. I. latin-magyar rész. Középkiskolák számára. 2. tetemesen javított kiadás. (Lampel Róbert. 8r. VI, 301 l. ára 1 frt 80 kr.)

Veress Ignác. A magyar igenév, a magyar név- és igejelző. A nagy-szebeni államgymnasium 1885, 1886 és 1887-ki értesítvényeiből összeállítva. (Nagy-Szeben. Reissenberger Adolf nyomdája. 8r. 67 l. ára ?)

Veress Vilmos. Általános számtan. Az alsófoku kereskedelmi iskolák I. oszt. számára. (Lampel Róbert. 8r. II, 90 l. ára 50 kr.)

Veress Vilmos. Számtan az alsófoku ipariskolák számára. II. füzet. (Lampel Róbert. 8r. 43 l. ára 30 kr.)

Veress Vilmos. Számtan az alsófoku iparos iskolák számára. III. füz. A 3. osztály számára. (Lampel R. 8r. 44 l. ára 33 kr.)

Verne Gyula. Utazás a tenger alatt. 2. kiadás. 27 képpel. (Franklin-társulat. 8r. IV. 294 l. ára 2 frt.)

Verne Gyula. Sándor Mátyás. Ford. Huszár Imre. Beneth L. eredeti rajzaival, 2 kötet. (Franklin-társulat. 8r. 302, 318 l. ára 4 frt.)

Verus. Száz epigramma. (Révai testv. 8r. 79 l. 80 kr.)

Veszprém vármegye új székháza. Emléklap az új megyeház rajzával. Az ünnepélyes felavatás alkalmából kiadja a «Pápai Lapok». (Márkus Samu nyomdája. 4r 15 l. 40 kr.)

Veszter Imre programbeszéde Magyar-Óvárott és Mosonyban 1887. évi május 30. (Magyar-Óvár, Czéh Sándorféle nyomda. 8r. 11 l. ára ?)

Veszter Imre. Hogy mivé lett egy hazafias országos intézet. Tájékoztatás a kisbirtokosok orsz. föláthitelinézetének állapota iránt. (Athenaeum részvénytársulat. 8r. 44 l. ára ?)

Világ, Gyászos. Szab. kir. Eperjes város pusztulása 1887. május hó 6-án. (Eperjes. Kosch Árpád. 8r. 19 l. ára 15 kr.)

Virágh Lajos. A vízvezeték és csatornázás kérdése Aradon. (Arad. Gyulai István nyomdája. 8r. 66 l. ára ?)

Visi Imre két beszéde Budapest VIII. kerülete választóihoz. (Athenaeum nyomdája 8r. 32 l.)

Visontay János és **Borbás Vincze.** A magyar állam s Európa többi részének földirata. Az új gymnasiumi tanítás terve s a reá vonatkozó utasítások nyomán a gymnasiumok I. osztálya számára. XVIII. kiadás. (Lampel R. 8r. II, 150 l. ára 90 kr.)

Viszolajszky Károly. Egy zarándoklat élményei Egyiptom, Jeruzsálem és Rómában. Utirajz. (Hunyadi Mátyás nyomda. 8r. 357 l. 1 frt 50 kr.)

Vitkovits Mihály. A kunsági utazás. Közzétette Széll Farkas. Külön lenyomat a «Magyar Salon» 1887. májusi füzetéből. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 12 l. ára ?)

Vízvezeték és a csatornázás kérdése Aradon. (Arad. Bettelheim testvérek. 8r. 66 l. és 5 táblázat, ára 60 kr.)

Vörösmarty költeményei. Rendezte s életrajzzal bevezette Gyulai Pál. Lyrai költemények. I—II. kötet. (Méhner Vilmos. 8r. CXXVII, 256, 398 l. ára ?)

Vörösmarty Mihály. A két szomszédvár. Regényes költői elbeszélés 4 énekben. Magyarázta Vozári Gyula. (Jeles írók iskolai tára. XXIX. Franklin-társ. 8r. 83 l. ára 50 kr.)

Wahrman Mór beszéde választóihoz június 4. (Athenaeum nyomdája. 8r. 27 l. ára ?)

Walter Antal. Magyar, német, angol, francia és olasz nyelvtan és társalgó. Kézikönyv e nyelvek alapos és gyors megtanulására. (Robicsek Zsigmond. 8r. 263 l. ára 60 kr.)

Warga Lajos. A keresztyén egyház történelme. II. kötet. A reformatió utáni korszak vagy a protestantizmus fejlődése és az államok független uralma. (Sárospatak. Steinfeld Béla. 8r. VIII. 820 lap, ára 5 frt 20 kr.)

Weber J. R. rendszere nyomán egybeállították Sándor Domokos. Horváth Gyula és Bátor Lajos. Gyakorlókönyv a népiskolai énektanításhoz. II. füzet. 2. kiadás. (Lauffer Vilmos. 8r. 80 l. 45 kr.)

Wehner Gyula József. 101 iskolaének. Az elemi népiskola tanulói használatára. (Dobrovcszky és Franke. 8r. 47 l. ára 10 kr.)

Wein János. Budapest főváros vízellátásáról. (Pesti Lloyd-társulat nyomdája. 8r. 21 l. egy grafikai térképpel, ára ?)

Weiss Berthold. Budapest érdekei és a keleti vasutak. (Zilahy Sámuel 8r. 27 l. ára 30 kr.)

Weisz Bertalan. Alkalmi szónoklat az első budapesti gabonaüzlet megbízottak segélyző egyesületének 1887. év június 5. végbement zászlófelavatási ünnepélyén Budapesten. (Burián Mór nyomdája. 8r. Rede etc. 15 l. ára?)

Wenzel Gusztáv. Magyarország mezőgazdaságának története. Kiadja a m. tud. Akadémia történelmi bizottsága. (Akadémiai könyvkereskedés 8r. V. 422 l. ára 2 frt 50 kr.)

Wenzel Gusztáv. Rosztizlaw galicziai herceg IV. Béla magyar királynak veje. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. XIII. k. 8. szám. Magyar t. akadémia. 8r. 20 l. ára 10 kr.)

Wildt Jenő. Gazdasági vegytan. Kérdések és feleletekben. A 6-dik kiadás után ford. dr. Nemes György. 41 a szöveg közé nyomott ábrával. (Franklin-társulat. 8r. 286 l. ára 1 frt 40 kr.)

Wilheim József. Az egyszerű és kettős könyvvel tankönyve. (Kolozsvár. Demjén L. 8r. II., 190 l. ára 1 frt 50 kr.)

Willemain. Pindar szelleme és a lantos költészet a népek erkölcsi és vallási emelkedettségéhez való vonatkozásaiban. Francziából fordította Csiky Gergely. (Magyar tud. akadémia. 8r. 484 l. ára ?)

Winter Ágoston. Egy beteglátogatás. (Rudnyánszky nyomdája. 8r. 14 l. ára ?)

Wlassics Gyula. A bűnkisérlet és bevégzett bűncelekmény. A tettség és részesség tana. A m. tud. Akadémia által a Sztrókay jutalommal. koszorúzott pályamunka II. kötet. A bűnkisérlet és bevégzett bűncelekmény tana. (Akadémiai könyvkereskedés. 8r. XI, 469 l. ára 3 frt.)

Wohl Stephanie. Aranyfűst. Regény öt könyvben. 2 kötet. (Méhner Vilmos. 8r. 351, 319 l. ára 2 frt 40 kr.)

Wolff Gyula. Tannhäuser. Szerelmi ének. Ford. ifj. Neumann Sándor. I—XI. ének. (Franklin-társ. 8r. 357 l. ára 3 frt.)

Wutz Albert. A magyarországi fő és középiskolák névkönyve. VII. évf. (Lampel R. 8r. IV, 206 l. ára 1 frt 60 kr.)

Xenophon. emlékiratok Sokratesről. I. füzet. Görögből ford. és bevezetéssel ellátta Kempf József. (Hellen remekírók magyar fordításban. 18. köt. Lampel Róbert. 8r. 80 l. ára 40 kr.)

Xenophon. Kyropaediája, Anabasisa és Sokrates nevezetességeiből. magyarázó jegyzetekkel s szótárral ellátta dr. Schenkl Károly. Magyarra ford. V. Horváth Zsigmond. IV. lényegében változatlan kiadás. (Lampel R. 8r. XIV, 258, XC l. ára 1 frt 50 kr.)

Zádori Ev. János. A nemzeti zarándoklat Lourdes-ba. 1881. 2. kiad. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv 8r. 192 l. ára 1 frt 10 kr.)

Zaka Lajos. A budapesti könyvnyomdászok és betűöntők egylete

negyedszázados fennállásának története. (Magyarországi könyvnyomdászok egylete. 8r. 173 l. ára ?)

Záray Károly. Pénz- és hitelintézeti jogtanácsos, vagyis a magyarországi pénz- és hitelintézeteket érdeklő összes törvények, miniszteri rendeletek, curiai döntvények, pénzügyi közigazg. bírósági határozatok, valamint az értékpapírok és valutákkal való üzletre vonatkozó budapesti árú- és értéktőzsde jogszokások teljes és rendszeres gyűjteménye. (Pécs. Valentin Károly. 8r. V, 160 l. ára 1 frt 50 kr.)

Zárszámadása, A magyar korona országainak állami, az 1886. évre. 10 füzetben. (Magyar kir. államnyomda. 4r. 206, 210, 173, 43, 305, 89, 91, 96, 24, 37 l. ára ?)

Zelliger József. Magyar ábécés könyv. Magyarország kath. tóttannyelvű népiskolái számára. Vhorský abecedár. VI. kiadás. (Szent-István-társulat. 8r. 99 l. ára ?)

Zichy Géza. Élmények Skandináviában. Művészkörút. Külön lenyomat a «Fővárosi Lapok»-ból. (Athenaeum r. társ. nyomdája. 8r. 48 l. ára ?)

Ziegler Ignác. Meleáchi próféta fordítása és magyarázata. (Kúnosy Vilmos nyomdája. 8r. 32 l. ára ?)

Zimmermann Gyula. Német olvasó- és gyakorlókönyv. I. rész. A reáliskola I. és a gymnasium III. osztálya számára. — Deutsches Lese- und Uebungsbuch. I. Theil. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 8r. VIII, 84 l. ára 60 kr.)

Zimmermann Gyula. Német nyelvtan a középtanodák és hasonszervezetű iskolák számára. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 8r. VI, 263 l. ára 2 frt.)

Zimmermann Jakab. Természetrész ipar-, nép- és ismétlőiskolák számára. IX. kiadás. (Kecskemét. Gallia-féle könyvkereskedés. 8r. 47 l. ára 16 kr.)

Zipser Róbert. Olvasókönyv német tannyelvű népiskolák I—II. osztálya számára. Lesebuch für Volksschulen mit deutscher Unterrichts-Sprache. (Felső-Eőr, Schodisch Lajos nyomdája. 8r. 124 l. ára 40 kr.)

Zlinszky Aladár. Heliodoros a magyar irodalomban. Irodalomtörténeti tanulmány. (Kilián Frigyes. 8r. 42 l. ára 40 kr.)

Zlinszky Imre. A magyar telekkönyvi rendtartás mai érvényében. Egyenlő tekintettel az elmélet és gyakorlat igényeire és különös figyelemmel a felsőbb bíróságok határozataira. Harmadik kiadásként az újabb törvényekkel kibővítve és a felsőbb bíróságok újabb megállapodásának felhasználásával átdolgozta dr. Imling Konrád. (Franklin-társulat. 8r. VIII, 296 l. ára 2 frt 80 kr.)

Zomborcsevits György. A hegyesi csata 1849. évi július 14-én. Emlékírat a csata emlékére 1887. évi július 17-én emelt szobor leleplezésének ünnepélyére. Bács vm. honvédegylete és történelmi társulata részéről 10 aranyyal jutalmazott pályamű. (Zombor. Bittermann nyomdája. 8r. 15 l. ára ?)

Zoványi Jenő. Tanulmányok a magyar protestáns egyház és irodalom történetéből. (Sáros-Patak. Steinfeld Béla a ref. főiskola betűivel. 8r. 86 l. ára 60 kr.)

Zsámbokréthy József. Maradványföldek s foglalások vitás jogi kérdéséhez Chinorán község úrbéri perében. (Lampel R. 8r. 76 l. ára 60 kr.)

Zsebkönyvtár, Mulattató. 37., 38. füzet. (L. Erdélyi Gyula.)

Zschokke. A holt vendég. Novella. Ford. Gaston. (Mulattató zsebkönyvtár 35., 36. füzet. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 16r. 154 l. ára füzetenkint 12 kr.)

Zsengeri Samu. Hittani hármaskönyv nép-, polgári és középiskolai zsidó tanulók számára. I. kötet. Népiskolák használatára. Imák, szertartási jelvények és szertartások. (Benkő Gyula. 8r. 66, 26 l. ára 30 kr.)

Zsengeri Samu. Hittani hármaskönyv nép-, polgári és középiskolai zsidó tanulók számára. II. kötet. Polgári és középiskolák számára. Imák a szombat- és ünnepnapok iskolai istentiszteletre. (Benkő Gyula. 8r. 112, 55 l. ára 50 kr.)

Zsidó költők. Salamon Ibn Gabiról. Juda Halévy. Juda Alcharözi. Fordította Kecskeméti Lipót. (Athenaeum r. társ. 8r. X, 230 l. ára 1 frt 30 kr.)

Zsilinszky Mihály. Az eperjesi tanácskozmány 1647—48-ban. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. XIII. köt. 7. szám. Akadémiai könyvkereskedés. 8r. 54 l. ára 40 kr.)

HAZAI NEM-MAGYAR IRODALOM.

Adressbuch, Kaufmännisches. Für Bosnien und die Herzegovina 1887. Nach amtlichen Daten zusammengestellt und redigirt von Alfons Kullich und Josef Fleischmann. (Szeged. Traub B. 8r. 303 l. ára 4 frt.)

Altenburger G. und B. Rumbold. Wappenbuch des Königreiches und seiner Nebenländer. (Lief. 8. Grimm Gusztáv 4r. 61—68 l. 10 táblával, ára 2 frt.)

Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde. Neue Folge. XXI. Band. 1—2 Heft. (N.-Szeben. Krafft W. nyomdája. N. 8r. 1—440 l. Füzetje 70 kr.)

Ausrüstung, Die kriegsgemässe, des Officiers zu Fuss und zu Pferd der Infanterie, Jäger, Landwehr, Honvéds und des Landsturms in der Mobilität. (Pozsony. Drottler R. 8r. 52 l. ára 30 kr.)

Bárány Ignatz. I—IV, Lesebuch für die katholischen Volksschulen, bearbeitet von Fuchs, Dölle und Krause. VIII., IX., X., VI. Aufl. (Szent István-társulat. 8r. 58 l., 152 l. 18 kr., 246 l., 311 l. 40 kr.)

Bárány Ignatz. ABC und Lesebuch für die katholischen Volksschulen bearbeitet von Johann Fuchs. XVI. Ausgabe. (Szent István-társulat 8r. 67 l. 10 kr.)

Bársony Stefan. Tausendschön. Aus dem Ungarischen. Mit Illustrationen. 2. Auflage. (Grimm Gustav. 8r. 129 l. 1 frt 50 kr.)

Bászel Aurél. Die Bedeutung des Studiums der Klassiker im Rahmen des humanistischen Gymnasiums. (Separatabdruck aus der «Nera». Magyar-Fehértemplom. Wunder J. nyomdája. 8r. 16 l. ára ?)

Bauer Juray. Volapük und meine sprachwissenschaftliche Combina-

torik. Allgemeines, Kritik und Vorschläge. (Zágráb. Suppan egyetemi könyvkereskedése. 8r. 32 l. ára 30 kr.)

Bauer L. M. Deutsche Elementar-Grammatik. Nach dem gegenwärtigen Standpunkte der Sprachwissenschaft. Ein Hilfsbuch zum deutschen Sprachunterricht in der Haupt- und Mittelschulen. XXXVI. verb. und stark vermehrte Auflage. (Lauffer Vilmos. 8r. 139 l. ára 34 kr.)

Bielz Albert. Siebenbürgens Käfer-Fauna nach ihrer Erforschung bis zum Schlusse des Jahres 1886 übersichtlich dargestellt. (N.-Szeben. Michaelis Ferencz. 8r. 90 l. ára 60 kr.)

Bobleter Ignaz. Das Hildegardeum zu Ungarisch-Altenburg von Standpunkte der Kulturbestrebungen im Wieselburger Komitate. (Hunyadi Mátyás nyomda. 8r. 43 l. ára ?)

Boccaccio, Der moderne. Eine Sammlung pikanter und heiterer Erzählungen, VII., X. B l. (Grimm G. 8r. 63, 54 l. 60—60 kr.)

Bonavenia Josef. Erinnerungen aus dem Leben des Cardinals Johann Bapt. Franzelin aus der Gesellschaft Jesu. Aus dem Italienischen. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8r. 64 l. ára ?)

Boudoirgeschichten mit Illustrationen. (Grimm Gusztáv. 8r. 98 l. ára 90 kr.)

Budaker G. Gottlieb. Predigt, gehalten in Hermannstadt am Tage der Eröffnung der Landes-Kirchen-Versammlung der ev. Kirche A. B. in Siebenbürgen, den 11. Dezember 1887. (Nagy-Szeben. Krafft W. nyomdája. 8r. 12 l. ára ?)

Busbach Peter. Rechenschaftsbericht und Programmrede am 19. Mai 1887. (Schlesinger Jakab és társa nyomdája. 8r. 16 l. ára ?)

Busz Carl. Die Sonntagsgiocke. Ein Erbauungsbuch für das Volk. (Hornyánszky Viktor. 8r. II, 391 l. ára 2 frt 50 kr.)

Caviar. Pikante und heitere Blätter. II. Jahrgang. 1887—88. Heft 3—6. (Grimm Gusztáv. 4r. egy füzet ára 50 kr.)

Cymba's neuer Budapester localer und commercieller Führer. (Grill K. 8r. 172, 50 l. ára 1 frt.)

Dohnányi Friedrich. Panstenographia. Kurzschrift für alle Sprachen. Mit besonderer Berücksichtigung der ung. und deutschen, sowie der slavischen und lateinischen Sprache für Schulen und Selbstunterrichte. 2. unveränderte Auflage. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 58 l. ára 80 kr.)

Doleschall E. A. Das erste Jahrhundert aus dem Leben einer hauptstädtischen Gemeinde. Aus Veranlassung des hundertjährigen Bestandes der Pester evang. Kirchen-Gemeinde A. C. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 184 l. ára ?)

Durchführungs-Vorschrift zum Landsturm-Gesetz für die Länder der ung. Krone. Mit Noten versehene Volks-Ausgabe und einem Verzeichniss jener Gebrechen, welche beim Landsturm *a*) die Eignung zum Dienste mit der Waffe nicht aufheben, *b*) die Eignung zum Dienste mit der Waffe aufheben und *c*) zu jedem Dienste untauglich machen. 2. Auflage. (Pozsony. Stampfel Károly. 16r. 66 l. ára 25 kr.)

Ehrentheil M. Der Geist des Talmud. Quellengemässe Darstellung der

talmudischen Anschauung über Gott, Mensch, Staat etc. (Burián Mór nyomdájá. 8r. 240 l. ára 1 frt 50 kr.)

Emericz G., Kárpáti Endre. Rechenbuch. Beispiel-Sammlung für Schüler der I. und II. Elementar-Classe. Nach «Számítási példatár». Mit Erlaubniss der Herren Verfasser übersetzt und vereinfacht von Peter Winter. I—IV. Heft. (Dobrowszky és Franke. 8r. 49, 28, 29, 57 l. ára 15, 10, 10, 16 kr.)

Emericz G. Ungarische Landschule. Nach «Falusi iskolák könyve» irták Emericz G., Gyertyánffy J. és Kiss Á. Für Schulen mit deutscher Unterrichtssprache verfasst von —. (Dobrowszky és Franke. 8r. 224 l. ára 60 kr.)

Felix Johannes. Beiträge zur Kenntniss der fossilen Hölzer Ungarns. Palaeophytologische Studien. Mit zwei photolithogr. Tafeln. (Mittheilungen aus d. Jahrbuche der k. ung. geolog. Anstalt. VIII. Bd. 5. Heft. Kilián Frigyes. 8r. 145—162 l. ára 30 kr.)

Felsmann Josef. Deutsches Lesebuch für Mittelschulen mit deutschen und ungarischen Anmerkungen. I. Theil 11. Auflage, II. Th. 7. Auflage. (Lampel Róbert. 8r. 183, 187 l. ára 80—80 kr.)

Fenyvessy Adolf. Versicherungspolitik. (Übersetzt aus dem Januarheft des Budapesti Szemle.) (Athenaeum részvénytnyomda. 8r. 16 l. ára ?)

Fischer Georg. Aus dem Innerleben des Bistritzer Kapitels im Anfange des achtzehnten Jahrhunderts. (Besztercze. Botschar Tivadar nyomdájá. 8r. 48 l. ára ?)

Franges S. Ein sicheres Schutzmittel gegen die Phylloxera Vastatrix. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 15 l. ára 20 kr.)

Führer für die vom Fahrkarten-Bureau der ungarischen Staatsbahnen veranstaltete orientalische Reise. (Deutsch-féle nyomda 8r. 67 l. ára ?)

Bonvivants. Für Neue Sammlung. Pikante und heitere Erzählungen. Heft 1—5. (Grimm Gusztáv. k. 8r. egy füzet ára 60 kr.)

Gebete. Katholische, zum Gebrauche für die Zöglinge in Mädchenpensionaten. (Temesvár. Csanádegyházmegyei nyomda. 8r. 37 l. ára ?)

Geschichten, Lustige. Mit Illustrationen. (Grimm Gusztáv. 8r. 94 l. ára 90 kr.)

Gesetz, Das 1886-er Landsturm, sammt Zirkular-Verordnung und den Ausführungs-Bestimmungen. Mit einer statistischen Tabelle: Die Wehrkraft der europäischen Staaten. (Grill K. 8r. 69 l. ára 30 kr.)

Gesetzartikel XXII. vom Jahre 1887, betreffend die Abänderung des XIII. Abschnittes des G. A. XIV, 1876, über Regelung des Sanitäts-Wesens. Mit Erläuterungen, Anmerkungen u. Parallelstellen. (Ráth Mór. 8r. 8 l. ára 20 kr.)

Gesetz-Artikel XX vom Jahre 1886, über den Landsturm. Mit Noten und Erklärungen versehene Volksausgabe. 2. Auflage. (Pozsony Stämpfel Károly. 16r. 16 l. ára 10 kr.)

Gesetz-Artikel XX. 1886 über den Landsturm. Mit Erklärung und Anmerkungen. (Lampel R. 16r. 15 l. ára 15 kr.)

Gesetzartikel XXII. v. Jahre 1887, betreffend die Abänderung des XIII. Abschnittes des G. A. XIV v. 1876, über Regelung des Sanitätswesens (Impfgesetz). Mit Erläuterungen und Anmerkungen und Parallelstellen. XIV.

Gesetzartikel vom Jahre 1876. Regelung des Sanitätswesens. (Handelsausgaben der wichtigeren Gesetze IV. b. Ráth Mór. 8r. 8, 55 l. ára 80 kr.)

Gesetzartikel XXX v. J. 1883, über die Mittelschulen und die Qualification der Professoren an denselben. (Übersetzt aus dem Ungarischen.) (Egyetemi nyomda. 8r. 32 l. ára ?)

Glósz Max. Praktischer Lehrgang zur schnellen und leichten Erlernung der Slovakischen Sprache. Nach Ahn's Lehrmethode bearbeitet und mit einer kurzgefassten systematischen Sprachlehre versehen. 2. vermehrte Auflage. (Lampel Róbert, 8r. 215 l. ára 80 kr.)

Goethe J. W. Iphigenia auf Tauris. Zum Schulgebrauch erläutert von Schnabl Robert. (Laufer Vilmos. 8r. XV, 74 l. ára 50 kr.)

Goethe. Einleitung nebst fortlaufender Erläuterung zu Hermann und Dorothea von Robert Schnabel. (Laufer Vilmos. 8r. 88 l. 50 kr.)

Goethe J. W. Egmont. Ein Trauerspiel in fünf Aufzügen. Bevezetéssel és magyarázó jegyzetekkel ellátta Bauer Simon. (Jeles írók iskolai tára. XXX. Franklin-társ. 8r. 167 l. ára 60 kr.)

Grünwald Móricz. Die Eisentherme Szliács nächst Altsohl in Oberungarn. (Grill K. 8r. 56 l. ára 60 kr.)

Halaváts Julius. Paläontologische Daten zur Kenntniss der Fauna der südungarischen Neogenablagerungen. Zweite Folge. (Mittheilungen aus dem Jahrbuche der kön. ung. geologischen Anstalt. VIII. Bd. 1—6. Heft. Franklin-társulat. 8r. 417 l. 44 táblával, ára ?)

Hampel Josef. Alterthümer der Bronzezeit in Ungarn. CXXVII Tafeln mit 1300 Abbildungen. (Kilián Frigyes. 8r. 16 l. és CXXVII tábla. ára 4 frt.)

Helffy Friedrich. Der Unterricht in den modernen Sprachen an Handelsschulen höheren Grades, mit besonderer Berücksichtigung des Deutschen, Französischen und Englischen. (Pozsony. Drodtleff. 8r. 27 l. ára 30 kr.)

Heinrich Gustav. Deutsches Lehr- und Lesebuch. Erster Band. 5. Auflage. (Lampel R. 8r. IV, 316 l. ára 1 frt 40 kr.)

Heinrich Gustav. Deutsches Lehr- und Lesebuch für höhere Lehr-Anstalten, insbesondere für Obergymnasien und Oberrealschulen. II. Band. Mit einem Grundriss der Poetik und erklärenden Anmerkungen. VII. verb. Auflage. (Lampel R. 8r. VIII, 344 l. ára 1 frt 40 kr.)

Helden der Reformation. Die. Antike Hist. Portrait-Sammlung. I. Theil. (Kolozsvár. Demjén L. 2r. 12 fotolithografia és szöveg ára 3 frt.)

Hermann George Michael Gottlieb. Das alte und neue Kronstadt. Ein Beitrag zur Geschichte Siebenbürgens im 18. Jahrhundert, bearbeitet von Oscar Meltzl. II. Band. (1780—1800.) (Nagy-Szeben. Verein für siebenb. Landeskunde. 8r. 664 l. ára ?)

Hetzl S. Lesebuch für Volksschulen in Ungarn. I. Theil. III. Ausgabe. (Temesvár. Csánádegyházmegyei nyomda. 8r. 70 l. 20 kr.)

Horvát Josef. Kleines slavisch-ungarisch-deutsches Wörterbuch. Zugleich auch die einfachste Einführung ohne alle Regeln in die slavische, ungarische oder deutsche Sprache. Zum allgemeinen Gebrauche zusammengestellt. Zweite umgearbeitete und vermehrte Auflage. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 73 l. ára 20 kr.)

Instruction für die Abhaltung der Maturitätsprüfungen an den Gymnasien und Realschulen Ungarns. (Übersetzt aus dem Ungarischen. Egyetemi nyomda. 8r. 20 l. 20 kr.)

Instruction für die kgl. Oberstudiendirectoren der Mittelschuldistrikte Ungarns. Instruction für die Inspicirung der aut. confessionellen Gymnasien und Realschulen Ungarns. Ungarns Schuldistricte hinsichtlich der Gymnasien und Realschulen. (Aus dem Ungarischen. Egyetemi nyomda. 8r. 44 l. 30 kr.)

Jahresbericht des Ausschusses des Budapester prot. Landes-Waisenvereines augsburger und helvetischer Confession für das Jahr 1886. (Horváth Viktor nyomdája. 8r. 33 l. ára ?)

Jausz Georg. Lehr- und Lesebuch für Schüler an den Vaterländischen Gewerbe- und Fortbildungsschulen. Bearbeitet auf Grund des vom hohen k. ung. Ministeriums für Cultus und Unterricht herausgegebenen neuesten Lehrplanes. 2. verbesserte und vermehrte Auflage. (Lauffer Vilmos. 8r. 239 l. ára 76 kr.)

Jausz Georg. Deutsches Lesebuch für Volks- und Bürgerschulen. II. Theil. Für das dritte Schuljahr. Mit zahlreichen Illustrationen. IV. Auflage. (Dobrowszky és Franke. 8r. VI, 176 l. ára 55 kr.)

Jausz Georg. Ugyanaz. III. Theil. Für das vierte Schuljahr. VII. Aufl. (Dobrowszky és Franke. 8r. VIII, 224 l. ára 65 kr.)

Jausz Georg. Lehr- und Lesebuch für Schüler an den vaterländischen Gewerbe- und Fortbildungsschulen. 2. Auflage. (Lauffer Vilmos. 8r. 241 l. ára 76 kr.)

Jahresbericht der kön. ung. geologischen Anstalt für 1885. (Kilián Frigyes. 8r. 246 l. ára 2 frt 70 kr.)

Jikeli Julie. Das Lutherfestspiel in Jena und das Sophienhaus in Weimar. (Separatabdruck aus Nr. 4172—3 und 4175—77 des Siebenbürgisch-Deutschen Tageblatts. Nagy-Szeben. Drottleff József nyomdája. 8r. 15 l. ára ?)

Jókai Maurus. Pater Péter. Roman. Mit Nachwort von dr. Adolf Silberstein. Wohlfeile Ausgabe. (Révai testvérek. 8r. 182, VIII l. ára 50 kr.)

Jókai Maurus. Ein Spieler der gewinnt. Roman. 2 Theile in einem Bande. Wohlfeile Ausgabe. (Révai testvérek. 8r. 206 l. ára 1 frt.)

Junggesellen. Schwank. (Brassó. Alexi nyomdája. 8r. 59 l. ára ?)

Katastrophe, Entsetzliche, auf der Donau. Unglücklicher Tod von beiläufig 250 Menschenleben in Paks. (Paks. Rosenbaum Ignác nyomdája. 8r. 22 l. ára ?)

Katechismus. Elementar und kleiner, für kath. Kinder. (Szent István-társulat. 8r. 31 l. 10 kr. 112 l. 18 kr.)

Kentzl Georg. Über die Herkunft der Siebenbürger Sachsen. (Beszterce/Szerző. 4r. 52 l. ára ?)

Kelemen Max. Ueber Pneumatotherapie. Separatabdruck aus der «Pester Med.-Chirurg. Presse». 1887. (Brózsza Ottó nyomdája. 8r. 26 l. ára ?)

Kematmüller Heinrich. Deutschland Kolonien und Kolonialpolitik vom handelspolitischen und militärischen Standpunkte. (Temesvár. Csanádegyházmegyei nyomda. 8r. 35 l. ára ?)

Kertbeny Karl M. Ungarns deutsche Bibliographie 1801—1860. Ver-

zeichniss der in Ungarn und Ungarn betreffend im Auslande erschienenen deutschen Drucke. 2 Theile in einem Bande. Im Auftrage des k. ung. Ministeriums für Cultus und Unterricht begonnen, fortgesetzt und mit einer wissenschaftlichen Uebersicht versehen von Géza Petrik. (Kilián Frigyes n. 8r. CCXIX, 416 és 657 l. ára 10 frt.)

Klapka Georg. Aus meinen Erinnerungen. Aus dem Ungarischen übersetzt. (Singer és Wolfner, 8r. XII, 474 l. ára 4 frt.)

Kocsics Alexander. Notizen bezüglich der Verhältnisse der Mobilisirung und des Krieges. Für das k. k. stehende Heer k. ung. Honvéd, k. k. Landwehr und dem Landsturm. (Stuhlweissenburg, Klökner Péter 16r. 14 l. ára 15 kr.)

Kossuth Peter junior. Über der Erde. I—II Heft. (Aus dem Ungarischen. Heisler J. nyomdája. 8r. 32 l. ára ?)

«**Königgrätz?** Wollen Sie ein zweites —» Ein offenes Wort über das Mannlicher-Gewehr. Gewidmet den hohen Delegationen Oesterreich-Ungarns. (Schlenker és Kovács nyomdája. 8r. 39 l. egy rajztáblával. Ára ?)

Križko Paul. Geschichte der Restaurirung der Schlosskirche in Kremnitz. (Körmöcz bányaváros községe. 8r. 28 l. két rajzzal, ára ?)

Kuttner Alexander. Erster Unterricht in der Erdbeschreibung. Mit besonderer Berücksichtigung des Königreichs Ungarn. In Fragen und Antworten. Durchgesehen von Max Mayer. XX. verbesserte Auflage. (Lampel R. 8r. 55 l. ára 30 kr.)

Landesgesetz-Sammlung für das Jahr 1887. Herausgegeben vom kön. ung. Ministerium des Innern. I—III. Heft. (Nagel Ottó. 8r. IV. 1—406 l. ára 60, 70, 30 kr.)

Landsturmgesetz sammt Durchführungsvorschrift. Mit Noten und Erklärungen versehene Volks-Ausgabe. (Commentirte Ausgabe der wichtigsten ungarischen Landesgesetze. Nr. 1—2.) (Pozsony, Stampfel K. 8r. 16, 66 l. ára 35 kr.)

Landsturmgesetz, Das 1886-er, sammt Zirkularverordnung und den Ausführungs-Bestimmungen. (Grill Károly. 8r. 69 l. ára ?)

Landsturmann, Der ungarische. Volksthümliche Ausgabe des Gesetzartikels XX vom Jahre 1886 und der ministeriellen Vorschrift, betreffend den Landsturm. Den bürgerlichen Ansprüchen angepasst von Veteranus. 3. Auflage. (Singer és Wolfner. K. 12r. 56. IV l. ára 30 kr.)

Lanfranconi Grazioso Enea. Die Überschwemmungen in Ungarn und die Regulirung der unteren Donau. (Pozsony, Angermayer Károly nyomdája. 2r. 6 kéthasábos l. ára ?)

Langraf Moritz. Deutsche Sprachlehre mit 150 Übungs-Aufgaben. 36. vermehrte und sehr verbesserte Auflage. (Lampel R. 8r. 138. VI l. ára 36 kr.)

Langraf Moritz. Deutsche Sprachlehre. II. Theil. 20. Auflage. (Lampel R. 8r. 140 l. ára 36 kr.)

Lehrer Johann Carl. Fibel auf Grund des Anschauungs- und Sprachunterrichts. (Nagyszeben. Krafft W. nyomdája. 8r. 88 l. ára ?)

Lehrplan der ungarischen Gymnasien. Übersetzt aus dem Ungarischen. (Egyetemi nyomda. 8r. 20 l. ára 20 kr.)

Lendvay Benjamin Der Cretinismus in der Schütt. Aus dem Ungarischen übersetzt von Moriz Wertner. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8r. 58 l. ára ?)

Libieczek Adalbert und **Allitsch August**. Durch's Polizeihaus. Volksstück. (Felsőőr. Schodisch Lajos. 8r. 33 l. ára ?)

Lichtenstein J. Mein Zeugniß. Zweite Auflage. (Hornyánszky Viktor. 8r. 15 l. ára 20 kr.)

Lichtenstein J. Die Liebe und die Bekehrung. Ein sehr ernstes Wort zu sehr ernster Zeit. II. Auflage. (Hornyánszky Viktor. 8r. 39 l. ára 30 kr.)

Liebesperlen. Mit Illustrationen. (Grimm Gusztáv. 8r. 96 l. ára 90 kr.)

Liebleitner Johann. Kleines ungarisch-deutsches Wörterbuch. Die zum Sprechen nothwendigsten Haupt-, Eigenschafts- und Zeitwörter für fleissige Schüler zusammengestellt. Achte vermehrte Auflage. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 32 l. ára 10 kr.)

Liebleitner Johann. Ungarische Sprachlehre mit Übungsbeispielen für die oberen Classen der Schulen mit deutsch-ungarischer Unterrichts-Sprache. 5. vermehrte Auflage. (Pozsony. Stampfel Károly. 8r. 124 l. ára 45 kr.)

Lord Josef. Culturhistorische Reminiscenzen. I. Theil. (Pozsony. Stampfel, Eder és társa nyomdája. 8r. 175 l. ára 40 kr.)

Madách Emerich, Die Tragödie des Menschen. Dramatisches Gedicht. Aus dem Ungarischen übersetzt von Andor Sponer. (Késmárk. Sauter Pál nyomdája. 8r. 228 l. ára ?)

Mayer Maritta. Ein Cypressenzweig auf das Grab eines todten Königs. Historische Skizze. (Brassó. Alexi nyomdája. 8r. 20 l. ára ?)

Milleker Felix. Geschichte der kön. Freistadt Werschetz. I—II. Band. Herausgegeben aus Anlass des tausendjährigen Bestandes von Ungarn, vom Municipal-Ausschusse der k. Freistadt Werschetz. (Versecz. Wettel és Veronits nyomdája. 8r. XIII, 334, 398 l. három térképpel, ára ?)

Milleker Felix. Der Werschetzer Männer-Gesangs-Verein in seiner Vergangenheit und Gegenwart (1861—1886). (Versecz. Kirchner özvegyének nyomdája. 8r. 67 l. ára ?)

Millo. Festspiel zur Feier des dritten August 1887. (Légrády testvérek nyomdája. 8r. 6 l. ára ?)

Mittheilungen vom Observatorium des kön. Polytechnicum in Budapest. Herausgegeben von Josef Bártfay. (Kiadó. 8r. 45 l. ára ?)

Mittheilungen des kön. ung. Ministeriums für Ackerbau, Industrie und Handel. Monatsheft. Auszug aus dem amtlichen Wochenblatte «Közgazdasági Értesítő». III. Jahrgang. III—IV. Heft. (Pesti könyvnyomda-részvénytársulat. 8r. 109—210 l. ára ?)

Mittheilungen aus dem Jahrbuche der kön. ungarischen geologischen Anstalt. VIII. Band. 1—6. Heft. (L. Halaváts Julius.)

Mócsy Anton, **Petrovác Josef** und **Schultz Em**. Erstes Lese-, Real- und Sprachbuch für den 3. und 4. Jahrgang der kath. Volksschulen Ungarns. I—II. Jahrg. In deutscher Bearbeitung von Schultz. (Szent-István-társulat. 8r. 200 l. 30 kr., 202 l. 30 kr.)

Nendtvich Carl Maxm. Die Zurendorfer Wahl am 17. Juni 1887. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8r. 12 l. ára ?)

Ney Fr. Anleitung zur Erlernung der ungarischen Sprache für den Schul- und Privat-Unterricht. Nach H. G. Ollendorfs Methode in sechs Monaten eine Sprache lesen, schreiben und sprechen zu lernen. 25. bedeutend verbesserte Auflage. (Lampel Róbert. 8r. XII, 512 l. ára 1 frt 80 kr.)

Onkel Ludwig. Nationales Bilderbuch. Bilder und Verse zur Unterhaltung und Belehrung. (Szentes. Stark Nándor. 4r. 11 l. ára 50 kr.)

Pávai Vajna G. Über das Antifebrin. (Különlenyomat a pozsonyi természetvizsgáló és orvosi egyesület 1887. évi közleményeiből. Pozsony. Heckenast Gusztáv utódai. 8r. 48 l. ára 50 kr.)

Pelzeln Julius und **Madarász Julius** unter Mitwirkung von **Ludwig Lorenz.** Monographie der Pipridae- oder Manakin-Vögel. I. Lieferung. (Franklin-társulat nyomdája. 4r. 14 l. ára ?)

Philipp J. Leitfaden für den Unterricht in der Geographie. Für die IV., V. und VI. Klasse der Volks-Schule. 3. Auflage. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8r. 62 l. ára ?)

Pittel Adolf und **Viktor Brausewetter.** Praktische Anleitung zur Projectirung und Ausführung von Beton-Abzugscanälen. (Pozsony. Heckenast G. utóda. N. 8r. 48 l. ára 80 kr.)

Revanche-Geschichten. Aus dem Französischen übersetzt von Armin Schwarz. Mit zahlreichen Illustrationen. (Grimm Gusztáv. 8r. 110 l. ára 1 frt.)

Rokos J. Chronologisch-übersichtliche Darstellung der zehn wichtigsten Epochen der Weltgeschichte seit den Kreuzzügen. 3—13. Heft. (Pozsony. Drodtleff Rezsó. 8r. 81—603 l. egyes füzet ára 30 kr.)

Rokos J. Chronologisch-übersichtliche Darstellung der zehn wichtigsten Epochen der Weltgeschichte seit den Kreuzzügen. Mit der typogr. Karte von Jerusalem zur Zeit Jesu Christi. I. Halbband. (Pozsony. Drodtleff R. 8r. 464 l. ára 3 frt.)

Roth Johann. Aus trüber Zeit. Bilder aus der Geschichte des Hermannstädter ev. Capitels A. B. 1600—1607. (Nagyszeben. Krafft W nyomdája. 8r. 94 l. ára ?)

Schiefner Th. Eug. Ramie (Urtica), deren Cultur und Bedeutung für Österreich-Ungarn. (Deutsch M.-féle nyomda. 8r. 23 l. ára ?)

Schillerwein Ignaz. Die österr.-ungarischen Zollgesetze, dargestellt auf Grundlage der Zoll- und Staatsmonopolordnung und der gegenwärtig in Kraft stehenden Zoll-Manipulations- und Verrechnungsvorschriften. (Magyar-Hradisch. Kračelik Lipót. N. 8r. XX, 758 l. ára 5 frt.)

Schlick Josef. Deutsches Sprachbuch mit Übungsaufgaben. I. Theil, für die 2. Volksschulklasse. 2. Auflage. (Pozsony. Stampfel K. 8r. 52 l. ára 15 kr.)

Schönkirch. Die Wildschützen. Schwank. (Pozsony. Stampel, Eder és társa. 8r. 68 l. ára ?)

Schuster Fr. Fr. Predigt zum Festgottesdienste des Schelker evang. Zweigvereins der Gustav Adolf-Stiftung in Baaszen bei Mediasch in Siebenbürgen am 29. Juni 1887. (Nagy-Szeben. Krafft nyomdája. 8r. 8 l. ára ?)

Schwicker J. H. Deutsches Stilbuch. Zum Gebrauche an Gymnasien. Real- und Bürgerschulen. I. Theil. 3. verbesserte (Titel) Auflage. (Lampel Róbert. 8r. VI, 117 l. ára 64 kr.)

Schwicker J. H. Ugyanaz. II. Theil. 3. (Titel) Auflage. (Lampel R. 8r. 215 l. ára 1 frt 20 kr.)

Schwicker J. H. Geographie von Ungarn, mit einem kurzen Abrisse der allgem. Geographie. Für Volksschulen bearbeitet. 9. verbesserte (Titel) Auflage. (Lampel R. 8r. 92 l. ára 40 kr.)

Seidel Paul. Die bürgerlichen Rechte und Pflichten. In kurzer Darstellung für Volksschulen. 5. (Titel) Auflage. (Lampel Róbert. 8r. 30 l. ára 24 kr.)

Sigmund Desiderius. Die Einführung des Branntweinmonopols in Ungarn und die hiedurch zu gewärtigenden staatsfinanziellen Erfolge. (Pesti Lloyd társ. nyomdája. 8r. 69 l. ára ?)

Simor Johannes. Die an Seine Heiligkeit Papst Leo den XII. aus Anlass seines fünfzigjährigen Priesterjubilaeums gerichtete Adresse der Katholiken Ungarns. (Athenaeum r. társ. nyomdája. 8r. 12 l. ára ?)

Staub M. Die aquitanische Flora des Zsilthales im Comitate Hunyad. Mit 27 lithogr. Tafeln. (Mittheilungen aus dem Jahrbuche der k. ung. geol. Anstalt. VII. Band. 6. Heft. Kilián Frigyes. 8r. 221—417 l. ára 2 frt 80 kr.)

Száva Gregor. Kurort Előpatak. Im Auftrage der Genossenschaft der Eigenthümer des előpataker Heilbades. (Brassó. Alexi nyomdája. 8r. 18 l. ára ?)

Szenes Sigismund. Bericht über Prof. dr. Julius Böke's Ambulatorium für Ohrenkranke im Rochusspital im Jahre 1886. Archiv für Ohrenheilkunde. (Separatabdruck. 55—62 l. 8r.)

Szirmai Josef, Klein Leopold, Mayer Adolf. Das dritte Schuljahr. Deutsches Lesebuch für die israelitischen Volksschulen Ungarns. (Franklin-társulat. 8r. 158 l. ára ?)

Szirmai Josef, Klein Leopold, Mayer Adolf. Das III—IV. Schuljahr. Deutsches Lesebuch für die Volksschulen Ungarns. II. Auflage. (Franklin-társ. 8r. 151, 243 l. ára ?)

Teleszky Stefan. Entwurf des ungarischen Erbrechts, verfasst und auf Grund der im Justizministerium gepflogenen Berathungen umgearbeitet. Im Auftrage des k. ung. Justizministeriums übersetzt und mit einer Einleitung versehen von Theodor Kern. (Légrády testvérek. 8r. XX, 138 l. ára ?)

Unterhaltendes und Belehrendes. Ein Lesebuch für den siebenbürgisch-sächsischen Landmann Herausgegeben von der Oberverwaltung des siebenbürgisch-sächsischen Landwirthschaft-Vereines. II. (Nagy-Szeben. Drottleff József nyomdája. 8r. 104 l. ára ?)

Unterrichtswesen, Das ungarische, in den Studienjahren 1884—1885 und 1885—1886. Auszug aus dem XV. Jahresbericht des kön. ung. Ministers für Cultus und Unterricht. (Budapesti egyetemi könyvnyomda. nagy 8r. 304 l. ára ?)

Urbanic Karl. Geschichte der Bocche di Cattaro mit besonderer Be-

rücksichtigung der beiden Insurrections-Kriege in den Jahren 1869 und 1881/2. (Zágráb. Kúgli és Deutsch. 8r. 136 l. ára 1 frt 50 kr.)

Verzeichniss der Kronstädter Zunft-Urkunden. Festschrift gelegentlich des Gewerbetages und der Gewerbe-Ausstellung zu Kronstadt im August 1886. (Brassó. Krafft W. nyomdája. 8r. 53 l. ára ?)

Veszter Emerich. Programmrede des Abgeordneten-Candidaten — gehalten zu Ung.-Altenburg und Wieselburg am 30. Mai 1887. (Magyar-Óvár. Czéh Sándor-féle nyomda. 8r. 34 l. ára ?)

Vorschrift, betreffend den Landsturm in den Ländern der ungarischen Krone. Amtliche Übersetzung. (Magy. kir. államnyomda. 8r. 165 l. ára ?)

Vorschrift, Durchführung, zum Landsturm-Gesetz für die Länder der ungarischen Krone. Mit Noten versehene Volksausgabe. (Commentirte Ausgabe der wichtigsten ungarischen Landesgesetze Nr. 2. Pozsony. Stampfel K. 8r. 66 l. ára 25 kr.)

Vorschrift, Ministerial, mit Bezug auf den Landsturm. Mit ergänzenden Verordnungen, ausführlichen Erklärungen und Anmerkungen. (Lampel R. 8r. 108 l. ára 25 kr.)

Welt, Galante. Mit Illustrationen. (Grimm Gusztáv. 8r. 99 l. ára 90 kr.)

Wiener Péter. Rechenbuch. Beispiel-Sammlung für Schüler der I—VI. Elementar-Classe. Nach Emericzy és Kárpáti számtani példatár. I—IV. Heft. (Dobrowsky és Franke. 8r. 18, 28, 29, 57 l. ára 15, 10, 10, 16 kr.)

Wolff J. Deutsches Lesebuch für die Elementar-, Bürger- und höheren Volksschulen der ev. Landeskirche A. B. in Siebenbürgen. IV. Theil. (Nagy-Szeben. Krafft W. nyomdája. 8r. 336 l. ára ?)

Wort, Ein, vor den Wahlen. (Temesvár. Csanádegyházmegyei nyomda. 8r. 21 l. 30 kr.)

Wosinsky Mauritius. Das prähistorische Schanzwerk von Lengyel, seine Erbauer und Bewohner. I. Heft. (Kilián Frigyes. n. 8r. 69 l. és 24 tábla, ára 3 frt.)

Záray Karl. Schankregale. Sammlung sämmtlicher auf die Ausübung des Schankrechtes und des Handels mit Spiritus. Wein, Bier, Liqueur und sonstigen Spirituosen bezüglichen bis 1887 erschienen in Ungarn, Siebenbürgen und in den ehemaligen ung. Militärgrenze rechtsgiltigen Gesetze und kön. ung. ministeriellen Verordnungen und Aufklärungen. IV. Auflage. (Pécs. Valentin Károly. 8r. 71 l. ára 1 frt.)

Záray Karl. Kaufmännischer Selbstadvokat. Sammlung sämmtlicher, die Kaufleute Ungarns betreffenden Landesgesetze und ministeriellen Verordnungen. (Pécs. Valentin Károly fia. 8r. 176 l. ára 1 frt 20 kr.)

Zimmermann Franz. Das Archiv der Stadt Hermannstadt und der sächsischen Nation. (Nagy-Szeben. Levéltár. 8r. 115 l. ára ?)

Bahéry Josef. Kostolná pieseň k slávnosti 50-ročného kňazstva Jozefa Horvátha farára mestečká Murány 4. dec. 1887. (Turócz-Szentmártoni részvénynyomda. 2r. két l. ára ?)

Bárány Ignác. I—II—III. čítanka pre II—III. triedu katolíckých počiatočných škôl. Preložil Josef Zelliger. Az I. rész. IV. kiadás. (Szt-István-társ. 8r. 116, 52, 259 l. ára ?)

Bedő Albert. Horár alebo základy lesníctva v otázkach a odpovedách. Preložil Ján Kabina. I—II sväzok. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8r. 292 l. ára 1 frt 50 kr.)

Bende Emerik. Arcipastierska reč, ktoru pri slávnostnom zanjati biskupskej stolice — biskup Baňsko-Bystrický ku svojim milým veriacim v Kristu držal v B.-Bystrici dňa 25. Mája 1887. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8r. 7 l. ára ?)

Bibliotéka, Románová. Redaktor Gustav Izák. Dielu II. Sošit 3—5. Nový zemský pán. Román od Mórica Jókai. (Turócz-Szent-Márton. 8r. Moškóci Fr. 97—207, 32 l. egyes füzet ára 30 kr.)

Cítanka, Druhá. Národné vyučovanie pre srednie triedy počiatocných ev. a. v. škol. II. vydanie. Vydal zvolenský seniorát. (Besztercebánya. Turócz-szent-mártoni részvénynyomda. 8r. 262 l. ára ?)

Czambel S. Príspevky k dejinám jazyka slovenského. I. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8r. 130 l. 80 kr.)

Gróó Ludvik Géza. Počtové príklady pre slovenské národné školy. I—IV trieda. (Besztercebánya. Szerző. 8r. 64 l. 15 kr., 20 l. 10 kr., 36 l. 12 kr.)

Jókai Maurus. Romantické obrázky z dejepisu uhorska. I. Sväzok. 2. Sošit. Patričnosť riadnych údov na rok 1887. V. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8r. 81—424 l. 1 frt 20 kr.)

Katechismus pre počiatocníkov. (Szent István-társulat. 8r. 44 l. 9 kr.)

Katechismus. Malý. pre obesené školy. (Szent István-társulat. 8r. 96 l. 12 kr.)

Kmeti Ján. Malý modlitelník pre ľudové školy. II. vydanie. (Liptó-Szent-Miklós. Liptói ev. á. h. esperesség. 8r. 24 l. ára ?)

Kniha zázrakov, s 152 obrazmi. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 252 l. ára 40 kr.)

Knižnica, Lúdová. 2—3. Nedelné večierky. Rozprávky pre Slov. ľud. (M. k. közművelődési tót egylet. 8r. 47., 71 l. ára ?)

Kuttner Alexander. Kratky zemepis so zoláštnym ohľadom na uhorsku krajinu. Osmeopravené vydanie. (Lampel R. 8r. 60 l. 36 kr.)

Pavlova stara sviraljka ili «zavičaju, slatki zavičaju». Pripovetka za narod. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8r. 168 l. ára ?)

Philadelphý Moric. Historia stavby nového evanjelického chrámu Nemecko-Lupčianskeho od roku 1881—1887. (Turócz-szentmártoni részvénynyomda. 8r. 32 l. ára ?)

Piesne k blahoslawenej pane Marii. (Turócz-szentmártoni részvénynyomda. 8r. 23 l. ára ?)

Pořadek svaté Passie, jako v Neděli Kwětnau, ve Veliký Pátek v cirkví evanjelické slovenské v Pressporku před oltářem čteno bývá. Nové vydání. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8r. 54 l. ára ?)

Sasinek Fr. V. Umučenie Pana našeho Ježiša Krista. Vydal Fr. Richard Oswald, kňaz ostrihomskeho arcibiskupstva. Diel I. Hora olivová a zahrada gethsemanská. Diel II. Jerusalem. (Tepla p. Bélabánya. 8r. 128, 15 pl. ára 1 frt 10 kr. és 1 frt 20 kr.)

Sasinek Fr. V. Umučenie pána nášeho Ježiša Krista. Vydal Fr Richard Osvald. II. Diel. Jerusalem. (Szakolcza. 8r. 151 l. 1 frt 20 kr.)

Sbierka krajinských zákonov na rok 1887. Vydana uhor. kr. ministerstvom vnútra. I. Svázok. (Nagel Ottó. I—XII. 8r. IV, 1—143 l. ára 60 kr.)

Sbierka krajinských zákonov na rok 1887. Vydaná uhor. kr. ministerstvom vnútra. III. Svázok. (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8r. 309—376 l. 30 kr.)

Sbierka krajinských zákonov na rok 1887. Vydana uhor. kr. ministerstvom vnútra. II. Svázok. (XIII—XXXIV.) (Ifj. Nagel Ottó. 8r. V., 145—307 l. ára 70 kr.)

Sbierka krajinských zákonov na rok 1887. Vydaná uhor. kr. ministerstvom vnútra. I—III. Svázok. (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8r. 307 l. 60 kr., 70 kr.)

Sebesztha Karol. Čítanka pre nižšie triedy priemyselno-učnovských škôl chovancom slovenského jazyka. Olvasókönyv az iparostanoncz iskolák tót ajkú növendékei számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 119 l. ára 60 kr.)

Seidel Pavel. Obrázkový prirodopis pre národné školy. Preložil L. W. IV. náklad. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 39 l. 25 kr.)

Slavnostní posvečení nového hřbitova v dcerocirkvi sobotištské podbranč, dne 12. čerona roku 1887. (Magyar-Szakolcza. Skarnitzl József nyomdája. 8r. 18 l. ára ?)

Tóth Michal. Mravná čítanka pre náš lud. Sešit II. Nezlloreč. Z maďarského slovensky podáva M. Kollár. 2. vydánia. (Nagy-Szombat. Szent-Adalbert-egylet, ára 10 kr.)

Výklad tří prvnjch částek z katechismu Lutherowa s úvodem. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8r. 53 l. ára ?)

Záhorszky A. Spevníček pre národné školy slovenské. (Nagy-Szombat. Szent Adalbert-egylet ára 15 kr.)

Zápisnica nitranského seniorálneho evanj. aug. vyzn. konventu, odbyvaného na Brezovej, dňa 17. augusta 1887 pod predsedníctvom vznešeného p. Jána Leška, a Pavla Mudroň. (Szakolcza. Nyitrai esperesség. N. 8r. 29 l. ára ?)

Zelliger Jozef. Abecedár a prvá čítanka. Pre katolícké, počiatocne školy. (Szent-István-társulat. 8r. 64 l. ára ?)

Zpěvník ewangelický, aneb: pysné duchovnj staré i nové, s prjda-wkem modliteb. Nove wydánj. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8r. 492, 68 l. ára ?)

Zpráva cirkwe ewanjelické slowenské aug. Wyznáni v Budinpešti na rok 1888. Jubilejni kázáni 13. listopadu 1887 držel Daniel Bachat. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8r. 35 l. ára ?)

Zsámbokréthy Lud. Lad. Summa dějin cirkwe ewanjelisté r Uhrách. (Puchó. Szerző. 8r. 37 l. ára 15 kr.)

Bojevi crnogoraca s turcima. (Újvidék. Popovics M. testvérek. 8r. 71 l. ára 20 kr.)

Dera Gyorgye. Iskrice iz sv. Pisma. I. Stari zavet. (Knjige za národ. 10. Újvidék. Pajević. 8r. 78 l. ára 10 kr.)

Gjordje Kastriotić-Skenderbeg. Velika narodn. pjevanija, knjiga I—II. (Újvidék. Popovics M. testvérek. 8r. 96 l. ára 30 kr.)

Grevil A. Dosija. Roman, preveo Br. Mušicki. (Újvidék. Popovics M. testvérek. 8r. 186 l. ára 65 kr.)

Jokaj M. Bjejunac. Novela. (Újvidék. Popovics M. testvérek. 8r. 61 l. ára 25 kr.)

Kenig. Neven cveče. I. Nachida. Orlovo gnjezdo Čioda. Pripovetke za djecu, posrbio. Čika Steva. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 8r. 40 l. 4 kr.)

Knjige za národ, izdaje «Matica Srpska». Sveska 10—11. (L. Dera Gyorgye, Nesković Mita, Petrovič.)

Koljević S. Biblijske pripovetke iz staroga i novoga zaveta za III. razred narodnih škola. (Zombor. Karakašević Milivoj. 8r. 62 l. ára 20 kr.)

Nešković Mita. Roditelji i školá. (Knjige za národ. 11. Újvidék. Pajević. 8r. 62 l. ára 10 kr.)

Pekrović M. O munji i gromu. (Újvidék. Pajević A. 8r. 64 l. ára 10 kr.)

Petrović M. Kako se negyje svilena buba. (Knjige za národ. Sveska 13. Újvidék. Pajević A. 8r. 61 l. ára 10 kr.)

Ruváráé Ilárlon. Šta se i kako se i s koje se strane dosle pokušavalo, da se i kod nas osnuje Seminarija za kandidate s vešteničkog reda? (Preštampano iz «Glasa I stine» za godinu 1886 i 1887. Újvidék. Pajević nyomdája. 8r. 50 l. ára 30 kr.)

Bartuš Fr. Četnajst najljepših priča i narodnih pripoviedaka. Sa 5 bojadisanih slika. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 56 l. ára 30 kr.)

Bartuš Fr. Dvanajst najljepših i narodnih pripoviedaka. Sa 4 bojadisanih slika. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 49 l. ára 30 kr.)

Bartuš Fr. Zanimive i zabavne priče. Sa 18 bojadisanih slika. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 192 l. ára 1 frt.)

Basariček Stj. Šaljive narodne pripoviedke za mladež. (Zágráb. Deutsch és Kugli. 8r. 82 l. ára 40 kr.)

Biblioteka, Hrvatska, br. 26—27. (L. Petrovič — Petófi.)

Bourdon M. Agata ili prva sveta pričest. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 16r. 198 l. ára 35 kr.)

Broz Ivan. Crtiće iz hrvatske književnosti. Knjiga I. (Zágráb. Horvát Matica. 8r. 167 l. ára 1 frt 50 kr.)

Budmani P. Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 1—240 l. ára 3 frt.)

Cícero, Izbor iz njegovik djel: Dio I—III, V. Životopis Ciceronov i uvode u gorove, napisao prof. Dr. Marković. (Pisci grčki i rimski. Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. XXVII, 65; V, 40; IV, 12; X, 56 l. ára 30, 18, 20, 30 kr.)

Divković M. Oblici hrvatskoga jezika za srednje škole. Drugo izdanje. (Zágráb, Fiedler H. 8r. 104 l. ára 50 kr.)

Dobrilović A. Zemljopis za niže razrede srednjih skola. Prvi tečaj. Počeci zemljopisa. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 49 l. ára 35 kr.)

Dočkal J. Geologija i Mojsijev Hexaameron. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 97 l. ára 50 kr.)

Draženović J. Iskrice. (Zengg. Luster H. 8r. 96 l. ára 40 kr.)

Drizhal J. Geometrija za male gimnazije. Pohrvatio Iv. Pexider. II. dio. Treće izdanje. (Zágráb. Fiedler H. 8r. 110 l. ára 70 kr.)

Eckmann Chatrian. Prijan Fric. Preveo M. Grlović. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 191 l. ára 50 kr.)

Fischer Ludovik. Duhovná ráná, áli mulitvená i pesmená knigá zá kátoličánsčija nárud. (Temesvár. Csanádegyházmegyei nyomda. 8r. 590 l. 1 frt 20 kr.)

Frangeš J. Način za očuvanje vinograda od tršne uši. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 16 l. ára 20 kr.)

Gall Josip. Poputnina mladu i neizkusnu kroz društvo i život. (Zágráb. Mučnjak és Sentfleben. 8r. 178 l. ára 60 kr.)

Gjalski Ksaver J. U noći. Svagdašnja poviest iz hrvatskoga života. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 433 l. ára 1 frt 50 kr.)

Gundulić Ivan. Osman s pjevanjima XIV. i XV. Ivana Mažuranića. Priredio izdanje Ivan Broz. (Zágráb. Albrecht Fiedler. 8r. 448 l. ára 1 frt 30 kr.)

Gundulić Ivan. Suze sina razmetnoga. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 70 l. ára 40 kr.)

Harambašić A. Ružmarinke. Četvrto izdanje. (Zágráb. Mučnjak és Sentfleben. 8r. 64 l. ára 35 kr.)

Harambašić A. Tugomilke. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 136 l. ára 1 frt.)

Herodot. Izvadak iz poviesti. Uvod napisao Dr. A Musić. (Pisci grčki i rimski. Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. VIII, 84 l. ára 80 kr.)

Horatius Flaccus. Carmina selecta. Uvod napisao Dr. Fr. Maixner. (Pisci grčki i rimski. Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. VIII, 206 l. ára 60 kr.)

Hrvatski Zakoni. Knjiga VII. Trgovački i mjenbeni zakon. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 264 l. ára 1 frt 50 kr.)

Hrvatski Zakoni. Knjiga VIII. Šumski zakoni i zakoni o lovu. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 194 l. ára 1 frt.)

Jesikina prva molitva. Prevod s Engleskog. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 41 l. ára ?)

Jovanović Jovan. Odabrane pjesme. Priredio M. Šrepel. Sa slikom pjesnikovom. (Zágráb. Kugli és Deutsch, 16r. 124 l. ára 60 kr.)

Kačić-Miošić O. A. Razgovor ugodni naroda slovinskoga. Treće s 38 slika urečeno izdanje. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 16r. 864 l. ára 1 frt.)

Kapetanović Ljubušak. Narodno blago. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 460 l. ára 1 frt 50 kr.)

Kauer A. Kemija za niže razrede srednjih učilišta. Po sedmom nje-mačkom izdanju izradio G. Pexider. Sa 24 slike. (Zágráb. Országkormányzó-ság. 8r. 214 l. ára 1 frt.)

Kirin Josip. Razvitak hrvatskoga pučkoga školstva. (Zágráb. Kugli és Deutsch. N. 8r. 68 l. ára 30 kr.)

Kišpatić M. Kuci. Prirodopisne crtiće. Knjiga I. Sa 76 slike. (Zágráb. Horvát Matica. N. 8r. 263 l. ára 2 frt.)

Klaić V. Povjestnica srednjega vieka za niže razrede srednjih učilišta. II. popravljeno i pokraćeno izdanje. (Zágráb. Ország kormányzóság. 8r. 198 l. ára 70 kr.)

Knežević O. Antun. Carsko-turski namjestnici u Bosni i Ercegovini god. 1463—1878. (Zengg. Luster H. 8r. 93 l. ára 30 kr.)

Korlević A. Popis raznokrilih rilčara (Rhyncheta heteroptera) okolice riečke. Preštampano iz «Glasnika hrv. naravoslovnoga društva». II. godina. (Zágráb. 8r. Zavod «Narodnih Novina». 12 l. ára ?)

Kružić Franpl. Uzorak gospodarskih gradjevinah. Konjušnice za veći i manji posjed. Sa 1 tablom i 22. slika. (Zágráb. Deutsch és Kugli. 8r. 17 l. ára 30 kr.)

Kucanje spasitelja na vrati čovečiji. (Veroispovestne knjige br. 8. 47 l. 3 kr.)

Kukuljević Jakčinski Iván. Poviest porodice Draškovića Trakošćanskih. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 56 l. ára 50 kr.)

Kukuljević Jakčinski Iván. Glasoviti Hrvati prošlih vjekova. (Zágráb. Horvát Matica. 8r. 268 l. ára 2 frt.)

Kuničić P. J. Pupiljci. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 164 l. ára 80 kr.)

Lobmayer A. Koža našega tiela. Njegovanje i kosmetika kože. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 36 l. ára 25 kr.)

Lobmayer A. Kosi i nokti. Higijenska crtica, sa slikami. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 38 l. ára 30 kr.)

Fra Marković Ivan. Gospa Sinjska s dodatkom o audjevskoj krieposti. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. VIII, 142 l. ára 60 kr.)

Fra Martić Grgo. Obrana Beograda god. 1456. (Zágráb. Deutsch és Kugli. 8r. 81 l. ára 30 kr.)

Marn F. Njemačka vježbenica i čitanka za VII. i VIII. razred viših djevojačkih skola. (Zágráb. Országkormányzóság. 8r. 262 l. ára 90 kr.)

Mažuranić Ivan. Lišće. Crtice. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 80 l. ára 50 kr.)

Miletić Stj. Diogenes, velika historička gluma u šest tableaux. Roman. napisao August Šenoa. Izdanje za tisak. (Zágráb. Deutsch és Kugli. 8r. 105 l. ára 50 kr.)

Moćnik Fr. Pouka u mjerstvu za više razrede srednjih učilišta. Prigotovio V. M. Golub. (Zágráb. Országkormányzóság. 8r. 317 l. ára 1 frt 50 kr.)

Musić A. Slovnica grčkoga jezika. (Zágráb. Országkormányzóság. 8r. 314 l. ára 1 frt 30 kr.)

Naputak o pučkom ustanku u zemljah krune ugarske. (Magyar államnnyomda. 8r. 155 l. ára ?)

Naputak za oružne častnike i puškare kr. ug. domobranstva. Sa 14 kamenotiskanih tablah. (Légrády testvérek. 8r. 197 l. ára ?)

Netolicka E. Fizika i lučba za građanske i više djevojačke učione.

Preveo F. Radić. Treći stupanj. (Zágráb. Deutsch és Kugli. 8r. 75 l. ára 40 kr.)

Njekoji spisi iz javnoga političkoga djelovanja Metela Baruna Ožegovića Belškoga i Barlašaevačkoga. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 79 l. ára 40 kr.)

Nodilo N. Religija Srba i Hrvata. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. Ára 2 frt 50 kr.)

Obrazci, odlukah, upisah i potordah ob obavljenih unosih u gruntovnih predmetih. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 88 l. ára 30 kr.)

Pappafava V. O kmetstvu osobitim obzirom na Dalmaciju i o kmetskih i težačkih odnošajih u području bivše Dubrovačke republike. — preveo Antun Šimonić. Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 83 l. ára 40 kr.)

Petrović — Petőfi. Kronikovo uže. Preveo G. Grünhut. (Hrvatska biblioteka. br. 26—27. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 108 l. ára 30 kr.)

Pisci grčki i rimski s hrvatskimi uvodi za školu izdani uz nadgled Dr. Fr. Meixnera. (L. Cicero, Herodot, Horatius, Livius, Plato, Tacitus.)

Plato, Izbor iz djela. Svezak I., II. Uvod napisao J. Adamović. (Pisci grčki i rimski. Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. XV, 57; XX, 70 l. ára 24. 24 kr.)

Prievodi grčkih i rimskih klasika. Svezak IV. Cicerona izabrani govori. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. XXXIII és 324 l. ára 1 frt 50 kr.)

Prijatelj grešnika. (Veroispovestne knjige. br. 12. König. 8r. 36 l. 2 kr.)

Priručnik. Službeni, za ugarski pučki ustanak. Uredovno izdanje. (Pallas részvénynyomda. 8r. 348 l. ára 2 frt 60 kr.)

Richmond A. Mlada mlekarica. (Veroispovestne knjige br. 11. König. 8r. 34 l. ára 2 kr.)

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Svezak 8. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 721—960 l. ára 3 frt.)

Robinzon Kruzoe. preveo Mirko Tkalec. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 4r. 36 l. ára 80 kr.)

Rousseau J. J. Emil ili ob uzgoju. Preveo Ivan Širola. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 220 l. ára 1 frt.)

Šandor-Gjalski. Pod starimi krovovi. (Zágráb. Horvát Matica. 8r. 199 l. ára 75 kr.)

Sbornik ugarsko-hrvatskih skupnih zakonah. Godina 1887. Broj 1—26. (Magyar kir. államnyomda. 4r. 108 l. ára?)

Sbornik ugarsko-hrvatskih skupnih zakonah. Godina 1887. Broj 27—40. 179—232 l. (Magyar kir. államnyomda. 4r. ára?)

Schrempf Josip. Crkveni obrednik za učitelja i orguljaša. (Pécsi lyceumi nyomda. 8r. 279 l. ára?)

Šenoa Aug. Sabrane pripoviesti. Svezak V. (Zágráb. Horvát Matica. 8r. 277 l. ára 1 frt 50 kr.)

Shakespeare W. Hamlet, tragedija u 5 čina. Preveo August Harambašić. (Zágráb. 8r. 196 l. ára 50 kr.)

Službeni priručnik za ugarski pučki ustanak. (Pallas részvénytársaság. 8r. 348 l. ára 2 frt 60 kr.)

Smrekar M. Ustav i ustroj seoskih obćina u kraljevinah Hrvatskoj i

Slavoniji. s osobitim obzirom na Dalmaciju. (Zágráb. Deutsch és Kugli. 8r. 72 l. ára 50 kr.)

Spurgion Ch. Dotyi, dobro došao! Prevod s Engleskoga. (Veroispovestne knjige 15 br. König. 8r. 18 l. 2 kr.)

Statut za šegrtske škole u Hrvatskoj i Slavoniji i propis školskih sposobnjaka na pustarah. (Zágráb. Mučnjak és Senffleben. 16r. 39 l. ára 20 kr.)

Štiglic M. Katoličko pastirsko bogoslovje. Svezak 2. (Zágráb. 8r. 472 l. ára 3 frt.)

Tacitus. Djela. Dio I. Annales. Dio II. Historiae et opera minora. Uvod napisao Dr. M. Šrepel. (Pisci grčki i rimski. Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. XXIII, 336 l. XXIII, 360 l. ára 90, 90 kr.)

Tarifa, Sveobća carinska, austro-ugarskoga carinskoga područja s dodatkom pogodovne carine i postotaka tare. Kriepostna od 1-a lipuja 1887. (Magyar kir. államnyomda. 8r. 82 l. ára?)

Tomas N. Ob uzgoju. Preveo S. Fabković. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 212 l. ára 50 kr.)

Tomić J. Sielo za zabavu i pouku za djevojčice. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 180 l. ára 40 kr.)

Tomšić L. Djetinji vrtić. Zabavno-poučno štivo dobroj djeci. Svezak III. (Zágráb. Mučnjak és Senffleben. 16r. 133 l. ára 40 kr.)

Trnski J. Šilerova pjesma o Zvonie. (Zágráb. Résvényomda. 16r. 26 l. ára 20 kr.)

Turić Gjuro. Znameniti Hrvati. Poviestne pripovjedke. Sa 10 originalnih slika. (Zágráb. Deutsch és Kugli. 8r. 102 l. ára 60 kr.)

Universalna-biblioteka, svezak 7., 8. Šiller Fr. Razbojnici, igrokaz u 5 Čina. Pohrvatío B. Breković. (Zágráb. Mučnjak és Senffleben. 8r. 120 l. ára 24 kr.)

Veber Ad. Put u Carigrad. (Zágráb. Horvát Matica. 8r. 239 l. ára 1 frt 50 kr.)

Veber J. Katekizam katoličkoga Ženitbenoga prava. II. popravljeno izdanje. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 357 l. ára 2 frt.)

Veroispovestne knjige. Naručbine se šalju Kenig. Br. 8., 11—12., 15. (Lásd Kucanje Spasitelja. Richmond. Mlada mlekarića. Prijatelj grešnika, — Spurgion.)

Vitanović J. Hrvatska čitanka za VI. razred viših djevojačkih škola. (Zágráb. Országkormányzóság. 8r. 192 l. ára 60 kr.)

Vojnović Ivo. Ksanta. (Zágráb. Horvát Matica. 8r. 196 l. ára 75 kr.)

Vulović S. Gospa od Škrpjela, Povjestne crvice o čudotvornoj slici blažene djevice od Škopjela i njenom hramu na otočiću prama Perastu. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 152 l. ára 65 kr.)

Zakon o lovu i vinogradarski red za Kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju. (Zágráb. Mučnjak és Senffleben. 16r. 28 l. ára 20 kr.)

Zemljopis za III. razred srp. nar. škola. II. izdanje. (Zombor. Kara-kašević Milivoj. 8r. 32 l. ára 12 kr.)

Ženitba i država. Pismo Luke prijatelju Marku. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. 28 l. ára 30 kr.)

Szendrei Jana. Arcydziała sztuki plastycznej v fototypach vedług sztychów oryginalnych wykonane i wydane przez Karola Divalda. Z tekstem objaśniającym —. V przekładzie Boleslava Spausty. Tom II. Zeszyt 4—12. (Budapest és Eperjes. Divald Károly. 2r. 17—55 l. 5—5 fénynyomattal. Egyes füzet ára 1 frt 20 kr.)

Abecedar sau întâia carte de cetire pentru copiiu din anul I-ii de scôlă. (Brassó. Nicola és Ciurcu. 8r. 79 l. ára 20 kr.)

Alexi Joane. Inventiatura crestinésca seau catechismu micu pentru tinerimea gr.-catolica. Editiunea VII. (Szamosújvár. Egyházmegyei nyomda. 8r. 31 l. ára ?)

Biblioteca poporală a «Tribunei». Nr. 35, 41—44. (L. Bret Harte, Goldoni, Moța, Sand, Trimbiționiu.)

Biblioteca copiilor. Editura librăriei N. J. Ciurcu. Brașov. Nr. 21. (L. Dariu, Picatura de apă.)

Bret Harte. Un idil în Roșeni. (Biblioteca poporală a «Tribunei». Nr. 35. Nagyszebeni részvénynyomda. 8r. 17 l. ára 8 kr.)

Budiu Paulu. Vocabularu latinu pentru clasa I. gimnasială după sistemul H. Perthes, în colaborare cu Stefanu Josifu și Andreiu Bârseanu. (Brassó. Zeidner H. 8r. 88 l. ára 35 kr.)

Budiu Paulu. Gramatică latină pentru clasa I. și II. gimnasială. prelucrată după sistemul lui H. Perthes, în colaborare cu Stefanu Josifu și Andreiu Bârseanu. (Brassó. Zeidner H. könyvkereskedése. 8r. 58 l. 35 kr.)

Budiu Paulu. Carte de cetire latină pentru clasa I. gimnasială prelucrată după sistemul lui H. Perthes, în colaborare cu Stefanu Josifu și Andreiu Bârseanu. (Brassó. Zeidner H. könyvkereskedése. 8r. 54 l. ára a szótárral együtt 1 frt.)

Budu Jitu. Cuvintari funebrali si iertatiuni. Tomulu II. (Szamos-Újvár. (8r. 295 l. 1 frt.)

Buteanu Joanu. Gramatică limbei române. Lucrata pe baze sintactice. (Szamos-Újvár. «Aurora»-nyomda. 8r. 474 l. ára ?)

Buteanu Joanu. Stan'a de vale cu o privire scurta la regiunea muntioru Bihoreni. Editiunea «Amiculu Familiei». (Szamos-Újvár. «Aurora»-nyomda 8r. 73 l. 40 kr.)

Catechismu pentru scolele poporale greco-catolice. Editiunea III. (Balázsfalva. Érseki papnövelde nyomdája. 8r. 104 l. ára ?)

Collectiunea legilor din anul 1887. Editiunea ministeriului reg. ung. de interne. Fasciculul I—II. (Pesti könyvnyomda-részvénytárs. 8r. 324 l. ára 60 kr.. 70 kr.)

Collectiunea legilor din anul 1887. Editiunea ministeriului reg. ung. de interne. Fasciculul III. (Pesti könyvnyomda-részvénytársulat. 8r. 325—396 l. ára 30 kr.)

Collectiunea legilor din anul 1887. Editiunea ministeriului reg. ung. de cisterne. Fasciculul I. I—XII. (Nagel Ottó. 8r. IV. 1—143 l. ára 60 kr.)

Dariu Jón. Doi frați și două surori. Intocmită pentru copii. (Biblioteca copiilor. Nr. 21. Brassó. Ciurcu. 8r. 8 l. 2 kr.)

Deganu Augustin. Curs de stupărit. (Nagy-Szeben. Szerző. 8r. 89 l. 33 ábrával, ára?)

Dimian Constantin. Stupăritul pentru economie. (Brassó. Alexi nyomdája. 8r. 154 l. ára?)

Extras din regulamentul de exercir pentru pedestrima cesaro-regeasca. Partea I. II. ediție. (Nagyszebeni részvénytymda. 8r. 90 l. ára?)

Fodor L. și Wagner A. Planimetrie constructivă pentru școlile medie. Tradusă de Josifü Hossu. Partea întâia. (Balázsfalva. Görög kath. papnevelde nyomdája. 8r. 136 l. 192 ábrával. 90 kr.)

Fodor și Wagner. Planimetrie constructivă pentru școlile medie. Tradusă de Josifü Hossu. P. I—II. (Balázsfalva. Görög kath. érseki papnövelde-nyomdája. 8r. 81 l. 103 ábrával. 60 kr., 100 l. 6 rajztáblával 90 kr.)

Geografia pentru școlile populare. Cursulu I. Edițiunea III. (Balázsfalva. Görög katolikus papnövelde-nyomdája. 8r. 48 l. ára 20 kr.)

Goldoni Carlo. Posacul bun de inimă. Comedie. Tradus de Romanescu. (Biblioteca populara a «Tribunei». Nr. 41. Nagyszebeni részvény-nyomda 8r. 77 l. 25 kr.)

Istoria prea frumosului Arghir și a prea frumoșei Elena cu pèrul de aur. (Brassó. Ciurcu. 8r. 64 l. ára?)

Moldovan Silvestru. Istoria Ungariei in legătură cu istoria universală pentru școlile populare. (Brassó. Zeidner. 8r. 66 l. 26 kr.)

Mota Joan. Croitorul și cei trei feciori. Poveste. (Biblioteca populara a «Tribunei». Nr. 42. Nagyszebeni részvénytymda. 8r. 46 l. 15 kr.)

Müller Ivan. Curs practic pentru inventarea fundamentala a limbei maghiare pentru scoale si privati. Edit. a dona imbunatatita. (Lauffer Vilmos. 8r. 212 l. ára 80 kr.)

Müller Joan. Curs practic pentru invetarea fundamentală a limbei maghiare. Edițiunea II. (Lauffer Vilmos. 8r. 212 l. ára?)

Negrutiungureanu. Esercitie practice pentru invetiarea limbei magiare. In usulu școliloru populari. Edițiunea II. (Balázsfalva. Görög kath. papnövelde-nyomdája. 8r. 112 l. 30 kr.)

Panțu Jonü C. Logofetuli. Mateni. Novelă. (Brassó. Alexi nyomdája 8r. 105 l. ára?)

Papiu J. Cuventari besericesca. Tom. IV. (Szamos-Újvár. «Aurora»-nyomda. 8r. 304 l. ára?)

Picătura de apă. Istorióră instructivă după «Organul Pedagogic». (Biblioteca copiilor. Nr. 22. Brassó. Ciurcu. 8r. 8 l. 2 kr.)

Pipos Petru. Metodica școlii populare. I. partea generala. (Arad. Egyházmegyei nyomda. 8r. 123 l. 60 kr.)

Pop Nicola. Geografia Ungariei și elemente din geografia generală pentru școlile populare. Ed. VI. (Brassó. Zeidner H. 8r. 64 l. ára?)

Popescu J. Psihologia empirică séu sciința despre suflet intre marginile observaționei. Edițiunea II. (Nagy-Szeben. Bukarest. Krafft W. nyomdája 8r. 320 l. ára?)

Popu Gavril. Istori'a biblica a testamentului vechiu, si nou. Editiunea 3. (Balázsfalva. Görög kath. papnövelde. 8r. 155 l. ára ?)

Protocolul despre sedintiele sinodului eparchiale din dieces'a romana greco-orientala a Aradului tienute in anul 1887. (Arad. Român görögkeleti egyházmegyei nyomda. 8r. 64 l. ára ?)

Resunetul. Culegere de cantece nationale pentru usul tinerimei de ambe-sexe. II. editiune. (Brassó. Ciurcu. 8r. 231 l. ára ?)

Rovinaru Paulina. Idealulu pierdutu. Novela. (Szamos-Újvár. «Amicului Familiei». 8r. 31 l. ára ?)

Sand George. Mica fadetă. Biblioteca populara a «Tribunei». Nr. 43. (Nagyszebeni részvénytnyomda. 8r. 251 l. ára 40 kr.)

Scola civila de fete cu internatu a «Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu» din Sibiiin. Monografie de S. A. (Editiunea «Cancellariei Negrutiu». Szamosújvár. «Aurora»-nyomda. 4r. 12 l. egy rajztáblával. Ára ?)

Serban Michael. Cèle optu versuri 'basericesci cu stichóvnele si tro-parele loru. Compuse in trei voci barbatesci. Opu III. (Eger. Szerző. 4r. 44 l. ára ?)

Simu Georgiu. Cordeanu Craiulu Codrului. Balada. Editiunea «Amicului Familiei». (Szamosújvár. «Aurora»-nyomda. 8r. 18 l. ára 10 kr.)

Szmigelski Victoru. Introducere in santa scriptura a vechiului si noului Testamentu. Partea I. (Balázsfalva. Érseki papnövelde nyomdája. 8r. 56 l. ára ?)

Trimbitoniu Nicola. Rusalin pöcurarul. Poveste. (Biblioteca populara a «Tribunei». Nr. 44. Nagyszebeni részvénytnyomda. 8r. 79 l. ára 22 kr.)

Tuducescu Joanü. Miculu abecedarü ilustratü in usulu scöleloru primare. Partea I. Editia a IV. (Arad. Réthy Lipót és fia nyomdája. 8r. 54 l. ára 20 kr.)

Tuducescu Joanü. Miculu abecedarü ilustratü in usulu scöleloru primare. Partea II. Editia II. (Arad. Réthy Lipót és fia aradi nyomdájától. 8r. 60, X l. ára 20 kr.)

Berczik Arpad. Histoire d'une barbe. (Nouvelle.) Publié en feuilleton par la Gazette de Hongrie et Revue Orientale. (Pallas részvénytnyomda. 8r. 16 l. ára ?)

Burchard Conrad. Rapport sur l'état de la meunerie en Hongrie rédigé à l'occasion de l'exposition nationale de Budapest de 1885. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 89 l. ára ?)

Congrés international d'anthropologie et d'archéologie préhistoriques. Comperendu de la huitieme sesssion á Budapest 1876. II. vol. 2. partie. (L. Josef Hampel.)

Hampel Josef, trouvailles de l'âge de bronze en Hongrie. (Congrés international d'anthropologie et d'archéologie préhistoriques. Compte-rendu de la huitieme session á Budapest 1876. II. vol. 2. partie. (Kilián Frigyes. n8r. XVI. 107 l. és CXXVII tábla, ára 4 frt.)

Liptai Cornél. Société anonyme d'exploitation des etrangers á Buda-

pest. Prospectus. Appel a mm. les chevaliers d'industrie etc. (Budapesti könyvnyomda. 8r. 16 l. ára 30 kr.)

Moody Andrew. Sermon in the reformed Church Budapest the 22. June 1887. Queen Victoria's Jubilee. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 8r. 8 l. ára ?)

Commercio di Trieste nel 1886. (Triest. Morterra és társa nyomdája. Kiadja a kereskedelmi és iparkamara statistikai hivatala. 2r. 194 l. ára ?)

Navigazione austro-ungarica all'estero nel 1885. Triest. L'uffizio statistico della camera di commercio e d'industria, editore Bujatti, dirigente. 4r. 139 l. ára ?)

Raccolta ufficiale delle leggi del regno. Anno 1887. Edizione del ministero dell'interno. Fascicolo II. (XIII—XXXIV.) (Nagel Ottó. 8r. V, 145—329 l. ára 70 kr.)

Raccolta ufficiale delle leggi del regno. Anno 1887. Edizione del ministero dell'interno. Fascicolo I—II—III. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8r. 404 l. ára 1 frt 60 kr.)

Acta reg. scient. vniuersitatis vng. anni 1886—87. A budapesti kir. magy. tudomány-egyetem újjáalakításának 107-ik évfordulója alkalmából 1887. május 13-án tartott ünnepe. Fasciculus II. (Egyetemi nyomda. 8r. 95 l. ára ?)

Acta reg. scient. vniuersitatis hung. budapestinensis anni 1887—88. Fasciculus I. Beszédek a budapesti kir. magy. tudomány-egyetem 1887—88. tanévi rectora és tanácsának beiktatásakor szeptember 1. (Egyetemi nyomda. 8r. 70 l. ára ?)

Acta reg. scient. vniuersitatis Claudiopolitanae Francisco-Josephinae anni 1886—87. Fasciculus III. 1887—88. Fasc. I. Beszédek a kolozsvári m. kir. tudomány-egyetem 1887. május 28-iki pályadíj-kiosztási ünnepélyén és a tanév megnyitása alkalmából 1887. szeptember 11-én. (Kolozsvár. Ajtai K. Albert nyomdája. 8r. 124, 85 l. ára ?)

Bubics Sigismundus. Allocutio quam s. cassoviensis ecclesiae episcopus occasione canonicae suae in sedem episcopalem introductionis ad clerum dioecesanum in Vigilia s. Andreae habuit anno 1887. (Athenaeum r. társ. nyomdája. n8r. XI l. ára ?)

Ciceronis orationes selectae. Scholarum in usum edidit Hermanus Nohl. Vol. III. De imperio Cn. Pompei oratio. In L. Catilinam orationes. IV. (Lampel R. 8r. XVI, 65 l. ára 35 kr.)

Encomium apotheosis in honorem jubilaei L. sacerdotalis Leonis papae XIII. oblata per societatem litterariam s. Pauli alumnorum seminarii eppalis dioecesis quinque-ecclesiensis. a 1888. 1. januarii. (Pécs. Lyceumi nyomda. 4r. 11 l. ára ?)

Grosz Josephus. Introductio in libros sacros Novi Testamenti. Editio III. (Temesvár. Csanádegyházmegyei nyomda. 8r. 165 l. ára ?)

Herodoti epitome sive loci ex Herodoti libris excerpti. In usum scholarum cöllegit et lexico hungarico instruxit Stephanus Dávid. (Laufer Vilmos. 8r. VIII, 132 l. ára 70 kr.)

Homeri Iliadis carmina. Edidit Aloisius Rzach. Pars prior. Lib. I—XII. (Lampel R. 8r. XXII, 296 l. ára 80 kr.)

Litterae circulares ad clerum archidioecesis coloczensis et hacsensis anno 1887. (Kalocsa. Malatin Antal nyomdája. 4r. 133 l. ára ?)

Livius. Ab urbe condita libri I., II., XXI. XXII. i odabrani dielovi iz III., IV. i VI. knjige. Uvod napisao V. Dukat. (Pisci gréki i rimski. Zágráb. Kugli és Deutsch. 8r. IX, 258 l. ára 85 kr.)

Popu Joann. Comparatio ethicae catholicae ad ethicam protestanticam, rationalisticam illamque antiqui testamenti. (Szamosújvár. Egyház-megyei nyomda. 8r. 188 l. ára ?)

Schlauch Laurentius. De nonnullis agendis cleri. Sermo pastoralis quem episcopus magno-varadiensis latini ritus occasione canonicae suae in sedem episcopalem introductionis ad clerum dioecesanum habuit. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8r. 34 l. ára ?)

Schmidt Guilielmus. Romano-catholici per Moldaviam episcopatus et rei romano-catholicae res gestae. (Athenaeum részvénynyomda. 8r. 164 l. ára ?)

Schmidt Guilielmos. Romano-catholici per Moldaviam episcopatus et rei romano-catholicae res gestae. Hungarica regia scientiarum Academia patrocinante. (Kilián Frigyes. 8r. 164 l. ára 3 frt.)

Ziehen Julius. Ephemerides Tullianae rerum inde a XVII. m. Martii, 49 a. Chr. usque ad IX. m. Augusti 48 a. Chr. gestarum. (Franklin-társulat nyomdája. 8r. 58 l. ára ?)

HAZÁNKAT ÉRDEKLŐ KÜLFÖLDI MUNKÁK.

Adressbuch der k. freien Stadt Hermannstadt und deren Umgebung, sowie der Städte Broos, Mediasch und Mühlbach. Herausg. vom Hermannstädter Bürger- und Gewerbe-Verein. IV. Jahrg. (Bécs. Graesser Károly. 8r. 228 l. ára 80 kr.)

Adressbuch für den Buch-, Kunst-, Musikalienhandel und verwandte Geschäftszweige der österreichisch-ungarischen Monarchie, mit einem Anhang. Oesterr.-ung. Zeitungs-Adressbuch. Herausg. von Moritz Perles. 1887. XXII. Jahrg. Mit dem lith. Bildnisse von Wilhelm Frick. (Bécs. Perles Mór. N. 8r. IV, 247 l. ára 2 frt 60 kr.)

Armeekalender, Illustrierter österr.-ungar., für das Jahr 1888. Herausg. von der Armee- und Marinezeitung. III. Jahrg. (Bécs. Seidel L. W. és fia. 8r. 360 l. ára 1 frt 50 kr.)

Asbóth, Johann. Bosnien und Herzegowina. Reisebilder und Studien. Mit 35 ganzseitigen und 187 Text-Illustrationen nach Aufnahme des k. k. Oberlieutenants C. Meinzil; Originalphot. der Kunsthandlung Königsberger in Serajevo, 1—3. Abthg. (Bécs. Hölder Alfréd. 8r. 1—80, 81—160, 161—256 l., egy-egy ára 1 frt 50 kr.)

Bathory et Possevino. Documents inédits sur les rapports du Saint-siège avec les Slaves. Publiés et annotés par P. Pierling. (Páris. Leroux Ernest. 8r. 258 l. 11 márk.)

Beiträge zur Palaeontologie Oesterreich-Ungarns und des Orients.

Herausgegeben von E. v. Mojsisovics und M. Neumayr. Band VI. Heft 1—2. (L. Max Schlosser.)

Beniczky-Bajza Helene. Sie ist es! Roman aus dem High-life. Autorisirte Uebersetzung von Oscar von Krücken. Mit einer Charakteristik der Verfasserin von Ludwig Hevesi. (Bécs. Konegen Károly. 8r. XV, 294 l. ára 1 frt 50 kr.)

Beniczky-Bajza Lenke. Bei verschlossenen Thüren. Roman. Einzig autorisirte Uebersetzung aus dem Ungarischen von Adolf Kohut. (Lipsee-Reudnitz, Schmidt Oswald. 8r. 243 l. ára 3 márka.)

Berczik Árpád. O Julius! Lustspiel. Uebersetzung aus dem Ungarischen von Adolph Kohut. (Lipsee-Reudnitz. Schmidt Oswald. 8r. 87 l. ára egy márka 50 fillér.)

Bermann Moritz. Oesterreich-Ungarn im 19. Jahrhundert. 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11. Lieferungen. (Bécs Anger Gilbert. 8r. 101—128, 128—160, 161—192, 193—224, 225—256, 257—288, 289—320, 321—352 l. egy-egy füzet ára 20 kr.)

Bibliothek der Gesamtlitteratur des In- und Auslandes. Druck und Verlag von Otto Hendel. Halle a. S. No. 134—135—6. Ungarisches Novellenbuch. I—III. Bd. Schecken u. Falbe von A. Petöfi. Fortunatus von M. Jókai. Der Sonderling von Helene Beniczky-Bajza. Der Rosenkranz von Gregor Csiky. Martha Timar von K. Mikszáth. (31, 43, 56 l. egyes füzet ára 24 fillér. 8°.)

Bibliothek der Gesamtlitteratur des In- u. Auslandes. No. 193—195. Ungarische Lyrik von Alex. Kisfaludy bis zur Gegenwart, nebst biographischen Anmerkungen und einer Skizze des magyarischen Schriftenthums von D. Hack. (Halle a. d. S. Hendel Ottó, 8r. XXXIV, 150 l. 75 fillér.)

Bondi. Hebräische Fibel für den Schulunterricht. VI. Auflage. (Pohlitz. Morva-sziléziai izrael. tanítóegylet. 8r. 32 l. 16 kr.)

Bondi E. Limude Schaáschuim. Practischer Lehrgang zur Erlernung der hebräischen Sprache für die isr. Volksschulen. 4. Auflage. (Bécs. Schlesinger könyvkereskedése. 8r. 64 l. 22 kr.)

Brennerei-Kalender, Oesterreichisch-ungarischer für das Jahr 1888 10. Jahrg. (Bécs. Perles Mór. N. 16r. 100 l. ára kötve 1 frt 60 kr.)

Bunzl Carl. Die Währungsfrage in Oesterreich-Ungarn. (Bécs. Hölde Alfréd. 8r. 83 l. ára 1 frt.)

Causticus. Ein Cabinetstück ungarischer Volkswirtschaft. (Klagenfurt. Kleinmayr Ferdinand. 8r. 27 l. 40 kr.)

Chronik. Volkswirtschaftliche, von Oesterreich-Ungarn. III. Jahrgang 1887. 1. Heft. 1. Jänner bis 1. Juli. Herausgegeben von Em. Blau. (Bécs. Manz-féle cs. és kir. udvari és egyetemi könyvkereskedés. 8r. XV, 159 l. 1 frt.)

Chyzer-Kornel. Die namhafteren Kurorte und Heilquellen Ungarns und seiner Nebenländer. Im Auftrage des k. ung. Ministers für Cultus und Unterricht. (Stuttgart. Enke Ferdinand. 8r. 231 l. 30 fényképészeti táblával és egy térképpel, ára 6 márka.)

Compass. Finanzielles Jahrbuch für Oesterreich-Ungarn. Gegründet v. Gustav Leonhardt. 1887. Herausg. v. S. Heller. 21. Jahrg. (Bécs. Hölde Alfréd. 8r. XXXI, 1042 l. ára 5 frt.)

Conducteur, Der. Officielles Coursbuch der öst.-ung. Eisenbahnen. Fahrpläne der öst.-ung. Eisenbahn-, Post- und Dampfschiffcourse nebst den wichtigsten Eisenbahnverbindungen des Auslandes. XVII. Jahrg. 1887. jan., dez. (Bécs. Waldheim R. 8r. 292 l., 294 l., 294 l., 294 l., 335 l., 340 l., LXXVII és 340 l., LXXVII és 340 l. egy-egy f. ára 50 kr)

Dóczi Ludwig. Letzte Liebe. Schauspiel. (Lipsee. Klinkhardt Julius. 8r. 207 l. 2 frt.)

Eisenbahn-Kalender für Oesterreich-Ungarn 1888. XI. Jahrgang. (Bécs. Perles Mór. 16r. 230 l. naplóval, ára 1 frt 20 kr.)

Feldzüge des Prinzen Eugen von Savoyen. Herausg. von der Abtheilung für Kriegsgeschichte des k. k. Kriegsarchivs. XII—XIII. Band. Spanischer Successionskrieg 1710—11. Nach den Feldacten bearbeitet von Carl Hipssich und Friedrich Mühlwerth-Gärtner. (Bécs. Cs. k. táborkar. 8r. XVIII. 631, 467 l. öt térképpel. 550, 168 l. hat térképpel, ára?)

Fournier August. Handel und Verkehr in Ungarn und Polen um die Mitte des 18. Jahrhunderts. Ein Beitrag zur Geschichte der österreichischen Commercialpolitik. (Bécs. Holzhausen Adolf nyomdája. 8r. Aus dem Archiv für österreichische Gesch. (LXIX. Bd. II. Hälfte, abgedruckt, ára 1 frt 30 kr.)

Hönig Friedrich. Die österr.-ungarischen Lebensversicherungsgesellschaften im Jahre 1886. (Különlenyomat a Beamtenzeitung 1887. XVIII. évfolyam 33. és 34. számaiból. Bécs. Gerold és társa. 16r. 22 l. 3 táblával, ára 50 kr.)

Jókai Maurus. Von Stufe zu Stufe. Erzählung. (Berlin. Janke Ottó. 8r. 125 l. 1 márka. Deutsch von Ludwig Wechsler.)

Jókai Maurus. Kleine Könige. Roman. I—V. Bd. (Berlin. Janke Ottó. 8r. 205, 200, 238, 226, 184 l. ára 12 márka.)

Kariudo (Prinz Koburg), Jagden in vier Welttheilen. II. Auflage. (Bécs. Künast Adolf. 8r. 226 l. 2 frt 50 kr.)

Klapka Georg. Aus meinen Erinnerungen. Aus dem Ungarischen übersetzt vom Verfasser. (Zürich. 8r. Schabelitz. XII. 474 l. szerző arcképevel, ára 4 frt.)

Kohut Adolph. Aus dem Reiche der Karpathen. Ungarische Landschaft-Sitten-, Litteratur- und Kulturbilder. (Stuttgart. Göschen-féle kiadóhivatal. 8r. 287 l. ára négy márka.)

Konkoly Nicolaus. Practische Anleitung zur Himmelsphotographie nebst einer Anleitung zur modernen photographischen Operation und der Spectralphotographie im Cabinet. (Halle a. S. Knapp Vilmos. 8r. 372 l. 218 ábrával, ára 12 márka.)

Konkoly Nicolaus. Beobachtungen angestellt am astrophysikalischen Observatorium in Ó-Gyalla. VIII. Band. I—III. Theil. Beobachtungen vom J. 1885. (Halle. Schmidt H. W. 4r. 68 l. 6 márka 50 fillér, 41 l. 4 márka.)

Konta Ignatz. Eisenbahnjahrbuch der österreichisch-ungarischen Monarchie. Neue Folge. 8. Jahrg. Der ganzen Reihe 19. Jahrgang. (Bécs. Spielhagen és Schurich. N. 8r. X. 823 l. ára 5 frt)

Kőrösi Josef. Die Wiener impfgegnerische Schule und die Vaccina-

tionstatistik. Vortrag gehalten in der Sitzung am 28. April 1887 des ungarischen Landesvereins für Hygiene (Braunschweig. Viewey Frigyes és fia. 8r. 24 l. ára ?)

Krüner Friedrich. Bethlen Gabor. Fürst von Siebenbürgen. (Historische Zeitschrift. Herausg. von Heinrich Sybel. 1887. Jahrgang. 4. Heft. München u. Leipzig. Oldenburg. 8r. 37 l. ára ?)

Kunstdenkmäler, Kirchliche, aus Siebenbürgen. Herausgegeben vom Ausschuss des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde. I. Serie. (32 Abbildungen mit erläuterndem Text.) (Bécs. Graeser Károly. 2r. ára 12 frt.)

Mařík Josef. Pobožnost poutnická z města Widné na svatou Horu u Příbramy (v Čechách). (Bécs. Mařík József. 8r. 54 l. ára ?)

Maurer Josef. Cardinal Leopold Graf Kollonitsch, Primas von Ungarn. Sein Leben und sein Wirken. Mit dem Porträt des Cardinals nach dem Gemälde von Hans Canon. (Innsbruck. Rauch Felicián. n8r. XV. 574 l. ára 3 frt.)

Mayer Emil. Unser interner Mehlhandel. Vorschläge zur Regelung des ungarischen internen Verkehrs in Mehl. II. Auflage. («Ungarische Mühlenzeitung». 8r. 16 l. ára ?)

Meta Oscar. Technische Aufsätze für Steindruckere. (Bécs és Lipcse Heim József. 8r. 149 l. ára ?)

Mittheilungen, Archäologisch-epigraphische, aus Oesterreich-Ungarn. Herausg. v. O. Benndorf u. E. Bormann. 11. Jahrg. 1887. 1. Heft. (Bécs. Gerold Károly s fia. n8r. 126 l. és 4 tábla, ára 4 frt 50 kr.)

Mittheilungen, Ethnographische, aus Ungarn. Redigirt von Anton Hermann. 1887. I. Heft. (Szerkesztéség. 4r. 124 képhasábos l. ára 1 frt 20 kr.)

Mittheilungen aus d. Jahrbuche der k. ung. geologischen Anstalt. VII Bd. 6. Heft. VIII, 5. Heft. (L. Staub M., Felix Johannes.)

Monarchie, Die österreichisch-ungarische, in Wort und Bild. 27-50. Lief. (Wien. Hölder Alfréd. n8r. egy füzet ára 30 kr.)

Nachrichten, Statistische, über die Eisenbahnen der österreichisch-ungarischen Monarchie für das Betriebsjahr 1885. Statist. közlemények az osztrák-magyar monarchia vasúttairól. 1885. Szerkeszti és kiadja a cs. kir. kereskedelmi ministerium statistikai osztálya és az országos m. k. statistikai hivatal. (Bécs. Cs. kir. udvari és államnyomda. n4r. 691 l. ára ?)

Neuer österreichisch-ungarischer **Familien-Kalender** für das Schaltjahr 1888. Mit Originalbeiträgen von Rudolf Baumbach, V. Chiavacci, Robert Hammerling, Moritz Jókai, H. Littrow, Fr. Schlögl, Schmidt-Weissenfels und And. Mit zahlreichen Illustrationen. (Teschen. Prochaska Karl. 8r. 125 l. ára 65 kr.)

Orts- und Reiselexikon für den gesammten Eisenbahn-, Post-, Dampfschiff- und Telegraphenverkehr Oesterreich-Ungarns. Ein unentbehrliches Hand- und Nachschlagebuch für den Kaufmann, Reisenden, Beamten, Advokaten, Notar. Bearbeitet und herausgegeben von Josef Edler v. Kendler und Leopold Siller. 1. Heft. (Bécs. Orts- und Reiselexikon kiadóhivatala. n8r. 1-24 l. egy füzet ára 30 kr.)

Ortway Theodor. Vergleichende Untersuchungen über den Ursprung

der ungarländischen und nordeuropäischen (dänischen, schwedischen und norwegischen) prähistorischen Steinwerkzeuge. (Külön lenyomat a Mittheilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien XVII. kötetéből. [Új folyam. VII. köt.] Bécs. Hölder Alfréd. 4r. 37 l. ára 1 frt 20 kr.)

Pirko Ignatz. Die Aufnahme der Baarzahlungen in Oesterreich-Ungarn und die internationale Regelung der Währungsfrage. (Bécs. Manzféle könyvkereskedés. 8r. 56 l. ára 90 kr.)

Preisverzeichniss der in der österr.-ung. Monarchie und im Auslande erscheinenden Zeitungen und periodischen Druckschriften für das Jahr 1888. Bearbeitet von der k. k. Postamts-Zeitungsexpedition in Wien. (Bécs. Waldheim R. n8r. 179 l. ára 50 kr.)

Radics P. Landwirthschaftliche Kulturbilder 1486–1886. Zumeist aus Oesterreich. (Lipscse. Gebhardt. 8r. 94 l. ára két márka.)

Raschi-Kommentar, Der, zu den fünf Büchern Moses, in's Deutsche übersetzt mit beigedrucktem Bibel-Texte von Julius Dessauer. (Szerz6. 8r. 555 l. ára?)

Reimann's Taschenfahrplan für Oesterreich-Ungarn mit den Anschlüssen an das Ausland und einer Eisenbahnkarte. Nach officiellen Angaben bearbeitet. 1887. Mai. (Bécs. Reimann'sche Reisebücher kiadóhivatala. 16r. 258 l. ára 30 kr.)

Reisekarte, Neueste, der österreich-ungarischen Monarchie und der angrenzenden Länder mit Angabe sämtlicher Eisenbahn- und Dampfschiff-Stationen. (Wien, 1887. Perles Moritz. 17. Auflage. Lith. Anst. v. Th. Bannwarth. Ára 60 kr.)

Reiter Ernst. Zwischen Donau und Theiss. Kleine Geschichten aus der Puszta. (Lipscse. Peterson Eugen. 8r. 180 l. ára két márka.)

Salamon Franz. Ungarn im Zeitalter der Türkenherrschaft. In's Deutsche übertragen von Gustav Jurány. (Lipscse. Haessel H. 8r. XV, 407 l. ára?)

Sanuto Marino. I diarii. Pubblicazione premiata dal III congresso geografico internazionale con medaglia di 1a classe. Fascicolo 98. (Venezze. Visentini testvérek. 4r. 17–128 l. egyes füzet ára 5 lira.)

Schlegel Emil. Die Augendiagnose des Dr. Ignaz Péczely. (Tübingen. Fues Franz. 8r. 33 l. 6 ábrával és egy színes táblával. Ára két márka.)

Schlosser Max. Die Affen, Lemuren, Chiropteren, Insectivoren, Marsupialier, Creodonten und Carnivoren des europäischen Tertiärs und deren Beziehungen zu ihren aussereuropäischen Verwandten. (Beiträge zur Palaeontologie Oesterreich-Ungarns und des Orients. I. Theil. Bécs. Hölder Alfréd 4r. 224 l. Az egész mű ára 20 frt.)

Schober Karl Quellenbuch zur Geschichte der österreichisch-ungarischen Monarchie. Ein historisches Lesebuch für höhere Schulen und für jeden Gebildeten. II. Theil. Der Zeitraum von 1246 bis zum Tode Friedrichs des III. (Bécs. Hölder Alfréd. 8r. VII. 360 l. ára 2 frt.)

Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch in einer neuen und vermehrten Auflage. Der Adel von Ungarn. Lfg 276. 279. Nach Originalquellen bearbeitet von Géza Cserghe6. (Nürnberg. Bauer és Raspe. 4r. 181–232 l. Tafel 145–180. Ára 15 márka.)

Szombathy Josef. Abbildungen von fünf Jurak-Samojeden. Mit einer Einleitung von Fr. Müller mit 4 Tafeln. (Bécs. Hölder Alfréd. 4r. 10 l. ára 1 frt.)

Taschenbuch, Genealogisches, für adelige Häuser. 1888. 13. Jahrgang. (Brünn. Irrgang Frigyes. 16r. XXXI, 618 l. 2 czímer, ára 4 frt.)

Textilkalender, Oesterreichisch-ungarischer. Taschenbuch für Spinnerei, Weberei, Wirkerei, Färberei. Bleicherei, Appretur, Druckerei etc. Herausg. von der Redaction von Pappenheim's «Textil-Industrie». III. Jahrg. 1888. (Bécs. Perles Mór. 16r. 172 l. jegyzéklevelekkel. Ára 1 frt 60 kr.)

Thirring Gustav. Beiträge zur Kenntniss des Klimas von China. (Meteorologische Zeitschrift. 8r. August-September 1887. 279–288. 324–333 l. ára ?)

Trefort August. Essays und Denkreiden. Deutsche Ausgabe. (Lipsee. Duncker és Humblot. 8r. 225 l. ára 4 márka 40 fillér.)

Vambéry Arminius. Hungary in ancient, mediaeval, and modern times. With the collaboration of Louis Heilprin. (London. T. Fisher Unwin. 8r. XIII, 453 l. ára ?)

Wald-Zedtwitz E. Das Karpathenschloss. Roman. (Berlin. Janke Ottó. 8r. 142 l. ára 1 márka.)

Wohl Janka. François Liszt. Souvenirs d'une compatriote. (Páris. Ollendorff Pál. 8r. 294 l. ára ?)

NAPTÁRAK AZ 1887-IK ÉVRE.

A «Budapest» kis képes naptára az 1887. évre. Szerk. Gracza György. (Wodianer Fülöp. 8r. 60 l. ára 30 kr.)

Alföldi naptár legujabb 1887-dik közöns. évre. (Debreczen. Telegdi K. L. 8r. 31, IX l. ára 20 kr.)

A magyar nép naptára 1887. évre. Szerk. ifj. Tatár Péter. Kiadja a Franklin-társulat. (8r. 40 l. ára ?)

A peleskei nótárius naptára az 1887. esztendőre. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 48 l. ára ?)

Aradi képes naptár az 1887. évre. (Kiadja Endes Dániel. 142 l. 1 frt.)

A Szent-István-társulat naptára 1887. évre. (Társulat. 8r. 198, LII l. ára 30 kr.)

Az Athenaeum nagy naptára 1887. (Athenaeum részvénytársulat. 8r. 323, XXXII l. 1 frt.)

Borászati naptár. 1887. évre. Szerk. dr. Nyáry Ferencz. XIV. évfolyam. (Franklin-társulat. 8r. 80, XVI l. ára 80 kr.)

Borászati zsebnaptár 1887. Szerk. Molnár István. I. évf. (Hornyánszky Viktor. 16r 75, XVI l. és napló, ára 1 frt 50 kr.)

Bucsánszky Alajos képes honvéd naptára. 1887. közöns. évre. XXIX. évf. (Rózsa Kálmán és neje. 4r. 54, 18 l. ára 36 kr.)

Bucsánszky Alajos képes Kossuth naptára, 1887. közönséges évre. XVIII. évf. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 32, 16 l. ára 20 kr.)

Bucsánszky Alajos keresztény képes naptára. 1887. közöns. évre. XXXIX. évf. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 32. 16 l. ára 20 kr.)

Bucsánszky Alajos kis képes naptára, 1887. közöns. évre. XXXIX. évf. (Rózsa Kálmán és neje 8r. 32. 16 l. ára 20 kr.)

Bucsánszky Alajos nagy képes naptára. 1887. közöns. évre. XI. évf. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 126, 16 l. ára 40 kr.)

Budapest kis képes naptára az 1887. évre. Szerk. Gracza György. VI. évf. (Lampel R. 8r. XXVIII. 60. XXVIII l. ára 30 kr.)

Budapest nagy képes naptára az 1887. évre. Szerk. Gracza György. VIII. évf. (Lampel R. 4r. XLVIII. 99. XVI l. ára 60 kr.)

Családi képes naptár. Magyar- és erdélyországi. 1887. közöns. évre. XXX. évf. (Rózsa Kálmán. 4r. 206. 18 l. ára 80 kr.)

Családi képes naptár 1887. évre. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 197 l. ára?)

Csáthy lap-naptára. 1888. évre. XXII. évf. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. ára 16 kr.)

Csáthy tárcza-naptára. 1888. évre XXII. évf. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. ára 20 kr.)

Csokonai naptár 1887-ik közöns. évre. Mulattató és érdekes olvasmányokkal. (Debreczen. Telegdi K. L. 8r. 63. IX l. ára 30 kr.)

Csongrádmegyei nagy képes naptár az 1887-ik évre. II. évf. (Szentés. Stark Nándor. 4r. 58. 24 l. ára 40 kr.)

Czettel-féle szabad előjegyzési naptár. 1837. XVII. évf. (Posner Károly Lajos és fia, ára 80 kr.)

Czettel-féle jegyzéktár. (Posner Károly Lajos és fia. ára 60 kr.)

Dongó naptár 1887. közöns. évre. Gondúzó tréfás olvasmány a nép számára. (Debreczen. Telegdi K. L. 8r. 31. XI l. ára 20 kr.)

Ellenzéki naptár. A magyar népet oktató boldogító. 1887. évre. Szerk. Igazfi Árpád. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 48. 16 l. ára 30 kr.)

Erdélyi képes naptár. közhasznú, az 1887. közöns. évre. XXVIII. évf. (Kolozsvár. Stein János. 8r. 80 l. ára 30 kr.)

Erdészeti zsebnaptár 1887. évre. Kiadja az országos erdészeti egyesület. Szerkeszti Horváth Sándor. (M. k. államnyomda. 8r. 343 l. ára?)

Fali naptár 1887. évre. (Szeged. Engel Adolf. 1 lapon, ára 40 kr.)

Fali naptár. 1887. évre. (Rózsa Kálmán és neje. 1 lapon, ára 15 kr.)

Fali naptár az 1887. közöns. évre. (Méhner Vilmos. 1 l. ára 15 kr.)

Fali naptár új. 1887. évre. (Franklin-társulat. 1 l. ára 20 kr.)

Falusi gazda naptára 1887. évre. A magyar gazdák, kertészek, lelkészek és tanítók számára. Szerk. Sporzon Pál. XXIII. évf. (Franklin-társulat. 8r. 94, XVI l. ára 80 kr.)

Gazdák zsebnaptára. 1887. Szerk. Ordódy Lajos. XV. évfolyam. (Légrády testvérek. 16r. 238 l. és napló. ára 1 fnt 60 kr.)

Gazdasági zsebnaptár 1887 re. Szerkesztőtulajdonos Kodolányi Antal. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 172 l. ára?)

Gazdasági zsebnaptár 1887-re. XXVII. évf. Szerkesztőtulajdonos Kodo-

lányi Antal. Melléklet. Magyar gazdák évkönyve. X. évfolyam. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 189. 299 l. ára 2 frt.)

Gyógyszerészek évkönyve. Zsebnaptár az 1887. évre. Szerkeszti Csurgay Kálmán. A «Gyógyszerési Közlöny» kiadása. (Schlesinger Jakab és társ. nyomdája. 8r. 203 l. ára ?)

Határidő-naptár, mindennemű hivatalnokok, ügyvédek, jegyzők, orvosok, gazdatisztek, utazók és üzerek számára. 1887. Termin-Kalender für Advokate, Notäre, Aerzte, Oekonomie, Beamte, Reisende und Geschäftsleute. (Franklin-társulat. 8r. XVI l. és napló, ára 1 frt 20 kr.)

Havi boldogasszony nagy képes naptár. 1887. III. évf. (Szeged. Traub B. és társa. 8r. 48, XVI t. ára 30 kr.)

Honvéd-naptár az 1837-ik évre. (Együttal katonai naptár.) A magyar nép számára. Szerk. Aldor Imre. XX. évf. (Franklin-társulat. 8r. 80, XVI l. ára 60 kr.)

Honvéd-naptár 1887. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 54 l. ára ?)

Honvéd-naptár magyar 1887. közöns. évre. (Debreczen. Telegdi K. L. 8r. 63, IX l. ára 30 kr.)

Igazmondó kalendárium 1887-ik közöns. évre. (Debreczen 8r. 63, IX l. ára 30 kr.)

Hölgyek naptára. 1887. Szerkeszti Borostyáni Nándor. (Légrády testvérek. 8r. 201 l. ára ?)

Iparosok évkönyve és naptára az 1887-dik közönséges évre. Szerk. Gelléri Mór. II. évf. (Pallas részvény-társaság. 4r. 112, XVI l. ára 50 kr.)

Iskolai zsebnaptár az 1887. évre. Szerk. Belicza József. IV. évf. (Méhner Vilmos. 16r. 120 l. és napló, ára 1 frt 20 kr.)

István bácsi naptára vagyis családos házi gazdáknak és gazdasszonyoknak, népnevelőknek, helységi előljáróknak, iparosoknak és földmivelőknek való képes kalendárium 1887-dik évre. Alapító Majer István. Szerk. Kóhalmi Klimmstein József. XXXII. évf. (Franklin-társulat. 8r. 88. XVI l. ára 50 kr.)

Jász-Kún képes naptár az 1887. közöns. évre. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 32, 16 l. ára 20 kr.)

Jegyzéknapló ügyvédek, közjegyzők, bírák és bírósági végrehajtók számára. 1887. Szerk. Siegmund Vilmos. XXIII. évfolyam. (Légrády testvérek. 16r. 211 l. és napló, ára 1 frt 40 kr.)

Jegyzék-napló mindenki számára. 1887. XV. évfolyam. (Légrády testvérek. 16r. 72 l. és napló, ára 1 frt 20 kr.)

Jogász naptár 1887. évre. Ügyvédek, bírák és közjegyzők számára. Szerk. Szántó József. XI. évf. (Pallas részvény-társaság. 16r. 210 l. és napló, ára 1 frt 20.)

Képes családi naptár 1887. évre. (Méhner Vilmos. 8r. 144 l. 60 kr.)

Képes Kossuth naptár 1887. évre. (Méhner Vilmos. 8r. 48 l. 30 kr.)

Képes naptár. Jézus és a boldog. szűz szent szívének tiszteletére. 1887. VI. évf. (Szeged. Traub B. és társa. 4r. 48 l. ára 30 kr.)

Képes tündérnaptár 1887. évre. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 32 l. ára ?)

Kis képes naptár, Magyar- és Erdélyországi legujabb, 1887. közöns. évrre. Mulattató tartalommal. XXXII. évf. (Rózsa Kálmán és neje Sr. 32, 16 l. ára 20 kr.)

Kossuth naptár. Képes az 1887-dik évrre. V. évfolyam. Méhner Vilmos 4r. 48, XVI l. ára 30 kr.)

Kossuth naptár, debreczeni. az 1887-dik közöns. évrre. Sr. 63, IX l. ára 30 kr.)

Közhasznú képes naptár 1887. évrre. (Méhner Vilmos. Sr. 120 l. ára 40 kr.)

Közhasznú nagyenyedi naptár 1887. évrre. (Nagyenyed. Wokál János. Sr. 64 l. ára 30 kr.)

Közhasznú zsebnaptár 1887-re. XIV. évfolyam. (Légrády testvérek 16r. 51 l. ára 24 kr.)

Közhasznú zsebnaptár 1887-re. Hasznos tudnivalókkal és naplóval az év minden napjára. VI. évfolyam. (Pallas részvénytársaság. 16r. 80 l. és napló; ára 1 frt 20 kr.)

Közigazgatási nemzeti kalendárium 1887. évrre. (Pallas részvénytársaság. Sr. 212 l. 80 kr.)

Közigazgatási nemzeti kalendárium hivatali és irodai használatra az 1887. közönséges évrre. Hivatalos adatok nyomán szerk. Szántó József. VII. évf. (Pallas részvénytársaság. 4r. 212, XVI l. ára 80 kr.)

Községi és körjegyzők zsebnaptára. 1887. Szerkeszti Barta László. II. évfolyam. (Hornvánszky Viktor. 16r. 76, XVI l. és napló, ára 1 frt 20 kr.)

Lap-naptár 1887. évrre. XXI. évfolyam. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly ára 16 kr.)

Lidércz-naptár 1887. évrre. XXVI. évfolyam. (Franklin-társulat. Sr. 88, XVI l. ára 60 kr.)

Ma van ma! Az Űstökös kalendáriuma 1887-re. Második kiadás. (Révai testvérek. Sr. 144 l. ára 1 frt.)

Magyar alföldi legujabb kalendárium 1887. esztendőre. (Arad. Réthy Lipót és fia. Sr. 48 l. ára?)

Magyar ember naptára. 1887. közöns. évrre. (Debreczen. Telegdi K. L. Sr. 62, IX l. ára 30 kr.)

Magyar- és erdélyországi legujabb kis képes naptár 1887. évrre. (Rózsa Kálmán és neje. Sr. 32 l. ára?)

Magyar gazdák évkönyve 1887. Szerkeszti Kodolányi Antal. Ára a zsebnaptárral együtt 2 frt. (Eggenbergerféle könyvkereskedés. Sr. 305 l.)

Magyar katonai zsebnaptár 1887. Szerk. és kiadja Kocsis Sándor. I. évfolyam. (Székesfehérvár. Klökner Péter. 16r. V, 305 l. ára 1 frt 20 kr.)

Magyar képes népnaptár 1887. évrre. (Méhner Vilmos. Sr. 48 l. 30 kr.)

Magyar munkás naptár az 1887. évrre. (Magyarországi munkáspárt. Sr. 48 l. 25 kr.)

Magyar népbarát. Ó- és új kalendárium 1887. közöns. évrre. (Méhner Vilmos. Sr. 72 l. ára 20 kr.)

Magyar nép naptára 1887. évrre. Képes kalendárium, sokféle hasznos

és mulattató olvasmányokkal ellátva. Szerk. ifj. Tatár Péter. XXXII. évfolyam. (Franklin-társulat. 8r. 40 l. ára 25 kr.)

Magyar nők naptára (A). 1887. évre. Szerk. Beniczky Irma. XIX. évf. (Franklin-társulat. 8r. 88, XVI l. ára 60 kr.)

Magyar szabadsághősök képes emlék-naptára az 1887. közöns. évre. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 32, 16 l. ára 20 kr.)

Mátyás király naptára. 1887. közöns. évre. XII. évf. (Rózsa Kálmán. 8r. 32, 16 l. ára 20 kr.)

Mehett! Pokrócz Ádám humorisztikus naptára az 1887-ik ordináre esztendőre. Jójú ízelvényekkel és szaftos gonoszságokkal. Összeeskábálta uri maga. (Robicsek Zsigmond. 8r. 94 l. ára 60 kr.)

Méhészeti zsebnaptár 1887. Szerk. Kühne Ferencz. I. évf. (Hornyánszky Viktor. 16r. 72, XVI l. és napló, ára 1 frt 50 kr.)

Méhner Vilmos. Regélő bácsi naptára az 1887. évre. III. évf. (Szerző kiadványa. 8r. 128, XXIII l. ára 40 kr.)

Méhner Vilmos mulattató képes naptára az 1887-ik évre. Egy kicsit csipkedő, sokat nevetető kalendárium, a másokon mulatni vágyó közönség számára; számtalan édességgel, keserűséggel és mindenféle magyar fűszerrel. Sirva-vigadva cselekedte vig czimbora. IV. évf. (Méhner Vilmos. 4r. 48, XVI l. ára 20 kr.)

Méhner Vilmos közhasznú nagy képes népnaptára az 1887. közöns. esztendőre. VII. évf. (Szerző kiad. 8r. 120, XXIII l. ára 40 kr.)

Méhner Vilmos magyar képes népnaptára az 1887-ik közöns. évre. VI. évf. (Méhner Vilmos. 4r. 48, XVI l. ára 30 kr.)

Méhner Vilmos kis képes népnaptára az 1887-ik közöns. esztendőre. VII. évfolyam. (Szerző kiadása. 8r. 32, XXIII l. ára 20 kr.)

Méhner Vilmos keresztény képes naptára az 1887. évre. VI. évfolyam. (Méhner Vilmos. 8r. 32, XXIII l. ára 20 kr.)

Nagyszombati naptár teljes címjegyzékkel 1887. évre. Tyrnauer Kalender sammt vollständigem Adressen-Verzeichniss für das Jahr 1887. (Nagyszombat. Winter Zsigmond. 8r. 112 l. ára 36 kr.)

Nemzeti kalendárium, megbővített közhasznú, az 1887. közönséges évre. LXXIII. évfolyam. (Rózsa Kálmán és neje. 4r. XXVI. 204, 18 l. 80 kr.)

Népgazdasági naptár 1887. évre. Gazdák, földművesek, kertészeti-, szőlészeti-, méhészeti-kedvelők stb. számára. Szerk. Galgóczy Károly. (Rózsa Kálmán és neje. 4r. 46, 18 l. ára 40 kr.)

Néptanítók naptára az 1887. évre. Szerkeszti Ziegler Géza. (Győr. Gross Gusztáv és társa. 8r. 58 l. ára ?)

Névkönyv az erdélyi ev. ref. egyházkerület számára. 1887. Szerkesztette Vásárhelyi Boldizsár. (Kolozsvár. Ev. ref. kollegium nyomdája. 8r. 160 l. 55 kr.)

Ó és új naptár 1887-ik közöns. évre. (Debreczen. Telegdi K. L. ára 30 kr.)

Orbók Mór. Paedagogiai zsebnaptár az 1886/87. tanévre. (Pozsony. Drottler Rudolf. 8r. 221 l. ára ?)

Országos antisemita-párt naptár. 1887. közöns. évre. IV. évf. Szerk. Nagy Imre. (Kecskemét. Antisemita-párt. 8r. 128, XXVIII l. ára 50 kr.)

Orvosi zsebnaptár az 1887. évre. Szerk. Lőrinczi Ferencz. XVIII. évfolyam. (Légrády-testvérek. 16r. 122 l. és napló. Ára 1 frt 40 kr.)

Orvosi zsebnaptár az 1887. évre. Szerk. Lőrinczi Ferencz. (Légrády testvérek. 8r. 114 l. ára ?)

Orvosok zsebnaptára az 1887. évre. Szerkeszti id. Purjesz Zsigmond. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. 158 l. ára ?)

Pallas nagy képes naptára az 1887-ik közöns. évre Szerk. Benedek Elek. II. évf. (Pallas részvénytárs. 4. 368. XVI l. ára 1 frt.)

Pallas nagy képes naptára az 1887. évre. Szerk. Benedek Elek. (Pallas-részvénytárs. 8r. 372 l. ára 1 frt.)

Pécs-baranyai nagy képes naptár 1887. közöns. évre III. évf. (Pécs. Traub B. és társa. 4r. 56, XVI l. ára 30 kr.)

Pécsi kis képes naptár 1887. közöns. évre. III. évf. (Pécs. Traub B. és társa. 8r. 55 l. ára 18 kr.)

Peleskei nótárius naptára az 1887-ik mihaszna esztendőre III. évf. (Rózsa Kálmán és neje 8r. 48, 16 l. ára 30 kr.)

Petőfi naptár az 1887. évre. Számos képpel. (Rózsa Kálmán és neje 8r. 38 l. ára ?)

Petőfi naptár az 1887. közöns. évre. Sokféle olvasmánynyal és számos képpel. IV. évf. (Rózsa Kálmán és neje 4r. 38, 18 l. ára 30 kr.)

Pikáns naptár az 1887. évre. Szerk. Satanello és Krix-Krax. (Robicsek Zsigmond. 8r. 136 l. ára 1 frt.)

Protestáns árvaházi naptár 1887. évre. Szerkeszti Farkas József. (Protestáns árvaházi bizottság. 8r. 72 l. ára 30 kr.)

Protestáns új képes naptár 1887. évre. Szerk. Dúzs Sándor. XXXIII. évf. (Franklin-társulat. 8r. XVI l. ára 50 kr.)

Református naptár 1887-ik közöns. évre. (Debreczen. Telegdi K. L. 8r. 31, IX l. ára 20 kr.)

Szegedi kis képes naptár 1887. közöns. évre. X. évf. (Szeged. Traub B. és társa. 8r. 55 l. ára 18 kr.)

Szegedi nagy képes naptár az 1887-ik közönséges évre. I. évf. (Szeged. Endrényi testvérek. 4r. 66, XVI l. ára 30 kr.)

Szent család képes népnaptára az 1887-ik évre. IV. évfolyam. (Kalocsa. Wajdits Nándor. 4r. 97, XVI l. ára 30 kr.)

Székely-egyleti képes naptár az 1887. évre. VI. évi folyam. (Franklin-társulat. 8r. 80, XVI l. ára 25 kr.)

Székely naptár az 1887. évre. Szerk. és kiadja Lócsey Sp. Imre. (Marosvásárhely. Ref. collegium nyomdája. 8r. 48 l. ára ?)

Színészek naptára és évkönyve 1887. évre. Szerkesztette Bártfay (Paczona) Antal. (Szerző. 8r. 160 l. ára 1 frt 20 kr.)

Szűz Mária édes hazánk védasszonya kis képes népnaptára az 1887. közöns. évre. VII. évf. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 4r. 36, VIII l. ára 20 kr.)

Szűz Mária nagy képes naptára az 1887. közöns. évre. VII. évf. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 4r. 96, XVI l. ára 40 kr.)

Szűz Mária kis képes népnaptára az 1887. évre. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8r. 36 l. ára ?)

Szűz Mária nagy képes népnaptára az 1887. évre. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8r. 96, XVII l. ára ?)

Tanitók zsebnaptára az 1887-ik évre. Szerk. György Aladár. XII. évfolyam. (Légrády testvérek. 16r. 178 l. és napló, ára 1 frt 20 kr.)

Tanulók naptára 1886—87. (Kiadja Stampfel Károly. Pozsony. 8r. 64 l. ára ?)

Tárcza-naptár 1887. évre. XXI. évf. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. Ára 20 kr.)

Telegdi K. Lajos alföldi képes naptára, 1887-ik közöns. esztendőre. (Debreczen. Szerző kiadó. 8r. 63, IX l. ára 30 kr.)

Telegdi K. Lajos kis képes naptára 1887-ik közöns. esztendőre. (Debreczen. Szerző kiad. 8r. 31, IX l. ára 20 kr.)

Tiszavidéki nagy képes naptár 1887. közöns. évre. IX. évf. (Szeged. Traub B. és társa. 8r. 56, XVI l. ára 30 kr.)

15 kros naptár az 1887. évre. (Zeisler M. nyomdája. 8r. 23 l. ára ?)

Török-magyar naptár az 1887. évre. Szép képekkel. IX. évf. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 48, 16 l. ára 25 kr.)

Trattner-féle nemzeti kalendárium az 1887. évre. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 204 l. ára 80 kr.)

Tündér-naptár, képes, az 1887. közöns. évre. V. évf. (8r. 32, 16 l. ára 20 kr.)

Új és ó kalendárium, Magyar- és erdélyországi. 1887. közöns. esztendőre. Érdekes olvasmány. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8r. 64 l. ára 15 kr.)

Uj honvéd-naptár 1887. évre. (Franklin-társulat. 8r. 80 l. ára ?)

Ügyvédi zsebnaptár 1887. évre. Szerk. Szántó József. XI. évfolyam. (Pallas részvénytársaság. 16r. 210 l. és napló, ára 1 frt 20 kr.)

Víg czimbora naptára 1887. évre. (Méhner Vilmos. 8r. 48 l. ára 30 kr.)

Virtus-naptár az 1887-iki deczifittyes esztendőre. Ára 1 guberálatlan flóres. Jankó és Homicskó rajzaival. 135 képpel. (Athenaeum nyomda. 8r. 144 l.)

Wajdits József kis képes magyar népnaptára. 1887. évre. XVI. évf. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 4r. 36, IV l. ára 25 kr.)

Wajdits József nagy képes magyar népnaptára. 1887. évre. XVI. évf. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 4r. 96, XVI l. ára 40 kr.)

Zsebkönyv a magyar kir. esendőrség számára. 1887. (Franklin-társulat. 8r. 408 l. ára ?)

Allgemeiner Arbeiter-Kalender für das Jahr 1887. (Magyarországi általános munkáspárt. 8r. 48 l. ára 25 kr.)

Bistritzer Hauskalender für das Jahr 1887. (Besztercze. Botschár Tivadar. 8r. 64 l. ára ?)

Bucsánszky's christlicher Bilder-Kalender für das Gemeinjahr 1887. XXXIX. Jahrg. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 32, 16 l. ára 20 kr.)

Bucsánszky's grosser Bilder-Kalender für das Gemeinjahr 1887. XXXIX. Jahrg. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 128, 16 l. ára 40 kr.)

Bucsánszky's kleiner Bilder-Kalender für das Gemeinjahr 1887. XXXIX. Jahrg. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 32, 16 l. ára 20 kr.)

Bucsánszky's kleiner Kossuth-Kalender für das Gemeinjahr 1887. XVIII. Jahrg. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 32 l. ára 20 kr.)

Budapester Bote. Grosser Bilder-Kalender für Ungarn und Siebenbürgen auf das Gemeinjahr 1887. VI. Jahrgang. (Méhner Vilmos. 8r. 120. XVI l. ára 40 kr.)

Caviar-Kalender pro 1887. Von Jean qui rit. I. Jahrg. (Grimm Gusztáv. 8r. 142 l. ára 1 frt.)

Christlicher Bilder-Kalender auf das Jahr 1887. V. Jahrgang. (Méhner Vilmos. 8r. 32, XVI l. ára 15 kr.)

Christlicher Bilder-Kalender auf das Jahr 1887. (Méhner Vilmos. 8r. 32 l. ára 20 kr.)

Gr.-Becsereker Hauskalender auf das Gemeinjahr 1887. (Nagybecskerek. Pleitz Ferencz Pál. 8r. 48 l. ára ?)

Hauskalender, illustrirter evangelischer, für das Jahr 1887. (Hornýánszky Viktor. 8r. 72, XIII l. ára 30 kr.)

Humoristisch-satirischer Schützenkalender für das Jahr 1887. Mit Illustrationen. Herausg. von Böhm und Saphir. (Schlesinger Jakab és társa nyomdája. 8r. 48 l. ára 50 kr.)

Illustrirter evangelischer Hauskalender für das Jahr 1887. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8r. 72 l. ára 30 kr.)

Illustrirter Werschetzer Hauskalender auf das Gemeinjahr 1887. (Versetz. Özvegy Kirchnerné nyomdája. 4r. 74 l. ára 30 kr.)

Kalender zu Ehren der hochheiligsten Herzen Jesu und Maria für das ungarische Volk auf das gemeine Jahr 1887. Von P. Gottfried Hacker. Kleine Ausgabe. (Szüts és társa. 8r. 64. XX l. ára 30 kr.)

Kalender zu Ehren der hochheiligsten Herzen Jesu und Maria für das ungarische Volk auf das gemeine Jahr 1887. Von P. Gottfried Hacker. Grosse Ausgabe. (Szüts és társa. 8r. 96, XX l. ára 40 kr.)

Kleiner Bilderkalender auf das Jahr 1887. (Méhner Vilmos. 8r. 32 l. ára 20 kr.)

Kleiner Bilder-Kalender für Katholiken, Protestanten, Griechen und Juden auf das Jahr 1887. VI. Jahrgang. (Méhner Vilmos. 8r. 32. XVI l. ára 20 kr.)

Pester Schreib- und Haus-Kalender, neu eingerichteter gemeinnützig und erheitender, auf das Gemeinjahr 1887. (Rózsa Kálmán és neje. 4r. 37, 14 l. ára 20 kr.)

Pressburger Wegweiser auf das Gemeinjahr 1887. Ein gemeinnütziges Geschäftskalender. (Pozsony. Angermayer Károly. 8r. 264 l. ára ?)

Schodisch's illustrirter Volkskalender für das Gemeinjahr 1887. (Felsőőr. Schodisch Lajos. 8r. 54 l. ára 20 kr.)

Schützen-Kalender. Humoristisch-satyrischer, für das Jahr 1887. I. Jahrg. (Ifj. Nagel Ottó. 8r. 48 l. ára 50 kr.)

Taschenkalender der Israeliten für das Jahr 1886—1887. (Löwy M. E. fia. 8r. 79 l. ára ?)

Taschenkalender der Israeliten für das Jahr 1886—1887. (Miskolcz. Stammberger B. 8r. 79 l. ára ?)

Taschenkalender für Israeliten auf das Jahr 1886—1887. (Burián Mór. 8r. 64 l. ára ?)

Temesvárer Volks- und Hauskalender auf das Gemeinjahr 1887. (Temesvár. Hőszler Emil. 4r. 116 l. ára ?)

Volkskalender, neuer illustrirter, für Ungarn und Siebenbürgen, auf das Jahr 1887. (Franklin-társulat. 8r. 80, XVI l. ára 50 kr.)

Wandkalender für das Gemeinjahr 1887. (Rózsa Kálmán és neje. 1 lapon, ára 15 kr.)

Wandkalender, neuer, für 1887. (Franklin-társulat. 1 lap. Ára 20 kr.)

Wandkalender für das Gemeinjahr 1887. (Méhner Vilmos. 1 lapon, ára 15 kr.)

Amicul poporului. Călindariu pe anul 1887. (Nagyszeben. Krafft W. 8r. 112 l. ára 50 kr.)

Calendarul calcicului pe anul 1887. (Nagyszeben. Krafft W. nyomdája. 8r. 64 l. ára 36 kr.)

Calendariu pe anulu 1887. (Arad. Görögkeleti román egyházmegye nyomdája. 8r. 90 l. ára 30 kr.)

Călindarul poporului pe anul 1887. (Nagyszebeni részvénytársaság. 8r. 96 l. ára ?)

Noul călindar de casa pe anul 1887. (Brassó. Alexi nyomdája. 8r. ára 30 kr.)

Katolički kolendar sa slikomi za g. 1887. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 32 l. ára ?)

Kossuthovsky kalendár na rok 1887. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8r. 32 l. ára ?)

Krestánský obrázkový kalendár na rok 1887. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 32 l. ára ?)

Ľavičiarický kalendár na rok 1887. Slozil Prawdoliub Wlastimil. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. Kiadja a baloldali kör. 8r. 46 l. ára ?)

Malý obrázkový kalendár na rok 1887. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 32 l. ára ?)

Nový domový kalendár na rok 1887. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 110 l. ára ?)

Slovenský kalendár na rok 1887. Vydávajú: Anton Bielek a Martin Kukučín. (Szakolcza. Skarniczl József nyomdája. 8r. 60 l. ára 30 kr.)

Slovenský obrázkový kalendár na rok 1887. (Turócz-Szent-Márton. Részvénynyomda. 8r. 93 l. ára ?)

Wilhelma Mehnera Nový malý obrázkový kalendár na rok 1887. (8r. 40 l. ára ?)

EGYHÁZI NÉVTÁRAK S DIRECTORIUMOK 1887-RE.

Directorium divini officii in usum fratrum Minorum s. Francisci strictioris observantiae provinciae st. Salvatoris in Hungaria pro a. 1887. (Eger. Érseki lyceum nyomdája. 8r. 93 l. ára ?)

Directorium liturgicum rom. seraphicum provinciae s. Crucis Croatiae Carnioliae pro a. 1887. (Görtz. Szerzetrend. 8r. 58 l. ára ?)

Directorium officii divini pro anno 1887. ad usum fratrum Minorum sancti Francisci observantium provinciae s. Joannis a Capistrano. (Temesvár. Csanádmegyei nyomda. 8r. 100 l. ára ?)

Directorium romano-nitriense, seu ordo Missas celebrandi pro anno 1887. in usum dioecesis nitriensis. (Nyitra. Özvegy Neugebauer Anna nyomdája. 8r. 126 l. ára ?)

Directorium romano-quinque-ecclesie seu ordo officii divini ad annum 1887. (Pécs. Püspöki lyceum nyomdája. 8r. 170 l. ára ?)

Directorium seu Ordo Missas celebrandi in usum Benedictinorum, archi-coenobii S. Martini in s. monte Pannoniae deo ac patriae famulantium pro anno 1887. editus. (Komárom. Ziegler Károly nyomdája. 8r. 139 l. ára ?)

Ordo divini officii peragendi pro a. 1887. in usum cleri ecclesiarum dioecesis Szathmáriensis editus. (Szathmár. Nagy Lajos nyomdája. 8r. 127 l. ára ?)

Ordo officii divini recitandi sacrique celebrandi pro a. 1887. ff. Minorum ord. s. Francisci Conventualium in provincia s. Elisabeth per Hungariam deo famulantium. (Arad. Réthy Lipót és fia nyomdája. 8r. 74 l. ára ?)

Ordo officii divini peragendi anno 1887. in usum dioecesis Csanádiensis. (Temesvár. Csanádegyházmegyei nyomda. 8r. 103 l. ára ?)

Ordo peragendi officii divini secundum ritum Breviarii et Missalis romani in usum dioecesis Neosoliensis pro anno 1887. editus. (Besztercebánya. Machold Fülöp nyomdája. 8r. 123 l. ára ?)

A tiszáninnyi ev. reformált egyházkerület névkönyve az 1886—87 évi statisztikai adatokból. (Sárospatak. Ref. főiskola nyomdája. 8r. 58 l. ára ?)

Az unitárius vallásközönség egyházi és iskolai névtára 1887. (Kolozsvár. Gámán János örököseinek nyomdája. 8r. 35 l. ára ?)

A minorita-rend magyarországi tartományának névtára az 1887-ik évre. (Arad. Réthy L. és fia nyomdája. 8r. 40 l. ára?)

A szombathelyi püspöki megye papságának névtára. 1887. (Szombathely. Bertalanffy József nyomdája. 8r. 209 l. ára?)

A dunántúli ev. reformált egyházkerület névtára 1887. évre. (Pápa. Ev. ref. főiskola nyomdája. 8r. 118 l. ára?)

Schematismus cleri archidioecesis Agriensis ad annum 1887. (Eger. Érseki lyceum nyomdája. 8r. 196, 32 l. ára?)

Schematismus cleri dioecesis Alba-Regalensis ad annum 1887. (Székesfehérvár. Számmer Kálmán nyomdája. 8r. 140 l. ára?)

Schematismus cleri dioecesis Cassoviensis ad annum 1887. (Werfer Károly nyomdája. 8r. 272, XXVI l. ára?)

Schematismus cleri archidioecesis Colocensis et Bacsensis ad annum 1887. (Kalocsa. Malatin Antal nyomdája. 8r. 139, 62 l. ára?)

Schematismus provinciae s. Crucis Croatia Carniolia Ordinis Minorum s. Francisci strictioris observantiae anno 1887. (Laibach. Szerzetrend. 8r. 32 l. ára?)

Schematismus provinciae s. Joannis a Capistrano ordinis Minorum s. Francisci regularis observantiae ad annum 1887. (Temesvár. 48, XXVI, 23 l. 8r. Csanádegyházmegyei nyomda. Ára?)

Schematismus cleri archidioecesis Strigoniensis pro anno 1887. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv nyomdája. 8r. 253, 37 l. ára?)

Schematismus cleri dioecesis Veszprimensis ad a. 1887. (Veszprém. Stetter Ede nyomdája. 8r. 192, XXXVII, 15 l. ára?)

Schematismus cleri archidioecesis Zagradiensis pro anno 1887. (Zágráb. Albrecht Károly nyomdája. 8r. 278 l. ára?)

ISKOLAI ÉRTESTÍTŐK AZ 1886—87. TANÉVRŐL.

Az **alsó-lendvai** államsegélyvel fenntartott polgári fiúiskola tizenötödik értesítője az 1886—87. isk. évről. Közzéteszi: dr. Bartha Gyula. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8r. 30 l.)

Az **alsó-metznézfi** államilag segélyezett iparos-tanoncz-iskola második értesítője 1886—87-ik tanévről. Szerkesztette Román József. (Kassa. Werfer Károly. 8r. 31 l.) (Értekezés: A szerszám és annak nagy értéke az iparnál. Irta Román József.)

Az **alsó-metznézfi** állami felső népiskola és a vele kapcsolatos vasipartanműhely értesítője az 1886—87-ik tanévről. (V. értesítés.) Közli: Lévay István L. igazgató. (Kassa. Werfer Károly. 8r. 31 l.)

Az **apatini** alsófoku ipariskola értesítője az 1886—87. tanévről. Az ipariskolai bizottság megbízásából közli: Rauschenberger János igazgató. (Zombor. Bittermann Nándor könyv- és nyomdája. 8r. 24 l. (Elnöki

jelentés Marsch Jánostól. Fogalmazás tanítás az ipariskolában. Fauszt Jánostól)

Az **aradi** királyi főgymnasiumnak és az evvel összekapcsolt állami főreáliskolának értesítője az 1886—87. iskolai évről. Közli: Kuncz Elek. (Arad. Gyulai István. 8r. 102 l.) (Értekezések: Rózsa (Rózsaági) Antal. Irta dr. Jancsó Benedek. A helyi muzeumok fontossága a nevelésre. Irta Dömötör László.)

Az államilag segélyezett **aradvárosi** kereskedelmi akadémia második évi jelentése az 1886—87. iskolai évről. Közli: Ábrai Lajos. (Arad. Széchenyi irodalmi intézet. 8r. 65 l.) (Értekezés: A kereskedelmi szakoktatás Németországban és Ausztriában.)

Az államilag segélyezett **aradvárosi** kereskedelmi akadémianak ismeretése. Közli: Ábrai Lajos. (Arad. Széchenyi irodalmi intézet nyomdája. 8r. 16 l.)

Az **Arad** városi nyilvános polgári iskola jelentése (tizenötödik tudósítványa) az 1886—87. iskolaévről. Közli: Millig József igazgató. (Arad. Gyulai István. 8r. 34 l.)

Az **Arad** városi alsófoku kereskedelmi iskola jelentése az 1886—87. iskolaévről. A kereskedelmi iskolai bizottság meghagyásából közzéteszi: Millig József igazgató. (Arad. Gyulai István 8r. 16 l.)

A pestmegyei ágost. hitv. ev. esperesség pártfogása alatt álló **aszódi** ágost. hitv. ev. algymnasium értesítője az 1886—87. iskolai évről. Közzéteszi: Sramkó Mihály. (Franklin-társulat könyvnyomdája. 8r. 32 l.) (Értekezés: I. Petőfiék Aszódon. Irta Gyöngyösy László.)

A cisterci rend **bajai** kath. főgymnasiumának értesítője 1886—87. (Baja. Streintz és Eschenlohr. 8r. 87 l.) (Értekezés: Magyar mondattani kérdések. Irta Barbarics R. A germán mythologia- és mondavilágból. Irta Bäuerle Ferencz.)

A **bajai** m. kir. állami tanítóképző-intézet XIV. értesítője az 1886—87. (17-ik) tanévről. Közli: dr. Bartsch Samu. (Baja. Nánay Lajos. 8r. 26 l.)

Évi tudósító a Miasszonyunkról nevezett iskolánénék vezetése alatt álló **bajai** róm. kath. leánytanoda növendékeinek viseletéről és előhaladásáról az 1886—87. tanévben. (Kalocsa. Malatin Antal. 8r. 21 l.)

A **Baja** városi kereskedelmi- és ipariskola értesítője az 1886—87. (V.) tanévről. Közli az igazgató. (Baja. Nánay Lajos. 8r. 30 l.)

III. Értesítő **Baja** szab. kir. város róm. kath. népiskoláinak az 1886—87. tanévi állapotáról. (Baja. Streintz és Eschenlohr. 8r. 35 l.)

A **bajai** izr. hitközség elemi és polgári iskolájának értesítője az 1886—87. tanévről. A hitközségi iskolaszék megbízásából szerkesztette a tan-testület. (Baja. Nánay Lajos. 27 l.)

A **balassa-gyarmati** államilag segélyezett községi polgári leányiskola ötödik évi értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Tomesko Nándor. (Balassa-Gyarmat. Kék László. 8r. 17 l.)

Értesítő a **b.-gyarmati** állami elemi népiskola 1886—87. XIII. évfolyamáról. Közli: Kemény Gábor. (Balassa-Gyarmat. Kék László. 8r. 12 l.)

A **b-gyarmati** izraelita elemi népiskola értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Brett Mór. (Balassa-Gyarmat. Kék László. 8r. 19 l.)

Értesítvény a **balassa-gyarmati** római katolikus elemi leányiskoláról az 1886—87. év végén. (Balassa-Gyarmat. Kék László. 8r. 4 l.)

A **balassa-gyarmati** államilag segélyezett községi polgári fiúiskola tizenkettedik évi értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Tomeskó Nándor. (Balassa-Gyarmat. Kék László. 8r. 24 l.)

A **b-gyarmati** római kath. elemi iskola ötvenharmadik értesítője az 1886—87. tanévről. Kiadja: Az igazgatóság. (B-Gyarmat. Kék László. 8r. 6 l.)

(**Balázsfalva.**) Programa gimnasiului superioru preparandiei normei si scolei populare de fetitie din Blasiu pre anulu scolastecu 1886—87. (Balázsfalva. Pappnöveldei nyomda. 8r. 128 l.) (Értekezés: Domni'a lui Carolu Marele dein punctu de vedere politicu constitutionalu si culturalu. (768—814.) Irta: Aronu Deacu.)

Értesítés a **bánffy-hunyadi** magyar királyi állami elemi és felső népiskolák személyzetéről, tantárgyairól és a közvizsgálatok sorrendjéről az 1886—87. tanévben. XIII. év. Kiadta: Koleszár Lajos. (Bánffy-Hunyad. Ajtai K. Albert. «Magyar Polgár». 8r. 21 l.)

A **bártfai** kath. gymnasium 1886—87. tanévi értesítője. Közli: Marszina Győző. (Budapest. «Hunyadi Mátyás» nyomda-intézet. 8r. 28 l.)

A **battonyai** városilag segélyezett ipariskola értesítője az 1886—87. tanévről. II. évfolyam. Szerkesztette: Szabados József. (Arad. Széchenyi irod. intézet nyomda. 8r. 24 l.) (Értekezés: A tizedes törtékről. Irta: Klivinyi Lajos.)

Bazin szab. kir. városi (Pozsony megye) alsófoku ipariskola értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Zách Károly. (8r. 22 l.) (Értekezés: Fogalmazás vagy az irány az ipariskolában. Irta: Zách Károly.)

Értesítvény a **belényesi** gör. kath. főgymnasiumról 1886—87. tanévre. Reportu despre gimnasiulu sup. gr. cat. de Beiusiu pre anulu scol. 1886—87. Közli: Mihutiu Péter. (Szamosújvár. Aurora-nyomda. 8r. 67 l.)

A **beregszászi** állami polgári fiúiskola XIII. évi értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Katinszky János. (Beregszász. Nagy Lajos és Sallay Gyula. 8r. 57 l.)

A **beregszászi** állami polg. leányiskola értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Engelthaler Róza. (Beregszász. Nagy Lajos és Sallay Gyula. 8r. 29 l.)

A **besztercei** állami elemi iskola harmadik értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Bogár Samu. (Beszterce. Bötschar T. 8r. 6 l.)

XIII. Jahresbericht der Gewerbeschule zu **Bistritz**. Am Schlusse des Schuljahres 1886—87, veröffentlicht von Michael Miess, Director. (Bistritz, 1887. Verlag der Bistritzer Gewerbeschule. Druck von Theodor Botschar. 8r. 32 l.) (Értekezés: Über den Unterricht im geometrischen Zeichnen an der Gewerbeschule. Vom Director.)

(**Beszterce.**) Programm des evangelischen Obergymnasiums A. B. und der damit verbundenen Lehranstalten, dann der evangelischen Mädchenschule

A. B. zu Bistritz (Siebenbürgen). Am Schlusse des Schuljahres 1886–87. Közli: Fischer György. (Besztercze. Botschar Theodor. 8r. 80 l.) (Értekezés: Über die Herkunft der Siebenbürger Sachsen. Irta: dr. Keintzel György.)

Jahresbericht der Ackerbauschule zu **Bistritz** pro 1886–87 (Druck von Theodor Botschar in Bistritz. 8r. 20 l.)

Jahresbericht der vom Staate unterstützten Gemeinde-Knabenbürgerschule zu Bistritz über das Schuljahr 1886–87. — A **beszterczei** államilag segélyezett polgári fiúiskola értesítője az 1886–87. tanévről Közli: Czvajna József. (Besztercze. Botschar Tivadar. 8r. 23 l.) (Értekezés: Der Zweck und das Wesen der Bürgerschulen.)

A **beszterczebányai** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1886–87. tanévről. Közzéteszi: Spitkó Lajos. (Beszterczebánya. Machold Fülöp. 8r. 81 l.) (Értekezés: Stuart Mária. Irta Faith Mátyás.)

A **beszterczebányai** ág. h. ev. algynasium értesítője az 1886–87. tanévről. Közzéteszi: Varga Mihály. (Beszterczebánya. Machold Fülöp. 8r. 29 l.)

Értesítő a **beszterczebányai** m. kir. állami felsőbb leányiskola 1886–87. tanévről. Negyedik évfolyam. Közli: dr. Gerevich Emil. (Beszterczebánya. Machold Fülöp. 8r. 60 l.)

A **bethleni** állami elemi népiskola értesítője az 1886–87. iskolai évről. Kiadta Szabó Sándor. (Deés. Demeter és Kiss. 8r. 7 l.)

A **békési** ev. ref. VI osztályú gymnasium értesítője az 1886–87. tanévről. Közli: Osvath Ferencz. (Békés. Povázsay László. 8r. 74 l.) (Értekezés: Történelem. Irta: Pócz János.)

A **békés-csabai** ágostai hitv. ev. algynasium XXII. értesítője 1886–87. Közli: Horváth János. (Békés-Csaba. Povázsay testvérek. 8r. 32 l.)

(**Brassó**.) Programm des evangelischen Gymnasiums A. B. zu Kronstadt und der damit verbundenen Lehranstalten. Am Schlusse des Schuljahres 1886–87 veröffentlicht von Ludwig Korodi. (Brassó. Gött János és fia. 8r. 55 l.) (Értekezés: Zur Methodik des griechischen Sprachunterrichtes. Irta: Lassel Ernő.)

A **brassói** róm. kath. főgymnasium értesítője az 1886–87. tanévről. (Brassó. Alexi könyvnyomdája. 8r. 48 l.) (Értekezés: Emlékbeszéd Báthory István fölött. Irta: Baráczy Sándor.)

A **brassói** magyar kir. állami főreáliskolának második évi értesítője. Az 1886–87. tanév. Szerkesztette: Rombauer Emil. (Brassó. Alexi könyvnyomdája. 8r. 77 l.) (Értekezés: A latin nyelv tanítása a reáliskolában. Miként támogatja a család az iskolát nevelői működésében. Irta: Rombauer Emil.)

A **Budapest** fővárosi I. kerületi nyilvános községi polgári leányiskola hatodik értesítője az 1886–87. tanév végével. Szerkeszti: Póra Ferencz. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8r. 36 l.)

A **budapesti** II. kerületi királyi egyetemi katolikus főgymnasium évi értesítője az 1886–87. tanévről. Közzéteszi: Lutter János. (Franklin-társulat. 8r. 84 l.) (Értekezés: Állatkinzás és állatvédelem. Irta: Thewrewk Árpád.)

A **budapesti** második kerületi állami reáliskolának harminczegyedik évi jelentése az intézet főnállásának 32. évében. Az 1886—87. tanév végén. Szerkesztette: Mayer József. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8r. 93 l.) (Értekezés: A reáliskola egykor és most; a latin nyelv tanításának célja a reáliskolában. Irta: Mayer József.)

A **budapesti** II. ker. (vizivárosi) m. kir. állami elemi tanítóképző-intézet értesítője az 1886—87. iskolai évről. Összeállította: özv. Dusoczky Károlyné. (M. kir. egyetemi könyvnyomda. 8r. 41 l.) (Értekezés: Az igazgatásról; megemlítésével, ismertetésével egyes fontosabb intézkedéseknek, melyek az intézeti viszonyokra vonatkoznak.)

A **Budapest** fővárosi II. kerületi községi nyilvános polgári leányiskola tizenkettedik tudósítványa az 1886—87. tanév végével. Szerkeszté: Kozma Gyula. (Pesti könyvnyomda-részv.-társaság. 8r. 56 l.)

A **budapesti** II. kerületi nyilvános községi polgári és középkereskedelmi iskola XIV. értesítője az 1886—87. tanév végén és jelentés a II. ker. közs. alsófoku kereskedelmi iskoláról. Szerkeszté: Lengyel Sándor. (Pesti könyvnyomda-részv.-társaság. 8r. 88 l.) (Értekezés: Ipar és kereskedelmi viszonyaink 1376—1526-ig. Irta: dr. Körömy Árpád.)

A **Budapest** fővárosi III. kerületi nyilvános községi polgári fiúiskola tizenötödik értesítője az 1886—87. iskolai év végével. Közli: Oldal János. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8r. 38 l.) (Értekezés: Család és iskola. Irta Neményi Imre.)

Tudósítvány a kegyes tanítórendiek **budapesti** főgymnasiumáról az 1886—87. tanévben. («Hunyadi Mátyás» nyomda. 8r. 69 l.) (Értekezés: Lycungus és Solon törvényhozása. Párhuzam. Irta: Szölgvény János.)

Budapest fővárosi IV. kerületi (belvárosi) községi nyilvános főreáliskola harminczharmadik értesítője az 1886—87. tanév végén. Szerkeszté: Ney Ferencz. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8r. 109 l.)

A **Budapest** fővárosi IV. kerületi nyilvános községi polgári leányiskola tizenhetedik értesítője az 1886—87. tanév végével. Szerkeszté: Stojanovits István. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8r. 33 l.)

Értesítő a **budapesti** m. kir. állami felsőbb leányiskola 1886—87. tanévről. Közli: Berecz Antal. (Fanda József. 8r. 67 l.)

A **budapesti** V. kerületi kir. kath. főgymnasium értesítője az 1886—87. iskolai évről. Közli: dr. Corzan-Avendano Gábor. (Id. Poldini Ede és társa. 8r. 59 l.) (Értekezés: A növénytan tanításához szükséges anyagnak megszerzése. Irta: dr. Fialowski Lajos.)

A **budapesti** V. kerületi állami főreáliskolának tizenötödik évi értesítője. Az 1886—87. tanév végén. Szerkeszté: Hofer Károly. (Légrády testvérek. 8r. 85 l.)

A **Budapest** fővárosi V. kerületi nyilvános községi polgári leányiskola tizennegyedik tudósítványa. Az 1886—87. tanév végével. Szerkeszté: dr. Gyulai Béla. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8r. 40 l.)

A **budapesti** kereskedelmi akadémia harminczadik évi jelentése az 1886—87. tanév végén. Közli: dr. Ghyczy Géza. (Pesti könyvnyomda-részv.-

társaság. 8r. 75 l.) (Értekezés: A levegőről, különös tekintettel iskolákra. Irta: Erdélyi J. Jenő.)

A **Budapest** fővárosi VI. kerületi nyilvános községi polgári fiú- és közép-kereskedelmi iskola tizenhetedik értesítője. Az 1886—87. tanév végével. Szerkeszté: Roller Mátvás. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8r. 66 l.)

A **budapesti** VII. kerületi magyar kir. állami gymnasium hatodik évi értesítője az 1886—87. iskolai évről. Közli: Köpesdy Sándor. (Fanda József. 8r. 67, 3 l.) (Értekezés: Régi magyar utazók. Irta: dr. Márki Sándor.)

A **Budapest** fővárosi VII. kerületi nyilvános községi polgári leányiskola tizennegyedik értesítője. Az 1886—87. tanév végével. Szerkeszté: Vajdaffy Ernő. (Pesti könyvnyomda részvénytársaság. 8r. 39 l.)

A **Budapest** fővárosi VIII. kerületi (Józsefvárosi) községi nyilvános főreáliskola tizenhatodik tudósítványa az 1886—87. tanév végén. Szerkesztette: Felsmann József. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8r. 96 l.)

A **Budapest** fővárosi VIII. kerületi nyilvános községi polgári leányiskola hatodik értesítője. Az 1886—87. tanév végével. Szerkeszté: Wittinger János. (Pesti könyvnyomda részv.-társaság 8r. 34 l.)

Értesítő a **budapesti** reformatus főgymnasiumról az 1886—7. tanévben. Szerkesztette: Vámosy Mihály. (Buschmann F. 8r. 79 l.) (Értekezés: Adatok főgymnasiumunk történetéhez.)

A **Budapest** fővárosi IX. kerületi nyilvános községi polgári fiu- és kereskedelmi iskola tudósítványa az 1886—87. tanév végével. Szerkeszté: Fillinger Károly. (Pesti könyvnyomda részv.-társaság. 8r. 53 l.)

Értesítő a **budapesti** állami közép ipartanoda 1886—87. nyolczadik tanévről. Szerkesztette: Hegedüs Károly (Pallas részv.-társaság. 8r. 104 l.)

(**Budapest.**) A m. kir. tanárképző intézet gyakorló főgymnasiumának értesítője az 1886—87. időszakról. Közzéteszi: Bartal Antal. (Atheneum részv. társaság. 8r. 68 l.) (Értekezés: A francia és az olasz gymnasiumi tanterv. Irta: Dr Kármán Mór.)

(**Budapest.**) Az országos kiseddóvó egyesület évkönyve az 1886. évről. Összeállította: P. Szathmáry Károly egyesületi titkár. (Budapest. Pesti könyvnyomda részv. társ. 8r. 47 l.)

(**Budapest.**) A nemzeti zenede növendékeinek érdemsorozata az 1886—7. tanévben. (Rózsa K. és neje. 8r. 36 l.)

(**Budapest.**) Az országos magyar királyi zeneakademia évkönyve az 1886—87. tanévről. (Athenaeum r.-társ. könyvnyomda. 8r. 68 l.)

(**Budapest.**) A királyi József-műegyetem programja az 1886—7. tanévre. (Athenaeum. 8r. 62 l.)

(**Budapest.**) A magyar királyi iparművészeti iskola jelen szervezete és programja. Értesítő gyanánt közli: Keleti Gusztáv igazgató. (Atheneum részv.-társ. könyvnyomdája. 8r. 12 l.)

(**Budapest.**) A József főherceg ö fenségének fővédnöksége alatt álló nemzeti zenede évkönyve az 1886—7. iskolai évre. (Rózsa K. és neje könyvnyomdája. 8r. 66 l.)

(**Budapest.**) Az országos nőipar-egylet évkönyve az 1886. évről. Tizenhatodik évfolyam. Az igazgatóság megbízásából szerkesztette Szukovathy István egyleti titkár. (Rózsa Kálmán és neje. 8r. 48 l.)

A **budapesti** ág. hitv. ev. magyar-német gyülekezet nép- és polgári iskolájának évi értesítője az 1886—87. tanévről VIII. évfolyam. (Müller K. 8r. 45 l.) (Értekezés: Gyermeki hibák és azoknak orvoslása. Irta Falvay Antal.)

A **budapesti** országos rabbi-képző intézet X. értesítője az 1886—87. tanévről. Megelőzi: az országos rabbiképző-intézet első évtizedének története. Összeállította: Bánóczy József. (Az Atheneum részv.-társ. könyvnyomdája. 8r. 2, 100, 34 l.)

(**Budapest.**) Der zehnte Jahresbericht der Landes-Rabbinerschule in Budapest über das Schuljahr 1886—87. Vorangeht: Die Geschichte des ersten Jahrzehnts der Landes Rabbinerschule, zusammengestellt von Prof. dr. Joseph Bánóczy. (Buchdruckerei der Actien-Gesellschaft. Athenaeum. 3r. 108, 34 l.)

(**Budapest.**) Tudósítvány Fekete József nyilván. algymnasium és nevelő intézetéről. Az 1887—88. tanévben. (Bartalits Imre. 8r. 23 l.)

A **csabrendeki** magyar királyi állami elemi fiu- és leányiskola XI. értesítője az 1886—87. tanévről. Közli Gosztony József. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8r. 15 l.)

A **csáktornyai** községi elemi népiskola értesítője az 1886—87. tanévről. XVIII. évfolyam. Közli: Jeney Gusztáv. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8r. 29 l.)

A **csáktornyai** államilag segélyezett községi nyilvános polgári fiúiskola tizenötödik értesítője az 1886—87. évről. Szerkeszté: Pálya Mihály (8r. 32 l.)

A **csiksomlyói** róm. kath. főgymnasium értesítője az 1886—87-ik tanévről. (Csik-Szereda. Györgyjakab Márton. 8r. 83 l.) (Értekezés: A konyhasórol. Irta: Dr. Medgyesi Béla. Visszapillantás Inets F. Jákó th. főesperes és főgymn. igazgató 25 éves tanári működésére. Irta: Glósz Miksa.)

A **csongrádi** államilag segélyezett községi polgári fiúiskola értesítője az 1886—87. tanévről. Közzéteszi: Farkas Béla igazgató. (Csongrád. Schwarz Sándor. 8r. 31 l.) (Értekezés: Az állatok szaporodásának módjai. Irta: Éder János.)

A **csurgói** ev. ref. főgymnasium (XXIII.) V. évi értesítője az 1886—7. iskolai évről. Közli: Dr. Vida Károly. (Csurgó. Vágó A.-né és fia. 8r. 80 l.) (Értekezés: Székfoglaló. Irta Lázár István.)

A **czeglédi** 'állami polgári fiu- és leányiskola értesítője az 1886—87. tanévről. Közli Elefanti József. (Czegléd. Piros József és társa. 8r. 39 l.)

Debreczen sz. kir. város főreáliskolájának értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Fazekas Sándor. Debreczen. Városi könyvnyomda. 8r. 75 l.) (Értekezés: A latin nyelv a reáliskolában. Debreczen sz. kir. város reáliskolájának története, tekintettel a többi reáliskolák multjára. Irta: Fazekas Sándor.)

Értesítő a kegyes-tanító-rendiek **debreczeni** algymnasiumáról az 1886—7. iskolai évben. Közli: Vőneky Pál. (Debreczen. Városi könyvnyomda. 8r. 44 l.) (Értekezés: A latin nyelv módszeres tanításáról a gymnasium I. osztályában Irta Friml Aladár.)

1886—87. évkönyv a **debreczeni** ev. ref. főiskola akadémiai tanszakaiáról. Szerkesztette: Dr. Kovács Sándor. (Debreczen. Városi könyvnyomda. 8r. 114 l.)

Évi jelentés **Debreczen** sz. kir. város alsófokú iparos iskolájáról az 1886—87. iskolai évről. Kiadja az ipartanodai bizottság. Közli Dóczy Gedeon ip. isk. igazgató. (Debreczen. Város könyvnyomdája. 8r. 35 l.) (Értekezés: Földrajz tanítása az iparos iskolában. Nagy Elektől.)

A **debreczeni** kereskedelmi akadémia értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Propper N. János igazgató. (Debreczen. Város könyvnyomdája. 1887. 8r. 108 l.) (A debreczeni Kalmár-társulat a múlt században. Irta: Dr. Szántó Sámuel.)

Értesítő a reformatusok **debreczeni** collegiumában a tanítóképezdéről és az elemi iskolákról az 1886—87. iskolai évről. Szerkesztette: Ivó István a tanítóképezde igazgatója. (Debreczen. Városi könyvnyomda. 8r. 88 l.)

A **debreczeni** ref. főgymnasium értesítője az 1886—87. iskolai évről. Közzéteszi: Tüdős János igazgató. (Debreczen. Városi könyvnyomda. 8r. 66 l.)

Tizenharmadik jelentés a **debreczeni** ev. ref. egyház Valics Antalné iskolával egyesített nyolcz osztályu leány-nevelő-intézetéről és varró osztályáról az 1886—87. iskolai év végén. Szerkesztette: Dóczy Gedeon. (Debreczen. Városi könyvnyomda. 8r. 29 l.)

A **debreczeni** m. kir. gazdasági tanintézet és azzal összekapcsolt földmives iskola értesítője az 1886—87. tanév végén. Közli: Domokos Kálmán igazgató. (Debreczen. Városi könyvnyomda. 8r. 43 l.)

A **debreczeni** római katolikus elemi népiskolák növendékeinek érdemsorozata az 1886—87. tanév végén. (Debreczen. Város könyvnyomdája. 8r. 16 lap.)

A **debreczeni** ev. reform. főiskola theologiai és jogakadémiájának tanrendje az 1886—87. tanév első felére. (Debreczen. Városi könyvnyomda. 8r. 7 l.)

A **debreczeni** ev. reform. főiskola theologiai és jogakadémiájának tanrendje az 1886—7. tanév második felére. (Debreczen. Városi könyvnyomda. 8r. 8 l.)

A **deési** államilag segélyezett és műasztalos tanműhelyvel kapcsolatos polgári fiu- és leányskola értesítője az 1885—86. és 1886—87. iskolai évekről. Szerkesztette: Pfeiffer János. (Deés. Demeter és Kiss. 8r. 34 l.)

A **deési** alsóbb fokú ipariskola értesítője az 1886—7. tanévről. Szerkesztette: Pfeiffer János. (Deés. Demeter és Kiss. 8r. 22 l.)

A **deési** községi elemi leány- és vegyes iskola 1886—87. évi értesítője. (Deés. Demeter és Kiss. 8r. 3 l.)

A **dévai** m. kir. áll. főreáliskola tizenhatodik évi értesítője az 1886—7. tanévről. Közzéteszi: Téglás Gábor. (Déva. Hirsch Adolf. 8r. 64 l.) (Értekezés: Az őskori (prae-historikus) ember telepei Déva legközelebbi környékén. Irta: Téglás Gábor.)

Az **egri** érseki joglyceum tanrendje az 1886—7. tanév második felére. (Eger. Érsek-lyceumi könyvnyomda. 8r. 8 l.)

A cisterci rend **egri** kath. főgymnasiumának értesítője az 1886—87. iskolai évről. Közli: Szvorényi József. (Eger. Érseki lyceum könyvnyomda. 8r. 191 l.) (Értekezés: A magyar vers. Irta: Dr. Négyesy László. A classica képzés fontossága a gymnasiumi nevelés és oktatásban. Irta: Szerencse Menyhért.)

Az **eperjesi** kir. kath. főgymnasium 1886—87. tanévi értesítője. Közzéteszi: Schlott Gyula. (Eperjes. Kósch Árpád. 8r. 94 l.) (Értekezés: Az üvegkészítésről, különös tekintettel a livóhuttai (Sáros vm.) üvegyárra. Irta: Gallé Gábor. A gymnasiumi tanítás terve. — Lasztókay László emlékezete. Irta: Lévay István. Szent-Andrássy Lajos-féle alapítvány. Adomány-levél. Az első Szent-Andrássy-ünnepély. Az alapítványi ház átvétele és kezelése. Óda. Az első Szent-Andrássy-ünnepély alkalmából. Irta: Latkóczy Mihály.)

Az **eperjesi** evang. kerületi collegium értesítője az 1886—87. iskolai évről. Közli: Hörk József. (Eperjes. Kósch Árpád. 8r. 65 l.) (Értekezés: Tananyag és tanmód. Irta: Fabriczy János.)

Az **érsekújvári** községi kath. gymnasium értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Felix János. (Érsekújvár. Winter Zsigmond. 8r. 36 l.) (Értekezés: A földrajzi tudomány jelentősége, célja és kiváló haszna. Irta: Dr. Némethy Károly.)

Az **erzsébetvárosi** róm. kath. Raphaeli gymn. értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Markovics Jakab. (Fogaras. Thierfeld Lipót. 8r. 28 l.)

(Eszék.) Izvješće o kralj. velikoj realci u **Osieku** koncem školske godine 1886—87. (Eszék. Pfeiffer Gyula. 8r. 106 l.) (Értekezés: Crtica iz «slavonske» književnosti u XVIII. stoljeću III. dio. Sakupio prof. Josip Forko.)

Értesítő a pannonhalmi sz. Benedek-rend **esztergomi** főgymnasiumáról az 1886—87. tanév végén. Közzéteszi: Villányi Szaniszló. (Esztergom. Laiszky János 8r. 117 l.)

A főmagasságú hibornok, herczeg-primás és esztergomi érsek úr kegyes pártfogása alatt levő és az irgalmas nővérek vezetése alatt álló **esztergomi** leánynevelde és tanodák értesítője az 1886—87. tanévről. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8r. 26 l.)

A sz. kir. **esztergomvárosi** nyilvános reáltanoda 1886—87. tanévének értesítője. Közli: az igazgatóság. (Esztergom. Laiszky János. 8r. 91 l.) (Értekezés: Az esztergomi reáliskola története. Irta: Dr. Kőrösy László.)

A **fehértemplomi** m. kir. állami főgymnasium értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Gerevics Gusztáv. (Fehértemplom. Wunder Gyula. 8r. 55 l.)

A **felső-lövői** ág hiv. ev. nyilvános tanintézetek (tanítóképezde, gym-

nasium és reáliskola) értesítője az 1886—87. tanévről. Programm der öffentlichen evangelischen Schulanstalten zu Oberschützen. (Felső-Eőrött. Schodisch Lajos. 8r. 64 l.) (Értekezés: Magyar írásbeli dolgozatok a középiskola alsóbb osztályaiban, tekintettel a német anyanyelvű tanulókra. Irta: Kozmay Dezső.)

A **fiumei** m. k. állami főgymnasium értesítője az 1886—87. tanévről. Programma del regio Ungarico gimnasio superiore di stato in Fiume pubblicato alla fine dell'anno scolastico 1886—87. Szerkesztette: Dr. Erődi Béla. (Fiume. Mohovich E. 8r. 71 l.) (Értekezés: Agostino Trefort. Irta: Fest A.)

(**Fiume.**) Izvješće kralj. velike gimnazije u **Rieci** (Fiume) koncem školske godine 1886—87. (Zagrab. Tiskarski zavod «Narodnih Novinah». 8r. 83 l.) (Értekezés: Talijanski i latinski prevodioci Gundulićeva Osmana. Irta: Milčetić Ivan.)

A **galgóczi** állami polgári fiú- és leányiskola hatodik értesítője az 1885—86. tanévről. Közli: Robonyi Géza igazgató. (Nyitra. Schempek és Huszár. 8r. 62 l.) (Értekezés: A polgári iskolákról. Irta: Robonyi Géza.

A **gyergyó-ditrói** róm. kath. polgári fiúiskola értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Wendl Aladár. (Ditró. Ditró. Szárhegy községek gyorsajtója. 8r. 24 l.)

A **gyergyó-szent-miklósi** államilag segélyezett községi iparostanconcziskola negyedik értesítője az 1886—87. tanév végén. Szerkesztette: Kuncz Kornél. (Kolozsvár. Ormós Ferencz. 8r. 32 l.)

A **gyergyó-szent-miklósi** államilag segélyezett községi polgári fiúiskola tizenkettedik értesítője az 1886—87. tanév végén. Szerkesztette: Kuncz Kornél. (Kolozsvár. Ormós Ferencz. 8r. 32 l.)

A **gyöngyösi** kath. nagygynasium értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Vágó Ferencz. (Gyöngyös. Herzog Ernő Ármín. 8r. 38 l.) (Értekezés: A rovarok életmódja s természeti ösztöne. Irta: Galambos Áron.)

A **gyönki** ev. reform. gymnasium értesítője az 1886—87. iskolai évről. Közzéteszi: Varga István. (Kecskemét. Tóth László. 8r. 21 l.)

Értesítő a pannonthalmi Szent-Benedek-rend **győri** főgymnasiumáról az 1886—87. tanév végén. (Győr. Özv. Sauerwein Győzőné. 8r. 151 l.) (Értekezés: A verses elbeszélés története. Első rész. A legrégebb időtől a XVI. századig. Irta: dr. Koltai Virgil.)

A **győri** m. kir. állami főreáliskola tizennegyedik évi értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Kerényi Nándor. (Győr. Sauerwein Győzőné. 8r. 112 l.) (Értekezés: Szövő-fonó mesterek. Irta: Lasz Samu.)

A **gyulafehérvári** róm. kath. nagygynasium értesítője az 1886—87. tanévről. (Kolozsvár. Ajtai K. Albert. «Magyar Polgár» nyomda. 8r. 115 l.) (Értekezés: II. Gejza magatartása a pápaság és császárság második küzdelmében. Irta: dr. Temesváry János.)

A **háromszékmegyei** «Erzsébet» árvaleány-nevelőintézet első évkönyve 1872-től 1887-ig. Kiadja az intézet kezelő-bizottsága. (Pallas. 8r. 236 l. 1 fényképpel.) (A háromszékmegyei «Erzsébet» árvaleány-nevelőintézet története. Irta: Erdélyi Károly.)

A **hódmező-vásárhelyi** ev. reform. főgymnasium 1886—87. tanévi értesítője. Közzéteszi az igazgatóság. (Szeged. Traub B. és társa. 8r. 78 l.)

I könyvatos ábrával. (Értekezés: A harmadrendű vonalokról. Irta: Illés Gyula.)

Az **iglói** ág. hitv. evang. főgymnasium értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Zimann János. (Igló. Schmidt József. 8r. 59 l.)

Az **iglói** ág. hitv. ev. népiskola és polgári leányiskola értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Kertscher Ede e. i. igazgató. (Igló. Schmidt József 8r. 48 l.)

A **jászberényi** kath. főgymnasium évi értesítője az 1886—87. tanévről. Közzéteszi: Himpfner Béla kir. id. igazgató. (Jászberény. Brünauer Adolf. A rajzoló geometria módszeres tanításáról a gymnasium első osztályában. Németh Kelemenről.)

A jézus-társasági **kalocsai** érseki főgymnasium értesítője az 1886—87. iskolai évről. (Kalocsa. Malatin Antal. 8r. 83 l.) (Értekezés: A magyar alkotmány hajdan és most. Irta: Weiser Frigyes.)

A **kalocsai** római katolikus fitanító-képezde értesítője (1887). Összeállította: Mócsy Antal. (Kalocsa. Holmeyer Ferencz. 8r. 33 l.) (Értekezés: A térkép-vetületek. Irta: Sztára József.)

A Miasszonyunkról nevezett szegény iskolanénék vezetése alatt álló **kalocsai** elemi népiskola és óvoda értesítője az 1886—87. iskolai évről. Kiadja: az intézeti igazgatóság. (Kalocsa. Malatin Antal. 8r. 30 l.)

A **kalocsai** városi fi-, külvárosi (eperföldi) és puszta vegyes osztályu római kath. elemi iskolákba járó tanoncok érdemsorozata 1886—87. tanévben. (Kalocsa. Malatin Antal. 8r. 18 l.)

A **Kalocsa** városi államilag segélyezett elsőfoku ipariskola értesítője az 1886—87. tanévben. Szerkesztette: Petrovác József. III. évfolyam. (Kalocsa. Holmeyer Ferencz. 8r. 18 l.) (Értekezés: A számtan és mértan az elsőfoku ipariskolában. Irta: Péchy István.)

A **kaposvári** m. kir. állami főgymnasium értesítője az 1886—87. isk. évről. Közli: Lenner Emil. (Kaposvár. Hagelmann Károly. 8r. 82 l.) (Értekezés: Nehány észrevétel a német nyelvi oktatásról a gymnasium III. osztályában. Irta: Albrecht János. A physika tanításának módszeréhez. Irta: Baló Gyula.)

A **kaposvári** izr. hitk. népiskola értesítője az 1886—87. tanévre. (Kaposvár. Kéthelyi Miksa. 8r. 7 l.)

A **karánsebesi** m. kir. áll. tanintézetek (polgári és elemi fitiskola, elemi leányiskola) értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Bánfi János. (Karánsebes. Egyházmegyei könyvnyomda. 8r. 16 l.) (Értekezés: Gönczy Pál. Irta: Bánfi János.)

A **karczagi** négyosztályu ev. ref. gymnasium értesítője. Az 1886—87 tanévről. XII. évfolyam. Közlik: Szalmássy Gergely igazgató és Lauka Sándor h. tanár. (Karczag. Szódi S. 8r. 31 l.)

(**Karlovitz.**) Program srpske velike gimnazije Karlovačke sa školsku godinu 1886—87. Godina XXXV, knjiga XXVIII. Ujvidék. Pajevics A. 8r. 83 l.) (Értekezés: Jedan pogled u našu epsku prošlost prema sztarijim narodnijem pjesmama. Irta: Radivoj Vrchovác.)

A jászóvári premontrei kanonokrend **kassai** főgymnasiumának évi

jelentése az 1886–87. tanévről. Közli: Nátafalussy Kornél. (Kassa. Bernovits Gusztáv. 8r. 119 l.) (Értekezés: A rovargyűjtésről tanítványaimnak. Irta: Szekeress Fr. Ödön.)

A **kassai** állami főreáliskola értesítője az 1886–87. évről. Közli: Mauritz Rezső. (Kassa. Werfer Károly akad. könyvnyomda. 8r. 88 l.) (Értekezés: Kapós magyartalanságok városunkban. Irta: Dergács Sándor.)

Kassa szab. kir. város községi polgári fiu- és leányiskolájának XIV. értesítője az 1886–87. tanévről. Közli: Mártonfy Márton. (Kassa. Bernovits Gusztáv. 8r. 60 l.) (Értekezés: Az állatok utánzási képessége. Irta: Krauz Béla.)

A **kassai** kir. jog- és államtudományi kar tanrendje az 1886–87. tanév első felében. (Kassa. Werfer Károly. 8r. 8 l.)

A **kassai** kir. jog- és államtudományi kar tanrendje az 1886–87. tanév második felében. (Kassa. Werfer Károly. 8r. 7 l.)

A **kassai** m. kir. gazdasági tanintézet értesítője az 1886–87. tanévről. Szerkesztette: dr. Rodiczky Jenő igazgató. (Kassa. Werfer Károly. 8r. 60 l. 1 könyomattal.)

Kassa szab. kir. város községi elemi iskoláinak értesítője az 1886–87. tanévről. Közli: Sudy Kapisztrán János igazgató. (Kassa. Ries Lajos. 8r. 48 l.) (Értekezés: Játék-tért a gyermekeknek! Irta: Sudy K. János.)

A kegyes-tanítórind **kecskeméti** főgymnasiumának értesítője az 1886–87. tanévről. Közli: Tóth Antal. (Kecskemét. Tóth László. 8r. 98 l.) (Értekezés: Az állateposzról. Irta: Erdélyi Károly.)

A **kecskeméti** m. kir. állami főreáliskola 1886–87. évi értesítője. Közli: Hanusz István. (Kecskemét. Tóth László. 8r. 55 l.) (Értekezés: A Roland-énekről. Irta: Willer József.)

A **kecskeméti** reform. főgymnasium értesítője 1886–87. Szerkesztette: Csabai Imre. (Kecskemét. Sziládi László. 8r. 52 l.) (Értekezés: A természetani készülékek. Irta: Parragh Gedeon.)

Kecskemét sz. kir. városi alsófoku ipar- és kereskedelmi iskola IV. évi értesítője az 1886–87. iskolai évről. Szerkesztette: Szakács István. (Kecskemét. Sziládi László. 8r. 32 l.) (Értekezés: Alsófoku ipariskolánk. Irta: Szakács István.)

Igazgatói zárjelentés a **kecskeméti** községi népiskolákról. 1886–87. tanév. Szerkesztette: Pásthly Károly igazgató. Kiadta: Kecskemét város. (Kecskemét. Sziládi László. 8r. 16 l. és IX statisztikai táblázat.)

A **kecskeméti** államilag segélyezett polgári és elemi leányiskola XII. értesítője az 1886–87. iskolai tanévről. Kiadta: a felügyelő bizottság. Szerkesztette: Pásthly Károly igazgató. (Kecskemét. Sziládi László. 8r. 44 l.) (Vádak a polgári és felsőbb leányiskolák ellen. Pásthly Károlytól.)

A **kecskeméti** reform. főiskolai jog- és államtudományi kar évkönyve 1886–87. Tizenkettedik évfolyam. Kiadott az igazgatóság által. (Kecskemét. Sziládi László. 8r. 71 l.) (Székfoglaló értekezés. Dr. Horváth Ádámától.)

A **késmárki** evang. kerületi lyceum értesítője az 1886–87. tanévről. Közli: Grósz Ernő igazgató-tanár. (Késmárk. Sauter Pál. 8r. 44 l.)

A **keszthelyi** kir. kath. gymnasium értesítője 1886–87. Közzéteszi: Farkas Miklós. (Keszthely. Kardos Gábor. 8r. 40 l.)

A **keszthelyi** községi elemi fiú- és leányiskolák értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Bányai Károly. (Keszthely. Kardos Gábor. 8r. 31 l.)

A **keszthelyi** m. kir. gazdasági tanintézet értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Deininger Imre. (Keszthely. Kardos Gábor. 8r. 40 l.)

A minoritarendiek vezetése alatt álló **kézdivásárhely-kantai** róm. kath. algymnasium értesítője az 1886—87. tanév végén. (Kézdi-Vásárhely. Szabó Albert. 8r. 44 l.) (Értekezés: Báthori István. Emlékbeszéd.)

A **kis-kőrösi** állami és városi segélylyel fentartott alsófoku iparos-tanoncz-iskola második értesítője az 1886—87. tanév végén. Közveteszi: Záboji Gusztáv. (Magyar kir. egyetemi könyvnyomda. 8r. 52 l.) (Értekezés: A szám-mértan tanítása az ipariskolában. Irta: Ugrik Kálmán.)

A **kis-kún-félegyházi** városi kath. algymnasium értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Holló László. (K.-Félegyháza. 8r. 38 l.)

A **kis-kún-félegyházi** m. kir. állami tanítóképző-intézet értesítője az 1886—87. tanévről. Összeállította Zajzon Dénes. (Losoncz. Kármán-társulat. 8r. 32 l.) (Értekezés: Szemléltetési eszközök a beszéd- és értelmgyakorlatokban való oktatáshoz. Irta: Kovács Sándor.)

A **kis-kún-halasi** helv. hitv. lyceum értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Csontó Lajos. (Halas. Prager Ferencz. 8r. 55 l.)

Jelentése a **kismartoni** m. kir. állami polgáriskolai gondnokságnak 1881/2—1886/7. iskolai évi működéséről. (Sopron. Litfass Károly. 4r. 32 l.)

A **kis-szebeni** kegyes-tanítórendi gymnasium értesítője az 1886—87. isk. évről. Közli: Szkokán Sándor. (Eperjes. Kösch Árpád. 8r. 39 l.) (Értekezés: A felolvasás és szavalás alapszabályai. Irta: Vécsey Békény.)

A **kis-ujzállási** VI. osztályú ref. gymnasium értesítője az 1886—87. tanévről. Összeállította: Konecz Lajos igazgató. (Debreczen. Városi könyvnyomda. 1887. 8r. 36 l.)

A **kisvárdai** állami elemi népiskola értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Beke Márton. (Kisvárdá. Berger Ignác. 8r. 30 l.)

A magyar kir. államvasutak **kolozs-barakkai** telepén működő elemi iskola 1886—87. értesítője. Az iskola fenállásának 2-ik évéről. Közrebocsátja az iskolaszék. (Kolozsvár. Ajtai K. Albert. 8r. 23 l.)

A **kolozs-monostori** magyar kir. gazdasági tanintézet értesítője az 1886—7. tanévről. Szerkesztette: Vörös Sándor kir. igazgató. (Kolozsvár. Ajtai K. Albert. 8r. 83 l.) (Értekezés: Királyi látogatás. Irta: Vörös Sándor.)

A **kolozsvári** magyar királyi Ferencz-József tudomány-egyetem tanrendje. Az MDCCCLXXXVI—VII. tanév I-ső felére. (Kolozsvár. Magyar Polgár. 8r. 42 l.)

A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **kolozsvári** római kath. főgymnasium 1886—87. tanévi értesítője. Közli: Dr. Vajda Gyula. (Kolozsvár. Ormós Ferencz. 8r. 152 l.) (Értekezés: A kuruczvilág költészete. Irta: Kis Sándor.)

A **Kolozsvár** városi nyilvános községi polgári fiú-iskola hetedik értesítője az 1886—87. tanév végén. Szerkesztette: Dr. Ferenczi Zoltán. (Kolozsvár. Ormós Ferencz. 8r. 46 l.)

A **kolozsvári** m. kir. Ferencz-József tudomány-egyetem almanachja.

MDCCLXXXVI—LXXXVII-ről. (Kolozsvár. Ajtai K. Albert. [Magyar Polgár] Sr. 68 l.) (Értekezés: Történelmi visszatekintés.)

A **kolozsvári** magyar királyi Ferencz-József tudomány-egyetem tanrendje az MDCCLXXXVI—VII. tanév II. felére. (Kolozsvár. Magyar Polgár könynyomda. Sr. 47 l.)

Értesítő a benlakással összekötött **kolozsvári** kereskedelmi akadémiáról Közzé teszi: Kiss Sándor. (Kolozsvár. Magyar Polgár-nyomda. Sr. 8 l.)

Jelentés a **Kolozsvár** sz. kir. városában községileg fentartott városi ipariskolák 1886—87. tanévi állásáról. Szerkesztette: Kiss Sándor. (Kolozsvár. Gámán János örökösei. Sr. 70 l.) (Értekezés:

A **kolozsvári** magy. kir. állami tanítónőképző-intézet értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Kasztner Janka tanítónőképző intézeti igazgatónő. (Kolozsvár. Ajtai K. Albert. Sr. 53 l.)

XVI. értesítvény a **kolozsvári** m. kir. állami tanítóképezde tizenhatodik évéről. Összeállította: Paal Ferencz igazgató. (Kolozsvár. Ormós Ferencz. Sr. 26 l.)

A **kolozsvári** evang. reform. kollegium értesítője az 1886—7. évről. Kiadja: Az Igazgatóság. (Kolozsvár. Ormós Ferencz. Sr. 84 l.) (Értekezés: Tapasztalatok a nyelv- és irodalom tárgyalása köréből. Székfoglaló beszéd Tartotta dr. Csernátoni Gyula.)

(**Kolozsvár.**) Értesítő az unitárius vallásközönség iskoláiról az 1886—87. tanévben. Szerkesztette: Kovács János igazgató-tanár. VIII. évf. (Kolozsvár. Ajtay K. Albert. Sr. 75 l.)

A pannonhalmi szent Benedek-rend **komáromi** négy osztályú kath. gymnasiumának értesítője az 1886—7. iskolai évről. (Komárom. Ziegler Károly. Sr. 80 l.) (Értekezés: Mária Terézia halálának megünneplése a komáromi kath. gymnasiumban. Irta: Németh Vilmos.)

Értesítő **Komárom** szab. kir. város ipariskolájának 1886—87. negyedik tanévről. Szerkesztette: Sipos Elek. III. folyam. (Komárom. Ziegler Károly. Sr. 58 l.)

Szab. kir. **Rév-Komárom** város községi népiskoláinak évkönyve az 1886—87. tanévről. Szerkeszté: Sipos Elek, igazgató-tanító. XVIII. évfolyam. (Komárom. Ziegler Károly. Sr. 97 l.)

Értesítő a **rév-komáromi** róm. kath. elemi fiúiskoláról az 1886—87. év végén. Kiadja az iskolaszék. (Komárom. Ziegler Károly. Sr. 9 l.)

Értesítő a **rév-komáromi** róm. kath. elemi leányiskoláról az 1886—87. év végén. (Komárom Ziegler Károly. Sr. 8 l.)

A **rév-komáromi** ág. hitv. evang. egyház értesítője 1887. évről. Összeállította: Kemény Károly evang. lelkész. (Komárom. Ziegler Károly. Sr. 11 l.)

(**Kőhalom.**) XIV. Jahresbericht der Gewerbeschule in Reps (Lehrlingsschule.) Nach Schluss des Schuljahres 1886—87. Közzétette: Binder Mihály (Nagy-Szeben. Krafft W. Sr. 40 l.) (Értekezés: Nationalökonomie. Zum Unterrichtsricht in Gewerbeschulen.)

A **Körmöcz** szab. kir. és főbányavárosi alsófokú ipariskola értesítője

az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Gruy Ede igazgató. (Turócz-Sz.-Márton könyvnyomdai részvénytársulat. 8r. 10 l.)

A **Körmöcz** sz. kir. és főbányavárosi községi polgári leányiskola értesítője az 1886—87. tanévről. (H. és Ny. nélkül. 8r. 22 l.)

A **körmöczbányai** m. kir. állami főreáliskola tizenhetedik évi értesítője. 1886—87. Szerkeszté: Schröder Károly. (Rudnyánszky A. 8r. 103 l.) (Értekezés: Körmöczbánya halandósági és közegészségi viszonyai. Irta: Pszotka Ferencz.)

Körmöczbányai sz. kir. város községi elemi fiu-, és leánytanoda értesítője az 1886—87. tanévről. (Turóczszentmártoni könyvnyomda részvénytársulat. 8r. 12 l.)

Értesítő a pannonhalmi szt. Benedek-rend **köszegi** gymnasiumáról az 1886—87. tanév végén. (Köszeg. Feigl Frigyes. 8r. 33 l.) (Értekezés: A gymnasium segélyző-egyesületének keletkezése.)

A **köszegi** államsegélyvel fenntartott polgári fiu- és leányiskola értesítője 1886—87. tanévről. Közzéteszi: Steierlein Gábor. (Köszeg. Rónai Frigyes. 8r. 40 l.) (Értekezés: A leányok nevelése. Irta: Ribiczey Aladár.)

Köszeg sz. kir. városi iparos tanonc és alsófokú kereskedelmi iskola I. értesítője 1886—87. tanévről A felügyelő bizottság megbízásából szerkesztette: Steierlein Gábor igazgató. (Köszeg. Rónai Frigyes. 8r. 28 l.) (Értekezés: Az iparos tanoncok iskolájáról. Irta: Steierlein Gábor.)

A **lévai** kegyes tanítórendi főgymnasium értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Szabady Gyula. (Léva. Nyitrai és társa. 8r. 95 l.) (Értekezés: A lévai gymnasium története. Irta: Szabady Gyula.)

A **lévai** m. kir. állami tanítóképezde XI. értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Szabó Lajos. (Léva. Nyitrai és társa. 8r. 25 l.)

A **losonczi** magyar kir. áll. főgymnasium értesítője 1886—87. Közli: Gresits Miksa. (Losonc. «Kármán-társaság». 8r. 72 l.) (Értekezés: Ifjusági segélyző egyesületünk tíz évi működésének ismertetése. Irta: Szőke Adolf.)

A **losonczi** áll. el. iskola értesítője az 1886—87. tanévről. Tizenegyedik évfolyam. Közli: Nagy József tanító. (Losonc. «Kármán-társaság». 8r. 15 l.)

A **lőcsei** királyi katolikus főgymnasium 1886—87. tanévi értesítője. Szerkesztette: Halász László. (Lőcse. Reiss József. 8r. 65 l.) (Értekezés: A hajcsövesség elmélete. (Folytatás). Irta: Hadik Richard.)

A **lőcsei** m. kir. állami főreáliskola értesítője az 1886—87. tanévről. XVIII. szám. (Lőcse. Reiss József. 8r. 78 l.) (Értekezés: Mutatvány Theisz Gyula «Nouvelle Grammaire Francaise» című művéből.)

A **lőcsei** magyar kir. állami felsőbb leányiskola hatodik értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Kárpáti Endre. (Lőcse. Reiss József. 8r. 27 l.)

A **lugosi** róm. kath. magy. főgymnasium értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Billmann Márton igazgató. (Lugos. Wenczely János és fia. 8r. 79 l.) (Értekezés: A római temetés és halotti áldozat Virgilius Aeneise alapján tárgyalva. Irta: Kun Ignác)

A **magyar-brucki** (Bruck-Ujfalvi) magyar kir. állami elemi népiskola

II. értesítője az 1886–87. tanévről. Szerkesztette: Holzer József. (Magyar-Óvár. Czéh Sándor (Lajos). 8r. 16 l.)

A **magyar-láposi** állami elemi népiskola tantárgyai fiu- és leánynöven-
dekei ugy tanítói személyzetének az 1886–87-ik tanévről kimutatása. vala-
mint az év végén tartandó közvizsgák rendje. Kiadta: Lebedi János igaz-
gató. (Deés. Demeter és Kíss. 8r. 10 l.)

A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **magyar-óvári** gymnasium
értesítője az 1886–87. tanévről. (Magyar-Óvár. Czéh Sándor (Lajos). 8r. 35
l.) (Értekezés: A tornászat szerepe gymnasiumainkban. Irta: Merényi Kálmán.)

A **magyar-óvári** állami segélylyel fentartott községi alsófoku ipariskola
III. értesítője az 1886–87. tanévről. Szerkesztette: Merényi Kálmán. (Magyar-
Óvár. Czéh Sándor (Lajos). 8r. 29 l.)

A **magyar-óvári** magyar királyi gazdasági akadémia értesítője az
1886–87. tanévről. A tanintézet fennállásának 69. évében. Szerkeszti: Balás
Árpád. (Magyar-Óvár. Czéh Sándor (Lajos). 8r. 50 l.)

A **magyar-óvári** községi fiu- és leányiskolák (népiskola) XVII. értesi-
tője az 1886–87. tanévről. Közli: Merényi Kálmán. (Magyar-Óvár. Czéh Sándor
(Lajos). 8r. 19 l.)

A **makói** államilag segélyezett közs. polg. leányiskola értesítője az
1886–87. tanévről. VII. évfolyam. Közzéteszi: Horváth Illés. (Makó. Gaál
és Gömör. 8r. 20 l.)

A **malaczkai** államilag segélyezett I. fokú ipariskola értesítője az
1886–87. tanévről. Közli: Boreczky Frigyes. (Pozsony. Angermayer Károly.
8r. 7 l.)

A **m.-szigeti** kegyes tanítórendi gymnasium értesítője az 1886–87.
tanév végén. Közzéteszi: Feld Vilmos. (M.-Sziget. Mármarosi részvénytöm-
da. 8r. 34 l.) (Értekezés: Néhány őszinte szó a t. szülőkhöz.)

A **m.-szigeti** m. kir. állami felsőbb leányiskola s vele kapcsolatos
elemi iskola értesítője az 1886–87. tanévről. Tizedik évfolyam. Közli: Mari-
kovszky Menyhért. (M.-Sziget. Mármarosi részvénytöm- da. 8r. 69 l.) (Érte-
kezés: A kézimunka fontosságáról. Irta: Décesei Janka.)

A **Margitta** városi államilag segélyezett alsófokú ipar-tanonciskola
értesítője az 1886–87. iskolai évről. II. évfolyam. Szerkesztette: Szathmári
Sándor igazgató. (Nagyvárad. Hollósy Jenő. 8r. 18 l.)

A **mármaros-szigeti** helvét hitv. lyceum értesítője az 1886–87. évről.
Negyedik év. Kiadta: Szilágyi István. (Márm.-Sziget. Mármarosi részvény-
nyomda. 8r.)

A **marosvásárhelyi** róm. kath. nagy-gymnasium értesítője az 1886–87.
iskolai évről. Közli: Karácson Márton. (Maros-Vásárhely. Gálffy Bálint. 8r.
38 lap.)

A **Marosvásárhely** szabad királyi város által állami segélylyel fenn-
tartott I. fokú ipartanoda értesítője az 1886–87. iskolai évről. Harmadik év-
folyam. Szerkesztette: Szentgyörgyi István. (Marosvásárhely. Imreh Sándor.
8r. 53 l.)

A **marosvásárhelyi** ev. ref. kollegium értesítője az 1886—87. iskolai évről. Kiadta: az igazgatóság. (Marosvásárhely. Imreh Sándor. 8r. 382 l.)

(**Medgyes.**) Programm des evang. Gymnasiums A. B. in Mediasch und der damit verbundenen Lehranstalten für das Schuljahr 1886—87. Szerkesztette: Schuller Gusztáv F. (Nagy-Szeben. Krafft W. 8r. 40 l.) (Értekezés: Behandlung derjenigen Erscheinungen, welche den Beweis liefern, dass Bewegung, Wärme, Elektrizität und Magnetismus als gegenseitige in beliebiger Ordnung auftretende Verwandlungserscheinungen aufgefasst werden können. Irtá: Andrae Gusztáv.)

A **mezőtúri** ev. reformált gymnasium értesítője az 1886—87. iskolai évről. Közzéteszi: Bodolay László. (Mezőtúr. Gyikó K. 8r. 36 l.)

A **miskolczi** kir. kath. gymnasium évi értesítője az 1886—87. tanévről. Közzéteszi: Polgár György. (Miskolcz. Forster Rezső. 8r. 31 l.)

A **miskolczi** ágostai hitv. evang. gymnasium és elemi iskolák értesítője az 1886—87. iskolai évről. Közlik: Horváth Sándor és Gebe Endre. (Miskolcz. Dullházy Sándor. 8r. 39 l.)

A **miskolczi** alsófoku iparos-iskola 1886—87. évi értesítője. Szerkesztette: Gálffy Ignác. (Miskolcz. Forster Rezső. 8r. 28 l.)

A **miskolczi** ev. ref. főgymnasium értesítője az 1886—87. iskolai évről. Szerkesztette: Porcs János igazgató-tanár. (Miskolcz. Forster Rezső. 8r. 69 l.)

A **miskolczi** államilag segélyezett polgári fiú- és leányiskola és a polg. fiúiskolával kapcsolatos középkereskedelmi és ipariskola értesítője az 1886—87. iskolai évről. Szerkesztette: Gálffy Ignác. (Miskolcz. Forster Rezső. 8r. 83 l.)

Modor szab. kir. város iparos tanulók iskolájának második értesítője az 1886—87. tanévről. Közzéteszi: Baltzar Ágoston igazgató. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8r. 12 l.)

A **mohácsi** alsófoku ipariskola III. értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Böhm Ignác igazgató. Kiadja az ipariskolai bizottság. (Blandl J. Mohács. 8r. 15 l.) (Az erélyről s különösen a hő erélyéről. Kisszélyi Andortól.)

A **mosonyvárosi** alsófoku ipariskola III. értesítője az 1886—87. tanévben. Szerkesztette: Horváth Ferenc. (Magyar-Óvár. Czéh Sándor (Lajos). 8r. 20 l.)

A **munkácsi** m. kir. állami gymnasium értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Fankovich Sándor. (Munkács. «Kárpát» könyvnyomda. 8r. 36 l.) (Értekezés: A geologia tanításának okszerű kezelése közép-tanodáinkban. Irtá: Simsa Kornél.)

A **munkácsi** állami elemi fiú- és leány-, továbbá ismétlő leányiskolák és az állami kiseddóvoda XIII. értesítője az 1886—87. iskolai évről. Szerkesztette: Sárkány Gábor. (Munkács. «Kárpát» könyvnyomda. 8r. 47 l.)

A **munkácsi** állami iparos- és kereskedelmi tanonc-iskolák értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Sárkány Gábor. (Munkács. «Kárpát» könyvnyomda. 8r. 35 l.)

A Minorita-rendiek vezetése alatt álló **nagybányai** róm. kath. fő-

gymnasium értesítője az 1886—87. tanévről. Közzéteszi: Zsuffa Fausztin. (Nagybánya. Molnár Mihály. 8r. 88 l.) (Értekezés: Az erő átalakulásairól. Irta: Mahalecsik Bónó.)

Értesítő a kegyes tanítórend vezetése alatt álló **nagybecskereki** községi főgymnasiumról az 1886—87. tanév végén. Közli: Arányi Béla. (Nagy-Becskerek. Pleitz könyvnyomda. 8r. 71 l.)

Értesítő a **nagybecskereki** alsófoku ipar- és kereskedelmi iskoláról az 1886—87. tanévben. Közli: Baaden Károly. (Nagy-Becskerek. Pleitz-féle könyvnyomda. 8r. 31 l.)

Értesítő a **nagy-becskereki** községi népiskoláról az 1886—87. tanévben. Közli: Baaden Károly. (Nagy-Becskerek. Pleitz Ferencz. 8r. 60 l.) (Értekezés: A gyermek érzelmi élete a szülői házban. Irta: Wégling István.)

A **nagyenyedi** ev. ref. Bethlen-főiskola 1886—87. tanévi értesítője. Kiadta az igazgatóság. (Nagy-Enyed. Wokál János. 8r. 114 l.)

A **nagykállói** m. kir. állami főreáliskola XVII. értesítője az 1886—87. iskolai évről. Közzéteszi: Schurina István. (Nyiregyháza. Jóba Elek. 8r. 59 l.)

Értesítő a kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló **nagy-kanizsai** kath. főgymnasiumról. Az 1886—87. tanévben. Közzéteszi: Janky Károly. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8r. 79 l.) (Értekezés: A homerosi költeményekben előforduló melikus fajokról. Irta: Cserei József.)

A **nagy-kanizsai** izr. nyilvános hatosztályu elemi fiú- és leányiskola. valamint az ezzel egybekötött kereskedelmi iskola értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkeszté: Bún Samu. (Nagy-Kanizsa. Weiss L. és F. 8r. 38 l.)

A **nagy-kanizsai** államilag segélyezett községi nyilvános polgári fiúiskola tizenötödik értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkeszté: Morgenbesser János. (Nagy-Kanizsa. Weiss L. és F. 8r. 31 l.)

A kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló **nagy-károlyi** róm. kath. nagygymnasium értesítője az 1886—87. iskolai évről. Közzéteszi: Malonyay István. (Nagy-Károly. Seper Kajetan. 8r. 80 l.) (Értekezés: A házi nevelés mint az iskolai nevelés kiegészítő része. Irta: Fludorovics Zsigmond.)

A **nagy-kikindai** gymnasium értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Domokos Jenő. (Nagy-Kikinda. Radák János. 8r. 41 l.) (Értekezés: Az intézet ünnepelei.)

Tudósítás az ev. reform. **nagy-kőrösi** főgymnasiumról az 1886—87. tanévben. Szerkesztette: Ádám Gerzson igazgató. (Nagy-Kőrös. Ottinger Ede. 8r. 33 l.)

Értesítő a **nagy-kőrösi** ev. ref. tanítóképző-intézet és népiskolák állásáról az 1886—87. tanévben. Összeállította: Hegymegi Kis Kálmán. (Nagy-Kőrös. Ottinger Ede. 8r. 38 l.)

A **n-szalontai** polgári iskolával összekötött községileg segélyezett felekezeti jelleg nélküli nagygymnasium értesítője az 1886—87. isk. évről. Közli: Kovács István. (N-Szalonta. Rosenzweig R. 8r. 36 l.)

A **nagy-szebeni** állami főgymnasium értesítője az 1886—87. tanévben. Szerkeszti: Veress Ignác. (Nagy-Szeben. Reissenberger Adolf. 8r. 75 l.) (Értekezés: A magyar név- és igejelző. II. Irta: dr. Veress Ignác.)

(Nagy-Szeben.) Fünfzehnter Jahresbericht der Gewerbeschule in

Hermannstadt (Lehrlingsschule) am Schlusse des Schuljahres 1886—87. Veröffentlicht vom Direktor Karl Albrich, (Hermannstadt. W. Krafft. Sr. 28 l.) (Zur Berechnung der Zinsenziffern. Irta: Karl Albrich jun.)

(**Nagy-Szeben.**) Programm des evangelischen Gymnasiums A. B. und der damit verbundenen Realschule, sowie der ev. Elementarschule A. B. zu Hermannstadt für das Schuljahr 1886—87. Von Moriz Gnist Direktor. (Nagy-Szeben. Closius örökösei 4r. 57 l.) (Über die atmosphärische Ebbe und Fluth. Von Moriz Gnist.)

A **nagy-szombati** érseki főgymnasium értesítője az 1886—87. tanév végén. Közli: Graeffel János. (Nagy-Szombat. Winter Zsigmond. Sr. 76 l.) (Értekezés: A könyvtár címjegyzéke. IX. közlemény. Szerkeszti: Melcsiczky Lajos. Az energia. Irta: Abel János.)

A **nagy-szöllősi** műasztalossági és gazdasági szaktanfolyamokkal összekapcsolt állami polgári fiú- és leányiskola hatodik értesítője az 1886—87. iskolai évről. Szerkesztette: Baranyai Gyula igazgató. (Nagy-Szöllős. Liteczky és társai. Sr. 56 l.)

A **nagyvárad**i alsófoku ipariskola értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: dr. Tóth Mihály igazgató. (Nagyvárad. Laszky Ármin. Sr. 35 l.)

A premontrai kanonok-rend **nagyvárad**i kath. főgymnasiumának értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Várszely Ármin. (Nagyvárad. Hügel Ottó. Sr. 104 l.) (Értekezés: Az élősdiek (parasiták) a görögöknél és rómaiknál. Összeállította: Kotunovics Sándor.)

A **nagyvárad**i kir. jog- és államtudományi kar almanachja 1886—87. Közli: az igazgató. (Nagyvárad. Hügel Ottó. Sr. 59 l.) (Értekezés: Az erkölcsi beszámítás. Irta: dr. Nemes Imre.)

A **nagyvárad**i m. kir. állami főreáliskola értesítője az 1886—87. tanévről. Közrebocsátja: Vidovich Bonaventura. (Nagyvárad. Laszky Ármin. Sr. 70 l.) (Értekezés: Az elektromosság történetéből. Irta: Krüger Viktor.)

A **nagyvárad**i róm. kath. népiskolának tizenhatszodik értesítője az 1886—87. tanév végén. (Nagyvárad. Hügel Ottó. Sr. 48 l.)

A **nagyvárad**i kir. jog- és államtudományi kar tanrendje az 1886—87. tanév első felére. (Nagyvárad. Hügel Ottó. Sr. 8 l.)

A **nagyvárad**i alsófoku ipariskola értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: dr. Tóth Mihály. (Nagyvárad. Laszky Ármin. Sr. 35 l.) (Értekezések: A tanulók csoportosítása a rajzoktatásban. Irta: Szűts Izsó.)

(**Naszód.**) Reportulu alu XVIII. lea despre gimnasiulu gr. cat. romanescu din Naseudu pre anulu scolasticu 1886—87. (Szamosújvár. Auroranyomda. Sr. 129 l.) (Értekezés: Desvoltare elementara a cotientiloru in serii cu deosebita considerare a progresiunei geometrice dimpreuna cu materialu de deprindere. Irta: dr. Tanco Pál.)

A **német-bollyi** alsófoku ipariskola értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Bellada Ferencz igazgató. II. évfolyam. (Pécs. 1887. Lyceumi könyvnyomda. Fesztl Károly. Sr. 11 l.)

A **nyiregyházi** ág. hitv. evang. hétosztályu gymnasium XXIII. értesítője az 1886—87. iskolai évről. Közli: Martinyi József. (Nyiregyháza. Jóba Elek. Sr. 48 l.)

A **nyiregyházai** államilag segélyezett alsófoku ipariskola értesítője az 1886—87. iskolai évről. Szerkesztette: Pazár István. (Nyiregyházán. Piringer János. 8r. 20 l.)

A **nyitrai** róm. kath. főgymnasium 1886—87. iskolaévi értesítője. Közzéteszi: Horvát Sándor. (Nyitra. Schempek E. és Huszár J. 8r. 108 l.) (Értekezés: Előiskola a Hamilton-féle quaterniok elméletéhez. Irta: Ferenczi József.)

A **nyitravárosi** államilag segélyezett ipariskola értesítője az 1886—87. tanévről. Közzéteszi: Schwerstig Antal. (Nyitra. Özv. Neugebauer Anna. 8r. 27 l.) (Értekezés: A rajzolás és az iparos. Irta: Széplaki Endrődy Gyula.)

A **nyitravárosi** róm. kath. elemi fiú- és leányiskolák értesítője az 1886—87. tanévről. Közzéteszi: A róm. kath. iskolaszék. (Nyitra. Schempek és Huszár. 8r. 26 l.)

Az **oraviczbányai** állami segélyvel fentartott polgári fiúiskola tizedik értesítője az 1886—87. iskolaévről. Szerkesztette: Zeh Ferencz. (Oravicza. Wunder Gyula. 8r. 36 l.)

A **pancsovai** magyar királyi állami reál-gymnasium értesítője az 1886—87. tanévről. Közzéteszi: Tordai György. (Pancsova. Wittigschlager Károly. 8r. 82 l.) (Értekezés: A tanulók közel- és túl-látása. Irta: Egyed Mózes.)

A **pápai** államilag segélyezett községi polgári leányiskola értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Sággy Béla igazgató. (Pápa. Ev. ref. fő-tanoda betűi. 8r. 17 l.)

A pannonhalmi Szent-Benedek-rendiek vezetése alatt álló **pápai** kath. gymnasium értesítője az 1886—87. iskolai évről. Közzéteszi: Ocsovszky Kázmér. (Pápa. Debreczeny Károly. 8r. 51 l.) (Értekezés: A rómaiak temetkezése és sirjai. Irta: Mórocz Emilián.)

A **pécsi** püspöki lyceum jog- és államtudományi karának tanrendje. Az 1886—87. tanév első felére. (Pécs. Lyceum-nyomda. Fesztl Károly. 8r. 8 l.)

A zircz-cisterci rend **pécsi** főgymnasiumának jelentése 1887. (Pécs. Taizs József. 4r. 71 l.) (Értekezés: Az erkölcsi nevelés alapja a szeretet.)

A **pécsi** magyar királyi állami főreáliskola értesítője az 1886—87. tanévről. Összeállította: Dischka Győző. (Pécs. Lyceumi nyomda. [Fesztl Károly] 8r. 71 l.) (Értekezés: A kedélynevelés némely általános eszközei. Irta: dr. Gerecze Péter.)

A **pécsi** izr. hitközségi népiskola értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Klingenberg J. (Pécs. Lyceumi nyomda [Fesztl Károly]. 8r. 23 l.) (Értekezés: Az erkölcs tan a népiskolában. Irta: Klingenberg J.)

Pécs szab. kir. város összes községi népiskoláinak értesítője az 1886—87. tanévről. (Pécs. Ramazetter-féle nyomda. [Koller Lipót.] 8r. 58 l.)

A **pécsi** nyilvános háromosztályu kereskedelmi középiskola értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Porges Ede. (Pécs. Taizs József. 8r. 29 l.)

(**Pécs.**) Liebscher Vilma nyilv. joggal felruházott leánynevelő- és tanintézetébe járó növendékek érdemsorozata az 1886—87. tanévre. (Pécs. Lyceumi nyomda. [Fesztl Károly.] 8r. 11 l.)

A **pécsi** alsófoku ipar- és kereskedelmi iskola értesítője az 1886—87. tanévről. Közzéteszi az ipar- és kereskedelmi bizottság. (Pécs. Lyceumi nyomda. [Fesztl Károlynál.] 8r. 27 l.)

Pécs szab. kir. város közs. polgári leányiskolájának hatodik értesítője az 1886—87. tanévről. (Pécs. Ramazetter-féle nyomda. [Koller Lipót.] 8r. 24 l.)

(**Pécs.**) Werner Magdolna nyilv. joggal felruházott leánynevelő- és tanintézetébe járó növendék érdemsorozata az 1886—87. tanévre. (Pécs. Taizs József. 8r. 9 l.)

A kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló **podolini** róm. kath. algymnasium értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Moós János. (Késmárk. Sauter Pál. 8r. 34 l.) (Az összetett mondatok megrövidítése és a »hogy« kötőszó fordítása latinra. Irta: dr. Sárffy Aladár.)

A **pozsonyi** királyi akadémia személyzeti létszáma és tanrende az 1886—87. tanév első felére. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8r. 21 l.)

A **pozsonyi** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1886—87. iskolai évről. Közli: Pirchala Imre. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8r. 77 l.) (Értekezés: A homerosi kor erkölcsi világa. Irta: Kutrucz Rezső.)

A **pozsonyi** állami főreáliskola értesítője az 1886—87. iskolai évről. Közli: Samarjay Mihály. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8r. 68 l.) (Értekezés: Pozsony szab. kir. város vízvezetéke. Irta: Lucich Géza. A pozsonyi víz folytonos bacteoriológiai vizsgálatai. Irta: dr. Soyka Izidor és Wessely Zdenko lovag.)

Az államilag segélyezett **pozsonyi** kereskedelmi akadémia második évi jelentése az 1886—87. iskolai év végén. Közli: Jónás János. (Pozsony. Wigand F. K. 8r. 56 l.)

Pozsony szab. kir. város ipariskolájának értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Liebleitner János. (Pozsony. Angermayer Károly. 8r. 48 l.) (Értekezés: A pozsonyi ipariskola alapítása.)

A **pozsonyi** ágostai hitvallású evang. lyceum értesítője az 1886—87. tanévről. Közzéteszi: Michaelis Vilmos. (Pozsony. Wigand F. K. 8r. 145 l.) (Értekezés: Az érmeokről. Irta: Győrik Márton.)

A **pozsonyi** királyi akadémia személyzeti létszáma és tanrendje az 1886—87. tanév második felére. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8r. 21 l.)

(**Pozsony.**) A magyarhoni ág. hitv. ev. egyetemes egyház theologiai akadémiájának évkönyve. 1886—87. Szerkesztette: Schneller István theol. akad. igazgató-tanár. (Pozsony. Wigand F. K. 8r. 64 l.) (Igazgatói székfoglaló. Schneller Istvántól. A Pentateuch főalkatrészeinek jellemzéséhez. [Kivonat egy tanárvizsgálati dolgozathól.] Pukánszky Bélától.)

A **pozsonyi** (internatussal összekapcsolt) m. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Ghyczy József. Negyedik évfolyam. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8r. 68 l.) (Értekezés: A nőnevelésről. Irta: dr. F. Szántó Károly.)

Zweiter Jahresbericht der staatlich subventionirten **Pressburger** Handels-Akademie. Schuljahr 1886—87. Erstattet von dem Direktor der Anstalt Johannes Jónás. (Pressburg. Wigand. 8r. 63 l.)

Ötvenhatodik évi jelentés a szab. kir. **Pozsony** városában létező keresztény kisedővodákról, illetve harminczadik évi jelentés a Ferencz József című gyermekórházról és tizenhatodik évi jelentés az itteni bölcsődéről az 1886. évi január 1-től december végeig terjedő időre. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8r. 29 l.)

A **pozsonyi** ágostai hitv. evang. hatosztályu népiskola értesítője az 1886—87. tanévről. Jahresbericht der sechsklassigen Volksschule der evang. Gemeinde zu Pressburg von dem Schuljahre 1886—87. (Pozsony. Wigand F. K. 8r. 31 l.) (Értekezés: A család és az iskola. Irta: Freuszmutz Frigyes.)

A kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló **pozsony-szent-györgyi** róm. kath. gymnasium értesítője az 1886—87. iskolai évről. Közli: Géczy Benedek. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8r. 22 l.)

A kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló **privigyei** róm. kath. algymnasium értesítője az 1886—87. tanévről. Közléteszi: Kádek István. (Nyitra. Schempek és Huszár. 8r. 41 l.)

A **privigyei** iparostanoncz-iskola 1886—87. tanévi értesítője. (Nyitra. Schempek és Huszár. 8r. 8 l.)

A **resiczabányai** ipariskola értesítője az 1885—86. és 1886—87. tanévről. Jahresbericht der Gewerbeschule in Resiczabánya über die Schuljahre 1885—86 und 1886—87. Közli: Speidl Ernő. (Resiczabánya. Wunder Rezső. 8r. 28 l.)

A **rettegi** állami népiskola 1886—87. tanévi értesítője. Szerkesztette: Szentpéteri János. (Deés. Demeter és Kiss. 8r. 3 l.)

A **rimaszombati** egyesült protestans főgymnasium XXXIV. értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Baksay István. (Rimaszombat. Rábely Miklós. 8r. 51 l.) (Értekezés: Alkotmányunk 1848-iki reformjáról. Irta: Sárkány Imre.)

A kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló **rózsahegyi** kath. algymnasium értesítője az 1886—87. tanév végén. Közli: Az igazgatóság. (Liptó-Sz.-Miklós. Steier Izidor. 8r. 36 l.) (Értekezés: A gyermek otthon és az iskolában. Irta: Horváth Sándor.)

A **rozsnyói** kath. főgymnasium értesítője az 1886—87. tanévről. Közléteszi: dr. Tóth Lőrincz. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8r. 49 l.) (Értekezés: Adalékok a rozsnyói czéhek történetéhez. Irta: dr. Tóth Lőrincz.)

Értesítő a **rozsnyói** államilag segélyezett ág. hitv. ev. kerületi főgymnasiumról az 1886—87. tanévben. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8r. 50 l.) (Értekezés: Gyöngyösi Istvánról. Irta: Porubszki Pál.)

A **sajó-gömöri** ág. ev. esperességi ipar- és gazdasággal kapcsolatos polgári fiúiskola harmadik értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Bencze Samu. (Buschmann F. 8r. 23 l.)

Jelentés a **sárospataki** ev. ref. főiskola (akadémia és gymnasium) állapotáról az 1886—87. iskolai évben. Összeállították: P. Nagy Gusztáv. Molnár Lajos. XXXI. évfolyam. (Sárospatak. Steinfeld B. 8r. 187 l.) (Értekezés: Ivánka Sámuel emlékezete. Irta: Kún Pál. A statisztika tudományos jellege általában s gyakorlati jelentősége hazánkban. Irta: Kún Béla. Az örökösödési jog jogbölcészeti alapjai. Irta: dr. Finkey József.)

A **sárospataki** állami tanítóképezde (X.) értesítője az 1884—85.

1885—86. és 1886—87. tan évekről. Összeállította : Dezső Lajos tanítóképezdei igazgató. (Sárospatak. Steinfeld B. 8r. 40 l.)

A kegyes-tanítóréndiek vezetése alatt álló **sátoralja-újhelyi** róm. kath. gymnasium értesítője az 1886—87. tanévről. (S.-A.-Újhely. «Zemplén» könyvnyomda. 8r. 39 l.) (Értekezés : Virgil alvilága. Irta : dr. Cserép József.)

A **sátoralja-újhelyi** háromosztályu római kath. elemi népiskolába járó ifjúságnak értesítője az 1886—87. tanévről. (S.-A.-Újhely. «Zemplén» könyvnyomda. 8r. 25 l.) (Értekezés : A szülőkre vonatkozó adatok gyermekeik iskoláztatására nézve.)

(**Segesvár.**) Programm des evang. Gymnasiums A. B. in Schässburg und der damit verbundenen Lehranstalten. Zum Schlusse des Schuljahres 1886—87. Közvetési: Höhr Dániel. (Segesvár. Horeth Friedr. J. 8r. 30 l.) (Értekezés : Über den Einfluss der Kunsttriebe bei den Thieren auf die Erhaltung und Wohlfahrt der Art. Irta : Ungar György.)

(**Segesvár.**) Vierzehnter Jahresbericht der Gewerbeschule in Schässburg (Lehrlingsschule) am Schlusse des Schuljahres 1886—87. Veröffentlicht im Auftrage der Gewerbeschul-Commission vom Director Dr. Karl Petri. (Segesvár. Jördens Frigyes. 8r. 111 l.) (Értekezés : Leitfaden für den Anfangsunterricht in Chemie. Irta : Dr. Petri Károly.)

A **selmeczbányai** kir. kath. nagygymsium értesítője az 1886—87. tanévről. Közli : Müllner Pál. (Selmeczbánya. Joerges Ágost özv. és fia. 8r. 114 l.) (Értekezés : Eszmék a meggyőző előadás kellékeihez. Irta : Sztinyai Elek.)

A **selmeczbányai** ágost. hitv. ev. kerül. lyceum értesítője az 1886—87. tanévről. Közvetési: Breznyik János. (Selmeczbánya. Joerges Ágost özv. és fia. 8r. 55 l.)

Jelentés a **sepsi-szent-györgyi** polgári fiúiskola 1886—87. évi állapotáról. Összeállította : dr. Szász István igazgató. (Sepsi-Szent-György. Jókai nyomda-részvénytárs. 8r. 15 l.)

A **sepsi-szent-györgyi** evang. reform. Székely-Mikó-kollégium értesítője az 1886—87. iskolai évről. Szerkesztette : Bodor Domokos. (Sepsi-Szent-György. Jókai nyomda-részvénytársulat. 8r. 40 l.)

A **siklói** községi polgári fiú-iskola hatodik értesítője az 1886—87. tanévről. Közli : Szabó Ferencz. (Pécs. Taizs József. 8r. 36 l.)

A **siklói** izr. hitközségi népiskola IV. értesítője az 1886—87. tanévre. Közli : Schlesinger Simon iskolaszéki tag. (Siklós. Löwy Miksa. 8r. 15 l.)

A **siklói** alsófoku ipariskola második értesítője az 1886—87. tanévről. Közli : Szabó Ferencz igazgató. (Siklós. Löwy Miksa. 8r. 16 l.) (Értekezés : A mennyiségtan az ipariskolában. Irta : Szabó Ferencz.)

Somorjai államilag segélyezett polgári fiú- és leányiskola tizenötödik értesítője az 1886—87. tanévről. Közvetési: Ivánfi Béla. (Pozsony. Angermayer Károly. 8r. 27 l.)

Értesítés **Somorja** város által fentartott iparos tanulók iskolájából az 1886—87. iskolai-évben. III. évfolyam. Közvetési: Ivánfi Béla. (Pozsony. Angermayer Károly. 8r. 14 l.)

A pannonthalmi Szt. Benedek-rend **soproni** kath. főgymnasiumának

értesítője az 1886—87. iskola-évről. (Sopron. Litfass Károly. 8r. 88 l.) (Értekezés : A vallásos és tudományos világnézet összhangzása. Irta : Luncz Alajos.)

A **soproni** m. kir. állami felsőbb leányiskola hatodik értesítője az 1886—87. tanévről. Közli : Jausz György. (Sopron. Litfass Károly. 8r. 49 l.)

A **soproni** róm. kath. 6. osztályú belvárosi főelemi fiú-iskolának, és a Szent-Mihályról címzett 4. osztályú róm. népiskolának értesítője az 1886—87. tanévről. Kiadta : Hahnenkamp József. Jahresbericht der sechsklassigen röm. katholischen Knabenschule der Innern Stadt und der vierklassigen röm. kath. Volksschule zu St.-Michael in Oedenburg vom Schuljahre 1886—87. (Sopron. Litfass Károly. 8r. 47 l. 4 könyomat.)

34-ik évi értesítője a Lähne-intézetnek **Sopronban** 1886—87. (Sopron. Romwalter K. és fia. 8r. XV, 17 l.) (Értekezés : A jellemfejlesztésről, Irta : Kropf Jézsef.)

(**Sopron.**) A Csöndes-féle nyilvános joggal ellátott tan- és nevelő-intézet értesítője az 1886—87. tanévről XXIV. tanév. Közli : Halbsch Béla. (Sopron. Romwalter K. és fia. 8r. 18 l.)

A dunántúli ág. hitv. evangel. egyházkerületi **soproni** lyceum értesítője az 1886—87. tanévről. Közéteszi : Müllner Mátyás. (Sopron. Litfass Károly. 8r. 42 l.)

A dunántúli ág. hitvall. evangel. egyházkerületi **soproni** tanítóképző-intézet értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette : Kapi Gyula. (Sopron. Litfass Károly. 8r. 26 l.)

A **soproni** állami kereskedelmi akadémia harmadik évi jelentése 1886—87. tanév. Közli : Hahnenkamp Rudolf. (Sopron. Litfass Károly. 8r. 29 l.) (Értekezés : Az érczpenék súly- és finomságbeli remediumára vonatkozó számolásról. Irta : Hahnenkamp Rudolf.)

A **soproni** magyar kir. állami főreáliskola 12-ik évi értesítője 1886—87. Közli : Salamin Leo. (Sopron. Litfass Károly. 8r. 68 l.) (Értekezés : A latin nyelv a reáliskolában.)

Értesítő az Orsolya szüzeknek **Sopronban** létező tan- és nevelőintézetéről. Az 1886—87. iskola-évről. (Sopron. Litfass Károly. 8r. 28 l.)

Értesítvény Wagner Klementin nyilvánossági joggal ellátott leánytan- és nevelőintézetéről **Sopronban**. — Programm der mit Öffentlichkeitsrechte versehenen Lehr- und Erziehungs-Anstalt der Clementine Wagner in Oedenburg. (Sopron. Litfass Károly. 8r. 2 l.)

A **soproni** kath. kir. tanítóképző-intézet értesítvénye az 1886—87. tanév végén. Közli : Gerronay Kossow Béla igazgató. (Sopron. Litfass Károly. 8r. 10 l.)

Értesítő a **soproni** evang. fi- és leány-népiskola 1886—87. tanévről. Szerkeszté : Möszl Károly igazgató. — Jahresbericht der evangelischen Volksschule für Knaben und Mädchen in Oedenburg vom Schuljahre 1886—87. Verfasst von Karl Möszl Director. (Sopron. Romwalter és fia. 8r. 31 l.)

A **sümegh**-városi alsó fokú ipar-iskola III. értesítője az 1886—87. tanévről. Közéteszi : Ádám Iván. (Szombathely. Bertalanffy József. 8r. 17 l.)

Sümegh városi róm. kath. elemi fiú- és leány-iskola XXIX. értesítője az 1886—87. tanévről. Közli : Bánfy Alajos. (Nagy-Kanizsa. Wajdics József. 8r. 24 l.)

Szabadka szab. kir. város községi főgymnasiumának értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Haverda Mátyás. (Szabadka. Székely Simon. 8r. 102 l.) (Értekezés: Arany János «Török Bálint» című költeményének forrásai. Irta: Tones Gusztáv.)

A **szakolcai** királyi kath. algymnasium értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Lukavszky Alajos. (Szakolca. Skarnitzl József örökösei. 8r. 41 l.)

A szabad kir. **Szamosújvár** városi örmény kath. nyilvános algymnasium XII. tudósítványa az 1886—87. tanév végén. Közzéteszi: A gymn. igazgató. (Szamosújvár. «Aurora» könyvnyomda. 8r. 48 l.) (Értekezés: A természetrajzi gyűjtemények gyarapítása csereviszony által. Irta: Dr. Mártonfi Lajos.)

Szamosújvár szab. kir. városi alsófokú ipariskola III. értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Szongott Kristóf. (Szamosújvár. «Aurora» könyvnyomda. 8r. 16 l.) (Értekezés: Valami a tárgyak külső díszítéséről. Irta: Novák Antal.)

A békési ágost. hitv. evang. egyházmegye patronatusa alatt álló **szarvasi** főgymnasium évi értesítője 1886—87-ről. Közzéteszi: Benka Gyula. (Szarvas. Szikes Antal. 8r. 68 l.) (Értekezés: Ovidius Naso élete és munkái. Irta: Moeskónyi József.)

(**Szász-Régen.**) Programm des vierklassigen evangelischen A. B. und der mit demselben verbundenen Lehranstalten in **Sächsisch-Regen** am Schlusse des Schuljahres 1886—87. Kiadta Hellwig Vilmos. (Nagy-Szeben. Kraft W. 8r. 27 l.)

(**Szász-Sebes.**) Programm des vierklassigen evangelischen Gymnasiums und der damit verbundenen Elementarschule in **Mühlbach** (Siebenbürgen) für das Schuljahr 1886—87. Közzéteszi: Wolff J. (Nagy-Szeben. Kraft W. 8r. 24 l.) (Értekezés: Einige Beweugungserscheinungen im Pflanzenreich. Irta: Heitz Rudolf.)

A **szatmári** kir. kath. főgymnasium 1886—87. évi értesítője. (Szatmár. «Szabadsajtó» könyvnyomda. 8r. 48 l.) (Értekezés: Matematikai játékok. Irta: Lukácsi György.)

A **szatmár-németi** evang. ref. gymnasium 1886—87. évi XVII-ik értesítője. Szerkesztette: Szathmáry Sámuel. (Szatmár. Nagy Lajos. 8r. 50 l.)

Szatmár-németi sz. kir. város elsőfokú ipariskolájának IV-ik évi értesítője az 1886—87. iskolai-évről. Összeállította: Kótai Lajos. (Szatmár. Nagy Lajos. 8r. 28 l.)

A kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló **szegedi** városi főgymnasium értesítője az 1886—87. tanévről. Közzéteszi: Magyar Gábor. (Szeged. Engel Adolf. 8r. 88 l.) (Értekezés: A szegedi főgymnasium új épülete visszapillantással az intézet történeti vázlatára. (Folytatás.) Irta: Magyar Gábor.)

A **szegedi** állami főreáltanoda értesítvénye az 1886—87. tanévről. Közzéteszi: Hoffer Endre. (Szeged. Várnai L. 8r. 56 l.) (Értekezés: Latin nyelv a reálisiskolában. Irta: Farkas Antal.)

A **Szeged** városi polgári fiu-iskola tizennegyedik s a közép-kereskedelmi iskola második évi értesítője az 1886—87. tanévről. Közzéteszi: Nagy János igazgató. (Szeged. Endrényi testvérek. 1887. 8r. 66 l.)

Szeged sz. kir. város szilléri-sugarúti községi elemi fiu- és leányiskolájának értesítője az 1886—87. tanévről. Összeállította: Kaszta György. V. évfolyam. (Szeged. Várnai L. 8r. 12 l.)

Hetedik tanügyi értesítő a **szegedi** apáca-iskolákról. Közzéteszi: Oltványi Pál. (Szeged. Bába Sándor. 8r. 25 l.)

Értesítő a **szeged-belvárosi** tanító-testület vezetése alatt álló községi népiskolákról 1886—87. Összeállította: Ferenczi János. (Szeged. Traub B és társa. 8r. 20 l.)

A **szegzárdi** államilag segélyezett községi polgári fiu- és felső leányiskola tizenegyedik értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Krammer János. (Szegzárd. Ujfalusy Lajos. 8r. 46 l.) (Értekezés: Emlékbeszéd néhai br. Augusz Imrére. Irta és felolvasta: Dr. Sass István.)

A **széki** állami elemi népiskola I. értesítője az 1886—87. tanévről. Kiadta: Bencze Károly. (Sz.-Ujvár. Todorán E. 8r. 12 l.)

A **székely-keresztúri** állami segélyvel fentartott községi iparos- és alsófokú kereskedelmi-iskola értesítője az 1886—87. tanévről. A felügyelőbizottság megbízásából összeállították a tanítók. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8r. 8 l.)

A **székely-udvarhelyi** róm. kath. főgymnasium értesítője az 1886—87. tanévről. Közrebocsátja: Az igazgató. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8r. 76 l.)

A **székely-udvarhelyi** királyi állami főreáliskola XVI. évi értesítője az 1886—87. iskolai év végén. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8r. 67 l.) (Értekezés: A geographiai nevek helyesírásáról. Irta: Laukó Albert.)

A **székely-udvarhelyi** evang. reform. collegium értesítője az 1886—87. iskolai évről. Szerkesztette: Szakács Mózes. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8r. 88 l.) (Értekezés: Emlékbeszéd. Irta: Gönczi Lajos.)

A **székely-keresztúri** m. kir. állami tanítóképző-intézet IV. értesítője az 1885—86 és 1886—87. iskolai évekről. Szerkesztette: Borbély Sámuel. (Deés. Demeter és Kiss. 8r. 29 l.)

A cisterci-rend **székesfehérvári** kath. főgymnasiumának értesítője az 1886—87. iskolai évről. (Székesfehérvár. «Vörösmarty» könyvnyomda. 8r. 138 l.) (Értekezés: A rózsa. Irta: Lájner Nándor.)

A **székesfehérvári** m. kir. állami főreáliskola évi értesítője az 1886—87. tanévről. Az intézet fennállásának 33. évében. Szerkesztette: Tóth Bálint. (Székesfehérvár. Számmer Imre. 8r. 51 l.) (A francia történetírás fejlődése a középkorban. Irta: Szilágyi Albert.)

A **Székesfehérvár** városi államilag segélyezett polgári leányiskola értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Göbel János György. (Székesfehérvár. «Székesfehérvár és Vidéke könyvnyomda.» 8r. 56 l.)

A **Székesfehérvár** városi államilag segélyezett I. fokú ipariskola értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Göbel János György. (Székesfehérvár. «Székesfehérvár és Vidéke könyvnyomda.» 8r. 44 l.)

A **székesfehérvári** kereskedelmi társulat által fenntartott és államilag segélyezett kereskedelmi akadémia és alsófokú kereskedelmi iskola értesítője az 1886—87. tanévről. Az intézet fennállásának 19. évében. Szerkesztette: Faludi Miksa. (Székesfehérvár. «Székesfehérvár és Vidéke könyvnyomda.» 8r.

54 l.) (Értekezés: A kereskedelmi középiskolák mennyiségtani és természettani tan-anyagúra vonatkozó észrevételek. Irta: Bod Lajos.)

A **székesfehérvári** kereskedelmi akadémia értesítője. (Székesfehérvár. «Vörösmarty» könyvnyomda. 2r. 1 l.)

Értesítő a **Székesfehérvár** városi elemi- és ismétlő-iskolákról az 1886—87. tanév végén. Szerkesztette: Göbel János György. (Székesfehérvár. «Székesfehérvár és Vidéke könyvnyomda.» 8r. 66 l.)

(**Szent-Ágota.**) Vierzehnter Jahresbericht über den Stand und die Fortentwicklung der Gewerbeschule in Agnetheln. Zum Schlusse des Schuljahres 1886—87. Veröffentlicht von Ernst Thullner. (Nagy-Szeben. Krafft W. 8r. 16 l.)

1886—87. tanévi értesítője a **Szentes** városi VI. osztályú gymnasiumi tanfolyammal egybekötött polgári fiúiskoláról. Összeállította: Zolnay Károly. (Szentes. Sima Ferencz. 8r. 61 l.) (Értekezés: A null és a végtelen kicsiny. Irta: Szalay István.)

A minorita-rendek vezetése alatt álló **szilágysomlyói** róm. kath. magángymnasium értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Csák Alajos. (Sz.-somlyói nyomda-részvénytársaság. 8r. 53 l.) (Értekezés: Gymnasiumunk jelene és jövője. Emlékbeszéd Báthory István Erdély fejedelme, s Lengyelország királya háromszázados évfordulóján. Irta: Csák Alajos.)

A **szilágysomlyói** elsőfokú ipar-iskola értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Szentimrei István. (Szilágysomlyói nyomda-részvénytársaság. 8r. 32 l.) (Értekezés: Az ipar és kereskedelem befolyása az emberiség művelődésére. Irta: Szentimrei István.)

A **szolnoki** összes községi elemi népiskolák 1886—87. tanévi értesítője. Összeállította: Ujházy László. (Szolnok. Havas Lipót. 8r. 32 l.)

A **szolnoki** ipartestület által állami és városi segélylyel fentartott ipar- és rajziskola értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Szontágh Jenő. (Szolnok. Havas Lipót. 8r. 38 l.)

A Szent-Ferencz-rendiek vezetése alatt álló **Szolnok** városi kath. nagy-gymnasium értesítője az 1886—87. iskolai évre. Közli: Varga Emil. (Szolnok. Bakos és Perényi. 8r. 72 l.)

Értesítő a **szombathelyi** kir. kath. főgymnasiumról 1886—87. Szerkeszté: Kőfalvi Vidor. (Szombathely. Bertalanffy József. 8r. 143 l.) (Értekezés: Az Árpád-királyok családi összeköttetései Európa különféle udvaraival. Irta: Markovits Arnold.)

A **Szombathely** városi államilag segélyezett polgári leány-iskola XI. értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkeszté: Pálffy Boldizsár. (Szombathely. Özv. Seiler Henrikné. 8r. 31 l.)

A **szombathelyi** községi elemi fiú- és leányiskola XIV. értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Zágróczky Tivadar. (Szombathely. Özv. Seiler Henrikné. 8r. 23 l.)

A **Szombathely** városi államilag segélyezett alsófokú ipariskola értesítője az 1886—87. tanévről. Közléteszi: Zágróczky Tivadar. (Szombathely. Özv. Seiler Henrikné. 8r. 36 l.) (Értekezés: Néhány őszinte szó az iparos-tanoncok iskolai oktatásáról. Irta: Zágróczky Tivadar.)

A **szombathelyi** püspöki elemi iskola értesítője az 1886—87. tanévről. (Szombathely. Bertalanffy József. 8r. 17 l.)

A **tarczali** magyar királyi vinczellér-képezde évkönyve az 1886—87. tanévről. Kiadja: Szabó Lajos igazgató. (Debreczen. Városi könyvnyomda. 1887. 8r. 39 l.)

A magyarországi kegyes tanító-rend **tatai** algymnasiumának értesítője az 1886—87. tanévről. (Tata. Kopasz József özvegye. 8r. 52 l.) (Értekezés: Vergilius hasonlatairól. Irta: Pruzsinszky.)

A **temesvári** római kath. főgymnasium értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Pfeiffer Antal. (Temesvár. Csanád-egyházmegyei könyvsajtó. 8r. 77 l.) (Értekezés: Az ember kedélyi élete. Irta: Márton Péter.)

A **temesvári** magy. kir. állami főreáliskola értesítője az 1886—87. tanévről. XVII. szám. Szerkesztette: Dr. Laky Mátyás. (Temesvár. Uhrmann Henrik. 8r. 59 l.) (Értekezés: 1. A latin nyelv a reáliskolákban. 2. Iskola és egészség. Irta: Berký Gusztáv.)

Temesvár sz. kir. városa községi néptanodáinak tizenötödik értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Tietz Ferencz. (Temesvár. Stéger Ernő. 8r. 64 l.) Értekezés: Észrevételek a nőnem neveléséről. Irta: Dobján László.)

Értesítő az ipar-szakoktatás állapotáról **Temesvárott**. Az 1886—87. tanévben. III. szám. Szerkesztette: Stumpfoll Ede ipariskolai igazgató. (Temesvár. Hössler Emil. 8r. 51 l.)

A **temesvári** kereskedelmi közép-, polgári és alsóbbfokú keresk. iskola értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkeszté: Wiessner Ferencz. — Jahres-Bericht der Handels-Mittelschule. Bürger- und unteren Handelsschule in Temesvar stb. (Temesvár. Stéger Ernő. 8r. 64 l.) (Értekezés: Nyárád völgye. Irta: Köpeczi Bocz József.)

A **temesvári** m. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1886—87. tanévről. Harmadik évfolyam. Közli: Valló Vilmos. (Temesvár. Hössler Emil. 8r. 51 l.)

A **titeli** m. kir. állami polgári fiu-iskola harmadik értesítője az 1886—87. tanévről. Az áll. elemi fiu- és leányiskolára vonatkozó függelékkal. Közli: Knyaskó Lajos. (Zombor. Bittermann Nándor. 8r. 47 l.)

(**Tokaj**.) Villányi Henrik elemi VI. osztályú és kétévi felsőbb ismétlő tanfolyammal egybekapcsolt tanintézetének értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Villányi Henrik igazgató. (Sárospatak. Steinfeld Béla. 8r. 32 l.) (Elvek és irányok a leánynevelésben. Villányi Henriktől.)

A **trencsényi** m. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Manyák Alajos igazgató. (Trencsén. Skarnitzl X. Ferencz 8r. 40 l.)

A **trencsényi** királyi kath. főgymnasium értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Rappensberger Vilmos. (Trencsén. Skarnitzl X. Ferencz. 8r. 78 l.) (Értekezés: A Livius könyveiben előforduló csodajelek (prodigia). Irta: Szabó J. Elek.)

A **trsztenai** kir. kath. gymnasium XVIII. értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Csáka Károly. (Rudnyánszky A. 8r. 66 l.) (Értekezés: Árvamegye gazdasági és közművelődési viszonyai. Irta: Csáka Károly.)

Tizenhatodik évi tudósítás az **uj-verbászi** pártfogósági nyilvános algym-

nasiumról. Az 1886—87. tanévben. Közzéteszi: Kovalszky Lajos. (Kula. Berkovits Márk. Sr. 32 l.)

Az **ujvidéki** királyi kath. magyar főgymnasium tudósítványa az 1886—87. tanévről. Közzéteszi: Frankl István. (Ujvidék. Fuchs Ág. Sr. 69 l.) (Értekezés: Menyegzői szertartások és szokások a régi rómaiaknál. Irta: Moser József.)

Az **ujvidéki** m. kir. állami polgári leányiskola hetedik értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Nemessányi Adél. (Franklin társulat. Sr. 34 l.)

Az **ujvidéki** magyar állami polgári iskolával összekapcsolt ipar- és középkereskedelmi iskola értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Bruck Ferencz. (Ujvidék. Fuchs Á. Sr. 32 l.)

(**Ujvidék.**) Izveštaj o srpskoj velikoj gimnasiji u Novom-Sadu sa školsku godinu 1886—87. (Ujvidék. Popovics M. Sr. 56 l.) (Értekezés: De poëtis lyricis graecis, imprimis de Anacreonte eiusque quae sunt et dicuntur carminibus. Scriebat: Dr. Georgius Derra.)

Az **ungvári** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Hódoly László. (Ungvár. Id. Fésüs József. Sr. 97 l.) (Értekezés: Az ungvári kir. kath. főgymnasium tanári könyvtárának kimutatása az 1886—87. tanév végén. Közli: Schürger Ferencz. Meteorologia észleletek 1886—87. évről. Közli: Pogány Gyula.)

Értesítő a kegyes-tanítórendiek **váczi** főgymnasiumáról az 1886—87. tanévben. Közli: Panek Ödön. (Vác. Mayer Sándor. Sr. 98 l.) (Értekezés: Az emlősök rendszere különös tekintettel a rendszer fogalmára és céljára. Irta: Bartek Lajos.)

Értesítő a **váczi** róm. kath. elemi népiskolától az 1886—87. tanévben. (Vác. Mayer Sándor. Sr. 40 l.)

Értesítő a **váczvárosi** ipariskolákról az 1886—87. tanévben. III. évf. Szerkesztette: Dr. Miltényi Gyula. (Vác. Mayer Sándor. Sr. 44 l.)

A **vágújhelyi** állam. segélyz. izr. reálskola értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Dr. Mahler Miksa. (Vágújhely. Horovitz Adolf. Sr. 36 l.)

Varannó város magyar tannyelvű államilag segélyezett községi népiskola fi- és leány osztályának érdemsorozata az 1886—87. tanév végén. (Homonna. Gáspár Soma. Sr. 11 l.)

A **varannói** államilag segélyezett alsófoku iparosiskola értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Seliga Antal ipariskolai igazgató. (Homonna. Gáspár Soma. Sr. 16 l.) (Értekezés: Tapasztalatok a varannói iparostanoncziskolában. Irta. Luchs Ármin.)

Kutka Mária bennlakással összekötött **Versecczen** 26 év óta fennálló felsőbb helyről engedélyezett magán elemi és polgári leányiskolájának értesítője az 1886—87. tanévről. Visszapillantással az intézet múltjára. Közli: Kutka Mária. (Verseccz. Kirchner J. E. özvegye. Sr. 46 l.)

A **verseczi** községi polgári fiúiskola értesítője az 1886—87. tanév végén. Közli a tanári kar. Bericht der Werschetzer Communal-Bürgerschule für das Jahr 1886—87 stb. (Verseccz. Kirchner J. E. özvegye. Sr. 20 l.)

A **Veszprém** rend. tan. város államilag segélyezett alsófoku iparosiskolájának értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Meszes Polikárp, igazgató. Negyedik évfolyam. (Veszprém. Stetter Ede. Sr. 40 l.)

A kegyes-tanítórendiek **veszprémi** róm. kath. főgymnasiumának értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Lévy Imre. (Veszprém. Stetter Ede. «Szent István» könyvnyomda. 8r. 59 l.) (Értekezés: A társadalom és a tanuló ifjúság. Irta: Lévy Imre.)

A **zala-egerszegi** rendezett tanácsu város községi elemi fiú- és leányiskola 1886—87. évi értesítője. Közli: Paukovich György. (Zala-Egerszeg. Özv. Tahy Rozália. 8r. 28 l.)

A **zala-egerszegi** államilag segélyezett községi polgári fiú- és középkereskedelmi és felső leányiskola tizennegyedik értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: Udvardy Ignác. (Zala-Egerszeg. Özv. Tahy Rozália. 8r. 48 l.)

A **zentai** községi ipariskola harmadik értesítője az 1886—87. tanév végén. Összeállította: Czehe Győző. (Zenta. Schwarz Sándor. 8r. 41 l.)

A **Zenta** városi községi gymnasium tizenegyedik értesítője az 1886—87. tanévről. Szerkesztette: dr. Kuthy József. (Zenta. Schwarz Sándor. 8r. 70 l.) (Értekezés: Az olvasásról. Irta: dr. Fülöp Adorján.)

A **zilahi** m. kir. állami tanítóképezde tizenhatodik 1886—87. tanévi értesítője. Szerkesztette: Faluvégi Albert. (Zilah. Takács Gyula és társa. 8r. 45 l.)

A **zilahi** ev. ref. kollegium értesítője az 1886—87. isk. évről. Szerkesztette: Baczó Gábor. (Zilah. Takács Gyula és társa. 8r. 83 l.) (Értekezés: A magyar lyra történeti fejlődése a legrégebb kortól a XVI. század végeig. Irta: Petri Mór.)

A **zilahi** államilag segélyezett községi polgári fi-iskola tizenkettedik értesítője az 1886—87. tanévről. Kiadta: Kovács Dénes. (Zilah. Takács Gyula és társa. 8r. 28 l.)

A **zombori** állami főgymnasium XV. évi értesítője az 1886—87. tanévről. Közzéteszi: dr. Margalits Ede. (Zombor. Bittermann Nándor. 8r. 117 l.) (Értekezés: Az iskolai énektanítás jelentősége. Irta: Bergmann Ágost. A mondat. Irta: Danielovics Kálmán.)

Zombor sz. kir. város államilag segélyezett alsófoku ipar- és kereskedelmi iskolájának értesítője az 1886—87. tanévről. Közli: Zsulyevits Ernő. (Zombor. Bittermann Nándor. 8r. 35 l.)

Izveštaj o srpskoj ucitelskoj školi u **Zomboru** za skolsku 1886—87 godinu. (Zombor. Bittermann Nándor. 8r. 42 l.)

(**Zombor.**) Razrednicza Zombore srpske više devojačke škole na kraju školske godine 1886—87. (Zombor. Bittermann Nándor. 8r. 15 l.)

A **zsolnai** kir. kath. gymnasium értesítője az 1886—87. iskolai évről Közli: Rozsnai Károly. (Besztercebánya. Machold Fülöp. 8r. 43 l.)

KIMUTATÁS

a «Magyar Könyv-Szemle» 1887. évi folyamában felsorolt könyvekről.

A) Magyar nyelven megjelent művek szakok szerint: Hit- és erkölcs-tudomány 43. Bölcsészet és szépészet 17. Nevelés-tudomány 16. Nyelvtudomány 46. Nyelvészet, szótárak: a) magyar 4, b) vegyes 8. Ókori remekírók kiadásai, fordításai és ismertetései 29. Történelem és segédtudományai: a) magyarországi 73, b) vegyes 19. Életrajzok 27. Irodalomtörténet: a) magyarországi 47, b) vegyes 6. Könyvjegyzék 8. Földrajz 46. Térképek: a) magyarországi 2, b) vegyes 1. Jog- és államtudomány, nemzetgazdaságtan: a) magyarországi 62, b) vegyes 2. Törvények, rendeletek, törvényjavaslatok és országgyűlési irományok 185. Természet- és technikai tudomány 70. Orvostudomány 35. Mennyiségtan 18. Gazdaságtan, sport 24. Hadászat 14. Ipar, kereskedelem, forgalom 49. Szépirodalom: a) eredeti 159, b) fordított 80. Népoktatási és iskolakönyvek, egyházi és iskolai értesítők 583. Ifjusági és népszerű iratok 63. Különféle beszédek 37. Egyleti, egyházi, társulati stb. dolgok, évkönyvek 75. Naptárak 138. Művészetek 16. Társadalom és politika 68. Encyclopaediák, vegyesek 74.

B) Hazai nem magyar nyelven megjelent művek nyelvek szerint:

Német: a) mű 149, b) naptár 31, c) iskolai értesítő 21.

Tót: a) mű 36, b) naptár 5

Szerb: a) mű 12, b) naptár 3, c) iskolai értesítő 4.

Horvát: a) mű 96, b) naptár 1, c) iskolai értesítő 2.

Román: a) mű 48, b) naptár 5, c) iskolai értesítő 2.

Lengyel: mű 1.

Francia: mű 5.

Angol: mű 1.

Olasz: a) mű 4, b) iskolai értesítő 1.

Latin: a) mű 46, b) directorium, ordo, schematismus 24.

C) Hazánkat érdeklő külföldi munkák nyelvek szerint: német 65, francia 2, olasz 1, angol 1, cseh 1.

A) Magyar nyelvű munka	2064
B) Hazai nem magyar nyelvű munka	497
C) Hazánkat érdeklő külföldi munka	70

Összesen: 2631

I. Melléklet a „MAGYAR KÖNYVSZEMLE“ 1887. évi folyamához.

FORTUNA.

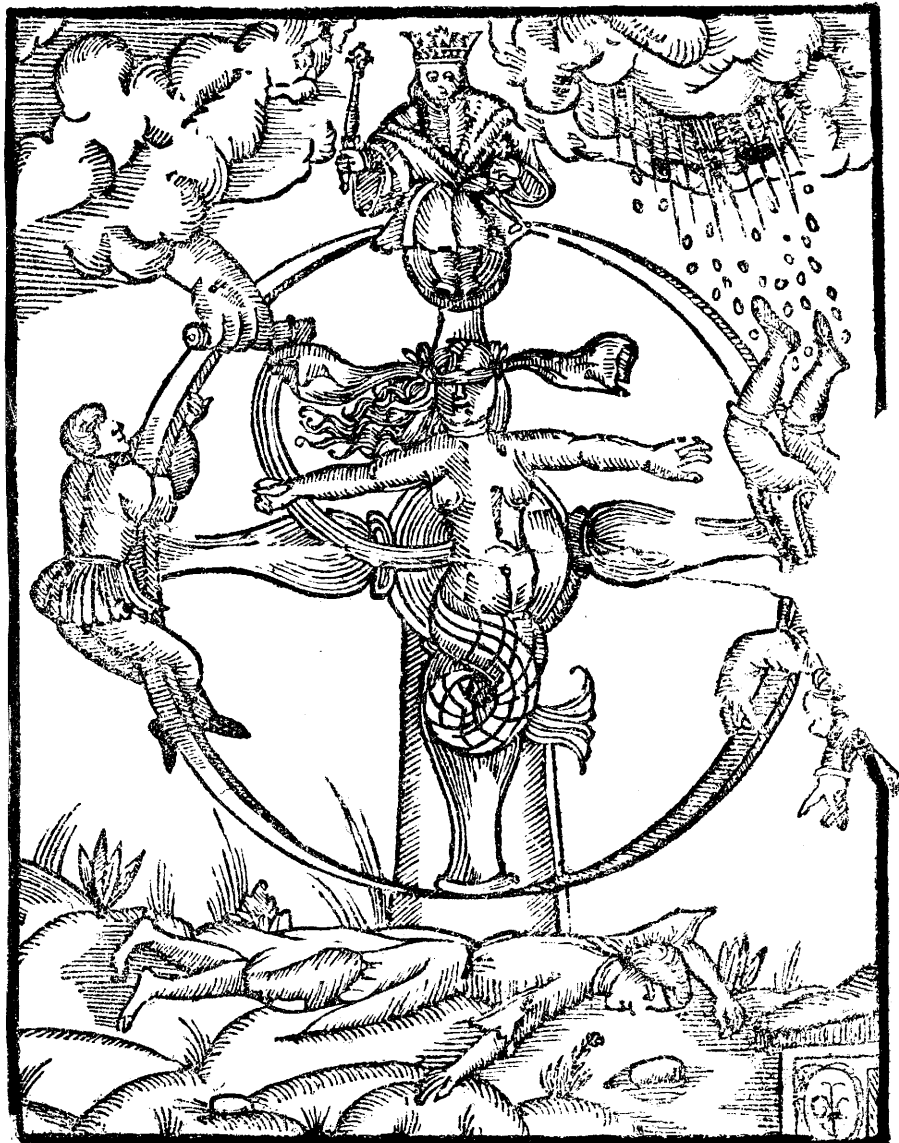

A „FORTUNA“ czimlapjának hasonmása.

II. Melléklet a „MAGYAR KÖNYVSZEMLE“ 1887. évi folyamához.

SZERENCZENEK AVAGY SZERENCZETLENLEGNEC Kereke.

A „FORTUNA“ második czimlapjának hasonmása.

ezanac: és vegben vittetenek, mellyekből nyilván meg
 tettic, hogy az Sorsoc hasznosac és kelemenessac le-
 gyenec, akar Isteni dolgokban, mert azok Isten kezében
 vadnac, es vgy fordittya, a mint ő neki kedves akarattya;
 akar pedig csak bátorítás képpen élend ember véllac. Ez
 okokból, szerelmes atyámfia, kénfírtetem egy néhány
 Estendővel ez előt ez Sorsvetés avagy Szerencze könyvet
 ki nyomtatnom, lollehet nagy költőggemmel, fő keppen
 csak az vitézlő Magyar nemzetnek kedveiért, kinec massa
 Magyar nyelven még ekkoraig nem költ, hogy önéktek-is
 legyen valami oly, kivel vrességekben vdot mulathassanac
 és külömb külömb fele dolgokat próbálhassanac (kiknek
 végén mind az által Istentől váryac.)

előbi Szerencze könyvek már mind
 őtől fogva affélékccuem araitac,
 ig keresi es kevalya vala; tettic az hogy
 amilágerit vyonnon ki nyomtatnam. Es miert hogy ez
 nyvwnec Aßßonya a Fortuna, ki akar mely igen bizon-
 alhatatlan, és változo legyen, de azért iob rebre az
 akban forog és wralkodic: az Magyar nemzet pedig
 lóképpen abban foglalatos, ily reménységben vagyoc, hogy
 z kis munkámat io neven véssic: kíváltképpen ez mostani
 editiot avagy nyomtatást ennyivel inkább megh kedvelic és
 áczúlic, hogy az előbi verkekből fépen megh tisztvá és
 rigálva vagyó. Az Isten adgyon erőt és értelmet hozzá,
 hogy ez vtan nagyobbba és hasznosba szolgálhassac.

Isten veled.

Kléz Iacob.

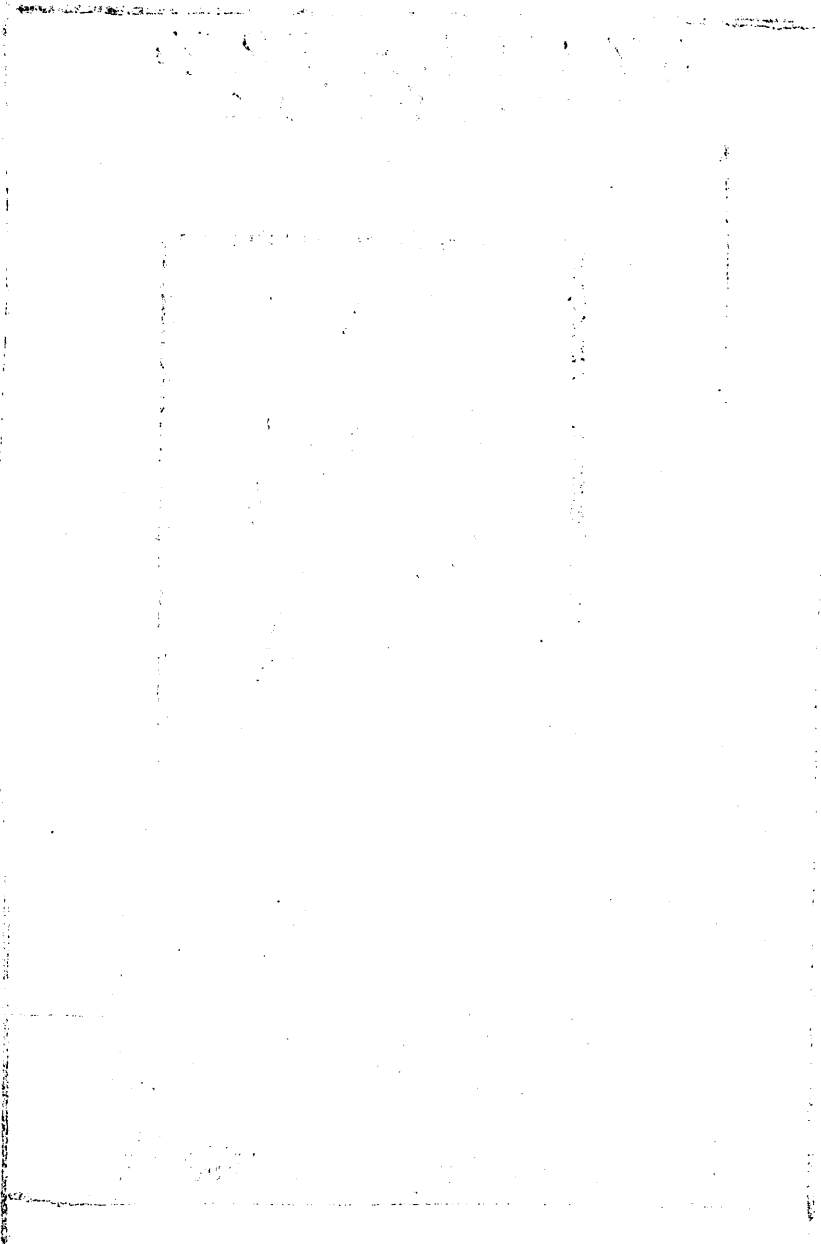
Faint, illegible text covering the majority of the page, likely bleed-through from the reverse side of the document.

SYBILLA ERYS THREA ÓTÓDIC.

1. Istenec nagy hála-adással tartozol,
Hogy rövid nap ki véßen ez világból,
Igaz eleget túrtél Nemzetiségidtől,
Meg sünnec talám ottan irigységektől.

2. Oda vagy on az, lassu vagy hozzá,
Hasznadnac nem lést te soha hasznára,
Senki tanaczat nem akarad fogadni,
Czak gorombasagban akarst budosni.

A nagy... s Pereny Peterr... aba
ywarmeg... orcok Ispannyanak a
galzeczy est wan mester hy...
zolgalatyat ees emaga ay...
lat mongya mynth na...
fagos wtanak.

Zenth Irasnak mi cyoda hazna ligen tra
gy fagos begyelmes wram zent pal...
welben nyiwan meg icenti, De te meg ma
ragy (wgy me d az ew zereteo l...
mothicusnak) ezege az kiketh meg elter
tel es az zent irasba mellyet giermek...
fogwa tanwlal kyk... ed tanytanak az ew
dweoffige, mely ewdweoffig nek...
aratik Iesus-Christusba walo...
denstent... walo yras haznalaros...
nytasra f... dyle oktat...
tasara hogy istennek...
gyen minden lo dologra es...
Ez mondasba wallya az zent iras...
ni wdweoffig... tanytasara...
dweoz...
ligen hanem... zent iras...
A r

Hasonmás Gálszécsi István 1536-ik évi krakkai Énekes
könyvének ujabban napfényre került 4 leveléről.

(Eredetije Ágoston József ur gyűjteményében)

gana, Ees a ky tanwian
vank kyk hirdetwink cyak
walo' w'pek altala embetel
w'et nalya a: zent irasbol
Christu' nekwnk adattatoth
figwl, - sigewl igazwlatw
e: z. mond' eretnekeknek le
kyk hirdetwink bewneoseokne
o zabadylaffh eordeok twl
altwl, kyk hirdettywk Chri
figwnknek, eligetelwinkne
knek, ewdweozyeonkne, se
keozbe yaronknak lew
Christusyrth bocyanatthai me
powneinket, Christus altal m
gazwlatni Ees Christusyrth
tak az coreok iletehyngyen yak hogy hi
y' ezeket nekwnk adattatni Cristusyrth.
nyen azyit mondom merth az, teorwinys
kati bewneynknek bocyanattyat de nem
ngyen hahem teokilletes engedelmsfigwn
Ees teorwiniek be tellysyrth hude mi
hogy z teorwin hee nei tellye shetty
z zent palnak mondafa z rint t' hietelen
de igewy mond Re. y. az teorwin b

yalth re
hristusba
eozwini,
rak Iesus
beolcyes
yaowl, es
keth
son
egy
ctyw
mide
keth meg
attatni nek
hogy hi
Cristusyrth.
teorwinys
nem
figwn
hude mi
shetty
hietelen
teorwin b

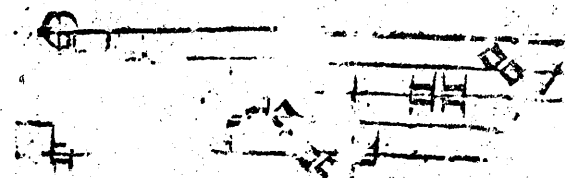
dweoz	er	terwinthek
gethet	elot	menig hirdet b
nkve	di	ingistusba walc
	h	nyen walaztya
ig		ew, es mynkzbi
offaty		igwnkewl. Towa
gaz		igh hwtbwl wa
omj		u lize mew bee
omn		ners ifec nek igy
bwl		zerinth
azyrt		gyeneg neth wia
dalmaz		uarem zewnefen hal

do hogy k halafabol teremheffei
ew bennwne beth mellyel mew ewdweoz
sillyank ees mindenektwl meg zabadwly
wnk mikor azyrth illyen hazna gyen az
zent irafnak nagylagodnak ala myndewtta
foklyoifa az zent irasbol zerzok egy
mekeketh keonigrick tanytalat h meri
pafnak mondafa zerinth ennek okawt
wkfigefek ceremoniak es inekkek az zer
hazban hogy tudatlanokot tanytalil
ees intheffenek ffelemre hewtre es h
fokra. Ees nem csak zent Pal parancyo
etbetes nyelw ille zent egy irazban

deri teorwiny. k. semit ees c kypp. zere
 ch. Né larallik tel. it tenkinek magyar n
 tenwalo mekdis a. n. egy hazba z. l. ut
 n. az. tid. h. ak lenny. berth. az. erte. l. ent.
 k. emt. n. v. bennwink. c. teleko. t. nei
 ertettek. monketh. l. el.
 re. ee. egy. r. a.
 n. w. n. t. amoth. l. y. r. egy.
 jak. min. r. a. y. r. z. old. a.
 n. ak. ee. ga. r. r. eoynck. me.
 mag. lagod. te. w. em. weg. y. en. yo. newen.
 tambor. z. bagyanak. hyw. fyatwl. Iesus.
 Das. nagy. lagodot. mindē. wezedelem. w. l. meg.
 eoryzze. eghuffigwel. ees. bikelfigwel. meg. hoz.
 zon. igazgallon. az. ee. dew. ce. o. s. i. g. i. ne. k. eel.
 t. ryed. s. y. re. ee. anyazet. egy. ha. z. nak. y. p.
 p. w. l. i. s. y. te. Ez. le. wel. ke. o. l. t. h. gal. z. e. cy. se. ho.
 laban. z. en. h. Ambros. n. ap. yan. az.
 m. w. ee. d. we. o. zy. te. o. w. r. u. n. k. Iesus.
 Ch. r. i. s. t. u. s. n. a. k. z. e. w. l. e. t. i. s. i. n. e. k. w.
 t. a. n. a. e. z. e. r. e. o. r. z. a. z. h. a. t. m. i. n. e.
 hat. e. z. t. e. n. d. e. o. b. e. n.

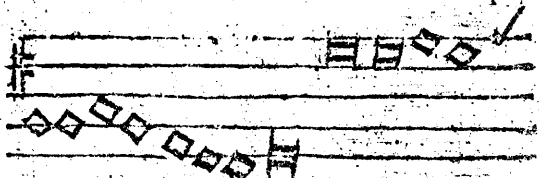
60

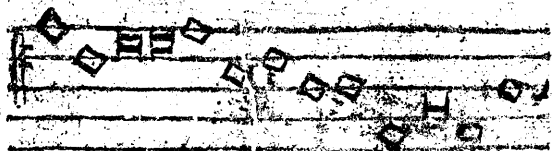

Mes h az egy istenben, mennekfe

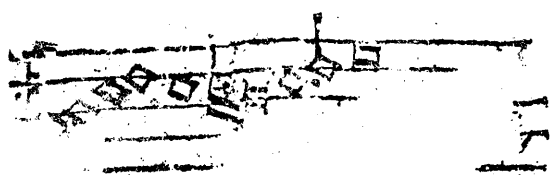
alak es a beru acyl: n

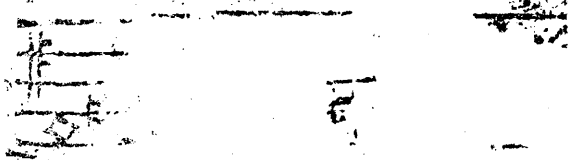
ki fiaywa mewpkethi walaztoth, ew tette

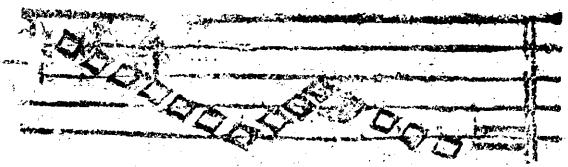
enkrewl es lekön krewl minden koron

gortapt wiffel, m... (des atya rwl, sem)

az... t... k... ratyanelkw

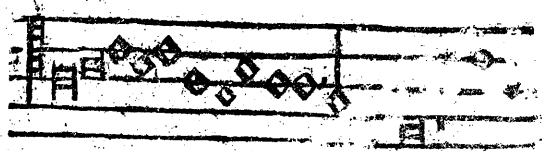

erit mindenek wadnak: az mew isten vny
knek nagy hatalmaban

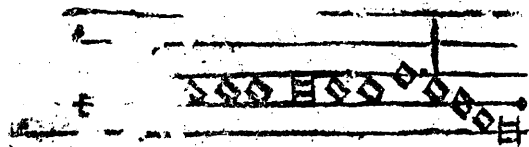
Mew hyzunk desis Chrit tusban, az ew zet
fiaban ees mew wfunkban ky az atya. Iste
wd egy isten, ees ky eore oktall fogwa wolda
zewz matlatwl zwleek, pazy kere zisan tete

wnk adoz... k... z...
 kirth ees halotta...
 ghwnkirth kith...
 Mew hyzank zent lilek...
 rya ees az fyw...
 wtraknak wlgazt...
 fel igazhathi biztath ees megh...
 win Christufnak zenti gywleka...
 nekunk meg bocyattathnak minden...
 ink Christufyrth, kwelez monstani...
 nek fel tamadafa witan eoreok...

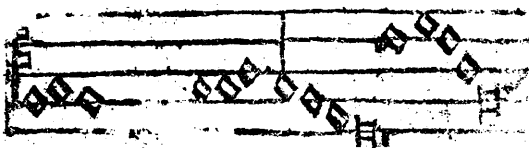
Christusnak wocye nyarol walo
 epek, mely ew magatol nekunk adattat...
 shozzank walo nagy zeretefibol hwtw...
 *knek ereoffghyrth.

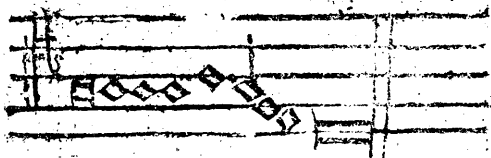
Iesus Christus mew... eweoffghwuk, ky

m w w lunk ilkenek hara... at cel wcode

áze r kellen... a... zialawákees meg zab

dytotk pokolnak kynnyatwl.

MAGYAR KÖNYV-SZEMLE.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára ezen cím alatt 1876-ban folyóiratot indított meg, mely a magyarországi könyvészet és a hazai könyvtárak közlönye óhajtott lenni.

E folyóirat a jelen évben XIII. folyamába lép.

Közölni fog a régibb magyarországi bibliographia körébe tartozó értekezéseket és az újabb fölfedezésekről szóló értesítéseket, ismertetni fogja a hazai könyvtáraknak történetét, szervezetét, nevezetesebb tudományos kincseit és szerzeményeit. Figyelemmel fogja kísérni a külföldi könyvtárakban létező hungaricákat, s tudomást vesz a külföldi bibliographia hazánkat érdeklő nevezetesebb mozzanatairól. Ezenkívül külön rovatban ismertetni fogja a külföldi könyvtárak mozgalmait és nevezetesebb vívmányait. Továbbá összeállítja a magyarországi sajtó irodalmi érdekű termékeinek és a hazánkat érdeklő külföldi munkáknak lehetőleg teljes jegyzékét.

Készséggel megnyitja hasábjait a könyvtárnokok és könyvgyűjtők felszólalásainak, javaslatainak és kérdéseinek: számít mindazoknak szíves közreműködésére, kiket hivatalos állásuk és irodalmi foglalkozásuk ezen térre vezet.

A „Könyv-Szemle“ megjelenik évenként 32 ívnyi terjedelemben, évnegyedes füzetekben, több műmelléklettel, díszes kiállításban.

Előfizetési ára egész évre bérmentes szétküldéssel együtt 1886-tól fogva 4 forint.

Az első évfolyam elfogyott; a II., III., IV., V., VI., VII., VIII., IX. X. és XI. folyam külön a rendes évi áron, együttvéve pedig **20** frton kapható.

Az előfizetési pénzek **Hornyánszky Viktor, a M. T. Akadémia könyvtárusi üzletébe**, egyéb küldemények és irodalmi közlemények a **Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába** küldendők.

Budapest, 1888. márczius 8-án.

Csontos János,

könyvtári segédőr, mint a „M. Könyv-Szemle“ szerkesztője.

A M. T. Akadémia kiadásában legújabbban megjelentek:

ALVINCZI PÉTER OKMÁNYTÁRA.

III. kötet (1685—1689.) közzétették GERGELY SAMU és PETTKÓ BÉLA.
(a Monum. hung. hist. I. osztályának XXVII. kötete.)

Ára 1 frt 50 kr.

A MAGYAR TUD. AKADÉMIA ALMANACHJA

az 1888-ik évre.

— Ára 1 frt. —

BAYER JÓZSEF

A NEMZETI JÁTÉKSZIN TÖRTÉNETE.

I. és II. kötet. — Ára 7 frt.

GELCICH JÓZSEF

Raguza és Magyarország összeköttetéseinek oklevéltára.

— Ára 5 frt. —

MARCZALI HENRIK

Magyarország II. József korában.

III. kötet. — Ára 3 frt 80 kr.

PESTY FRIGYES

MAGYARORSZÁG HELYNEVEI

TÖRTÉNETI, FÖLDRAJZI ÉS NYELVÉSZETI TEKINTETBEN.

I. kötet. — Ára 3 frt.

WENZEL GUSZTÁV

Magyarország mezőgazdaságának története.

Ára 2 frt 50 kr.

WENZEL GUSZTÁV

Rosztizlaw galicziai herceg IV. Béla magyar királynak veje.

Ára 10 kr.

Megrendelések intézendők:

HORNYÁNSZKY VIKTOR akadémiai könyvkereskedésébe

a M. T. Akad. épületében BUDAPESTEN V. ker. Akadémia-utca 4.